FUNDAŢIA REGELE CAROL I.

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL IX.

ACTE ŞI SCRISORI

(1614—1636)

PUBLICATE

DE

DR ANDREI VERESS

(CU 17 FACSIMILE)

BUCUREŞTI
M. O., IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
1937

FUNDAŢIA REGELE CAROL I.

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL IX.

ACTE ŞI SCRISORI

(1614—1636)

PUBLICATE

DE

Dr ANDREI VERESS

(CU 17 FACSIMILE)

BUCUREŞTI

M. O., IMPRIMERIA NAŢIONALĂ

1937

FONDATION ROI CHARLES I.

DOCUMENTS

CONCERNANT

L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

VOLUME IX.

ACTES ET LETTRES

(1614—1636)

PUBLIÉS

PAR

ANDRÉ VERESS

DOCTEUR ÈS LETTRES
ANCIEN ARCHIVISTE

BUCAREST
M. O., IMPRIMERIE NATIONALE
1937

PREFAŢĂ.

O EPOCĂ nouă începe cu principele Gabriel Bethlen, ales şi proclamat de către Staturile şi Ordinele Ardealului după moartea lui Gabriel Báthory — ultimul al familiei şi dinastiei sale — în dieta lor din Cluj la 23 Octomvrie 1613 şi primit în mod solemn în şedinţa de a doua zi. Ca unul care luptase mai bine de zece ani pentru libertatea ţării, suferind până şi exil, era de mult indicat pentru această demnitate pe care a şi împlinit-o cu cea mai mare osârdie şi iubire de patrie. Cu el începe o nouă eră în istoria politică a Ardealului. Ţara era sărăcită. Afară de câţiva magnaţi cari făcuseră avere, nobilimea mijlocie s'a ruinat în urma războaielor susţinute de ea, iar ţărănimea a ajuns la sapa de lemn, luată în mână încă de pe vremea crudului general Basta. Aşa numitele bunuri fiscale adică domeniile coroanei s'au risipit în timpul domniei lui Sigismund şi apoi în aceea a lui Gabriel Báthory în mod nemilos, aşa că cetăţile au rămas aproape fără de moşii, deci fără mijloace de susţinere. Au scăzut şi veniturile ţării cari se compuneau din veniturile oficiilor de vamă (tricesimă,) al ocnelor de sare, al băilor de aur şi argint precum şi al minelor de fier şi alte metale. Stăpânirea — chiar şi ilegală ori nedreaptă — a atâtor moşii nu se putea, fireşte, anula deodată printr'un decret sever care ar fi atins o serie de existenţe folositoare obştei. Astfel, noul principe a fixat un termen de aproape treizeci de ani, numind o comisie cu scopul să controleze toate daniile până la anul 1588 şi cine stăpâneşte în urma slujbelor sale recunoscute, să şi-le ţină, plătind o sumă sub titlul de inscripţiune; dar moşiile căpătate fără merit, să se sechestreze.

Ordinul decretat în dieta din Cluj ţinută în toamna anului 1615 a fost executat foarte strict, făcându-se excepţie — fapt caracteristic — numai cu moşiile acelor nemeşi cari au luat parte la campania pornită împotriva lui Mihai Viteazul, sfârşită cu

bătălia dela Mirăslău (în Septemvrie 1600,) dacă de atunci încoace nu s'au unit cu vreun vrăjmaş al ţării şi nu s'au răsculat împotriva ei. Dar chiar şi proprietarii acestor bunuri erau datori a-şi răscumpăra cu bani şi «inscripţii» moşiile lor. [1] Prin acest metod visteria s'a umplut de bani şi fiscul şi-a revenit cu încetul. Alte dispoziţii aveau de scop ridicarea stării materiale a locuitorilor prin sistematizarea comerţului şi al industriei, oprind exportul aurului şi al blănurilor, ceea ce în vremurile trecute nu s'a observat cu rigoarea cerută de interesele ţării.

Principele Bethlen ca om cu carte şi evlavios, care citea zilnic Evanghelia şi scria limba ungară într'un stil elegant şi bogat, abia cunoscut până atunci, avea grijă şi de cultura ţării. Astfel a înfiinţat la Alba-Iulia o şcoală superioară cu gradul de Academie, chemând şi profesori străini, întemeie tipografii şi ridică nivelul cultural al preoţilor calvini prin trimiterea studenţilor la universităţile din Germania, Sviţera şi Olanda. S'a purtat drept şi faţă de preoţimea română, menţinându-i vechiul privilegiu de a nu plăti nicio contribuţie. Nu numai, dar aflând că un anume Bánffy persecută pe popa Opriş de pe moşia sa, pretinzându-i fel de fel de slujbe, la cari nu era obligat, a ordonat (prin decretul de sub No. 118) comitatului să-l controleze şi oprească în asupririle sale, deoarece nu îngăduie ca tagma preoţească şi libertăţile preoţilor să fie jignite. Tot aşa ocroti Bethlen satele româneşti din ţinutul Bistriţa (prin decretul de sub No. 123) ca să fie şi mai departe scutite de dijmă, iar când iobagii români din Beşinău i s'au plâns că au puţin pământ de arat, ordonă (prin actul de sub No. 215) ca să li se dea o bucată de pământ din hotarul satului vecin pe o vreme oarecare. Aceeaş gândire nobilă se oglindeşte şi în hotărîrea sa ca să se traducă şi tipărească biblia pe româneşte. Odată cu acest decret vroia să organizeze şi Biserica română în mod fundamental şi în faţa lui s'au hirotonit în dieta din Oradea (la 24 Decemvrie 1615) vreo 60—70 de preoţi români ortodocşi: principele dorind să se lăţească cultura cât mai bine printre locuitorii ţării de orice limbă şi lege. [2]

Bethlen stătea în strânse legături şi cu ţările române, cu ai căror Domni trăia în cele mai bune relaţiuni. Recunoscând ca şi ei — de nevoie — suzeranitatea Porţii, era de părere să se menţină o legătură de vecinătate cât mai prietenoasă între aceste trei ţări

---

[1] Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae vol. VII p. 283.
[2] Veress: Bibliografia Ungară-Română No. 146. Vol. I. p. 72.

avizate una la alta din motive economice și chiar politice, formând un baluard însemnat față de tendința vădită a Turcilor a lăți hotarele imperiului lor în spre Apus.

Născut în castelul din Ilia de pe malul Mureșului, în Hunedoara, Bethlen știa românește din copilărie și cunoștea chiar și Muntenia în care umblase luând parte la campania lui Mihai Viteazul împotriva lui Sinan-Pașa în 1595, ca băiat de cincisprezece ani și aprod al principelui Sigismund Báthory. Ajuns pe tron, s'a legat cu jurământ lui Radu Mihnea-Vodă din Țara-Românească și lui Tomșa-Vodă din Moldova « a trăi ca frați și a nu se părăsi unul pe altul până la moarte » și Bethlen a rămas credincios acestei făgădueli.

Nu avem scopul a urmări întreaga desvoltare a acestor relațiuni dintre Bethlen și țările române, ci ne mărginim la semnalarea evenimentelor mai de seamă ce ne înfățișează actele acestui volum.

Retras în casa sa din Tirnavia, Radu Șerban-Vodă trăia cu familia sa din pensia lunară de 800 fiorini ce i se acordase de regele Matia. Suma aceasta i-ar fi ajuns din belșug, dacă ar fi primit-o regulat. Dar veniturile Statului ungar erau așa de scăzute încât achitarea pensiei întâmpina greutăți foarte mari. La început ea i se plătea de către Oficiul Salinar din Pozsony, apoi din venitul hârminției din Tirnavia, ceea ce îi convenea pribeagului Domn mai bine. Insă și de acolo a trecut în alt loc, așa că se scurgeau luni întregi când Radu-Vodă nu-și primea renta și neavând niciun ban în casă, lupta cu nevoia pentru a-și susține familia și curtea sa în care mai avea și câțiva boeri ce-l însoțiseră și răbdau cu dânsul în nădejdea că se vor mai putea întoarce în țara lor, părăsită de frica Turcilor. Tot cu el trăia și Nicolae Petrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, care apoi — la 10 Iulie 1618 — s'a căsătorit cu Ana, fiica lui Radu Șerban.

Cu sprijinul fiscului ungar trăia și mitropolitul Dionisie Ralli Paleologul, cu o pensie sărăcăcioasă de abia 50 de fiorini, legat luni întregi de pat la vârsta lui înaintată de 84 de ani, precum declară însuși în una din petițiile sale din primăvara anului 1618 (sub No. 136) cu care îi și pierdem urma.

După atâția ani de răbdare zădarnică, trecuți fără niciun folos, Radu Șerban primi un îndemn neașteptat din partea magnaților catolici ardeleni pribegi cari nu vroiau să se întoarcă în țara stăpânită de Calvinistul Bethlen, protivnic Curții imperiale. In Martie 1614 Ștefan Kendy (fost sfetnic al lui Bethlen) prezintă

Curții un memoriu (sub No. 8) despre starea Ardealului, în care propuse ca în locul lui Bethlen să fie pus principe George Drugeth de Homonna, om cu avere din comitatul Zemplén și cu trecere și la Ardeleni, iar Radu-Vodă să fie introdus în Țara-Românească unde el fusese confirmat în domnie (prin Basta) de către împăratul Rudolf. De atunci trecuseră, firește, mai mult de unsprezece ani, în care timp împrejurările se schimbaseră cu totul și astfel arhiducele Ferdinand desaprobă oferta lui Kendy care ar fi pricinuit neplăceri și ar fi primejduit pacea cu Turcii. La această rezoluție neașteptată Homonnai (precum se chema în genere) a trecut în Polonia cu scrisorile de recomandație ale lui Matia ca Leșii să-l ajute în săvârșirea planului său. Printre ei, Homonnai avea un vechiu prieten, pe hatmanul Stanislau Zółkiewski, în casa căruia află și pe Gavrilaș, fiul decedatului Simion Movilă. Ei trei apoi hotărîră ca, strângând oaste cu banii făgăduiți, să năvălească în Ardeal și Moldova care urmau să rămână sub suzeranitatea regelui Poloniei.

In afacerea lui Radu Șerban, Homonnai se adresă lui Alĭ pașa-vizir din Buda care, supărat pe Bethlen pentrucă nu predase încă Turcilor cetatea Lipova, primi bucuros făgăduiala sa că, la caz de reușită, îi va ceda Lipova cu toate părțile muntoase ale Banatului, până la Poarta de fier din Hunedoara, care nu erau încă biruite de Turci, mărind totodată și tributul anual.

Realizarea acestui dublu scop care tindea la răsturnarea a doi buni principi (în Ardeal și Țara-Românească) cu știrea și consimțământul tăcut al împăratului Matia, a fost favorizat și de palatinul Ungariei, George Thurzó care — conform Constituției — exercita și demnitatea de vice-rege. Interesul Curții imperiale era: 1. Să-și stabilească din nou influența asupra Ardealului, pierdută între timp, dela Basta încoace. 2. Să-și asigure interesele materiale în Țara-Românească prin Radu-Șerban care îi jurase credință încă pe vremuri când îl pusese în domnie. 3. Să zdrobească definitiv partidul național ungar al nemeșilor din Ardeal, cari nu vroiau să știe de Nemți, cu cari nemeșia a avut atâtea răzvrătiri dela Bocskay încoace. 4. Să scape de Radu Șerban și toți acei pribegi români cari trăiau de atâția ani în sarcina fiscului lipsit de multe ori cu desăvârșire de mijloace bănești.

In speranța reușitei acestor scopuri, se porni o acțiune energică susținută cu banii Curții și ai lui Homonnai și ajutată de

toate oficiile Ungariei de Sus. Această acțiune, firește, nu prea era delicată în mijloacele ei cu care lucra. Așa chiar dela început palatinul primi o informație (de sub No. 10) dela un boier din Muntenia cum că Radu Mihnea ar fi ușor de omorît de ar veni în locul său Radu Şerban-Vodă, iar Leșii în acelaş timp ar răsturna pe Tomșa în Moldova, înlocuindu-l cu vreunul dintre fiii lui Simion-Vodă sau chiar cu unul din ai lui Ieremia-Movilă, veri împăcați între ei, stând în tabăra Tătarilor, ca să fie la îndemână când va bătea ceasul lor.

Cu toată precauțiunea cu care uneltirile acestea se petreceau în taină, principele Bethlen află curând amănuntele subminărilor cari i se pregăteau. Pasul întâi ce făcu, fu un protest categoric prin care declară că e foarte uimit deoarece acest lucru e contrar cuprinsului tratatului din Tirnavia, încheiat cu regele Ungariei. Apoi se puse la veghe ca să nu fie surprins din nicio parte. Primul lucru fu de a chema nemeșii în tabără la Cluj, trimițând totodată scrisori Domnilor țărilor române ca la prima veste să le vină în ajutor. La aceasta însă nu s'a ajuns, căci întreaga întreprindere a fost zădărnicită din două cauze neprevăzute. Prima era că, deși lucrul pornise cu elan, au trecut doi ani până ce s'a organizat armata necesară spre a putea intra în Ardeal și Țara-Românească. A doua, că oastea aceasta strânsă sub drapelul lui Radu Şerban, înfipt prin satele de pe marele șes al Ungariei, dintre Debrecen și Nyiregyháza, fiind alcătuită din haiduci unguri catolici, aceștia năvălind în bisericile calvine, stricând și ruinând în drumul lor ca niște sălbateci, au determinat pe neașteptate o adevărată cruciadă care a trebuit înăbușită energic de către autoritățile administrative, prin disolvarea armatei formate între timp.

Intreprinderea măreață pornită în ajutorarea cuceritorului principe de odinioară, Radu Şerban, «primit de fiu» de către palatinul Thurzò, a dat deci greș. Viteazul Domn nu și-a putut dobândi scaunul la care râvnea cu sufletul amărît, iar când se întreba de ce, și Curtea împărătească și palatinul și chiar Ali pașa își spălau mâinile, zicând că această campanie a pornit fără știrea și consimțământul lor. De altfel campania formând o violare a Păcii dela Zsitvatorok, pașa-vizirul anunțase că se va opune lui Radu și Homonnai cu armele.

Amănuntele interesante ale acestei duble încercări, până și lista căpitanilor-haiduci ale lui Radu Şerban, plătiți de el și de viitorul său ginere Nicolae Petrașcu, de asemenea risipirea lor

şi fuga lui Radu în Polonia, precum şi alte multe detalii ies acum pentru întâia oară la iveală din corespondenţa lui Radu Şerban, ce ni s'a păstrat până în ziua de astăzi, aproape în întregime, în arhiva palatinului Thurzò şi în acelea dela Viena, publicate toate acuma de noi.

După această deziluzie amară, Radu Şerban mai trăi patru ani de umilinţă la Tirnavia, de unde trebuia să meargă mai la fiecare trei luni la Pozsony ori la Viena să-şi zorească pensia cu care fiscul, îngreunat de alte multe nevoi, îi rămânea întotdeauna dator. Aci îl aflăm şi în vara anului 1619 când prezintă noului împărat Ferdinand II pe care-l cunoştea bine de mult, de când era arhiduce, faimoasa sa petiţie (de sub Nr. 160) cu care, cerându-i o danie de moşie, îi reaminti meritele sale când — pe vremea lui Rudolf — reţinu armata turcească-tătară pe cheltuiala sa proprie, ca să nu intre în Ungaria, după care ocupă Ardealul în două rânduri, bătând pe Moisi Székely şi pe Gabriel Báthory, fără ca să-i fi fost restituiţi banii săi vărsaţi în interesul Casei Austriace, cari bani fac mai multe sute de mii de galbeni... Nici nu i-a primit vreodată, cu toate instanţele sale personale la Viena, unde l-a ajuns şi moartea neaşteptată, la 13 Martie 1620, despre care luând veste şi Curtea împărătească, a fost înmormântat cu pompă cuvenită în catedrala Sfântului Ştefan. Singura mângâiere a zilelor sale de bătrâneţe a fost nunta fiicei sale Ana cu Nicolae Petraşcu care trăia de atâţia ani la un loc cu ei, luptând cu toţii cu aceleaşi mizerii băneşti, din cari nu era nicio scăpare. Acesta însă — ca om cu carte — se împăcă mai uşor cu nevoia, cufundat în clasici şi alte cărţi latineşti împrumutate din Biblioteca Imperială ori cumpărând câte una pe la anticarii din Viena, când reuşia să scoată ceva bani dela visterie. Dar căzut la pat, o ducea foarte greu, deoarece mare parte a pensiei sale ajungea la doctori şi spiţeri, fără nădejde de lecuire. Aşa îl aflăm luni întregi zăcând bolnav în Pozsony ori Viena, până când la începutul lunii Septemvrie a anului 1627 deodată soţia sa Ana e pomenită ca văduvă. Moartea l-a ajuns tocmai când, în sfârşit, după atâtea hărţueli, primise dela regele Ungariei o moşie bunicică pe insula dunăreană Csallóköz, lăsând după sine mai mulţi copii. Doamna Ana a dus trupul iubitului soţ spre veşnica odihnă la biserica ortodoxă a Grecilor din Győr, aproape de satul lor, unde obişnuiau să meargă de sărbători. Dar când s'a întors în ţara românească şi vremurile s'au mai liniştit, transportă cu voia lui Ferdinand III, osămintele lui

împreună cu ale tatălui ei, din Viena, acasă, așezându-le în biserica zidită de Radu Șerban-Voda. [1]

Murind Radu Șerban, văduva sa, Doamna Elina (Ilinca) răfuindu-se cu creditorii ei în chestia datoriei rămase după Radu, prin banii primiți dela împărat, puse sfârșit pribegiei sale de atâția ani, plecând acasă la Matei Basarab-Vodă, pe care îl numește și citează de frate. Fiica ei Ana, rămasă în Ungaria, se trudește ani îndelungați să-și aibă suma de 4000 fiorini, restantă din pensia tatălui ei, ca să se poată așeza cum se cuvine în moșia primită după atâtea greutăți. Aci ea trăia împreună cu fiul ei Mihai care primise o educație cu totul ungară, iar după ce și interesele sale materiale îl legau de Ungaria — în care s'a născut — a și fost împământenit căpătând indigenatul ungar.

N'au avut noroc și nu și-au putut dobândi scaunele domnești pierdute, nici Movileștii cari, refugiați în Ardeal și Ungaria, trăiau cu nădejdea de a-și ajunge scopul, ocrotiți de principele Bethlen care nu i-a extrădat Porții otomane, cu toate amenințările ei. Erau doi la număr: frații Ioan și Gavrilaș Movilă, veniți împreună în Ardeal, în vara anului 1620, după alungarea acestuia din urmă de pe scaunul Munteniei. Primul, primind dela Bethlen o danie frumoasă, la Mănărade (aproape de Blaj) cu alte două sate românești aparținătoare ei, putea trăi fără griji materiale, țesându-și planurile de a ajunge pe tronul Moldovei. Al doilea, căsătorindu-se cu o văduvă vestită, Elizaveta Zólyomi proprietara imensului domeniu al cetății Sólyomkő din Bihor, a dus o viață liniștită până la moartea sa, care l-a surprins — fără îndoială pe vreuna din moșii — după ce-și făcuse testamentul la Cluj, în ultima lună a anului 1635.

Tot o nemeșă — Drusiana Bogáthi, ruda lui Bethlen — a luat de nevastă și Marcu-Vodă, fiul lui Petru Cercel-Vodă, alt vechiu pretendent fără noroc, om simpatic și iubit în cercurile nemeșilor din Ardeal, unde și-a sfârșit viața de pribeag. Marcu, crescut la curtea principelui Sigismund Báthory, la început favorizat de generalul Basta, credea să-și dobândească scaunul Moldovei, răsturnând pe Ieremia-Vodă. Dar neputându-și realiza aspirațiunile, a însoțit pe Sigismund în exilul său voluntar în Boemia, de unde, după moartea lui (în 1613) s'a întors și

[1] Kraus Georg: Siebenbürgische Chronik vol. I (Wien, 1862) p. 195—6. Tot dela acest cronicar sas avem informația că Nicolae Petrașcu avusese o fată născută la Viena, care s'a măritat apoi cu Istrate Vistierul. (*Ibidem*, p. 211.)

primind dela Bethlen cetatea Dezna, căreia îi aparţineau 23 de sate bune, a trăit fără griji şi necazuri.

Cu Domnii români înscăunaţi, Bethlen ajunse curând în relaţiuni personale. Radu Mihnea-Vodă al Moldovei i-a venit înainte până la Soroca, în toamna anului 1617 şi l-a petrecut până la Iaşi, de unde avem o scrisoare frumoasă a lui Bethlen (sub No. 128) ce ni s'a păstrat în traducere italiană. In Ţara-Românească divanul cu « toţi boiarii mari şi mici şi roşii » îi fac la suirea de a doua oară pe tron a lui Gavrilaş Movilă (în vara anului 1618) jurământ la Târgovişte, obligându-se a-i merge în ajutor la nevoie. E de cea mai mare însemnătate că actul acesta (de sub No. 140) e dresat în româneşte, având în partea dreaptă traducerea ungară, scrisă pe aceeaş coală, cel dintâi document — pe cât ştiu — de felul acesta, între un Domn român şi un principe al Ardealului. Acestui act i-a urmat la câteva luni, tratatul de alianţă al lui Gavrilaş, făcut tot la Târgovişte şi confirmat apoi de Bethlen, peste două săptămâni, la Alba-Iulia (sub No. 155), ieşit acum la iveală în cursul cercetărilor noastre.

A arătat prietenie Bethlen şi faţă de Gaspar Gratiani, Domnul aventurier al Moldovei, până ce nu află că acesta vrea să vină cu oaste asupra sa. Bethlen s'a şi plâns de acest lucru marelui vizir (sub No. 181) la 12 Noemvrie 1620 din Pozsony până unde ajunsese cucerind întreaga Ungarie de sub dominaţia habsburgică; neştiind încă atunci că Gratiani nici nu mai era la putere. Nu i s'a arătat prietenos însă nici Miron Barnovschi Movilă, pe când urmaşul lui, Alexandru Coconul l-a salutat cu cinste în câteva rânduri prin scrisorile sale. Devenind bolnav, Bethlen, zăcu mult şi muri la sfârşitul anului 1629 plâns de întreaga ţară.

Bethlen neavând copii, potrivit dorinţei sale, a fost aleasă principesă — el fiind încă în viaţă — de către dietă, soţia sa Caterina de Brandenburg, rămânând diregător al ţării pe lângă dânsa guvernatorul în funcţie, Ştefan Bethlen, vărul decedatului principe. Acesta însă nu putea suferi pe principesă pentru două motive: că a trecut la catolicism în taină, fără consimţimântul senatului şi că ducea o viaţă uşoară. Astfel nu s'a împlinit nici un an dela moartea lui Gabriel Bethlen şi ea a fost silită să abdice în favoarea lui Ştefan Bethlen, părăsind Ardealul pe veci. Ştefan Bethlen nu se gândea însă să fie principe, el, de fapt, lucra pentru George Rákóczy, un nemeş bogat din Zemplén, fiul fostului principe Sigismund Rákóczy, care promitea mult pentru ţară şi

a şi fost ales peste puţin, în ajunul Crăciunului, când Bethlen s'a şi retras cu totul din ţară, în cetatea Hust.

Rolul noului principe, venetic în Ardeal, pe care nu-l cunoştea, nu era uşor şi de invidiat. Dar cu încetul a devenit un domnitor blând şi drept. A ţinut corespondenţă regulată şi cu Domnii ţărilor române, mai cu seamă cu Matei Vodă Basarab, faţă de care simţea o deosebită simpatie pe care o manifestă şi prin scrisorile sale trimise la Poartă, în interesul lui Matei. Această simpatie crescu şi cu tratatul de alianţă făcut între dânşii, în Martie 1635, la Alba-Iulia (sub No. 266) întărit apoi peste câteva luni în formă solemnă, în Curtea Veche din Bucureşti, în ziua de Sfântu Petru şi Pavel 1635. Acestui tratat s'a alăturat şi obligaţia boierilor pentru plata anuală a sumei de 5000 fiorini de oierit, care oierit erau datori a-l achita toţi bârsanii cari îşi ţineau oile în Ţara-Românească. Actele acestea ne sunt cunoscute de mult. [1] Spre întregirea lor dăm însă alăturat semnăturile boierilor cu peceţile lor în reproducţiune fidelă, omise acolo.

Dela facerea acestui tratat soliile lui Matei Basarab la Ràkóczy erau şi mai dese, de câte ori avea să-i trimită vreo ştire sosită dela Poartă ori îi cerea câte ceva pe seama sa.

Avem scrisori către el şi dela contemporanul său din Moldova, Vasile Lupu-Vodă, despre care o informaţie din Moldova (de sub No. 260) ne spune chiar că ar fi fost fiul lui Aron-Vodă. Insă relaţiunile sale mai întinse cu Ràkóczy, rămân pe anii viitori.

Inainte de a termina acest scurt rezumat al cuprinsului noului nostru volum, atragem atenţiunea cititorilor asupra a trei acte de cea mai mare însemnătate.

Unul, actul guvernatorului Ştefan Bethlen (de sub No. 202) prin care ordonă în 1622 ca trupul neînsufleţit al Doamnei Marghita (a văduvei lui Simion-Vodă Movilă) care trăia retrasă în Ungaria la feciorii ei, mai mult la Gavrilaş, să fie primit — în drum spre mănăstirea Suceviţa, unde era condus de fiul ei Ion Movilă — în toate locurile din ţară, cum se cuvine.

Al doilea, scrisoarea chiar a acestuia din urmă, făcută lângă coşciugul fratelui său Gavrilaş (de sub No. 276) în ultima lună a anului 1635 prin care, cerând ajutorul unui sfetnic al principelui Ràkóczy, propune unirea celor trei provincii (Ardealul, Ţara-Românească şi Moldova) sub suzeranitatea lui George Ràkóczy, pentru a putea înfrâna mai bine uneltirile veşnice ale lui Vasile

---

[1] Apărute în Török-magyarkori állam-okmánytár vol. II, (Pest, 1869), p. 239—246.

Lupu. Tot din această relaţiune aflăm şi detaliul că Gabriel Bathory se învrăjbise cu Radu Şerban-Vodă, din pricina unui cal, iar urmaşul său, Bethlen, nu suferea pe Alexandru-Vodă.

Al treilea, o descriere amănunţită a Transilvaniei şi în deobşte a diferitelor biserici (sub No. 245) cu bune detalii despre situaţia ţării şi a locuitorilor ei, făcută în 1630, de guardianul franciscan Serafin Kun.

De altfel bucăţi descriptive de acest fel se mai află şi altele în volumul de faţă şi cine ştie ce puţine *acte externe* există în literatura istorică română din veacul al XVII-lea, va preţui în destul însemnătatea lor. Culese cu sârg de prin arhive publice şi private, ele îmbogăţesc cunoştinţele noastre despre relaţiunile întinse dintre Domnii români şi principii Ardealului, cu multe date importante şi chiar duioase, când aflăm printre ele, de pildă scrisori de ale Domniţelor române, pribegind prin Ardeal şi Ungaria precum le-a fost soarta.

Ajuns la sfârşitul acestor rânduri, observ că traducerea (de multe ori anevoioasă) a bucăţilor ungureşti a fost făcută şi de astă-dată de d-l prof. Avram P. Todor, iar traducerea franceză a acestei prefeţi de d-l Sandu Tzigara-Samurcaş.

ANDREI VERESS

PRÉFACE

UNE nouvelle époque commence avec le prince Gabriel Bethlen, élu et proclamé par les États Généraux et les Ordres de Transylvanie, .aprés la mort de Gabriel Báthory — le dernier de sa famille et de sa dynastie — à leur diète de Cluj du 23 Octobre 1613 et reçu solennellement à la séance du lendemain. Ayant lutté pendant plus de dix ans pour la liberté du pays, aprés avoir même subi l'exil, il était depuis longtemps indiqué pour cette haute fonction qu'il a d'ailleurs remplie avec le plus grand zèle et patriotisme. Avec lui une nouvelle ère commence dans l'histoire de la Transylvanie. Le pays était appauvri. A part quelque magnats, qui avaient fait fortune, la noblesse moyenne s'était ruinée à la suite des guerres qu'elle avait soutenues, et les paysans étaient arrivés à la misère noire, dés l'époque du cruel général Basta. Les biens fiscaux, c'est à dire les domaines de la couronne, avaient été aliénés impitoyablement pendant le règne de Sigismond et ensuite de celui de Gabriel Báthory, de sorte que les citadelles étaient restées presque sans terres, donc sans moyens de subsister. Les ressources du pays, qui se composaient des revenus des offices de douane (la tricessime), des salines, des mines d'or, d'argent, de fer et d'autres métaux, avaient aussi baissé. La possession — même illégale ou injuste — de tant de terres ne pouvait être annulée tout à coup par un décret sévère, qui aurait porté atteinte à une série d'existences utiles à la communauté. C'est ainsi que le nouveau prince fixa un délai de presque trente ans, en nommant une commission dans le but de contrôler toutes les donations jusqu'à l'an 1588 et décida que celui qui en possèderait à la suite de ses fonctions reconnues puisse les garder à condition de payer une certaine somme comme droits d'inscription, tandis que les terres acquises sans mérite devront être séquestrées.

L'ordre décrété à la diète de Cluj, réunie durant l'automne de l'année 1615, a été strictement exécuté, avec la seule exception — fait caractéristique — des terres appartenant aux nobles qui avaient pris part à la campagne contre Michel le Brave, achevée par la bataille de Mirăslău (en Septembre 1600), à condition qu'ils ne se soient pas ralliés à un ennemi du pays ou qu'ils ne se soient pas rendus coupables de rébellion. Pourtant même les propriétaires de ces biens étaient obligés de les racheter avec de l'argent et des inscriptions. [1]

Par cette méthode, le trésor public s'est enrichi et le fisc a recommencé à prospérer. D'autres dispositions avaient le but d'améliorer l'état matériel des habitants par la sistématisation du commerce et de l'industrie, en interdisant l'exportation de l'or et des fourrures, ce qui dans les époques précédentes n'avait pas été observé avec la rigueur requise par l'intérêt du pays.

Le prince Bethlen, homme érudit et pieux, qui lisait chaque jour l'Évangile et maniait la langue hongroise avec une élégance et une richesse rares à cette époque-là, s'intéressait aussi à la culture du pays. Il fonda à Alba-Iulia une école supérieure à caractère académique, en appelant des professeurs étrangers; il bâtit des typographies et releva le niveau intellectuel des prêtres calvinistes en envoyant des étudiants aux Universités d'Allemagne, de Suisse et de Hollande. Il fut juste aussi à l'égard du clergé roumain dont il maintint l'ancien privilège d'être exempt de toute contribution. Lorsqu'il apprit qu'un certain Bánffy persécutait sur ses terre le prêtre Opriş en lui prétendant toutes sortes de services, auxquels il n'était pas tenu, il ordonna (par le décret sous le No. 118) au Comté de le contrôler et d'empêcher ses persécutions, car il ne souffrait pas que le clergé et les libertés des prêtres soient offensés. Bethlen protégea de la même manière les villages roumains de la contrée de la Bistritza (par le décret sous No. 123) afin qu'ils continuent à être exempts de la dîme; et quand les serfs roumains de Beşinău se sont plaints d'avoir trop peu de terrain à labourer, il ordonna (par l'acte sous le No. 215) qu'on leur donne pour une certaine époque une superficie du domaine appartenant au village voisin. On retrouve les mêmes nobles intentions dans sa décision de faire traduire en roumain la Bible et de la faire imprimer. Il voulut organiser l'église roumaine et devant lui furent consacrés dans la diète d'Oradea (le 24 Décembre 1615) environ 60—70 prêtres roumains orthodoxes: le

[1] Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae vol. VII p. 283.

prince désirait voir propager la culture autant que possible parmi les habitants du pays de n'importe quelle langue ou quelle confession qu'ils fussent. [1]

Bethlen avait des relations étroites aussi avec les pays roumains, dont les princes étaient en excellents rapports avec lui. Etant obligé, comme eux, de reconnaître la suzeraineté de la Porte, il était d'avis de maintenir des liens de voisinage amicaux entre ces trois pays, à cause des mêmes intérêts politiques et économiques de ces principautés, qui forment un rempart important contre la tendance des Turcs à étendre les frontières de leur empire vers l'Occident.

Né au château d'Ilia, sur les bords du Mureş, comté d'Huniedoara, Bethlen savait le roumain depuis son enfance et il connaissait même la Valachie, où il avait pris part à la campagne de Michel le Brave contre Sinan Pacha 1595, comme jeune écuyer de 15 ans du prince Sigismond Báthory. Monté sur le trône, il prêta serment à Radu Mihnea, prince de Valachie, et à Tomşa, prince de Moldavie, « de vivre comme des frères et de ne pas s'abandonner l'un l'autre jusqu'à la mort » et Bethlen a tenu cette promesse.

Nous n'avons pas l'intention de décrire le développement des relations entre Bethlen et les pays roumains, mais de nous limiter à signaler les événements les plus importants contenus dans les actes de ce volume.

Retiré dans sa maison de Tirnavia, le prince Radu Şerban vivait avec sa famille de sa pension de 800 florins par mois, que lui avait accordée le roi Mathias. Cette somme lui aurait amplement suffi, s'il l'avait reçue régulièrement. Mais les revenus de l'état hongrois étaient si réduits que c'est avec beaucoup de difficulté qu'il parvenait à encaisser cette pension. Au début, elle était payée par l'office des salines de Pozsony, ensuite du revenu de la dîme de Tirnavia, ce qui convenait mieux au prince exilé. Mais de là aussi elle passa ailleurs, de sorte que pendant de longs mois le prince Radou ne recevait pas sa rente; n'ayant pas le sou chez lui, il devait affronter la misère pour soutenir sa famille et sa cour, composée par quelques boyards qui l'avaient accompagné et qui souffraient avec lui dans l'espoir de rentrer dans leur pays, quitté par peur des Turcs. C'est avec lui que vivait aussi Nicolas Petraşcu, le fils de Michel le Brave, qui épousa — le 10 Juillet 1618 — Anna, la fille de Radou Şerban.

Le Métropolite Dionisie Ralli Paléologue vivait aussi grâce à l'aide du fisc hongrois d'une pension mesquine de 50 florins,

[1] Veress: Bibliographie Hongroise-Roumaine, No. 146, Vol. I. p. 72.

cloué au lit à l'âge de 84 ans ainsi qu'il le déclare lui même dans une de ses pétitions du printemps de l'année 1618 (sous le No. 136), époque à laquelle on perd sa trace.

Après tant d'années de vaine patience, Radou Şerban reçut un appel inattendu de la part des magnats catholiques de Transylvanie en exil, qui ne voulaient pas rentrer dans le pays gouverné par le calviniste Bethlen, l'adversaire de la cour impériale. En Mars 1614 Étienne Kendy (ancien consilier de Bethlen) présente à la cour un mémoire (sous le No. 8) sur l'état de la Transylvanie, par lequel on proposait que Bethlen soit remplacé par George Drugeth de Homonna, un richard du comté de Zemplén, très influent en Transylvanie aussi et que le prince Radou soit remis sur le trône de Valachie, où il avait reçu, par Basta, la confirmation de l'empereur Rodolphe. Plus de onze ans avaient passé depuis et les circonstances étant changées, l'archiduc Ferdinand désapprouva l'offre de Kendy qui aurait causé des complications en périclitant la paix avec les Turcs. Devant cette décision inattendue Homonnai (comme il se faisait appeler d'habitude) passa en Pologne avec les lettres de recommandation de Mathias afin que les Polonais l'aident dans l'accomplissement de son plan. Parmi eux, Homonnai avait un ancien ami, l'Hetman Stanislas Zólkiewski, dans la maison auquel il avait aussi rencontré Gavrilas, le fils de feu Siméon Movila. Tout les trois prirent la décision d'envahir la Transylvanie et la Moldavie, après avoir équipé une armée avec l'argent promis, les deux pays devant reconnaître la suzeraineté du roi de Pologne.

Dans l'affaire de Radou Şerban, Homonnai s'adressa à Ali Pacha, Vizir de Buda, qui, étant mécontant de Bethlen, parce qu'il n'avait pas encore rendu aux Turcs le château-fort de Lipova, reçut avec joie sa promesse de lui céder en cas de réussite Lipova et toute les contrées montagneuses du Banat jusqu'à la Porte de Fer de Huniedoara, qui n'avaient pas encore été conquises par les Turcs, et en même temps d'accroître le tribut annuel.

La réalisation de ce double but, de renverser de bons princes (en Transylvanie et en Valachie) avec le consentement tacite de l'empereur Mathias, a été aussi favorisée par le palatin de Hongrie Georges Thurzó, qui — selon la Constitution — remplissait aussi la fonction de vice-roi. L'intérêt de la cour impériale était: 1, de rétablir son influence en Transylvanie, qu'elle avait perdue depuis Basta; 2, d'assurer ses intérêts économiques en Valachie par Radou Şerban, qui lui avait prêté serment dès l'époque de son

avénement; 3, d'anéantir pour toujours le parti national hongrois des nobles de Transylvanie, qui ne voulaient rien savoir des Allemands, contre lesquels leur classe s'était révoltée si souvent depuis Bocskay; 4, de se débarrasser de Radou Şerban et de tous les exilés roumains qui vivaient depuis tant d'années à la charge du fisc, dont les moyens faisaient souvent complètement défaut.

Dans l'espoir de la réussite de ces projets, une action énergique commença, financée par la cour et par Homonnai et aidée par tous les offices de la haute Hongrie. Naturellement cette campagne n'employait pas des moyens trop délicats. C'est ainsi que, dès le début, le palatin reçut une information (sous le No. 10) d'un boyard de Valachie, selon laquelle Radou Mihnea aurait pu facilement être assassiné s'il eût été remplacé par le prince Radou Şerban et les Polonais auraient détroné en même temps Tomşa en Moldavie, en le remplaçant par un des fils du prince Siméon ou du prince Jérémie Movila, ces cousins qui s'étaient reconciliés dans le camp des Tartares en attendant l'heure propice. Malgré les précautions prises dans ces intrigues secrètes, le prince Bethlen apprit bientôt les détails de ce complot. Le premier pas qu'il fit, ce fut une protestation catégorique par laquelle il déclarait qu'il était très surpris de ce fait contraire aux clauses du traité de Tirnavia, conclu avec le roi de Hongrie. Ensuite il veilla à ce qu'il ne soit pas attaqué à l'improviste d'aucun côté. Il appela d'abord les nobles dans un camp à Cluj et envoya en même temps des lettres aux princes des pays roumains pour qu'ils viennent le secourir au premier appel. On n'en arriva pas là, car toute l'entreprise fut empêchée par des causes imprévues. D'abord parce que, malgré l'élan du début, deux ans avaient passé jusqu'à ce que l'armée nécessaire à la conquête de la Transylvanie et de la Valachie avait pu être organisée. Ensuite parce que l'armée réunie sous le drapeau de Radou Şerban, planté dans les villages de la plaine hongroise, entre Debrecen et Nyiregyháza, étant composée par des heiduques hongrois catholiques, avaient ruiné et dévasté des églises calvinistes d'une manière sauvage, ce qui avait soudain déterminé une véritable croisade, que les autorités administratives avaient dû étouffer, en dissolvant l'armée formée entre temps.

L'entreprise grandiose d'aider le prince conquérant de naguère Radou Şerban, «accepté comme fils» par le palatin Thurzó, échoua. L'intrépide Voévode ne put remonter sur le trône auquel il rêvait avec amertume; la cour impériale, le palatin et même

Ali Pacha se dérobaient en disant que cette campagne avait été provoquée à leur insu et sans leur consentement. D'ailleurs cette campagne constituant une violation de la paix de Zsitvatorok, le Pacha-Vizir avait annoncé qu'il s'opposerait par les armes à Radou et à Homonnai. C'est pour la première fois qu'on édite la correspondance de Radou Şerban, trouvée dans les archives du palatin Thurzó et dans celles de Vienne, qui nous révèle de nombreux détails intéressants concernant ce double essai, jusqu'à la liste des capitaines heiduques de Radou Şerban à sa solde et à celle de son gendre Nicolas Petraşcu, ainsi que leur éparpillement et la fuite de Radou en Pologne.

Après cette amère désillusion, Radou Şerban vécut encore quatre années d'humiliation à Tirnavia, d'où il devait aller presque tous les trois mois à Pozsony ou à Vienne pour tâcher de toucher sa pension, que le fisc, chargé par d'autres besoins, ne payait que fort irrégulièrement. C'est là que nous le trouvons pendant l'été de 1619, lorsqu'il présenta au nouvel empereur Ferdinand II, qu'il connaissait comme archiduc depuis longtemps, sa fameuse pétition (sous le No. 160) par laquelle il sollicitait le don d'une terre en lui rappelant ses mérites du temps de Rodolphe, quand il avait empêché, à ses propres frais, l'armée turco-tartare d'entrer en Hongrie et quand il avait occupé à deux reprises la Transylvanie après avoir battu Moïse Székely et Gabriel Báthory, sans que les centaines de milliers d'écus d'or qu'il avait dépensées dans l'intérêt de la Maison d'Autriche lui fussent remboursées. Il ne les a d'ailleurs jamais reçues, malgré ses insistances personelles à Vienne, où il mourut brusquement le 13 Mars 1620; ses funérailles furent célébrées, grâce à la cour impériale, avec la pompe qu'il méritait, dans la cathédrale de St. Étienne. La seule consolation de sa vieillesse fut le mariage de sa fille Anna avec Nicolas Petraşcu, qui habitait depuis tant d'années avec eux et devait lutter comme eux avec les incessants soucis pécuniaires. Celui-ci pourtant, étant érudit, pouvait supporter plus facilement la misère, grâce à la lecture des auteurs classiques, dont il empruntait les œuvres à la Bibliothèque Impériale ou bien il les achetait chez les antiquaires de Vienne quand il réussissait à toucher quelques écus du trésor public. Malade et obligé de garder le lit, une grande partie de sa pension devait suffire aux dépenses de médecin et d'apothicaire, sans espoir de guérison. C'est ainsi que nous le trouvons pendant de longs mois à Pozsony ou à Vienne, jusqu'au commencement du mois de Septembre de l'année

1627, quand son épouse Anna est mentionnée comme étant veuve. Il mourut justement lorsque, après tant de tribulations, il avait reçu de la part du roi de Hongrie une bonne terre sur l'île danubienne Csallóköz, en laissant plusieurs enfants. La princesse Anna enterra le corps de son époux bien aimé dans l'église orthodoxe des Grecs de Győr, près de leur village, où ils avaient l'habitude d'aller pour les fêtes. Mais lorsqu'elle put rentrer en Valachie, dès que les temps furent plus tranquilles, elle transporta de Vienne, avec l'assentiment de Ferdinand III, les ossements de son mari, avec ceux de son père, et les ensevelit dans l'église bâtie par Radou Şerban.[1]

Après la mort de Radou Şerban, sa veuve la Princesse Elina (Ilinca) paya les dettes laissées par son mari, avec l'argent reçu de l'empereur, et retourna dans sa patrie, chez le Prince Mathieu Bassarab, qu'elle nomme son frère. Sa fille Anna, restée en Hongrie, s'efforça pendant plusieurs années d'obtenir la somme de 4.000 florins, qui était restée de la pension de son père, afin de pouvoir aménager convenablement la propriété reçue après tant de difficultés. C'est là qu'elle vécut avec son fils Michel, qui avait reçu une éducation tout à fait hongroise, et qui obtint ensuite l'indigénat hongrois, étant attaché aussi par des intérêts matériels au pays où il était né.

Ni les princes Movila n'ont eu la chance de reprendre leurs trônes perdus; ils vivaient en réfugiés, en Transylvanie et en Hongrie, avec l'espoir d'atteindre leur but et protégés par le Prince Bethlen, qui refusa de les extrader à la Porte ottomane, malgré ses menaces. Ils étaient deux frères, Jean et Gavrilaş (Gabriel) Movila, venus ensemble en Transylvanie, l'été de l'année 1620, après la déposition de ce dernier de Valachie. Le premier pouvait vivre à l'abri des soucis pécuniaires en formant des plans pour remonter sur le trône de Moldavie, car il avait reçu de la part de Bethlen une belle donation à Mănârade (près de Blaj) avec deux villages roumains y attenant. Le second, grâce à son mariage avec une célèbre veuve, Elisabeth Zólyomi, propriétaire de l'immense domaine du château de Sólyomkő, du Bihor, a mené une vie paisible jusqu'à sa mort, qui est survenue — sans doute sur l'une de ses terres — après qu'il eût fait son testament à Cluj, en décembre 1635.

[1] Kraus Georg: Siebenbürgische Chronik vol. I (Wien 1862) p. 195—6. C'est le même chroniqueur qui nous informe que Nicolas Petraşcu avait eu une fille, née à Vienne qui s'était mariée ensuite avec Istrate le Vornik. (*Ibidem* p. 211.)

Le Voévode Marc, fils de Pierre Cercel, avait épousé, lui aussi, une noble hongroise — Drusiana Bogáth, une parente de Bethlen. Entouré de sympathie dans la société de Transylvanie, où il mourut en exil, ce prétendant, qui avait été élevé à la cour du prince Sigismond Báthory, et que le général Basta protégeait au début, avait cru monter sur le trône de Moldavie en chassant le prince Jérémie. Ne pouvant réaliser ses aspirations, il accompagna Sigismond dans son exil volontaire en Bohême, d'où il retourna après sa mort (en 1613) au château de Dezna, auquel appartenaient 23 bons villages et que Bethlen lui avait octroyé pour qu'il puisse y vivre sans soucis.

Bethlen eut bientôt des relations personnelles avec les princes régnants roumains. Radou Mihnea, Prince de Moldavie, vint à sa rencontre jusqu'à Soroca en automne 1617 et l'escorta jusqu'à Iaşi, d'où nous possédons une belle lettre de Bethlen (sous le No. 128) qui a été conservée en italien. En Valachie, lors de l'avénement de Gavrilaş Movila (été 1618) le « divan » avec « tous les boyards grands et petits et rouges » prêtèrent serment de lui venir en aide au besoin. Il faut mentionner le fait important que cet acte, dressé en roumain, ayant sur la même feuille, à droite, la traduction en hongrois, est — à ma connaissance — le premier document de ce genre entre un voévode roumain et un prince de Transylvanie. Quelques mois plus tard, cet acte fut suivi par le traité d'alliance de Gavrilaş, fait à Târgovişte et confirmé ensuite par Bethlen, deux semaines après, à Alba Iulia (sous le Nr. 155) qui est publié pour la première fois à la suite de nos recherches.

Le Prince aventurier de Moldavie, Gaspar Gratiani, reçut aussi les marques de l'amitié de Bethlen, jusqu'à ce que celui-ci n'apprit son intention de l'attaquer. Bethlen s'en est même plaint au grand vizir (sous le No. 181) le 12 Novembre 1620 à Pozsony, où celui-ci était arrivé après avoir conquis la Hongrie entière sous la domination des Habsbourgs, sans savoir que Gratiani n'était déjà plus de ce monde à ce moment là. Si le Prince Miron Barnowski Movila n'eut pas une attitude amicale à son égard, Alexandre Coconul, son successeur, le salua, par contre, avec courtoisie dans les quelques lignes des ses lettres. Frappé par la maladie, Bethlen fut longtemps souffrant et mourut vers la fin de l'année 1629, regretté par tout le pays.

Bethlen n'ayant pas d'enfants, la diète avait élu, de son vivant même et selon son désir, comme princesse régnante son épouse Catherine de Brandebourg. Le cousin du décédé, le

gouverneur Étienne Bethlen, qui prit la charge de grand chancelier du pays, ne pouvait souffrir la princesse pour deux motifs : parce qu'elle s'était convertie en secret au catholicisme, sans le consentement du Sénat, et parce qu'elle menait une vie dissipée. Pas même une année après la mort de Gabriel Bethlen, elle fut obligée d'abdiquer en faveur d'Étienne Bethlen et quitta pour toujours la Transylvanie. Étienne Bethlen ne pensait pas garder le trône pour lui, car il agissait, au fond, pour Georges Rákóczy, un riche gentilhomme de Zemplén, fils de l'ancien prince Sigismond Rákóczy. Georges Rákóczy promettait beaucoup pour le pays et fut même élu peu après, la veille de Noël, quand Bethlen se retira du pays, au château de Hust.

Le rôle du nouveau prince étranger en Transylvanie, contrée qu'il ne connaissait pas, n'était pas enviable. Mais il devint avec le temps un prince bon et juste. Il eut une correspondance suivie avec les princes roumains, surtout avec Mathieu Bassarab, pour lequel il avait une réelle sympathie, qu'il prouva aussi par ses lettres adressées à la Porte dans l'intérêt de Mathieu. Cette amitié se renforça par le traité d'alliance passé entre eux en Mars 1635, à Alba Iulia (sous le No. 266) confirmé après quelques mois dans une forme solennelle, au vieux Palais de Bucarest, à la St. Pierre et Paul de 1635. À ce traité fut ajoutée aussi l'obligation des boyards de payer annuellement une somme de 5000 florins à titre d'impôt sur les brebis, qui frappait tous les bergers («bârsan») qui tenaient leurs troupeaux de moutons en Valachie. Ces actes nous sont connus depuis longtemps. [1] Mais pour les compléter nous donnons ci-joint les reproductions fidèles des signatures des boyards avec leurs sceaux, qu'on avait omis ailleurs.

Depuis la conclusion de ce traité, les ambassades de Mathieu Bassarab à Rákóczy furent encore plus nombreuses, chaque fois qu'il voulait lui envoyer une nouvelle de la Porte et qu'il voulait lui demander quelque chose pour lui-même.

Il y a aussi des lettres qui lui furent adressées par son contemporain de Moldavie, Vasile Lupu, qu'une information de Moldavie (sous le No. 260) nous indique être le propre fils du prince Aron. Mais ses relations plus étendues avec Rákóczy seront publiées plus tard.

Avant d'achever ce succint résumé du contenu de ce nouveau volume, nous attirons l'attention de nos lecteurs sur trois actes de la plus grande importance.

---

[1] Parus dans Török-Magyarkori állam-okmánytár vol. II (Pest, 1869) p. 239—246.

Le premier, c'est l'acte du gouverneur Étienne Bethlen (sous le No. 202) par lequel il ordone que la dépouille mortelle de la princesse Marghita (la veuve du prince Siméon Movila) qui vivait retirée en Hongrois chez ses fils (chez Gavrilaş plutôt) soit dignement reçue partout dans le pays, en route vers le monastère de Sucevitza, où elle était transportée par son fils Jean Movila.

Le second, une lettre de ce dernier, écrite auprès du cercueil de son frère Gavrilaş (sous le No. 276) en décembre de l'année 1635, par laquelle, en sollicitant l'aide d'un conseiller du prince Rákóczy, il propose la réunion des trois principautés (La Transylvanie, la Valachie et la Moldavie) sous la suzeraineté de Georges Rákóczy, afin de pouvoir mieux déjouer les intrigues de Vasile Lupu. Nous apprenons encore de ce document le fait que Gabriel Báthory s'était brouillé avec Radou Şerban à cause d'un cheval, et que son successeur, Bethlen, ne pouvait pas supporter le Prince Alexandre.

Le troisième, une description détaillée de la Transylvanie et en général de différentes églises (sous le No. 245) avec d'intéressants détails sur l'état du pays et de ses habitants, faite en 1630, par le franciscain Séraphin Kun.

D'ailleurs on trouve dans ce volume plusieurs pièces descriptives de ce genre et vu le nombre si restreint *d'actes de l'étranger* dans la littérature historique roumaine du XVII-e siècle, on les appréciera à leur juste valeur. Recueillis avec persévérance dans les archives publiques et privées, elles enrichissent nos connaissances sur l'étendue des relations des princes roumains avec les princes de Transylvanie, et nous révèlent des faits importants et même touchants, comme par exemple les lettres des princesses roumaines, errant exilées en Transylvanie et en Hongrie.

Arrivé à la fin de ces quelques lignes, je dois mentionner que la traduction (souvent ardue) des documents hongrois a été faite, cette fois-ci aussi, par M. le Prof. Avram P. Todor.

ANDRÉ VERESS

Semnăturile depe actul de credință al Divanului muntean.
(București, 29 Iunie 1635.)

I.

ACTE ŞI SCRISORI.

1.

Żółkiew, 9 Ianuarie 1614.

Gavrilaş Movilă către comitele George Drugeth de Homonna.

Roagă să dea crezare omului său şi se ajute la nevoie pe boierul Oancea.

Illustrissime ac magnifice domine et amice.

Praemissa salute et obsequii nostri promptitudine. Summas Ill^{mae} D.V. pro tanta animi per literas declaratione gratias agimus, perpetuoque nobis habendam ab Illma D.V. exoptamus. In rebus quibusdam nobis necessariis misimus famulum nostrum in partes illas; diligenter rogamus, ut eidem, sed in primis Generoso domino Once, gratia Illma D.V. non denegetur, si ea in aliqua re nomine nostro opus habuerit. Interim feliciter et quamdiutissime vivat.

Zolcouiae, 9. Ianuarii. Anno 1614.

Ill^{mae} D.V. ad omnia paratissimus

Gabriel Mohila, haereditarius
Princeps Walachiae Moldauiaeque

Adresa: Illustrissimo ac Magnifico Domino, Domino Georgio Druget de Homonna etc. Comiti, Domino et amico nobis plurimum observando.

Pecete de inel octunghiulară (de 18 mm înălţime) cu stema familiei în stil occidental, cu iniţialele G· M· P· W·

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

2.

Wienerneustadt, 12 Ianuarie 1614.

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Ferdinand.

Il roagă să intervină ca să-şi primească regulat pensia lunară avută până acuma dela Oficiul Sării din Pozsony.

Serenissime Princeps, Domine, Domine Clementissime.

Adhuc Divina providentia et clementi Suae Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} Domini, Domini mei Clementissimi benignitate me cum familia mea illo diario mihi in Camera Salium Posoniensi clementer assignato usque sustentaveram. Sed quum ea deputatio ex eadem Camera Posoniensi ultra dari ob defectum nequit: ideo hoc meo perbrevi supplici libello V^{ram} Serenitatem exorandam duxi, ut Serenitas V^{ra} uti Dominus, Dominus meus Clementissimus clementer demandare dignetur, quo possim eam deputationem menstruatim assignatam tanto facilius consequi. Eandem Serenitatem V^{ram} iterum quamhumiliter oro. Cuius me interim clementiae una cum hac humili petitione commendando, eidem Ser^{ti} V^{rae} multam et prosperam valetudinem ex animo exopto. Exspectans clemens ab eadem huius rei responsum.

Serenitatis Vestrae Domini, Domini mei Clementissimi

Fidelis subditus et perpetuus servus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr
Іѿ Радꙋл Воевода

Adresa: Ad Ser^{mum} Principem Dominum, Dominum Ferdinandum Dei gratia Archiducem Austriae etc. Dominum Clementissimum supplex libellus Radulii Terrarum Valachiae Transalpinae Waiwodae.

An die Hungerische Camer und Salzhandler zu Prespurg.

Exp. 12. Jan. 1614.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14444.)

3.

Wienerneustadt, 12 Ianuarie 1614.

Arhiducele Ferdinand către Camera Ungară.

La plângerile lui Radu Şerban-Vodă, ordonă să i se achite fără întârziere pensia de 800 fiorini din venitul hărminţiei din Tirnavia.

Exposuit nobis conquerendo demisse Mag^{cus} ac Sp^{lis} Radulius Valachiae Transalpinae Vaivoda, quatenus is in Camera

Salis Posoniensi ob defectum eiusdem pensionis menstruum 800 fl. a Sacra Caesarea atque Regia M^te ordinatam obtinere et per consequens tanquam in alieno solo exul omnibus suis bonis privatus vivere cum suis nequeat.

Cum vero nos ob singularem praedicti Vaivodae fidelitatem et constantiam praelibatae Caesareae ac Regiae M^ti et domui Austriacae praestitam, ipsi omnino subventum, eumque maxime hisce temporibus tumultuosis et periculosis ob causas adductas absque querela esse, menstruamque deputationem praefatam eidem iuxta Imperatoriam concessionem subministrare velimus: Proinde Sacrae Caesareae ac Regiae M^tis nomine vobis clementer et omnimode mandamus, cum a praefecto praeattacto ob defectum salis pensio ipsi Radulio, praesertim hoc tempore congelato Danubio intellecto modo suppeditari haud possit, tricesimatori Tyrnaviensi serio iniungatis, ut is saepenominato Vaivodae deputationem solitam, et non diutius donec glacies discesserit, et sat salis aperto flumine Danubio Posonium vehi poterit, accepta ab eodem schedulam de restitutione infallibili sufficienti assecuratione in singulos menses ad evitandas ulteriores querelas certo certius numeret. Prout hoc incluso mandato antedicto praefecto, ut se se ita tricesimatori Tyrnaviensi in proprio obliget, ipsi tradendo, omnimode praecipitur; etc.

Datae Neustadii, 12. die mensis Ianuarii 1614.

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Hung. Vol. 616 fol. 2.)

Notă. Din textul ordinului de mai sus reiese că pensia lunară a lui Radu Şerban era de 800 fiorini, care însă i se plătea cu mari greutăţi din lipsă de venituri a Camerei Ungare.

4.

Uścię, 23 Fevruarie 1614.

Doamna Elisaveta Movilă către soţia lui George Drugeth de Homonna.

O salută prieteneşte, rugând-o să-i fie de ajutor pe lângă bărbatul ei, care i-a făgăduit câteva butoaie de vin.

Illustris ac Magnifica domina ac domina et amica plurimum observanda.

Salutem et omnem officiorum nostrorum promptitudinem etc. Etsi a notitia Magnificentiae V^rae procul absumus, occasionem tamen contrahendo amicitiae per literas nostras intermittere noluimus. Petimus itaque summis precibus nos in numero

suorum collocandorum Magnificentia V^{ra} et habendorum ducat, quod cum cognovimus rem omni gratitudine gratiosorem nos esse adeptos iudicabimus. Mittimus ad Magnificum dominum, dominum Homonnai,[1] [qui] pro officio eiusdem et benevolentia sua in nos aliquod vasis vini currus nostros onerare per literas et nuntios nostros promiserat; obnixe precamur, intercessione sua Magnificentia V^{ra} nobis succurrat, quo promissa Mag^{ci} domini effectu eliberent. Beneficium tam liberale ac benevoli animi nulla unquam apud nos delebit oblivio. Valere quam optime Magnificentiam V^{ram} et quam diutissime cupimus.

Datum Ustiae, 23. Februarii. Anno 1614.

Magnificentiae V^{rae} addictissima

Helizabet Mohiłowa

Terrarum Moldaviae Princeps

Adresa: Illustri ac Magnificae dominae, dominae Homonnai etc. Dominae et amicae plurimum observandae.

(Arch. Comitum Andrássy. Homonna. Miscellanea I. 58.)

5.

Wienerneustadt, 27 Fevruarie 1614.

Arhiducele Ferdinand către Camera Ungară.

Ordonă să se achite pensia lunară a lui Radu Şerban-Vodă prin tricesimatorul din Tirnavia în locul Oficiului Salinar din Pozsony, lipsit de sare, care nu se poate transporta, Dunărea fiind îngheţată.

An die Hungerische Camer per nochmaln Verordnung bei dem Dreissiger zu Tirnau, dass er anstatt des Salzhandlers zu Presspurg dem Wallachischen Fürsten die monatliche 800 fl deputat reiche, wie auch Sie, die Hungerische Camer ihr monatliche 200 fl richtig erlege.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14444. Regest.)

Notă. Acest ordin a ieşit după plângerea lui Radu-Vodă din 12 Ianuarie şi a memoriului directorului Oficiului Salinar din Pozsony, Felix Schödel, adresat arhiducelui Ferdinand cum că Dunărea fiind îngheţată, nu poate avea sare. (Salz von Wien.) Pe de alta, cu toate că ghiaţa s'a dus, nu are încă niciun drob de sare şi astfel nu poate îndestula pe nimeni, aşa că a anticipat din al său propriu 4000 de fiorini până acuma, astfel se vede nevoit a cere: dass Er, Herr Radul Weyda mit seinem Ausstandt und Deputat, unzt mir vom Wiener Kayserlichen Ambt Salz geliefert, anderwärtshin verwiesen, sowol auch andre Partheyen entzwischen zu Geduld gewiesen werden.

[1] Scris greşit: Humenai.

6.

Košice, 6 Martie 1614.

Camera Scepusiană către arhiducele Ferdinand.

Fiind lipsită de mijloace băneşti, nu poate satisface cererile pribegilor ardeleni şi ale lui Nicolae Petraşcu.

De exulum Transsylvanorum pensione, necnon Nicolai Petrasci supplicatione.

Siscitatur Serenitas V^{ra} benigne eiusdem mandato die 21. iam elapsi mensis Februarii emanato, num exules Transsylvani, Mag^{ci} nimirum Stephanus Kendy, Sigismundus Kornis, relictaque Balthasaris quondam Kornis[1] cum matre eiusdem, bona sua in Transsylvania, sub mutato moderno regimine recuperarint, iuxtaque benigne iubet, ut rebus sic se habentibus, pensio eorum menstrua, ex Camerae huius proventibus ordinata et subministrari solita, usibus confiniorum reapplicetur.

Super quo Ser^{tem} V^{ram} humanissime informamus, Sigismundum Kornis potioribus suis bonis iam potitum, Stephano quoque Kendy et relictis viduis, etsi non totaliter, certam tamen bonorum partem per modernum vaivodam Transsylvaniensem restitutam esse, hocque pacto pensione eorum reliquis proventibus accedente, confiniariis utique aliquid redundaret subsidii. Verum cum Serenitas V^{ra} alio suo mandato die adhuc 30. Decembris anni proxime praeteriti Camerae huic transmisso, super demissa supplicatione Nicolai Petrasco, Michaelis quondam Waivodae filii, pro menstruali aliqua pensione sibi decernenda instantis, inclytaeque Camerae Aulicae praetensione, votum nostrum benigne expetat, an non ex supranominatorum Transsylvanorum pensionibus huic succurri possit: Ser^{tem} V^{ram} celare haud possumus, Cameram hanc ob infinitas extraordinarias deputationes et erogationes, reddituumque exilitatem tantopere gravatam et implicitam esse, ut ne ordinariis quidem solutionibus vel in media parte sufficiat, de quo defectu etiam ante saepe saepius Ser^{tem} V^{ram} humiliter edocuimus.

Quamobrem Ser^{tem} V^{ram} demisse oramus, ne novis assignationibus eandem onerare, quinpotius a supplicantis huius et aliorum solutionibus gratiose immunem reddere, deque extraordinariis subsidiis (cessantibus praesertim nunc regnicolarum

---

[1] Idest Catharina Kereszturi de Szentbenedek.

contributionibus et taxis, decimisque Capituli Agriensi restitutis) prospicere benigne dignetur. Remittimus hisce supplicationem dicti Nicolai Petrasci et literas inclytae Camerae in eodem negotio exaratas.

Cassoviae, 6. Martii. Anno M.DC.XIIII.

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Scep. Liber exped. 1466 fol. 525.)

7.

Wien, 24 Martie 1614.

Arhiducele Ferdinand către Camera Ungară.

Ordonă să se achite regulat mitropolitului Dionisie Ralli Paleolog pensia lunară de 50 taleri.

Memoria vobis minime exciderit Sacram Caesaream ac Regiam M^tem ... Dionisio Ralli Palaeologo Archiepiscopo ... ad humilem instantiam, ob fidelia ipsius praestita servitia et in iis perpessa damna 50 talleros ad commodiorem sustentationem in singulos menses clementer concessisse, vobisque subministrationem eorundem 24. Decembris anno adhuc 1611 serio iniunxisse. Cum vero is demisse apud nos supplicando conqueritur se dictam pensionem menstruam iam a novem mensibus in maxima sua miseria non percepisse ... Idcirco ... vobis ... praecipimus, quatenus praenominato Archiepiscopo non solum restantem 9 mensium provisionem quantocius persolvatis, verum etiam in posterum ordinatos 50 talleros... absque ulla mora subministretis; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14450. Concept.)

8.

[Praha, Martie 1614.]

Propunerea lui Ştefan Kendy despre Ardeal.

Pericolul ce ameninţă Ardealul sub guvernul lui Gabriel Bethlen, prieten al Turcilor. Sub aceştia stă şi Ţara-Românească unde trebue introdus Radu Şerban-Vodă.

Des Herrn Kendi etliche Fürschlag wögen Sybenbürgen.

Praesens periculum, imminensque toti Christianitati remedia, quibus succurri possit.

Valachia sub hoc imperatore per Turcas administratur, quae antea Radulio tradita fuerat.

Radulius a Rudolpho fuit constitutus, qui defendit simul Valachiam et Transilvaniam a Turcis, qui iam misere haeret, misereque vivit, saltem a Sua M^te salutem exspectat.

Transilvania si veniat in manus Turcarum, non poterit recuperari, quae dependebat saltem; nunquam sub illius iugo fuit, quia semper cum regno Hungariae et Christianis conveniebant et correspondebunt, nunc autem plane contrarium agitur, cum Bethlehem diutius inter Turcas, quam Christianos versatus sit et negotiarit, iisque inimicitia quadam cum Christianis contracta sese devoverit et manciparit, stipendiariusque Turcae aperte fuerit, ab omnibus pro Mahometicae religionis aperto homine aestimatur, affirmaturque; etc.

Bethlehem Varadini nunc est; minatur nisi, restituantur arces praetensae, sese vi expugnaturos has et alias; etc.

Radulium Suae M[tis] fidelem introducet in provinciam cum sit peculium coronae et fuerit semper et per imperatorem Romanorum confirmatus fuerit.

Miles germanus, sibi submissus fuerit, ubi per dominum Homonnai mandatum fuerit, cum Hungaris se coniunget.

Transylvani Homonnaium acceptarent; etc.

Intentio Doczii et Forgach est, ut conducto milite Hungaro, germanus miles circa Cassoviam approximaret propter tumultus Hungarorum et Transylvanorum.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica fasc. 377 fol. 109.)

9.

Cluj, 16 Aprilie 1614.

Erich Lassota von Steblaw către împăratul Matia II.

Turcii au atacat cu succes cetatea Lipova, din cauza trădării a doi Români, dintre care un preot, cari au fost pe loc omorîți.

Gestern hat man uns für glaubwürdig berichten wollen, dass in vergangner Marterwochen die Türgken einen Anschlag auf Lippa gehabt, darzu sich ein Walach, den die gemeine Mann daselbst herumb Sanctum Petrum genennet, und für einen halben Propheten gehalten, neben einen Walachischen Priester mit einer gar seltsamen und fast einer Jubel gleichen Invention und Strattagemmate gebrauchen lassen, und die solche von einem zu ihnen hinein gesprungnen Pribecken einst wäre offenbart worden, hat dem Feind die Schanz leicht gerathen mögen. Darauf hernacher daselbst Sanct Paulus[1] enthauptet und der Walachische Priester verbrennet worden.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica 1614 fol. 2.)

[1] Greşit, în loc de Sanctus Petrus.

10.

[Jibău,] 10 Mai 1614.

Martin Szombathelyi către palatinul George Thurzó.

Declaraţia unui boier sosit în solie dela Radu Mihnea-Vodă cum că acesta ar putea fi uşor omorît de dânşii îndată ce ar sosi Radu Şerban-Vodă trimes de către împărat. Domnul Moldovei ar fi gonit apoi de către Leşi şi astfel s'ar putea realiza unirea Ungariei cu Ardealul şi ţările române.

Aus der Walachey ist Gesandtenweis zum Betlehen ein Boir kommen, den ich zuvor auch wol gekannt; mit dem hab ich treulich geredt, so hat er mit einem Eydt bestätigt, wenn nur Ihr Mayestät den Radul Wayda under sie hinein expedieret, so würden sie den jetzigen Wayda alspaldt selber niederhauen und das Landt Ihm übergeben, weil sie dessen vergewisst, dass die Polen den jetzigen Wayda aus der Moldaw auch austreiben werden. Euer Gnaden glauben mir, dass sich nit allein der walachisch Wayda vor dem Radul fürcht, sondern auch der Betlehen und der Türgg selbst, und da Ihn Ihr Mt. jetzt expedirn sollt würden, sie drüber alle erschrecken, und dardurch Moldaw und Walachey und Siebenbürgen zu Ihr Mt. Händen kommen, denn im Fall wir uns widersetzen und aufmachen wider sie oder nit, so glaub Euer Gnaden doch gewisslich, dass der Betlehen in kurzen Tagen Türggen und Tartern uns über den Hals bringen würdt; derowegen besser, dass wir bey Zeiten dem fürkommen.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Expedit 1614 Mai 11. Traducere. Exemplarul unguresc în Staatsarchiv. Hungarica.)

11.

Trnava, 18 Iunie 1614.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Inştiinţându-l despre sosirea interpretului Nigroni dela Poartă, roagă să intervină la Curte ca omul său, Vistierul Papa să fie primit şi să aducă vreo veste bună în afacerea sa.

Illustrissime Domine, Domine, tanquam Pater observandissime. Addictissimam servitiorum meorum commendationem.

Jól emlékezhetik rá Nagyságod az ö felsége császár urunk immár sok üdötöl fogván török császár portáján levö követének, Nigroninak hazajövetelére, mind ö felségétöl, az mi kegyelmes urunktól minemü biztató jó reménséggel tápláltattunk, mind

penig Nagyságodtól miképpen admoneáltattunk az patientiára; melyet várván jobb és hasznosb occasiót, tudván Nagyságodat is az mi állapatunknak promoveálására nem keveset vigyázni, jó szivvel meg is cselekedtünk. Mostan immár Nigroni meg érkezvin és nekünk is ott fenn Beczyben herczeg urunknál ő felségénél fő bojérunk Viztier Papa levin, kit állapatunknak bizonyos exitussáról való tudakozásért bocsátottunk volt fel, és minthogy még császár urunkkal szemben nem levin Nigroni, semmi bizonyost állapatunk felől nem érthettünk bojerunk által sem herczeg urunktól, sem penig egyebektől; hogy Nagyságodat ez jámbor szolgánk és secretariusunk, Hévizi János által meg ne látogatnók, semmiképpen nem türhetők, ki által Nagyságodat Nigroninak meg jöveteli felől, mind penig állapatunknak bizonytalan voltáról tudósitsuk. Tudván annakokáirt Nagyságodat eleitől fogván maga jó indulatjából való atyai szeretettel lenni hozzánk, kinek mindenkoron az mi dolgainknak promoveálása szemei előtt vagyon, bocsánatot kérvin elsőben Nagyságodtól ilyen ritkán való meglátogatásunkirt, mely az sok alkalmatlanságokból, kiktől ugyan agminatim praepediáltattunk, esett, ez levelünk által akarók az Nagyságod jó egészséges állapatja felől való örvendetes hirnek hallásával magunkat gyönyörködtetnünk és Nagyságodat kérnünk, amiképpen ennekelőtte az mi állapatunknak promoveálása felől való Nagyságodnak atyai hozzánk való jó indulatjából és szeretetiből származott jó tanácsa és biztatása mindenkoron jelen volt, igy most is Nagyságod felől való jó reménségünk és bizodalmunk, melyet ezen szolgánktól Nagyságod bővebben meg ért, Nagyságod jó és eszes tanácsadásával refocilláltassék, kit Nagyságodnak jövendőben minden fiui engedelmességgel és háladó szolgálatunkkal recompensálni nem negligáljuk. Ezeknek utánna az Uristen Nagyságodat minden szent áldásival látogassa meg és jó szerencsés egészségben sokáig éltesse.

Datum Tyrnaviae, die 18. Iunii 1614.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor et filius addictissimus

Іѡ Радꙋл Воевода

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 22.)

Trad. Illustrissime etc. Măria Ta îşi poate aduce bine aminte de venirea acasă a lui Nigroni, de multă vreme sol al Maiestăţii Sale Impăratului la Poarta împăratului turcesc, atât cum ne-am hrănit cu nădejdi bune dela milostivul nostru domn, cât şi cum

eram îndemnaţi de Măria Ta să avem răbdare; ceea ce noi, aşteptând prilej mai bun şi mai folositor, ştiind că şi Măria Ta eşti nu cu puţină băgare de seamă la îmbunătăţirea stării noastre, am şi făcut-o bucuroşi. Iar acum sosind Nigroni şi fiind acolo la Viena la Maiestatea Sa domnul principele nostru, boierul nostru vistierul Papa, pe care îl trimiseserăm acolo pentru ca să afle ştire de rezultatul stării noastre şi deoarece Nigroni n'a stat încă în faţa Impăratului, n'am putut afla nimic hotărît despre starea noastră prin boierul nostru nici dela domnul nostru principele, nici dela alţii; n'am putut răbda în nici un chip să nu cercetăm pe Măria Ta prin credincioasa noastră slugă şi secretar Ion Hévizi, prin care să vestim pe Măria Ta atât despre sosirea lui Nigroni cât şi despre starea noastră nesigură. Din pricina aceea ştiind pe Măria Ta că ne este dela început, din bunăvoinţa sa, cu dragoste de părinte faţă de noi, având veşnic înaintea ochilor promovarea afacerilor noastre, cerând mai înainte iertare dela Măria Ta pentru cercetarea noastră atât de rară, care s'a întâmplat din pricina acelor multe greutăţi, de care am fost cuprinşi în atâtea rânduri, voim să ne desfătăm auzind vestea îmbucurătoare despre buna sănătate a Măriei Tale prin această scrisoare a noastră; precum mai înainte bunul sfat şi îndemnul Măriei Tale pentru promovarea stării noastre, născute din pornirea părintească, bunăvoinţa şi dragostea Măriei Tale faţă de noi, a fost totdeauna de faţă, tot aşa şi acum nădejdea noastră cea bună şi încrederea în Măria Ta, pe care o înţelege Măria Ta mai pe larg prin sluga aceasta a noastră, să fie întărită prin sfatul bun şi înţelept al Măriei Tale, pentru care nu vom uita să răsplătim Măriei Tale în viitor prin ascultare fiiască şi slujba noastră mulţumitoare. După aceasta Domnul Dumnezeu să vă cerceteze cu toate blagoslovelile lui sfinte şi să vă înzilească îndelung în sănătate bună şi norocoasă. Datum etc.

12.

Hust, 23 Iunie 1614.

Căpitanul Andrei Dóczy către arhiducele Ferdinand.

Ştire cum că oştile polone vreau să introducă în Moldova pe fiul lui Simion-Vodă.

Neues habe ich diesmal ... nichts anders anzuzeigen, allein, dass das Polnische Kriegsvolk, so sich vor diesem nahet bey denen Gränzen in Poln befunden, sich albereit nach der Moldau begeben, der Resolution, dass sie des Simon Vaida Sohn zum Moldauerischen

Vaida einsetzen wöllen. Die wenig Tartern, so sich in der Moldau gesamblet haben, sollen ein Zwietracht und Uneinigkeit zwischen ihnen selbst gehabt, und ein Treffen gethan haben, dabey auf beden Theilen nicht wenig Tartern geblieben sollen sein.

Datum im Hust, den 23-sten Junii. Anno 1614.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1614 July 41.)

Notă. Despre cele cuprinse în scrisoarea de mai sus, căpitanul Dóczy înştiinţase deja cu o lună mai înainte (la 27 Mai 1614) pe palatinul George Thurzó, încredinţându-l că vestea cum că Radu-Vodă vrea să intre cu haiducii săi în Ardeal nu are niciun temei. (Acta Thurzóiana fasc. 60 No. 22.)

13.

Wien, 3 Iulie 1614.

Arhiducele Ferdinand către tatăl său, regele Matia II.

Desaprobă acceptarea ofertei lui Ştefan Kendi şi a lui Radu Şerban-Vodă ceea ce ar primejdui pacea cu Turcii şi propune ca să fie ţinuţi amândoi cu vorba în credinţă faţă de împărat.

Anlangent des Kendi[1] Fürschlag, davon im geheimben. Schreiben Meldung beschiecht, obwol derselbig ansehenlich guet und treulich gemeint, und zu seiner Zeit wol in Acht zu nehmen, sonderlichen, dass man die Gelegenheit und Zeit nit verliere, so vermein ich doch gehorsambist, weil der Conventus so nahendt an der Handt, dass bis dahin zu temporisiern, wie derselb sein Endtschaft erreichet, und wie Euer Mayestät und Liebden allerorten mit dem Widerstandt gegen dem Erbfeindt gefasster sein können, dann nit allein auf diese des Kendi Offerta, so wie gemeldt zu seiner Zeit ansehenlich und guet, sondern auf die Continuation zu gedenken, wann irgent der Friedt, wie es wol nit anderst sein khundt, durch dergleichen fürgeschlagene Mittl zerstossen würde. In allweg aber ist dahin zu trachten, damit dieser Kendi, wie auch der Radul Weida mit ihrem gueten Intent und Anerbieten bey gueter Hoffnung und in Euer Mt. und L. Devotion erhalten werden, und sein diesfalls alle Mittel, so darzue dienstlich keineswegs zu undterlassen.

Wegen des Radul Weida lass ich dem Cardinal Forgach zueschreiben, dass Er mit Ihme in Vertrauen handlen und eigentlich sich erkundigen soll, was Er auf dem Fall sich der Provinz Wallachey zu impatronieren für Mittel hab, und dass Er denselben durch allerley guete Persuasiones noch längerer in gueter speranza

[1] Scris consecvent greşit: Chenti.

und in Euer Mt. und L. Devotion erhalten welle, weilen in allweg auch die Wallachey bey der Christenheit zu conservieren.[1]

Geben in der Stadt Wien, den dritten Julii. Anno Sechzehenhundert und vierzehenden.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1614 July 88.)

14.

Innsbruck, 3 Iulie 1614.

Guvernul Austriei-de-Sus către arhiducele Maximilian.

I se transmite inventarul lucrurilor lăsate de Ştefan-Vodă, deoarece acela din 1603 nu s'a găsit.

Auf Euer Fr. Dht. vom dritten Juny jüngst an uns ausgefertigtem genädigisten Decret, dass wir ein glaubhafte Abschrift von dem Inventario derjenigen Moldawischen Fahrnus und Clainaten, so der jüngst abgeleibten Kays. Mt. von weilend Johann Stephans Weyuoda Verlassenschaft durch weilend Christoffen Satlberger anno 1603 nacher Prag geschickt worden, gehorsamist zuekommen lassen sollen, haben wir gleichwol nit undterlassen bey hiesiger Registratur, Oberösterreichischer Camer und sonsten nachzusuechen und zu fragen, aber selbiges nit, allein dies beyliegendt Generalinventari erfunden mügen, welches wir Euer Fr. Dht. zu gehorsamister Parition überschicken; etc.

Datum Innsprugg, den dritten July. Anno 1614.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Ferd. 77 a. Concept. Menţionat în *Hurmuzaki:* Documente vol. XI. p. 572.)

15.

Innsbruck, 5 Iulie 1614.

Arhiducele Maximilian către împăratul Matia II.

Raport despre dreptul Colegiului Iezuiţilor din Innsbruck la suma de 6000 fiorini făgăduită de decedatul împărat Rudolf ca despăgubire pentru giuvaericalele primite din moştenirea defunctului Ştefan-Vodă de arhiducele Ferdinand care le-a cedat Colegiului, de unde apoi — din ordin imperial — au fost transmise Curţii imperiale dela Praga. Cauza Colegiului fiind justă, se recomandă achitarea creanţei.

Allerdurchläuchtigister grossmächtigster Römischer Kaiser. Euer Röm. Kays. Mt. etc. und Lieb sein mein gehorsambe brüederliche willige Dienst jederzeit zuvor.

---

[1] Cu aceiaş dată în Hurmuzaki: Documente vol. IV/1 p. 556.

Gnädigister freundlicher geliebter Herr und Brueder.

Dass Euer Kays. Mt. etc. und Lieb von mir ein mehrere Information, was es mit denjenigen durch unsern freundlichen geliebten Vettern Erzherzog Ferdinandi Liebden den allhieigen Patribus und Collegio Societatis Jesu völlig cedirten sechstausent Gulden Moldawischer Verlassenschaft etc. für Bewandnus habe, gnädigist begehren, hab aus Dero Kays. Mt. an mich sub dato 2. Maii nächsthin abgangnem Schreiben nach Notdurft gehorsamblich vernomben, auch nit unterlassen dem Werk mehrers nachschlagen zu lassen.

Weiss mich aber vorders selbs zu berichten und ist also befunden worden, dass diejenigen Mobilien, davon in ermeldter Patrum Suppliciern Anregung beschicht, durch weilend Christoffen Satlberger, gewesten Oberösterreichischen Camer-Raitrath von hier nacher Kaiserlichem Hof auf beschehens Begehrn abgeführt, geliefert und mir hienach durch ihne Satlberger seiner Verrichtung ordenliche Relation gethan worden, wie Euer Mt. und Liebden hiebei copeilich sub A, B mehrers genädigist zu vernehmen.

Wann dann anvor notorium, dass solche Portion gedachtem Collegio vermeint und geschenkt, auch auf sechstausent Gulden aestimiert und selbige Mobilien ohne Abgang nacher Prag geliefert worden, hab ich zwar auf ebenmässiges gedachter Patrum Societatis Jesu demüthigs Begehrn umb Entrichtung solcher Summa Gelts intercedendo selbs. auch gehorsamblich angelangt, darauf auch, als ich berichtet, die Abstattung bei der Reichs-Hofcamer angeschafft worden, gstalt hiemit nochmals mein gehorsamb brüederlich Bitt, Euer Mt. und Liebden geruehen solche Donation als *piam causam* durch fürdersame Mittl genädigist entrichten zu lassen. Beinebens thue Deroselben ich mich gehorsamb brüederlich befelchen.

Datum Ynnsprugg, den fünften Julii. Anno Sechzehenhundert und vierzehen.

Euer Röm. Kays Mt. etc. und Liebden

gehorsamer Brueder Maximilian m. p.

(Hofkammerarchiv. Wien. O. ö. Herrschaftsakten Innsbruck. 10. Novembris 1615.)

Notă. Recomandaţia de mai sus neavând niciun rezultat, Colegiul Iezuiţilor şi-a reînoit cererea de mai multe ori atât direct cât şi prin binevoitorii săi, arhiduci şi arhiducese. Aşa aflăm alăturat alte patru acte, dar chestiunea foarte importantă pentru interesele Colegiului n'a fost soluţionată nici la 1 Fevruarie 1617, cu toate că dreptul aceluia era recunoscut de Curtea Imperială, unde au fost transportate încă din anul 1603 la ordinul lui Rudolf, mare amator de atari lucruri, lucrurile mobile

și bijuteriile decedatului Ștefan-Vodă. Tărăgăneala acestei cauze juste era fatală Colegiului, care hotărîse să întrebuințeze suma sus numită la construcția nouii biserici, deci unei «cause pie» corespunzătoare intențiunii arhiducelui, când și-a cedat partea din moștenire călugărilor din Innsbruck.

Vezi mai departe petiția Rectorului din 1 Iunie 1615 sub No. 36.

16.

Szacsal, 5 Iulie 1614.

Vicecomitele Petru Pogan către căpitanul Andrei Dóczy.

Expunerea omului său întors din Moldova, unde a găsit o trupă a lui Vodă la Putna, pe când el se afla în tabără la Nistru. Porunca sultanului ca Domnul Moldovei să intre în Polonia pentru jaf, căci altfel îl va scoate din domnie.

Dum essem hic in Szaczal, rediit explorator, quem cum Kobull in Moldaviam expediveramus, qui certa ista nova retulit, quod nimirum cum Kobull quando pervenissent in Moldaviam, illico centum pedites Waywodae Moldaviensis ad Putna pervenerint. Videns autem hoc Kobull ille, mox nostrum exploratorem dimisit, ut quantocius nobis visa referret et ad notitiam daret, nam ipse Kobull invisere hoc antea fuisse et inauditum dicebat. Quem autem in finem Waywoda centum illos pedites cum capitaneo miserit, nescitur. Refert quoque idem explorator certo, quod multae copiae Turcarum et Tartarorum castra fixerint penes Nester, et quod in persona ipse quoque Waywoda in campo castrametatus fuerit citra, sive ex hac parte Nester; imo indies multi Turcae ac Tartari confluunt penes Nester, sed neque ipsi Waywodae constat certo quid sibi hoc velit et cur venerint. Veretur autem et ipse Waywoda, ne forte alium Waywodam nitantur introducere in Moldaviam. Confluxerunt autem ex adiacentibus ad Putna pagis et oppidis quamplurimi turmatim. Insuper ex Polonia dies noctesque concurrunt copiae in tantum, ut finis eorum cerni nequeant... Dux quoque Makowiczensis nuntiavit capitaneo Colomiensi et Jabloniensi, ut cum toto exercitu die et nocte vadat in Moldaviam versus castra Tartarorum. Et dicit idem explorator certo certius, quod tam gens patriae, quam copiae ex Jabloncza per iuga nivosa montium de die et nocte confluunt versus Putna. Refert etiam noster idem explorator pro certo, quod Turcarum imperator scripserit Waywodae, ut is cum illis

Turcis ac Tartaris, qui in campo sunt, invadat Poloniam, et ibi per totam Poloniam depraedetur; quod si Waywoda non valeret dominari Polonis, ut se ad Portam ottomanicam conferat, scribit se talem Waywodam missurum in Moldaviam, qui dominari poterit Polonis. Ego denuo misi ad numerum 20 hominum ad iuga montium nivosa, ut in omnes partes excubias ponant et vigilias, et quibusdam iniunxi, ut illis ingrediantur Moldaviam, ut quanto certius fieri potest, omnia investigent ac resciant, in quo statu res ibi constitutae sint; etc.

Datum in Szaczal, 5. die mensis Julii anni 1614.

Petrus Pogan de Chyeb
Vice Comes Maramarosiensis mpr

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1614 July 41. Traducere.)

17.

Bari, 6 Iulie 1614.

Stanislaw Zółkiewski palatinul de Kiow către Radu Şerban-Vodă.

Răspuns la scrisoarea sa. Ştiri despre pregătirile păgânilor pentru a invada Polonia ori ţările germane. Acest lucru ar trebui împiedecat prin magnaţii unguri. Hanul Tătarilor a chemat pe Tomşa-Vodă la Bender pentru ca să se sfătuiască cu el în chestiunea campaniei de pornit.

Illustrissime Princeps domine gratiosissime.

Praemissa officiorum meorum diligentissima commendatione. Accepi literas Illustritatis V[rae] 19. die Iunii Tyrnaviae ad me datas. In primis gratum est mihi, quod intelligam Ill[tem] V[ram] per Dei benignitatem prospera frui valetudine, deinceps vero gratias ago Ill[ti] V[rae] quod mei non obliviscatur, et de statu rerum suarum, quae istic gerantur et exspectanda sint me commonefaciat. Opto sane Ill[ti] V[rae] ut et ipsa Illustritas V[ra] quasi postliminio feliciter sit redux in regnum suum. Illud non bene me habet, quod ut mihi quidem videtur, non satis mature, et vereor, ne nimis sero expediantur consilia. Scribit Illustritas V[ra] id, quod aliorum quoque nuntiis intellexi, ad 27. Julii celebranda Lincii comitia. Hostiles vero Turcici et Tartarorum exercitus iam congregantur, haud dubie aut ditiones Regiae M[tis] domini mei clementissimi, aut Caesareas invadent; nec dum enim satis constat, quonam sint pagani, bellum illaturi. Quantuliscunque copiis (si

sors ista in nos cadet) paramus nos ad defensionem et ad reprimendum hostium impetum. Idem vicinis nostris dominis Hungaris censeo faciendum, ut transitum per montem Carpatum muniant, loca opportuna praesidiis firment. Fama est Tartaros per ditiones regni Poloniae ferro viam in Hungariam quaesituros, paramus nos, quantum in nobis est, ut hoc malum et a nobis, et a Hungaris avertamus. Verum non est ignota celeritas hostis istius, graviorem nostrum exercitum, magna ex parte pedestrem celeritate sua eludere et antevertere hostis facile potest. Etsi non dubito Ill^{mum} dominum palatinum et alios proceres Hungariae invigilare iis, quae ad securitatem patriae suae spectant, bonum tamen est, ut Illustritas V^{ra} de eo, quod a me scribitur et Ill^{mum} dominum palatinum, et regni Hungariae proceres admoneat.

Dzianbegkieri Tartarorum chan perfunctus periculo, quod ab aemulis sui sanguinis principibus metuebat, fugato nepote Sahinkieri, vocaverat Benderiam (nostris Tehiniam dictam) vicinos Sanzachos et Stephanum modernum Moldaviae palatinum ad consilium capiendum de ratione et modo gerendi belli; primis diebus praeteriti mensis Iunii convenerant Benderiae: quidnam sit conclusum, difficile est scire. Id, quod in aperto est Ill^{ti} V^{rae} perscribo, Chamum pauco admodum comitatu, relictis ad Nester Albam et Benderiam exercitibus, Taurinum Chersonesum repetiisse. Fama est omnem reliquam colluviem Tartarorum secum adducturum, et cum istis exercitibus, quos hic ad Nester Albam reliquit, coniuncturum. His autem exercitibus, qui hic in nostra vicinia ab illo sunt relicti, prae est ad praesens frater illius, qui vocatur Dewletkieri. Coadunatis copiis non puto diu moraturos; post unam atque alteram hebdomadam videbimus, quo tandem erumpent illorum conatus et consilia. Et haec sunt, quae Ill^{ti} V^{rae} significanda existimavi. Cum his me, meamque paratissimam voluntatem Ill^{ti} V^{rae} commendo, eandemque bene valere cupio.

Datum Bari, die VI^{a} mensis Iulii. Anno 1614.

Illustritatis V^{rae} paratissimus amicus et servitor

Stanislaus Zołkiewski Palatinus
Kiowiensis, exercituum regni
Poloniae generalis ac Barensis,
Kamienicensis etc. Praefectus manu sua.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 98. No 12. Copia.)

Notă. Scrisoarea aceasta primită de Radu-Şerban abia la 15 August 1614, a fost transmisă de dânsul în copie palatinului George Thurzó fără zăbavă. (Ibidem.) O altă scrisoare a lui Radu-Vodă din 5 August 1614 la Iorga: Studii şi documente vol. XX p. 450.

18.

Tuchla, 9 Iulie 1614.

Ioan Jakubowski către căpitanul Andrei Dóczy.

E avizat din partea lui Tomşa-Vodă că hanul Tătarilor are de gând se intre în Ungaria.

His temporibus habens certas notitias, tam a Walachis, quam ex variis locis, praesertim a custodibus totius regni Poloniae de exercitibus plurimis Tatarorum, quorum pars iam permanet in terra Valachiae, altera autem pars in campis. Ex quibus paulo ante introiverunt in fines nostros, maxime sub civitatem Camenecensem, quos milites nostri percusserunt, multosque ex eis in captivitatem duxerunt, qui cum essent in tormentis, id dixerunt Magnifico domino, domino duci nostro exercituum, quod magnus Ham, princeps illorum, hanc intentionem habet, ut possit eo itinere transire per fines nostros in regnum Ungariae, quo antea transierunt; eisdem verbis Tomsa comes Valachiarum nobis significat atque certo facit; etc.

Magnus dux noster exercituum habet quadraginta milia militum, qui cum illis in campis permanet duo miliaria penes fluvium Dniester versus arcem Hocin; etc.

Datum in Tuchla, die 9. Julii. Anno Domini 1614.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Expe. 1614 July 41.)

19.

Linz, 13 Iulie 1614.

Impăratul Matia II către Camera Scepusiană.

La cererea lui Nicolae Petraşcu, ordonă să i se dea o pensie lunară de 30 fiorini.

Demisse nobis relata sunt ea, quae Ser^mo^ consanguineo, filio et principi nostro Ferdinando archiduci Austriae, ad demissam supplicationem Mag^ci^ fidelis nobis dilecti Nicolai Petrasko ... pro menstruali aliqua pensione sibi decernanda, instantis sexta die Martii huius currentis anni perscripsistis, iuxtaque Vos a supplicantis huius et aliorum solutionibus immunes reddere humiliter petiistis.

Cum vero iam dictus Petrasko alias decenti sustentatione hoc tempore careat, et nos habita ratione fidelium quondam parentis sui inclytae Domui nostrae Austriacae praestitorum servitiorum,

ipsi hac in parte melius provisum et subventum velimus, et cupiamus: Quapropter Vobis hisce clementer mandamus, ut antenominato Petrasko pro meliori sua sustentatione menstruatim triginta florenos Rhenenses, a prima die mensis Maii proxime elapso incipiendo et computando, ad beneplacitum tamen nostrum, ex proventibus curae vestrae concreditis, certo subministrari curetis; etc.

Dabantur in Arce nostra Linzii, 13. die Iulii. Anno 1614.

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Scep. Ben. Mand. 1614 Iuni 44.)

20.

Sighet, 14 Iulie 1614.

Vicecomitele Petru Pogan către Iosif Bornemisza căpitanul de Huszt.

Expunerea omului sosit din Moldova despre Tomşa-Vodă care stă în tabără la Tighina, temându-se să nu fie atacat de fiii lui Ieremia-Vodă şi Simion-Vodă, cari se află în tabăra Tătarilor.

Akarám értésére Kegyelmednek adnom, hogy az mely modovai ember ... nem szintén modovai, hanem itt való máramarosi fiu, zelestei; de mint hogy Modovában vött egy leánt el, mely leánnak az atyja ugyan máramarosi, most penig ... kijött ... hireket semmit nem beszél egyebet, hanem beszélli ezt, hogy az modovai vajda Tegenjénél vagyon táborban, és az török, tatár tul az Neszter mellett vadnak táborban; etc. Ezek az tatárok között vagyon az Jeremias vajda fia és Simon vajda fia, kik az modovai vajdával meg akarnak vini. Beszélli azt is, hogy az modovai utról nem kell félni, hogy az tatár ki jöjjön, söt ugyan fejében is köti magát, hogy arra az utra ki nem jö. Ez mellett Lengyel országból jött ki egy ember hol mi egyetmásával, ki beszélle ilyen hirt, hogy minden lengyelországi had Modova felé megyen által; etc.

Mint hogy peniglen Uram, ez mostani Modovaból ki jött selestei ember mind marhástól, feleségestöl ki akar lakóul jöni, kéri Kegyelmedet én általam, hogy Kegyelmed az putnai jegumennek irna Kegyelmed, hogy mind marhástól, feleségestöl bocsássa ki békességesen; etc.

Datum in oppido Zigett, 14. Julii 1614.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1614 July 41.)

Trad. Vreau să dau ştire Domniei Tale, că acel om din Moldova nu este moldovean, ci este un fiu de aici din Maramureş, din Sălişte; dar fiindcă a luat o fată în Moldova, al cărei tată este tot din Maramureş, iar acum... a venit... nu povesteşte alte ştiri,

ci spune că voevodul Moldovei este în tabără la Tighina, iar Turcii şi Tătarii sunt în tabără dincolo de Nistru; etc. Intre aceşti Tătari se află şi fiul lui Ieremia-Vodă şi al lui Simeon-Vodă, cari vreau să se lupte cu voevodul Moldovei. Mai spune că nu trebue să ne temem din partea domnului Moldovei ca să vină Tătarii, ba se leagă şi cu capul că nu vin pe drumul acela. Pe lângă aceasta, a venit un om din Polonia, care printre altele a spus vestea că toate oştile leşeşti trec spre Moldova; etc.

Iar acum, domnul meu, fiindcă acest om din Sălişte, care a venit din Moldova vrea să vină ca locuitor cu toată averea şi cu soţia, roagă pe Domnia Ta prin mine, să scrie Domnia Ta igumenului dela Putna, să-l sloboadă în pace cu averea şi cu soţia; etc.

21.

Sătmar, 16 Iulie 1614.

Popa Dan către căpitanul Andrei Dóczy.

Expune ce-a văzut în Moldova în tabăra lui Tomşa-Vodă. Moldovenii se tem mult de Radu Şerban-Vodă că va intra cu oastea împăratului.

Des Wolachischen Priester Relation, welcher den 16. Juli zu Sathmar ankommen.

Gyüreosön való oláh Dan papot küldte volt az munkácsi püspök Tomsa István vajdához, hogy irna és töröködnék az munkácsi urnál, Esterházi Miklós uramnak ő Nagyságának az minemö marháit el vötték volt az munkácsi kapitán, Farnasi János, hogy adatná meg az püspök marháit; mely gyüreosi pap hozott ilyen hirt: Dan pap azt mondja, hogy az modovai vajda táborában három hétig és egy nap volt, az tábor Orhee[1] tartományában vagyon, az vajda személye szerint ott volt az táborban, a'mint meg mustrálták elötte az hadait, látta. Husz ezernek itéli az hadat, hogy vagyon. Taraczk is hat ávagy hét vagyon vele. Azt is mondja, hogy két bassát várt oda az vajda, ... de még eddig sem török, sem tatar nem volt vele az moldovai vajdával. Azt is mondja, hogy az vajda secretariusától, Miklós deáktul kérdezkedett, mi hirt tud mondani. Miklós deák azt mondá, hogy azt értette az lengyel tolmácstul, hogy az lengyel király tudakoztatja, mi legyen az oka, hogy az országra pogánt hoz, nem kellene az országban pogánt hozni, keresztyéneknek vérontóit, hanem csendesen kell az szomszédságban lakni és az igaz barátságot

[1] Scris greşit: Orsee.

meg tartani. Azt is mondja, hogy Zuchyván volt az metropolitnál, azt mondá az metropolit, hogy az mely lovat és szolgát hagyott volt ott Dóczy András ur ő Nagysága, meg holt mind az ló, mind az szolga; azt mondja, hogy az lónak az lábai mind ki fakadoztak volt. Mondja azt is, hogy az metropolit azt mondotta volna, örömest irna Dóczy ur ő Nagyságának, de mivelhogy az vajda semmit sem irt ide Magyarországra, ő sem ir, nem akar magára kétséget és haragot hozni.

Azt is mondja, hogy Radulj vajdátul igen félnek, hogy németekkel reajok megyen. Azt is mondja, hogy ő nem vött semmit egyebet eszébe, hanem csak azt, hogy az lengyelek ellen magokat akarják oltalmazni; ide Magyarország ellen semmit sem értett gonoszt.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1614 July 41.)

Trad. Episcopul de Munkács a trimis pe preotul român Dan din Gyürös la voevodul Ştefan Tomşa ca să scrie şi să se silească la domnul din Munkács, ca averile dumnealui, ale Măriei Sale Nicolae Eszterházi pe care le luase căpitanul de Munkács Ion Farnasi, să le dea averile episcopului; care preot Dan din Gyürös a adus vestea, cum că a fost trei săptămâni şi o zi în tabăra voevodului Moldovei; tabăra aceea este în ţinutul Orhei, voevodul era însuşi în tabără şi l-a văzut când trecuse oastea în revistă în faţa sa. Socoteşte că armata este de 20.000. Au şase sau şapte tunuri cu ei. Mai spune că voevodul aştepta acolo două paşale ...dar până acum n'a fost cu el la voevod nici turc, nici tătar. Mai spune că a întrebat pe secretarul voevodului, pe diacul Nicolae, ce noutăţi ştie să spună. Diacul Nicolae a spus că a auzit dela tălmaciul polon, că regele polon ştiriceşte care-i pricina pentru care aduce păgâni asupra ţării, nu ar trebui să aducă în ţară păgâni, vărsătorii sângelui de creştini, ci trebue să locuiască liniştit în vecinătate şi să ţină prietenie dreaptă. Mai spune că a fost în Suceava la mitropolit şi a spus mitropolitul că atât calul, cât şi sluga pe care i-a lăsat acolo Măria Sa Andrei Dóczy au murit şi calul şi sluga; spune că picioarele calului se umpluseră de bube. Mai spune că mitropolitul ar fi spus că ar scrie bucuros Măriei Sale domnului Dóczy, dar deoarece voevodul n'a scris nimic în Ţara Ungurească, nu scrie nici el, nu vrea să-şi atragă îndoială şi mânie asupra sa.

Mai spune şi aceea că tare se tem de voevodul Radul că merge asupra lor cu Nemţii. Mai spune că n'a băgat nimic de seamă ci numai că ei vreau să se apere împotriva Leşilor; n'a înţeles nimic rău împotriva Ţării Ungureşti.

22.

Trnava, 18 Iulie 1614.

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Ferdinand.

Roagă să-l ajute în realizarea scopurilor sale de a ajunge iarăş Domn în Ţara-Românească.

Serenissime Princeps Domine, Domine Clementissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam Ser^{tis} V^{rae} demissam subiectionem etc.

Tametsi Clementissime Domine, fortunae saevitia omnia ablata sunt mihi, et iis rebus, quae homini sunt in vita carissima orbavit; tamen ea omnia contemno, ac si mihi nihil unquam receptum fuisset, fundando omnes spes meas in unius solius Ser^{tis} V^{rae} clementia, quae unica post Deum immortalem, plus caeteris omnibus patrocinari potest, et lapsu meo perbenignis suis suffragiis succurrere, in portumque optatum deducere. Patent, et obvia sunt evidentissima argumenta promotionis meae, quae tantae curae est Ser^{ti} V^{rae} ut maior esse nequaquam potest. Summis igitur precibus et quam humiliter eandem Ser^{tem} V^{ram}, Dominum meum Clementissimum, exorandam duxi, ut eodem in hoc celebri conventu, cuius coeptis utinam propitium numen aspiret negotii servi sui, etiam tum clementer meminisse dignetur, ut ex eo accepta consolatione valeam Sacrae Caesareae M^{ti} et Inclytae ac Augustissimae Domui Austriacae, Dominis, Dominis meis Clementissimis, nec non Reipublicae Christianae servitiis meis fidelibus, sicuti olim fui, laudi et aemolumento esse. In quo nullum est dubium, ut propitio numine et auspiciis Maiestatum Vestrarum res pro voto non cederent: modo clementia Suae M^{tis} Caesareae et benigna voluntas Ser^{tis} V^{rae} adsit.

Nova quaecunque habeo, fideles mei Ser^{tis} V^{rae} oretenus humiliter referent; quibus pro sua clementia fidem in omnibus adhibere, et eos gratia sua principali complecti dignetur etiam atque etiam oro et obsecro. Orabo supplex Deum, ut Ser^{tem} V^{ram} diu incolumem servare iubeat.

Datae Tyrnaviae, die 18. Iulii. Anno Domini 1614.

Ser^{tis} V^{rae} Domini, Domini mei Clementissimi
Subditus fidelis et perpetuus servus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

Іѡ Радꙋл Воевода

Adresa: Ser^{mo} Principi ac Domino, Domino Ferdinando Dei gratia Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tyrolis et Goritiae etc. Domino Clementissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica 1614 fol. 26.)

Notă. Scrisoarea lui Radu către arhiducele (din aceiaş zi) cu alt text, la Iorga: Studii şi documente vol. IV p. 166—7. Iar scrisoarea sa către regele Matia în Hurmuzaki: Documente vol. IV/I p. 559.

23.

Linz, 19 Iulie 1614.

Arhiducele Ferdinand către Radu Şerban-Vodă.

Răspunzând la scrisorile sale, îl roagă să mai aştepte cu încredere puţină vreme, până i se va împlini dorinţa.

Illustrissime Domine.

Accepi diversas Ill^{mae} Do. V^{rae} litteras simulque erga M^{tem} Suam eius sinceram fidelitatem cognovi, dignissimam et divina remuneratione, et Suae M^{tis} gratia ac recognitione. Addo cohortationem, perseveret in coepto constanter et toleranter, per modicum hoc temporis, quod superest. Occasio enim et opportunitas universis rebus remedium dabit, habebitur pro certo Ill^{mae} Do. V^{rae} ratio, neque ulla hic obrepet personae eius oblivio. Me sane experietur facto semper amicissimum, quo affectu etiam omnes consiliarii Consilii arcani erga Ill^{mam} Do. V^{ram} feruntur, circa quod velim animum Ill^{mae} Do. V^{rae} assecuratum.

Linczii, 19. Iulii. Anno 1614.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica 1614 fol. 32. Concept.)

Notă. Scrisoarea are şi un exemplar german cu data de 21 Iulie 1614, tot în copie. (*Ibidem* fol. 29.)

24.

Urmező, 29 Iulie 1614.

Vicecomitele Petru Pogan către căp. Andrei Dóczy.

Expunerea omului trimes de către călugării din [Putna] cum că Tătarii s'au dus din Moldova şi că şi Domnul ţării se află iarăşi la Iaşi.

Nagyságodnak akarám értésére adnom, az modovai kalugerok küldtenek volt egy modovai olá embert ki ... ki bizonyoson beszélli ezt, sőt ugyan nagy erős hittel az kenyirre tevén kezét

meg esküdt előttem, hogy semmi had Modovában nincsen; hanem az mely tatárok Modovában tul az Neszteren táborban voltanak, az császár azért küldte volt Modovában, hogy más rendbeli tatárok meg hasonlottanak volt az tatároktól, és azok az meg hasonlott tatárok valami nizi kozákokkal eszve adván magokat, Nelivajko az mely földvárban szorult volt régen be, oda szorultak be az tatárok az nizi kozákokkal. Az császár, kegyelmes uram, az modovai vajdának meg irta ezt, hogy mi legyen ennek az oka, hogy azokkal az tatárokkal és nizi kozákokkal nem bir, holott az császár erőt, segitséget ad neki és hogy ha nem bir vellek, menne be az Portára és oly vajdát küldene az császár Modovában, ki azokkal az tatárokkal birna. Ezt, kegyelmes uram, az modovai vajda meg értvén, innen az Neszteren azoknak az meg hasonlott tatároknak eleikben szállott és ismet tul; az Neszter mellett táborban levő tatárok az földvár alá szállván, erősen meg verték azokat az meg hasonlott tatárokat, az után ismét, az kik el szaladtak volt az tatárokban és kozákokban, ismét ugyan azon tatárok, kik meg verték volt utokban rejajok tanálván, mind tatárt, kozákokat le vágták, az kik el szaladtak bennek tul mentenek az Njepren, és az Neszter mellett táborban, kik voltanak tatárok mind vissza mentenek hazájokban, és az vajda is johon Jazvásárt vagyon. Söt ezt is beszéllé ez modovai ember, hogy az vajda mindenütt meg kiáltatta Modovában, hogy mind erdeli, magyarországi jövő járó kereskedő embert békével bocsássák és meg ne háborgassák, hanem söt otalommal legyenek nekik minden helyekben; etc. Söt Beszterczére is voltanak valami terhes emberek mészért, kik beszéllik, hogy Modovából is voltanak az beszterczei vásáron másfél száz ló terével és azok is azt beszéllették, hogy semmi had és semmi tatár tábor nincsen Modovában; etc.

Datum ex Urmező, 29. die mensis Julii anni 1614.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1614 Aug. 34.)

Trad. Vreau să dau ştire Măriei Tale că au trimis călugării moldoveni un Român din Moldova care de bună seamă vorbeşte aceasta, ba încă punând mâna pe pâine cu credinţă tare a jurat înaintea mea că în Moldova nu este nicio oaste; dar că Tătarii cari fuseseră în tabără în Moldova dincolo de Nistru, de aceea i-a trimis împăratul în Moldova, pentrucă alte feluri de Tătari s'au învrăjbit cu Tătarii şi acei Tătari învrăjbiţi adunându-se cu ceva Cazaci nizami, s'au strâns Tătarii împreună cu Cazacii nizami în Nelivajko, în cetatea de pământ unde se strânseseră odinioară. Împăratul, milostive domn, a scris voevodului Moldovei care-i

pricina pentru care nu-i poate stăpâni pe acei Tătari şi Cazaci nizami, dar împăratul îi dă putere şi ajutor şi dacă nu-i biruie, să se ducă la Poartă şi să trimită sultanul un astfel de voevod în Moldova, care să-i biruiască pe acei Tătari. Inţelegând aceasta, milostive doamne, voevodul Moldovei, a ieşit înaintea acelor Tătari învrăjbiţi dincoace de Nistru şi iarăşi dincolo. Tătarii aflători în tabără pe malul Nistrului, aşezându-se sub cetatea de pământ, au bătut vârtos pe acei Tătari învrăjbiţi, după aceea iarăşi aceia dintre Tătari şi Cazaci cari au fugit, iarăşi aceiaşi Tătari cari i-au bătut în calea lor, întâlnindu-i, au tăiat pe toţi Tătarii şi Cazacii; cei cari au scăpat dintre ei au trecut dincolo de Nipru şi Tătarii cari erau în tabără lângă Nistru s'au întors cu toţi acasă şi voevodul este şi el acasă în Iaşi. A mai spus acel om din Moldova că voevodul a pus să se strige în toată Moldova ca atât negustorii cari vin din Ardeal cât şi din Ungaria, să-i sloboadă în pace şi să nu-i vateme, ci să le fie în tot locul cu ocrotire; etc. Au mai fost câţiva oameni cu poveri la Bistriţa pentru var, cari povestesc că au fost şi din Moldova în târgul dela Bistriţa cu vreo 150 de cai şi au spus şi aceia că în Moldova nu este niciun fel de tabără de Tătari, nici oaste; etc.

25.

Iaşi, 19 August 1614.

Ştefan Tomşa-Vodă către căp. Andrei Dóczy.

Fiind obiceiu străvechiu ca neamurile de legea greacă din Ungaria să aibă vlădici veniţi din Moldova, aşteaptă consimţământul său pentru a putea trimite acum unul fără vreo primejdie, după cererea oamenilor evlavioşi de acolo.

Illustris ac Magnifice Domine Amice vicineque nobis observandissime.

Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Mivel hogy az elöttünk való bódog emlékezetü keresztyén fejedelmek ideiben oly szokás és rend tartás volt, hogy ott az Nagyságtok országában levő görög hiten való keresztyének innet az mi országunkból kértenek püspököt magoknak, ugyan mi üdönkben is mostan ujolag találának meg levelek által bennünket, mostan püspökjök nincsen, küldenénk országunkból egy jámbor, Istenfélő keresztyén embert, mind azon által kévánságok szerént mi készek vagyunk afféle keresztyén és jó dologban törekedni.

Akarók azért leg elsőben Nagyságodat levelünk által requirálnunk, hogy ha Nagyságodnak ellenére nincsen és jó akaratjából leszen, nagy örömest küldünk afféle keresztyén jámbor embert. Kérjük ennek okáért Nagyságodat, mint jó akaró urunkat, Nagyságod münket assecuráljon felölle ez levelünk vivő somkuti Bottyán Mihály által; látván az Nagyságod böcsülletes levelét, tudjuk magunkat mihez tartani. Azon is kérjük Nagyságodat, mint jó akaró urunkot, Nagyságod mi nekünk irjon, ha az mi országunkból szüksége vagyon valamire Nagyságodnak, s meg érthetjük, szeretettel kedveskedni akarunk Nagyságodnak. Az árus emberek is jüjjenek bizvást az Nagyságod birodalmából, bántások senkitől itt nem leszen, békességes utok is lehet, mert Istennek hála országunkban jó békesség vagyon, semmi háborgatóink mostan nincsen. Mü is kérjük Nagyságodat, hogy ha az mi országunkból arra mennek árus népek az Nagyságod birodalma felé, legyen oltalommal Nagyságod háborgatójok ellen, amihez elegek vagyunk Nagyságodnak szeretettel szolgálunk. Interim Illustritatem V^{ram} quam diutissime feliciter valere desideram.

Datum ex civitate nostra Jassiensi, die 19. Augusti Anno 1614.

Ill. ac M.D. V^{rae}

servitor paratissimus et vicinus benevolus
Stephanus Tomsa Dei gratia Princeps
ac perpetuus haeres Regni Moldauiae
Іѡ Стеф Воевод

Adresa: Illustri ac Mag^{co} Domino, domino Andrei Dóczy de N(agylucse) Consiliario Ser^{mi} Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, ac praesidii Zakmar capitaneo, nec non generali exercituum Inferioris regni Hungariae etc. Domino amico et vicino nobis observandissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica fasc. 167. Semnătura e făcută cu negru şi roşu, presărată cu praf de aur.)

Traducerea germană (în extras) *contemporană:* Mit Erholung seiner Vorfahren Christlichen Fürsten löblichen Gewohnheiten, dass sie auf Begehrn der in Hungern wohnenden und dem Christlichen Glauben zugethanen Völker ihre Weihbischof aus demselben Landt erfolgen lassen, und weil er nit weniger als seine Praedecessorn derzeit darumben stark angesucht würdet, und er diesen Bitten mit einem Gottsfürchtigen, Ehrwürdigen Bischof gern willfahrt sehen wollte, also ersuecht er den Herrn Obristen Dóczy ihme ditsorts sein Meynung zu eröffnen und ihme in diesem gueten

Werk wegen einer solchen Christlichen Person eine Assecuration bey Zeygern seines Schreibens zu schicken, auch mit Ihme im übrigen soviel sein Landt vermag schaffen und gebieten. Schliesslichen bitt den Handlsleuten beederseits freyen Pass zu verleihen, erbeut solches nach Vermügen zu verdienen. (Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1614 Aug. 31.)

26.

Baia-Mare, 15 Septemvrie 1614.

Preoţimea şi nobilimea română către consilierul Francisc Daróczy.

In comitatul Sătmar, între satele Tökés şi Fekete, există o mânăstire veche românească, care acum a fost ocupată samavolnic de noul proprietar al moşiilor de acolo. Cer să li se restitue mânăstirea, căci fiind părăsită şi ruinată de opt ani, credincioşii vreau s'o zidească întru folosul obştesc.

Mi egész Nagy Bania, Keővár és Zakmár vidikin livő oláh Papság és Nemesség Nagyságodnak és Uraságtoknak alázatos szolgálatunkat ajánljuk és minden jókat, jó egészséget kivánunk adatni Nagyságodnak és Uraságtoknak.

Akarók irásunk által közönségesen Uraságtokat megtalálnunk ilyen dolog felől, hogy itt Nagy Bania vidikiben livő Teőkés és Fekete nevő falukat az megholt Keőkiniesdi Pálnak, a Vetisben lakónak adván bizonyos summában inscriptióban ő Felségek azvagy ő felségek Szepesi Camerája, mostan immár Keőkiniesdi Pál holta után birja az fia Kőkiniesdi Péter, azon megmondott Vetisben lakó. Régtől fogva azirt az felől megnevezett faluknak határi között kölön való bizonyos helyen volt ippittetve egy calastrom, hozza tartozó mezeivel, riteivel, szülleivel, halas tavaival és szántó vető földeivel, ez mellett minden féle gyömölcsfáival, erdeivel, söt ezeken kövöl minden hozza tartozó ususival, melyeket az benne lakók, ugy mint papok és calogerok birtanak, oly szabadság alatt, hogy onnat sem magoknak ő Felségek semmi idöben az Magiari királyok, sem penég egyebeknek akarkiknek valami jövedelmet azvagy hasznot nem vöttenek és venni is nem engedtenek, holott ez ez hely csak arra való volt, az mint az neve is nyilván megmútatja, hogy az benne lakók mindenkoron az Szent fejedelmeket országunknak megmaradásáért Istent imádtanak és egyébkippen is Istent szolgáltanak. Mely állapatjokban mind

rigtől fogva ők azban szabados bikessigben maradván és lakván, mind addig ott isteni szolgálatban voltanak, valameddig az háboruságtul megengedtetett. És kiváltkippen addig, mig Teökés és Fekete faluk Kökiniesdi Péteré nem maradtanak. Mostan azirt Kökiniesdi Péter nem eligedik Teökéssel és Fekete faluval, hanem az Clastromot is elfoglaltatta és egynehány időtől fogva birja, nem külömben mint egy Maior-helyet. Az házakat belőlle kipusztitá, az calogerokat, papokat belőle kikergeté és minden ususit ugy birja, mint sajátját. Az keritisit elhordatá és házat épittetett belőlle. Az harangot is onnat kivitetvén maga falujában Vetisben vitette s most is ott vagyon. Mely cselekedeti miatt az Clastrom teljességgel elpusztult, ugy hogy nyolcz esztendőtől fogva senki nem lakja. Mostan azirt mindnyájan consentiálván ezben forgolódtunk, hogy ujobban helyre állatnók és ippitenők, de semmikippen tőlle hozza nem juthatunk. Egy nehányszor könyörgöttönk neki és szép szóval kértök, hogy kivegye kezit belőlle, holott azt ugy mint szent imádkozásra ippült helyet ő Kegyelminek nem hogy keresztyének, de még pogánok is inscriptióban nem szoktanak adni s ő Kegyelminek is nem adták. Mert ő Kegyelme azt irja minekönk, hogy nálla inscriptióban vagyon az clastrom is, ki felől az maga levelibül, kit ez levelönkben includáltunk, Uraságtok érthet.

Könyörgünk azirt Nagyságodnak és Uraságtoknak, parancsolná meg ő Kegyelminek, hadna bikit annak, az mihez semmi közi nem lehet, melyhez még az atyja is semmi közit nem avatta, sem egyéb időbeli nemesek és urak. Sőt az ő felsége Camerája volt protectora és oltalma mindenek ellen minden időben. Mostan azirt ezben ez mostani időben is az Nagyságod jó válasszát és Uraságtok kiváltkippen való oltalmát és segétségét várjuk ilyen rigi szent helynek, mely Zakmár vármegyében volt és vagyon megippitisiben; holott általán fogva birni ő Kegyelminek engedni nem akarjuk, mert semmi közi hozza nincsen. Hisszük azt, hogy hireül vagyon az ő felsége Camerájának, ha vagyon az Clastrom nálla inscriptióban az falukkal együtt azvagy nem, kiről is Nagyságodtul és Uraságtoktul jó választ és tanuságot várunk. Ott sem falu, sem város nincsen, hanem csak az egy be keritett Clastrom külön magának. Kegyelmes válaszát várjuk Nagyságodnak és Uraságtoknak.

Datum in Nagy Bania vidike, 15. die mensis Septembris. Anno 1614.

Idem qui supra mpr

Adresa: Magnifico ac Generoso Domino, Domino Francisco Daroci de Deregnyő, necnon caeteris Sacrae Caesareae M[tis] Camerae Scepusii Camerariis ac eiusdem Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] Consiliariis etc. Dominis et patronis nobis semper observandissimis.

Pecetea acoperită cu hârtie lipseşte.

(Arch. r. Hung. Budapest. Lymbus I. fasc. 5.)

Trad. Noi toată preoţimea şi nobilimea română din ţinutul Baia-Mare, Chioarul şi Sătmar, închinăm slujba noastră prea plecată Măriei Tale şi Domniilor Voastre, poftim să se deie Măriei Tale şi Domniilor Voastre bună sănătate.

Voim să înştiinţăm prin scrisoarea noastră în deobşte pe Domniile Voastre despre aceea că satele Tökés şi Fekete aflătoare aici în ţinutul Baia-Mare dându-le Maiestăţile lor sau Camera Scepuziană a Maiestăţilor lor în inscripţie pentru o anumită sumă răposatului Pavel Kökiniesdi lăcuitor în Vetis, iar acum după moartea lui Pavel Kökiniesdi le stăpâneşte fiul său Petru Kökiniesdi, lăcuitor în acel sat numit Vetis. Şi din vechime a fost zidită o mănăstire într'un loc anumit între hotarele celor două sate, cu câmpiile, luncile, viile, heleşteurile şi cu ogoarele ei, pe lângă aceasta cu tot felul de pomi, păduri şi în afară de acestea cu toate folosinţele ei, pe care le stăpâneau lăcuitorii ei atât călugării cât şi preoţii, cu astfel de slobozenie că de acolo în nicio vreme n'au tras niciun venit sau folos şi nici n'au îngăduit să se iee nici Maiestăţile lor regii Ungurilor, nici nimeni alţii, ci acest loc era numai pentru aceea, cum îl arată şi numele, ca locuitorii ei să se roage pururea sfinţilor pentru rămânerea ţării noastre şi au slujit şi altfel lui Dumnezeu. In care a lor stare rămânând ei şi lăcuind din vechime în pace slobodă, au fost acolo în slujba lui Dumnezeu până ce a venit războiul şi mai ales până ce au rămas satele Tökés şi Fekete lui Petru Kökiniesdi. Acum însă Petru Kökiniesdi nu se mulţumeşte cu satele Tökés şi Fekete, ci a cuprins şi mănăstirea şi o stăpâneşte de o vreme încoace, întocmai ca pe o măierişte. A dărâmat casele din ea, a alungat călugării şi preoţii ei, şi stăpâneşte toate folosinţele ei ca pe ale lui. A pus să se care împrejmuirea din care şi-a făcut casă. Şi clopotul scoţându-l de acolo a pus să-l ducă în satul său Vetis şi se află şi acum acolo. Din pricina acestor fapte ale lui, mănăstirea s'a pustiit de tot, aşa că de opt ani n'o mai locueşte nimeni. Iar acum învoindu-ne toţi ne trudim s'o punem la loc şi să o zidim din nou, dar din pricina lui nu putem ajunge la ea în niciun chip. De câteva

ori ne-am rugat de el şi l-am rugat cu vorbe frumoase să-şi scoată mâna de acólo, pentrucă acel loc zidit pentru ruga sfântă n'au obişnuit să-l deie în inscripţie Domniei Sale nu creştinii, dar nici păgânii şi nici nu i l-au dat, pentrucă Domnia Sa aşa ne scrie că la el stă în inscripţie şi mănăstirea, ceea ce puteţi vedea Domniile Voastre din scrisoarea sa pe care am alăturat-o acestei a noastre.

Ne rugăm de aceea Măriei Tale şi Domniilor Voastre să-i porunciţi Domniei Sale să-i dea pace acelui lucru, cu care n'are nimic a face, în care nici tatăl său nu s'a amestecat cu nimic, nici nemeşii şi domnii de odinioară, ci Camera Maiestăţii Sale i-a fost protectorul şi scutul împotriva tuturor în toate vremile. De aceea şi acum în această vreme aşteptăm răspunsul bun al Măriei Tale şi ajutorul şi ocrotirea deosebită a Domniilor Voastre pentru zidirea acestui vechiu loc sfânt, care a fost şi este în comitatul Sătmar; căci în deobşte nu vrem să lăsăm să-l stăpânească Domnia Sa, căci n'are niciun drept la ea. Credem că Camera Maiestăţii Sale are ştire dacă mănăstirea este împreună cu satele în inscripţie dela el sau nu, despre care aşteptăm răspuns bun şi mărturie dela Măria Ta şi Domniile Voastre. Acolo nu este nici sat, nici oraş, ci singură deosebit numai mănăstirea îngrădită. Aşteptăm răspuns milostiv dela Măria Ta şi Domniile Voastre. Datum etc.

27.

[Wien, Septemvrie 1614.]

Radu Şerban-Vodă către împăratul Matia II.

Expunând diferitele greutăţi cu cari îşi primeşte pensia lunară, roagă să intervină la Oficiul Salinar din Pozsony să i se achite mai regulat.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas. Domine, Domine Clementissime.

Discedentibus Tyrnawia Lyncium versus ad M^tem^ V^ram^ Caesaream ablegatis meis, hoc illis inter alia commiseram, ut M^ti^ V^rae^ Caesareae post determinationem Lyncii comitiorum, meo nomine humiliter supplicarent et eandem, uti Dominum, Dominum nostrum Clementissimum quam demisse exorarent, ut Maiestas V^ra^ Caesarea de restituendo quasi postliminio amissae patriae meae, me cum alia Valachiae nobilitate circa latus meum existente et misericordiam M^tis^ V^rae^ Caesareae anhelatim exspectante, sua clementi resolutione afflictos animos nostros consolari

dignetur, ut ii omnes circa me in meliorem spem promotionis suae adducti clementissimarum promissionum M^{tis} V^{rae} Caesareae effectum futurum ad tempus accomodatum supportare queant.

Caeterum, Clementissime Domine, humiliter conqueror, illud M^{tis} V^{rae} Caesareae benignum deputatum non eo modo, quo per M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} clementer ordinatum est, ad manus meas pervenire. Tricesimator enim Tyrnaviensis (cui Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus Ferdinandus Dei gratia Archidux Austriae, Dominus meus Clementissimus, non ita pridem clementer demandare dignatus est, hocce benignum M^{tis} V^{rae} deputatum ante alias omnes personas primum mihi numerari debere) propter nimium gravamen (ut ipse affirmat) consiliariorum Camerae Hungaricae praememorato M^{tis} V^{rae} Caesareae benigno deputato satisfacere potest, nequaquam, quem serio mandatis suis adigunt, ut ex Camera sua tantum certis personis exsolvat, quantum huic unico negotio meo ob summam illius Camerae proventuum tenuitatem vix satisfacturus esse videatur. Alter vero praefectus Salis Camerae Posoniensis (a quo per tredecim et ultra menses integros non pecunia parata, iuxta M^{tis} V^{rae} Caesareae clementem ordinationem, sed sale cum maxima mea iactura recipere coactus fueram) hac excusatione utitur, se non posse huic mandato simul atque deputato M^{tis} V^{rae} Caesareae satisfacere, conquerendo multos homines Viennam et alibi superius ascendere, eosque pluribus navibus sale oneratis inferius Posonium, quod paulo ante summum nefas erat descendere, quo divendito coloni circum, et alii regnicolae, omisso vectigale Posoniensi commoda praefatae Camerae Posoniensis adimunt et prostituunt; ita ut is praefectus neque sale (cum frequentius eo caret, propter magnam monopolarum copiam) neque parata pecunia, ut ipsius verbis utar me contentare potest. Et haec sunt, quae M^{ti} V^{rae} Caesareae, Domino meo Clementissimo in hoc supplici libello, licet satis prolixe necessario notificandum esse censui, Eandem M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} humiliter exorando, dignetur Maiestas V^{ra} Caesarea his saepefatis Tricesimatori Tyrnaviensi et Camerae Salis Posoniensis praefecto seorsivis et specialibus mandatis clementer demandare, quatenus ii, iuxta priorem M^{tis} V^{rae} Caesareae et Ser^{mi} Archiducis recentem ordinationem huic praememorato M^{tis} V^{rae} Caesareae benigno deputato primum ante alias omnes personas satisfacere queant, sintque astricti, ne istis quotidianis querimoniis aures illibatas M^{tis} V^{rae} Caesareae nunc occupatissimae amplius onerem et interturbem. Cuius me interim cle-

mentiae cum humillimis et perpetuis servitiis meis commendando, ab eadem M^te^ V^ra^ Caesarea clementissimum responsum exspecto.

Sacra^mae^ Caesareae Regiaeque M^tis^ V^rae^ Domini, Domini mei Clementissimi

Fidelis subditus et aeternum cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

In dorso: Ad Cameram Aulicam.

(Hofkammerachiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14445.)

Notă. Radu Şerban-Vodă, aşteptând câteva zile — fără niciun rezultat — o soluţie favorabilă, a înaintat a doua petiţie, mai scurtă, dar aproape cu aceleaşi cuvinte, care apoi a fost expediată în ziua de 27 Septemvrie 1614 cu ordin către Camera Ungară şi alta către Oficiul Salinar din Pozsony, cum ceruse Vodă însuşi.

28.

Trnava, 30 Octomvrie 1614.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Mulţumeşte de bunele ştiri, cari îl întăresc în credinţa că îşi va ajunge scopul prin ajutorul lui părintesc.

Illustrissime Domine, Domine, tanquam pater mihi observandissime; etc.

Nagyságod maga jó indulatjából és atyai hozzám már sokképpen meg mutatott szeretetiből iratott levelét bizonyára nem kicsin örvendetességgel vöttem; Herman Márton uram által penig szóval való izeneti Nagyságodnak nem külömben mint egy mély álomból engemet felserkentvin, mostani állapatomnak promotiója felől való reménségemet meg ujitotta, melyből méltán arra indittattam, hogy valamit ez ideig is Nagyságod hozzám való atyai szereteti felől minden kétség nélkül reménlettem, azt rövid üdön az Nagyságod promotiója és patrociniumának accedálása által is hasznos effectusban menni nagy bizodalommal merjem el hinni. Kiért bizonyára mostani fogyatkozott és keserves állapatomban és az szerencsének inclementiájában mit adhassak Nagyságodnak egyebet, az igaz és tökélletes hálaadásnál és fiui engedelmességnél [egyebem] semmim nincsen. Adja az Uristen az Nagyságod benigna promotióját és propriam animi inductionem jövendőben, meg felelvin Nagyságod tőllem való kévánságinak hasznos és illendő szolgálatommal fordithassam meg Nagyságodnak. Noha tudom

Nagyságodnak nem külömben az én állapatomnak előbbi helyére állatására való jó igyekezetit és vigyázását, mint szintén az maga hasznára: mind azon által mégis az Nagyságod atyai hozzám való benignitassának és szeretetinek nagy voltához képest bizvást merem Nagyságodat kérni, avagy inkább busitani, efféle örvendetes vigasztalásokkal ennekutánna is meg fáradott elmémet táplálni méltóztassék, kiért teljes életemben Nagyságodnak köteles fia és szolgája levin, hálaadó voltomat meg mutatni semmi üdőben nem negligálom. Ezeknek utánna az Uristen Nagyságodat kévánsága szerint minden szent áldásival meg látogatván, tartsa meg jó szerencsés egészségben az keresztyénségnek javára és meg maradására sok esztendőkig.

Datum Tyrnaviae, die 30. mensis Octobris 1614.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
servitor et filius addictissimus
Radulius Waivoda
Walachiae Transalpinae
Іѡ Радꙋл Воєвода

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88. No. 23.)

Trad. Am primit nu cu mică bucurie scrisoarea scrisă din bunăvoința Măriei Tale și din dragostea părintească arătată mie în multe chipuri; iar vestirea Măriei Tale cu vorba, trimisă prin dumnealui Martin Herman, m'a trezit întocmai ca dintr'un somn adânc, mi-a înnoit nădejdea în promovarea stării mele de acum; din care înțeles-am pe bună dreptate că, precum am nădăjduit și până acum fără nicio îndoială în dragostea părintească a Măriei Tale față de mine, să îndrăznesc să cred cu mare încredere că aceea în timp scurt și prin înaintarea și ajutorul protecției Măriei Tale merge spre deslegare folositoare. Pentru aceea, în starea mea scăzută și amară de acum și în nemilostivirea norocului ce-aș putea da altceva Măriei Tale, afară de mulțumirea dreaptă și desăvârșită și supunerea fiească nu am nimic. Să deie Dumnezeu să pot întoarce Măriei Tale prin slujba mea folositoare și de cuviință, răspunzând Măriei Tale pentru apărarea binevoitoare a Măriei Tale și *propriam animi inductionem* pe viitor să pot corespunde cu slujbele mele folositoare și cuvenite cerințelor Măriei Tale. Cu toate acestea, având în vedere bunăvoința părintească și dragostea mare a Măriei Tale față de mine, cu încredere îndrăznesc să rog pe Măria Ta, sau mai curând să vă întristez, să vă milostiviți și de aci înainte să hrăniți gândul meu obosit și de acum

înainte cu astfel de mângâieri de bucurie, pentru care fiind toată vieaţa mea fiu recunoscător şi slugă Măriei Tale, nu voiu lipsi niciodată să-mi arăt mulţumirea mea. După acestea Dumnezeu cercetând pe Măria Ta după pofta Măriei Tale cu blagoslovenia sa sfântă, să vă ţină în bună sănătate norocoasă pentru binele şi susţinerea creştinătăţii, ani mulţi. Datum etc.

29.

[Wien, fine Decemvrie 1614.]

Radu Şerban-Vodă către împăratul Matia II.

Neputând primi regulat pensia dela Oficiul Salinar din Pozsony, roagă să i-o achite prin alt oficiu.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas. Domine, domine clementissime.

Iam omnino suppudet tot vicibus V^{ram} M^{tem} Caesaream molestare, verum urgens necessitas cogit me hoc ipsum facere, in exilio constitutum. V^{ra} Maiestas Caesarea clementer mihi pro mea intertentione certam mihi summam ex Camera Salis Posoniensi ordinaverat, verum cum tanta difficultate inde eam ordinationem et tarde nimis sicuti, ne nunc quidem a duobus mensibus acceperim, nec spes sit aliquid consequendi, cum officialis eiusdem Salis se excuset, quod nihil salis habeat, unde cogor nomina nominibus addendo, debita maxima contrahere. Quare V^{ram} M^{tem} $Sacra^{mam}$ humillime oro, cum ex praedicta Officina salis nihil habere queam, dignetur clementer eandem deputationem alio transferre, unde tutius eandem levare possim, ne plane una cum meis in hoc exilio deficiam. Quam gratiam V^{rae} M^{tis} $Sacra^{mae}$ humillime reservire conabor.

V^{rae} M^{tis} $Sacra^{mae}$

servitor fidelis

Radulius Waywoda mpr

Adresa: Ad $Sacra^{mam}$ Caesaream Regiamque M^{tem} Dominum, dominum clementissimum humillima supplicatio Radulii Waywodae.

Exp. 23. Decembris 614. Dem Salzhandler per viam anticipationis den Radul ze contentiern.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14445.)

30.

Alba-Iulia, 4 Ianuarie 1615.

Principele Gabriel Bethlen către comitele Francisc Daróczy.

Aflând că Kendi vrea să intre cu Radu Şerban-Vodă cu autorizaţia împăratului în Ardeal şi în Muntenia, e foarte mirat deoarece acest lucru e contrar cuprinsului tratatului făcut cu împăratul. De altfel el nu se teme de dânşii, dar e păcat să se uite că: Pacea sigură e mai bună decât victoria nădăjduită.

Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Spectabilis, Magnifice domine, Amice nobis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum commendationem.

Leg utólszori levelét Kegyelmednek Feieruárat 26 Decembris vöttük, melyben az Tractatus állapotja felöl mi reménségben lehet meg értettük, és az tiszta igazság, mellyel az közönséges békességnek meg őrizésére, hazánk és nemzetségünk javára kötelesek vagyunk, azt kivánná magunktól is és császár urunk ö felségétől is, si sanguini Christiano parcere voluerit, egyebet nem várhatunk. De ez három négy nap alatt egymás után igen bizonyoson hozák sok felöl, hogy ez el mult napokban Kendi István ö felségéhez csak postán fel menvén, oly dolgokat vitt volna véghez, hogy Raduly vajdát is ott fenn Hauasalfeoldére haddal késziteněk, itt alatt is több complicisivel, az el oszlott hayduságot is ujolag ismét gyüjtenék, és azokban is mi módokat akarnának követni, több dolgokat értünk, látunk és hallunk, hogy sem mint levelünkben irhatnók. Efféle hirekkel egyben vethetjük más felöl császár urunk ö felsége Nagyságod által nekünk adott frigylevelét és assecuratoriáját, mely ugy sonal, hogy commissariusit ö felsége alá bocsátja és az plenipotentia mellett Kegyelmetek a'minemü hütlevelet adott, ad finem usque tractatus az induciakot ö felsége meg tartja, és onnan arról a' részröl semmi hostilis praetensio ez idö alatt nem leszen; ha pedig ezek az hadaknak készitési és ujolag hadak fenn volnának, meg gondolhatja Kegyelmed, mint állhatna meg [az] eddig való szent igyekezet és jó végezés az ö felsége ditioja között és mi közöttünk.

Azon is bizony eleget csudálkozni nem győzünk, ha az ö felsége bölcs Tanácsa inkább követné az bizontalan és nyughatatlan elméknek vélekedő persuasioját, hogy sem mint az bizonyos és nyilván való végezést egy országgal és annak fejedelmével. Kendi István mi nekünk, ö maga is meg mondhatja igazán, fogadott

fizetett szolgánk, ötven lóra volt rendelt fizetése tőlünk, adtunk is, mig körülünk forgódott többet tizen öt száz forintnál neki, és először a' közönséges hüségre, az után az tanácsságra, utolszor az udvari szolgaságra hüttel kötelezte magát, nem egy, hanem három renden. Ha pedig más némely hon ülő, bizonyos uraságban élő Ur embereket lázzazt fel, igen jó volna amaz mondást meg gondolni azoknak: „Pax una, innumeris triumphis melior. Melior est certa Pax, quam sperata victoria." Mert ha efféle dolog egész Magyar országi statusok consensusából leszen, azok erejével, ugy is közönségesen veszendő, bizontalan állapatok következhetnek ebből; ha pedig csak kettőnek, háromnak ország hire nekül conspiratiojából leszen afféle futó szerencse, mely hamar indul, meg oly hamar szégyent vallhat. De akár mint következzék a' vége, lehetetlen, hogy a' közönséges kedves békességnek, kinek minden jámbor és hazája szerető ember örülhetne, fel bomlására ne következzék; oly is efféle inditás az országok között, hogy a'mely könyü fel lázzaztani, ezer annyi munkásság vagyon le csendesitésében; az mint szokták mondani: egy bolond oly követ tud a' tengerben vetni, száz eszes ember is nem tudja fel venni a' fenekéről.

Kegyelmedet azért hivatalja szerint, a'mint császár urunk ő felsége ebben az tractatusban nem csak interponálta, hanem praeficiálta is, obtestáljuk arra az hitire, a' melyet Kegyelmed mi nekünk országunkkal együtt az ő felsége plenipotentiája mellett adott, hogy a' minemü hasznoson és dicsiretesen ilyen szent dologban eddig szolgált, ha vagyon valami efféle indulatokban, annak Kegyelmed vegye eleit. Ha pedig eleit nem veheti és arra is nem elégséges, irjon bizonyost ezekről minekünk, mi számára tartsuk ennek utánna az ő felsége adta assecuratiót, és az ő felségével való tractatusunknak commissariusinak jövetelét várjuk-e, nem-e? Mert afféle hajdunak fel lázzaztása az ő felsége birodalmának vármegyein fen léte, mint ekkedig, ez után is, és másnak is kárt tehet. Minket pedig a' mi közönséges hazánk javától, és a' magunk saját igazságunk mellől valami vázzal el nem hagyjuk magunkat jeszteni. Tartsa meg Isten sok esztendőkig jó egészségben Kegyelmedet.

Datum Albae Juliae, die 4. mensis Januarii. A. D. 1615.

Spectabilis ac Mag[cae] Dominationis V[rae]

Amicus Benevolus

Gabriel Bethlen mpria

Redditae in Deregnyeo, 16. Januarii 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1615 Jan. 43.)

Trad. Am primit în Bălgrad în 26 Decemvrie ultima scrisoare a Domniei Tale, din care am înţeles ce nădejde avea despre starea tractatului. Adevărul curat cu care suntem datori întru paza păcii de obşte, pentru binele patriei şi neamului nostru, ar cere şi dela noi şi dela Maiestatea Sa Impăratul pacea, de ar vrea să ocrotească sângele creştin. Altceva nu putem aştepta. Dar în aceste trei, patru zile ni s'au adus veşti sigure din multe părţi una după alta, că în zilele trecute Ştefan Kendi mergând numai cu poşta la Maiestatea Sa, ar fi isprăvit atari lucruri că acolo sus îl pregătesc şi pe voevodul Radu cu oaste în spre Ţara-Românească, cu mai mulţi complici şi pe aici au început să adune iarăşi şi haiducimea împrăştiată şi înţelegem, vedem şi auzim mai multe lucruri, decât am putea scrie în scrisoarea noastră cum ar vrea în acele afaceri şi ce chipuri să urmeze. Confruntând cu aceste ştiri pe de altă parte actul de confederaţie şi asigurarea primită dela Maiestatea Sa prin Măria Ta, care sună aşa că îşi va trimite comisarii şi actul de credinţă dat de Domnia Voastră se va ţine de Maiestatea Sa *ad finem usque tractatus* şi de acolo din partea aceea nu va fi nicio pretenţiune ostilă în această vreme; iar dacă gătirile acestor oşti nu vor înceta va putea închipui Domnia Ta cum va putea să steie strădania sfântă de până acum şi hotărîrea cea bună între teritoriul Maiestăţii Sale şi între noi.

Intr'adevăr, nu ne putem mira de ajuns nici de aceea, cum Sfatul înţelept al Maiestăţii Sale e gata să urmeze mai curând neliniştea părerilor minţilor nesigure şi neastâmpărate, decât înţelegerea sigură şi vădită cu o ţară şi cu principele ei. Ştefan Kendi o poate spune şi el însuşi, ne este slugă tocmită şi plătită, care a avut dela noi soldă după 50 de cai tocmiţi; i-am şi dat, câtă vreme a stat pe lângă noi mai mult de cincisprezece sute de fiorini, aşa că s'a legat mai întâi pentru credinţă obştească, apoi pentru sfetnicie şi mai în urmă pentru slujbă la curte, nu odată, ci în trei rânduri. Iar dacă acum aţâţă pe unii oameni, trăitori acasă în anumită domnie, ar fi foarte bine ca aceia să se gândească la proverbul: « Pax una, innumeris triumphis melior. Melior est certa Pax, quam sperata victoria; » pentrucă dacă aşa ceva se face cu înţelegerea tuturor staturilor Ungariei, cu puterea lor, din aceasta vor isca stări în deobşte păgubitoare şi nesigure. Iar dacă numai din conspiraţia a doi sau trei, fără ştirea ţării, va porni acel noroc trecător, iute cum porneşte tot atât de repede va suferi ruşine. Dar orice sfârşit va avea, nu se poate să nu ducă la prăbuşirea iubitei păci de obşte, de care s'ar putea bucura toţi oamenii

de omenie şi iubitori de ţară. Acest fel de porniri între ţări sunt aşa că pe cum e uşor să le aţâţi, pe atâta e nevoie de o mie de osteneli să le linişteşti, după cum e obiceiul să se spună: un nebun poate arunca o piatră în mare şi nici o sută de oameni înţelepţi n'o pot ridica din fundul ei.

Pentru aceea noi pe Domnia Ta, pus şi numit de Maiestatea Sa Impăratul pentru conducerea acestor tratative, te somăm în credinţa pe care Domnia Ta a dat-o nouă şi ţării noastre pe lângă plenipotenţa Maiestăţii Sale, că precum ai slujit până acum în aceste lucruri sfinte cu folos şi cu laudă, de ar fi ceva de acest fel de porniri, Domnia Ta să le împiedeci. Iar de nu le poţi împiedeca şi nu eşti de ajuns pentru aceasta, să ne scrii de bună seamă, ca să ştim ce să ţinem după aceasta de asigurarea dată nouă de Maiestatea Sa şi să mai aşteptăm sau nu sosirea comisarilor delegaţi pentru facerea tractatului nostru cu Maiestatea Sa? Căci aţâţarea haiducimii în ţinutul Maiestăţii Sale, întocmai ca în trecut şi după aceasta, poate pricinui pagubă şi altuia. Iar noi nu ne lăsăm înfricaţi de lângă binele patriei noastre obşteşti şi de lângă dreptatea noastră în niciun chip. Dumnezeu să vă ţină pe Domnia Ta mulţi ani în bună sănătate. Datum etc.

31.

Trnava, 19 Ianuarie 1615.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Trimite pe boierul său, Logofătul Stoica la Curtea împărătească şi-l roagă să-i fie de ajutor în afacerile sale.

Illustrissime Domine, domine etc.

Jóllehet fogyatkozott és keserves állapatom miatt immár sok üdőtől fogván meg keseredett szivemnek ugyan meg keményedett és avasodott bánatját és nagy fájdalmát az Nagyságod maga jó indulatjából és atyai szeretetiből való patrociniuma nem csak meg lágyitani és könnyebbiteni láttatik, hanem ugyan teljességgel el üzni és abstergálni voltaképpen ismertetnek, melyben bizonyára én is acquiescáltam; kiválységpen penig látván, hogy azok közzül, melyek ismertetnek ez mostani állapatomnak hasznosan való előmenetelire, nemhogy valamit Nagyságod el rejtene és titkolna, de sőt inkább bölcs és okos instructiojával is engemet adiuvál, melyet én teljes életemben hálaadó szolgálatommal Nagyságodnak promereálni kötelesképpen tartozom. Minekokáirt az Nagyságod instructiója szerint ő felségének is levelet iratván im fel bocsáttam

ez levelem meg adó fő boiaromat is, Logofet Ztoika uramot; nem kételkedvin semmit benne, hogy engemet elöbbi atyai szeretetiben meg nem tartana Nagyságod, avagy penig az én dolgomnak promotiojára valamit ismer jónak lenni és hasznosnak, hogy hátra hagyná. És erre való képest sokkal nem fárasztván Nagyságodat, minden dolgomnak promotioját hagyom és támasztom az Nagyságod atyai gondviselésére s maga jó indulatjából való kegyes ajánlására. Ezek után az Uristen Nagyságodat ez uj esztendőnek s mind penig az következendöknek folyásiban jó szerencsés kedves egészséggel és minden szent áldásival látogassa meg és tartsa meg sokáig az keresztyénségnek meg maradására.

Datum Tyrnaviae, die 19. Ianuarii 1615.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servitor et filius addictissimus
Radulius Waivoda
terrarum Walachiae Transalpinae.
Іѡ҃ Радꙋл Воєвода

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88. No. 24.)

Trad. Cu toate că din pricina stării mele scăzute şi necăjite, marea durere şi întristare întărită foarte şi învechită de multă vreme a inimii mele amărîte, ea se vede înmuindu-se şi uşurându-se prin apărarea izvorîtă din iubire părintească şi bunăvoință a Măriei Tale, ba se vede chiar a fi alungată şi vindecată; aşa că de bună seamă mă liniştesc şi eu. Mai ales văzând că Măria Ta nu numai nu ascunzi şi nu tăinueşti nimic din cele ce se cunosc pentru promovarea folositoare a stării mele de acum, ci mai vârtos mă ajuţi cu sfaturile înţelepte şi cuminţi, pentru care eu mă simt dator să fiu vrednic prin slujba mea credincioasă Măriei Tale în toată vieaţa mea; pentru această pricină, după instrucţiile Măriei Tale făcând scrisoare şi Maiestăţii Sale, am trimis acum pe boierul meu care vă predă această scrisoare, pe dumnealui Logofătul Stoica; neîndoindu-mă de loc că Măria Ta mă ţii în dragostea părintească de odinioară şi nu vei lăsa la o parte nimic ce crezi bun şi de folos pentru promovarea afacerii mele. Conform acestui crez, neobosind cu multe pe Măria Ta, promovarea tuturor treburilor mele o las şi o sprijin în purtarea de grijă părintească a Măriei Tale şi în îmbierea milostivă pornită din bunăvoinţa Măriei Tale. După acestea Dumnezeu să ţină pe Măria Ta în anul acesta nou şi în cursul celor ce vor urma în bună şi norocoasă sănătate şi să te cerceteze cu toate blagoslovelile sale sfinte, îndelung pentru susţinerea creştinătăţii. Datum etc.

32.

Sibiu, 20 Ianuarie 1615.

Statutele Breslelor de giuvaergii ale oraşelor săseşti.

Unul dintre articolele Statutelor dispune şi de meşterii şi calfele care lucrează în ţările române.

Goldschmied-Zunft Artikel.

Wir Bürger-Meister, Königs- und Stuhls-Richter, sambt Rathsgeschwornen der Hermannstadt, Schässburg, Cronen, Nösen, der Sieben und zweyer Stühl der Sächsischen Universität in Siebenbürgen etc. Fügen hiemit jedermänniglichen zu Wissen. Demnach wir unserer alten Löblichen Gewohnheit nach gemeiner nothwendige Sachen zu entschichten in der Hermannstadt versammlet gewesten, sind für uns erschienen die Ehrsame Landt-Meister der Goldtschmiedt-Zech Hans Kirtscher, Georg Augustin Zech-Meister in der Hermannstadt, Georg Friderich, Laurentius Bolkesch aus Schässburg, Hans Gorgas, Peter Repser von Cronen, Hans Peter Seimen, Hans Nösner von Medvisch, Georg Letz von Nösen, im Namen und Person Ihrer undt aller Ihrer Mitglieder undt Zechgenossen, anzeigendt, wie dass Ihre Löbliche Zech von alter her mit sonderlichen undt gewissen Articuln, Freyheiten, Zechgerechtigkeiten gelebt bis dato. Weilen aber etliche gefunden wurden so denenselben widerstrebeten undt violierten, Ihnen zum sonderlichen Nachtheil undt grossen Schaden, so haben Sie um Erhaltung undt Bestätigung, auch Erneuerung undt Besserung derselbigen zur Beförderung der Zechen gebeten; demnach wir derowegen Ihre Gerechtigkeiten vernommen, haben wir auf Ihr unterthäniges geschehenes Supplicieren Ihnen zugelassen undt bewilliget künftiglich in perpetuum mit folgenden Articuln zu leben und zu gaudieren.

Primo. Wenn ein Geselle in einer Stadt heyrathen will undt daselbig nicht gelernet hat, soll vorhin ein Jahr bey einem oder zweyen Meistern arbeiten, undt darnach das Meisterstück machen bey dem Zechmeister; im Fall er aber eher heyrathen würde, ehe deme er das Meisterstück gemacht, soll Strafe verfallen in die Zeche fl. 4 undt wann er in die Zeche begehret, soll niederlegen Zechgerechtigkeit undt Geburts- undt Lehrbrief.

2-do. Welch Meister oder Gesell in der Moldau oder Bleschlandt arbeitet undt wieder heraus kombt, soll verfallen seyn zur Straf fl. 8.

3-tio. Keinen Rigler oder Störer des Handwerks soll man nicht leyden, weder in denen Städten, noch Märkten, noch Dörfern, allein er soll sich in die Zeche richten bey die Stadt.

4-to. Ein junger Meister in der Zechen nach seiner ersten Heyrath soll ehe dem Jahr keinen Lehrjungen aufnehmen, undt wenn der Jung ausgedienet, soll er abermal ein Jahr warten undt demnach frey seyn Jungen aufzunehmen.

5-to. Mit der Prob des Silbers, wer sträflich gefunden wird, soll auch hinfort also gehalten werden, wie bishero bräuchlich in der Goldtschmiedt-Zech, nämlich welch Meister sträflich gefunden wird am Silber in der Zechen, soll zum erstenmal verfallen Nössig 6, zum andermal Piset 12, tertio ein Mark Silber, 4-to soll er sich von neuem in die Zeche richten; ist er aber beschwert, so soll er nicht verhindert werden seine Sach weiter für Gericht zu bringen.

6-to. Wenn einer in der Zechen in Hurerey, Dieberey oder einem andern Schelmstück begriffen undt befunden wirt, undt das Gericht die Straf von Ihm genommen hat, soll die Zech auch ein billig Geldt-Straf von Ihm zu nehmen Macht haben; wo er in der Zech angenommen wirt.

7-mo. Kein Handels-Mann und Griech soll Macht haben das Silber aus dem Landt zu schicken, bey Verlierung desselbigen, nach Inhalt der Landes-Articul. Auf die Umträgerinnen soll auch ein völlig Aufmerken geschehn, dass sie nicht Fremden undt Auswärtigen Silber verkaufen mögen.

8-vo. Soll niemandt Messing zu vergolden erlaubet oder zugelassen werden, innerhalb der Sächsischen Jurisdiction.

9-no. Alle undt jede, so zwischen die Sächsische Jurisdiction gehörig, soll die geholte Arbeit zu machen undt feilzuhaben gewähret seyn.

10-mo. Auf die aus Fremden in Siebenbürgen gebrachte Arbeyt von Gold, Kleinodien, Ringen, Rosen undt andrer versetzte Arbeyt, damit nicht Gläser für Diemant, Schmaragd, Rubin verkauft mögen werden undt also die Leuth betrügen, sollen die Goldtschmiedte ein fleissig Aufmerken haben unter unserer Jurisdiction, das Gericht soll verpflicht seyn Beystandt zu thun undt billige Strafe von solchen zu nehmen.

11-mo. Welcher Meister oder Gesell einem andern sein Gesint abreden wirt, dass sie Feyertag machen und wirt bewährlich seyn, soll gestraft werden um fl. 1 undt welcher sich wirt aufreden lassen undt feyren ohne genugsame Ursach, soll verfallen der Zechen seinen Wocherlohn.

12-mo. Zum Meisterstück soll ein Gesell machen: ein Geschirr, das einem Meisterstück ähnlich seye; [1] mit welchem Stück er aber nicht bestehn würde, soll geben für ein Stück zur Straf fl. 2.

13-mo. Es soll kein Meister ausserhalb der Zech Silber oder Minz brennen, an allein was er selbst verarbeiten wirt, bey Straf einer Mark Silber, undt so oft er befunden wirt, soll diese Straf von Ihm genommen werden.

14-mo. Item auf denen Theilungen sollen die Goldtschmiede Guldensachen schätzen, wiegen; zu Lohn soll man Ihnen geben d(enar) 8 von einer Mark Silber, von Goldt-Schätzen von 2 Ducaten d. 1, von Edelgestein, als Diemanten, Schmaragd, Rubin d. 10.

In quorum omnium testimonium et fidem praesentes nostras, sigillo nostro provinciali communitas extradare voluimus.

Datum in Generali congregatione nostra. Cibinii, die 20. Ianuarii. Anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto.

Iohannes Roth
Senator et Notarius

(Arch. r. Hung. Budapest. Gub. Tr. Acta cehalia. Copia anni 1769.)

33.

Ecsed, 3 Fevruarie 1615.

Căp. Gabriel Perneszy către comitele Sigismund Forgách.

Sosind ştiri cum că George Drugeth vrea să intre în Ardeal cu Radu Şerban-Vodă care va năpusti ţara prin Polonia şi Moldova, principele Bethlen a chemat Statụrile în tabără la Cluj. Totodată a cerut Domnilor ţărilor române ca la prima sa scrisoare să-i vină în ajutor.

Ide ez földre, .söt Erdélyben is nagy hire vagyon, Nagyságos Uram, az Homonnay György uram ö Nagysága készületinek, Kendi urammal, az Érdélyre való menetelek felöl és hogy Ráduly Vaida Lengyel ország felöl megyen s Moldva felöl Erdélyre s onnan Hauaselfeoldében, kire nézve az bizonyos, hogy táborába hivat Kolosuárhoz minden rendet Bethlen Gábor, söt Teoreok Istvánt is ki küldte, Thasnádon is volt zászlóval, hogy az erdéli birodalomban levő haiduságot is fel vegye. Az is bizonyos, hogy az Nagy Lukács hadabeli haiduság közül is, az kiket öszve gyüjthet bennek, be hija Bethlen mellé. Halljuk azt is, hogy az két oláh országot is

---

[1] Intr'un alt exemplar mai citim: undt bestehen mög, undt einen Siegel mit Schildt undt Helm, undt ein geschnittenen Ring.

inti s kéri, hogy készen legyenek, és ha hivó levele érkezik hozájok, menten jöhessenek melléje. Azt is igen bizonyoson irhatom Nagyságodnak, török császárnak meg irta Bethlen Gábor, ő neki bizonyos kémjei voltak Bechigh s azon feljül is, kik által ő abban meg bizonyosodott, hogy semmi kész hada császár urunknak ő Felségének nincsen. Azért, ha mennyivel terjeszteni akarja hatalmasságod birodalmát az Római császár birodalma felől, most az ideje. És én is az két oláh országiakkal abban nem kicsint szolgálhatok hatalmasságodnak.

Azt is bizonyoson irhatom Nagyságodnak, hogy Lipabul az öreg álgyukban és az taraczkoknak az javában Dévában vitetett, azt az várat felette igen takarja; és Lipát, Jenőt erős ujabb hitlevele tartja, hogy valamikor császár kévánja, kezekhez adja; etc.

Datum in Arce Echied, 3. die Februarii. A.D. 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Exp. 1615 Febr. 23.)

Trad. Măria Ta, s'a lăţit foarte pe aici în acest ţinut şi în Ardeal ştirea despre pregătirea Măriei Sale a domnului George Homonnay cu domnul Kendi, despre mergerea asupra Ardealului şi că Radul-Vodă merge din Polonia şi Moldova în Ardeal şi de acolo în Ţara-Românească; în legătură cu acestea este sigur că Gabriel Bethlen chiamă toate Ordinele în tabără la Cluj, a mai trimis încă şi pe Ştefan Török, a fost cu steagul şi în Tăşnad să ia cu el şi haiducimea aflătoare în ţara Ardealului. Sigur e şi aceea că şi pe aceia dintre haiducii de oaste ai lui Luca Nagy pe cari îi poate strânge, îi chiamă lângă Bethlen. Mai auzim şi aceea că a povăţuit şi a rugat şi pe cele două ţări româneşti, să fie gata şi când soseşte la ei cartea sa de chemare, să poată veni numaidecât alături de el. Mai pot cu siguranţă s'o scriu şi aceea Măriei Tale, că Gabriel Bethlen a scris împăratului turcesc, că anumite iscoade ale lui au fost până la Beciu şi mai departe, prin care el s'a încredinţat că Maiestatea Sa împăratul nu are nicio oaste gata. De aceea, dacă Puternicia Ta vrea să-şi întindă câtva împărăţia spre împărăţia împăratului roman, acum este vremea. Şi eu cu cei din cele două ţări româneşti vă pot sluji Puterniciei Tale nu în mică măsură.

Mai pot scrie cu siguranţă Măriei Tale şi aceea că cea mai mare parte din tunurile vechi şi din treascurile [1] din Lipova au fost duse la Deva, care cetate o acopere din cale afară de tare; iar Lipova şi Ineul e silit Bethlen a le preda sultanului oricând le va pofti, potrivit noului său act de credinţă ce i-a dat; etc.

[1] Taraczk=obuz, treasc; moratarium, haubitz, mörser.

34.

Čakovec, 12 Fevruarie 1615.

Nicolae Petraşcu către baronul Sigismund Trautmannsdorf.

Ii recomandă interesele sale şi cere informaţii despre cele petrecute în dieta din Stiria.

Illustrissime Domine, Domine et Frater observandissime, charissimeque.

Servitiorum meorum addictissimamque commendationem praemissae.

Mehmedt passa in Ziget veteras mihi scribit unas valde turpidas literas, quas in specie misi V^rae^ Illustri Dominationi, ex quibus intelligere potest V^ra^ Illustris Dominatio, quid mihi significet. Apud Suam Serenitatem archiducem Ferdinandum sunt servitores mei et oratores, procul dubio nos sine scitu V^rae^ Illustris Dominationis, ut quid est illis faciendum, si istae literae transferantur Suae Ser^ti^ vel regno Stiriae nunc in Diaeta, sed quid est illis de re ista faciendo, V^ra^ Illustris Dominatio illis audierat, oro sincere. Quod ego non dubito, quod Ill. Do. V^rae^ istam et maiorem suam gratiam mihi non iuvaret. Quam Ill. Do. V^rae^ erga me benevolentiam vita durante humiliter sincere et volentissime servire studebo. Deus Optimus Maximus V^ram^ Ill. Dominationem conservet incolume mad annos quam plurimos una cum charissima consorte Ill. Do. Vestrae.

Chaktorniae, 12. Februarii. Anno 1615.

Ill: Do: V^rae^

Ad servitium humilissimus
Frater et sincerus servus perpetuus
Nicolaus mpr

Adresa: Spectabili ac Mag^co^ Domino Sigismundo Friderico a Traumonsthorff, Libero Baroni in Glaihempergh, Neghaw, Purghaw et Thoczempoh, regni Sclavoniae Generali capitaneo, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^, nec non Ser^mi^ Principis Archiducis Ferdinandi cubiculario et consiliario etc. Domino et fratri mihi observandissimo.

In dorso: Ihrer Kaiserlichen Mt. in Gehorsamb einzuschliessen. 16. Febr. 1615.

Pecete mare (de 3 cm. în diametru) în hârtie cu inscripţie latină, neciteaţă.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografensammlung. No. 61/17.)

35.

Wien, 2 Mai 1615.

Impăratul Matia II către Camera Scepusiană.

Ridicând pensia lunară a lui Nicolae Petraşcu la 50 de fiorini ordonă ca ea să i se achite regulat.

Benigne vobis intimamus nos ad humilem instantiam Mag^c^ fidelis nobis dilecti Nicolai Petrasci . . . stipendium menstruorum triginta florenorum ex proventibus Camerae istius nostrae hactenus numerari solitorum, ad commodiorem sui intertentionem adaugeri petentis, clementer annuisse, ut huiusmodi 30 florenis menstruis adhuc 20 floreni adiiciantur, sicque in singulos menses quinquaginta floreni, donec commoditas aliqua alicubi ipsum in confiniis et praesidiis regni istius nostri Hungariae officio cuipiam militari praeficiendi sese offerat, ex . . . assignentur . . . itaque vobis . . . praecipimus, ut antelato Petrasco . . . 50 florenos menstruos . . . exsolvi curetis; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Scep. Ben. Mand. 1615 Mai 22.)

36.

Innsbruck, 1 Iunie 1615.

Rectorul Cristofor Brandis către împăratul Matia II.

Cere să ordone achitarea sumei de 6006 fiorini, care a fost cedată Colegiului Iezuiţilor din Innsbruck de arhiducele Ferdinand în schimbul giuvaericalelor primite de dânsul din moştenirea defunctului Ştefan-Vodă drept parte legală, predate apoi decedatului împărat Rudolf II.

Allerdurchläuchtigister, grossmächtigister Römischer Kaiser, allergenädigister Herr.

Euer Röm. Kays. Mt. werden sich allergenädigist noch wohl erinnern, wasmassen des Collegii der Societät Jesu allhie vor mir geweste Rectores zu unterschiedlichen Zeiten alleruntertbhänigist demüetigist supplicando fürgebracht und gebeten, dass weiln der Durchläuchtigist Erzherzog Ferdinand zu Gräz . . . dem hieigen Collegio sein Antheil und Portion von dem Moldawischen Vermögen genädigist geschenkt; und aber damals an derselben Portion, 6006 Gulden und 4 Kreuzer wert, der weiland hochlobseligister Gedächtnus Röm. Kays. Mt. an allerlei Clenodien überliefert, die dem Collegio nie sein guetgemacht worden: als ist an Euer Kays. Mt. anjeczo neben vorgehender meiner Antecessorn Suppliciern,

auch mein und des allhieigen Collegii allerunterthänigiste diemüetigiste Bitt, Die geruehen allergenädigist obgedachte Summa fl 6006 kr. 4 forderst in allergenädigister Ansehung deren gegenwärtigen ansehlichen Intercessionen Ihrer Hochfürstlichen Durchlaucht Erzherzog Maximilianen zu Oesterreich, wie auch der Hochfürstlichen Durchlaucht Erzherzogin Annae Juliannae, unserer genädigisten Fürsten und Frauen, dem Collegio zu Guetem wegen mehrer Befürderung der Ehr Gottes, nach soviel Jahren entrichten und folgen zu lassen; wie dann zumal Euer Kays. Mt. an gelegnen Mittlen, da sonderlich diese Abstattung etwa mit eines nägstgelegnen Reichstands Contribution ausgewechselt, gar nicht ermanglen wurde. Das wellen umb Euer Kays. Mt. ich und das ganze Collegium in unserm täglichen Gebet und Ambt der heiligen Mess Gott den Allmächtigen umb alle Zeit und ewige Wohlfahrt, auch langwühriger ruehigen Regierung zu erbitten nit vergessen. Und thun Euer Kays. Mt. uns dabei zu Kayserlichen Gnaden allerdiemüetigist befehlen.

Ynsprugg, den 1. Junii. Anno 1615.

Euer Röm. Kays. Maiestät

unterthänigister diemüetigister
Christophorus Brandis, Collegii Oenipontani
Societatis Jesu indignus rector

(Hofkammerarchiv. Wien. O. ö. Herrschaftsakten Innsbruck. 10. Novembris 1615.)

Notă. Alăturat actului de mai sus, se află şi alte trei scrise de către rector altora pentru intervenţie, din cari aflăm amănuntul cum că giuvaericalele numite le primise Colegiul la 22 Noemvrie 1604 printr'un act de danie confirmat chiar de împăratul Rudolf la 30 Septemtrie 1607, după care ele au fost reclamate de dânsul, fără ca să se fi dat Colegiului valoarea lor fixată în suma de 6006 fiorini şi fără ca în această afacere să se fi adus vreo rezoluţie în timp de 11 ani câţi au trecut dela moartea voevodului moldovean, cu toate reclamaţiile repeţite ale Colegiului. Vezi şi raportul arhiducelui Maximilian din 5 Iulie 1614. (Ibidem.)

37.

Wien, 17 Iunie 1615.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Vestindu-i sosirea sa la Viena îl salută, cerându-i ajutorul.

Illustrissime Domine, Domine etc.

Statim atque nobis cognitum fuit Do. V^ram^ Ill^mam^ Tyrnaviam feliciter appulisse, eandemque Dèi benignitate optima

valetudine frui (ex quo magnam voluptatem coepimus, cupientes ex imis animi nostri penetralibus, eidem atque florentissimam longissimam evenire) noluimus intermittere, quin eandem Do. V^{ram} Ill^{mam} his paucis inviseremus: de evocatione vero vestra huc Viennam, tum et de aliis, gestiebat quidem animus multa scribere, si esset tale aliquid, quod Do. V^{ram} Ill^{mam} dignum putaremus; sed quum nobis ipsis, licet propius simus, non omnia liquent, maluimus ideo manum nostram in incertis a calamo abstinere, quin potius Do. V^{ram} Ill^{mam} Dominum et non secus parentem nostrum semper observandissimum unice exorare, ut eum suum benignum in me servum suum paternum affectum, et amorem, sicuti coepit, ad finem demonstrare, meique benigne meminisse dignetur. Nos quo ad minima vitam largientur, haec Ill^{mae} Do. V^{rae} singula in nos summae pietatis et benevolentiae officia omni promptitudine servitiorum nostrorum promereri totis viribus adnitemur. Cuius nos fidei et benevolentiae in perpetuum pignus et obsidem dedimus atque tradimus.

Datum Viennae, die 17. Iunii. Anno Domini 1615.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

servus et tanquam filius addictissimus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr
Іѡ Радѹл Воєвода

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88. No. 25.)

38.

Wien, 8 August 1615.

Radu Şerban-Vodă către Camera Aulică.

Aflând un prieten care e gata să-i împrumute 2000 de fiorini pe garanţia Curţii imperiale, roagă să i se dea o scrisoare de garanţie pe patru luni, fără de care nu va putea primi banii amintiţi.

Ill^{mi} ac Mag^{ci} Domini, Domini et Amici mihi semper observandissimi.

Supplicaveram non ita pridem Ill^{mis} ac Mag^{cis} Dominationibus V^{ris} ut mihi ad rationem intertenti deputati menstrualis pecunia parata duorum millium florenorum hungaricorum benigne succurrentur. Ad quam petitionem meam libenter Dominationes V^{rae} Ill^{mae} ac Mag^{cae} condescendere voluerunt, si sibi in

promptu parata pecunia ad manus haberetur. Nihilominus habita benigne ratione necessitatis et servitiorum meorum ad partem Suae M^tis^ Caesareae atque Regiae, Domini mei Clementissimi per me praestandorum, taliter se se benigne resolvere dignatae sunt, scilicet cum creditorem, si talem amicum tractus fuerim, pro eiusmodi summa ex proventibus Camerae Salis Posoniensis in quatuor mensium decursu exsolvenda assecurare. Et quum iam Ill^mi^ Domini, eiusmodi amicum habeam, qui mihi eadem summa suffragari in animo habet, obnixe easdem Dominationes V^ras^ Ill^mas^ ac Mag^cas^ exoratas esse velim, ut anteriori suae resolutioni benigne inhaerendo, dignentur tali cum assecuratione creditorem meum certo certius assecurare, quo is in consequenda et solvenda eiusmodi summa nullum dubium habeat: quinimo eadem Camera Posoniensis et suus administrator, sicuti praemissum est, teneatur, sitque speciali mandato Dominationibus Vestrarum Illustrissimarum ac Magnificarum adstrictus iuxta praescriptum tempus, hoc est a data praesentium praecise in decursu quatuor mensium, absque quibusvis diffugiis et exceptionibus summam memoratam duorum millium florenorum hungaricalium mihi ad rationem deputati mei concreditorum, eidem amico creditori meo exsolvere et effectualiter numerare. Hoc ego pondus beneficentiae Dominationum Vestrarum Illustrissimarum paratissimis servitiis meis semper promereri contendam. Effectum istius rei ab iisdem Ill^mis^ Dominationibus V^ris^ plenum exspectans.

Illustrissimarum ac Magnificarum Dom. Vestrarum

servus et Amicus addictissimus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

Adresa: Ad Ill^mos^ ac Mag^cos^ Dominos, Dominos Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ Camerae Aulicae Praesidentem et Consiliarios etc. Dominos observandissimos supplex libellus Radulii Waiwodae.

Fiat an Salzhandler zu Prespurg. Exp. 8. Aug. 615,

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14447.)

Notă. Radu-Vodă primind adresa Camerei Aulice mulţumeşte printr'o altă petiţie — nedatată — cerând să se dea omului său măcar suma de o mie de fiorini ce i s'a făgăduit nu de mult cu prilejul şederii sale la Viena, pentru primirea cărei sume a sosit acuma la Pozsony, până la termenul fixat, adică: post festum Sancti Laurentii (adică 10 August) ne ego in verbis succumbam, detrimentumque bonae famae et existimationis patiar.

39.

Wien, 20 August 1615.

Consilierul Ioan Molard către episcopul Melchior Klesel.

Trimite pe sluga lui Radu Şerban-Vodă la Praga pentru a expune acolo cele ce a vorbit în interesul lui cu vizirul Ali.

Des Raduln Wayda mit des Achmet Kihaia Hassan Tschaussen jüngstlichen zum Ali Bassa mit Schreiben geschickte Diener und noch zween Türggen vom Ali Bassa sein dato dieses hieher khumen und Schreiben an Euer Hochwürden, dem Achmet Kihaia, Casparn Gratiani, an mich und andern mitbracht. Was des Radul Wayda Diener, den ich allein befragt hab, mir in Geheimb angezeigt, haben Euer Hochwürden aus den Einschlus zu vernehmen [1] und weil er vermeldt, dass er über dasselbige noch mehrers vom Vesier Aly Bassa mündlichen Euer Hochwürden, dem Kihaia und Gratiano anzuzeigen hat, hab ich gemeldten des Radul Wayda Diener und Tschaussen hiemit nach Prag abgefertigt; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1615 Aug. 43.)

40.

Venezia, 12 Septemvrie 1615.

Aviz despre Radu Şerban-Vodă şi Gaspar Gratiani.

O solie turcească cu slugile lui Radu duc tratatul de pace pentru care a sosit la Praga Gaspar Gratiani cu mare alai.

Di Vienna di 29 passato scrivono il passaggio per di là di 3 Turchi con alcuni servitori di Radulo Vaivoda con lettere d'Ali Bassà alla volta di Praga, dicesi con la confermatione della conclusa pace scritta.

Scrivono di Praga del primo stante che'l Thiaia col Gratiani havesse fatto l'entrata in quella città con 60 persone, sendo stati incontrati dalli consiglieri dell'Imperatore, dal marescalco della Corte et dal maggiordomo della Corona, nella cui entrata tutti li cittadini della nova et vecchia città si trovavano armati.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1083 fol. 468.)

[1] Expunerea omului lui Radu Şerban-Vodă e publicată la Iorga: Studii şi documente vol. IV p. 167—170.

41.

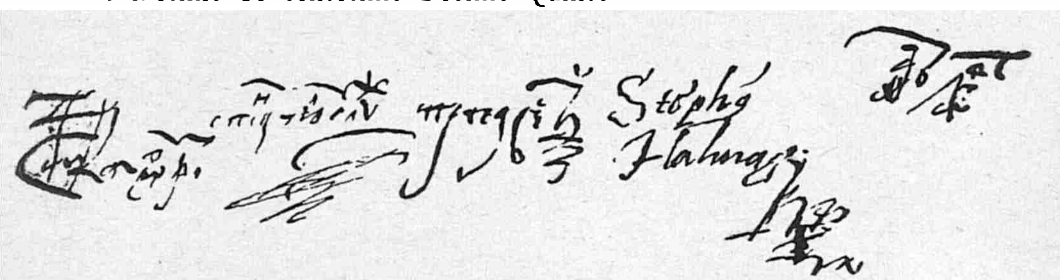
Vranov, 19 Septemvrie 1615.

Boierii lui Radu Şerban-Vodă către George Drugeth de Homonna.

Se obligă în numele lui Radu că vor menţine toate condiţiunile tratatului făcut cu Drugeth atât aci, cât şi în Ţara-Românească, de vor intra acolo.

Mi Raduly Vaydának ő Nagyságának, Havasalföldének Fejedelmének fő Boieri. Adjuk ez mi levelünkben emlékezetre, az kiknek illik, hogy mi mind azokat az conditiókat, melyeket az mi Urunk ő Nagysága Raduly vayda végezett fő boieri és plenipotentiarius követi által, tudniillik Szuczier Stanczio, Halmágyi István és Logofeth Onanczia uram által Homonnay György urammal ő Nagyságával, s melyekre az mi urunk ő Nagysága képében feleltünk, mind ő Nagyságával, az mi urunkkal minden tehetségünkkel megtartatjuk és magunk is meg tartjuk, Isten országunkban bevivén az ott valókkal is meg tartatjuk. Melynek nagyobb erősségére adtuk fide mediante ez mi hitlevelünket kezünk irásával és pecsétünkkel meg erősitvén.

Datum Varanouiae, decimanona die mensis Septembris. Anno Millesimo Sexcentesimo Decimo Quinto.

Descifratul iscăliturilor: ? Stanciu slujer, Papa vestiar, Stephanus Halmágyi?

Peceţi imprimate în hârtia documentului sunt patru una lângă alta, dintre cari una este a Ungurului Ştefan Halmágyi (secretarul lui Radu Şerban) şi ultima neciteaţă. Cele dintâiu două sunt peceţi de inel octunghiulare cu steme şi iniţialele cirilice ale primilor doi boieri numiţi în document, scris în formă de patentă.

(Mus. Nat. Budapest. Törzsanyag. In forma patenti.)

Trad. Noi boierii de frunte ai Măriei Sale, ai voevodului Radul, principele Ţării-Româneşti. Prin această scrisoare a noastră facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine că noi cu toate puterile facem

să se ţină de Măria Sa, domnul nostru şi ţinem şi noi şi ducându-ne Dumnezeu în ţara noastră, facem să fie ţinute şi de cei de acolo, toate condiţiile pe care le-a săvârşit Măria Sa voevodul Radu prin boierii săi de frunte şi solii plenipotenţiari, anume prin Stanciu Sulgerul, Ştefan Halmágyi şi Logofătul Oancea cu Măria Sa domnul George Homonnai şi la cari am răspuns în locul Măriei Sale domnului nostru. Pentru mai mare tărie a acestora am dat *fide mediante*, acest act de credinţă întărit cu scrisul mânei noastre şi pecetea noastră. Datum etc.

42.

Venezia, 19 Septemvrie 1615.

Aviz despre evenimentele dela Constantinopol.

Plângerile boierilor români la Poartă împotriva Turcilor.

Le lettere di Constantinopoli avisano che alla Porta si trovano alcuni principali Vallachi per far instanza che da quei confini fossero levate alcune migliara de Turchi che dannificavano quella provincia.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1083 fol. 477.)

43.

Bicse, 28 Septemvrie 1615.

Palatinul George Thurzó către paşa de Buda Ali.

Roagă să intervină la Poartă ca Radu Şerban-Vodă, pe care l-a primit ca fiu, să-şi reprimească scaunul Ţării-Româneşti, deoarece îl merită mai bine decât Domnul ei de acuma.

Raduly waydát ö Nagyságát, ki ennek elötte az hawaselyi waydaságot viselte, mi fijunkká fogadtuk, ki egyébképpen noha okos, jámbor és böcsületes ember, mind az által az Nagyságod innen, az budai heltartóságból elmeneteli után tisztitől meg fosztatott. Minthogy pedig az mostani hawaselyi waydánál azt az tisztet jobban meg érdemli, holott annál inkább is tud Nagyságodnak kedveskedni és szolgálni, s az szent békesség is minden cikkeliben az hatalmas császárok között, hogy im megerösèttetett, tudjuk Raduly wayda is ellene nem igyekezik ez után, de magát

mindenből ahoz alkolmaztatja; hogy azért ennyi ideig való számkivetésében léte után lehessen illendő táplálása: Nagyságodat, mint jó ösmerős vitézlő szomszéd ur barátunkat kérjük, az mi ösmeretségünknek, szomszédságunknak és törekedésünknek méltó tekintetiért is, és böcsületiért is legyen hozza Nagyságod oly jó akarattal, hogy az Nagyságod segétsége által juthasson viszont az előbbeni állapotjához, az hawaselyi waydasághoz tudni illik. Nagyságod az mi törekedésünkre, ha mit cselekeszik vele, az mi velünk való ösmeretségét és ajánlt barátságát erősiti, s az meg nevezett személyt is pedig Nagyságod magához kötelezi, kiért mi is minden méltó és hozzánk illendő dologban viszont az Nagyságod kivánságának meg felelni akarunk; etc.

Költ az mi Biczey várunkban, az uj kalendarium szerint Zent Mihaly nap előtt való hétfőn. Anno 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1615 Sept. 43. Copie.)

Trad. Noi am primit ca fiu al nostru pe Măria Sa Radul-Vodă, care mai înainte a fost voevod în Ţara-Românească, care deşi de altfel este om deştept, de omenie şi cinstit, totuşi, după ce Măria Ta ai plecat de aici din locotenenţa din Buda, a fost despuiat de slujba sa. Iară deoarece e mai vrednic de acea slujbă decât voevodul de acum al Ţării-Româneşti şi cu atât mai vârtos ştie să fie pe placul Măriei Tale şi să te slujească şi fiindcă acum s'a întărit între puternicii împăraţi şi sfânta pace în toate privinţele, ştim că nici Radul-Vodă nu se osteneşte împotriva ei de aici înainte, ci se potriveşte ei în toate; ca după ce a fost atâta vreme în pribegie, să poată avea întreţinere cuviincioasă, rugăm pe Măria Ta ca pe vecinul nostru cunoscut şi viteaz şi prietenul nostru şi pentru cinstea vrednică a cunoştinţei, vecinătăţii şi ostenelelor noastre şi pentru cinste, să fie Măria Ta cu bunăvoinţă faţă de el, ca să poată ajunge iarăşi prin ajutorul Măriei Tale în starea sa de mai nainte, adică în voevodatul Ţării-Româneşti. Măria Ta orice faci cu el, la stăruinţele noastre, întăreşti cunoştinţa şi prietenia cu noi şi îndatorezi faţă de Măria Ta şi persoana numită, pentru care vrem şi noi să răspundem dorinţei Măriei Tale în toate lucrurile cinstite şi potrivite cu noi.

Dat în cetatea noastră Bicse, în Lunea de dinaintea Sf. Mihai, după calendarul nou. Anno 1615.

Notă. Ali paşa răspunzând la scrisoarea de mai sus în ziua de 24 Septemvrie după calendariul vechiu, a asigurat pe palatin că a scris din nou la Poartă în afacerea numirii lui Radu Vodă, precum scrisese şi mai înainte, fără să fi primit încă vreun răspuns.

4*

44.

Sătmar, 3 Octomvrie 1615.

Căpitanul Andrei Dóczy către regele Matia II.

Comunică ştirile primite din Ardeal şi Muntenia cum că Radu Şerban-Vodă va fi introdus acolo cu ajutorul împăratului, ceea ce principele Bethlen vrea să împiedece din răsputeri.

Aus schuldiger Pflicht berichte ich Euer Kays. Mt. ganz gehorsamist, dass Bethlen Gabor ausgibt, als wann viel Tartern in die Walachey hätten sollen ankomben ... Ich werde auch in Vertrauen eben aus Sibenbürgen bericht, dass die Poln ein theil Tartern, so in Podolia geraubt undt geplindert, geschlagen, die gefangenen erledigt, von welchen Tartern theils bey den jetzigen Vaida in der Walachey sein sollen; welcher Vaida aus Bericht des Bethlen undt Obligation, so sie einander verbunden, wegen des Raduls Einfall sich gern versichern wollte, dann das Geschrey sehr gross in Sibenbürgen, sowohl in der Walachey, als auch Moldaw, dass Radul mit Hilf Euer Kays. Mt. solle wieder an sein vorige Stell komben, undt der jetzige das Vaivodat abtreten, welche Mutation Bethlen durch allerley practici gerne verhindern wollte. Dieser undt anderer Ursachen halber mehr, hat Herr Feldt Obrister ein Zusambenkunft zu Caschaw angestellt undt die Ober Hungarischen Spannschaften zusamben ruefen thuet; welches meinem schlechten Erachten nach gar nicht nützlich, dann die Leuth oftermals in solchen conventiculis andre Sachen tractirn undt ad rem nichts concludirn.

Saggmar, den 3. Octobris. Anno 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1615 Oct. 36.)

45.

Mediaş, 10 Octomvrie 1615.

Principele Gabriel Bethlen către comitele Francisc Daróczy.

Cruzimile lui Tomşa-Vodă săvârşite faţă de boierii răsculaţi şi familiile lor, necruţând nici pe boierese.

Ez mostani moldovai Thomsa István vaida, vaidaságának idejétűl fogva mely nagy szörnyű kegyetlenséggel administrálta legyen azt az országot, Kegyelmednek lehetett értésére. Régi

jámbor böcsülletes fö boerokat meg öletvén, azok helyében valakiket promoveált, azokat is egynehány rendben le vágatta. Melyet az ország népe semmiképpen el nem állhatván, csak nem régen rea támadtanak, de nyavalyásoknak aż szerencse nem faveált, mivelhogy az kevés magyar gyalog és az jászvásári bö város népe is a' vaida mellett fel támadván, ellenek triumphált, a' kiket közzüllök meg foghattanak, azokat külömb külömb halálnak nemével meg ölette, a' többi penig elszéledvén persecutióban vadnak. Hallatlan rettenetes pogán módon kinozza az szegény boerokat, az fö boerok feleségit, az kiket meg kapathatott, némelyeket diribre darabra vagdaltatott, az kik terhesek találkoztak közzüllök, mi Kegyelmed böcsülletes személyét követvén, méheket meg hasittatván, gyermekiket ki vonatta és azokat is meg ölette. Melyet Isten ö felsége talám el nem szenved, mert az lengyel had Hutinhoz érkezett, az mint értjük és Simeon vaidának egy fia vagyon vellek, ez is igen megijedt. Az havaselföldi vaida holnap akar segitségére indulni; exitusa mi leszen dolgoknak, mihelt meg értjük, Kegyelmedet tudósitjuk felölle; etc.

Datum in civitate nostra Meggies, die 10. mensis Octobris. Anno Domini 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1615 Dec. 40.)

Trad. Domnia Ta vei fi aflat cu câtă cruzime şi-a ocârmuit ţara, dela începutul domniei sale voevodul de acum al Moldovei Ştefan Tomşa. Punând să se ucidă boieri vechi şi cinstiţi, şi pe cei ce i-a înaintat în locul lor, i-a tăiat în câteva rânduri. Ceea ce ne mai putând răbda în niciun chip norodul ţării, nu de mult au năvălit asupra lui, dar norocul nu le-a priit sărmanilor, pentrucă puţinii pedestraşi unguri şi poporul mult din oraşul Iaşi, ridicându-se alături de voevod, i-au biruit; pe cei ce i-au putut prinde dintre ei, i-a pus să-i omoare cu deosebite feluri de morţi, iar ceilalţi împrăştiindu-se, sunt urmăriţi. Chinueşte păgâneşte pe sărmanii boieri într'un chip ne mai pomenit de îngrozitor, pe unele din soţiile boierilor pe cari nu i-a putut prinde, a pus să le taie mici-fărâmi, cele care se întâmplau să fie însărcinate dintre ele, cu iertarea Domniei Tale, a pus să le spintece pântecele, scoţând afară copiii, ucigând şi pe aceia. Dumnezeu doar nu va suferi aceasta, căci oastea polonă a ajuns la Hotin şi după cum înţelegem şi un fiu al voevodului Simeon este cu ei, acesta s'a speriat tare. Voevodul din Ţara-Românească mâne vrea să-i plece în ajutor; îndată ce vom afla ce sfârşit au aceste lucruri, înştiinţăm pe Domnia Ta; etc.

46.

Alba-Iulia, 20 Octomvrie 1615.

Principele Gabriel Bethlen către comitele Sigismund Forgách.

Boierii răsculaţi împotriva lui Tomşa-Vodă, l-au ţinut o zi întreagă înconjurat în palatul său, dar au fost totuşi învinşi cu ajutorul pedeştrilor unguri.

Az moldvai vajdára 8 Octobris maga körül való Boerok fel támadván, udvarában be rekesztették és vecsernyekortul fogva más nap meg addig ostromlották házait rea; [1] fizetett oláh gyalogi is mellőle el állottak volt, hanem 160 magyar gyalogja vagyon, azok maradtak mellette és azoknak nagy vitézségek által triumphalt az rea támadott Boerok ellen. Az kik el nem szaladhattak s kézben akadtak, azokat nyuzatja, nyársoltatja, iszonyu rut halálokkal öleti öket. Abban az országban félő, hogy török ne szálljon derekason, mert valahol mi nemes ember benne volt, eleitől fogva ez mind fel mészárlotta szegényeket; sohul egy igaz nemes ember az országban nem maradt, a' mint hallom; etc.

Az tatár hám után küldött volt az a' vaida, tatárokat kéretett tőle, kikkel országát jobban pusztithassa; bocsátott is vissza az hán, de mennyi számút, nem tudhatjuk. Emberinket szintén magához expediáltuk ott való állapatoknak megtudására.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1615 Nov. 47.)

Trad. Năvălind asupra voevodului din Moldova boierii din jurul său în ziua de 8 Octomvrie, l-au închis în curte şi l-au încuiat şi dela vecernie până a doua zi la aceeaşi vreme l-au asediat în case; şi pedestraşii români plătiţi s'au depărtat de el, dar are 160 pedestraşi unguri, aceia au rămas alături de el şi prin vitejia cea mare a lor a biruit pe boierii cari au năvălit asupra lui. Cei ce nu au putut fugi şi i-au căzut în mână, pe aceia îi despoaie, îi trage în ţeapă, îi ucide cu morţi năprasnic de urîte. E de temut să nu se aşeze vârtos Turcii în acea ţară, căci toţi boierii cari au fost în ea, acesta i-a măcelărit sărmanii dela început pe toţi; pe cum aud n'a mai rămas nicăieri în ţară niciun boier; etc.

Voevodul trimisese după hanul Tătarilor, cerea dela el Tătari, cu ajutorul cărora să poată pustii şi mai bine ţara; i-a slobozit hanul, dar nu putem şti ce număr. La fel am trimis acolo oamenii noştri pentru aflarea stărilor de acolo.

[1] Din exemplarul al doilea al relaţiunii aflăm, că răscoala boerilor a ţinut de Sâmbătă după amiazi până Duminecă seara.

47.

[Praha, Octomvrie 1615.]

Internunţiul otoman Gaspar Gratiani către împăratul Matia II.

Recomandă pe văduva lui Ştefan Bogdan-Vodă, Doamna Ursula şi copilul ei Carol bunăvoinţii sale ca să i se dea o pensie anuală de 200 taleri recompensă pentru tăria sufletească cu care s'a opus turcirii bărbatului ei care vroia s'o silească şi pe dânsa să se lepede de legea creştină.

Allerdurchläuchtigister, Grossmächtigster Römischer Kayser, auch zu Hungern und Behaimb König, Erzherzog zu Österreich.

Allergnädigster Fürst und Herr. Nachdem ich zu Wien in dieser meiner Absendung angelangt, hat sich die Ursula, so den Stephanum Despotam gewesnen Moldauischen Fürsten und Weywoda in Constantinopel zu der Ehe gehabt, der Ursachen bey mir angemeldt, weil ich und Euer Kayserlichen Mayestäten Agent daselbsten, Michael Starzer sie und ihren Ehemann nit allein in Ehren wol kennt, sondern ihren Sohn, so sie mit ihme Despota in ehelichen Standt erzeugt, Christlicher Catholischer Ordnung nach aus der Heiligen Tauf empfangen und gehoben, also beede ihre Gevatersleuth worden sein. Zu dem und als gemeldter ihr Ehemann, der besagte Despota von dem Christlichen Glauben ab und zu dem verfluechten heidnischen Mahometischen, verdamblichen Unglauben getreten, dass ich nit in geringer Gefahr meines Lebens, Hab und Güeter Mutter und Kind unvermerkt auf mein Schiff genumben und also in die Christenheit salviert hab. Dahero sie dann das gute Vertrauen und die ferrer Christlich Hilf bey mir umb soviel mehrers gesuecht, und weil sie etwan hie bevor bey Euer K. Mt. umb ein Provision allerunderthänigist angelangt und gebeten, und vielleicht dieselb allergnädigste Resolution umb dass Euer K. Mt. anderwärts zum höchsten occupiert, auch auf Prag endlich ihren Aufbruch genomben, ganz zurück geblieben und doch wahrgenommen, dass ich eigner Person selbsten dahin dem Kayserlichen Hofläger nachzureisen gesunnen, darumb alle ihre vorige Suppliciern und was sie noch weiters solcher gebetner ihrer Provision suppliciert mit diesem an mich gestellten Memoriali A den ganzen Fasciculum B angehändigt und mit Herzsäufzenden Worten mich zum höchsten vermahnt und gebeten, diesfalls als ihr Gevater und ihres Kindts Gött mich aufs eiferigist

ihrer anzunehmen und bey dieser Occasion zu verhelfen, damit sie also ihren Content und die Provision erbitten und erlangen mächte.

Dieweil ich dann umb all ihr Thuen und Wesen genuegsambest und sates (!) Wissen trag und mit guetem Herzen das Zeugnuss geben kann, dass sie alweg in ihrem Christlichen Catholischen Glauben so beständig verharrt, dass ihr darob oft bey diesen unglaubigen Völkern der Todt am nächsten gestanden, sondern auch als ihr verleugneter, verfluechter, abtrünniger Mann sie nit weniger zu solchem Abfall verstürzen und verführen wöllen, darzue auf alle Weg mit guet Ernst und des Todts Bedrohung zwingen und nötigen wöllen, dass sie danach solches alles nicht geachtet, ja als ein Märterin ihren Christlichen Catholischen Glauben mit dem Bluet zu bekennen und zu bestätigen, als so verzweifentlichen dahin fallen wöllen, darob sie dann sehr viel Angst, Noth und Elendt bis sie endtlich durch mich mit Verleihung Göttlicher Gnaden diesem Tyrannen und Heiden aus seinen Händen und Gewaltsamb gerissen worden. Aus deren Ursachen dann diese ihr Beständigkeit Euer K. Mt. und mir jedes Christliches Catholisches Herz zu aller Müldigkeit und Barmbherzigkeit bewögen soll. Wie ich dann ihr dies ihr so söhnliches, flehentliches Bitten, dem zu mir gestellten Vertrauen nach und was sie also an mich pro interventione suecht und begehrt einmal nit versagen künnen, sondern übergib hienebens Euer K. Mt. all der armben verlassenen und bedrückten Wittib in sonderbare Schriften verfasstes und elates (!) Elendt, Jammer und Noth.

Und weil Euer K. Mt. ohne Zweifel mein und besagten Michael Starzers treues Verdienen allergnädigist erkennen, so bitt ich, als gegenwärtiger, aber auch anstatt gedachten Starzers, als abwesenden, Euer K. Mt. wollten doch umb Gottes Willen und per misericordiam auch von unserwegen sich dieses armben verlassenen und betrangten Weibsbildts allergnädigist annemben und weil sie all ihr künftiges Leben zu einem heiligen Catholischen Stand des Gebetes gestellt, damit sie deren zeitlicher Underhalt halber nit gehindert werde, ihr die gebetene 200 Thaller jährlichen Provision allergnädigist verwilligen und in das Salzambt zu Wien per decretam auf die Löbliche Hinderlassene Hof-Cammer anschaffen; sie also der Österreichischen Mülde und Güete würklich genüessen lassen. Wie nun gegen dergleichen elenden Personen die erzeigten Wolthaten von dem Allmächtigen Gott nit unbelohnter verbleiben, also erzeigen Euer K. Mt. mir und gemeldten Michael

Starzer ein sonderliche hohe Kayserliche Gnad, die wir nit weniger in die allergnädigste erkennte Recompensen unserer treuen Verdienst wollen gezogen und wo uns menschlich und müglich, für deren umb Euer K. Mt. zu verdienen mit Darstreckung Leibs, Guets und Bluets und jederzeit schuldig, willig und verpflicht zu sein erkennt haben; Euer K. Mt. die arme verlassene Wittib sambt ihrem Kindt mit und neben uns zu allergnädigster erfreulichen Kayserlicher Resolution allerunderthänigist und gehorsambist befehlendt.

Euer Kayserlichen Mayestät

Gaspar Gratschiani mpr

In dorso: An die Römisch Kayserliche, auch zu Hungern und Behaimb Königliche Mayestät wahrbeschaffner, gründtlicher Bericht und Christmitleidende Intervention und höchstes Bitten Caspar Gratiani jetzigerzeit Abgesandten von der Ottomanischen Porten für Frauen Ursula, des Stephani Weywoda Despota und gewesnen Fürsten in der Moldaw verlassenes Eheweib sambt ihrem Kindt Carlen.

Pecetea cu care memoriul acesta al Doamnei Ursula e sigilat cu ceară roşie de lac, este de fapt al soţului ei răposat, având următoarea legendă: STEPH-BOG-D-G-P-MOL-ET-VAL-MAR-CRAIO sau cu alte cuvinte pretendentul Ştefan Bogdan se folosea şi de titlul de Marele Ban al Craiovei, pentru care motiv pecetea — aci reprodusă — este unică în sigilografia română.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14447.)

Notă. In memoriul nedatat, citat aci cu litera A şi predat lui Gratiani, Doamna Ursula povesteşte pe larg, cum a ajuns la Viena cu copilul său de ţâţă, unde l-a dăruit împăratului, *weil mein Sohn Carl des Fürstlichen Hauses der Moldauischen uralten Despoten und Waiwoden, also der Kron Hungern Fürstlicher Vasallus ist*, prezentându-l cu dorinţa ca să fie crescut la Curtea imperială. Astfel copilul a fost dat *dem ältesten Cammerdiener und Cammer-Zahlmeister, Herrn Petro Descolier zu der Education*, iar dânsa aşezată de către împărăteasă *bei der Hoch- und Wolgebornen Frauen Susanna Veronica Trauthsonin, Gräfin zu Falkenstein als eine Cammerdienerin*, ca învăţând serviciul şi ceremonialul elegant, mai târziu să ajungă ca damă de serviciu lângă împărăteasă. Neputând însă birui ostenelile slujbii, împreunate *mit Reisen, Wachen und Sorgen*, Ursula a părăsit pe contesă şi acum cere un ajutor anual de 200 taleri ca să aibă cu ce să trăiască liniştită şi retrasă după atâtea suferinţi.

48.

Mediaş, 2 Noemvrie 1615.

Cancelarul Simon Péchy către palatinul George Thurzó.

Ştiri despre campania Leşilor împotriva lui Tomşa-Vodă, care se bătuse cu răsculaţii din Moldova, omorând 72 boieri, ale căror capete a vrut să le trimită la Poartă.

Csak ma hozák bizonyoson, hogy Sulkoczki nagy haddal az moldowai Thompsa vaida ellen az Neszter mellé érkezett; Sándort az Simeon vayda fiát viszi Moldowában, ha a' másikat ki verhetné. Az havaseli vajda személye szerént tegnap indult meg segitségére, tatárért is el küldött, az Sise mellé akar szállani és szándéka az, hogy meg vijjon az lengyellel. Szinte most országa népével is felette vissza volt rea valô támadásért, csak minap vitt meg véllek, meg vervén szeginyeket, a' kiket ott le vágott, halomban rakatta testeket, hetvenkét boeroknak fejeket meg nyuzatta és szalmával meg töltetvén a' portára akarta küldeni. Talám az Ur Isten ennyi kegyetlenségeiért most az lengyelek által érdeme szerént meg fizet neki; etc.

Datum ex Meggies, die 2. Novembris. A. D. 1615.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 97 No. 14.)

Trad. Numai azi ne-au adus vestea sigură că Sulkowski a sosit cu o oaste mare la Nistru împotriva voevodului Tomşa; duce în Moldova pe Alexandru, fiul voevodului Simeon, dacă l-ar putea alunga pe celălalt. Voevodul din Ţara-Românească el însuşi a plecat ieri în ajutorul lui, a trimis şi după Tătari, vrea să se aşeze lângă Jijia şi are de gând să se lupte cu Polonii. De asemenea acum şi cu norodul ţării sale a fost foarte certat pentru năvălirea asupra lui; numai în zilele trecute s'a luptat cu ei, bătându-i sărmanii, pe cei ce i-a tăiat acolo, le-a strâns grămadă trupurile, a despoiat capetele a şaptezeci şi doi de boieri şi umplându-le cu paie a vrut să le trimită la Poartă. Socot că Dumnezeu îi plăteşte acum prin Poloni cum i se cuvine pentru atâta nemilostivire; etc.

Notă. Vezi şi amănuntele privitoare la Radu-Vodă din scrisorile principelui Gabriel Bethlen, din aceiaş zi şi acelaş loc în *Történelmi Tár* 1885, p. 247—249.

49.

Tabăra de lângă Prut, 13 Noemvrie 1615.

Ştefan Tomşa-Vodă către căpitanul Clemente Béldi.

Primindu-i scrisoarea, îl roagă că îndată ce va primí ştire dela el să plece fără răgaz.

Stephanus Tomsa Dei gratia Princeps ac perpetuus haeres regni Moldaviae.

Generose Domine Amice et vicine nobis honorande. Salutem ac servitii commendationem.

Meg hozák mi nekünk az Kegyelmed böcsülletes levelét, melyben mit irjon mi nekünk meg értettük s az Kegyelmed hozzánk való jó akaratját jó neven vöttük; mind azon által kérjük Kegyelmedet, hogy Kegyelmed oly készen legyen, mihelt második levelünköt látja, indulhasson. Mikó Ferencz uramnak is irtunk, de ő Kegyelmének azt irtuk, hogy az lovasval ő Kegyelme jütest jüjjön; de Kegyelmed csak oly készen legyen, ha kévántatik, Kegyelmednek mingyárást irunk. Interim G. D. V^ram^ quam diutissime feliciter valere desideramus.

Datum ex castris nostris penes fluvium Prut positis, die 13. Novembris. Anno 1615.

G. D. V^rae^

Amicus benevolus

Стефан воевод

Adresa: Generoso domino Clementi Beldi de Uzon, capitaneo trium sedium Siculicalium Sepsi, Kizdi et Orbai etc. Domino et amico nobis honorando.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografensammlung. No. 2/92.)

Trad. Ne-au adus cinstita scrisoare a Domniei Tale, din care am înţeles cele ce ni le scrii şi am luat în nume de bine bunăvoinţa Domniei Tale faţă de noi; totuşi rugăm pe Domnia Ta să fii Domnia Ta gata ca îndată ce primeşti scrisoarea noastră a doua, să poţi pleca. Am scris şi domnului Francisc Mikó, dar Domniei Sale i-am scris ca Domnia Sa să vină numaidecât cu călăreţii; dar Domnia Ta să fii numai gata, de va fi nevoie, scriem Domniei Tale numaidecât.

50.

Wien, 18 Noemvrie 1615.

Consilierii Camerei Aulice către consilierii Camerei Aulice din Praga.

Propun ca pensia anuală de 100 taleri ce s'a hotărît să se dea Doamnei Ursula, văduva lui Ştefan Bogdan-Vodă, să se achite din venitul hărminţiilor ungare.

Auf der Herren sub dato den 17-ten Octobris nägsthin an uns abgangnes Schreiben, des Stephani Weiwoda Despoten gewesten Fürsten in der Moldaw verlassenen ehelichen Weibs Ursula gebetene jährliche Underhaltung betreffendt, haben wir die Nieder Österreichische Cammer begehrtermassen mit beyverwahrtem Bericht und Guetachten vernomben.

Wiewol nun gemeldter Supplicantin, in Ansehung ihres ausgestandtenen manchfältigen Elendts, Gefahr, Beständigkeit im Christlichen Glauben und Gottseeligen Andacht, darin sie die überige Zeit ihres Lebens zu verharren gedenket, die gebetene und von der N. Ö. Cammer gerathene Underhaltung der jährlichen Einhundert Taller wol zu gönnen, so erachten doch wir unserstheils darfür, weil beide, sowol das Salzambt alhie, als das Salzhandlerambt zu Pressburg ohne das mit Verweisungen überhäuft und ihre Bezahlung dannenhero schwerlich und langsamb folgen würde, dass Ihr, der Supplicantin die gerathene jährliche 100 Taller aus denen Ungarischen Dreyssigistgeföllen bewilligt und gereicht werden möchten; etc.

Geben Wien, den 18-ten November. Anno Sechzehenhundertfünfzehn.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14.447.)

51.

Alba-Iulia, 20 Noemvrie 1615.

Principele Gabriel Bethlen către căpitanul Andrei Dóczy.

Ştiri despre lupta Leşilor împotriva lui Tomşa-Vodă care se simte aşa de tare încât nici nu i-a cerut ajutor. A chemat numai pe căpitanii ardeleni mărginaşi cari însă nu au dreptul să-l ajute.

Az moldvai állapat felől nekünk minden nap jűnek bizonyos hireink. Mint hogy az vajda országabeli boerokkal csak minap veszekedett, azokban futottanak volt Lengyelországban, kik az

tatár ellen készült lengyeleket olyan reménséggel akarták vinni Moldovára, hogy a' vajda székiből ki futna előlek. De mihelt az vajda az lengyel indulását értette, mint hogy az tatár vizeknek nagy áradása miatt hazájában nem mehetett volt, Nezter Fejérvárnál érte az vajda hivatalja sok adományával nem ő magát az tatár hámot, hanen az öccsét. Negyvenezer tatárral mondják, hogy érkeznek melléje és azok immár híják, akaratja nélkül is az lengyelek ellen. Maga is székes helyéről ki szállott Lengyelország felé, a Prut vize mellett vagyon táborban; mi leszen eventusa, azt csak Isten tudja. Bizony félthetni az tatárnak sokaságátul az lengyeleket. Bátorságát az vajdának ebbűl vesszük eszünkben, hogy sem minket, sem az havasalfeoldi vajdát segitségért nem szorgalmaztat. Nekünk ugyan egy szóval sem irt felőle, az szélbeli capitaninknak mint irjon, csak tegnapi napon hozák levelét, Kegyelmednek in specie oda küldöttük.[1] Azok mi hirünk nélkül, sőt senki is akaratunkbul most efféle hadakozásban nem egyeliti magát. Ennek utánna, ha mi ujabb hireink kezdenének felőle lenni az tatárnak annyi sokasággal kinmaradása és visszatérése miatt, szükség igen vigyázni és egymással jó correspondentiát viselnünk. Kegyelmed is, ha mit ért, minket hasonlóképpen tudósitson mindenekről; etc.

Datum ex civitate nostra Alba-Iulia, die 20. Nov. Anno 1615.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 63 No. 21. Copie.)

Trad. In fiecare zi ne vín ştiri vrednice de crezare despre stările din Moldova. Fiindcă voevodul s'a luptat numai zilele trecute cu boierii ţării, unii din ei au fugit în Polonia, cari au vrut să-i ducă pe Leşii pregătiţi împotriva Tătarilor asupra Moldovei cu nădejdea că voevodul ar fugi din scaun dinaintea lor. Dar îndată ce voevodul a aflat de plecarea Polonilor, fiindcă Tătarii nu au putut merge în ţară din pricina unei revărsări a apelor, la Cetatea-Albă dela Nistru, a ajuns chemarea voevodului cu multe daruri nu pe hanul Tătarilor, ci pe fratele mai mic al lui. Spun că vine alături de el cu 40.000 de Tătari şi aceia îl chiamă şi împotriva voinţei lui asupra Polonilor şi el a plecat din Scaunul său. Stă în tabără lângă apa Prutului, aproape de Polonia; numai Dumnezeu ştie ce sfârşit vor avea toate acestea. Cu adevărat, Polonii pot fi îngrijoraţi de mulţimea Tătarilor. Inţelegem vitejia voevodului din aceasta că nu né zoreşte pentru ajutor nici pe noi, nici pe voevodul

[1] Una dintre scrisorile lui Tomşa-Vodă, aci menţionate către căpitanul Béldi vezi-o mai sus sub No. 49.

Ţării-Româneşti. Nouă nu ne-a scris niciun cuvânt, numai ieri ne-au adus scrisoarea lui pe care a trimis-o căpitanilor noştri mărginaşi şi pe care am trimis-o Domniei Tale. Aceia fără ştirea noastră, şi nimeni cu voinţa noastră nu se amestecă în astfel de războaie. După aceasta, dacă s'ar întâmpla să avem ştiri nouă despre el este nevoie foarte mare să se aibă grijă din pricina rămânerii afară şi a întoarcerii mulţimii celei mari de Tătari şi să ţinem corespondenţă bună împreună. Şi Domnia Ta dacă afli ceva, să ne înştiinţezi aşijderea despre toate; etc.

52.

Alba-Iulia, 21 Noemvrie 1615.

Principele Gabriel Bethlen către căpitanul Andrei Dóczy.

Restitue vechile privilegii ale boierilor din ţinutul Chioarului, unde unii din ei au fost reduşi la iobăgie de unii moşieri.

Zatthmárról 14 Novembris a' mely levelet irt Kegyelmed minekünk egynihány dolgokról, annak minden részeit meg értettük. Zilági János a' melyekről panaszolkodik, eleitől fogva ott Keővár vidékin, inkább minden faluban afféle megnemesitett Boerok, kiket vaidáknak is hinak voltanak. Mikor privatus emberek birták Keővárat és nem fejedelmek keze volt rajta is, azok az ő szabadságokban és nemességekben meg tartattanak, holott nem csak a' várnak urától vagy földes uroktól, hanem régi királyoktól és fejedelmektől vagyon szabadságokról privilegiumok; attul el válva, hogy a' várhoz lovok hátán imide amoda való küldözéssel tartoznak szolgálni. Ez ilyeneket szegén Bathori fejedelem idejében ugyan hire nekül hatalmasul nyomorgatták és jobbágyokká akarták tenni némely donatariusok, de annak szegények ők nem engedtek, budosással és minden marhájoknak el vesztésével el kerülték a' jobbágyságot akkor is. Most pedig mikor az ő felsége kegyelmességéből Keővár visszaadattatott, mind az országot s mind minket meg találván könyörgésekkel, itélje Kegyelmed, ha nem tartoztunk helyére állatni olyan régi igazságokat. Mi hirünkkel és akaratunkból csak egyet is jobbágyat Zilagi Jánosnak el foglalni nem parancsoltunk, hanen nemes embereket, akiket hatalmasul háborgatott ennek előtte, talám nincsen olyan módja immár azoknak háborgatásában. Ha pedig valamiben oly nyilván való igazságát hijja, minden egy jobbágyért, kettőért, vagy erdejében egy vagy két szál fáért ne forgasson confoederatiót; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1615 Dec. 13/1.)

Trad. Am înţeles toate părţile scrisorii pe care ne-ai scris-o despre câteva lucruri Domnia Ta în Sătmar în 14 Noemvrie. Despre ceea ce ni se plânge Ion Szilágyi au fost dela început în ţinutul Chioarului, mai curând boieri de aceia făcuţi nemeşi în fiecare sat, pe cari îi chiamă şi voevozi. Când Chioarul îl stăpâneau oameni privaţi şi nu era în mâna principilor, aceia erau ţinuţi în slobozenia şi nemeşia lor, pentrucă au privilegii de libertate nu numai dela domnul cetăţii sau dela domnii pământurilor ci dela regii şi principii vechi; având şi îndatorirea să slujească cetăţii fiind trimişi călări încoace şi încolo. Pe aceştia în vremea sărmanului principe Báthori, unii donatari i-au asuprit foarte, fără de veste şi au vrut să-i facă iobagi, dar ei sărmanii nu i-au îngăduit-o şi atunci au scăpat de iobăgie prin pribegire şi pierderea întregii lor averi. Iar acum când Chioarul a fost dat înapoi din mila Maiestăţii Sale, venind cu cererile lor atât la dieta ţării cât şi la noi, judecă Domnia Ta, dacă nu eram datori să restabilim dreptăţile lor atât de vechi. Noi cu ştirea şi voinţa noastră n'am poruncit să se cuprindă niciun iobag de-al lui Ion Szilágyi, ci am socotit că nu mai este chip să turbure oameni nemeşi, pe cari mai înainte i-a turburat samavolnic. Iar dacă în ceva îşi cere dreptatea atât de vădită, să nu vatăme confederaţia pentru un iobag, doi sau pentru un copac, doi din pădurea sa; etc.

53.

Cluj, 7 Decemvrie 1615.

Cancelarul Simon Péchy către baronul Ioan Molard.

Ştefan Tomşa-Vodă, gonit din scaun de către Leşi, a fugit la Brăila, cerând ajutorul Turcilor.

Novarum hic scituque dignarum rerum parum geruntur; etc.

Moldaviae vayvodam Stephanum Tomsa, hominem crudelissimum et immanissimum, exercitus Polonicus non sine gaudio bonorum omnium sede sua exturbavit, non quidem victum iusto proelio, sed levi conflictu fugatum; cum uxore, liberis, amplissimoque thesauro Braylam ad ripam Danubii locatam secessit, ibi Turcarum, si poterit auxilium imploraturus. Mandabat sulthanus, ut contra Polonos ex Transsylvania suppetiae illi ferentur, sed tarde ac post finitum negotium scilicet; etc.

Datum Claudiopoli, die 7. mensis Decembris. A. D. 1615.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1615 Dec. 18.)

54.

Košice, 22 Decemvrie 1615.

Comitele Sigismund Forgách către baronul Ioan Molard.

Ştiri din Polonia despre depunerea lui Tomşa-Vodă şi înlocuirea lui cu fratele lui Constantin-Vodă Movilă.

Cum varia de Turcarum excursionibus acciperem ... hic quae mihi super hostium molimine, tum quorundam procerum Polonorum suscepta in Moldaviam expeditione sunt allata nova, in specie adiunxi, ut ex ipsis fontibus, quo in ordine res et nostrae, et Polonicae versentur, Illma D. V^{ra} accipiat. Hanc Polonorum expeditionem citra Generalis regni ac Regis voluntatem susceptam fuisse asstruunt, quae quamquam felices sortita sit successus, profligatis enim Moldavis Thomsa, eorum Vayuoda captus, vinctus detinetur, in cuius locum frater Constantini prioris Waiuodae suffectus, wayuodalem accepit investituram: tamen quem consecutura ad verum sit finem, levi coniectura assequi licet. Dubio procul Turca hac clade accepta, vires suas in Polonos convertet, unde spero futurum, ut suscepti tractatus faciliorem assequantur exitum; etc.

Datum Cassoviae, 22. die X-bris. Anno M.DC.XV.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1615 Dec. 21.)

Notă. La facerea acestei scrisori se svonise chiar că Tomşa-Vodă nu mai trăia, întrucât căpitanul Sătmarului, Andrei Dóczy scria încă din 5 Decemvrie 1615 următoarele: Was Bethlen von wegen des Thomsa Vaida schreiben thuet, befindet sich viel anderst, dann solcher von seinen Unterthanen sehr persequirt solle werden undt allbereit vor denselben in ein Schloss Szutsva genannt entrunnen, alldort aber auch von seinen Underthanen umbringet solle sein. So sollen auch keine fremde Tartern sich alldort befinden, ausser denselben, die sunsten dort wohnhaft. (Reg. 1615 Dec. 13/1.)

55.

Tabăra din Buzău, 4 Ianuarie 1616.

Radu Mihnea-Vodă către căpitanul Francisc Rédey.

Intors dela drum, îi va trimite calul pentru care i-a scris.

Radul Vayuoda filius Mihnae Vayuodae, Dei gratia Princeps Valachiae Transalpinae.

Magnifice domine vicine nobis observandissime. Salutem ac benevolentiam nostrae paratam semper commendationem. Istentül Nagyságodnak etc.

Elvöttük az Nagyságod levelét, nagy szeretettel is láttuk. Nagyságodnak hozzánk való jó akaratját és szép izenetit nem csak egy uttal, hanem egynehányszor jelentette nekünk meghitt szolgánk Boer Péter, kit Nagyságodtól felette jó neven vöttünk és veszünk. Egy jó ló felől is ír Nagyságod mi nekünk, hogy Nagyságodnak küldenénk. Isten mostani utunkból szerencsésen meghozván, abból is Nagyságod mi bennünk meg nem fogyatkozik. Mostan aki lovaink mellettünk vadnak, azok nélkül semmiképpen nem lehetünk, mint ilyen szükséges üdőn; söt Nagyságodnak nem csak abból, hanem nagyobb dologból is, Isten életünket halasztván, kedveskedni igyekezünk. Hisque bene feliciterque valere Mag^cam^ V^ram^ desideramus.

Datum in castris ad oppidum nostrum Bozzavásár positis, die 4. Januarii 1616.

Mag^cae^ V^rae^

vicinus benevolus
Іѡ Радꙋл Воєвода

Adresa: Magnifico domino Francisco Redej etc.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografensammlung. No. 32/100.)

Trad. Am primit scrisoarea Măriei Tale cu mare dragoste şi am văzut bunăvoinţa Măriei Tale faţă de noi şi ştirea frumoasă nu numai odată, ci decâteva ori ne-a vestit-o sluga de credinţă Petru Boer, ceea ce am luat şi luăm în nume deosebit de bine din partea Măriei Tale. Măria Ta ne mai scrii şi de un cal bun, să-l trimitem Măriei Tale. Aducându-ne Dumnezeu cu noroc din drumul nostru de acum, Măria Ta nu vei fi lipsit de acel cal din partea noastră; dar nu putem în niciun chip să ne lipsim acuma de caii cari îi avem cu noi, ca într'o vreme de nevoie ca aceasta; dar noi ne silim să fim pe placul Măriei Tale nu numai prin aceasta ci prin lucruri şi mai mari, dacă ne dă Dumnezeu viaţă.

56.

Buzău, 5 Ianuarie 1616.

Secretarul Petru Boer către căpitanul Francisc Rédey.

Radu-Vodă sosind dela Brăila, e gata să plece în Moldova pentru a ajuta pe Tomşa-Vodă, «acest Nerone» precum e numit pentru grozăviile săvârşite zilnic de dânsul faţă de boieri cât şi de alţii. Va pleca şi principele Bethlen din Ardeal în Moldova, Radu-Vodă singur nefiind destul de tare faţă de Leşi.

Magnifice domine ac patrone mihi observande. Salutem ac servitiorum meorum commendationem.

Istentől Nagyságodnak kévánsága szerint etc. Megküldette Béldi uram énnekem az Nagyságod levelét, kit meg csókolván, nagy szeretettel és örömmel olvastam, és az Nagyságod egészségén nem keveset örvendeztem.

Az estve érkezék ide Bozzavásárra Barilláról az vayda ő Nagysága, ma reggel mind addig nem nyugudtam, méglen az Nagyságod levelét be nem adattattam; ő Nagyságával szembe juttatván Béldi uram szolgáját, meg olvasván ő Nagysága az Nagyságod levelét, én mint Nagyságod köteles szolgája, az mint magamat köteleztem, minthogy indulófélben is vagyunk, ugyan azontal választ vöttem, kit ő Nagysága levelében Nagyságodnak meg irtam. [1]

Innet való hirek felől Nagyságodnak azt irhatom, hogy ez jövő hétfőn az vayda ő Nagysága minden hadaival meg indul Moldovára, ugy tudjuk, hogy Erdélyből is ő Nagysága meg inditja hadait, mert magunktól csak nem elégségesek vagyunk az lengyelek ellen. Az tatár hám öccsének is meg parancsolta az hatalmas császár, hogy mingyárást induljon segitségünkre. Az Duna mellett való törököknek is azonképpen, csakhogy igen lassan jőnek. Az vaydának ő Nagyságának el kell menni, mert egyebet nem tehet, mivelhogy amaz esztelen Nero Stephan vayda vádolni ő Nagyságát meg nem szünik. Érthette azt is Nagyságod, hogy az ki most fővezér, Memhet Hadim Passa, az ki promoveálta volt Stephan vaydát és igy immáron, ha annál bolondabb volna is, ugyan csak egyáltaljában, ugy agálja dolgát, hogy minden ember eszesnek és vitéznek mondja Stephant. Maga ez világ látja, hogy sült bolond, az szeme is az nagy gyilkosság miatt vérben fordult. Im nem régen, csak ez előtt egy héttel, az mely boerok az fényes portára fogtak volt Ozman Aga elől találván meg kötözte, vissza hozta, hat ezer aranyat adott Stephan érettek, az Nester parton agyon verette, mint félholt embereket, hogy inkább kinozza, az jég alá vettette és ugy ölette meg. Isten el vötte uraságát, mégis az gyilkosságtól meg nem szünik. Az elmult napokban is mintegy ötszázadmagával vakmerőképpen reajok ütött az lengyelekre Fekreczinál, ott mentest ugy meg verték, hogy mind is hetedmagával szaladott. Isten ostorral tartja rajtunk, nem is mer-

[1] Scrisoarea aceasta (din Buzău, 4 Ianuarie 1616) a lui Radu-Vodă e rezumată în câteva rânduri şi tratează de un cal cerut de Béldi, dar: obwol Er Ihme mit dem begehrten Haubtross gern willfahrt sehen wollte, so künne Er doch zu jetziger vorhabendten Expedition seiner Ross selbsten nit entrathen; so Er aber widerumben glücklich umbkehrt, soll ihme hierin und anderwärts gratificirt werden. Vezi No. 55.

senki is emlékezni az császárnak az ő esztelen volta felől. Most bocsátott ő hatalmassága egy chiauzt, az ki ugy tudom Erdélyen megyen által az lengyel királyhoz, hogy meg kérdje, ha hirével leszen és akaratjával ez az moldovai dolog, ez jövő nyárra tartozzék hadhoz; ha hirével nem leszen, gondot visel ő hatalmassága Moldova [felől] jött lengyelekre. Az mi azt illeti, az törökök felette igen kévánnák, hogy ide forditaná az császár hadait, mert az kazulokra való hadakozást igen meg unták, noha még eddig az császár felette igen készül az kazulokra. Az tatár hámnak is meg parancsolta, hogy ad primum Martii személye szerint induljon az kazulokra. Mindazáltal, ha ugyan az lengyellel felbomol az frigy, meggondolhatja Nagyságod az kazullal meg kelletik békélni; az ki minekünk nem öröm volna. Felette nagy döghalál volt Constanczinápolyban, ki miatt az janchiárok igen megholtak, mindazáltal elegen támadnak helyekben; etc.

Datum in Bozza város, die 5. Ianuarii 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1616 Febr. 13. Copie.)

Trad. Dela Dumnezeu după pofta Măriei Tale etc. Domnul Béldi mi-a trimis scrisoarea Măriei Tale, pe care sărutând-o, am cetit-o cu mare dragoste şi bucurie, bucurându-mă mult de sănătatea Măriei Tale.

Aseară a sosit aici în Buzău din Brăila Măria Sa voevodul, azi dimineaţă nu m'am liniştit până nu i-am dat scrisoarea Măriei Tale; făcând să ajungă sluga domnului Béldi în faţa Măriei Sale, cetind Măria Sa scrisoarea Măriei Tale, eu ca sluga îndatorată a Măriei Tale, după cum m'am îndatorat, fiindcă suntem şi gata de plecare, totuşi am făcut răspuns, pe care l-am scris în scrisoarea Măriei Sale către Măria Ta.

Despre ştirile de aici pot scrie Măriei Tale că în Lunea viitoare Măria Sa voevodul pleacă cu toate oştile sale în Moldova, aşa ştim că şi din Ardeal îşi porneşte Măria Sa oştile, căci numai noi nu suntem de ajuns împotriva Leşilor. Puternicul împărat a poruncit şi fratelui mai mic al hanului Tătarilor să plece numaidecât în ajutorul nostru. La fel şi Turcilor de lângă Dunăre, numai că ei vin foarte încet. Măria Sa voevodul e nevoit să meargă, nu poate face altfel, pentrucă acel voevod Ştefan fără de minte Nerone, nu încetează a pârî pe Măria Sa. Măria Ta vei fi aflat şi aceea că marele vizir de acuma este Mehmet Hadim Paşa, cel ce a promovat pe voevodul Ştefan şi astfel, chiar dacă ar fi şi mai

nebun, în deobşte aşa îşi duce afacerile că toţi oamenii să zică că Ştefan e cuminte şi viteaz. Lumea însăşi vede că e nebun *prăjit*[1] şi ochii i s'au întors în sânge din pricina acelei ucideri mari; căci şi nu de mult, acum o săptămână, pe boierii în drum spre strălucita Poartă, găsindu-i Osman Aga, i-a legat, i-a adus îndărăt şi Ştefan a dat 6000 galbeni pentru ei, punând să-i bată pe malul Nistrului ca pe nişte oameni morţi de jumătate şi ca să-i chinue mai vârtos, aruncându-i sub ghiaţă, aşa i-a ucis. Dumnezeu i-a luat Domnia, totuşi nu conteneşte cu uciderea. Şi în zilele trecute cu vreo cinci sute de oameni a năvălit cu îndrăzneală asupra Polonilor la Frecăţei, unde l-au bătut astfel că au fugit numai şapte cu el. Dumnezeu ni-l ţine cu biciul asupra noastră, nu îndrăzneşte nimeni să-i pomenească împăratului de lipsa lui de minte. Puternicia sa a trimis acum un ceauş, care — aşa ştiu eu — trece prin Ardeal la regele polon, să-l întrebe că dacă această afacere din Moldova este cu ştirea şi voia lui, să se ţină în vara viitoare gata de războiu; dacă nu este cu ştirea sa, are puternicia sa grijă de Polonii veniţi în Moldova. De altfel Turcii poftesc foarte ca împăratul să-şi întoarcă aici oştile, pentrucă li s'a urît prea mult de războiul cu Cazulii, cu toate că până acum împăratul se pregăteşte foarte tare împotriva Cazulilor. A poruncit şi Hanului Tătarilor ca să pornească însuşi împotriva Cazulilor pe ziua de 1 Martie. Totuşi, dacă se strică înţelegerea cu Polonii, poţi să-ţi închipui Măria Ta că e nevoie să se împace cu Cazulii; ceea ce n'ar fi pentru bucuria noastră. A fost molimă foarte mare de moarte în Constantinopole, din pricina căreia au murit mulţi ieniceri, totuşi s'au ridicat destui în locul lor; etc.

57.

[Wien, Ianuarie 1616.]

Radu Şerban-Vodă către Camera Aulică.

Având să ia o restanţă de 5550 taleri din pensia neplătită, cere dispoziţie de plata ei, fiind în mare mizerie.

† Illustrissimi Domini et Patroni Observandissimi.

Quum ego stipendium meum iam ab aliquot mensibus praesentis et anterioris anni diversis temporibus ad summam Quinque millium centum et viginti octo florenorum hungarici retentum, prout

[1] Sült bolond=nebun fript, prăjit; expresie ungurească veche.

ex his authenticae computationis paribus videre est, a Praefecto Salis Camerae Posoniensis iuxta benignam Suae M[tis] Caesareae, Domini mei Clementissimi commissionem et Dominationibus V[rarum] Ill[marum] mandatum minus repetere possim, qui etiam nullam prorsus consequendam eiusdem solutionis spem facit, huc rursus, hoc in eodem negotio ad easdem Dominationes V[ras] Ill[mas] tanquam executores praemissae Suae M[tis] benignae commissionis confugiendum mihi putavi. Quas obnixe et precibus, quibus maxime possum vehementer oro, dignentur huic Suae M[tis] clementi commissioni benigne inhaerere, modumque talem invenire, quo ego possim pro retentis esse contentus, et tantae meae inopiae et indigentiae cum familia mea subvenire. Deus tantum scit, quanta nomina in contractione alieni aeris coactus sum suscipere, quorum causa mirum in modum vexor et disturbor, quo me vero in hac summa rerum omnium necessitate vertam consilium deest; quod nisi pietate christiana a Dominationibus V[ris] Ill[mis] mihi benigne prospectum fuerit, Tyrnaviam revocare pedem nulla ferme potestas dabitur. Quamobrem non dubito, quin Dominationes V[rae] Ill[mae] mihi in hac calamitate mea succursurae sint. Quam ego gratiam, donec me non deficiet anima, semper promptissimis servitiis meis promereri adnitar. Exspectans benignum responsum.

Earundem Dom. Vestrarum Ill-marum

servus et Amicus Addictissimus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

Adnexum: Anno 1616 den 9. Januar hab ich mit dem Wolgebornen Fürsten und Herrn, Herrn Radul Weyda von dem 1. Julii bis auf den 9. Januarii zusammen gereit, bringen die 7 Monat 4480 Taller hungrisch; daran hab ich erlegt 2305 Taller, verbleibt man noch Ihr Fürstlicher Gnad per rest schuldig 2175 Taller.

Item bleibt die Frau Schödlin Wittib nach laut ihrer Abreitung noch lauter schuldig 3230 Taller, bringen also beede Posten, was man noch Ihr Fürstlichen Gnaden schuldig ist Fünftausent, fünfhundert und fünfzig Taller. Actum Wien, den 9. Januar 616.

Wolf Haider.

In dorso: 19. Januarii 616. Exp. 19. Jan. 616. Alles Fleiss aufzeheben. Den 20. Jan. dieses.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14448.)

58.

Sătmar, 20 Ianuarie 1616.

Căpitanul Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Principele Gabriel Bethlen a început înrolarea oştilor cu cari va trebui să conducă pe Tomşa-Vodă în Moldova. Dar locuitorii sunt nemulţumiţi de atâtea jertfe, mai cu seamă că oştile vor fi întâmpinate de Leşi.

Erdélyben ma kezdi mustrálni az ország népit Bethlen, mert Tomsa vajdátul és az török parancsolatjára igen sollicitáltatik Bethlen, hogy Tomsát, az előbbeni vajdát Molduába be vigye, minthogy az erdéli vajda Tomsának köteles, mert Tomsa is Báthori Gábor idejében is nem keveset szolgált neki. Az erdéli vajdán el nem mulnék az dolog, de Erdély igen kedvetlen ehez az dologhoz, inkább hiszem, hogy csak segétséget küld be a vajda; de ugy hallom, hogy az lengyelek is készen várják, minthogy ez mostani molduai uj vajda immár, az mint értem, alkolmasint el szerzette volna az portán dolgát; etc.

Datum in arce Zakmar, die 20-a Ianuarii. Anno 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 60. No. 29.)

Trad. In Ardeal azi începe Bethlen muştra cu norodul ţării pentrucă Bethlen este rugat stăruitor de voevodul Tomşa şi la porunca Turcilor, să ducă înăuntru în Moldova pe voevodul de mai înainte, pe Tomşa, fiindcă voevodul Ardealului este dator faţă de Tomşa, pentrucă şi Tomşa în vremea lui Gabriel Báthori l-a slujit nu puţin. Lucrul nu ar fi împiedecat de voevodul Ardealului, dar Ardealul nu are nicio plăcere pentru această treabă, mai curând cred că voevodul trimite acolo numai ajutor; dar aud că şi Polonii îl aşteaptă pregătiţi, pentrucă voevodul cel nou de acuma al Moldovei, după cum înţeleg, şi-ar fi potrivit treburile la Poartă; etc.

Notă. Neastâmpărul locuitorilor era din pricina că şi toamna trecută, când Tomşa-Vodă a fost gonit de Leşi, au pierit mulţi Secui în bătălia ce s'a dat cu dânşii. (Dintr'o scrisoare din 17 Ianuarie 1616. Ibidem.)

59.

Roma, 23 Ianuarie 1616.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Lupta Leşilor în Moldova împotriva Domnului care a fost înlocuit prin ei cu Alexandru-Vodă.

Di Polonia con lettere delli 24 del passato scrivono tenere avviso di Moldavia ch'essendovi avvicinato l'essercito Polacco

alli confini di Moldavia, havesse fatto battaglia con l'essercito del Vaivoda postovi dai Turchi, con morte di 10/m de Moldavi, Turchi et Tartari, suoi seguaci, et dicevano anco con la prigionia del detto Vaivoda Turco, in luogo del quale il Generale dell' essercito Polacco havea posto in possesso del carico di Vaivoda Michali Alessandro, loro confidente; oltre haver fatto acquisto d'arteglieria, cavalli, armi et danari per circa un million d'oro; et che per sostentarlo in detto carico contro ogni sforzo de Turchi per Pasqua di Resurrettione si era intimata una Dieta in Varsovia.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1084 fol. 35.)

60.

Košice, 27 Fevruarie 1616.

Camera Scepusiană către Nicolae Petrașcu.

Cu toată lipsa de bani, i se trimite 75 de fiorini din pensie.

Magnifice domine, Amice nobis observandissime. Salutem et officii nostri commendationem.

Accepimus literas Mag^{cae} D. V^{rae,} in quibus menstruam suam pensionem exsolvi sollicitat. Cum autem Camera haec alioqui gravissimis erogationibus multifariam sit gravata, servitor Mag^{cae} D. V^{rae} pene vacuus remitti debebat; tandem tamen, quantum uspiam Mag^{cae} D. V^{rae} per nos gratificari potuit fecimus, et dicto servitori Mag^{cae} D. V^{rae} septuaginta quinque florenos hungaricos dari iussimus. Quod Mag^{cae} D. V^{rae} hisce significandum erat. Eandem in reliquo bene valere cupientes.

Datum Cassoviae, 27. Februarii 1616.

N. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis
Camerae Scepusiensis Praefectus et Consiliarii

Adresa: Magnifico domino Nicolao Petrasco etc. Domino et Amico nobis observandissimo.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14448.)

61.

[Wien, Fevruarie 1616.]

Radu Șerban-Vodă către împăratul Matia II.

Chemat de partizanii din Țara-Românească, roagă să-i dea bani pentru această expediție cum și pentru întreținerea familiei sale cât timp va fi absent.

Sacre Romanorum Imperator Domine, Domine clementissime.

Venerunt diversi homines et literae a tota nobilitate ac cetera gente totius provinciae Valachiae Transalpinae, offerentes

fidelitatem V^rae^ M^ti^ et mihi devotionem promittentes, voluntati V^rae^ M^tis^ Sacrae Clementissimae, etiam Turca nunc animum conformante, tandem hac exoptatissima occasione post longum exilium ad patrios lares redirem, si ille gerendarum rerum nervus, quem pecuniam appellant non obstaret. Etenim cum haec mea profectio in emolumentum cum primis Augustissimae domus Austriacae, tum in bonum totius reipublicae Christianae vergat, spero fore etiam ob respectum fidelium servitiorum meorum praestitorum, praestandorumque, ut V^ra^ Maiestas Caesarea mihi de aliquo subsidio pecuniario sit prospectura, et salvum, liberumque passum per regnum Hungariae, eiusque partes, una cum mihi adiunctis transeundi mihi elargitura, ac clementer familiae meae de loco securo interim et de intertentione menstruali ordinaria provisura. Cum periculum in mora sit, humillime M^ti^ V^rae^ Sacrae supplico, dignetur clementer sese quantocius resolvere. Quam Caesaream clementiam dum supravixero subiectissime, fidelissimeque reservire conabor.

Eiusdem M^tis^ V^rae^ Sacrae

Servitor et subditus subiectissimus
Radulius Waywoda

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14448. Copie.)

Notă. De astădată cererea n'a rămas fără rezultat, căci împăratul având nevoe de Radu-Vodă în Țara-Românească, a dat ordin (în ziua de 18 Fevruarie 1616) ca: die Hof Cammer solle auf Mittl und Weg alsbaldt gedenken, wie ermeldtem Radulio von zwölf bis in zwainzig Tausendt gulden möchte geholfen werden, weiln Ihrer Mt. und der Cristenheit hoch und viel daran gelegen, dass Sie eine solche Person in der Wallachey haben. (Exp. 24 Febr. 616.) De altfel suma de 12.000 fiorini i-a fost fixată încă din 3 Martie 1616 pe când se părea că va putea intra în Muntenia, fără ca atunci să se fi putut face rost de banii ceruți de Radu Șerban.

62.

[Wien, 10 Martie 1616.]

Nicolae Petrașcu către Camera Aulică.

Neprimindu-și pensia de 14 luni, roagă să se dea ordin urgent Camerei Scepusiane să i se achite atât restanța cât și pensia lunară regulat.

Illustrissimi et Magnifici domini, domini et Patroni observandissimi.

Ad humilem meam petitionem Dominationes V^rae^ Ill^mae^ mandatum dedere ad Cameram Scepusiensem, quatenus de meo

salario (quod iam a quatuordecem mensibus nihil penitus habui) dicta Camera mihi satisfaceret; quo inclytae Camerae Aulicae mandato nihil plus obtinere valui, praeter septuaginta quinque florenos, uti ex originalibus Camerae Scepusiensis literis et hisce adiunctis videre licet, qui pene in sollicitando hoc negotio a famulo meo, Cassoviam misso, consumpti sunt. Non aliter hocce meo salario mihi contingit, quam illi, qui aquam cribro haurire desiderat. Quapropter, cum hac ratione meae necessitati haud valeam consulere, confugio rursus ad Dominationes V^ras^ Ill^mas^ veluti naufragus ad portum, eisdem demisse supplicans, ut dictae Camerae Scepusiensi, [1] quatenus de restantiis meis et modo menstrualiter solvendo (non enim tanta est summa, quae menstruatim solvi non possit) mihi solvere ac satisfacere teneatur et debeat, serio et firmiter demandare dignetur. Hoc uti iustum, ita me obtenturum iri spero a Dominationibus V^ris^ Ill^mis^, quibus me cum hac mea humili petitione devotissime commendo, exspectans gratum ac benignum responsum.

Ill^mis^ et Mag^cis^ Dom. Vestris

Servitor addictissimus
N. Petrascus Waiuoda mpr

Adresa: Ad Illustrissimos et Magnificos dominos, dominos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerae Aulicae Praesidentem et consiliarios etc. Dominos et Patronos observandissimos Humilis supplicatio Nicolai Petrasci Waiuodae.

Fiat mandatum petito modo ad Cameram Scepusiensem in optima forma. Exp. 16. Martii 616.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14448. Autograf.)

63.

Wien, 16 Martie 1616.

Camera Aulică către Camera Scepusiană.

La plângerea lui Nicolae Petraşcu că n'a primit pensia de 14 luni, se ordonă urgent achitarea restanţei şi plata ei regulată pe viitor.

Mag. Gen. et Egr. Do. V^ris^ inficiari haud quaquam possunt, qualiter iisdem tam seriis mandatis ac decretis saepe saepius iniunctum fuerit, ut decretum ... menstruam pensionem Mag^co^ Nicolao Petrasco Wayvodae ... numerari, pendique curarent.

---

[1] Scris consecvent după pronunţia ungurească: Sepusiensi adică fără c.

Cum vero memoratus Petrascus gravi cum querimonia praelibatae Suae Mti demisse exposuerit, quod scilicet non solum a quatuordecim ferme mensibus huiusmodi suum deputatum minime acceperit, verum in sollicitando eo operam indefessam famuli sui perditam et ad diuturnam eius instantiam 70 duntaxat flor. Hung. extorquere potuerit, ideoque *vă ordonăm să plătiţi* antelato Petrasco infallibiliter et siquidem omnibus suis bonis, aliisque sustentationis mediis destitutus sit *pensiunea ce i se cuvine împreună cu restanţa* absque ulla dilatione; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Scep. Ben. Mand. 1616 Martie 20.)

64.

Venezia, 26 Martie 1616.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol.

Sultanul e hotărît să reaşeze în scaunul Moldovei pe Domnul înlăturat de Leşi.

Le lettere di Costantinopoli di 6 Febraio portano che il Gransignore havendo inteso, che li Polacchi, che hanno preso la Moldavia siano tra loro discordi, facesse marchiare buon numero di soldatesca per scacciarli da quella provincia et rimetter in stato, come tante volte s'è detto, il deposto Vaivoda, et che in quell'arsenale si lavorava in diligenza con voce che a primo tempo uscirà armata numerosa, più per reputatione che per progressi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1084 fol. 120.)

65.

Trnava, 28 Martie 1616.

Radu Şerban-Vodă către George Drugeth de Homonna.

Il vesteşte că având consimţământul Turcilor, va pleca spre el cu oştile îndată ce i se va întoarce omul acum trimes.

Illme domine, domine et frater nobis observandissime.

Sennyei István uramtól irtunk Nagyságodnak, és ő Kegyelmétől szóval bővebben izentünk Nagyságodnak, de eddig semmi válaszunk nem volt Nagyságodtól. Azért látván a késedelmet, bocsáttuk ez levélvivő jámbor szolgánkat, Rácz Juánt Nagyságodhoz postán. Másodnap hogy Sennyei uram innen elindult, a török azon volt, hogy minket Nagyságodtól elszakasszon; de legyen

hála az Uristennek, mindenen által menvén, semmiféle akadályunk nincsen immár, se némettől, se töröktől, mert oly fundamentomat vetettünk az dologban, kin Nagyságod örvendezni fog, megértvén az dolgot mi tőllünk; sőt azt irhatunk Nagyságodnak, hogy önnen maga a török és Gratian [1] felette igen siettettek, hogy ezt az occasiót ne hagyjuk, hanem procedáljunk dolgunkban, quoniam fronte capillata post haec occasio volna. Hetfüig ezt az szolgánkat elvárjuk, kedden Istennek segitsigiből megindulunk, mert mü innen teljességgel elbucsuztunk, mi semmit sem késünk, hanem menten megyünk Nagyságodhoz kötelességünk szerint, csak Nagyságod viseljen gondot onnan, mi tőllünk semmi fogyatkozás nem leszen. Izentünk volt azelőtt is Nagyságodnak Sennyei István uramtól némü-nemü számu vitézek felől, melyeket igyekeztünk magunkkal elvinni, más részét eligazitani oda felé; csak Nagyságod irjon minekünk, mely felé kellessék őket igazitanunk. Nagyságodat kérünk mentől hamarébb lehessen válaszunk az mi emberünk által. Ezzel Isten éltesse és tartsa meg Nagyságodat sokáig jó egiszsigben és láthassuk Nagyságodat rövidnap jó egiszsigben.

Datum Tyrnaviae, 28. Martii. Anno 1616.

Ill^{mae} D. V^{rae} servitor et frater addictissimus

Radulius Vaiuoda

Іѡ҃ Радѹл Воевода

Pecete de inel octunghiulară în ceară roșie (de 15 mm înălțime) cu legenda: Іѡ Радѹл воевода и гспднь.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am scris Măriei Tale prin domnul Ștefan Sennyei și am vestit pe Măria Ta mai pe larg prin graiul Domniei Sale, dar până acum nu am avut niciun răspuns dela Măria Ta. De aceea văzând întârzierea, am trimis pe această slugă a noastră credincioasă, aducătoare a scrisorii, pe Juan Rácz cu poșta la Măria Ta. A doua zi după ce a plecat domnul Sennyei de aici, Turcii au vrut să ne rupă de Măria Ta; dar slavă Domnului, trecând prin toate, nu mai avem niciun fel de piedecă, nici din partea Nemților, nici din a Turcilor, căci am pus astfel de temelie lucrului, de care Măria Ta te vei bucura, înțelegând lucrul acela dela noi; ba putem scrie

[1] Gaspar Gratiani, care pe vremea aceasta trăia încă la Constantinopol, în serviciul Porții.

Măriei Tale că însăşi Turcii şi Gratian ne-au grăbit foarte tare să nu lăsăm acest prilej ci să purcedem în afacerea noastră, căci ar fi: fronte capillata post haec occasio. Noi aşteptăm această slugă până Luni, Marţi plecăm cu ajutorul lui Dumnezeu, pentrucă noi de aici ne-am luat rămas bun de tot, nu întârziem de fel, ci mergem întins la Măria Ta după datoria noastră, numai să ai grijă Măria Ta de acolo, din partea noastră nu va fi nicio scădere. Am trimes vorbă şi mai înainte Măriei Tale prin domnul Ştefan Sennyei despre nişte soldaţi pe cari ne-am trudit să-i ducem cu noi, o altă parte a lor s'o îndreptăm într'acolo, numai să ne scrii Măria Ta, în ce parte trebue să-i îndreptăm. Rugăm pe Măria Ta să putem avea cât mai curând răspuns prin omul nostru. Cu aceasta, Dumnezeu să te înzilească şi să te ţină pe Măria Ta în bună sănătate şi să putem vedea pe Măria Ta în câteva zile în bună sănătate. Datum etc.

66.

Târgu-Mureş, 10 Aprilie 1616.

Principele Gabriel Bethlen către Francisc Cserényi şi tovarăşii.

Comitelui Ştefan Erdeli i-au fugit încă de pe timpul lui Mihai-Vodă nouă iobagi români pe teritoriul districtului Bistriţa; ordonă să-i scoată de acolo potrivit legii.

Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Fidelibus nostris Egregiis et Nobilibus Francisco Cserényi de Alsó Balásfalva, Gregorio Somai de Apáti, Iohanni et Caspari Nagy de Szent András, Volfgango Gálóczi, Georgio Kis de Galatz et Iohanni Literato de Nagy Sajó. Salutem et favorem.

Exponitur nobis in persona Generosi Stephani Erdeli de Somkerek, consiliarii nostri ac comitis comitatus Tordensis, qualiter superioribus temporibus post clandestinam videlicet irruptionem seu ingressum quondam Michaelis Waivodae Transalpinensis in hoc regnum Transylvaniae providi Precop Kerekes et Kosta in Oláh Nemegye, Kosta Marotta in Kachi, Andreka Vopra, Iacobus Rusa, Elexa Koite et Stefan Simon in Luchika, Iacobus Girasin in Prislop, Todor Kira in praedicta Oláh Nemegye, alias possessionibus, portionibusque suis possessionariis, in comitatu Dobocensi existentibus habitis residentes, clam inscio, invitoque ipso exponente aufugissent et Prekop Kerekes et Kosta Marotta ad

Borgo, Andreka Opra, Iacobus Rusa ad Nagy Rebre, Koite Elexa et Iacobus Girasin ad Naszód, Kira Todor ad Salva, Stefan Simon ad Czior et Kosta ad Hordomezeo possessiones in districtu Bistriciensi existentes se se contulissent, ibique residerent et commorarent etiam de praesenti, in praeiudicium et damnum exponentis manifestum. Quos vellet idem exponens una cum uxoribus, liberis, rebusque ipsorum universis mobilibus, iuxta publicam dominorum regnicolarum constitutionem super reductionibus huiusmodi colonorum fugitivorum, brevibusque iudiciis edictam singulos sub onere ducentorum florenorum Hungaricalium a Prudentibus et Circumspectis iudice primario, iuratisque civibus et senatoribus civitatis nostrae Besztercze medio vestri pro se repetere et rehabere iure admittente. Proinde committimus et mandamus vobis harum serie firmiter, ut acceptis praesentibus statim simul vel duo vestrum sub oneribus alias in talibus observari solitis, erga praefatos iudicem primarium, iuratosque cives et senatores dictae civitatis Besztercze cum praesentibus accedendo, qui si personaliter reperiri poterint eosdem ibi personaliter, alioquin de domibus habitationum sive solitis ipsorum residentiis, vel de bonis, iuribusque ipsorum possessionariis, unde videlicet prius ammonitio vestra ad scitum ipsorum commode devenire poterit, ammoneatis eosdem ibidem, dicatisque et commitatis eisdem verbo nostro, ut ipsi praefatos jobagiones ipsius exponentis Precop Kerekes, Kostam Marotta, Andrecam Vopra, Iacobum Rusa, Elexam Koite, Stephanum Simon, Iacobum Girasim, Todor Kira et Kostam, una cum praecensitis uxoribus, liberisque, rebusque suis universis singulos sub praetacto onere ducentorum florenorum Hungaricalium, eidem exponenti reddere et restituere debeant et teneantur. Qui si fecerint bene quidem, alioquin evocetis eosdem ibidem, ratione praevia coram latius declarandorum, iuxta brevium iudiciorum processum, ad diem octavum a die huiusmodi ammonitionis vestrae, ipsis ex hinc fieri computando in curiam nostram scilicet in praesentiam, rationem de praemissis reddituros efficacem; certificantes eosdem ibidem sive ipsi termino in praescripto coram nobis compareant, sive non, nos tamen ad partis comparentis instantiam id faciemus in praemissis, quod iuris erit ordo. Et post haec vos seriem huiusmodi ammonitionis, evocationis, certificationis vestrae, ut per vos fuerit expedienda, nobis suo modo terminum ad praedictum fide vestra mediante referre vel rescribere modis omnibus teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in oppido nostro Maros Vasarhely, dominica proxima post festum Resurrectionis Domini. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo decimo sexto.

Lecta mpr

In dorso: Anno Domini 1616. Generosi Domini Stephani Erdeli repetitio novem jobagionum. Die 15. Aprilis.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa. Copia coaeva.)

67.

Wien, 13 Aprilie 1616.

Baronul Ioan Molard către împăratul Matia II.

Propune ca Gaspar Gratiani să fie recomandat — la cererea sa — sultanului pentru a fi numit Domn al Moldovei, lucru ce-l merită pentru ostenelile sale în tratativele de pace cu Turcii.

Allergnädigister Kaiser und Herr.

Hiebei ein Supplication vom Gratian, die ist anher selbst billich, wann der Frieden zue einem gueten End kommet und sich die Gelegenheiten offerirn, deren man bis dahin fleissig nachdenken wird, welches der Bescheidt auf sein Anbringen sein möchte, meines gehorsamisten Erachtens, doch mögen Euer Maiestät ihre Geheime Räth hierüber auch vernehmen und diese Sachen nicht aufzüehen. Danebens begehrt Gratian an den Türggischen Kaiser ein Commendation wegen des Fürstenthumbs Moldaw, welche E. Mt. gleichsfalls verwilligen und dem Barvitio befehlen möchten, an den Türggischen Kaiser Ihne zu recommendiren, mit Vermeldung, dass Er sich dermassen Tag und Nacht in dieser Friedens-Tractation also bemüehet, und so treulich für die Porten gehandlet, dass Er einer grossen Dignität und Fürstenthumbs wol würdig. Und weil Er für den Türggischen Kaiser also gearbeitet, hätte Er auch umb E. K. Mt. verdienet Ihme Zeugnus zu geben und zu recommendiren, damit also Freundschaft und Vertreulichkeit zwischen beeden Kaisern möchte erhalten werden.

Dass man aber Moldaw in particulari nennen solle, hätte ich hierüber allerlei Bedenken; etc.

Wien, den 13. April. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1616 Apr. 28.)

Notă. Gaspar Gratiani, de care se vorbeşte aci, era cunoscut în Curtea împărătească dela Viena încă din vara anului 1614 când sosise acolo pentru tratativele de pace cu Turcii şi e interesant de citit într'un raport din 22 August 1614 următoarele rânduri: Soviel zu spühren, ist Er Gratiani ein geübter practicirter Mann, der Teutschen, Italienischen und Türkischen Sprach wol kundtig.

68.

Venezia, 16 Aprilie 1616.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Noul Domn pus de Leşi a trebuit să se retragă din faţa lui Ştefan Tomşa readus de Turci şi Tătari.

L'ultime di Polonia avisano, che il Somorischi (?) Vaivoda della Moldavia postovi da Polacchi si fosse retirato per esser stato rimesso in stato il scritto Tomsa dalli Turchi et Tartari[1] uniti con Bethlen Gabor principe della Transilvania, che vogliono ascendessero in tutto al numero di 50/m e più combattenti, li quali si dubiti non poco, che siano per calare nell'Ungheria Superiore contro li Aiduchi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1084 fol. 149.)

69.

Alba-Iulia, 25 Aprilie 1616.

Principele Gabriel Bethlen către căpitanul Andrei Dóczy.

Ştefan Tomşa-Vodă întorcându-se cu ajutor de oşti tătare pe la Hotin, a fost iarăşi gonit din Moldova, fugind la Buzău, unde Leşii l-au bătut din nou. Ordinul Porţii către Bethlen să trimează oşti în ajutorul Moldovei, însă Tomşa i-a trimes vorbă că reuşind a bate pe Leşi, n'are trebuinţă de acel ajutor.

Nekünk mostan egyéb uj hirünk nincsen, fö követünk még oda be a' fényes Portára vagyon. Tomsa István vajdát, a' mint csak szinte az el mult ösznek vége felé Moldovából a' lengyelek ki üzték vala, annak utánna magát valami tatár hadakkal meg erösitvén viszont a' lengyelek elötte Moldova határa széliben Lengyel ország felé, magokat Hutynhoz sánczolván, az tatár orosz földe széliben rabbal, marhával meg rakodván országába vissza ment. Ezt a' lengyel eszébe vévén a' sánczból magát ki mutatván, Tomsa István vajdát országából meg inditván, Havasalfeöldében Boza vásárára szaladott be elöttök, amazok csak könnyü szerrel, nehéz terheket hátra hagyván, mintegy három ezered-magokkal Havasalfeöldében Boza vásárára ütöttenek és onnat is Tomsa vajdát véletlenül el kergették.

Minek elötte penig Tomsa István vajdát másodszor a' lengyelek székiből kiüzték volna, még az elött császárnak öt rendbeli parancsolatja és erös fenyitékje érkezett hozzánk, hogy Moldova

[1] Avviso confirmato anche con lettera di 23 Aprile 1616.

segitségére hadainkat be bocsátanók, sőt az fényes Porta Szkender-passa mellé száz ezer törököt, negyven vagy ötven ezer tatárt és magunkat is személyünk szerint melléje rendelt vala, hogy Moldovát nem csak meg szabaditsa a' lengyelektől, hanem Lengyel országon bosszuját meg állja. Ezen közbe Tomsa István az ő maga felfüalkodásából el hivén magában, hogy a' sánczban levő lengyel hadat meg verte, a' fényes Portára és nekünk is meg irá, hogy nem szükség a' segitség, mert ő az lengyeleket meg verte; akkor császár erejét igy téritette vala meg, most penig azok az hadak a' Duna mellett levén, az uj hirekhez képest naponként gyülekeznek és ujulnak. Ha penig ide küljebb érkeznek ugyan derék hadak kételenek vagyunk mi is vélle, hogy valami táborozást mutogassunk; etc.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die 25. Aprilis. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1616 May 27.)

Trad. Noi nu avem acum altă veste nouă, căci solul nostru este încă acolo la strălucita Poartă. Voevodul Ştefan Tomşa pe care numai către sfârşitul toamnei trecute îl goniseră Leşii din Moldova, după aceea întărindu-se cu ceva oşti tătăreşti, iarăşi întărindu-se cu şanţuri înaintea Leşilor la marginea de către ţara Leşească a hotarului Moldovei, la Hotin, Tătarii încărcându-se la marginea pământului rusesc cu robi şi cu averi, s'au întors în ţara lor. Băgând de seamă aceasta Leşii, ieşind din şanţuri, au scos afară din ţară pe voevodul Ştefan Tomşa, care a fugit dinaintea lor în Ţara-Românească, la Buzău; aceia au lovit oraşul Buzău în Ţara-Românească numai cu unelte uşoare, lăsând îndărăt poverile grele, cu vreo trei mii şi din întâmplare au gonit şi de acolo pe voevodul Tomşa.

Iar înainte de a-l goni a doua oară Leşii pe voevodul Ştefan Tomşa din scaun, încă înainte a sosit la noi în cinci rânduri porunca şi ameninţarea tare a împăratului, să ne trimitem înăuntru oştile în ajutorul Moldovei, ba încă strălucita Poartă a poruncit lângă Skender-Paşa o sută de mii de Turci, patruzeci sau cincizeci de mii de Tătari şi pe noi înşine în persoană, nu numai ca să libereze Moldova de Leşi ci să se şi răzbune pe Ţara Leşească. Intre timp Ştefan Tomşa din izbucnirea sa crezând în sine că a bătut pe Leşii din şanţuri, a scris şi strălucitei Porţi şi nouă, că nu e nevoie de ajutor, pentrucă a bătut pe Leşi; atunci a întors astfel puterea împăratului, iar acum acele oşti fiind lângă Dunăre, după ştirile cele noui, se adună şi se înnoesc zilnic. Iar dacă sosesc aici în spre noi oşti puternice, suntem nevoiţi şi noi să arătăm ceva tăbărîre; etc.

70.

Venezia, 30 Aprilie 1616.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mare bucurie la Constantinopol pentru întoarcerea lui Ştefan Tomşa în Moldova.

Le lettere di Costantinopoli che sono di 3 passato portano che in quella città s' erano fatte grand' allegrezze per haver inteso che li Polacchi si fossero retirati dalla Moldavia insieme col Vaivoda, che havevano posto in quella provincia, in modo che il Tomsa Vaivoda già da loro scacciato, fosse ritornato in stato, senza haver trovato alcun ostaculo.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1084 fol. 170.)

71.

Alba-Iulia, 5 Mai 1616.

Principele Gabriel Bethlen către comitatele Ardealului.

Primind poruncă dela Poartă să meargă în ajutorul lui Ştefan Tomşa-Vodă în Moldova, ordonă « mobilizarea generală » poruncind ca să vină cu oştile comitatului fără răgaz în tabăra de lângă Cluj bine armaţi şi alimentaţi.

Paria literarum Gabrielis Bethlen ad comitatus suos datarum.

Gabriel Bethlen etc.

Spectabilis ac Magnifice Generosi etc. Ennekelötte is adtuk értésére Kegyelmeteknek az lengyeleknek Moldovában béütése felöl, mennyiszer kemény parancsolatja jött reánk az hatalmas császárnak, melynek eligazitását és haddal helyére hozását annak elötte is valamikor az Portáról parancsolták, innet az mi hazánkból mindenkor meg cselekedtük; most is arra emléköztetnek. Mely dologra való gondviselésre még ez mostani ujobbi irruptio elött az ö hatalmasságа méltósága szerint ugyan derekas haddal, száz ezer törökkel és negyven vagy ötven ezer tatárral Szkender bassa bosznai begler bek rendeltetvén fő zerdárságra az ujobb motusokkoz hirekhöz képest nagyobb része az hadaknak az Duna mellyé is érköztenek és több részei Szkender bassával Tömesvár felöl országunkon akarnak Moldvára általmenni, parancsolván, söt kinszeritvén minket is az Moldvában való lengyelekre derekas

hadainkkal mingyárást indulnunk. Másfelöl penig némely nyughatatlan emböreknek hazánk békességének bontására való igyekezetit értvén, hogy mindenik feli való állapatra ilyen hadak és motusok közett magunkra való vigyázásért fenn legyünk, generalis expeditiót vigeztünk minden rendeknek Koloswar mellyé való táborunkban. Hagyjuk azért és parancsoljuk minden rendeknek megmenthetetlenyül sub amissione capitis et omnium bonorum, minden nemes embör személye szerint és jószágáról az mi rendelésünk szerint való lovassal, kapuszámról minden kapuról egy-egy jó puskás, könteses gyaloggal, se órát, se napot nem várván táborunkban jöjjen, holott generalis mustrán meg látogatván, magunk személye szerint Kegyelmeteket hazánk oltalmára valahol leg szükségesb szolgálatot és vigyázást mutat az idö, egyenlö értelemböl azt kövessük. Az hadra penig minden rend oly kiszülettel legyen és éléssel jöjjen, hogy az szegénséget senki ne praedálja és semmi morhájátul, élésétül meg ne fossza, mert azt senkinek meg nem engedjük, hanem meg büntetjük inkább érette valaki az ellen cseleködik. Minden embör keresztyinül éljen, házátul rakott szekereket hozzon. Secus sub poena praedeclarata non facturi.

Datum Albae Iuliae, 5. Maii. Anno 1616.

Gabriel Bethlen

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 97. No. 15. Copia.)

Trad. Şi mai înainte vă dădusem de ştire Domniilor Voastre de năvălirea Leşilor în Moldova, decâte ori a sosit la noi porunca straşnică a Puternicului împărat, îndreptarea şi împlinirea ei cu oaste şi mai înainte, de câte ori a poruncit Poarta, am săvârşit-o totdeauna aici în ţara noastră; vi se aduce şi acum aminte deaceea, din purtarea de grijă pentru aceste lucruri încă înainte de izbucnirea mai nouă de acum, puternicia sa ridicând la serdărie pe Skender-Paşa, begler-begul Bosniei, după demnitatea sa, cu oaste foarte puternică de 100.000 de Turci şi patruzeci sau cincizeci de mii de Tătari, după ştirile cele mai noui, cea mai mare parte a oştirilor a şi sosit la Dunăre şi celelalte părţi cu Skender-Paşa vreau să treacă în Moldova pe la Timişoara prin ţara noastră, poruncind, ba silindu-ne chiar şi pe noi să plecăm numaidecât cu grosul oştirilor noastre asupra Leşilor în Moldova. Pe de altă parte, înţelegând râvna unor oameni neastâmpăraţi pentru stricarea păcii patriei noastre, pentru a fi gata de supraveghere asupra noastră, în mijlocul oştilor şi mişcărilor de acest fel, am poruncit

tuturor ordinelor o expediţie generală în tabăra noastră de lângă Cluj. De aceea ordonăm şi poruncim fără deosebire *sub amissione capitis et omnium bonorum*, să vină în tabăra noastră, ne mai aşteptând nici ceas, nici zi, toţi nobilii în persoană şi de pe moşia lor cu călăreţi după porunca noastră, după numărul porţilor, de fiecare poartă câte un puşcaş bun, cu pedestraşi cu coantăşe, unde făcând o muştră obştească, noi înşine să conducem pe Domniile Voastre oriunde arată vremea că este mai multă nevoie pentru apărarea patriei noastre şi băgare de seamă, să săvârşim aceea cu înţelegere asemenea. Iar la oaste să vină toate ordinele cu astfel de pregătire şi hrană, încât nimeni să nu prade pe cei sărmani, căci aceea n'o îngăduim nimănui, ci mai vârtos pedepsim pentru aceea pe toţi cari făptuesc împotrivă. Toţi oamenii să trăiască creştineşte, să aducă care încărcate de acasă. Secus etc.

72.

Alba-Iulia, 8 Mai 1616.

Principele Gabriel Bethlen către comitele Sigismund Forgách.

Aflând că George Drugeth de Homonna împreună cu Radu Şerban-Vodă vor să-l atace din două părţi: pe la Munkács şi prin Moldova, e gata să-i aştepte cu arma în mână şi pentru aceasta iese în tabără.

Az Moldowára jött lengyelek ellen Zkender Passát százezer törökkel s negyven vagy ötven ezer tatárral oly szinnel bocsátották az moldwai expeditióra, hogy az mi oda való kötelességünkben is, mind Lippa meg adásáról s mind Moldowában küldendö segitségröl meg probáljanak és ha valamelyikben meg fogyatkozunk, mingyárást ugyan azon hadakat reánk forditván, ez szin alatt országunkat és hazánkat, kit Isten távoztasson, el foglalják töllünk; etc.

Mind eddég is császár urunknak ö felségének intése után bizonyoson értjük, hogy Homonnai uram meg nem szünt, hadakat igen fogad ellenünk, immár belöl az havas alatt oly közel hozta az lengyeleket, hogy egy nap az havason által jöhetnek Munkach felé, hirtelen akar szerencsét ellenünk próbálni, csak Sorban vajdát várná maga mellé, ha vigyázatlan talál; az hajdu capitanokat is ujjolag sollicitálja, még ez télben az szász követekkel együtt szolgánkat hozza bocsátván, nem tudjuk, ha az szászokat fogva tartja vagy azoknak kedvez, de hozza küldött szolgánkat *contra jus gentium* meg fogatja s most is fogva tartja. Efféle igyekezetiröl penig mindenekkel azt hiteti, hogy császár urunk ö felsége

akaratjából cselekedi, értjük is olyan tanácsát, hogy két felé való vigyázásért erötlenb állapottal találhatna. De mi azt jól tudjuk, hosszu keze levén az császárnak, hamar való nap ismét gondjok érkezik. Immár az Zkender passa mellé rendelt hadaknak nagy része széllel a' Duna mellett füvel, Teomeoswar felé is Orsowához gyülekezett egy része; magunkra való vigyázásért mi is kételenek vagyunk táborban szállani, vigyázásban levén az üdöt heában nem töltjük, noha kedvünk afféle dologhoz, látja Isten, nem volna, mert az bizonyos békességet mindeneknek felette böcsülnök és öremest örzenök. De ha császár urunktól eö felségétöl fenyitéke nem leszen Homonnai uramnak, és ebben az gonosz igyekezetiben elö bocsáttatik, senki nem kárhoztathat bennünket, ha magunk oltalmára mi is gondot viselünk.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die 8. mensis Maii. Anno Domini 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1616 May 18/3.)

Trad. Impotriva Leşilor veniţi asupra Moldovei, Turcii au trimis în expediţia din Moldova pe Skender-Paşa cu 100.000 de Turci şi patruzeci sau cincizeci de mii de Tătari, ca să ne încerce şi în datoria noastră atât despre predarea Lipovei, cât şi despre ajutorul ce trebue trimis în Moldova şi dacă avem scădere în careva din ele, întorcând numaidecât aceleaşi oşti împotriva noastră, să ne ocupe în felul acesta ţara şi patria noastră, ceea ce să îndepărteze Dumnezeu; etc.

Ca şi până acuma, după îndemnul Maiestăţii Sale împăratului, domnului nostru, înţelegem bine că domnul Homonnai nu a încetat a strânge tare oşti împotriva noastră. Acum a adus înăuntru atât de aproape de munţi pe Leşi, că într'o zi pot să treacă muntele spre Munkács; vrea să încerce fără veste norocul împotriva noastră, aşteaptă numai [să aibă] lângă el pe voevodul Şerban, de ne-ar găsi fără băgare de seamă. Solicită din nou şi pe căpitanii de haiduci, încă în iarna aceasta trimeţând la el împreună cu solii saşi pe sluga noastră, nu ştim dacă ţine prinşi pe Saşi sau le este binevoitor, dar pe sluga noastră trimisă la el *contra jus gentium* o prinde şi-o ţine şi acum în închisoare. Despre aceste silinţe ale sale vrea să încredinţeze toată lumea că le făptueşte din voia Maiestăţii Sale a Impăratului, domnul nostru, socotind că pentru băgarea de seamă în două părţi, ne-ar găsi cu stare mai slabă. Dar noi ştim bine că împăratul având mână lungă, curând le soseşte grija. Acum o mare parte a oştilor rânduite lângă

Skender-Paşa stă la iarbă împrăştiate pe lângă Dunăre, o parte s'a adunat către Timişoara şi la Orşova; pentru grija noastră suntem şi noi nevoiţi să ne strângem în tabără, fiind cu pază, nu petrecem vremea în zadar, cu toate că n'am fi bucuroşi pentru un lucru ca acesta, căci Dumnezeu ne este martor, că am simţi cu plăcere şi am cinsti peste toate pacea cea sigură. Dar dacă domnul Homonnai nu va primi pedeapsă dela Maiestatea Sa împăratul, domnul nostru şi va merge înainte în această râvnă rea a sa, nimeni nu ne poate învinui pe noi dacă şi noi avem grijă de apărarea noastră.

73.

Alba-Iulia, 9 Mai 1616.

Principele Gabriel Bethlen către consilierul Francisc Rédey.

Aflând că Radu Şerban-Vodă se apropie de Ardeal, îl va primi armat, plecând însuşi împotriva lui.

Kegyelmednek két rendbeli levelit vettem egymás után, melyekben a Homonnai rezgelödése és Radul vajdának meg indulása felöl certifical; mely dolgot, Uram, siketségre semmi uton nem jó vennünk, mert ha Radul vajda alá jött avagy jö, bizonyoson római császár akaratjából vagyon minden consultálkodások. Szükség azért, Uram, hogy mi is hazánk meg maradására mentöl jobban lehet, provideáljunk. Itt benn én minden rendeket Kolosvárhoz hivatok és nem is késem, Isten velem levén; szerdán magam is meg indulok.

Datae Albae, 9. Maii 1616.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: App. ep. vol. IV. p. 161.)

Trad. Am primit una după alta scrisorile D-tale în două rânduri despre mişcările lui Homonnai şi plecarea lui Radul-Voevod; de care lucru, Domnule, nu e bine în niciun chip să ne facem surzi, pentrucă dacă voevodul Radul a coborît aici sau dacă coboară, fără îndoială că toate sfătuirile lor sunt din voinţa împăratului roman. De aceea este nevoie, Domnule, ca şi noi să ne îngrijim pentru rămânerea patriei noastre, cât se poate mai bine. Aici înăuntru eu chem toate Ordinele la Cluj şi nici nu întârzii, fiind Dumnezeu cu mine; Miercuri plec şi eu. Datum etc.

Notă. Cele de mai sus se confirmă şi prin raportul ambasadorului veneţian din aceiaş zi. (Hurmuzaki: Documente vol. VIII. p. 373.)

74.

Sătmar, 10 Mai 1616.

Căpitanul Andrei Dóczy către împăratul Matia II.

Noui amănunte despre biruinţa Leşilor asupra lui Tomşa şi Radu Mihnea-Vodă prin care ei au ajuns la putere în amândouă principatele române. Noul Domn al Moldovei, Alexandru Movilă a ameninţat pe principele Bethlen că intră în Ardeal, în caz că ar merge în ajutorul lui Tomşa. In chestiunea lui Radu Şerban-Vodă, Dóczy va încerca să intervină la comitatele din Ungaria Superioară să dea ajutor de oaste lui Radu pentru săvârşirea planului său.

Aus der Moldau werde ich für gewiss bericht, dass die Polen den Tomsa Vajda und den jetzigen Wajda in der Walachei aufs Haubt geschlagen, dass sie nur mit hundert Husaren oder Curtanen entwischt und sich also die Polen jetzt nicht allein in der Moldau, sondern auch in der Walachei stark befinden; welche Polen, wie ich vernimm, sollen mit dem Herrn Homonnai auch correspondiren.

Der jetzige neue Vajda aus der Moldau[1] solle dem Bethlen zu entpoten haben, wofer er dem Tomsa Hilf geben wirdt, wellen sie ihme in Siebenbürgen auch besuchen und darumb strafen; etc.

Radul Vájda hat mir gestern Euer Kaiserlichen Maiestät allergnädigisten Befelch, so Prag, den 4. Martii datirt zuegeschickt. Was mir E. K. Mt. des Radul Person halber allergnädigist befehlen, derselben Befehlich will ich mich nach Möglichkeit in allem gehorsamist accomodiren und diese Spannschaften auch dahin persuadiren, womöglich, darmit sie ihme Radul allen gueten Willen und Affect erweisen; etc.

Satthmar, den 10. Mai Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Exp. 1616 May 27. Autograf.)

[1] Alexandru Movilă din 22 Noemvrie 1615.

75.

Ushorod, 22 Mai 1616.

Radu Şerban-Vodă către baronul Ioan Molard.

E gata de plecare cu oştile adunate în regiunile de dincolo de Tisa. Dar aflând că principele Gabriel Bethlen a trimes adrese comitatelor Ungariei şi haiducilor cum că Radu vrea să intre în Ardeal pentru extirparea religiei calvine, roagă să intervină pe lângă acele comitate (prin deregătorii Ungariei Superioare) să nu dea crezare acestui lucru care sdruncină credinţa acelor oameni faţă de el şi

primejduește intreprinderea sa sfântă. Amănuntele secrete ale afacerii sale le va avea dela Nicolae Petrașcu pe care-l trimite la dânsul.

Ill^{me} Domine, et uti Parens observandissime.

Quod debitum nostrum officium a nobis requirit, non intermitto, nec unquam committam, quin Dominationem V^{ram} Ill^{mam} de omnibus, quae hic agantur certiorem redderem. Haec igitur sunt verissima, quae a fidedignis hominibus, qui nuper ex Valachia venerunt accepimus, illa praesidia Turcica ad recuperandam Moldaviam pro Thomsza waiwoda, ex eadem deturbato ordinata, ingruente bello Persico in Asiam transportata esse. Status Transylvaniae et ferme omnes Ordines in fide et devotione ad partem Suae M^{tis} Caesareae constanter perseverant. Nos iam magnam partem copiarum cis Tybiscum fluvium praemisimus. Betlenius variis factionibus inhaeret, qui confectis et editis ad omnes comitatus regni Hungariae, et ipsos Haydones patentibus literis, criminatur falso nos cum Illmo Domine comite de Homonna hanc expeditionem suscepisse non alia de causa, quam extirpanda eorum religionis, tam in Transylvania, quam in Hungaria, spoliatos et exutos per Suam M^{tem} Caesaream Haydones libertate et immunitatibus, cum eorum possessionibus, quod impudenter affirmat concessum esse Turcis hanc fieri debere desolationem Haydonum. Quod cum ad veri conspectum caligatur, obnixe rogamus Do. V^{ram} Ill^{mam} dignetur authoritatem suam interponere, ut isti omnes comitatus, tum ipsi quoque Haydones, qui hac fuci contagione labefactati [sunt] ne impedire praesumant atque audeant tam sanctum, tam pium opus et coeptum nostrum, mandato Suae M^{tis} Caesareae cohibeantur et coërceantur, Ill^{mos} quoque dominos, utpote dominum Palatinum, et Generalem partium Superioris Hungariae capitaneum speciali mandato monere, ut illi curam gerant hos ignes sopire et eos, qui tumultus aut aliquas turbas velint concitare, ad pacis tranquillitatem compellere et instaurare. Nos quod intendimus tali effectui permittentibus superis dare volumus, ut ex hoc nostro servitio non solum Sua Maiestas Caesarea, verum etiam universa Respublica Christiana laetitiam, summumque bonum et emolumentum habeat. Me interim Dominationi V^{rae} Ill^{mae} cum servitiis meis diligenter commendo.

Datum in Unghwar, die 22. Maii. Anno Domini 1616.

Ill^{mae} Dominationis V^{rae}

servus et tanquam filius addictissimus
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

Іѡ Радꙋл Воевода

Post scriptum. Eis quaecunque ad nos iam ferme accinctis itineri nova venere, sane non incertis authoribus, sed tum de Kato, tum Ill^{mi} domini comitis Forgach de Ghymes, partium Superioris Hungariae capitanei generalis amicabili praecustoditione monemur, universos ferme comitatus Hungariae ad praepediendum coeptum nostrum domini palatini instinctu contra nos insurrecturos. Is praetextu cuiusdam benignae commissionis Suae praelibatae M^{tis} Caesareae instat et urget, ut haec profectio nostra in emolumentum universae Christianae Reipublicae suscepta non adolescat. Quod ob eam causam filium nostrum dilectum, Ill^{mum} Dominum Petrascum Waiwodam [1] maioris fidei causa ad Ill^{mas} Do. V^{ras} consulta opera ablegavimus. Cui haec et alia sibi a nobis in secreto commissa referenti, quaesumus obnixe fidem indubiam adhibere dignentur. Nos salubri Illustrissimarum Dominationum Vestrarum praevio consilio hanc expeditionem propter bonum Christianitatis libenter suscepimus, quae si (quod absit, impederetur) nobis interitum et ruinam, auspicioque bono finem amarum cum maximo dedecore Suae M^{ti} Caesareae minitaretur. Quapropter ex his nostris legatis, [2] quos de omni re informavimus accepta sufficienter relatione, etiam atque etiam oramus, dignentur quantocius prudenti suo consilio et ea authoritate, qua funguntur his tumultibus obviam ire, ut coeptum nostrum in eum finem, quem Dominationes V^{rae} Ill^{mae} suo benigno persuasu nobis demonstrare dignatae sunt, perducatur, suumque feliciter sortiatur effectum. [3]

Pecete octunghiulară în jurul stemei Munteniei cu inscripţia: † Радꙋл Воевода.

Adresa: Illmo Domino, Domino Iohanni a Molard Baroni in Reineck et Drosendorf, Sacrae Caesarae Regiaeque M^{tis} intimo Consiliario, Consilii bellici praesidi et civitatis Viennensis supremo capitaneo etc. Domino et uti parenti observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. F. A. 1616.5.2.)

[1] Il numeşte aşa, deoarece avea de nevastă pe fiica sa Ilinca.

[2] In plural, căci împreună cu Petraşcu a mers şi Valentin Topos, Herrn Homonnai fürnehmer Mann.

[3] Textul acestui Postscript e ţinut în plural, cu privire la membrii consiliului prezidat de însuş baronul Molard.

76.

Sătmar, 22 Mai 1616.

Căpitanul Andrei Dóczy către regele Matia II.

Invoiala lui Radu-Vodă cu Turcii ca să poată intra liniştit în ţara sa de naştere.

Ich habe diese Tag einen gewissen Poten in Siebenbürgen abgefertigt gehabt, nachdeme allerley rumores alhieraufen spargirt werden, aldort zu erkindigen, wie alle Sachen in der Provinz beschaffen sein mögen; nebens auch dem Bethlen geschrieben undt angedeut, dass Radul Vaida aus Bewilligung des Soldani mit den Türggen sich dahin verglichen, damit er sicher sich mit seiner Comitiva in sein Vaterlandt verfiegen möge, undt albereit auch schon in Werk ist, darwider Euer Kays. Mt. nicht seyen; etc.

Saggmar, den 22-ten May. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1616 Juny 3/1.)

77.

Ecsed, 26 Mai 1616.

Căpitanul Gabriel Perneszy către comitele Sigismund Forgách.

In regiunea dimprejurul cetăţii Ecsed, mai în toate satele s'a aşezat steagul lui Radu-Vodă pentru înrolare de oşti, dar fără mare succes.

Az hol Nagyságod irja, Nagyságtok arra az földre szép csendességben vagyon, adná Isten, mi is ezen az földön volnánk abban az Aurea paxban. De azt Nagyságodnak bizonyoson irhatom, hogy itt kevés falu vagyon, az kiben Radul Vaida számára zászlót nem töttek volna ki, de derekason nem igen megyen sem lovag, sem gyalog alája; az ki penig alatta vagyon, az szegénséget dulják, kóborlják, kiből félő, hogy valami rebellio ne támadjon. Én mind az által az Nagyságod parancsolatja szerént minden rendet csendesitek.

Datum ex Arce Echied, die 26. mensis Maii. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. Juny 3/1 Autograf.)

Trad. Unde scrie Măria Ta, că acolo pe pământul acela al Măriei Voastre sunteţi în pace frumoasă, să deie Dumnezeu să fim şi noi pe pământul acesta în *aurea pax* aceea. Dar pot scrie cu încredinţare Măriei Tale că aici sunt puţine satele, în care să nu fie

înfipte steaguri pentru voevodul Radul, dar nu se prea strâng nici călăreţii, nici pedestraşii sub porunca lui, iar cei ce sunt sub el, răscolesc sărăcimea şi vagabondează, din care pricină e de temut să nu se işte vreo răscoală. Eu cu toate acestea la porunca Măriei Tale liniştesc toate ordinele.

78.

Sătmar, 26 Mai 1616.

Căpitanul Andrei Dóczy către regele Matia II.

Ştiri despre Leşi cari au bătut pe ambii Domni din Moldova şi Ţara-Românească. Radu-Vodă se află la Homonnai pregătind intrarea lor comună în Ardeal.

Diesmal werde ich von meinem Kundschafter für gewiss berichtet, die Poläggen sollen bädes, dem Tomsa aus der Moldaw undt dem andern Vaida aus der Walachey auf das Haupt geschlagen haben; unter welchen zween Vaida auch einer geblieben sein solle, welcher es aber seye ist mir noch unbewusst; etc. Sonsten sollen sich keine Türggen, noch Tartern in der Moldaw undt Walachey befinden; die auch verhanden gewesen, von den Poläggen erschlagen sein worden.

Radul Vaida befindet sich bey Herrn Homonnai, rüsten sich stark auf die Siebenbürgische Impresa, welches Herrn Palatino undt etlichen Spannschaften sehr zu wider; so sie aber Euerer Kays. Mt. allergnädigisten austrücklichen Willen undt Befelch sehen würden, es würde sich alles acquietirn.

Saggmar, den 26-ten Maj. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Reg. 1616 Juny 3/1.)

79.

Sătmar, 26 Mai 1616.

Căpitanul Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Radu Şerban-Vodă se află la George Drugeth. Oştile lor puţine pe la Debrecen. Leşii au bătut atât pe Tomşa, cât şi pe «micul» Radu Mihnea.

Radul vajda számára fogadtak valami kevés hadat, de azok is ki az Ér mellett és Debreczen táján vadnak. Magát értem Radul vajdát, hogy Homonnai György uramnál vagyon. Magok között

mit végezzenek, azt nem tudom, de mint hogy Radul vajdánál az ü Fölsége salus conductussa is vagyon és amellett szép commendatio levele is, többi között nekem is ü Felsége kegyelmesen irván felölle, itélem azon kövel és az ü Felsége akaratja ellen semmit nem is cselekesznek.

Tegnap érkezék bizonyos emberem Erdelböl, ki azt hozta hiröl, hogy az lengyelek ujonnan most mind az két oláh vajdát: Tomsát és kis Radult igen meg verték volna, söt hogy az egyiket le is vágták volna; melyik lehetett azt nem értettem. Az erdéli vajdát meg Fejérvárat hadta volt, semmi hada nincsen, az vármegyék is igen kedvetlenek és lassan mennek melléje. Igyekeznék, ugy értem, azon, hogy az lippaiakat, hogy akaratjának nem engedtek, örömöst meg büntetné. De az bizonyos, hogy oda se török, se tatár had nincsen eddig.

Beszilé azt is azon emberem, hogy hallotta Betlen Gábort Dévában be akarván menni, az benne való capitan nem bocsátta volna. Mint eshetett azt Nagyságodnak nem irhatom, mert csak igy vélem én is.

Datum ex Zatmar, 26. Maii 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 62 No. 10.)

Trad. Pe seama voevodului Radu s'a strâns ceva oaste, dar şi aceea e în regiunea apei Ér ori în preajma oraşului Debreczen. Insuşi voevodul Radu aud că este la domnul George Homonnai. Nu ştiu ce hotărăsc între ei, dar fiindcă voevodul Radu are şi salvus conductus-ul Maiestăţii Sale şi pe lângă acela şi o scrisoare frumoasă de recomandare, între altele scriindu-mi Maiestatea Sa şi mie milostiv despre el, socot că afară de aceea şi împotriva voinţei Maiestăţii Sale ei nu fac nimica.

Ieri mi-a sosit un om din Ardeal, care mi-a adus vestea, că Leşii acum din nou au bătut foarte pe amândoi voevozii români, pe Tomşa şi pe Radul, ba şi că pe unul l-ar fi tăiat, dar n'am înţeles care a putut fi. Iară pe voevodul Ardealului l-a lăsat în Bălgrad, nu are nicio oaste, comitatele sunt foarte indispuse şi se strâng cu greu în jurul lui. Aşa înţeleg că s'ar sili să pedepsească cu plăcere pe locuitorii din Lipova că nu s'au supus voinţei sale. Dar e sigur că până acum nu se află încă acolo nici oaste turcească, nici tătară.

Omul meu mai povestea şi aceea că a auzit că Gabriel Bethlen vrând să intre în Deva, căpitanul din cetate nu l-ar fi lăsat. Nu pot scrie Măriei Tale cum s'a putut întâmpla acest lucru, căci numai aşa o ştiu şi eu. Datum etc.

80.

Košice, 28 Mai 1616.

Contele Sigismund Forgách către căpitanul cetăţii Agria, Magyar Ogli Ali Paşa.

Fiind vorba că Radu Şerban-Vodă intră în Ţara-Românească, iar George Drugeth de Homonna în Ardeal, cu consimţământul ambilor împăraţi, îi cere informaţii dacă acest lucru e cu învoiala sultanului.

Meghozák az Nagyságod levelét minekünk, kibül megértettük, hogy azért gyűtene hadakat Nagyságod, mivel értené, hogy Raduly vajda Havasalföldében és Homonnai György az erdéli vajdaságra akarnának menni. De Nagyságodnak ezen nem kellene megindulni és ez dologért hadakat nem is kellene fogadni, mivelhogy mind Raduly vajda az havasalji vajdaságban s mind Homonnai György az erdéli fejedelemségre az két hatalmas császár akaratábul, végezésébül és engedelméből menjenek; ezt azért az dolgot mi ugy értjük, hogy mind Raduly vajda s mind Homonnai György az két hatalmas császár akaratábul mennének azokra az országokra és vajdaságokra. Arra mi igen kérjük Nagyságodat, hogy Nagyságod igazán irja meg minekünk, mit tudjon és értsen Nagyságod abba, tudniillik ha török császár ő Hatalmasságának vagyon arra akaratja és ha azt megengedte-e, hogy mind Raduly Havasalföldében s mind Homonnai György az erdéli fejedelemségben bemehessenek; errül, hogy hova hamarébb minket barátságosan megtudósitson Nagyságod, igen kérjük Nagyságodat.

Irattuk Cassán, 28 napján pünkösd havának. Anno 1616.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Ne-au adus scrisoarea Măriei Tale, din care am înţeles că Măria Ta ai aduna oşti, pentrucă ai înţelege că voevodul Radul ar vrea să meargă în Ţara-Românească, iar George Homonnai asupra voevodatului ardelean. Dar Măria Ta nu trebue să te miri de aceasta şi nici n'ar trebui să aduni oşti, pentrucă atât voevodul Radu în voevodatul Ţării-Româneşti, cât şi George Homonnai asupra voevodatului ardelean, merg cu voia, hotărîrea şi îngăduinţa celor doi puternici împăraţi. De aceea noi înţelegem astfel acest lucru că atât voevodul Radu, cât şi George Homonnai merg asupra acelor ţări şi voevodate din voia celor doi împăraţi. Noi rugăm tare pe Măria Ta, ca să ne scrii cu adevărat, ce ştii şi ce

înţelegi Măria Ta din aceea, adică dacă Puternicia Sa împăratul turcesc vrea aceea şi dacă a îngăduit să poată intra atât voevodul Radul în Ţara-Românească, cât şi George Homonnai în principatul Ardealului, rugăm foarte pe Măria Ta să ne înştiinţeze Măria Ta cât mai curând prieteneşte despre aceasta.

Scris-am în Caşovia, în ziua 28 a Rusaliilor. Anno 1616.

81.

Bicse, 28 Mai 1616.

Palatinul George Thurzó către principele Gabriel Bethlen.

Deoarece Radu-Vodă merge în ţara sa cu învoiala ambilor împăraţi, roagă să-i dea trecere liberă prin Ardeal.

Radul Wayda személyét az mi nézi, arrul ő felsége ir nekönk és jelenti, hogy mivel mind ő felségének s mind penig török császárnak engedelmekből, azonképpen Ali passának is akaratjából vagyon fundamentuma Havaselfeöldében való indolatjának: ezokáért parancsolja ő fölsége, hogy lennénk mi is minden jó akarattal hozzá, mehessen békével be hazájában! Igy lévén azért az dolog, hogy mind az két hatalmas császárok engedelmekből és akaratjokból igyekezik be menni, Nagyságodat mi is kérjük, légyen minden jó akarattal hozzá és bocsássa békével be hazájában, tudjuk ő fölsége is jó neven veszi Nagyságodtul.

Datum in Arce nostra Bychensi, die 28. Maii. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Juny 43.)

Trad. In ce priveşte persoana lui Radul-Vodă, Maiestatea Sa ne scrie şi ne vesteşte că, precum temeiul plecării lui în Muntenia este cu îngăduinţa atât a Maiestăţii Sale cât şi a împăratului turcesc, la fel este şi cu voia lui Ali-Paşa; din pricina aceasta porunceşte Maiestatea Sa să fim şi noi cu toată bunăvoinţa faţă de el, să poată merge în pace în ţara sa. Astfel fiind deci lucrul acela că se sileşte să meargă acolo cu îngăduinţa şi voia ambilor puternici împăraţi, rugăm şi noi pe Măria Ta să fii cu toată bunăvoinţa faţă de el şi să-l slobozi în pace în ţara sa; ştim că şi Maiestatea Sa va lua-o în nume de bine din partea Măriei Tale.

82.

Buda, 29 Mai 1616.

Ali paşa-vizir către principele Gabriel Bethlen.

La informaţia lui îl asigură că Radu Şerban-Vodă nu are nici o îngăduială dela Poartă să meargă în Ţara-Românească de unde fusese gonit în mai multe rânduri, iară acum o va păţi şi mai rău de va intra acolo.

Mi Vezér Ali Pasa ... hatalmas és győzhetetlen császárunknak ... szerdárja, gondviselője és fő helytartója mostan Budán etc. Felséges fejedelem, nekem becsületes szerelmes atyámfia. Istentől minden mennyei áldásokat kévánok Felségednek] adatni.

Elsőben azt irta Felséged, hogy az mi Felséges Római Császár urunk Hawasalfeoldének országát hatalmas Császárunktól kérvén, ő is két ezer emberrel eljöjjön és Erdélyországon által kár nélkül akar menni. Felséges régi barátom, ez dolog minekünk igen csudálatosnak láttatott, mert Raduly vaida sokat töröködött, de soha hatalmas császárunk meg nem engedte és nem is engedi. Raduly vayda azért az fényes portán meg nem hallgattatván, mostan immár ily ördögségre töröködvén, annak is maholnap dolga mi leszen, ha Isten engedi, hamarvaló napon meg halljátok, nyilván leszen. Egynehánszor is Hawasalfeoldéből ki üzetett, kergettetett immár, de ha Isten engedi, mostan még annál szörnyebben leszen.

Az thömösvári és kanisai passáknak és bekeknek mindenfelé vastagon meg hadtam, parancsoltam, majd ez előtt egy holnappal is, hogy népeikkel minden módon készen találtassanak és valamikor ir Felséged akar Homonnay, s akar Raduly vaida felől, azonnal mi készen találtatunk hadainkkal együtt. És ezt is irom ismét Felségednek, hogy Homonnay és Raduly s Lippa felől, az mit irtatok, Isten engem ugy segéljen, hogy mindenik hazugság, egyiket se hidjétek, mert sem az hatalmas császárunk, sem mi erre semmiképpen nem engedjük. Raduly vaida Bécsben az mi emberinkkel sokszor együtt járván, kelvén és egymással beszélgetvén, mi hozzánk ide is jöttek emberi; de mivel, hogy hatalmas császárunknak felettébb vétett ellene, az soha nem leszen, oly választ töttem neki. És Homonnay emberi is Bécsben az mi követinkhez sok izben jártak s ide is jöttek; de azoknak is azon választ töttük, hogy hatalmas császárunknak ellene semmiképpen az nem leszen, s ha fel támadsz, mi is haddal megyünk, ugy mond, reád; azt irtuk neki.

Datum Budae, 18. die mensis Maii secundum vetus calendarium. Anno 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 101 No. 10. Copie.)

Trad. Noi Vizirul Ali-Pașa, etc.

Maiestosule Principe, ruda mea cinstită şi scumpă. Poftesc să ţi se dea Maiestăţii Tale dela Dumnezeu toate blagosloveniile cerești.

Mai întâi ai scris Maiestatea Ta că Maiestatea Sa împăratul roman cerând dela puternicul nostru împărat Ţara-Românească, [e gata] să vină și el cu două mii de oameni, voind să treacă prin Ardeal, fără să facă pagubă. Maiestosul meu prieten vechiu, acest lucru nouă ni s'a părut ciudat foarte, căci Radul-Vodă s'a ostenit mult, dar niciodată puternicul nostru împărat nu l-a îngăduit şi nu-l îngăduie. De aceea Radul-Vodă neascultând de strălucita Poartă, acum se ostenește pentru asemenea lucru drăcesc, este vădit că o să auziţi în curând, ce va fi cu el mâine, poimâine, dacă îngădue Dumnezeu. A fost gonit de câteva ori din Ţara-Românească, alungat, dar dacă îngădue Dumnezeu, va fi acum și mai cumplit.

Am poruncit vârtos paşilor și beilor dela Timișoara și Kanizsa, le-am mai poruncit şi cu vreo lună mai înainte, să fie gata în toate chipurile cu oamenii lor şi oricând scrii Maiestatea Ta, sau despre Homonnay, sau despre voevodul Radul, noi suntem gata cu oștile noastre. Şi scriu iarăși Maiestăţii Tale că ce-aţi scris despre Homonnay şi Radul și Lipova, așa să-mi ajute Dumnezeu, că toate sunt minciuni, să nu credeţi niciuna, căci nici puternicul nostru împărat, nici noi nu îngăduim asta în niciun chip. Radul-Vodă umblând şi vorbind adeseori împreună cu oamenii noștri în Viena, au venit oamenii lui și aici la noi; dar fiindcă a greșit peste măsură împotriva puternicului nostru împărat, aşa i-am răspuns, că aceea nu va fi niciodată. Şi oamenii lui Homonnay au umblat adeseori în Viena la trimișii noştri și au venit şi aici; dar le-am răspuns şi acelora, că aceea nu va fi în niciun chip împotriva puternicului nostru împărat și dacă ataci, mergem şi noi cu oastea, așa zice, asupra ta; așa i-am scris.

83.

Buda, 29 Mai 1616.

Aly paşa-vizir către comitele Sigismund Forgách.

Ştie că Radu-Vodă are de gând să intre în ţara sa cu consimţimântul împăratului şi al sultanului. Roagă însă să-l oprească de a trece prin Ardeal, căci pentru aceasta Radu nu are nici o voie dela sultan, cum nu are nici George Homonnai. Această campanie a lor formând o violare a Păcii dela Zsitvatorok, îl face atent că i se va opune cu armele pentru menţinerea Păcii.

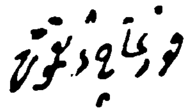
Mi Wezér Aly Passa cte.

És ezt akarám tudtára adnom, hogy ez napokban az erdélyi fejedelömtűl levelek jüvén nékünk küldve, Dóczi András ő Nagysága is az mely levelet néki küldött volt, azt is levele mellett mi nékünk ide küldtötték. Hogy ez előtt való havasalföldi Rádulj vayda föl indulván, kelvén haddal waydaságra mönvén, és hogy senki eleiben nem állván, az római császár ő Fölsége mi nékünk és többeknek is meg parancsolta: és ebből sömmi idegönségöt ne véljetök, ugymond, mert mind az két hatalmas császár meg engedte, azt irta etc.

Jó ur barátom, nyilván vagyon Nagyságodnál, hogy az Havasalfölde, Moldwa és Erdély eleitül fogván hatalmas császárunknak országi és az Sytwatorkon is az részéről, hogy soha azokhoz az országokhoz ne nyuljanak, ugy végeztetött. Lehetetlen az, mert soha az hatalmas császárunk azt meg nem engedte és ez után is semmiképpen nem engedi, hogy Raduly vayda az Erdély országon által Hawasalfeoldében be mönnyön. Azokáért Nagyságodnak, becsülletes ur barátomnak ezt irom, hogy ha Raduly waydának és az mellette való hadaknak meg nem parancsolja ti Nagyságotok, hogy az békösség ellen haddal föl kelvén el mönendnek: és az kik rea engedik, az szent békösségnek el bontására első okul azok lésznek... Mind Raduly vaydának s mind penig Homonnaynak és az mellettök való hadaknak is vastagon meghagyjátok, parancsoljátok, hogy ez dologtul kezöket elvonnyák és ujobban való tűznek fölgörjesztésére okot ne adjanak. Mert hogy ha ezöknek eleit nem vevén a' parancsolat meg nem tartatik, az szent békösség elbontására okul lésztök. És ebből, ha valami történendik és az hadaknak indittásával az láb alá tapodtató szegénységnek büne oka lételének ti rajtatok lészön; mi penig mind ez világon s mind az másikon mönt embörünk lészön; etc.

Datum Budae, 18. die Maii secundum vetus calendarium. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. Un scurt extras în limba germană în Hurmuzaki: Documente vol. IV/1 p. 569—570.)

Notă. Pe lângă adresa scrisă ungurește se mai află următoarea însemnare turcească adică: Fōrġāč Žiġmōna = lui Sigismund Forgàch.

Diacul ungur care a făcut scrisoarea trebue să fi fost om bătrân, deoarece litera *ö* o scrie consecvent cu un *o* cu sedilă.

Odată cu aceasta, Aly Pașa a comunicat cuprinsul ei în alte două scrisori și palatinului Thurzó, subliniind că Radu-Vodă nu are niciun fel de mandat dela Sultan pentru a intra în țara sa. (Acta Thurzoiana fasc. 102 No. 1—2.)

Trad. Noi vizirul Aly Paşa... serdarul, purtătorul de grijă şi locţiitorul de frunte... al puternicului şi nebiruitului nostru împărat, acum în Buda etc.

Vreau să-ţi dau de ştire că în zilele acestea au venit scrisori trimise de principele Ardealului şi scrisoarea pe care i-o trimisese Măria Sa Andrei Dóczi, ne-au trimis-o pe lângă scrisoarea lui aici nouă. Că voevodul de odinioară al Ţării-Româneşti, Radul ridicându-se şi pornind cu oastea pentru voevodat şi că nimeni nestându-i înainte, Maiestatea Sa împăratul roman ne-a poruncit nouă şi mai multora, aşa zicea şi din aceasta să nu socotiţi nicio înstrăinare, căci amândoi puternicii împăraţi au îngăduit-o; etc.

Domnule şi prietene al meu bun, este vădit Măriei Tale, că Ţara-Românească, Moldova şi Ardealul au fost dela început ţările puternicului nostru împărat şi s'a hotărît despre aceasta şi în Zsitvatorok, să nu se atingă niciodată de ţările acelea.[1] Aceea nu se poate, pentrucă niciodată puternicul nostru împărat n'a îngăduit şi nu îngădue în niciun chip nici de acum înainte ca Radul-Vodă să intre prin Ardeal în Ţara-Românească. De aceea scriu Măriei Tale, domnule prieten al meu cinstit, că dacă Măriile Voastre nu porunciţi voevodului Radu şi oştilor de lângă el, că sculându-se cu oastea împotriva păcii cei ce îi îngădue aceasta, aceia vor fi întâia pricină pentru stricarea sfintei păci... Porunciţi şi ordonaţi deci straşnic voevodului Radu ca şi lui Homonnay şi oştilor de pe lângă ei, să-şi ia mâinile de pe lucrul acesta şi să nu dea pricină pentru aţâţarea din nou a focului. Căci neîmpiedecându-se acestea, şi dacă porunca nu este ţinută, veţi fi pricina stricăciunii sfintei păci. Şi dacă se va întâmpla ceva din aceasta şi pricina păcatului pentru sărăcimea strivită în picioare prin pornirea oştilor, va cădea asupra voastră; iar noi vom fi oameni mântuiţi de vină în lumea aceasta cât şi în cealaltă; etc.

84.

Sătmar, 7 Iunie 1616.

Căp. Andrei Dóczy către regele Matia II.

Radu-Vodă e gata să plece cu oastea sa de 2000 haiduci adunaţi cu banii lui Homonnai.

Des Radul Vaida hungarische Kriegsvolk, so mit des Herrn Homonnay Geldt geworben worden, liegt darumb in diesen

[1] Pacea dela Zsitvatorok, încheiată între delegaţii unguri ai principelui Ştefan Bocskay şi comisarii turci în toamna anului 1606 şi ratificată de împăratul Rudolf la 6 Decemvrie.

Spannschaften, diese Wochen sollen sie fort rücken. Wie ich vernimb, Radul soll auch mit ihnen fort reisen.

Saggmär, den 7. Juny. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Juny 46.)

Notă. După multe greutăţi neaşteptate, Radu-Vodă a putut pleca a doua zi. Acest lucru îl aflăm din raportul căpitanului Dóczy (din 9 Iunie 1616) şi anume: Radul Vaida solle gestern mit denen die er umb sich gehabt aufgebrochen sein, undt sich zu den Hayduggen in diesen Orten, welche bey zwey Tausendt stark, undt sich noch täglich samblen stossen, undt also fort rücken.

85.

Ecsed, 8 Iunie 1616.

Căp. Gabriel Perneszy către comitele Sigismund Forgách.

Raport despre oastea lui Radu-Vodă. Sosirea lui Nicolae Petraşcu în tabăra sa. Numărul oştilor de 2000 creşte zilnic, căci Homonnai a trimes bani destui şi nu cere jurământ de credinţă dela soldaţii înrolaţi. A sosit şi o oaste de 1000 Leşi. Lista căpitanilor de haiduci ai lui Radu-Vodă.

Az hadak állapatja felől Nagyságodnak azt irhatom bizonyoson, mihelt Bátorba az 14 zászlóval meg mostrálták, az Tiza mellé oszlottak vala, Petraczko Vaida meg érkezvén császár urunktul ő felségétűl ez el mult hetfün, Homonnai György uram ő Nagysága Beno Mihály nevü jámbor szolgáját hat lovon, kocsin láda-pénzzel meg inditván, az fizető mesterségre, az hadakkal meg indult és köztök jár, mind helyben s mind uton mingyárást fizet nekik, az kik közikbe adják magokat, hitet nem kévánván tülök. Az hadaknak egy része hetfün ment által Fabianházán és az ő felsége jószágára szállottak. Tegnap ment által Fabianházán az dereka, kik előtt Putnoki János, Fekete Péter, Moczoni, Kun István, Fóti uramék voltak fizető mesturammal együtt és Vadára szállottak. Mint hogy peniglen az mi ótalommal az ő felsége jószágának lehetnénk, azon igyekeznénk vicecapitán uramat Fabianházán ki szállitván az ő Kegyelme zászlója alatt való vitézekkel az Homonnai uram hadnagyi, capitányi szembe levén ő Kegyelmekkel, bizonyoson mondották, hogy az ur ő Nagysága levele érkezett utánok Ungvárról, kiben azt parancsolta, hogy mingyárt meg induljanak és az Ér mellé szálljanak, és hogy ő Nagysága is ez mai nap, ugy mint

szeredán meg indulna; mely hadak minemü kártétellel menjenek által az ő felsége jószágán, azt én nem tudnám meg irni Nagyságodnak, söt Fabianházán is az ö felsége korcsomájára rá mentek zászlóstul az gyalogok, ki miatt az ö felsége vitézi közt és ő köztök csak nem rut dolog indittatott. Az hol Nagyságod azt irja: meg fenyiténém öket, *vana est ira sine viribus*. Mely hadak immár, Nagyságos uram, vadnak két ezeren, bizonyos fizetések járván, hihetö, hogy többen is gyülekeztek.

Ma ugy értöm, Nagyságos Uram, hogy ezer kopjás lengyel is költözött volna által az Tiszán Ungvár felöl, de még ebben nem szintéı vagyok bizonyos, kik elött annyira futott az szegénség, hogy Kolosvártul fogva Zathmárig és Echedig nincs ember az falukon; etc.

Réday Ferencz uram felöl azt értem, hogy elöljáróba öt száz lovast és öt száz gyalogot bocsátott Diószeghez, hogy ott szálljanak táborba vigyázatnak okáért; az több haddal Várad mellett Őszinél vadnak táborba. Én azt értem, Nagyságos Uram, hogy ha Homonnai uram ö Nagysága Radul vajdával együtt Erdélyre mennek, Bethlen Gábor az országból ki jü, és ha kincsével, törekedésével hadnak szerét teheti, Homonnai uramat hátul veszi.

Datum ex Arce Eched, die 8. Iunii. Anno 1616.

Az kapitánok, hadnagyok száma: 1. Az fizetö mester Beno Mihály, fejérvári barbély fia, az oszt naponként pénzt ki. 2. Putnoki János kapitán. 3. Fekete Péter kapitán. 4. Folty. 5. Mochonay. 6. Kun István. 7. Nagy Lukács. 8. Tatay Ferench, ki leggonoszabb az természet szerént való hajdu hadnagynál. 9. Barbély Ambrus. 10. Georényi János. 11. Gombos András. 12. Barbély Miklós. 13. Pribek Sándor. 14. Tiukodi János. 15. Kende Ferench. 16. Bagdi Georgy. 17. Nagy Pál. 18. Gebei Tamás.

Prini Gabriel uram is el indul s be megyen Szabó Farkas sógorával Homonnai urammal, Matuznai Pál uram is.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Juny 47.)

Trad. Pot scrie sigur Măriei Tale despre starea oştilor, că îndată ce le-au muştruluit în Bator cu 14 steaguri, le-au împărţit lângă Tisa; Petraşcu-Vodă sosind Lunea trecută dela Maiestatea Sa împăratul nostru şi Măria Sa domnul George Homonnai a făcut să plece sluga sa credincioasă cu numele Mihai Beno pe şase cai, în trăsură cu lada cu bani, pentru meşteşugul plăţii, a plecat cu oştile şi umblă între ele şi le plăteşte numaidecât pe drum pe cei ce se amestecă cu ei, nepoftind credinţă dela ei.

O parte din acele oştiri a trecut Luni prin Fábiánháza şi s'a aşezat pe moşia Maiestăţii Sale. Ieri a trecut grosul prin Fábiánháza, în fruntea lui erau domnii Ion Putnoki, Petru Fekete, Moczoni, Ştefan Kun, Fóti împreună cu ţalmaisterul şi s'au aşezat în Vada. Iar fiindcă întru cât putem să fim cu apărare pentru averea Maiestăţii Sale, ne-am silit ducând pe domnul vicecăpitan în Fábiánháza împreună cu soldaţii de sub steagul domniei sale, fiind de faţă cu domnia sa hotnogii şi căpitanii domnului Homonnai, au spus sigur că a sosit după ei din Ungvár scrisoarea Măriei Sale domnului cu porunca să plece numaidecât şi să se aşeze lână Ér şi că şi Măria Sa în ziua de azi, adică Miercuri, va pleca; cari oşti cu ce păgubiri trec prin moşia Măriei Sale, eu nu o pot scrie Măriei Tale; ba chiar şi în Fábiánháza s'au năpustit cu steagul pedestraşii asupra cârciumii Maiestăţii Sale, din care pricină s'a iscat între soldaţii Maiestăţii Sale şi ei aproape lucru urît. Unde scrie Măria Ta să-i ameninţi *vana est ira sine viribus*. Cari oşti sunt acum, Măria Ta, două mii şi după ce primesc soldă sigură, e de crezut că se strâng şi mai mulţi.

Azi înţeleg aşa, Măria Ta, că şi o mie de lănceri poloni s'ar fi mutat dincoace de Tisa, de către Ungvár, dar în aceasta nu sunt încă tocmai sigur, dinaintea cărora atât a fugit sărăcimea că dela Cluj până în Sătmar şi Ecsed nu mai sunt oameni în sate; etc.

Am înţeles despre domnul Francisc Rédey, că a slobozit în avangardă cinci sute călări şi cinci sute pedestraşi la Diosâg, să se aşeze acolo în tabără pentru pricina observării; celelalte oştiri sunt în tabără la Ioşia lângă Oradea. Eu înţeleg aşa, Măria Ta, că dacă domnul Homonnai împreună cu Radul-Vodă merg împotriva Ardealului, Gabriel Bethlen iese din ţară şi dacă prin averea şi silinţa sa poate face rost de ostaşi, atacă pe domnul Homonnai dela spate.

Numărul căpitanilor şi al hotnoghilor: 1. Ţalmaisterul Mihai Beno, fiul bărbierului din Bălgrad, împarte bani zilnic; 2. Ion Putnoki căpitan; 3. Petru Fekete căpitan; 4. Folty; 5. Mochonay; 6. Ştefan Kun; 7. Luca Nagy; 8. Francisc Tatay care este de fel cel mai ticălos între hotnoghii de haiduci; 9. Ambrozie Barbély; 10. Ion Görényi; 11. Andrei Gombos; 12. Nicolae Barbély; 13. Alexandru Pribek; 14. Ion Tyukodi; 15. Francisc Kende; 16. Gheorghe Bagdi; 17. Paul Nagy; 18. Toma Gebei.

Pleacă şi domnul Gabriel Prini şi intră cu cumnatul lui Lupu Szabó, cu domnul Homonnai şi domnul Paul Matuznai.

86.

Nagykálló, 11 Iunie 1616.

Căp. Andrei Lónyai către comitele Sigismund Forgách.

Oştile lui Radu-Vodă voind a atrage de partea lor pe haiducii din jurul cetăţii Oradea, aceştia unindu-se în taină cu Francisc Rédei, au fost surprinşi de ceilalţi haiduci şi risipiţi.

Ezen órában adák értésemre, mint hogy Homonnai uram és Radulj wajda szolgái mentek volt az Wárad felé való haidukra, azokat az hűségre akarván hajtani, már ugyan alkolmasént elő is mentek volt dolgokban, még sem reménlvén, hogy a mi kegyelmes urunk hajduitul bántások legyen, egyet értettek Rédei Ferenczczel és egyszersmind rájok ütvén Fekete Péterékre, sok harczolás és sok vérontás után annyira meg tolták Fekete Pétereket, és mind széllel verték őket, sokat benne le vágván, sokat el fogván; ilyen véletlen dolgot tettek rajtok az császár urunk ő felsége haidui, mert soha sem Rédei, sem az más birodalom velek nem birt volna, ha véletlenül ez a nánási, beszerméni, zoboszlói, polgári, hatházi haidu rájok nem ment volna, kik immár mind pártosok. Ez után mit miveljenek, azt csak Isten tudja. Ezt azért akarám Nagyságodnak értésére adni, hogy [ha] az jó vármegyék ezt véghez tudták vinni, immár csak csendesitsék; etc.

Raptim ex Kallo, 11. Iunii. Anno 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Juny 47.)

Trad. In acest ceas m'au vestit că slugile domnului Homonnai şi ai voevodului Radul au mers asupra haiducilor din partea Orăzii, voind să-i înduplece la credinţă şi după împrejurări au şi înaintat în această afacere, neavând nădejde că vor fi bântuiţi de haiducii milostivului nostru domn, s'au înţeles cu Francisc Rédei şi totodată năpustindu-se asupra oamenilor lui Petru Fekete, după multă hărţuială şi vărsare de sânge au împins atât de mult pe ai lui Petru Fekete şi i-au împrăştiat, tăind pe mulţi din ei, prinzând mulţi; astfel de lucru neaşteptat au săvârşit asupra lor haiducii Maiestăţii Sale împăratului nostru, pentrucă niciodată nici Rédei, nici cealaltă împărăţie n'ar fi izbutit cu ei, dacă din întâmplare n'ar fi mers asupra lor haiducii din Nánás, Beszermény, Szoboszló, Polgári şi Hatház, cari acum sunt toţi răsvrătiţi. Numai Dumnezeu ştie ce vor face după aceasta. Aceasta am vrut să aduc la cunoştinţa Domniei Tale, că dacă comitatele credincioase au putut să facă aceasta, acum să le liniştiţi; etc.

Notă. Orașele haiducești în cari recrutările de oști au fost săvârșite de oamenii lui Homonnai și Radu-Vodă erau: Beszermény, Nánás, Polgári, Hatház, Szoboszló, Koniardi, Vaidakaba, Ujfalu, Bagamér și Nagy Léta, toate locuite de Unguri ostași. Aceștia însă nu au cutezat să se miște de teama Turcilor și au rămas neutri, cu toate că mulți dintre haiduci primiseră chiar și solda lui Homonnai. [1]

87.

Praha, 13 Iunie 1616.

Cav. Zorzi Giustinian amb. către dogele Veneției.

Principele Gabriel Bethlen a alungat oștile lui Homonnai dela hotarul Ardealului cu ajutor primit dela Turc, căruia neputându-i preda cetățile Lipova și Ineul, reclamate de atâtea ori, i-a făgăduit Oradea.

L'Humonai nell' impresa di Transilvania va tirando inanzi, et il Gabor per divertirgli il favor de Turchi, non havendo potuto per l'oppositione del presidio consignargli Lippa et Gianu, procura di dargli Varadino, piazza molto più importante et chiave dell' Ongaria Superiore. Il palatino d'Ongaria ha intercetto lettere di Ali Bassà al predetto Humonai, colle quali l'esorta a desistere per hora da quell'impresa, et che ad altro tempo gli mantenerà le promesse, et l'ha mandate all'Imperatore, et sospettando il palatino vi sia anco l'assenso dell'Imperatore s'è egli molto commosso, et essendo più Re in quel Regno, che Cesare istesso è causa di questi moti, et saria di maggiori, *se si certificherà, che il Cardinal Kleselio habbia trattato in Vienna col Coloniz di farlo, come vien detto, prigione.* E' voce che Ali Bassà di Buda habbi strappazzato molto l'ambasciator di Sua Maestà.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

88.

Sătmar, 16 Iunie 1616.

Căp. Andrei Dóczy către regele Matia II.

Radu-Vodă se află lângă Munkács cu o oaste de 1500 oameni. Intre ofițeri are și pe Fekete și Putnoky cari i s'au alăturat trădând pe rege. Știri din Ardeal despre tirania principelui Bethlen.

Radul Vaida befindet sich sechs Meyl Wegs von hinnen, nicht weit von Munkach, solle sich bey fünfzehen hundert stark, wie ich berichtet werde, befinden. Das versträute Volk ziehet ihme

[1] In baza scrisorii lui Aly pașa către numitele orașe din Szolnok, 25 Iunie 1616. (Acta Thurzóiana fasc. 76 No. 31.)

allgemach widerumb zue; es ist einmal gewiss, dass Fekete Peter undt Putnoky was sie in proposito gehabt, wohl vollenden hätten khinnen, wann soliche Verrätherey aus Eurer Kays. Mt. Dition nicht accedirt hätte. Ich für mein Person kann's in der Wahrheit schreiben, dass ich kein Wort darumb gewusst, viel weniger darzue consentirt, dass Fekete Peter und Putnoky soliches fürnehmben sollen, dann mein Intent allzeit dahin gewest, dass sie des Radul Vaida Ankunft erwarten sollen, und alsdann mit ihme fort ziehen. Weilen ich aber mit ihnen nichts anbefehlen gehabt, haben sie mich auch darumben nicht gefragt, was sie thuen oder lassen wöllen. Obwolen der Verlust nicht gross, dann diese nicht so hart geschlagen, sondern nur von einander zersträuet worden, so ist es doch umb so viel nützlicher, damit man sehe undt wisse, wer Euer Kays. Mt. wohl oder übel will, wem zu trauen und vor wemb sich einer zu hüeten hab.

In Siebenbürgen ist auf diesmal kein Läger, weder Türggen, noch Tartern, sondern erwarten noch mit Verlangen, damit sie von der Tyranney des Bethlen undt künftigen Übel erledigt khundten werden. Kann Euer Kays. Mt. gewiss schreiben, dass die Türggen selbst dem Bethlen darumb angeredet, warumb er mit seinem eignen Bluet und Nation so tyrännisch umbgehet, undt billicher er ein Türgg undt Tyrann entgegen die Türggen Christen genennet sollen werden; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Exp. 16.161 Juny 39/1.)

Notă. Radu-Vodă era fericit că şi-a ajuns scopul şi poate pleca cu oastea sa spre a-şi reocupa scaunul său domnesc, dar pe neaşteptate a doua zi după această scrisoare de mai sus «solle Herr Homonnay solchen nach Ungvár erfordert haben» şi pe de alta comitatul Sătmarului a proclamat «insurecţiune generală» adică mobilizarea nu împotriva regelui, sondern allein, dieweil sie hören, dass des Radul Vaida Volk grossen Schaden thuet, wöllen sie ihre Gueter beschützen und verhüeten; doch ihn, Radul in seinem Fürnehmben nicht hindern.

89.

Košice, 18 Iunie 1616.

Comitele Sigismund Forgách către palatinul George Thurzó.

Radu-Vodă se află adăpostit pe o insulă la Sătmar şi deoarece are şi ostaşi leşi, e de crezut că nu se vor preda cu uşurinţă în cazul unui atac. Homonnai continuă a-şi înmulţi oştile. Situaţia lui Radu-Vodă e însă foarte rea, căci având şi soldaţi străini, se teme mult să nu fie cu toţii tăiaţi de miliţia ungară a comitatelor.

Ezen órában érkezék Rédei Ferencznek és Zakmár vármegyének is követe. Ide elég zürzavarban vadnak az vármegyék. Én nem

tudok mit reméllenem, holott az vármegyék nem hogy megcsendesednének, de naponként insurgálnak, inkább Homonnai uram ellen, noha én eléggé csendesétem őket. Rádul vajda Zakmár táján egy szigetben szállott, az hová reá akarnak menni. Lengyel fegyveres hada lévén véle, hihető, hogy könnyen magokat meg nem adják, hanem magok oltalmában mindent cselekesznek, kiből minemő nagy vérontás történhetik, csak az élő Isten tudja. Homonnai uram is penig meg nem szűnik, hanem hadait többéti, félvén immár az vármegyéktűl is. Az mint Kegyelmednek ez előtt is meg irtam, bizon igen jó volna, ha Kegyelmed ez vármegyék köziben alá jöhetne, mert ha Kegyelmed meg nem csendesiti őket, ezek bizon meg nem csendesednek külömben, hanem ha valami nagy vérontás csendesiti meg őket; etc.

Rádul vajdát ez előtt az ő fölsége parancsolatja szerint ez országon által bocsátták volna, ha bé akart volna menni Hawasalfeoldében, de immár az is, az mint eszemben veszem, el nem mér menni. Idegen nemzet lévén véle, félő, hogy le ne vágják őket, az mint az vármegyék neki kászolódtanak; etc.

Datum Cassoviae, die 18. Iunii 1616.

In dorso: Exhibitae Bichae, 23. Iunii 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 56 No. 38.)

Trad. In acest ceas a sosit trimisul lui Francisc Rédei şi al comitatului Sătmar. Aici comitatele sunt într'o zarvă destul de mare. Eu nu ştiu ce să nădăjduesc, căci comitatele nu numai că nu se liniştesc, dar zi de zi se răscoală, mai ales împotriva domnului Homonnai, cu toate că eu le liniştesc îndeajuns. Voevodul Radul s'a aşezat într'un ostrov aproape de Sătmar, unde vreau să meargă asupra lui. Fiind cu el armată leşească, e de crezut, că nu se predau uşor, ci vor face totul pentru apărarea lor, din care pricină numai Dumnezeu poate prevedea ce vărsare mare de sânge se poate isca. Nici domnul Homonnai nu încetează ci îşi înmulţeşte oştile, temându-se acum şi de comitate. Precum am scris Domniei Tale şi mai înainte, ar fi foarte bine dacă Domnia Ta ai putea veni aici între comitate, căci dacă nu le linişteşti Domnia Ta, ele cu adevărat că nu se vor linişti, numai dacă nu le va linişti vreo vărsare mare de sânge; etc.

Pe voevodul Radul mai înainte l-ar fi îngăduit prin ţara aceasta după porunca Maiestăţii Sale, dacă ar fi vrut să intre în Ţara-Românească; dar după cum înţeleg, el nu îndrăzneşte să intre. Fiind cu el neam străin, e de temut, să nu-i taie, după cum au plecat comitatele către el; etc.

90.

Wien, 18 Iunie 1616.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Ordonă ca în toată vremea cât Radu Şerban-Vodă va fi absent, până se va întoarce din Ţara-Românească, soţia sa să primească şi mai departe pensia lunară de 200 fiorini.

Intimamus Mag. Gen. ac Egr. Do. Vestris Sacram Caesaream Regiamque Mtem D.N.C. benigne ad demissam instantiam Radulii Waivodae decrevisse, ut eiusdem conthorali, pro sua sibique adiunctorum necessaria intertentione quousque ipse Waivoda ex Valachia redux fiat, deputatum 200 fl. ex Tricesima Tyrnaviensi continuetur, et certo certius pendatur.

Eapropter ... serio hisce committimus ... velint supratactae dominae Radulianae praenotatam menstrui deputati summam ex proventibus Tricesimae Tyrnaviensibus, ut hactenus factitatum, ad necessariam eiusdem et familiae sustentationem exsolvi, tribuique procurare atque ut tricesimator ibidem constitutus istiusmodi solutionem infallibiliter praestet, seriam ordinationem instituere; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 617 fol. 15.)

91.

Szolnok, 5 Iulie 1616.

Aly paşa-vizir către Staturile şi Ordinele Ungariei.

Confirmă primirea obligaţiei lor de a nu ajuta pe Homonnai şi pe Radu Şerban-Vodă să ocupe tronul Ardealului, respectiv al Ţării-Româneşti.

Mi vezér Aly Passa etc.

Nagyságtoknak böcsülletes levele emberinek kezekből nekünk meg adatott, melyet nagy böcsüllettel vöttünk és mindenképpen meg értettük abban mit irtatok nekünk. Ennek előtte az Nagyságos generális Forgach Sigmond ur barátunknak az szent békesség háborgatók felől irattunk levelünket Nagyságos ur barátunknak gyülésekben meg mutatván és meg olvastatván és az mi Zolnokhoz való jövésünknek oka nyilván lött Nagyságtoknál, és ahoz képest tü Nagyságtok szerelmes barátink is az két hatalmas császárnak tött böcsülletes fogadására és mind az két részre való jó és szent békességre és az köztünk való szeretet és csendességre, az mint illett cselekedvén, az szent békességnek ellene Erdély és Havasalfölde országinak fejedelemségeért be menni akaró Homonnai és

Raduly helyekböl felkelvén, támadván, hadaitokkal és fegyveretekkel reajok menvén hadokat el oszlattátok és ö magokat váraiban le csendesitettétek. És ez dologért ö felsége Római császár is azoknak keményen meg paroncsolván, hogy az szent békességet meg böcsülvén, csendességben maradjanak; Nagyságtok is penig, böcsülletes urbarátink ezt fogadta, hogy ennek utánna soha Homonnait és Radult olyan dologhoz kezdeni nem engeditek és el nem bocsátjátok öket benne s ha csendességben nem maradnak, eleit vevén akar jóval s akar gonosszal el távoztatjátok és nekünk meg izenitek. Mi is azért szép fogadással irt menedékteknek helt advàn, és az kétséget szivünkböl ki vetvén hadainkat el oszlatván s helyünkre menvén csendességben leszünk. Azon szerint azért Nagyságtok is hadokat el oszlassa és az két hatalmas császároknak fogadások helyén maradván és az szeretet és barátság is napról napra többüljön. Én is az én hitömre és tisztességemre mondom és irom penig, hogy az mi akaratunk is ez és az szép békességnek bántását és meg háborgatását senkinek is semmi móddal meg nem engedjük; etc.

Zolnoknál, kedden iratott Juniusnak 25 napján az ó kalendarium szerint 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Aug. 5. Copie.)

Trad. Noi vizirul Aly Paşa etc. Cinstita scrisoare a Măriilor Voastre ni s'a dat din mâna omului Măriilor Voastre; am primit-o cu mare cinste şi am înţeles tot ce ne-aţi scris. Inainte de aceasta, scrisoarea scrisă de noi prietenului nostru generalului Sigismund Forgach despre stricătorii sfintei păci arătând-o şi punând s'o cetească în adunarea Măriilor Voastre prietenilor noştri, şi pricina venirii noastre la Szolnok a fost vădită Măriilor Voastre şi Voi iubiţi prieteni, pricepând înţelesul ei, făptuind cum se cuvine, după cinstita făgăduinţă făcută celor doi puternici împăraţi şi pentru pacea bună şi sfântă pentru amândouă părţile şi pentru dragostea şi liniştea dintre noi, sculându-se din locurile lor şi atacând împotriva păcii sfinte pentru principatul Ardealului şi al Ţării-Româneşti Homonnai şi Radul, mergând cu oştile asupra lor, le-aţi împrăştiat oştile şi pe ei i-aţi liniştit în cetăţile lor. Şi pentru acest lucru poruncind straşnic şi Maiestatea Sa împăratul roman, că cinstind sfânta pace, să rămână în linişte; şi Măriile Voastre, cinstiţi domni prieteni, aţi făgăduit că după aceasta nu îngăduiţi şi nu sloboziţi niciodată pe Homonnai şi pe Radul să se apuce de un astfel de lucru şi că dacă nu rămân în linişte, luându-le-o înainte, îl îndepărtaţi fie cu binele, fie cu răul şi mă vestiţi pe mine. De aceea

şi noi dând loc scrisorii voastre trimise cu făgăduinţă frumoasă şi aruncând îndoiala din inimă, împrăştiindu-ne oastea şi întorcându-ne la locul nostru, vom fi în linişte. La fel şi Măria Voastră să vă împrăştiaţi oştile şi făgăduinţele către cei doi împăraţi rămânând pe loc şi dragostea şi prietenia să se înmulţească zi cu zi. Şi eu zic şi scriu pe credinţa şi cinstea mea, că nimănui nu îngăduim în niciun chip bântuirea şi turburarea voinţei noastre şi a acestei sfinte păci; etc.

92.

Bicse, 6 Iulie 1616.

Palatinul George Thurzó către comitatul Sătmar.

Deoarece în permisul dat de împărat lui Radu-Vodă nu era vorbă ca el să strângă oşti în Ungaria şi să treacă cu ele în ţara sa prin Ardeal, prejudecând confederaţia ce împăratul o are cu Ardelenii: la solicitarea palatinului, împăratul a însărcinat pe prepozitul Petru Pázmány să meargă la Radu şi Homonnai, dându-le de ştire să-şi sloboadă oştile pentru liniştea ţării. Prepozitul nu i-a găsit, totuşi lăsându-le în scris ordinul împăratului, neliniştea produsă de insurgenţii lui Radu s'a potolit. Liniştea se confirmă şi de vizirul Ali-paşa, care a asigurat pe palatin prin jurământ că se va întoarce (la Buda) îndată ce oştile lui Radu şi Homonnai se vor împrăştia într'adevăr.

Émlékezzék meg Kegyelmetek arról, mennyiszer irtuk meg Kegyelmeteknek, hogy ő felségének, az mi kegyelmes urunknak nincsen semmi akaratja abban, hogy Homonnai Erdélyben s Raduly vajda Havasalföldében haddal menjenek, kiről levelei vadnak nálunk ő felségének, jóllehet az Raduly be menetelinek consentiált volt ő felsége, ugy hogy ha török császár meg engedi és az havasalföldiek is acceptálják; de soha nem kellett volna fegyverrel készülni, nem is contineálja azt az ö felsége neki adott salvus conductus levele. Informáltatván azért ő felsége hadgyüjtésekről és az országban való zürzavar-szerzésekről, mingyárt levele által könnyen meg parancsolta ő felsége mind Homonnainak s mind Radulynak, hogy tovább ne procedáljanak, hanem minden hadakat mingyárást el oszlassák és vesztegséggel csendességben legyenek, mert ő felsége az erdéliekkel való confoederatiót szentül meg akarja tartani.

Ez ebben levén, nem türhetők, hanem magunk szolgánkat ismét fel küldöttük Prágában ö felségéhez, instálván ő felségénél, hogy ő felsége találjon mégis más oly módot az dologban, hogy

supersedeáljanak Homonnai és Radulj, mert ha tovább igyekeznek menni dolgokban, semmi jót nem várhatunk belőle, holott az török talpán vagyon és csak az occasióra vigyáz, félő, hogy nem csak sok keresztyén vér őmlik, de az országnak nagyobb detrimentuma is következik. Szüntelen való sollicitálásunkkal azért ő felségénél azt efficiáltuk, hogy nem elégedett avval meg, hogy elsőben levele által parancsolt Homonnainak és Radulinak, hanem ujolan bizonyos követit, Pazmani Pétert, kinek az turóczi praepostságot conferálta ő felsége (minthogy akkor több magyar ő felsége mellett nem volt) bocsátotta alá hozzájok, ki által és igen strictissime megparoncsolta ő felsége nekiek, hogy mingyárást, minden haladék nélkül le szálljanak és népeket el oszlassák, mert általánfogva büntetlen ő felsége nem szenvedi. Vagyon is penig effectusa az ő felsége paroncsolatjának, mert mikor immár az Kegyelmetek követe, Keczer András nálunk volna, azomban érkezék Pazmani Péternek Cassáról irt levele, melyben adja értésünkre, hogy Radulj vajdát nem tudják hova lött; ha Lengyelországban ment-e vagy más felé, ám lássa, akar hova menjen, penig ez országból ki ment. Az mi penig Homonnai Georgyöt illeti, az is alább hadta az dolgot és azt irja felőle, hogy az is semmit nem cselekeszik, hanem csendességben leszen és semmire okot nem ad.

Az mi Aly-passát illeti, azt is meg találtuk, mind emberünk s mind egynehány rendbeli levelünk által intvén, hogy hadát oszlassa és az két császárok között erős hittel confirmált békességet ne turbálja, kitől válaszunk vagyon s azt irja erős hütire, hogy mostani helyéből meg sem mozdul és semmi ellenkező dolgot nem is akar cselekedni, hanem mihelyen Homonnai és Radulj el oszlatták hadokat, ő is leg ottan be száll helyében és az békességhez alkalmoztatja magát; etc.

Datum in Arce nostra Bichie, die 6. mensis Iulii 1616.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616 Aug. 55. Copia coaeva.)

Trad. Vă veţi aduce aminte Domniile Voastre, de câte ori am scris Domniilor Voastre că Maiestatea Sa, milostivul nostru domn nu are nicio voie ca Homonnai să meargă cu oaste în Ardeal şi Radul-Vodă în Ţara-Românească, despre care lucru avem scrisori dela Maiestatea Sa, cu toate că Maiestatea Sa consimţise la intrarea voevodului Radu, aşa că dacă îl îngădue împăratul turcesc şi îl primesc cei din Ţara-Românească; dar niciodată nu trebuia să se gătească cu armele. Scrisoarea de salv-conduct dată lui de Maiestatea Sa nici nu cuprinde aşa ceva. De aceea ştiricind

Maiestatea Sa despre adunările de oaste și despre prilejuirea de turburări în țară, numaidecât ușor a poruncit Maiestatea Sa prin scrisoare atât lui Homonnai cât și lui Radul, să nu urmeze mai departe, ci toate oștile numaidecât să le risipească și nefăcând nimica să fie în pace, pentrucă Maiestatea Sa vrea să țină cu sfințenie confederația cu Ardelenii.

Fiind aceasta într'atâta, nu am putut răbda, ci am trimis de iznoavă sluga noastră la Maiestatea Sa în Praga, stăruind la Maiestatea Sa, să găsească totuși Maiestatea Sa alt chip în afacerea aceea, să se liniștească Homonnai și Radul, pentrucă dacă se vor osârdi mai departe în treburile lor, nu ne putem aștepta la niciun bine, căci Turcii sunt în picioare și așteaptă numai prilejul și e de temut că nu numai că se varsă mult sânge de creștin, dar va urma o și mai mare pagubă pentru țară. Prin stăruința noastră neîntreruptă pentru aceasta la Maiestatea Sa am izbândit că nu s'a mulțumit cu aceea că mai întâi a poruncit prin scrisoare lui Homonnai și lui Radul, ci din nou a trimis la ei pe solul său Petru Pázmány, căruia Maiestatea Sa i-a dăruit prepozitura din Turócz (fiindcă atunci nu erau pe lângă Maiestatea Sa alți Maghiari) prin care le-a poruncit foarte strict Maiestatea Sa, ca să se coboare numaidecât și să-și împrăștie oamenii, căci altfel Maiestatea Sa nu va suferi lucrul nepedepsit. A și avut efect porunca Maiestății Sale pentrucă acum, când trimisul Domniilor Voastre Andrei Keczer se află între noi, sosi scrisoarea lui Petru Pázmány scrisă din Cașovia, în care ne dă de știre că nu se știe unde s'a dus voevodul Radu; de s'a dus în Polonia ori nu, dar oriunde ar fi, se știe că din țară a ieșit. Iar în privința lui George Homonnai, a lăsat și el mai jos lucrul și scrie despre el că nu face nimic ci va fi în pace și nu dă prilej la nimic.

In ce privește pe Aly-Pașa, l-am sfătuit atât prin omul nostru, cât și prin câteva scrisori, să-și împrăștie oastea și să nu turbure pacea întărită cu credință tare între cei doi împărați; dela el avem răspuns și scrie pe credință tare că nici nu se mișcă din locul de acum și nu vrea să facă niciun lucru potrivnic, ci îndată ce Homonnai și Radul și-au împrăștiat oștile, trece și el numaidecât la locul său și se potrivește păcii; etc.

Notă. Fiindcă la un astfel de sfârșit nefavorabil nu s'a așteptat niciunul dintre ambițioșii aliați, Radu-Vodă speriat de amenințările palatinului Thurzó, a fugit în Polonia la prietenii săi de acolo, fără să aștepte sosirea prepozitului Pázmány trimes din partea împăratului. Acesta însă nu a găsit nici pe Homonnai, care văzând unde a ajuns cu planul său ostil, a dezavuat în modul cel mai simplu pe aliatul său Radu-Vodă, trimițând vorbă

lui Pázmány că nu ştie nimica de Radu.[1] Prepozitul însă nefiind mulţumit cu această negare, era hotărît să plece din Caşovia la dânsul, fără să ştim dacă a ajuns de fapt la el şi ce ispravă a avut cu el după această misiune grea, primită pe neaşteptate, numai pentrucă altă persoană mai de vază nu se afla la Curtea împărătească.

93.

Venezia, 9 Iulie 1616.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Cazacii au gonit din Moldova pe Tomşa-Vodă înscăunat din nou prin Turci, pentru care lucru ceauşul sultanului s'a plâns în faţa senatului polon într'un mod aşa de liber, încât a fost arestat şi chiar bătut. Leşii cer la Poartă restituirea fiului decedatului Simion Movilă în locul lui Tomşa-Vodă.

Con lettere di Varsovia habbiamo che li Cosachi dopo haver scacciato il scritto Vaivoda Tomsa della Valachia[2] et postovi un'altro, in 20 scaramutie havevano anco essi Cosachi ammazzato gran quantità de Turchi, Tartari, Vallacchi et Moldavi, et fatto acquisto di 70 pezzi d'artiglieria; per il che il Gran Turco havesse mandato un novo chiuaus in Polonia, et essendo alli 20 passato comparso avanti il Re et li Stati all' audienza, et fattovi sopra ciò gran querele per li cattivi portamenti de Cosachi; ma venendo alla conclusione, disse tale e tante vituperose parole contro detti Cosachi che il Re et li senatori restorno in modo offesi che gli fecero dire che dovesse levarsi di là. Ma volendo il chiaus parlar più oltre, non ostante l'ammonitione fattali, alteratosi perciò il Re, diede ordine che fosse battuto, sì come seguì, et così dopo l'haver ricevuto molte ferite, cascò in terra, dopo di che fu menato pregione con 20 degli suoi.

Di Costantinopoli delli 28 Maggio scrivono che vi era gionto un ambasciator Polacco per far instanza al Gran Signore che voglia confirmar per Vaivoda di Moldavia il figliolo del già Simone posto da Polachi in Moldavia in luoco del Tomsa, ma pareva che Sua Altezza non ne volesse ciò sentire.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1084 fol. 267.)

[1] Cuvintele lui Pázmány către împăratul Matia, din Caşovia, în 2 Iulie 1616: Experiar quid hac de re dominus Homonnai dicturus sit, nam per hominem ad se missum significat se nihil de Radulio scire. (Petri Cardinali Pázmány Epistolae collectae vol. I — Budapestini, 1910 — p. 56.)

[2] Ştefan Tomşa de astădată n'a stat mult pe scaun, căci încă la 30 Aprilie se scrie dela Stambul: che li Polachi di novo fossero tornati in Moldavia et discacciato il scritto Tomsa, per il che il Gran Signore si mostrava molto alterato. (Ibidem, fol. 220.)

94.

Wien, 13 Iulie 1616.

Arhiducele Maximilian către Camera Ungară.

Ordonă să se achite pensia restantă mitropolitului Dionisie Ralli.

Demisse recordari debetis, quam crebris iisque seriis ordinationibus vobis antehac iunctum fuerit, ut Illustri ac R^mo^ domino Dionisio Ralli Paleologo ... indultos ... 50 taleros menstruos... una cum restantiis pendi curaretis.

Cum vero is nobis demisse supplicando exponat, sibi a pluribus mensibus praenotatum suum deputatum minus exsolutum esse, atque in tanta morborum et senectutis confluentia constitutus, ut fame ipsi vita praecludatur, pro largienda aliqua stipe, quam ipsi interea temporis misericordia et benigna compassione victi, tribui curavimus supplex institerit, adeo ut nihil aequitati magis conforme reperiamus, quam si ipsi in miseriis animam propemodum agenti manus auxiliatrices porrigantur: Ea de causa prioribus ordinationibus inhaerentes praefatae Suae M^tis^ nostroque nomine vobis hisce benigne et serio quidem praecipientes demandamus, quatenus antetacto Paleologo, non solum stato tempore menstruos 50 talleros infallibiliter ... pendi et exsolvi, verum etiam restantias hucusque tributi dilatos, absque ulla procrastinatione numerari atque ita extremae ipsius necessitati et inopiae sublevari procuretis; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 617 fol. 33.)

95.

Košice, 14 Iulie 1616.

Staturile şi Ordinele Ungariei Superioare către comitatele Ungariei.

Expunerea cruzimilor şi fărădelegilor comise de oştile lui Homonnai şi Radu-Vodă, a acestor răsvrătiţi, favorizaţi şi de mai mulţi nobili ca Nicolae Eszterházy, Dóczy şi Lónyai. Oştile au prădat în mod sălbatec, necruţând oameni, persecutând preoţii calvini, stricând amvoanele bisericilor lor, spre marea pagubă şi ruşine a norodului. Răul s'a ivit şi din partea Turcilor adunaţi în tabără mai jos de cetatea Szolnok, de unde ameninţau lumea cu nimicire, în caz că nu s'ar fi putut înăbuşi insurecţiunea lui Homonnai şi Radu. Staturile somează însă comitatele ca să nu-şi disolve oştile până nu vor primi avizul lor cum că oştile lui Homonnai şi Radu de fapt s'au risipit.

Paria literarum Statuum et Ordinum regni Hungariae Superioris partium ad omnes comitatus datarum.

Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii ac Nobiles. Domini patroni fautores, amici et fratres observandissimi. Servitiorum etc.

Minemü nagy tumultust, elszakadást és veszedelmes véggel magával hordozó indulást cselekedett legyen Homonnai Georgy Raduli vajdának ő felségétől adott salvus conductusa ellen társul magát Homonnai mellé adásával és haddal, tanácscsal s egyértelemmel ezekhez magokat adván Eszterház Miklós, Dóczi András és Lóniai András, ő felsége szatmári és kállai capitányi ezekhez járulván, az nemesség és uri rend közzül is némelyek ezeknek hozzájok tartozó nemes renden levő szolgájokkal egyetemben királyunk ő felsége, nemzetségünk szabadsága és országunk constitutiói ellen hadfogadásával, zászlóknak kiosztásával, az vitézlő népnek conscribálásával, idegen nemzetségeknek országunkban behozásával és azok által jámbor fő nemes emberek atyánkfiainak rutul megölésekkel, halálos sebekben ejtésekkel, vallásunkon levő prédicatoroknak szidalmazásokkal, fenyegetésekkel, hitünket, bennünket ebeknek nevezésekkel, templominknak megondokitásával s fertéztetésével, prédikálló székeknek el vagdalásokkal, uraknak, vármegyéknek közönségesen, külön külön penig sok fő nemes személyeknek halálos fenyegetésekkel, akarjuk tü Kegyelmeteknek, mint szerelmes atyánkfiainak, igaz magyaroknak és haza fiainak ez rövid irásunkkal értésére adnunk. Mely Homonnai Georgynek gonosz intentumát és ellenünk ez meg magyarázott factioul gonoszul el szánt akaratját noha mi, az kikkel illett mind követünk, mind bizonyos levelünk által, minek előtte még az dolognak az elein is volt, könyörgésünkkel és ezekből következendő közönséges veszedelmünknek meg magyarázásával sokszor is serio instáltunk, mindazonáltal ugyan azon insolentiák hozták azt reánk, hogy az budai vezér Aly passa az boznai, kanisai, tömösvári, egri passákat több sok békekkel, egyéb rendbeli hadaival fel ülvén és minekünk ellenünkben az Sonván és az Tiza mellett Zolnoknál táborban szálljon; honnan két hadai levén és az erdélyi fejedelem is egyetértvén, mit akartanak, azt csak Isten tudja. Mi ilyen nagy, veszedelmes szintén rajtunk levő szükségink között magunkra vigyázni akarván, jóllehet fel ültünk, de azért erről az vezért is meg találtuk. Irtunk az erdélyi fejedelemnek és Rhédei Ferencznek is ugyan csak arról, hogy mivel mi országul sem magunk, sem mások által az confoederatio ellen, melyet az mi kegyelmes urunk ő Nagyságával el végezett, nem insurgáltunk, impingálni sem igyekeztünk, ő Nagysága is azon confoederatiónak

fel bontására semmi okot nem adjon, söt az vezérnek is, hogy hadát le szállitván, eloszlassa, mentöl hasznosban tudja, irjon; etc.

Ti Kegyelmeteket is, mint szerelmes atyánkfiait, igaz magyarokat és hazánk tagjait felette igen kérjük, mind ezekröl mélyen gondolkodván, bizonyos követe által és leveleivel velünk egy értelemben levén, ő felségénél instáljon mindezeknek mentöl hamarébb meglételeiért. Palatinus urunknak az szerint irjon és izenjen az ország gyülése maturálására, mind authoritása szerint s mind penig mellettünk való könyörgésével ö felségénél, az mi kegyelmes királyunknál törekedjék és ő Nagysága is voltaképpen mutassa meg hozzánk való jó akaratját országunkra való gondviselésében. Söt jól eszében vevén ex praemissis állapatunkat alkalmaztassa ugy magát, hogy mind egy s mind más felöl való szükségünkben ujabb megtalálásunkra lehessen mi nekünk illendö és kétség nélkül való segitséggel, innen mi tölünk Kegyelmetek azont várván; mert noha generalis urunk ő Nagysága sub certis et magnis conditionibus offerálta arra magát, hogy intra quatuor vel quinque dierum spatium Homonnait egészlen le szállitja, mindazon által, hogy az az Homonnai részről valamint véghez nem menne, magunk ótalmajért, mint ekkedig, ennek utánna is fenn kell lennünk és magunkat ótalmaznunk; etc.

Datum Cassoviae, in generali congregatione nostra, 14. die Iulii 1616.

Status et Ordines Regni Hungariae Superioris

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Reg. 1616. Copia coaeva.)

Trad. Vrem să dăm de ştire prin această scurtă scrisoare Domniilor Voastre, ca fraţilor noştri iubiţi, ca unor Unguri adevăraţi şi fii ai patriei, ce tumult, desbinare şi pornire purtătoare de sfârşit primejdios a făcut George Homonnai împotriva *salvus conductus*-ului dat de Maiestatea Sa voevodului Radu, ca soţ al lui Homonnai şi dându-se de partea lor cu armată, sfat şi înţelegere Nicolae Eszterházi, Andrei Dóczi şi Andrei Lónyai, mergând cu ei căpitanii Maiestăţii Sale din Sătmar şi Kálló şi unii din rândurile nemeşimei şi ale domnilor împreună cu slugile lor din rangul nemeşesc, împotriva Maiestăţii Sale regelui, a libertăţii naţiunii noastre şi a constituţiei ţării, prin strângere de oaste, împărţire de steaguri şi conscrierea poporului de ostaşi, aducerea de naţii străine în ţara noastră şi cu ajutorul acelora prin omorîrea urîtă a fraţilor noştri cinstiţi nobili de frunte, prin săvârşirea rănilor de moarte, prin înjurarea predicatorilor de legea noastră, prin ameninţări, prin numirea noastră şi a religiei noastre câini,

prin murdărirea şi spurcarea bisericilor noastre, prin tăierea amvoanelor, prin ameninţările de moarte faţă de comitate în deobşte şi în parte faţă de multe persoane nobile. Cu toate că noi deseori am arătat serios gândul ticălos al lui Homonnai şi voinţa lui hotărîtă spre rele împotriva noastră celor ce se cuvenea, atât prin trimişi cât şi prin anumite scrisori, cum a fost încă şi înainte la începutul acelui lucru, cu rugămintea noastră şi lămurirea primejdiei obşteşti ce va urma din acestea, totuşi tot aceleaşi sumeţii au adus asupra noastră că vizirul din Buda Aly-Paşa cu paşalele din Bosnia, Kanizsa, Timişoara şi Eger, cu alţi mulţi bei, ridicându-se cu oştile lor de alte rânduri, să se aşeze în tabără în faţa noastră în Sonva şi la Szolnok lângă Tisa; unde fiind două oşti şi înţeleşi fiind şi cu principele Ardealului, numai Dumnezeu ştie, ce au voit. Noi voind să fim băgători de seamă asupra noastră în nevoia atât de mare, primejdioasă, aproape căzută pe noi, cu toate că ne-am sculat, totuşi am înştiinţat şi pe vizirul despre aceasta. Am mai scris tot despre aceasta şi principelui Ardealului şi lui Francisc Rhédei, că fiindcă noi cu ţara nu ne-am răsculat nici noi, nici prin alţii împotriva confederaţiei pe care a săvârşit-o milostivul nostru Domn cu Măria Sa, nici nu ne-am silit s'o stricăm, nici Măria Sa să nu dea nicio pricină pentru stricarea acelei confederaţii; ba şi vizirului, ca scăzându-şi oastea, s'o împrăştie, cât poate mai folositor, să scrie; etc.

Rugăm stăruitor foarte şi pe Domniile Voastre, ca pe fraţii noştri iubiţi, ca pe nişte Maghiari adevăraţi şi mădulare ale ţării noastre, ca cugetând adânc asupra acestora, fiind de o părere cu noi prin sol şi scrisori, să stăruiţi la Maiestatea Sa pentru făptuirea cât mai grabnică a acestora. Domnului palatin să scrieţi şi să-i vestiţi astfel pentru înduplicarea dietei ţării, ca atât prin autoritatea sa, cât şi prin ruga sa alături de noi la Maiestatea Sa, să se silească la milostivul nostru rege şi Măria Sa să-şi arate bunăvoinţa sa faţă de noi în grija pentru ţara noastră. Incă luând bine aminte din cele premergătoare starea noastră, să se potrivească astfel ca în nevoia noastră atât dintr'o parte cât şi din alta la o nouă cerere a noastră să ne fie cu ajutorul cuvenit nouă şi fără nicio îndoială, aşteptând Domnia Noastră aceleaşi de aici dela noi; căci cu toate că domnul general s'a oferit, ca în termen de patru ori cinci zile să-l nimicească de tot pe Homonnai, totuşi, dacă aceea nu se va întâmpla cumva din partea lui Homonnai, pentru paza noastră, ca şi până acuma, şi de aici înainte trebue să fim gata şi să ne apărăm; etc.

Notă. Alăturat acestui memoriu însemnat se află un altul al Staturilor (din 15 Iulie 1616) către palatinul Thurzó, în care se expune că potrivit hotărîrii abatelui Pázmány, vor aştepta cinci zile cu armele în mână şi dacă în acest termen Radu-Vodă şi Homonnai nu-şi vor slobozi oştile — conform declaraţiei lor — le vor înlătura ele înseşi pentru asigurarea păcii şi a liniştei lor proprii. Deoarece însă nu prea au încredere în energia lui Pázmány, Staturile roagă pe palatin ca să susţină cu toată energia confederaţia, adresând chiar un memoriu statelor confederate vecine (adică Ardealul, Austria şi Polonia) pentru menţinerea ei neîntreruptă.

In ziua când s'a dat scrisoarea de mai sus, principele Gabriel Bethlen a trimes dela Cluj pe Francisc Damokos în solie la Radu Mihnea în Ţara-Românească. (Arhiva Muzeului Secuesc din Sf. Gheorghe.)

96.

[Wien, Iulie 1616.]

Mitropolitul Dionisie Ralli Paleologul către arhiducele Maximilian.

Petiţie prevăzută cu acte justificative prin care cere să dispună fără răgaz ca să i se achite restanţa de pensie, iar pe viitor să i se dea regulat, căci ajuns la bătrâneţe, şi bolnav, nu se poate altfel ţine în viaţă.

Hochwirdigister, Durchläuchtigister Erzherzog zu Österreich.

Genädigister Fürst und Herr. Euer Hochfürstliche Durchlaucht seind mein Erzbischofliche andächtig und eiferig Gebet, neben Wünschung Eurer Hochf. Dt. und dem ganzen Hochloblichen Haus Österreich langes Leben, frische beständige Leibsgesondheit, auch aller glückseeligen prosperität Regierung und Überwindung aller deroselben Feinden säufzend bevor.

Und kann Euer Hochf. Dt. ich armer, kranker und aller podagrischer Erzbischof und Palaeologus, des uralten Stammes der Palaeologen, gewesten Christlichen Kayser zu Constantinopl nochmaln mit diesem meinem geringen supplice libello zu molestirn, und weiss Gott aus hochtrungner Not zu ersuechen nicht umbgehn. Gib derowegen Euer Hochf. Dt. allergehorsamist zu vernemben dies. Demnach ich armer alter und schwach kranker Mann, der monatlichen 100 fl. hungarisch, so mir weilandt die Römisch Kayserliche Maiestät Rudolphus secundus hochchristmildig und seeligister Gedächtnus auf mein dem Hochlöblichen Haus Österreich treu geleiste Diensten auf Begehrn obhöchstgedachter Kayserlichen Mayestät, wie aus den Copeyen sub litera A, B und C zu ersehen, aus der Hungarischen Camer zu Pressburg gnädigist zu langen verordnet hat, nicht khundt contentirt und bezahlt werden, haben

demnach die jetzige Römisch Kayserliche Mayestät, als mein allergenädigister Kayser, König und Herr nach füeglichen Mitteln getracht, und auf Euer F. Dt. Intercession-Schreiben sub litera D nach viel erlittnem Hunger und Kummer 50 fl. hungerisch aus Christmilder Kayserlicher Affection, Gnad und Barmherzigkeit gleichfalls aus der Hungarischen Camer mir zulangen allergenädigist concedirt und befohlen, mit welchen 50 fl. ich dann gar wol content und zufrieden, wo mir das ordenlich alle Monat gereicht und geben wurde. Aber leider Gott erbarm's es verlaufen etlichmal sechs, acht oder zehen Monat, in welchen ich weder Haller, noch Pfenning empfangen thue, und ob ich gleich hey der Hungarischen Camer sollicitirn lasse, so wirdt mir doch nicht anders allein, wie jetzo kein Gelt bey der Camer verhanden wär, zur Antwort geben, muess nicht destoweniger in Hunger und Khumber leben, hab oftmal weder zu prockehen, noch zu hrechen, und geht mir oft und vielmal schmerzlich zu Herzen, wann ich gedenk in was Dignität und Erzbischoflichen Wirden ich zuvor war, da ich über 40/m Thaler hungerisch jährlich Intrada hätt. Aber das alles wegen dass ich dem Hochlöblichen Haus Österreich auf Rudolphi secundi felicissimae memoriae Begelırn zur Zeit Michaeln Weywodae in der Wallachey mit etlich und 30 tausend getreue Hülf und Beystandt geleist, den Feindt in Sibenbürgen geschlagen und 7 Bluetfahnen durch den Michl Weyda zu Prag auf dem Schloss vor höchstgedachter Römisch Kayserlicher Maiestät praesentirn lassen, verlassen müessen, und dannen hero umb unser Erzbistumb zu Turnova kommen. Liege nun alhier und erwarte den letzten termin. Muess leben schwach, krank und aller podagranischen, steck in Schulden über 500 fl. Bin übl bekleidt, hab nicht wovon zu leben, allein was mir frumme mitleidende Christen hisweilen reichen und schicken.

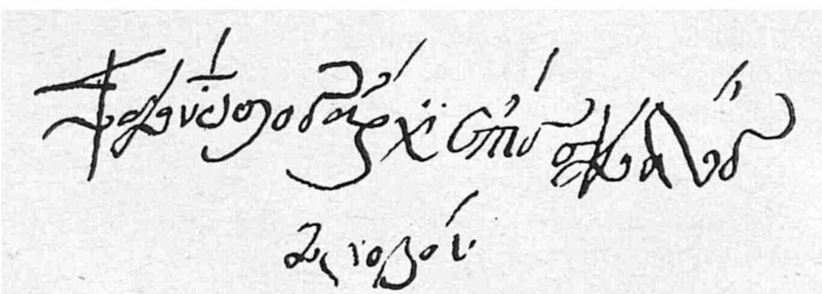
Wann dann Gnädigister Fürst, Herr und Patron bey solcher Sachen Beschaffenheit ein billichs Mitleiden zutragen, in Betrachtung meines Hochadelichen Geschlecht und Stammes der Palaeologen, gewesten Christlichen Kayser zu Constantinopl, und dann meine Erzbischofliche Dignität und Würden, So langt an dieselben mit ei'm Fuessfall, weinenden Augen und nassen Thränen mein umb Gottes und seiner Hochgebenedeyten Muetter Maria, ja umb das allerheiligist bitter Leiden und Sterben unsers lieben Herrn und Heilands Jesu Christi aller diemütigist Anrüefen, Seufzen und Bitten, die geruehen aus angehorner Christmildreichister Gnad und Barmherzigkeit dies mein jetziges armbseliges Leben, betrüebten Zuestandt zu heherzigen und erstlich im Namen der Römisch Kayserlichen

Maiestät, meines allergenädigisten Herrn, der Hungarischen Camer durch ein Decret ernstlich demandirn, dass dieselbe mir die Verzeichnus gebe, was und wieviel Monat Sie mir restirn und dieselben zu vermahnen, dass hinfort nicht allein die restierende Monat, sondern auch was könftig folgen möchte zu bezahlen sich nicht weigern und dann fürs ander auch mit einer gebührlichen fürstlichen Hülf und Almuesen mich armen alten Mann begnaden und erfreyen, damit ich noch der geringen Lebzeit bey dem Hochlöblichen Haus Österreich bis an das Ende bleiben, mein Leben beschliessen, und nicht Hunger und Kummernus halben mit nassen Thränen und weinenden Augen meine grau Haar in die traurig Erdt bestatten möge.

Solches wirdt Gott der Allmächtig Euer Hochfürstlichen Durchlaucht laut seiner Göttlichen Zuesagung reich wider recompensirn und erstatten. Und ich will's auch mit meinem andächtigen Gebet die Zeit meines Lebens umb Euer Hochfürstlichen Durchlaucht langes Leben frische und beständige Leibsgesundheit und aller glückseeligen Regierung Triumph, Victori und Überwindung aller deroselben Feinden unaufhörlich zu Gott ruefend, Euer Hochfürstlichen Durchlaucht in Schutz göttlicher Allmacht, und mich deroselben trostreichen Hülf und Antwort allergehorsamist befehlent.

Eurer Hochfürstlichen Dt. etc.

Gehorsamister Diener und zu Gott im Gebet bey Tag und Nacht eiferiger Vorbitter

In dorso: An Ihre Hochf. Dt. Herrn, Herrn Maximilian Erherzogen zu Österreich etc. Dionysii Ralli Palaeologi armen kranken, betrüebten und podagranischen Erzbischof von Türnaw in Bulgaria Allerdiemüetigist und gehorsamist Anrüefen und Bitten umb gnädigiste Erhörung.

Camerae Hungaricae iniungatur. Exp. 13. Julii 616.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14.450.)

Notă. Actele anexate sub A—F şi citate în această petiţie a mitropolitului Ralli le-am publicat la locul lor, între documentele dintre 1604 şi 1614. In ce priveşte iscălitura mitropolitului reprodusă mai sus în facsimile, ea e unică, căci nu am întâlnit-o nicăieri în multele sale acte pe cari le-am văzut şi tipărit în volumele noastre anterioare.

97.

Botfalău, 4 August 1616.

Principele Gabriel Bethlen către Clemente Béldi de Uzon.

Ordonă să prinză pe iobagul Dragomir şi să-l trimeată la stăpâna sa Ana Mihálcz, pe care o ameninţă necontenit.

Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et favorem nostrum. Az néhai Ferencz Gereb relictaia Mihacz Annaszony adja értésünkre alázatos könyörgése által, hogy ez mostani expeditiónk alatt egy hires latorságban el merült Dragumer nevü jobágya Árapatakáról maga jószágából fel kelvén, Kegyelmed jószágabeli oláhokat melléje vevén, magát egy éttzaka hatalmasul el vitettette volna és most is az Kegyelmed jószágából fenyegetődnek az asszonyra; holott azért afféle lator emberek gyakorlatossággal az ő fenyegetödéseket exequalni is szokták, Kegyelmednek hagyjuk és parancsoljuk is ez levelünk látvan, a' meg nevezett Dragumért meg kötöztetvén, adja a feljül meg irt Mihaltz Anna asszony arra rendeltetett emberének kezében. Secus non facturus.

Datum ex castris nostris ad possessionem Bottffalwa positis, die 4. Augusti. Anno Domini 1616.

Gabriel Bethlen mpria

Adresa: Generoso Clementi Béldi de Uzon etc. Fideli nobis sincere dilecto.

(Archivum Comitum Béldi. Cluj.)

Trad. Gabriel etc. Văduva răposatului Francisc Gereb, Ana Mihálcz, ne aduce la cunoştinţă prin cererea ei supusă că pe vremea expediţiei noastre de acum un iobag al ei cu numele Dragomir, lotru vestit, ridicându-se de pe moşia ei dela Arpatac, luând alături de el Români de pe moşia Domniei Tale, s'a dus samavolnic într'o noapte şi acum de pe moşia Domniei Tale ameninţă femeia; iară fiindcă astfel de oameni lotri obişnuesc să-şi

săvârşească ameninţările, orânduim şi poruncim Măriei Tale, ca văzând această scrisoare a noastră, legând pe numitul Dragomir, să-l dai în mâinile omului rânduit pentru aceasta de suspomenita femeie Ana Mihálcz.

98.

Garam, 23 August 1616.

Comitele Sigismund Forgách către pal. George Thurzó.

Amănunte despre felul cum a fost bătut Radu Şerban-Vodă la hotarele Moldovei de către Skender-paşa, unit cu Gabriel Bethlen, care l-a ajutat cu o oaste de 9000 oameni.

Radul vaida felöl bizonyossan irhatom Kegyelmednek, hogy Lengyelország Moduának az széliben vót eddig, de ott is gonoszul szolgált az szerencse neki, mert csatát bocsátott vót ö is az Skender bassa hadára, de igen meg verték csatáját, az után Koreczkire és Sándor vaidára, Bethlen Gáborral Skender bassa nagy haddal rea ment, Moduából ki verte az lengyeleket, kik Sándor vaidát oda hagyván, mindannyiostól el fogták és Moduát is el foglalták. Bethlen Gábor kilenczezered magával ment Skender bassa mellé, nála nekül meg sem mert indulni Skender bassa, hanem oda jutván minden hadával ugy indult meg; etc.

Sikesdi oda vót Radul vaidánál, most jött ki onnan, ö is beszélli, hogy rosszul vagyon oda az dolog. Hogy Radul vaida oda csatázott Skender bassa ellen, sokat el is fogtak népébe, bizony nagy occasiót vehet magának abból, hogy ö is inditson ide ellenünk valamit. Tudván azt, hogy Radul vaida császár urunk ö Fölsége szolgája és nem kellene az békesség ellen ő ellenek hadakozni; etc.

Datum Garamba, 23. Augusti. Anno 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 50, No. 45.)

Trad. Pot scrie sigur Domniei Tale despre Radul-Vodă că până acum a fost la hotarul dintre Polonia şi Moldova, dar şi acolo l-a slujit rău norocul, căci a început luptă împotriva oştirii paşei Skender şi l-au bătut foarte rău; apoi Skender-Paşa cu Gabriel Bethlen au plecat cu oastea asupra lui Koreczki şi a voevodului Alexandru, din Moldova a alungat pe Leşi, cari lăsând acolo pe Alexandru-Vodă, l-au prins cu toţi împreună şi au cuprins şi Moldova. Gabriel Bethlen, a plecat cu nouă mii de ai săi lângă Skender-Paşa care fără el nici n'a îndrăznit să plece, ci ajungând acolo cu toată oastea, aşa a plecat; etc.

Sikesdi dus la voevodul Radul, acum a venit de acolo, spune şi el că acolo stau rău lucrurile, că voevodul Radul s'a luptat împotriva lui Skender-Paşa, au şi prins pe mulţi din oamenii lui, poate să găsească şi el acum pricină mare din aceea, ca să pornească şi el ceva împotriva noastră aici. Ştiind că Radul-Vodă este sluga Maiestăţii Sale împăratului nostru şi nu ar trebui împotriva păcii să se lupte împotriva lor; etc.

Notă. Sosirea lui Radu-Vodă la hotarele Poloniei se ştia deja la 7 Iunie 1616. (Acta Thurzoiana fasc. 61. No. 35.) Despre acest lucru comitele George Drugeth de Homonna a aflat amănunte din gura lui Nicolae Petraşcu pe care trimiţându-l îndărăt la dânsul (cu scrisoarea din 18 August 1616) l-a rugat să stea liniştit acolo sub munţi până la venirea sa. (Scrisoarea citată în *Történelmi Tár* 1885 p. 808.)

99.

Tokaj, 30 August 1616.

Căp. Nicolae Abaffi către pal. George Thurzó.

Radu Şerban-Vodă s'a retras cu rămăşiţele oastei sale în Kraina lângă Ungvár. Va fi bine să aibă palatinul grijă pe acolo, căci pe urmele lui Radu uşor vor intra şi păgânii în ţară.

Ez elmult szombaton Topos Bálintot és Heteit küldte Homonnai uram Radulhoz, Krainára érkezett maradék hadaival. Mely emberemtül maga Topos uram üzent énnekem, hogy őtet Radulhoz küdte az ura; más nap, ugy mint vosárnap ebéd után az urát is látta két hintóval és egy kocsival, Sarmasági és egy lengyel fő ember vót vélle, ugy ment Radulhoz, mert csak fél napi járó főd Ungvárhoz, ahol mondja lenni Krainán Radul vajdát.

Ugy veszem eszembe, Kegyelmes Uram, mind addig sem nyugszik immár azoknak elméjek, mig mind magokot és minket országul el nem vesztik. Attul tartok, Kegyelmes Uram, valamely uton bejut Krainára Radul, azon uton kezd be jüni az török és tatár, mert igen hirdetik, hogy erdéli fejedelem hadaival Magyarország határához száll; ha az ugy leszen, elhittem kétség nekül, hogy törököt, tatárt Modua felől bocsát, az Krainaságot el rabolván, Várad felül megyen vissza az rablója; etc.

Kőt Tokajba, 30. Augusti. Anno 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 38 No. 31.)

Trad. Sâmbăta trecută a trimis domnul Homonnai pe Valentin Topos şi pe Hetei la Radul, care a sosit cu rămăşiţele oastei în Kraina. Insuşi Topos m'a înştiinţat prin omul meu că pe el l-a

trimis domnul său la Radul; a doua zi, adică Duminecă după amiazi, a văzut şi el pe domnul său cu două rădvane şi o căruţă, era cu el Sarmasági şi un nobil polon, aşa s'a dus la Radul, căci Kraina, unde spune că ar fi Radul este numai la o jumătate de zi de mers dela Ungvár.

Aşa bag de seamă, milostive Doamne, că până atunci nu se astâmpără mintea lor, până nu se vor pierde şi pe ei şi pe noi cu ţară cu tot. Mă tem, milostive Doamne, că pe drumul pe care a ajuns Radul la Kraina, pe acel drum încep să intre Turcii şi Tătarii, căci se vesteşte foarte tare că merg cu oştile principelui ardelean la hotarele Ungariei; dacă este aşa, cred fără nicio îndoială, că sloboade pe Turci şi pe Tătari din partea Moldovei, jefuind Kraina, jefuitorii se întorc înapoi înspre Oradea; etc.

100.

Košice, 1 Octomvrie 1616.

Comitele Sigismund Forgách către pal. George Thurzó.

Radu Şerban-Vodă s'a retras la casa sa din Tirnavia şi stă liniştit. Norodul însă are teamă să nu-şi facă iarăşi vreo oaste cu banii împăratului. Dar acest lucru e de necrezut.

Én uram most sem irhatok egyebet affelöl az dolog felől, hanem hogy Homonnai uramnak nem látom semmi hadfogadását és arra való szándékát, mostan elég csendesen is viseli magát. Ráduli vajda is penig fel menvén Nagy Szombat felé, annak sincsen módja benne, hogy valamit indétson, és mivel hogy innen oda föl ment Ráduli vajda, annál inkább el hihetnék az emberek felőlö, hogy semmi szándéka mostan afféle hadfogadásra nem volna. De minthogy ide az emberek nagy idegenséget vettek abbul, hogy ezelőtt véletlenül az Ráduli vajda ide jövetele miatt nagy tumultus indéttatott vala közöttök, immár nem hihetnek könnyen el akarmit is, sőt mostan azt költötték és hirdetik, hogy azért ment volna föl Ráduli, hogy onnan magával pénzt hozna és esmég ujonnan tizenhárom ezer embert fogadnának, és mihelt Ráduli aláérkeznék, azoknak azontul hópénzt adnának, az kin eléggé busulnak és sapolódnak ide az emberek, magam én eléggé mondom és irom nekiek, hogy ne higyjék, mert abba semmi nincs és hogy ő Fölsége sem Rádulnak, sem senkinek pénzt arra nem ad, sőt azt meg sem engedi, hogy aval akár ki is háboruságot és zürzavart támaszszon és indétson; de el nem hitethetem semmiképpen velek. Ezokáért kellene bizony ő Fölségének néha néha irásával ez ide való vármegyéket megtalálni,

hogy ez ilyen diffidentiát ki vevén belülök és attul őket meg mentvén, lehetnének bátorságosok és maradhatnának csendességben. Ez el mult napokban is az minemü levelet az erdéli fejedelem ez ide való vármegyékre irt, kinek az mássát föl küldtem Kegyelmednek, melyben az Homonnai uram levelének is mássát azon levélbe be irta, mintha Homonnai uram az vármegyék felől Rádulinak gyalázatosan irt volna; eléggé busulnak azon is, ki felől én irtam vala Homonnai uramnak, de ő igen menti magát és azt irja, hogy kész is meg bizonétani, hogy nem ő dolga, hanem csak az is költött dolog rea; etc.

Datum Cassoviae, 1. Octobris. Anno 1616.

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 53 No. 37.)

Trad. Domnule, eu nici acum nu pot scrie altceva despre lucrul acela, ci numai că n'am văzut nicio adunare de oaste din partea domnului Homonnai şi nici vreun gând de-al lui în această privinţă şi acum se poartă destul de liniştit. Şi voevodul Radul mergând spre Tirnavia, n'are nici el chip să înceapă ceva şi fiindcă voevodul Radul a plecat de aici acolo sus, oamenii pot crede cu atât mai vârtos despre el, că n'ar avea acum niciun fel de gând de-a strânge oşti. Dar fiindcă aici oamenii s'au turburat rău fiindcă mai înainte din venirea întâmplătoare a voevodului Radul aici, s'a făcut mare zarvă între ei, acum nu mai pot crede uşor nimic, ba încă au născocit şi vorbesc că de aceea s'ar fi dus acolo Radul ca să aducă bani de-acolo şi să strângă de iznoavă treisprezece mii de oameni şi îndată ce ar sosi aici Radul, le plăteşte acelora soldă lunară, pentru care se întristează şi se amărăsc destul oamenii de aici, şi eu le spun şi le scriu destul să nu creadă căci nu e adevărat nimic din aceea, şi că Maiestatea Sa nu dă bani nici lui Radul şi nimănui altuia pentru aşa ceva, ba nici nu îngădue ca cineva să stârnească şi să pornească turburare şi zarvă; dar nu-i pot face în niciun chip să creadă. Din pricina aceasta ar fi nevoie din când în când de câte-o scrisoare a Maiestăţii Sale către comitatele de aici, ca scoţând din ei această neîncredere şi scăpându-i de ea, să fie voioşi şi să poată rămâne în linişte. Se întristează destul şi pentru scrisoarea pe care a scris-o zilele trecute principele Ardealului comitatelor de aici, copia căreia am trimis-o Domniei Tale, în care scrisoare scrisese şi copia scrisorii domnului Homonnai, că domnul Homonnai ar fi scris ruşinos lui Radul despre comitate. Despre acest lucru eu am scris domnului Homonnai, dar el se desvinovăţeşte şi scrie că e gata să dovedească, că nu e de el, ci şi acela e lucru plăsmuit; etc.

101.

Trnava, 3 Octomvrie 1616.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Mulţumindu-i pentru bunătatea arătată faţă de el, roagă să-l ajute în cele cerute prin sluga trimisă la dânsul.

Ill[me] domine, domine nobis multa observantia colendissime.

Servitiorum nostrorum addictissima commendatione praemissa. Minden kévánsága szerint való kedves sok jókkal és jó szerencsés egészséggel látogassa meg az Ur Isten Nagyságodat. Az Nagyságod eleitől fogván hozzánk sokképen megmutatott jó akaratja és maga jó indulatjából való atyai szereteti minket magához minden fiui engedelmességből való szolgálatra kötelezvin, bizonyára méltán kévánnya tőllünk azt minden üdőben, hogy Nagyságodat mind levelünk s mind bizonyos emberünk által gyakorta meg látogatnók és az Nagyságod egészségének nem kilömben, mint hogy az magunkénak örvendenénk. Melyet, hogy immár egy nehány üdőtől fogván nem compleallhattunk innet való eltávozásunk és Nagyságodnál nyilván levő bizonyos dolgainkban való forgolódásunk miatt, nem az Nagyságod liberalitásáról és hozzánk való jó igyekezetiről való feledékenységünkből lött, kiről Nagyságod ezen jámbor szolgánktól bőségesen érthet, Nagyságod mindenekben meg hivén szavát, hogy ez ideiglen minden dolgainkban és dignitásunknak előbbi helyében való állatásában való atyai jó indulatját és szeretetit ez után is meg ne vonja tőllünk Nagyságodat felette igen kérjük. Hasonlóképpen egyéb Nagyságodtól való kévánságinkról ugyan ezen szolgánktól és secretariusonktól szóval izentünk Nagyságodnak, remélvin, hogy ammint Nagyságodnak ezekre való kész atyai jó akaratja accedál, ugy auctoritása és facultása is tőllönk nem denegáltatik; kivel viszontag minket is Nagyságod minden occasiókban való kész szolgálatra és filialis obedientiára mancipál. Ezeknek utána az Uristen Nagyságodat az keresztyénységnek javára és meg maradására előbbi kedves egészségére forditván sokáig éltesse és tartsa meg.

Datum Tyrnaviae, die 3. Octobris. Anno 1616.

Illustrae Dominationis V[rae]

Servitor et filius addictissimus
Іѡ Радꙋл Воевода

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 26.)

Trad. Dumnezeu să cerceteze pe Măria Ta cu multe bunătăţi după toate poftele şi cu sănătate norocoasă. Bunăvoinţa arătată de Măria Ta dela început, în multe chipuri, faţă de noi şi dragostea părintească pornită din bunătatea Măriei Tale, îndatorându-ne pe noi din supunere fiiască la toată slujba faţă de Măria Ta, pe bună dreptate pofteşti dela noi în toată vremea, să cercetăm pe Măria Ta adeseori atât prin scrisorile cât şi prin omul nostru şi să ne bucurăm de sănătatea Măriei Tale întocmai ca de a noastră. Pe care dacă n'am putut-o făptui de o vreme încoace, din pricina îndepărtării noastre de aici şi a întorsăturii în anumite afaceri ale noastre, cunoscute Măriei Tale, nu s'a întâmplat din pricina uitării despre liberalitatea şi despre ostenelile Măriei Tale faţă de noi; ceea ce poţi Măria Ta înţelege pe deplin dela această cinstită slugă a noastră, Măria Ta crezându-i întru totul vorba, te rugăm foarte ca nici de acum înainte să nu îţi retragi purtarea de grijă şi dragostea părintească pentru punerea în acest timp în locul de odinioară al tuturor afacerilor şi demnităţii noastre. La fel prin acelaş slujitor şi secretar al nostru, am vestit pe Măria Ta cu graiul. Despre celelalte dorinţe ale noastre dela Măria Ta, nădăjduind că precum bunăvoinţa părintească a Măriei Tale le primeşte pe acestea, la fel nu îţi vei întoarce dela noi autoritatea şi facultatea; cu care la fel ne îndatorezi la supunere fiiască şi pregătire de a sluji Măriei Tale în toate împrejurările. După acestea Dumnezeu întorcând pe Măria Ta iarăşi la scumpa sănătate de mai înainte pentru binele şi susţinerea creştinătăţii, să te înzilească şi să te ţină îndelung.

102.

Praha, 17 Octomvrie 1616.

Cav. Zorzi Giustinian amb. către dogele Veneţiei.

Va interveni pentru eliberarea lui Polo Minio care, întorcându-se din Moldova, a fost arestat de garda cetăţii Sătmar.

Ricevo medesimamente la lettera di Vostra Serenità con l'avviso della prigionia del Clarissimo Signor Polo Minio in Saccomar nel suo ritorno da Moldavia, et l'ordine d'addoperarmi per la sua liberatione, come farò con ogni mio spirito, et quanto si trattasse d'un mio fratello proprio, essendone, oltre il comandamento di V. Serenità, tenuto per il rispetto della nostra nobiltà, et per la mia particolare amicitia et obligatione con Sua Signoria Clarissima, che si come mi fa sentir con infinito dispiacere questo successo, così

v'impiegherò ogni mio studio et opera per liberarnelo, et dimani darò ordine a Vienna a mercante mio amico, et che ha commercio in quelle parti, perchè sia consolato et provveduto, et opererò di qua tutto ciò che sarà possibile acciò quanto prima resti libero da tal travaglio.

Di Praga, li 17 Ottobre 1616.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

Notă. In urma intervenţiei ambasadorului veneţian, Polo Minio a fost eliberat şi mulţumeşte (la 9 Noemvrie) ambasadorului zicând: che fu ritento in Saccomar più per sospetto delle cose de Turchi che per altro, se bene gli sono fatte anco diverse interrogationi che mirano a questi presenti moti, et però quel governatore l'obligò con giuramento a presentarsi in Vienna all'arciduca Massimiliano; lucru făgăduit cu uşurinţă deoarece îl cunoştea bine încă din Innsbruck, unde tratase cu dânsul adeseori în afacerea succesiunii soţiei sale, a sorei decedatului Ştefan-Vodă. Audienţa i s'a acordat însă numai în una din primele zile ale lui Decemvrie, când arhiducele l-a primit cu toată cinstea, cerându-i chiar scuze pentru aventura neplăcută ce a avut-o la Sătmar «per non haverlo quel Governatore conosciuto» autorizându-l să plece oricând cu paşaportul ce i l-a dat. (Din raportul ambasadorului din 5 Decemvrie 1616.)

103.

Wien, 18 Noemvrie 1616.

Camera Aulică către Consiliul de Război.

Stabilindu-se o pensie lunară de 50 fiorini lui Petraşcu-Vodă cu obligaţia să facă serviciu militar la regimentele hotarnice, se ordonă să se dispună în acest fel.

Von der Kayserlichen hinterlassenen Hof Camer dem Kayserlichen Hof Kriegs Rath hiemit in Freundtschaft anzudeuten. Demnach auf Ihrer Kayserlichen Mayestät, unsers allergnädigisten Herrn vor diesem ergangene gnädigiste resolution Ihre Hochfürstliche Durchlaucht Erzherzog Maximilian zu Österreich, unser auch gnädigister Herr in der Hof Camer gestrigen Tags ertheilten gnädigisten Audientz sich dahin in Gnaden resolviert und dem Nicolao Petrasco, weiland Michaelis Waiuodae in der Walachey Sohn ein monatliches Interteniment von 50 fl. aus dem Dreyssigist Wartberg [1] reichen zu lassen dergestalt gnädigist bewilligt, dass Er, Petrasco sich auf den Gränitzen bey Herrn Obristen zu Raab, Comorn oder Newhäusel aufhalten, im Kriegswesen exerciern und also künftig zu

[1] Ungarisch: Zempcz, recte Szencz, unweit Pozsony.

mehrern befürdert werden möchte: Als werden die Herren hiemit in Freundtschaft ersuecht, Sie diese Ihrer Hochf. Dht. gnädigiste resolution ermeldtem Petrasco, so viel das Granitzwesen anlangt unbeschwert intimiern wollen, und bleibt benebens die Kayserliche Hof Camer Ihnen den Herren mit aller Freundt schaft denen angenehmben Diensten jederzeit beygethan.

Actum Wien, den 18. Novembris 1616.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14.451. Concept.)

104.

Wien, 19 Noemvrie 1616.

Arhiducele Maximilian către Camera Scepusiană.

Ordonă să i se achite lui Nicolae Petraşcu restanţa pensiei ce i se cuvine.

Latere vos nequaquam... postulato Nicolai Petrasco... pensionis nomine 50 fl. menstruales pro faciliori et commodiori ipsius sustentatione... subministrarentur atque penderentur.

Cum vero nobis dictus Petrasco *ne comunică că nu poate primi nimic din ce i se cuvine*, habito praesertim tam parentis, quam etiam propriorum suorum fidelium praestitorum servitiorum respectu *vă ordonăm ca* in eo omni studio elaboretis, omnemque lapidem moveatis *să fie satisfăcut, pentru ca să nu se mai plângă la noi în această chestiune.*

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Scep. Ben. Mand. 1616 Nov. 80.)

105.

[Wien, Noemvrie 1616.]

Oratorul Hermann Czernin către împăratul Matia II.

Văduva lui Ieremie-Vodă fiind trădată de Moldoveni a fost adusă împreună cu amândoi fiii săi la Poartă, unde li se cere acuma să se turcească. De Radu Şerban-Vodă Turcii vorbesc rău, voind cu orice preţ să le vină la Poartă ca să-l prinză.

Nicht lang darnach die Fürstin aus Wallachey, Namens Dumna, [1] weiland Jeremiae gewesten Waivodae daselbst hinterlassene Frau Wittib, umb willen Sie sich nach ihres Herrn Todt der Regierung in gemeldten Fürstenthumb unterfangen auch dem Sultano ein

[1] Adică « Doamna » precum era numită de oameni.

Zeitlang *bello resistirt*, doch lestlich wegen Mäuterey ihres Volks, von welchen alsbald Sie verlassen, sambt Ihren Söhn Alexandro und Bochdan in Türggen Gewalt kommen, nach der Porten, wie auch Ihr Obers Koreczki, neben 200 gefangenen Christen geliefert, und sowol Sie, als auch beede Söhne auf schwere des Türkischen Kaisers Betrohung, da sie anders Ihr Leben salviren wollen, gewaltthätigerweis zu Türken werden müssen; etc.

Nach solchem der Chaimecam seine Reden auf den Schorban Radul Waida transferirt, sprechend: Man wollte denselben nach der Porten vermögen der Türkische Kaiser ein guete Gelegenheit, etwo Fürstenthumb für Ihne verordnen möchte, darauf Ihme zur Antwort geben, dass der Schorban nicht unter Euer Maiestät Commandamento, sondern für sich selbsten, und freye Person, derhalben derselbe nur aus seinem gueten eigenen Willen dahin kommen möchte. Was die Türken Ihme für ein Ehr zu erzeigen willens, ist leichtlich zu erachten, sintemahl sie alles übels von Ihme reden und gerne in ihrem Gewalt hätten.

(Bibl. Univ. Budapest. Acta et ep. Kuefsteinii. Vol. II. Copie.)

Notă. Din această lună mai cunoaştem o scrisoare a lui Radu-Vodă către George Homonnai din 23 Noemvrie dela Viena unde se duse după ce s'a întors din Polonia. (Történelmi Târ 1897 p. 237.)

106.

Košice, 20 Decemvrie 1616.

Camera Scepusiană către Nicolae Petraşcu.

Cere scuze că, din lipsă de bani, nu-i poate achita restanţa salariului său.

Magnifice domine nobis observandissime. Servitiorum nostrorum paratissimarum commendationem.

Litteras Mag^{cae} Do. V^{rae} quibus restantias salarii sui a nobis sibi dependi postulat accepimus. Et sane libenter eo quoque nomine Mag^{cae} Do. V^{rae} gratificati fuissemus, sed cum in praesentiarum tanta sit pecuniae penuria, ut ne praesidiarios quidem huius loci, qui stipendia sua instanter apud nos indies urgent exsolvere possimus: Ideo Mag^{cam} Do. V^{ram} rogatam summopere habemus, ut nos excusatos superinde habere velit; quinimo videretur nobis e re Mag^{cae} Do. V^{rae} fore, si hanc deputationem ad alias Suae M^{tis} Cameras deferendam sollicitaret, haec enim est reditibus ita

exhausta, ut ordinariis et extraordinariis erogationibus ne in decima quidem parte satisfacere possit. In reliquo Mag^cam^ Do. V^ram^ incolumem valere desideramus.

Datum Cassoviae, 20. X-bris 616.

Mag^cae^ Dom. V^rae^

servitores addictissimi
S. Pechy mpr
Lucas Kys mpr.

Adresa: Magnifico domino Nicolao Petrasco etc. Domino et amico nobis observandissimo.

Receptae die 31. Decembris. Anno 1616.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

107.

Wien, 14 Ianuarie 1617.

Nicolae Petrașcu către Camera Aulică.

Cere ca pensia restantă să i se achite la vreun alt oficiu, căci dela Camera Scepusiană nu poate primi nimica.

† Illustrissimi Domini, Domini et Patroni observandissimi.

Nuper mandatum benignum Suae Ser^tis^ ratione restantiarum mearum per proprium meum famulum Camerae Scepusiensi reverenter praesentari feci, sperans iuxta Suae Ser^tis^ clementem ac seriam resolutionem meas restantias, quarum cum non adeo tanta sit summa, cumque solutione deputati mei menstrui dicta Camera liberetur, me certo obtenturum. Sed spem meam non is, quem volebam exitus est consecutus, nam dum famulus meus, quod meum est, inde exspectat, parum abfuit, quin mendicando ad me rediret; tantum inde mihi solutum est, ut videre licet ex eiusdem Camerae ad me datis literis, quas Ill^mis^ Dominationibus V^ris^ una hocce supplici libello reverenter offero, obnixe easdem rogans, dignentur condignam habere rationem tenuissimi huius mei status, expensarumque, quas in sollicitando apud dictam Cameram hactenus erogavi, quae si iusto pondere aestimarentur, si non plus damni, par tamen inde recepi. Quo circa etiam atque etiam Do. V^ris^ Ill^mis^ humiliter supplico, cum nulla sit inde solutionis spes, dignentur hanc restantis mei summulam ad alium certum et securum locum deferre, ex quo infallibiliter solutionem meam habere possim, qua me interim sustentare aliquomodo valeam. Quam Ill^marum^ Dom.

Vestrarum praestitam mihi benignitatem, addictissimis meis servitiis promereri conabor, ab eisdem gratum et optatum exspecto mihi responsum.

Illustrissimarum Dom. V[estrarum]

Servitor addictissimus
N. Petrascus Waiuoda.

In dorso: Camerae Hungaricae et Scepusiensi includatur. Exp. 14. Jan. 617.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452. Autograf cu trei greşeli gramaticale, aci corectate.)

108.

Wien, 14 Ianuarie 1617.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Să se dea lui Nicolae Petraşcu o pensie lunară de 50 fiorini din hărminţia dela Szencz.

Cognovimus ea, quae Suae Ser^ti Maximiliano Archiduci ... ad benignum eiusdem emanatum mandatum de deputato menstruo 50 florenorum Nicolao Petrasco ... ex Camera Scepusiensi tricesimam Zempcziensem ... transferendo, excusationis loco 22 nuper elapsi mensis et anni demisse perscripserunt.

Cum vero recordemur memoratam Suam Ser^tem proprio motu et ex singulari gratia dicto Petrasco translationem sui deputati in Tricesimam Zempcziensem benigne concessisse, ut habeat unde vivat, nec fame in exilio pereat, nec Mag. Gen. ac Egr. Do. Vestris, nec nobis liceat, tam benignae eiusdem resolutioni refragari, sed potius nos eidem accomodare, praesertim cum singulis annis sexcentos florenos non excedat, aliaeque, in saepefatam Tricesimam Zempcziensem reiectae deputationes hoc anno ex toto persolvi possint: Eapropter inhaerendo benigno Suae Ser^tis mandato, Mag. Gen. ac Do. V^ras humaniter requirimus in id incumbere et quamprimum tricesimatori Zempcziensi ... serio iniungere velint, quo is memoratum Petrasco de suo deputato menstruo fl. 50 a Suae Ser^tis resolutione incipiendo, ad commodiorem eiusdem sustentationem certo certius contentum reddat. Nos de reliquo Divino subsidio commendantes.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 6.)

109.

Bratislava, 14 Fevruarie 1617.

Paul Maurach tricesimator către Nicolae Petraşcu.

I-a transmis cererea Camerei Aulice conform dorinţei sale.

Magnifice domine patrone observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

El vöttem az Nagyságod levelét és az ü Feölsége Aulica Camarája levelét, melyekből értem az parancsolatot. Azért az ő Fölsége Aulica Camaráját mentől hamarább informálom és az ő Fölsége Camarájátul meg érti Nagyságod az én informatiomat. In reliquo Mag[cam] D.V. felicissime valere cupio et oro.

Datae Posonii, 14. Februarii. Anno 1617.

Mag[cae] Do. V.

Servus paratissimus
Paulus Maurach mpr

Adresa: Magnifico domino Nicolao Petrasco Vaiuodae Valachiae etc. Domino patrono mihi observandissimo.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

Trad. Magnifice etc. Am primit scrisoarea Măriei Tale şi scrisoarea Camerei Aulice a Maiestăţii Sale, din cari am înţeles porunca. Pentru aceea informez cât mai curând Camera Aulică a Maiestăţii Sale şi dela Camera Maiestăţii Sale afli Măria Ta informaţia mea.

Notă. Conform cuprinsului acestei scrisori, tricesimatorul Maurach a înaintat odată cu ea un memoriu Camerei Aulice în care expune cauzele pentru cari nu i-a putut achita lui Petraşcu salariul lunar de 50 fiorini, neputându-i da până acum mai mult de zece galbeni. Petraşcu, plângându-se de acest lucru din nou Camerei Aulice, aceasta şi-a reînoit ordinul de plată, care fireşte nu a avut niciun rezultat.

110.

Făgăraş, 1 Martie 1617.

Principele Gabriel Bethlen către căp. Mihai Gyulai.

Ii dărueşte un loc în marginea de miazăzi a cetăţii Făgăraşului, unde fusese biserica zidită de Mihai-Vodă.

Nos Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, Quod nos cum ad nonnullorum fidelium

dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis Egregii Michaelis Giulai, universorum militum nostrorum peditum praetorianorum vice capitanei, quae ipse nobis à multis iam temporibus tam in privato statu et peregrinatione nostra, quam etiam in hoc dignitatis nostrae incremento, in omnibus rebus ac negotiis fidei et industriae suae commissis fideliter exhibuit et impendit... totalem igitur et integrum fundum sive sessionem praedialem in hoc oppido nostro et districtu terrae Fogaras e regione a plaga meridionali arcis nostrae Fogaras in ambitu, sinu ac margine cuiusdam lacus viae publicae, in margine fossae praedictae arcis Fogaras... super quo quidem fundo et sessione praediali olim templum quoddam Michaelis Vajuodae Transalpinensis fuerat exstructum... in et pro summa trecentorum florenorum Hungaricalium... titulo pignoris dandum... duximus; etc.

Datum in arce nostra Fogarasiensi, die prima mensis Martii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo Septimo.

(Arhiva istorică Braşov. Acte No. 198. Perg. patent.)

111.

Wien, 2 Martie 1617.

Radu Şerban-Vodă către comitele George Drugeth de Homonna.

Ca răspuns la scrisoarea sa, îi comunică că peste câteva zile îl va saluta acasă, la Tirnavia.

Ill^{me} Comes. Domine et frater confidentissime, etc.

Megadák az Nagyságod levelét Czibay és Vidányi uramék, melyet szeretettel vöttünk és kedvesen olvastuk, értvén az Nagyságod egészségét és Chyeytére [1] való jövetelit. Irtunk volna mi is Nagyságodnak örömest ezelőtt gyakrabban, de bizonyoson az Nagyságod hollétit nem tudhattuk. Nagyságodnak most egyebet nem irhatunk, hanem azt, hogy Ferdinandus herczeg urunk tegnap tiz órakor ment az város mellett el Prága felé sietséggel. Istennek kegyelméből mi is Bécsből ez héten Szombatban [2] megyünk, onnet ha magunk szembe nem lehetnénk Nagyságoddal, bizonyos emberünk által Nagyságodat megtaláltatjuk irásunk által; szóval is

[1] Cetatea Csejthe, în apropiere de Tirnavia.

[2] Numele prescurtat al oraşului Nagyszombat, adică Tirnavia unde Radu Şerban trăia refugiat.

izenünk Nagyságodnak. Nagyságod parancsoljon, az mire elégségesek leszünk Nagyságodnak tiszta szívből akarunk szolgálni. Sokáig éltesse Isten Nagyságodat jó egészségben.

Datum Viennae, die 2. Martii. Anno Domini 1617.

Іѡ҃ Радꙋл Воєвода

(Musaeum Nat. Budapest. Torzsanyag.)

Trad. Ill^me^ etc. Domnii Czibay şi Vidányi ne-au dat scrisoarea Măriei Tale, pe care am primit-o cu dragoste şi am cetit-o cu plăcere, aflând sănătatea şi venirea Măriei Tale la Csejthe. Şi noi am fi scris bucuros mai des Măriei Tale, dar nu ştiam cu siguranţă unde te aflai. Nu putem scrie acum altceva Măriei Tale, ci numai aceea că principele Ferdinand a trecut ieri la ceasurile zece cu grabă pe lângă oraş, la Praga. Cu mila lui Dumnezeu şi noi mergem săptămâna aceasta din Viena la Tirnavia, de acolo, dacă nu ne putem întâlni cu Măria Ta, vom căuta pe Măria Ta prin scrisoare trimisă prin omul nostru; vestim pe Măria Ta şi prin graiu. Porunceşte, Măria Ta, vrem să slujim pe Măria Ta cu inima curată în orice putem fi de folos Măriei Tale. Dumnezeu să dea vieaţă îndelungată Măriei Tale, în bună sănătate; etc.

112.

Wien, 7 Martie 1617.

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Roagă să-l recomande pe lângă împărat pentru ca să-şi poată trăi anii ce-i mai are, în linişte şi fără de nevoi materiale.

† Serenissime Princeps Domine, Domine clementissime.

Dum cum animo meo cumulum Suae Ser^tis^ erga me praestitorum beneficiorum revolvo, maiora petere verecundia profecto afficerer; sed dum singularem S. S. innatam non tam erga me, quam et omnes pro Christi nomine a Barbaris profligatos et exules clementiam ob oculos pono, eam talem reperio, ut hac fretus, praesertim in extrema iam necessitate mea, ex qua me sola S. S. clementia levare potest, paulo audactius humillime rogatum accerserim, ut nimirum fidelium adhuc hactenus toti Augustissimae Domui Austriacae servitiorum meorum praestitorum memor, apud Suam M^tem^ Caesaream authoritatem suam interponat, ut clementer id demandetur, quo reliquam vitae meae sustentationem habere

possim. Quam S. S. in me summam clementiam, licet indignis referendis gratiis par non sim, vitae et sanguinis mei effusione pro Augustissima Domo Austriaca recompensare studebo. Suae Ser[ti] me humillime commendo.

Datae Viennae, die 7. Martii. Anno 1617.

Serenitatis V[rae]

servus humillimus
Radulius Vaiuoda Valachiae
Іѡ̃ Радѹл Воевода

Adresa: Ser[mo] Principi ac Domino, Domino Maximiliano Archiduci Austriae etc. Domino, Domino mihi clementissimo.

Pecete mică de inel, octunghiulară, aplicată în ceară roşie.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

113.

Wien, 8 Martie 1617.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Să intervină la magistratul oraşului Tirnavia să nu facă greutăţi în stabilirea locuinţei ce se cuvine lui Radu Şerban-Vodă şi familiei sale.

Mag[cae] Do. V[rae] uberius ex incluso domini Radulii Waivodae Walachiae supplici libello intelligent, quatenus is apud Consilium dominorum intimorum et deputatorum institerit, quo civibus Tyrnaviensibus serio demandaretur, ut usque ad clementem et ulteriorem Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis]... resolutionem, eidem et suis commoda hospitia, uti hactenus factum, concedant et diutius inter se manere permittant.

Cum igitur et nostro iudicio dictus Radulius nihil ab aequitate alienum petere videatur, iustumque sit, ut eidem succurratur: Requirimus eapropter a Mag[ca] Gen. ac Egr. Do. Vestris amanter, velint eaedem memoratis civibus Tyrnaviensibus praelibatae Suae M[tis] nomine, citra omnem moram, serio iniungere, quo remota aliquali excusatione aut tergiversatione, praefati cives domino supplicanti, uti antea, sic etiam in posterum congruentia, eaque sufficientia hospitia assignent et ulterius ibidem permanere concedant; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 16.)

114.

Bratislava, 20 Martie 1617.

Camera Ungară către Camera Aulică din Praga.

Propune ca Radu-Vodă să fie mutat până la o altă dispoziție, din orașul Tirnavia la Modor, unde va putea sta mai liniștit cu ai săi.

Generosi et Magnifici domini, Patroni observandissimi.

Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

De commodis Spectabili ac Mag^co domino Radulio Valachiae Transalpinae Vaiwodae et familiae ipsius hospitiis ulterius adhuc in civitate Tyrnaviensi usque subsecuturam benignam Sacra^mae Caesareae et Regiae M^tis D.N.C. resolutionem designandis, iubente hoc Excelso eiusdem Consilio Secreto (sicuti a Camera Aulica Viennensi edocti sumus) serio per nos Iudex et iurati dictae civitatis moniti, ut clementi memoratae Suae M^tis voluntati parerent, et neque in ordinandis habitationibus difficultatem moverent; responderunt iidem 17. die praesentis mensis, certas causas in medium afferentes, ob quas memoratum Radulium, una cum suis, alio trensferri et cives ipsorum a longiori permansione Valachorum liberari petunt. Nobis sane rationes civium hoc loci videntur adeo sufficientes, ut illas merito admittendas, dictoque Radulio iam tandem in alia civitate Regia commoditatem hospitandi ordinandam censeamus. Cum, ut cives Tyrnavienses sexennii decursu iam peregrinorum istorum hospitatione onerati, et medio tempore variis incendiorum infortuniis subiecti a molestia peregrinorum liberarentur, domesticisque suis miseriis consulerent; tum etiam ipse Radulius mutato loco apud alios omni querela vacuus viveret, et licet opinio nostra fuisset illa praemissum Radulium huc Posonium transferendi, imminens tamen diaeta cum non patiatur quarteriorum coarctationem (ob quam haud dubie non modo dominorum Hungarorum, sed et Germanorum orirentur querelae) satius arbitramur saepefatum Radulium cum suis ad civitatem Modor collocandum, civibusque illius clementi Suae M^tis mandato iniungendum esse, ut, qui a Iudiciorum Octavalium celebratione et aliis considere condescensionibus liberi, Vaiuodam istum et comitivam illi adiunctam intra septa sua recipiant, et usque ulteriorem antelatae Suae M^tis benignam resolutionem eidem et suis commoda domicilia designent. Sicuti hoc Camerae quoque Aulicae Viennensi perscripsimus, literas saepedictorum Tyrnaviensium in simili expeditas eidem simul includendo. Ex cuius commissione praememorata monitio et requisitio ad dictos cives fuerat edita. Atque haec Generosis

et Mag[cis] Do. Vestris propterea quoque significare voluimus, ut non modo cives Tyrnavienses a diuturno gravamine hospitiorum liberarentur, sed et Radulius commodiorem locum mansionis otius haberet. In reliquo Gen. et Mag[cas] Do. V[ras] felicissime valere cupimus.

Posonii, 20. Martii. Anno 1617.

Sacr. Caesareae Regiaeque M[tis]

Camerae Hungaricae Praefectus et Consiliarii

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 30. Oct. 1617.)

Notă. Adresa oraşului Tyrnavia anexată raportului de mai sus e plină de plângeri împotriva Românilor pribegi, cari trăiau acolo de şase ani, rugând ocârmuirea «ut dominus Radulius una cum familia ad aliam aliquam residentiam transferatur, et sic afflicta haec civitas a tam gravi eorum onere et iugo liberetur.» Jalba principală a oraşului era că în timp ce, în urma incendiilor, mai mult de jumătate din case au ars şi locuitorii n'au locuinţe suficiente, pribegii români nu sunt mulţumiţi cu vreo locuinţă bunicică, ci vreau să aibă case splendide şi fiecare separat în casa sa, [1] lucru cu atât mai greu cu cât impozitele caselor ocupate de dânşii le plătesc proprietarii. Afară de aceasta, Românii năpustesc câmpurile şi viile pe unde umblă zilnic la vânat; [2] etc.

115.

[Praha, Martie 1617.]

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Primind deciziunea că pentru restul pensiei ce are să ia, să i se dea o casă pe veci în care să poată trăi cu ai săi, cere intervenţia sa pe lângă împărat ca în acea sumă să nu i se socotească şi suma de 12.000 fiorini ce i s'a stabilit anul trecut când era vorbă să plece în Muntenia.

Hochwürdigister, Durchläuchtigister Erzhörzog zu Österreich.

Gnädigister Fürst und Herr. Es haben sich Euer Hochfürstlichen Durchlaucht aus dero angebornen Erzhörzoglichen Milden in untertäniglichen mir gnädigist ertheilten Audientien also genädigst offerirt, darob ich mich in diesem meinem exilio gehorsambist wol freuen möge, also auch wegen der in effectu verspürten Gnaden

[1] Hi Valachi autem non qualiacunque hospitia, etiamsi commoda sint, sed splendida in potioribus civitatis plateis habita volunt acceptare, neque duo vel tres unum, sed quisque separatum.

[2] Interim autem non epistola, sed historia opus esset, si omnes molestias nostras et damna vellemus ennumerare, nam Valachi segetes et vineta quotidianis venationibus conculcant, hortos et horrea effringunt et expilant, forum aggravant dum frumentum et annonam omnis generis quaestum exercendo exportant; etc.

soll und will ich, wie hievor auch beschehen, alles was ich von Gott dem Allmächtigen habe, welcher derzeit mehrers nicht ist, dann mein Leib und Leben für E. Hochfürstlichen Dht. und das ganze Hochlöblichiste Haus Österreich zu setzen.

Unter diesem erindern sich E. Hochfürstliche Dht. gnädigist, wasmassen sie vor dero Verreisen denen Kayserlichen hinderlassenen deputirten Herren Geheimen Räthen so gnädigist, als auch der löblichen Hofcammer alhie ernstlich beföhlen sich wegen meines ausständigen deputats mit mir zu verreiten und entweder die würkliche Contentirung, oder für den Rest ein Haus, darin meine liebe sampt mir elende Ehegemahl und Kinder rühelig verbleiben könnten zu erhandlen, welchem sie zwar nachkommen und umb ein Gut den Kauf beschlossen, fehle allein jeczund bey wolgedachter loblichen Hofcammer dieses dubium vor, ob diejenigen zwölftausent Gulden, so Ihre Kayserliche Mayestät mir vor einem Jahr auf die Reise zu einem Zehrpfennig *ex singulari et speciali Suae Maiestatis gratia* verehret, an meinem ordentlichen deputat zu defalciren sein. Obwol vermög des decreti hieran nicht zu zweifeln, hat doch mehrwolermeldte lobliche Hofcammer die Sachen zu Ihrer Kayserlichen Mt. allergnädigsten resolution zu remittiren beschlossen.

Bitte demnach E. Hochfürstliche Dht. ich hiemit gehorsambist sie geruhen (weil die Sachen auf ihr Kayserliche Mt. resolution gelangt) so wol bey Ihr Mt. als der drinnigen löblichen Hofcammer ihre Erzhörzogliche authorität zu interponiren auf dass hierin nicht weiter disputirt, sondern bey dem calculo gelassen und das Haus gegen dem befundenem mir schuldigen Rest fürderlichst eingeraumbt werde, E. Hochfürstlichen Dht. zu gnädigster protection mich gehorsambist empfelendt.

Euer Hochfürstlichen Durchläuchtigkeit

Gehorsambister

Radulius Vajuoda Valachiae

Adresa: An die Hochfürstliche Durchläuchtigkeit Herrn Maximilianum Erzhörzogen zu Österreich, etc. Gehorsambistes Bitten Radulii Vajuodae Valachiae.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

Notă. Memoriul de mai sus a fost înaintat împăratului (în ziua de 31 Martie 1617) de către arhiducele Maximilian întocmai cum ceruse Radu-Vodă cu observaţia, damit Er unserer Fürschrift im Werk genossen zu haben sich erfreuen müge.

Adresa arhiducelui s'a transmis însă numai la 27 Iunie 1617 Camerei Aulice «umb Guetachten» şi apoi din nou împăratului — spre decizie — la 8 August 1617.

116.

Wien, 22 Aprilie 1617.

Camera Aulică către Camera Scepusiană.

Ordin de plată a salariului restant al lui Nicolae Petraşcu.

Conquestus est apud nos valde Nicolaus Petrasco Waywoda *că cu toate mandatele împărăteşti* solutionem restantis salarii sui 420 fl. Rhenensium et 30 cruciferos hactenus ab iisdem impetrare nequivisset.

Cum vero aequitati minime dissonum arbitremur, ut memorato supplicanti merito succurratur, ut habeat unde se, suosque tanto commodius sustentare possit, *Vă ordonăm să-l îndestulaţi fără întârziere.*

(Arch. r. Hung. Budapest. Cam. Scep. Ben. Mand. 1617 Apr. 10.)

117.

Trnava, 3 Mai 1617.

Nicolae Petraşcu către consilierul Vincent Mussinger.

Cerând dela împărat să i se restitue averea mobilă şi imobilă rămasă dela tatăl său, roagă să intervină la dânsul în această afacere.

† Illustrissime domine et Patrone gratiosissime.

Si mihi ab initio recensenda forent Ill^{mae} Dom. V^{rae} in me nihil sibi unquam promeritum, aeterna tamen mente iam dudum obligatum suum servum, omnia humanitatis et aggenitae benevolentiae genera, quibus nunc apud Suam M^{tem} Caesaream, Dominum meum Clementissimum fulcior, Isthmon profecto mihi fodere viderer; et si amplissima, pleneque regalia munera reponerem: fateor me suis beneficiis imparem esse; unde gravem fortunae praesentisco iniquitatem, cum et ardet animus referre gratiam, nec possum, unica saltim spes in illo Maximo sospitatore, qui sciat tanta Ill^{mae} Dom. V^{rae} summae pietatis officia aliis longe maioribus omnium bonorum foenoribus compensare, quem ego iugiter rogitare non desinam. Et quoniam, Ill^{me} domine, ante aliquot menses Caesareae M^{ti} Domino meo clementissimo ratione rerum tam mobilium, quam immobilium post olim genitorem meum relictarum humiliter supplicaveram: oratam esse velim eandem Ill^{mam} Dom. V^{ram} Dominum et Patronum meum semper gratiosissimum precibus quibus maxime possum, ut mihi apud eandem Suam M^{tem} Caesaream ad finem in hoc negotio patrocinari velit, ut more, aut

potius iure gentium eo non exclusus, mihi post charissimum genitorem meum, qui fideliter Christianae Reipublicae et Augustissimae Domui Austriacae inservierat, etiam filio suo legitimo ex iis, quae supermanserant bonis, si sua merita valent, gaudere liceat. In Ill^{mae} Dom. V^{rae} benigno favore meum hoc totum negotium pendet, quod una mecum tanto diligentius commendo atque offero.

Datae Tyrnaviae, die 3. Maii. Anno 1617.

Ill^{mae} Dom. V^{rae}

Addictissimus servus
N. Petrascus Waiuoda mpr

Adresa: Illmo domino, domino Vicenzo Mussinger Sacrae Caesareae et Regiae M^{tis} Camerae Aulicae consiliario etc. Domino et Patrono suo semper colendissimo et gratiosissimo.

Pecete anulară (apăsată în ceară roşie) deasupra stemei Munteniei cu iniţialele: N P WA.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452. Autograf.)

118.

Alba-Iulia, 27 Mai 1617.

Principele Gabriel Bethlen către comitatul Kraszna.

Aflând că Popa Opriş din comuna Halmosd e persecutat de Ioan Bánffi, ordonă să-i fie în ajutor, neîngăduind ca tagma preoţească şi libertăţile preoţilor să fie jignite.

Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transilvaniae etc.

Crazna vármegyében Halmosd nevő faluban lakó Opris Popa jelenti minekönk, neki mind eléi s mind maga is papságot viselvén, az mely papság után való házat, földet és örökséget eleitől fogván birtak, abban Bánffi János naponként háborgatná, ahoz való földeket, réteket elfoglalná, el szántatná az ő módjok, törvények szerént, az mivel annuatim tartoznak az papi rendök azt [neki] be administrálván. Azon kivöl extra ordinarie eccer is, másszor is külömb-külömb képpen saczoltatná. Egy lovának az árával kilencz forintban lévén adós, nem hogy neki meg igyekezne adni, de azután négy forintot vött ujolag rajta és hat ökrét, szekerét Zentkjralra hajtatván és ott három egész holnapig vontatván, az egyiket sok törekedésire ekkedig meg nem adta volna. Demandáltunk volt penig ennek előtte is Kegyelmeteknek, hogy meg oltalmazná ellene és ekképpen háborgatni ne engedné, de csak el

hallgatván, és meg nem oltalmazván, ez alatt Bánffi János ujobban akaratja szerént (nem gondolván az papi rendnek szabadságával) naponként terhelné, háborgatná és saczoltatná, mely méltatlan dolgot, mint hogy hiveink közt, kiváltképpen penig az papi renden semmiképpen nem akarunk el szenvedni: hagyjuk és serio paroncsoljuk Kegyelmeteknek az exponenst mind házában, örökségében, kik eleitől fogva templomhoz, papság után valóké voltak, mind penig szántó földekben, szénarétekben, nem csak meg oltalmazza, sőt az kit el foglaltatott és meg szántatott volna is, viszzafoglalván az templomhoz applicálja; az mit extra ordinarie től le el vött is, mind lovának az árát, mind penig ökrét s egyéb adósságát is neki meg adassa és ennek utánna külömb diligentiával mind személyében meg mondott örökségében meg oltalmazza és semmi uton papi méltóságában, szabadságában, régi törvényében meg háborgatni ne engedje, mert ha ez parancsolatunkat Kegyelmetek el hallgatja, nekönk is külömb gondviselésönk leszen rea. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die vigesima secunda mensis Maii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo septimo.

Gabriel Bethlen mpr

Caspar Beoloni secretarius mpr

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Comitum Tholdalagi.)

Trad. Gabriel etc. Popa Opriş, lăcuitor în satul Halmosd din comitatul Crasna, ne aduce la cunoştinţă, că atât el cât și înaintașii săi fiind preoţi, Ioan Bánffi îi turbură zilnic în privința casei, a pământului și a moştenirii pe care le-au stăpânit dela început pentru preoţie, cuprinzând pământurile, fâneţele ce i se cuvin pentru preoţie, arându-le după felul şi legea lor, dându-i ce îi datorează pe fieştecare an tagma preoţească. In afară de aceea, îl strivește într'una în deosebite chipuri. Fiindu-i dator cu nouă fiorini preţul unui cal, nu numai că nu se silește să-i plătească, dar apoi i-a luat din nou patru fiorini şi şase boi, mânându-i carul la Sâncraiu și lucrând acolo cu ei trei luni încheiate, nici până azi nu i-a dat unul, cu toate că l-a somat mult. Am poruncit şi mai înainte Domniilor Voastre să-l apăraţi împotriva lui și să nu îngăduiţi să-l turbure în acest chip, dar deoarece aţi tăcut și nu l-ați ocrotit, în timpul acesta Ioan Bánfi îl împilează din nou în fiecare zi (negândindu-se la drepturile tagmei preoțești,) îl tulbură şi îl năpăstueşte, care lucru nedrept nu vrem să-l suferim în niciun chip între credincioşii noştri, mai cu osebire faţă de

cinul preoţesc. Ordonăm şi poruncim deci serios Domniilor Voastre ca nu numai să ocrotiţi pe exponentul atât în casa şi moştenirea care dela început au ţinut de biserică şi au fost după preoţie ale lui, precum şi în ogoare şi fâneţe, ci luând înapoi pe cele care i le-a cuprins şi i le-a arat, să le alipiţi bisericii; să-i daţi şi ce a luat dela el în mod extraordinar, atât preţul calului cât şi boul şi alte datorii şi de aici înainte să-l ocrotiţi cu osârdie mai mare atât în persoana cât şi în moştenirea sa pomenită şi să nu îngăduiţi în niciun chip să-l turbure în demnitatea sa de preot, în libertatea şi legea lui veche, căci dacă Domniile Voastre uită această a noastră poruncă, şi noi vom purta o grijă deosebită. Secus; etc.

119.

Trnava, 8 Iunie 1617.

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Il roagă din nou să intervină pe lângă împărat să i se dea răsplata cuvenită pentru jertfele aduse în interesul Casei împărăteşti precum i s'a făgăduit de Cesar Gallo în Ţara-Românească, unde trăia în belşug.

Serenissime Princeps et Domine Clementissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam Serenitatis V^rae^ demissam subiectionem etc.

Literae meae humiles, quas non ita pridem exaravi, nescio utrum pervenerint in praelibatas manus Ser^tis^ Vestrae. Sed utcunque stetit, sive pervenerint, sive non, has tamen certo felici omine appulsuras credo, cum etiam non alia, quam quae in prioribus, eadem etiam in his praesentibus contineatur illa antiqua querela, magnae calamitatis meae, in qua praecipitatus sum. Ideo Ser^tem^ V^ram^ Dominum meum Clementissimum per viscera misericordiae Dei oro, dignetur Serenitas V^ra^ benignum respectum et commiserationem in me fidelem servum suum habere, qui propter hanc Inclytam et Augustissimam Domum Austriacam patriam, amplissimum principatum et inaestimabiles fortunas in auro, argento ac sufficienti aere (pro quibus his altum satis pacificum et aeternum domicilium pro me et liberis meis acquirere potuissem) amiseram. Testis est Deus, testis et Mag^cus^ Dominus Caesar Gallus, qui cum esset ad me a Sua M^te^ Caesarea in legatione missus, vidit quanta copia bonorum affluebam; tamen haec omnia minus curaveram, ut saltim esset pro voluntate Suae M^tis^ Caesareae, Domini mei

Clementissimi, sperans me (quemadmodum etiam habebam ab eadem Sua M^{te} Caesarea per memoratum dominum Caesar Gallum benignam promissionem) tempore saevientis procellae ab eadem nunquam deserturum esse. Iam autem, Clementissime Domine, me omni humana ope fortuna spoliatum habet, nec modo, ut pro servitiis meis fidelibus aliquam recompensam obtinere fas esset, sed quo vivam cum liberis meis, aut ubi caput meum reclinam non habeo.

Has cum exararem literas, intuendo et miserendo parvulos meos, sic in animo reputans meo: quis scit, an post mortem meam non sint ostiatim mendicantes panem, sanguinolentas emiseram lachrymas, quae adhuc in pectore meo nimis infixae haerent, foventurque aspere. Quod si me superstite mea merita, quae magnae orbis parte manifesta sunt, minus valent, quomodo valitura sunt post mortem, aut quis recordans eorum, miserebitur miserandae posteritati meáe. Quamobrem Ser^{tem} Vestram, quae semper fuit clemens et misericors, supplex oro et invoco humiliter, dignetur meam causam apud Suam M^{tem} Caesaream agere, ut eadem miserta tam miserandi status mei, mihi pro fidelibus servitiis meis de benigna mercede clementer prospicere dignaretur. Quod nisi affulserit Ser^{tis} V^{rae} benignum suffragium, iam actum est de me: cum omnes spes et fortunae meae, post Deum immortalem, ex unica Ser^{tis} V^{rae} benigna' promotione pendent; alias nulla salus. Ego quousque numina protendent vitam, hanc Ser^{tis} V^{rae} gratiam omni genere servitiorum meorum promerebor. Interim orabo Deum, ut Serenitatem V^{ram} et totam Inclytam et Augustissimam Domum Austriacam, Dominos meos Clementissimos longaevam, omnibusque prosperrimis successibus fecundam et florentem facere iubeat.

Datum Tyrnaviae, VIII. Iunii MDCXVII.

Serenitatis V^{rae} Domini, Domini mei Clementissimi
Devotissimus aeternum cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waywoda mpr
Іѡ Радꙋл Воевода

Adresa: Serenissimo Principi ac Domino, Domino Maximiliano Dei gratia Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Habspurgi et Tyrolis etc. Domino Clementissimo.

Pecetea anulară octunghiulară obişnuită.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 30. Oct. 1617.)

120.

Făgăraş, 13 Iunie 1617.

Nika Vel Logofăt către principele Gabriel Bethlen.

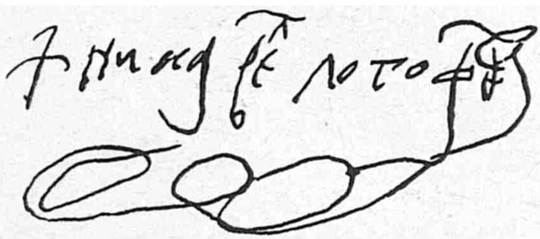
Alexandru-Vodă i-a făgăduit principelui pentru ajutorul ce i l-a dat la Poartă, o sumă de 20.000 taleri şi 500 de boi, iar acum nu e în stare să i le dea. Se obligă în numele Domnului să-i dea peste 40 de zile 5000 de fiorini ungureşti şi 100 boi buni, pentru care îi va preda ca amanet diploma sa de Vodă.

Mi Logofet Nika az mi kegyelmes urunknak, az tekintetes és nagyságos Alexander vajda, Isten kegyelmességéből Havasalföldének fejedelme és örökös urának belső tanácsja és főcancellariussa és Récsei Bojér Péter ő nagysága magyar secretariussa adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, hogy noha az mi kegyelmes urunk, az tekintetes és nagyságos Alexander vajda mostani fejedelmi állapatjának előtte az hatalmas győzhetetlen császár fényes portáján jelen való becsületes tiszti és hivatalja kivül levén, az mi kegyelmes urunkat az méltóságos, tekéntetes és nagyságos Bethlen Gábort, Isten kegyelmességéből Erdély országának fejedelmét, Magyarország részeinek urát és székelyek ispánját sokszori böcsületes iratival, szóval való izenetivel az ő nagysága Alexander vajda böcsületes állapatjának promoveálása felül megtalálván, ő nagysága Alexander vajda ebbeli törekedéséért ő nagyságának az mi kegyelmes urunknak az erdéli fejedelemnek, az nemzetes és vitézlő öregbik Szentdemeteri Balassi Ferencz uram ő nagysága becsületes tanácsja és fő arendatora akkori fényes portán levő fő követe által bizonyos summa pénzt és bizonyos számu ökreket, tudniillik huszezer vert tallért és ötszáz ökret igirvén. Mely dologban az erdéli fejedelem ő nagysága nekünk kegyelmes urunk sokat és hasznosan munkálkodván, Isten kegyelmességéből, mikoron az ő nagysága törekedése után Alexander vajda ő nagysága a' mostani böcsületes állapatjában és székiben helyheztetett volna, magának elsőbben fogyatkozott állapatját, annakutánna Havasalföldének is pusztult, romlott és inséges állapatját eszében vevén, azokhoz képest minthogy előbbi igiretinek beteljesitésére elégtelen volna és annak meg sem felelhetne, mi általunk az erdéli fejedelmet ő nagyságát solenniter megtalálván, ő nagysága az erdéli fejedelem keresztény indulatját, Alexander vajdához ő nagyságához való szeretetit és atyafiuságát jó szomszédságának ő nagyságának, Alexander vajdának országával együtt mostani fogyatkozott állapatját kegyelmesen szeme előtt viselvén ő nagysága az előbbi igirt summának compleálása felől velünk

ilyen végezésre és limitatióra mene, hogy mi innen Havasalföldében az mi kegyelmes urunkhoz Alexander vajdához bemenvén ő nagyságának azt proponáljuk és azt ő nagyságától, Alexander vajdától meg is szerezzük, hogy ő nagysága Alexander vajda az erdéli fejedelemnek mához negyven nap mulva minden halogatás nélkül ugyanott Havasalföldében vagy a fényes portán az ő nagysága arra rendeltetett emberének paratis et numeratis in pecuniis absque defectu ötezer magyar forintot jó féle pinzül letegyen és az jövendő közelbik Szent Mihály Archangyal napjára száz jó válogatott ökreket ő nagysága az erdéli fejedelem számára szerezvén meg is adja, kinek megszerzésére ő nagyságától, Alexander vajdától mü is teljes tehetségünk szerént igirjük ő nagyságának az erdéli fejedelemnek magunkat, sőt az ő nagysága, Alexander vajda diploma levelét is az ő nagysága kezében adjuk. Ha hol penig ő nagysága Alexander vajda ebben az dologban valami akadált találna és a mi általunk inditott transactiót, igiretit praestálni nem akarná, ő nagysága is az erdéli fejedelem tartozzék az ő nagysága Alexander vajda diploma levelét restituálni. Kinek bizonyságára adtuk ezen levelünket kezünk irásával és pecsétünkvel megerősitvén.

Datum in Fogaras, die decima tertia Iunii. Anno Domini 1617.
Idem, qui supra.

(L. S.)

(L. S.)

Petrus Bojer secretarius mpr

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Baronum Bálintitt.)

Trad. Noi Logofătul Nica, sfetnicul de taină şi cancelarul domnului nostru milostiv, al cinstitului și măritului Alexandru-Vodă, din mila lui Dumnezeu principele și domnul ereditar al Munteniei, și Petru Boer de Reciu (sau Recea), secretarul ungur al Măriei Sale, dăm de ştire tuturora cărora se cuvine, că milostivul nostru Domn, cinstitul şi măritul Alexandru-Vodă, înainte de starea lui voevodală de acum, fiind în afară de cinstita slujbă şi ocupaţie de acum la strălucita Poartă a nebiruitului împărat, a căutat pe milostivul nostru Domn, pe prea cinstitul, slăvitul și măritul Gabriel Bethlen,

din mila lui Dumnezeu principele ţării Ardealului, domnul părţilor ungurene şi şpanul Secuilor, prin multe cinstite scrisori şi cu trimitere de vorbă, pentru promovarea cinstitei sale stări, făgăduind Măria Sa Alexandru-Vodă pentru ostenelile lui în această pricină Măriei Sale, milostivului nostru Domn, voevodului Ardealului, prin cinstitul sfetnic şi arendator de căpetenie, în vremea aceea sol de frunte al Măriei Sale la strălucita Poartă, de bun neam şi viteazul domn Francisc Balassi de Szentdemeter cel bătrân, o anumită sumă de bani şi un anumit număr de boi, adică douăzeci mii de taleri bătuţi şi cinci sute boi. Măria Sa principele Ardealului, domnul nostru milostiv, ostenindu-se îndelung şi cu folos în această afacere; din mila lui Dumnezeu, când după osteneala Măriei Sale, Măria Sa Alexandru-Vodă a fost pus în starea cinstită de acum şi în scaunul său, băgând seama mai întâi la starea sa scăzută, după aceea şi la starea pustiită, năruită şi lipsită a Ţării-Româneşti, întru atâta încât nu ar fi de ajuns şi nici nu ar corespunde pentru împlinirea făgăduinţelor de odinioară, căutând prin noi *solenniter* pe Măria Sa Principele Ardealului; Măria Sa având milostiv înaintea ochilor dragostea creştinească faţă de Măria Sa Voevodul Alexandru şi iubirea şi frăţietatea şi starea de acum scăzută a vecinătăţii bune a Măriei Sale Voevodului Alexandru împreună cu a ţării, Măria Sa a ajuns cu noi la o astfel de hotărîre şi limitaţie despre împlinirea sumei făgăduite mai înainte, ca noi de aici mergând în Ţara-Românească la milostivul nostru stăpân Alexandru Voevod, să propunem şi obţinem dela Măria Sa Alexandru Voevod ca Măria Sa Alexandru Voevod să depună principelui Ardealului peste patruzeci de zile începând cu ziua de azi, fără nicio amânare tot acolo în Ţara-Românească sau la strălucita Poartă omului Măriei Sale rânduit pentru aceasta, cinci mii fiorini ungureşti bani buni *paratis et numeratis in pecuniis absque defectu* şi la ziua Sfântului Archanghel Mihail cel viitor, făcând rost de 100 de boi pe seama principelui Ardealului să-i şi deie; pentru obţinerea cărora dela Măria Sa Voevodul Alexandru, ne oferim şi noi cu toată puterea noastră Măriei Sale principelui Ardealului, ba mai dăm şi scrisoarea de diplomă a Măriei Sale Voevodului Alexandru în mâna Măriei Sale. Iar dacă Măria Sa Alexandru-Vodă va întâmpina vreo piedecă în acest lucru şi n'ar vrea să îndeplinească transacţia şi făgăduinţa pornită de noi, şi Măria Sa principele Ardealului să fie îndatorat să înapoieze scrisoarea de diplomă a Măriei Sale lui Alexandru-Vodă. Pentru crezarea cărora am dat această scrisoare a noastră întărind-o cu iscălitura şi pecetea noastră. Datum etc.

121.

[Wien, Iunie 1617.]

Radu Şerban-Vodă către împăratul Matia II.

Au trecut cincisprezece luni de când cere şi zoreşte achitarea restului pensiunii sale, căci a ajuns să fie lipsit şi de pâinea de toate zilele.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas, Domine, Domine Clementissime.

Per quindecim inde menses continue insto humillime supplicando, ut V^ra^ Caesarea Maiestas dignaretur tandem pro innata sua clementia mei, charissimorumque meorum miserta, quo misellam hanc vitam sustinere possem clementer mihi de mea menstrua pensione ac de restantiis debitorum a V^ra^ M^te^ Caesarea semel collatorum providere, cum iam iam stipe panem emendicare cogor, verum hactenus nullum plane consequor responsum. Eapropter per Deum rogo, oroque V^ram^ M^tem^ innixis genibus, dignetur considerando qualiter in gratiam V^rae^ M^tis^ Sacra^mae^ ac in emolumentum Reipublicae Christianae per multos inde annos .maximis expensis terram Valachiae Transalpinae contra praepotentem Orientis Dominum tutatus fuerim, ac tandem integrum principatum meum amiserim, quem tamen, si Turcis favere voluissem, ad extremum usque vitae halitum potuissem obtinere, clementer post tam longinquam moram mihi iuxta restantiae exsolutionem etiam de menstrua pensione providere. Ne, dum et servatae fidei et perpessi damni aliquam recompensam spero, totus derelictus famae peream. Quam clementiam V^rae^ Sacra^mae^ M^tis^ humillime reservire conabor.

Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ V^rae^

Servus fidelissimus
Radulius Vaiuoda Valachiae

In dorso: Ad Sacra^mam^ Caesaream Regiamque M^tem^ Dominum, Dominum Clementissimum Humillima supplicatio Radulii Vaiuodae Valachiae.

Kayserlichen Brief zufertigen 10. Iulii 617. Aufzuheben, ist schon expedirt 1. December 617.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 30. Oct. 1617.)

122.

Trnava, 6 Iulie 1617.

Radu Şerban-Vodă către împăratul Matia II.

Plângându-se că după ce a suferit atâtea mizerii, locuitorii oraşului Tirnavia pretind să plece din mijlocul lor, roagă să li se dea ordin până i se va isprăvi afacerea.

† SAcratissima ac Potentissima Caesarea, Regiaque Maiestas. Domine, Domine Clementissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam M^tis^ V^rae^ Caesareae demissam subiectionem.

In maximis meis miseriis unicum superest mihi solatium benigna M^tis^ V^rae^ Caesareae protectione tutari, praeter quam nullum alium Dominum post Deum immortalem unquam agnovi, nec durante vita mea habiturus sum. Iam igitur, Clementissime Domine, non sufficiebat mihi una atque altera afflictio, totque calamitatum undae non poterant humilem et fidelem servum M^tis^ V^rae^ Caesareae fluctibus suis obruere, sed novum quoddam genus omnium miseriarum et calamitatum nunc primum accessit animo meo, quod me eo beneficio M^tis^ V^rae^ Sacrae, quo mihi uti et semper gaudere licuit, quatenus pacifice in civitate libera V^rae^ M^tis^ Caesareae Regia Tyrnawiensi ad clementem eiusdem M^tis^ V^rae^ resolutionem cum tota familia mea degerem, exuere nititur. Nam cives Tyrnawienses iam aliquoties miserunt ad me ex senatu suos peculiares homines, nuntiantes plebem moleste ferre meam ibidem a tanto intervallo residentiam, et ideo mihi omnino aliam quaerendam esse proposuerunt. Proinde M^ti^ V^rae^ Caesareae, Domino meo Clementissimo humiliter supplico, et per viscera misericordiae Dei oro, dignetur Maiestas V^ra^ Caesarea dictis civibus subditis suis benigne demandare, quatenus ipsi cum plebe pacifice tantisper maneant, donec de eiusmodi negotio a V^ra^ M^te^ Caesarea sufficienter clementer informatum fuerit. Omnes meae spes et fortunae, post Deum immortalem in solius M^tis^ V^rae^ Sacrae clementia et protectione sitae sunt. Non patiatur me Maiestas V^ra^ Caesarea tantum dedecus et ignominiam subire, ut turpiter inde eiiciar, quum servitia mea fidelia aliam a M^te^ V^ra^ Caesarea multo clementiorem et honestiorem mercedem exspectare videntur. Firmiter tenens, quin me haec Inclyta ac Augustissima Domus Austriaca, uti Domini mei Clementissimi, quibus ego per omnes occasiones fideliter inservivi, et eorum causa omnia, quaecunque benigna sors quondam invexerat amisi, non volet esse unquam desertum aut derelictum. Interim

precor Deum, ut M^tem^ V^ram^ Caesaream diu feliciter incolumem servare iubeat. Magno desiderio et quam devotissime exspecto clementem M^tis^ V^rae^ Caesareae sicut de aliis humilibus petitionibus meis, ita de hac re noviter enixa informationem.

Datum Tyrnaviae, die VI. Iulii. Anno MDCXVII.

Eiusdem M^tis^ V^rae^ Caesareae atque Regiae,

Domini mei Clementissimi

Fidelis servus et perpetuus subditus
Radulius Terrarum VAlachiae
Transalpinae WAywoda mpria
Іѡ Радѹл Воєвода

In dorso: Ad Cameram Aulicam zur Anmahn- und Befürderung Ihres hierin abgeforderten Guetachtens.

Per Imperatorem 26. Julii 1617.

Aufzuheben, ist schon expedirt. 13. Nov. 617.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

123.

Alba-Iulia, 31 Iulie 1617.

Principele Gabriel Bethlen către autoritățile din Ardeal.

Magistratul din Bistrița dând Statului în trecut o mie de fiorini, i se dă dreptul să ridice dijmele satului Beșineu până la concurența sumei numite. Satele românești din ținutul Bistrița să fie însă și mai departe scutite de dijma obișnuită.

Gabriel Bethlen Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Fidelibus nostris Generosis, Egregiis et Nobilibus, Comitibus, Vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum, item arendatori universarum decimarum nostrarum Transylvaniensium et decimatoribus districtus Bistriciensis modernis et futuris quoque pro tempore constituendis, cunctis etiam aliis, quorum interest seu intererit, praesentes visuris. Salutem et favorem nostrum.

Mivelhogy Beszterczei hiveink szegény megholt fejedelem idejében az ország szükségére erogáltanak volt ezer forintot, mely summa pinznek recuperálásában, hogy valami jobb módjok és alkolmatosságok lehetne, ennek elötte bizonyos conditiók alatt ugyan Besztercze vidékin Besenyő nevü falunak bor, buza és mindenféle majorságnak dézmáját az ezer forintig nekik conferáltuk

vala, mely summa pénznek részét azon besenyői dézmából percipiálván, az hátra maradott summa pénz részének kivitelére ujolag minden conditio nélkül ez napságtul fogva öt egész esztendeig azon besenyői bordézmának felét integre, egyébféle majorságoknak, őszi, tavaszi veteményeknek peniglen, méhnek és báránnak dézmáját éppen nekik conferáltuk; hagyjuk azért és parancsoljuk is ez levelünk látván, a' feljül meg nevezett Besenyő nevű falunak dézmáját magok számára a' beszterczeieknek modo ante declarato percipiálni engedje. Továbbá értjük azt is, hogy Beszterczе vidékin levő oláh faluknak, mely helyekről ennek előtte soha dézmát nem fizettenek, majorságokból dézmát venni igyekeznek. De mivelhogy mi országunkban levő mindenféle statusokat, azonképpen a' Beszterczе vidékin levő hiveinket is az ő ususokban, régi szabadságokban meg akarjuk tartani, hagyjuk és parancsoljuk is azon Beszterczе vidékin való oláh falukbeli szegénységet régi szabadságok és szokások ellen semminemű dézmafizetésre ne kénszeritse és őket ea ratione személyekben, marhájokban meg kárositani ne merészelje, hanem ennek utánna successivis temporibus mindennemű [szabadságukban] illaese meg tartsa. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die ultima mensis Julii. Anno Domini Millesimo Sexcentensimo decimo septimo.

Gabriel Bethlen mpr
(L.S.)

Caspar Beoleonyi
Secretarius mpr

In dorso: Exemptio omnigenarum decimarum, haec extenditur ad pagos Vallachicos districtui Bistriciensi ingraemiatos.

Alia manu: Volachi non decimentur.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița. In forma patenti.)

Trad. Gabriel etc. Fiindcă credincioșii noștrii din Bistrița în vremea sărmanului principe repausat, au dat pentru nevoia țării o mie de fiorini și pentru ca să poată avea un mod mai bun și prilejuri mai bune spre dobândirea acestei sume, le-am cedat mai înainte, sub anumite condiții, dijma până la o mie de fiorini după vinul, grâul și tot felul de vite ale satului Beșineu tot din ținutul Bistriței; din care sumă de bani o parte percepându-se din dijma aceea din Beșineu, iar pentru scoaterea sumei rămase le-am conferit tot lor din nou fără nicio condiție, pe cinci ani, începând cu ziua de azi, jumătate din dijma vinului dela Beșineu, iar dijma altor feluri de lucruri: a semănăturilor de toamnă și de primăvară,

a stupilor şi a mieilor în întregime; pentru aceea orânduim şi poruncim ca văzând această scrisoare a noastră, să îngăduiţi perceperea de către Bistriţeni pe seama lor a dijmei din satul Beşineu, numit mai sus în modul susnumit. Mai departe înţelegem şi aceea că se silesc să ia dijmă din măieriştele satelor româneşti din ţinutul Bistriţei, din care înainte de aceasta nu s'a plătit niciodată dijmă. Dar fiindcă noi vrem să ţinem toate staturile aflătoare în ţara noastră, la fel şi pe credincioşii noştri din ţinutul Bistriţei în obiceiurile lor, în vechile lor libertăţi, orânduim şi poruncim să nu siliţi sărăcimea din satele româneşti din ţinutul Bistriţei ca, împotriva libertăţilor şi obiceiurilor lor vechi, să plătească vreun fel de dijmă, şi să nu cutezaţi să-i păgubiţi în privinţa aceasta în persoana şi averea lor, ci după aceasta de-a-rândul vremurilor să-i ţineţi nevătămaţi în toate libertăţile lor. Secus etc.

124.

[Praha, August 1617.]

Mitropolitul Dionisie Ralli Paleologul către Camera Aulică.

Expunând serviciile făcute Casei împărăteşti, încă din zilele împăratului Rudolf, dela care primise o pensie lunară, roagă să i se dea iarăşi ceva, deoarece pensia a încetat şi trăeşte în cea mai mare mizerie.

Wolgeborne auch Edle, Gestrenge und Gnädige Herren.

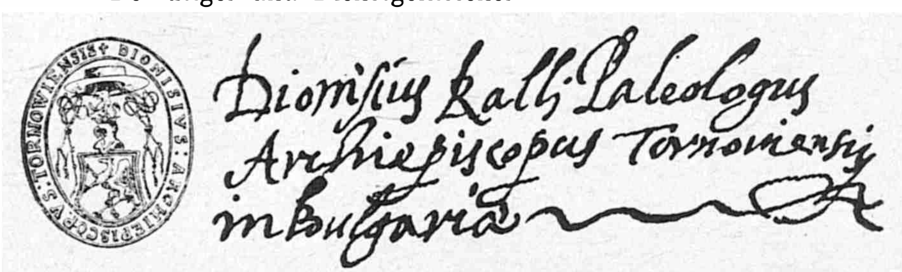
Euer Gnaden mit diesem meinem hochdringenden Supplicieren zu molestirn und zu behelligen kann ich je aus gedrungener Noth nit umbgehen, und gib derselben gnädigst zu vernehmben, dass ich bey Ihr Römisch Kayserlichen Mayestät Rudolpho Christmildseeligster Gedächtnus in dem Siebenbürgerischem Krieg mit meinen treugeleisten Diensten etlich 1000 Christen selbst zusammen gebracht, aber der Erbfeindt, der Türgg mit grosser Macht kommen, solches Volk erschlagen und mir mein Bistumb genommen, ich auch die Flucht hab nehmen müssen, undt bin kommen zu Höchstgedachter Ihr Kayserlichen Mayestät Rudolpho hochseeligster Gedächtnus, wie dann dem Herrn Poltzi wol bewusst, da mir dann mehrwolgedachte Ihr Kayserliche Mayestät wegen meiner treugeleisten Dienst monatlichen 100 fl. Pension (wie Euer Gnaden aus dem Beylag [1] werden sehen) versprochen, und mir dieselbige

[1] Decretul se cuprinde în scrisoarea împăratului Rudolf către arhiducele Matia, din 28 Iunie 1607.

bey der Ungerischen Cammer assignirt. Ob ich zwar schon etwas von gemeldter Pension empfangen, so hätte ich doch längst müssen verschmachten und verderben, wann nit ehrliche Herren und Leuth mir mit dem H. Almosen zuegesprungen und entgegenkommen wären. Weil ich aber an jetzo schon sehr alt und betagt, auch schwer krank darnieder liege und von gemeldter Ungerischen Cammer nichts mehr bekommen kann, weiss ich nirgendt kein Trost, noch Hülf; mir aber gar wol bewusst, dass wer zu dieser Hochlöblichen Hof Cammer supplicando kommen (auch wol die es nit verdient) niemals verlassen worden, setze ich auch also mein Vertrauen und Hoffnung auf Euer Gnaden, der tröstlichen Zuversicht Euer Gnaden werden mich, als einen armen und von jedermann verlassenen Bischof, der ich das liebe Brot nit [hab] zu kaufen, nit ganz und gar verlassen. Langt derowegen an Euer Gnaden mein ganz demüthiges Flehen und bitten, Euer Gnaden wollen mir (der ich es wol verdient) aus der Hochlöblichen Hof Cammer mit einer Genadtsteuer in meinen ermeldten Anliegen zu Hülf kommen, bis mir etwan von jetziger Kayserlichen Mayestät anderwärts möchte geholfen werden. Wann das beschiecht, thuen Euer Gnaden Gott ein angenehmbes und wolgefälliges Werk daran. Ich will's auch die Zeit meines Lebens Gott in meinem täglichem Gebet für Euer Gnaden zu bitten in kein Vergessenheit stellen. Mich also Euer Gnaden umb eine gnädige unabschlägige resolution demütigist befehlendt.

Euer Gnaden

Demütiger und Dienstgeflissener

Adresa: An Ihrer Röm. Kays. auch zu Hungern und Beheimb Kön. Mt. Hof Cammer Herrn Praesidenten undt Herren Räthen etc. Meinen insonders grossgünstigen Herren. Cito-cito-cito.

Pecete ovală preoţească, cu inscripţia latină: † DIONISIVS: ARCHIEPISCOPVS: TORNOWIENSIS.

In dorso: Exp. 12. Aug. 617.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14453.)

125.

Bratislava, 26 August 1617.

Camera Ungară către Camera Aulică.

Transmite contul mitropolitului Dionisie Ralli Paleolog conform căruia dela 1612 până azi nu are să mai ia decât 110 fiorini.

Computum pensionis menstruae Reverendissimi Domini Dionisii Ralli, solutionesque eidem ex proventibus huius Camerae subinde factas, restantiasque nondum exsolutas per Magistrum Rationum in certum extractum redigi curavimus; et petito per Generosas ac Magnificas Do. V[ras] modo eiusdem cum praesentibus misimus. Ex quo illae sufficienter intelligent, antelatum Ralli cum contentatione ipsius, neglectum non fuisse. Cuius imposterum quoque condigna habebitur ratio, dum modo proventus ad manus sint, e quibus subinde contentari possit. Atque haec Generosis ac Mag[cis] Do. V[ris] de statu pensionis Rallianae respondere debuimus; etc.

Posonii, 26. die Augusti. Anno 1617.

Reverendissimo Domino Dionysio Ralli Paleologo Archiepiscopo de Tornavo in Bulgaria menstruatim solvuntur flor. 50. Quod facit a 24. Decembris anno 1611 usque ad 24. diem Augusti anni 1617 per annos quinque et menses octo flor. 3400. Solutio:

Anno 1612. Die 1[ma] Martii soluti sunt flor. 50. Die 29. Martii fl. 100. Die 11. Iulii fl. 150. Die 3. Octobris fl. 100. Die ultima Decembris fl. 200.

Anno 1613. Die 12. Ianuarii fl. 100. Die 7. Februarii fl. 100. Die 4. Aprilis fl. 100. Die 15. Augusti fl. 100. Die ultima Decembris fl. 200.

Anno 1614. Die 17. Februarii fl. 100. Die 25. Aprilis fl. 150. Die 15. Novembris fl. 50. Item fl. 100.

Anno 1615. Die 7. Aprilis fl. 100. Die 4. Augusti fl. 100. Die 28. Augusti fl. 100. Die ultima Septembris fl. 340.

Anno 1616. Die ultima Martii fl. 100. Die 29. Maii fl. 60. Die 26. Iulii fl. 100. Die 21. Augusti fl. 100. Die 24. Decembris fl. 150. Die ultima Decembris fl. 140.

Anno 1617. Soluti sunt fl. 400.

Summa soluta facit fl. 3290. Restant ergo solvendi fl. 110.

Actum Posonii, in Officina Rationaria Camerae Hungaricae, die 22. Augusti Anno 1617.

Hermannus mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452.)

126.

Praha, 1 Septemvrie 1617.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Ordin ca Radu Şerban-Vodă împreună cu ai săi să fie mutat din Tirnavia în oraşul Modor, Szentgyörgy ori Bazin.

Ad seriam certorum fidelium nostrorum intercessionem atque iudicis et caeterorum iuratorum civium civitatis nostrae Tyrnaviensis hoc nomine M^{ti} nostrae saepesaepiens factam supplicationuem permoti, clementer annuimus, ut Illustris Radulius Waivoda, simul cum sua comitiva, omnibusque Valachis, ab eisdem Tyrnaviensibus amoveatur, atque ad locum alium transferatur.

Cum autem nobis, pro inquilinatu eorundem Valachorum a certis fidelibus nostris civitas nostra Modor, aut oppidorum Sancti Georgii et Bozin,[1] alterutrum proponetur, hinc tam ad ipsos Modrenses, quam etiam dicta oppida scripsimus, et simul cum praesentibus easdem literas nostras cum adiunctis copiis vobis transmittentes, loci et commoditatis pro eisdem Valachis fiendae, electionem discretioni et ordinationi Vestrae committimus. Quocirca Fidelitatem V^{ram} clementer hortantes, vobis harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus de eligendo loco, habita inter vos consultatione et conclusione, literas de hinc nostras ad eosdem cives, apud quos nimirum Valachi condescensuri sunt, transmittatis atque ratione hospitiorum, facta bona ordinatione, dictum Radulium cum suis omnibus Tyrnavia eductum, saeposita omni mora isthuc transferri curetis. Intimandum autem per vos eodem Radulio Waivodae erit, quo ipse aulam suam pro praesentis temporis ratione minuere velit, ne numerosior servitorum et sibi adhaerentium ordo, indigenis, ubi nempe condescensuri sunt, oneri sit, maioremque in dies pariat molestiam. Quod vos ita dextre curaturos confidimus. Quibus gratia nostra propensi manemus.

Datum in Arce Pragensi, prima Septembris 1617.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 62.)

[1] Trei orăşele în comitatul Pozsony, la poalele Carpaţilor la Nord de Pozsony, în ordinea mai sus semnalată.

127.

Praha, 13 Septemvrie 1617.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Se cere opinia Camerei în chestiunea plângerilor lui Radu Şerban-Vodă împotriva cetăţenilor din Tirnavia.

Ex incluso supplici libello Do. V^rae^ uberius intelligent, qua ratione apud Suam Caesaream Regiamque M^tem^ D.N.C. Domini Radulii Waivodae agens Sebastianus Goltzius contra cives Tyrnavienses de iniuria domini Vaivodae et familiae suae ab hospitibus illata demisse conqueratur, atque ut ipsi domino Vaivodae vel de alio commodo loco prospiciatur, vel civibus praetactis, ut interim quo ad praelibata Sua Caesarea Maiestas aliter providerit, ipsum cum familia patienter ferant, demandetur, humillime instet.

Eapropter Do. V^ras^ hisce amanter nos super querelis istis et petitione domini Vaivodae quantocius informare haud graventur; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 55.)

128.

Iaşi, 30 Septemvrie 1617.

Principele Gabriel Bethlen către arhiepiscopul Petru Pázmány.

Starea armatei otomane, care, împreună cu oştile lui Alexandru Iliaş-Vodă din Muntenia şi ale lui Radu Mihnea-Vodă din Moldova, a înaintat până la Bender. Leşii temându-se de o năvălire, şi-au strâns oştile la hotarul Moldovei. Skender-paşa a ajuns până la Nistrul fortificat cu cetăţi, unde s'a ciocnit cu armata polonă de sub comanda hatmanului Sulkowski. Acesta cerând pace dela Turci, ea s'a încheiat după multe greutăţi, aplanate prin mijlocirea lui Bethlen, pe marginea Nistrului. In baza capitulaţiunilor, Leşii au renunţat la multe poziţii bune, dar în schimb şi-au asigurat liniştea pe viitor prin articolul al 4-lea care opreşte pe vecinii Poloniei (adică Ardealul, Moldova şi Ţara-Românească) să o atace ori să uneltească cu vrăjmaşii Poloniei împotriva ei.

Copia d'una lettera del Principe di Transilvania per Monsignor Illmo Arcivescovo di Strigonia.

Illmo et Rev^mo^ Signor. Amico nostro osservandissimo.

Premettendo un' obligatissima ricomandatione delli nostri servitii.

Con l'ultime lettere mandate a V. S. Illma et Rev^ma^ gli scrivevamo la causa della speditione nostra di Moldavia, acciò che

fosse lecito mandare commissarii al convento Carolense. Hora habbiamo pensato di scriver a lei fra gl'altri il felice esito di questo viaggio (al quale è conveniente che tutti li buoni si rallegrino) con il termine certo di celebrare quel convento. Imperochè quando partendosi il verno la fama dell'apparato di Polonia et dell'impresa incominciata contro gli Turchi con la presenza del Serenissimo prencipe Wladislao, figliolo del Re, non poco haveva percosso gl'animi de Turchi, l'istesso sultano havea per certo commandato che l'Hano de Tartari in persona propria andasse nell'Asia contra Persi con le maggiori forze de suoi esserciti; nondimeno separò alcuna parte de suoi Cremimiensi essendo duci a Alysa et Kanthumer nell'Europa sotto la tutela di Scander bassà per dover combattere, i quali volendosi congiongere con Achrir che stanno oltr'il ponte Quintino, per il pacifico passaggio et concorso di quelli l'istesso Scander fu costretto con tutto il suo essercito: et palatini, et Alessandro Transalpinense, et Radulo di Moldavia voltarsi verso Alba di Nester et appresso la terra di Bender non poco fermarsi. Mentre che questi si radunino insieme ad ogni parte si sforzano di debilitarsi le forze, fra questo mentre il Ser^mo^ Regulo con l'espeditione Moscovita, et con partial ribellione di Livonia, richiamato da confini di Moldavia (havendo lassiato nell'istesso luoco con determinata potestà il generale Sulkowski) [1] fu sforzato menar via con esso lui il fiore et la fortezza della militia di Polonia, et accade che quelli Turchi, li quali poco avanti la Sua Serenità con il terrore della sua presenza haveva concitati a più forte apparato, con la sua partenza non solamente habbia accresciuti gl'animi de gl'istessi, ma di più habbi dato occasione grandissima di trattar il negotio a gl'inimici. Considerando adunque Scander una tale separatione delle forze de Poloni, non temendo di aggiongere prestezza all'occasione, arrivò con diece squadre alla ripa del fiume Nester, oltre la ripa del qual castello Rascovio con doi fosse et contante altre giunture di fortissimi travi et di spatioso argine ripieni, circondato di muro, et fortificato di mille soldati di presidio, con incredibile temerità dà l'assalto. Imperochè trasportò l'essercito dalli fermi campi, senza beneficio alcuno de ponti, ovver navigii alla ripa ulteriore del fiume col notare, et con l'empir le fosse, ovvero per doi tiri di bombarde facendoli la strada, commandò che l'insegne fossero portate sopra gl'intieri muri et sopra li bastioni, havendo portato d'ogni intorno seghe con le quali si tagliassero li travi per far fuoco, di modo che con questo primo assalto li doi muri esteriori sono stati presi et

[1] Scris greşit: Sulkocskir.

abbruggiati, nè avante fu dato segno di presa alli soldati, che apportassero la speranza del vendersi dalla rocca interiore de presidiarii, a' quali essendo stato concesso tre giorni da deliberarsi, abbandonati da qual si voglia aiuto humano, cercando col fuggire la lor salute per la prestezza de Tartari, parte furono presi et parte ammazzati; ma nè anco a Turchi accade non sanguinoletto un tanto temerario assalto, imperochè doi cento di quelli di non poco valore ammazzati, et il cavallo, sopra del quale Scander era menato mentre grandemente instava l'assalto, col correre fu ammazzato.

Hora Sulkowio attendeva essendo lontano cinque miglia dall'essercito di Raskovien, et il Turco essendo quello adirato et affatto unito con doi esserciti, si mosse verso Farova, posta parimenti nella ripa ulteriore, incontro la quale li Poloni si erano diligentissamente fortificati et di già almen un miglio (scorrendo l'alto Amon) scambievolmente eravano lontani. Il Polacco sollecitava la pace per lettere et ambasciatori appresso il Turco, ma il Turco a' gravi et difficilissimi capitoli appoggiato in tutto haveva mandato avanti le squadre de Tartari, con le quali da dietro dessero l'assalto alla Polonia, ma noi essendo di giorno in giorno maggiormente certificati del dubioso et pericoloso stato de Polacchi, non havendo risguardo a vigilie et fattiche con viaggi molto più longhi dell'uso dell'esserciti, fossimo presenti a gl'istessi Turchi con la prestezza non pensata, et essendo in mezzo fra Turchi et Polacchi con 7/m cavalli et 5/m pedoni, alli 17 di Settembre ponessimo l'essercito con l'aiuto di Dio alla ripa del fiume Nester, et principalmente occupando l'acqua bassa per noi da Turchi, il qual maneggio era unico. Subito usassimo ogni diligenza all'hora per gl'essortamenti soliti della pace delle parte, et per abbattere le difficultà, le quali finalmente con questi capitoli s'accordorno.

1. Capitolo. Il castello Duzii posto nella ripa Nester come recettaculo di scorrerie et latrocinii sia sin'alle fondamente gittato a terra da Poloni come Raskovio, nè più si torni a redificare, il che da Polacchi in quegl'istessi giorni, cavato fuori il presidio, fu fatto.

2. Che le scorrerie di Polacchi per Boristhene al ponte Gucino affatto siano proibite, et sia la sicurezza di quelle parti alli lidi del Mar Negro, et li Poloni attendino alle ditioni de Turchi et d'imperatori loro.

3. Che l'annuale stipendio de Tartari, il quale dal patto de Asucherenti è di 5/m scudi dopo la confirmatione della medesima pace, quando gl'ambasciatori de Tartari, Imperiali et Hunni sottoposti a' Tartari il domandarano alla Regia Maestà di Polonia sia

pagato, con questo patto però che l'istessi Tartari ancora siano obligati difendere contro ogni sorte de nemici (eccetto la gente Ottomana) il Regno di Polonia.

4. Che la Transilvania et provincia di Moldavia et Valachia Transalpina mai siano per esser contrarii all'armi de Polacchi, nè con imprese generali, nè particolari, et che non fomentino nè di nascosto, nè palesemente gl'inimici di questi principi et Regni, nè diano stipendio a' soldati per Polonia contro questi Regni, perchè se altrimenti faranno, saranno tenuti et perseguitati come inimici manifesti.

5. Che ammettino li commercii et negotii pagato quello che si deve dall'una et l'altra parte.

6. Che per confirmatione di questi patti sia mandato un legato quanto prima con regal dono al Soldano.

Con questi et simili capitoli pigliando scambievolmente le tavole del patto tanto nella lingua de Polacchi, quanto in quella de Saraceni, alli 25 de questo mese in un' et istessa hora le squadre de Turchi et Tartari, et Vallachi, con essi noi furno levati da confini de Polacchi et levata la guerra funestissima, havemo determinata la pace con l'aiuto di Dio ferma et stabile fra l'uni et l'altri, come si può vedere.

Nelle quali cose acciochè V. S. Illma et Rev^{ma} più chiaramente conosca il studio et diligenza nostra, non havemo dubitato aggiungere la copia della lettera mandataci dall' Illmo Signor Sulkowio.[1]

Finalmente, mentre si scrive questa lettera, havemo ricevuto dal Spettabile et Magnifico Signor Ladislao Pethe de Hetes doi lettere scritte in Posonia li 19 Agosto, nelle quali racconta le ragioni della dilatione neccessaria del primo termine del convento Carolense, et desidera da noi intendere quando habbiamo determinato farne un altro. L'occasione del primo termine, che dalle parti nostre ancora si essorta con le precedenti lettere (le quali un pezzo fa speriamo che l'habbia ricevute) gl'havemo fatto sapere, et hora per il presidente di quel convento a noi vien assegnato il Magnifico Signor Simone Pechio, nostro cancelliere, et il giorno, acciò che più comodamente ritornando da un tanto viaggio con i compagni, possino accomodarsi, sarà la festa di San Martino Vescovo prossimo futuro (se però da qualche caso improviso, il che Dio non voglia, non sarà impedito) per non dover permettere che la publica quiete de Regni christiani, et il stabilimento dell'alma pace sia per patire

---

[1] Lipsește în codice.

qualche difetto dalle nostre parti. Et qui preghiamo V. S. Illma et Rev^ma^ felicissimamente stia sana.

Scritta dal campo nostro in Moldavia posto appresso la terra Jászvásár, l'ultimo di Settembre 1617.

Di V.S. Illma et Rev^ma^

Amico fidelissimo
Gabriel Bethlen

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Ottobone vol. 2682 p. 158—161. Copia.)

Notă. Din tabăra de pe malul Nistrului mai avem alte două scrisori ale principelui Bethlen cu amănunte foarte interesante despre cele petrecute acolo. Intre acestea merită o deosebită atenţiune declaraţia principelui că a venit în ajutorul Turcilor nu din vreo poruncă a sultanului, ci în primul rând ca pentru această jertfă a sa, Poarta să-i facă hatârul să numească pe Marcu-Vodă într'una din ţările române. Aceasta s'ar putea face însă numai în Muntenia, dacă s'ar lua în consideraţie sacrificiul mare al principelui că a venit cu 30.000 oameni din Ardeal şi că stă de trei luni în şea. [1] De altfel Bethlen a luat dela Radu Mihnea în Soroca (în ziua de 26 Septemvrie 1617) un act prin care se învoiesc amândoi să se ajute reciproc la timp de nevoie. [2]

129.

[Wien, Septemvrie 1617.]

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Dorind să-şi cumpere o casă, îl roagă să intervină pe lângă împărat ca în preţul ei să nu se socotească suma de 12.000 fiorini ce i s'a acordat anul trecut ca viatec, respectiv ca numita casă să i se dea pentru restul pensiei ce mai are să ia.

Hochwürdigister, Durchläuchtigister Erzhörzog zu Österreich.

Gnädigister Fürst und Herr. Es haben sich Euer Hochfürstliche Durchlaucht aus dero angebornen Erzhörzoglichen Milden in unterthäniglichen mir gnädigist ertheilten Audientien also gnädigst offerirt, darob ich mich in diesem meinem Exilio gehorsambist wol freuen möge, also auch von wegen der in effectu verspürten Gnaden, soll und will ich, wie hievor auch beschehen, alles was ich von Gott dem Allmächtigen habe, welches derzeit mehrers nicht ist dann mein Leib und Leben für E. Hochfürstliche Dht. und das ganze Hochlöblichiste Haus Österreich zusetzen.

---

[1] Ambele din 25 Septemvrie 1617, publicate în *Török-magyarkori állam-okmánytár* vol. I, p. 184—193.

[2] Ibidem, p. 193—194 în ungureşte.

Unter diesem erindere sich E. Hochfürstliche Dht. gnädigist wasmassen sie vor dero Verreisen denen Kayserlichen hinderlassenen deputirten Herren Geheimen Räthen, so gnädigist, als auch der löblichen Hof Cammer alhie ernstlich befohlen sich wegen meines ausständigen Deputats mit mir zu verraiten und entweder die würkliche Contentirung oder für den Rest ein Haus, darin meine liebe sampt mir elende Ehegemahl und Kinder rühelig verbleiben könnten zu erhandlen, welchem sie zwar nachkommen und umb ein Gut den Kauf beschlossen, stehe allein jetzund bey wolgedachter löblichen Hof Cammer dieses dubium vor, ob diejenigen zwölftausent Gulden, so Ihre Kays. Mt. mir vor einem Jahr auf die Reise zu einem Zehrpfennig *ex singulari et speciali Suae M^tis gratia* verehret, an meinem ordentlichen deputat zu defalciren sein. Obwol vermög des decreti hieran nicht zu zweifeln, hat doch mehr wolermeldte löbliche Hof Cammer die Sachen zu Ihrer Kays. Mt. allergenädigsten Resolution zu remittiren beschlossen.

Bitte demnach E. Hochfürstliche Dht. ich hiemit gehorsambist sie geruhen (weil die Sachen auf Ihr Kays. Mt. Resolution gelangt) so wol bey Ihr Mayestät, als der drinnigen löblichen Hof Cammer ihre Erzhörzogliche Authorität zu interponiren auf dass hierin nicht weiter disputirt, sondern bey dem calculo gelassen, und das Haus gegen dem befundnem mir schuldigen Rest fürderlichst eingeräumbt werde, E. Hochfürstlichen Dht. zu genädigster Protection mich gehorsamist empfelendt.

Euer Hochfürstlichen Durchläuchtigkeit

Gehorsambister
Radulius Vajuoda Valachiae

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 15. Sept. 1617.)

Notă. Cererea de mai sus a fost recomandată (Prag, den 31. Martii 1617) în mod călduros împăratului „damit Er der Walachische Vaiuoda unserer Fürschrift im Werk genossen zu haben sich erfreien müge.“ Petiția însă fiind trimeasă — conform obiceiului — Camerei Aulice (la 27 Iunie 1617) aceasta în raportul către împărat (Prag, den 11. Augusti 1617) a respins cererea pe motivul că Radu-Vodă anul trecut, ridicând suma de 12.000 fiorini ce i s'a dat atunci, prețul casei cumpărate acum din restanța pensiei sale, trebue reținut din pensia ce va mai primi, cu toată bunăvoința Camerei față de nevoia bănească a Domnului pribeag. [1]

[1] Trotzdem die Hof Cammer zwar aus vielen, ja fast täglich einkombenden Lamentationen und Klagen genuegsamb vernembe, dass Er Vaiuoda Noth leide, wollte Ihm auch Ihrestheils ein bessers gern gunnen und in seinen praetensionen geholfen sehen.

130.

Praha, 19 Octomvrie 1617.

Camera Aulică către împăratul Matia II.

Fiindcă Nicolae Petraşcu zoreşte mereu să i se restitue averea mobilă a decedatului său tată, despre care se află un inventar aproximativ, se propune ca Consiliul de război să raporteze cauza pentru care Mihai-Vodă fusese surprins şi omorît ca să se ştie ce e de făcut cu averea lăsată de el.

An die Römisch Kayserliche auch zue Hungern undt Behaimb Künigliche Mayestät unseren Allergenädigsten Herrn berichtet die Hof-Camer hiemit gehorsambist, als Herr Nicolaus Petrasco Weywoda undterthänigist suppliciert undt angehalten, dass man Ihme seines Vatern seeligen hinterlassenen Mobilien oder Spolia, so die jüngst abgeleibte Kayserliche Mayestät Höchstseeligister Gedächtnus nach dessen Todt durch den Obrist Hof- undt N. Ö. Postmeister Carolum Magnum in Ober Hungern inquirieren und herausbringen lassen, wiedergeben und zuestellen wolle, dass Sie destwegen gedachten Magno, wie auch Ihrer Mt. Camer Diener, Hans Jacoben Künig mit ihrem Bericht vernomben. Dieweilen aber mehrberührter Hof Postmeister, wie beyliegendt zue sehen, zwar nit der völligen Verlassenschaft, sonder nur der fürnehmbsten Stück, so Ihme beylaufig nachwissendt ein Verzeichnus übergeben, der Künig aber, dass er dessen einiche Wissenschaft nit trage vermelden thuet, solcher gebetnen Restitution halber aber der Hof Camer Erachtens auch nichts eigentliches gehandlet werden kann, man habe dann zuvor Nachrichtung, warumben sein Vater Michael Weywoda überfallen undt umbgebracht, undt ob dardurch sein Guet föllig worden: Als wäre die Hof-Camer der gehorsamben Meinung, Ihr Mt. mächten bey dem Kriegsrath, alda sonders Zweifels eigentliche Nachrichtung solches Überfallens halber zue finden sein wirdt, der Beschaffenheit nachsehen, solches Ihro referiern, undt dann das Inventarium undt specificirte Sachen, darauf sich der Postmeister lendet, undter der verstorbnen Kayserlichen Mt. Verlassenschaft aufsuchen, undt Ihne Petrasco alsdann auf sein öfters Anhalten ze bescheiden lassen, jedoch solches auch zu Ihrer Mt. gnädigisten Gefallen gestellt. Dero sich die Hof-Camer benebens in Underthänigkeit empfehlen thuet.

Actum den 19. October Anno 1617.

In dorso: Placet die Notturft, uf den Kriegsrath zu geben. Ex Consilio Secreto 24. Martii 1618. — Expeditae 28. Martii 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14454.)

131.

Praha, 30 Octomvrie 1617.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Să se dea lui Radu Şerban-Vodă o pensie lunară de 800 fiorini din venitul hărminţiei dela Szencz.

Demisse vobis constabit, qualiter nos ante hac Illustri fideli nobis dilecto Radulio Bassaraba Waivodae Valachiae, ad demissam suam petitionem menstruam pensionem 800 florenorum pro sua et familiae suae sustentatione, ex proventibus nostris salinariis ibidem Posonii collectis subministrandam benigne decreverimus et ordinaverimus.

Quia vero is in percipienda illa ordinata pensione summam se difficultatem sentire humillime conqueratur, atque ob id apud nos utpote aliis adminiculis seu subsidiis sese et familiam suam alendi et sustenendi destitutus, sibi abunde subveniri denuo supplex instet, nosque ipsi, ob praestitam nobis fidelitatem et singularem constantiam omnino subventum, atque ut in posterum pensio ista ex Tricesima Zempcziensi numeretur et exsolvatur, et apud Officinam salinariam isthic Posonii deputatio ista cassetur et annihiletur, clementer velimus et annuamus: Idcirco vobis hisce clementer ac serio mandamus, quatenus apud tricesimatorem Zempcziensem ordinetis, quo antefato Radulio Waivodae memoratos 800 florenos menstruatim, a prima die iam ingruentis mensis Novembris incipiendo, usque ad beneplacitum nostrum, ad evitandas ulteriores querelas, absque ulla excusatione certo et infallibiliter subministret et suppeditet, prout quoque officiali nostro salinario Posoniensi iam intimatum et iniunctum est, ut is modo restantiam pensionis istius usque ad finem huius iam elapsi mensis Octobris deponat, in posterum vero solutionem istius menstrui subsidii prorsus intermittat. Executuri estis in eo benignam et seriam nostram voluntatem.

Dabantur in arce nostra Regia Pragensi, 30. die mensis Octobris 1617.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 80.)

132.

[Wien, Octomvrie 1617.]

Carlo Magno postmaistru către Camera Aulică.

La cererea lui Nicolae Petraşcu, adevereşte cum că după moartea lui Mihai-Vodă, a transportat toate lucrurile mobile găsite la dânsul din Sătmar la Praga, unde le-a predat împăratului Rudolf, anexând inventarul lor precum l-a putut face acum, după atâţia ani trecuţi de atunci.

Auf beyliegendt Herrn Nicolai Petrasco Weywoda an Ihr Mt.... underthänigistes Suppliciern, in welchem Er umb Restitution seines Herrn Vatern seligen hinderlassenen Mobilien oder Spolia, so jüngstabgeleibte Kayserliche Mt. Herr Rudolphus... nach dessen Tod under anderm meinen Verrichtungen in Siebenbürgen durch mich, als damaln hierzue verordneten unwürdigen Commissarien in Ober Hungern inquiriern und heraus bringen lassen gehorsambist bittet... berichte Euer Gnaden hiemit in Gehorsamb, dass ich dasjenige Inventarium, so ich von Herrn Michaeln Zäggl, als damaln gewesten Obristen zu Säggmär seligen und seinen fürnehmbisten Befehlchsleiten gefertigter mit einer heraus gebracht, sambt der darinnen begriffen Spolia (deren fürnehmbsten Stück, so mir beyläufig noch wissent ein Verzeichnus hiebei) theils mir aber wieder abgefallen, zu meiner Wiederzurückkunft gen Prag Ihrer Kays. Mt.... selbsten in dero Schatzkammer allergehorsambist praesentiert und eingereicht; alda dann berührtes Inventarium specificierter ungezweifelt noch wirdt zu finden sein; anderst und mehrers ist mir weiters nicht wissent; etc.

In dorso: An die Hochlöbliche hinterlassene Hof Camer Caroli Magni Obrister Hof- und N.Ö. Postmeister gehorsamber Bericht invermeldte des Herrn Michael Waywoda hinderlassne Spolia betreffend.

Dem Kayserlichen Hofkriegsrath einzuschliessen. 18. Oct. 617.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 9. Apr. 1620.)

Notă. In baza inventarului alăturat, Camera Aulică a raportat (la 19 Octomvrie 1617) împăratului că după ce la cererea lui Nicolae Petraşcu, «solcher gebetnen Restitution halber der Hofcamer Erachtens nichts eigentliches gehandlet werden kann, man habe dann zuvor Nachrichtung, warumben sein Vater, Michael Weywoda überfallen und umbgebracht und ob dardurch sein Guet fällig worden» se propune ca să se ceară mai întâiu referatul Consiliului de Război în această chestiune. De altfel acesta era al doilea inventar făcut pentrucă primul (din 27 Mai 1617) nu avea preţurile lucrurilor înşirate.

Inventarul lucrurilor şi giuvaericalelor lui Mihai-Vodă Viteazul, în valoare de 12.300 taleri, făcut de Carlo Magno l-am publicat la sfârşitul volumului VI de Documente, p. 486. Despre colanul său de aur, predat de Nicolae Petraşcu împăratului Rudolf; ibidem, vol. VIII, p. 290—1.

133.

[Wien, Octomvrie 1617.]

Radu Şerban-Vodă către Camera Aulică.

Mulţumind pentru ordonanţa primită, roagă ca suma stabilită să i se transmită mai ales la hărminţia dela Szencz.

Hochlöblicher Kayserlichen Hofcammer Herr Praesident und Herren Räthe.

Sonders gnädige Herren und Freunde. Dass Euer Gnaden und Freunde mir durch einen Befelch das bewusst monatlich deputat, sowol auch die restantien bey dem Salzamptmann zu Presspurg verordnet, thue ich mich gegen sie freundlich bedanken.

Wann ich in schon seint dem Februario her von ihme fast wenig oder gar nichts bekommen, dahero einmal Gott im Himmel weiss dergestalt länger mir nicht möglich zu erhalten, also bitte ich Euer Gnaden gar treulich, sie geruhen meiner Elend und Noth, darinnen ich unschuldig sey zu beherzigen, die Anweisung von mehr ernanntem Salzamptmann weck zu nehmen und die auf den Wartenburgischen Dreissig zu transferiren. Hieran thuen Euer Gnaden mir ein sondere Gnade, welche ich jederzeit umb sie nach Vermügen hinwieder zu beschulden erbötig, zu gewährender Relation mich entpfelendt.

Euer Gnaden Dienstwilliger

Radulius Waywoda.

In dorso: An die Hochlöbliche Kayserliche Hofcammer Herrn Praesidenten und Herren Räthe Memoriale Radulii Waywodae.

Exp. 30. Oct. 617. Cito, cito.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 30. Oct. 1617.)

134.

Ebersdorf, 29 Decemvrie 1617.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Ordin ca pensia lui Radu Şerban-Vodă de aici înainte să se dea din venitul hărminţiei dela Szencz.

Clementer intelleximus, quae super benigno vobis transmisso mandato, ut menstruam octingentorum florenorum pensionem hactenus ex proventibus salinariis isthic Posonii Vaivodae Transalpinae[1] Radulio pendi solitam pro sua et familiae suae sustentatione a prima die proximo elapsi mensis Novembris computando, deinde ex Tricesima Zempcziensi menstruatim persolvi ac numerari, superindeque in praescripta Tricesima ordinationem feceritis, sub dato 27. praedicti mensis perscripsistis, quasque rationes ob quas pensio ista ex memorata Tricesima exsolvi vix possit, vel omnino alio reiici debeat, intulistis et adduxistis.

Et licet nos quosque facile concedamus, varias et multiplices illius Tricesimae Zempcziensis deputationes esse, nosque eandem

[1] Scris din nebăgare de seamă: Transylvaniae.

hac in parte sublevatam libenter cuperemus, commoti tamen fidelibus memorati Wayvodae nobis praestitis servitiis et extrema ipsius egestate, a priore nostra benigna resolutione discedere, vel ipsam aliquo modo immutare neutiquam possumus, sed vobis hisce denuo clementer mandamus et serio iniungimus, ut saepositis omnibus in contrarium allatis rationibus apud Tricesimam Zempcziensem, nomine nostro sedulo ordinetis et efficiatis, quatenus ipsi Vaivodae, deputata pensio menstrua 800 florenorum iuxta prius mandatum nostrum inde infallibiliter exsolvatur, hacque ratione necessitatibus ipsius aliquo modo subveniatur et omnis ulterior lamentandi occasio praescindatur; etc.

Dabantur in Arce nostra Eberstorff, 29. Decembris 1617.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hnng. Vol. 618 fol. 3.)

135.

Praha, 8 Fevruarie 1618.

Camera Aulică către împăratul Matia II.

Nicolae Petraşcu zorind din nou hotărîrea imperială în chestiunea restituirii averii mobile a tatălui său, cererea fiind dreaptă, se recomandă împlinirea ei.

Die Römisch Kayserliche auch zu Hungern und Behaimb Künigliche Mayestät, unser allergenädigister Herr haben aus der Beylag hiebey zu sehen, was bey derselben dero Hof-Camer noch undterm dato 19-ten Octobris des jüngst verwichnen 1617. Jahrs wegen Herrn Nicolai Petrasci Vaiuodae gebetne Widergeb- und Zustellung weilandt seines Vaters hinterlassner Mobilien und Spolien, so die jüngst abgeleibte Kayserliche Mayestät höchstseeligister Gedächtnus nach dessen Todt durch den Obrist Hof und N. Ö. Postmeister Carolum Magnum in Oberhungern inquiriern und heraus bringen lassen in Underthänigkeit angebracht und sich darauf zu bescheiden begehrt.

Wenn aber deshalber noch nichts erfolgt und gemeldter Petrasco umb fürderlichiste Resolution inständig anhalten thuet, als hat bey Ihrer Kays. Mt. Sie, die Hof-Camer solches gehorsambist mahnen undt deroselben sich benebenst in Underthänigkeit empfehlen wollen.

Actum Prag, den 8. Februarii Anno 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14454.)

Notă. Această adresă se află într'un dosar cu titlul: Hofkammer-Resolution in betreff der, nach Absterben des Waywoden Niklas Petrasco hiehergebrachte, durch dessen Erben aber zurückbegehrten Verlassenschafts-Mobilien und Effecten.

136.

[Wien, Aprilie 1618.]

Mitropolitul Dionisie Ralli Paleologul către împ. Matia II.

Bătrân de 84 de ani, roagă să i se dea ceva bani, ca să-şi poată face un anteriu de Sfintele Paşti, căci pensia sa de 50 fiorini abia îi ajunge să trăiască. Pe vremea împăratului Rudolf primea de două ori pe an un ajutor deosebit.

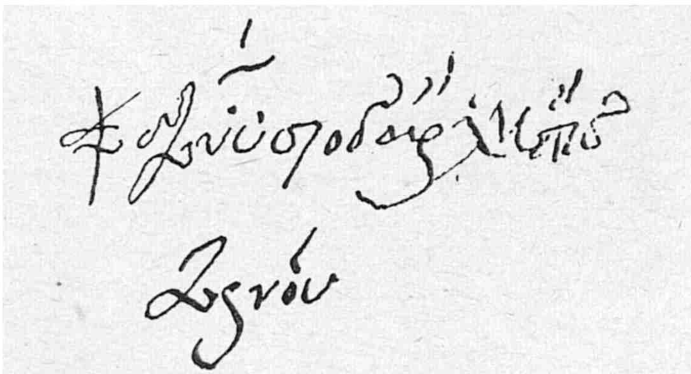
Allerdurchläuchtigister, Grossmächtigister und Unüberwindtlichister Römischer Kaiser.

Allergenädigister Fürst und Herr. Euer Römisch Kays. Mt. seind meine Erzbischöflich willig: und gehorsamiste Dienst neben meinem Priesterlich andächtig und eiferigem Gebet zu Gott dem Allmächtigen... bevor. Und kann hiermit Euer Kays. Mt. als dem grössten Monarch der ganzen Christenheit und meinem negst Gott allergrossmächtigisten Herrn und Patron mit diesem geringen Supplicirn abermal zu behelligen nit umbgehen. Gib demnach deroselben Ich allergehorsambist zu vernehmben, dass die Pension und Gnadengelt der 50 fl Hungerisch, so Euer Kays. Mt. aus deroselben Kayserlichen Affection, Gnad und Barmherzigkeit auf mein dem Hochlöblichen Haus Österreich treu geleisten Diensten aus der Hungarischen Camer zu Pressburg monatlich mir zu reichen anbefohlen, acht und halt ich für ein Kayserliche grosse Gnad und Wolthat; bin auch darmit gar wol content... Nun geschieht es bisweilen, dass Ich aus Mangl des Geldes notwendig bey Camer nicht allzeit solcher Pension kann theilhaftig werden, und weil Ich stets krank, schwach und aller podagramisch, kann weder stehen, noch gehn, allein wo man mich hin hebt, legt und trägt, auch den Medicis und der Apotheggen wegen der Arzney von dem Gelt, so oft mal fehlen thuet, den meistentheil zahlen und ausgeben muess, also, dass mir oft zu meiner Notdurft und Auferhaltung wenig gnueg verbleiben thuet, und nicht soviel erhalten und ersparen kann, dass Ich mir nur ein Ehrenkleidt an einem Feyertag anzulegen, praeparirn und machen kunnte lassen, und sonderlich gegen negstkünftigen heiligen Fest der Ostern und Auferstehung unsers Herrn von den Todten. Weil aber noch vor dessen weilandt der auch Allerdurchläuchtigist und Grossmächtigist Römischer Kaiser Rudolphus 2-dus... alle Jahr zwey Gnad aus dero Kayserliche Barmherzigkeit mir hat pflegen zu erzeigen und mit einem Gnadengelt beyspringen: Also langet an E. Kays. Mt. gleichfalls mein umb Gottes und Christi bluetigen Schweiss willen allerdemütigist Anruefen, Seufzen und

Bitten, die geruehen noch ferne aus dero Kayserlicher Gnad und Barmherzigkeit sich über mich armen Erzbischofen zu erbarmen und mit einem kleinen Gnadengelt und Almuesen im letzten Termin meines Lebens zu einem Kleidl auf negstkünftig Ostern mir Christmildigist zu erscheinen begnaden und zue erfreyen; etc.

E. Röm. Kays. Mt.

Zu Gott im Gebet eiferiger Vorbitter und underthänigister Caplan

In dorso: An die Römisch Kayserliche, auch zu Hungarn und Behemb Kün. Mt. Dionisii Ralli Palaeologi armen schwach krank und podagramischen, auch 84 jährigen Erzbischofens von Tyrnaw demütigistes Anruefen und Bitten.

Fiat alsbalt ein bewegliches Camerschreiben an die Hungarische Camer dem H. Supplicanten sein völliges Deputats-Ausstand zu bezahlen. Exp. 11. Apr. 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 11. Apr. 1618.)

137.

[Bratislava, 20 Mai 1618.]

Nicolae Petraşcu către Staturile şi Ordinele Ungariei.

Le cere intervenţia pe lângă împăratul Matia ca să-i restituie lucrurile ce i s'au luat după moartea tatălui său precum şi domeniul Kynsburg pe care Mihai-Vodă îl primise dela împăratul Rudolf pe veci cu drept de succesiune.

Illustrissimi Reverendissimi Spectabiles Magnifici ac Generosi Domini, Domini et Patroni colendissimi.

Meminerint Ill^{mae} R^{mae} Spectabiles Mag^{cae} ac Gen. D. Vestrae, qua animi promptitudine et fidelitate quondam Michael

Waiuoda, parens meus charissimus olim sub Divo Rudolpho Imperatore g[loriosissimae] m[emoriae] provinciam Valachiae regno Hungariae restituerit; qua etiam synceritate, virtute ac constantia Caesareae M^{ti} Rudolpho Imperatori g. m. et huic inclyto regno Hungariae inservierit; qua denique immanitate innocens per Georgium Basta vita privatus fuerit. Post cuius mortem e castro Szatmar per Dominum Carolum Magnum, tunc ad inquirendum super hoc facto commissarium electum omnia ipsius bona ad me eius filium legitimum et naturalem, tunc infantem, carceratum in Transylvania, iure devoluta, de mandato praefati Invictissimi Imperatoris Viennam adduxit, eique, vel eius Excelsae Aulicae Camerae assignavit. Iam vero factus et praedictorum omnium bonorum et castri in Silesia appellati Kinsbergh ipsi meo parenti et suis successoribus ab alte memorato Imperatore donati, tanquam legitimus haeres et successor, prout etiam a praefato Rudolpho Imperatore in decretis et litteris declaratus fui, restitutionem humiliter petii, quam, fretus et clementia, et Sacrosancta Sacrae Caesareae M^{tis} nostri Clementissimi Domini iustitia, me consecuturum confidam, attamen concurrente Ill^{marum} Rev^{marum} D. V^{rarum} fervente intercessione citius expeditionem me reportaturum spero.

Quapropter demisse peto, ut hanc intercessionem mihi, eis devinctissimo, concedere non graventur. Facient rem eorum benignitate dignam, et ego pro Augustissima Domo Austriaca, et Inclyto Regno Hungariae et pro tanto collato in me beneficio sanguinem et vitam effundere paratum me offero. Quos Deus diu feliciter et incolumes conservet.

Ill^{marum} Rev^{marum} Mag^{carum} D. V^{rarum}

Addictissimus servus
Nicolaus Petrascus Waiuoda.

Adresa: † Ill^{mis} Rev^{mis} Spectabilibus Mag^{cis} ac Generosis Dominis, Dominis Inclyti Regni Hungariae Statibus ac Ordinibus, Dominis ac Patronis colendissimis, humillima supplicatio Nicolai Petrasci Waiuodae.

In dorso: Ad Cameram Aulicam. Ist erledigt, aufzeheben. Den 27. Junii 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14454.)

Notă. Cererea de față a fost transmisă de către «Universi Status et Ordines Procerum, Baronum, Magnatum et Nobilium Regni Hungariae Posonii constituti» împăratului Rudolf cu o recomandație foarte favorabilă (Posonii, die 20. Maii 1618) rugându-l: ut pro innata sua benignitate memoratum supplicantem benigne exaudire, demissaeque illius praetensioni... clementer annuere et ut paternae haereditati succedere possit, gratiose largiri non dedignetur.

138.

Nagykálló, 31 Mai 1618.

Căp. Andrei Lónyai către comitele Sigismund Forgách.

Ştiri cum că principele Gabriel Bethlen a trimes o mie de soldaţi în Ţara-Românească ca să prinză acolo pe Iliaş-Vodă care vrea să aşeze Turci în întreagă ţara.

Tegnap jutának emberim, jóllehet azelőtt is hallottam vala, de mostan bizonyosban értöm, hogy az erdéli vajda ő Nagysága [1] ezer lovast bocsátott Havasalföldére Váradról, kit láttak is emberim és ugyan az kapitánjok egyike üzente nekem, s volt más vigyázóm is, oka menéseknek ez, hogy ha lehet az havasali vajdát [2] fogva elhozzák, azért mert egész Havasalföldet törökkel akarja, ugy hirdetik, megültetni, kire maga országa és az módvai vajda [3] is panaszlott titkon. Ez szerint, ha igaz az akarás, Nagyságod azon ismeri meg, ha Raduly vajdáért oda fel elküldtek, mert azt izenik nekem, hogy Raduly vajdáért, kit őt Sorbánnak hivnak, küldött volna az erdéli vajda, hogy azt vinné be Havasalföldében, kit Nagyságod magától megérthet. [4]

Ex arce Kallo, 31. Maii 1618.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Ieri mi-au sosit oamenii, cu toate că şi mai înainte auzisem, dar acum înţeleg mai sigur că Măria Sa, Voevodul Ardealului a slobozit din Oradea în Ţara-Românească o mie de călăreţi pe cari i-au şi văzut oamenii mei şi un căpitan de-ai lor mi-a trimis vorbă şi am mai avut şi alt observator; pricina mergerii lor acolo este ca să aducă legat, dacă se poate, pe voevodul Ţării-Româneşti, pentru aceea, că se vesteşte că vrea să aşeze în toată Ţara-Românească Turci, de care lucru s'au plâns în taină şi ţara lui şi voevodul Moldovei. Acestea aşa fiind, dacă vrerea este adevărată, Măria Ta o poate cunoaşte după aceea, dacă s'a trimis acolo după Voevodul Radul, căci îmi dau ştire că ar fi trimis Voevodul Ardealului după Voevodul Radul, pe care el îl chiamă Şerban, ca să-l ducă în Ţara-Românească, ceea ce vei putea înţelege Măria Ta dela el însuşi.

[1] Este Gabriel Bethlen, pe care îl numeşte ostentativ «vodă» în loc de «principe» scriitorul fiind din partida regelui Ungariei, care nu i-a recunoscut acest titlu.

[2] Alexandru Iliaş-Vodă.

[3] Radu Mihnea-Vodă.

[4] Aluziune la împrejurarea, că se află aproape de Radu Şerban, care trăia la Tirnavia.

139.

Wien, 6 Iulie 1618.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Să cumpere un pahar de argint, prezentându-l ca plocon lui Radu Şerban-Vodă cu prilejul nunţii fetei sale Ana cu Nicolae Petraşcu-Vodă.

Pro munere nuptiali filiae Radulii Waivodae poculum 200 florenorum Hungaricalium emi et praesentari iubetur.

Cum Illustri fideli nobis dilecto Radulio Waivodae provinciae nostrae Walachiae Transalpinae, ad demissam eius petitionem ad ipsius filiae Annae natu maioris actum solennem nuptiarum 10. huius currentis mensis Iulii celebrandarum, per nostrum legatum comparere, et ipsi poculum argenteum, valoris ducentorum talerorum offerre benigne concesserimus: Proinde vobis hisce clementer mandamus, ut eiusmodi munus in supranominato valore ex vobis concreditis proventibus quamprimum conquiratis, et ei, qui a vobis illud exiget, accepta quietantia, certo certius assignetis. [1] In eo praestabitur nostra benigna et omnimoda voluntas.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 46.)

Notă. Mirele fusese Nicolae Petraşcu-Vodă, fiul lui Mihai-Vodă, care trăia încă din anul 1602 în acelaş oraş cu familia lui Radu Şerban-Vodă.

140.

Târgovişte, 18 Iulie 1618.

Divanul Ţării-Româneşti către principele Gabriel Bethlen.

Act de jurământ faţă de «craiul» *şi nemeşii ţării Ardealului precum şi faţă de cetăţile săseşti şi alte oraşe, că la caz de nevoie le vor veni întru ajutor.*

Noi vlădi[că] şi Epis[copi] şi toţi boiarii, marii şi micii şi roşii şi toţi [sluji]torii, aşa ne jurăm [în n]umele tatălui şi al fiului şi al sfântului duhŭ [şi al sfintei treimi] neînpărţită şi pr[e toţi] sfinţii: Cum măriei sale lu craiu şi tuturor nemi[şilor] şi domnilor de în ţér[a Ardélului] şi a tot sfatul ţerăi şi a toată ţéra Ardé-[lului] şi marilor şi micil[or şi a celor şap]te scaune carele sântĭ

[1] Nu cunoaştem numele cavalerului trimes de împărat cu ploconul de mai sus, dar era «einer im Herrenstand» după mandatul făcut odată cu acest act. (Hofkammerarchiv. Wien. Familienakten B-P 170.)

cetăți săsești mai ale - - - [a]ltor cetăţi mai mi[ci câte se află] în toată țéra Ardélului, cum să fim [cu toţi pr]iiteni ai mări[i sale craiului și a] tot sfatul măriei sale și a toat[ă ţéra şi tutu]ror cetăților. Ș[i dacă v]râjmași și oarece lucuire [ar începe f]ie care par[te] sp[re răul măriei sale] o au spre ţéra Ardélului [și a sfatului] cu furiș, noi să-l [dâm] măriei [sal]e lu craiu şi a ţerăi şi încă [cineva vr]âjmaşi năvălit[ori împotriva] măriei sale [l]u craiu și a ţerăi Ardélului [noi boiarii ș]i toți slujito[ri cât om] hi puteré ţerăi să avem a d[a ajutoriu și] să ne aflăm to[ți pe lângă craiu] și lângă toată ţéra A[rdélului] - - - cu [to]ţi domnii și cu toți nemi[șii împreună] cu cetățile și cu toată - - - în jurământĭ nu-l băgâm și - - - Făcut-am acest jurământ noi to[ţi domnii şi] toţi boiarii marii şi micii, iar în - - - d - - - ie [d]omnia lui într'acest jurământ al ţerăi [şi cu toate cetăţ]ile ţerii şi al d[omniilor lor cu sănâ]tate bună şi pace cu dragos[te] - - - [n]ăravul cel rău şi - - - [ferici]rea ce au fost până astăzi într'ac[eastă ţéră şi pr]e aceasta să ne aj[ute Dumnezeu şi fiul său] cum au fost mai denainte vreme în zilele - - - [cu] duhul sfântĭ. Amin. [In Târgoviște] Iulie 8 [zile anul 1618.] In acea noi am datĭ car[te Domnielor v]oastre pentru [mai] mare credință și măr[turie.]

O	O	O
Влъдіка Лѹка	Вентил корник	Нїка логофет
O	O	O
Кѡника кистиер	Лѹпѹл пехарник	Папа кістїер
O	O	O
Некѹла армаш	Глигорїе комис	Парасківа лѡгофет
O	O	O
Герге спатар	Єрїмїа лѡгофет	Фїра лѡгофет
O	O	O
Єтоика попа	Бадѣ постелник	Мѹшат клѹчир
O	O	O
Тѹдор постелник	Владѵл спатар	Тѹдор комис
O	O	O
Грама питар	Бѹзинка клѹчер	Преда постелник
O	O	O
Михаи постелник	Матею пехарник	Ѩнакї сѹлџерїо

Mü Wladika, Püspökök és az egész Havasalföldének mind [nagy] és kicsi[n] renden levö minden Boeri, minden Rossii, és minden szolgáló [re]ndi, azon es[kü]szünk mi meg az atyának, fiúnak és az szent lél[ek] Istennek nevében és az el oszo[l]hatatlan szentháromságnak nevében, és minden [szentek]re: Hogy az Erdélyi Fejedelemnek ö Nagyságának és minden uraknak, ne[meseknek,] az kik Erdély országába[n] vadnak, és az egész ország

tanácsának és a[z egész Erd]ély országnak, nagyoknak [és] kicsineknek, és az hét széknek, az ki[k vadnak, és az] szász város[ok] és az ala[tta levő] városoknak és váraknak is, az mennyi [Erdély országá]ban találtatnak mi bar[átinkn]ak barátja leszünk, az erdélyi f[ejedelemnek ő Nagyságának] mind[enkor - - -]szinak é[s az] egész országnak és minden urakn[ak, nagyoknak és kicsinek]nek [- - - hi]vei leszü[nk és] ha valami dolgot kezdnek, akar [mely parancsolatjá]ra ő N[agyságána]k az E[rdélyi] fejedelemnek azvagy Erdély o[rszágának és tanácsának] titkon nem hogy ért[ésére ad]juk ő Nagyságának az Erdélyi [fejedelemnek s az egész Erdély] ország[ána]k, sőt i[nkább] valami ellensége felháb[orodnék az erdélyi feje]de[lem ellen avagy Erdél]y országának, mi egész boeri[nkkal - - -] országostól, az menemü erőnk [lészen - - -] meg segiljük és készen találtatu[nk] az egész Erdély országa mellett. E[rdély országától azonb]an [- - -] s az erdélyi fejedelemtől és minden r[endektől - - - mi]nden [- - -] seg[itséget] és minden ő Nagysága tanácsitól [- - -] min[den] várakkal, városokkal és az egész [Erdély országával] azon [- - -] kivált[képpen] az törökök az esküvésben nem [- - - meg]érkezett nem levén, az mi [kegyelmes] urunk Gábor vaida ő Nagysága sze[mélyét meg védjük és amilyen] esküvést és esküt tött, mi egé[sz] országul az Wladikával, püspök[ökkel és az egész or]szág nagy és apró renden l[evő] boerival, az mely időben pedig az [- - - mel]lette igen igyekezünk, ho[gy] ő Nagyságát is ezen országoknak eskü[vésünk szerint az orszá]goknak és [feje]delmeknek s[za]vokra, hogy legyen szép szomszédság és sz[ép - - -] békesség, rea szálljon amaz n[emes] természet és kiszakadozzon amaz rosz gyükér, [az mely egy ideig me]g volt az két ország közö[tt] és maradjon szép békesség és igaz szeretet, az m[int volt mindig] az régi időben. Ugy segéljen az atya, az fiú és az szentlélek Isten minköt. [- - - E]nnek nagyobb bizonságára adtuk az mi pecsétes levelünköt.

Datum in op[pido Terg]ouista, die 8. Julii iuxta vetus. Anno Domini 1618.

Vintilla Vornik, Nyka Logoffet, Sztojka Vizter, Paharnik Lupul, Vizter Papa, Nykola Armas, Gligorie Komiz, Panna Logoffet, Gerge Zpotar, Jeremia Logoffetul, Janaki Sulczer, Fira Logoffet, Po[pa S]tojka, - - - Sluczer, Tudor Rudan, Wlad Szpotar, [- - - Sta]rozt, Mihaila Poztelnik, Matthe Paharnik.

Peceţile boierilor au fost aplicate pe exemplarul românesc pe o făşie de hârtie udată. Ele sunt anulare şi cele mai multe

ovale, dar ornamentica lor nu se poate distinge şi — fără îndoială — nu se putea nici chiar la aplicarea peceţilor, deoarece hârtia era prea păroasă şi groasă.

(Arch. r. Hung. Budapest. Miscellanea cista 1 fasc. 1. No. 50. Defect.)

Notă. Actul de faţă era ros de şoareci chiar şi în anul 1786 când i s'a scos o copie autentică la cererea Guvernului Ardealului. Acest lucru e cu atât mai regretabil cu cât documentul are deosebita însemnătate că a fost dresat şi în limba română pe stânga colii de hârtie, de 42×57 cm., iar pe dreapta textul unguresc şi astfel el formează — cu privire la data timpurie a lui — totodată un monument de limbă românească. Tot ce s'a putut mântui din el, a fost transcris pe cât se putea de d-l Damian Bogdan din Bucureşti, întregit apoi de mine în baza textului unguresc. Acesta de altfel e ceva mai larg, întru cât traducerea lui a întâmpinat — fără îndoială — greutăţi linguistice.

141.

[Wien, August 1618.]

Nicolae Petraşcu către împăratul Matia II.

Mulţumeşte pentru bunăvoinţa cu care se tratează afacerile sale pendinte. Deoarece însă în Curte se aud deseori calomnii asupra răposatului său tată — Mihai Vodă — cere să se examineze actele contimporane şi să se asculte şi Carlo Magno, care a fost însărcinat cu aranjarea afacerilor după moartea sa, ca să se dovedească cu ce mişelie a fost Mihai-Vodă ucis spre paguba Casei Austriace şi a întregii lumi creştine.

† Sacra Caesarea Regiaque Maiestas Domine, Domine Clementissime.

Ex Excelso Aulicae Camerae Imperialis Consilio ad Excelsum Bellicum meas supplicationes, meumque negotium pro restitutione bonorum tam mobilium, quam immobilium quondam Michaelis Waiuodae, mei parentis, ut inde facti series et veritas totius negotii reperta M^{ti} V^{rae} referatur, quo desuper deliberare maturius valeat, remissum fuisse audio, pro quibus, si non quas debeo maximas, saltem quas possum humiliter ago M^{ti} V^{rae} Caesareae gratias. Verum, quia ibi multae calumniae contra mei parentis fidelitatem forsan reperiri possunt, propositae a suis inimicis, et praecipue a quondam Georgio Basta in suis ad Invictissimum Imperatorem Rudolphum gloriosae memoriae datis litteris, quibus se a tam dire patrato delicto excusare conabatur, quare humiliter peto, ut facti veritate inspecta, quae et ex dictis testium tunc per commissarium

dominum Carolum Magnum ad hoc a Caesarea M^{te} deputatum examinatorum, tam ex ipsius commissarii relatione facillime colligi poterit, eas reiicere, uti inique ac iniuste propositas abolere ac in totum cassare dignetur, ex qua relatione et testium dictis cognoscet Maiestas V^{ra} quibus artibus et modis, quanta cum iactura et damno totius Christianae religionis in meique ultimum exterminium amantissimus meus parens trucidatus fuerit, ac quando auxilium pro mea matre et sorore ac me recuperandis ab hostibus, a quibus carcerati detinebamur in Transylvania, quereret, ab ipsius Georgii Bastae mandatariis sub falsis praetextis contra humanas ac divinas leges crudeliter pensate ac dolose vita privatur; inde etiam colliget Maiestas V^{ra} Caesarea, si ego infelix ita misere parentibus orbatus eorum etiam substantiis, quibus tam diu carui et careo, spoliatus ultimo remanere debeam. Quare iterum demisse peto, ut dignetur serio mandare, quod attenta super ipsius commissarii inquisitione ex officio facta, et relatione superinde secuta, reiectisque calumniis inimicorum, mihi omnia mei genitoris bona iure gentium et naturae debita restituantur. Quod, ut sit iustum et aequitati consonum obtinere confido, ita a Deo M^{ti} V^{rae} felicitatem precor.

S. C. Regiaeque M^{tis} V^{rae}

Humillimus et perpetuus subditus
Nicolaus Petrascus Waiuoda.

In dorso: Ad Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} Dominum, Dominum Clementissimum Humillima supplicatio Nicolai Petrasci Waiuodae.—

Römisch Kays. Mt. Rath und Obristen Hof- und N. Ö. Postmeistern Herrn Carln Magno umb seinen Bericht was etwan die specificierte Sach, so er in der verstorbenen Kayserlichen Mt. seligisten Gedächtnus Camer geben und des Michaeln Wayda gewesen in allem der billichen Schatzung nach werth gewesen sein möchte. Ex Consilio Aulico, 25. Aug. 618.

Gnädig Herren, was meinem Gehorsamb einfälltigen Guetbedunken oder Schätzung nach des entleibten Michael Weyda der in Gott ruhenden Kayserlichen Mt. durch mich allergehorsambist überlieferte Mobilien ungefährlich und auf das allergeringest Werth gewesen, das haben Euer Gnaden aus nebenliegendter Verzeichnus specificierter gnädigist zu vernehmen; etc.

Carlo Magno mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 6 Apr. 1620. Autograf.)

142.

[Wien, August 1618.]

Nicolae Petraşcu către Camera Aulică.

Aflând că chestiunea salarului său a fost trecută Camerei, roagă să-i fie de ajutor.

Illustrissimi Domini et Patroni Colendissimi.

Cum intelligam negotium meum ratione salarii ex Consilio secreto ad Ill^{mas} D. V^{ras} remissum esse, eapropter easdem obnixe oro, dignentur Ill^{mae} D. V^{rae} super praefato negotio benigne sese resolvere, mihique hac in parte suo patrocinio et authoritate opitulari, quo Suae M^{ti} Caesareae, Domino meo Clem^{mo} servitia mea fidelia, quae eidem perpetuo debeo cum familia mea praestare decentius et ornatius possim. Quam Ill^{marum} D. V^{rarum} beneficentiam omni promptitudine servitiorum meorum promereri adnitar, cum quibus me diligenter commendo et benignum ab iisdem D. V^{ris} Ill^{mis} responsum praestolor.

Earundem D. V-rarum Illustrissimarum

Servus addictissimus
N. Petrascus Waiuoda.

In dorso : Nachzusehen und herzulegen was der Herr Petrasco zu seiner monatlichen Unterhaltung und woher Er solche hat.

25. August 618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn fasc. 14454.)

143.

Wien, 29 August 1618.

Impăratul Matia II către Camera Aulică.

Inţelege cererile lui Radu Şerban, dar deocamdată să se mulţumească cu pensia lunară, până ce i se va da o moşie în Ungaria, unde va putea sta liniştit. Acest lucru e chiar în interesul fiscului, deoarece atunci ar înceta pensia însemnată de acuma.

Die Römisch Kayserliche, auch zue Hungarn undt Behaimb Künigliche Mt.... erindert die Hofcamer auf des Radul Waywodae aus der Walachey beigelegtes Supplicirn hiemit gehorsambist, wasmassen Er Waywoda umb Wiedereinsetzung in seine alda in der Wallachei gehabte Güeter undt Eingebung eines Guets zu seiner undt dessen Kinder Residenz gehorsambist angelangt undt gebeten. Nun wäre Ihro, der Hofcamer gar nit bewusst, was es mit seiner begehrten Restitution in die Walachei für eine Beschaffenheit

haben oder auf was es beruehen undt würde dero thue, wegen nun bei Ihrer Mt. genädigistem Gefallen stehen, was Sie Ihme Herrn Waywodae diesorts zu Genaden widerfahren lassen wollen. In andern aber, was seiner begehrten Residenz und dessen angehörigen Unterhalt anlange, do hätte er monatlich zuvor 1000 fl. hungarisch, welche Ihme zu einer pension undt desto besserer seiner undt der seinigen Unterhaltung von Ihrer Mt. genädigist deputiert undt angeordnet, auch aus dem Dreyssigist zu Wartberg 800 fl. und dem Dreyssigist Türnaw 200 fl. hungarisch monatlich gereicht werden sollen, undt wollte die Hofcamer zwar Ihrestheils gern sehen, dass ein dergleichen Guet vacierendt wäre, damit erstgenennte monatliche pension, so ein ziembliches und jährlichen 12/M fl. hungarisch austraget, ersparet undt mehrhöchsternennte Ihre Mt. derselben überhebt werden möchten; dieweil aber derzeit kein Gelegenheit zu seiner, des Herrn Waywoda begehrten Contentierung mit einem Guet verhanden, als hielte Sie die Hofcamer gehorsambist darfür, dass Er bis auf künftige Gelegenheit zur Gedult gewiesen undt unter dessen mit seiner monatlichen pension gar wol zufrieden seie undt sich ohne Klag darmit beschlagen lassen; doch Ihrer Mt. theils im übrigen dahin gedacht werden könnte, wann Sie Ihrer etwan mit einem Guet in Hungarn, so Ihrer Mt. heimbfühle, helfen könnten, dass solches nit unterlassen undt dardurch Sie Ihro der so starken pension, welche mit baarem Gelt bezahlt werden muess ganz abgeholfen möchten; etc.

Wien, den 29. Augusti 618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 22. Sept. 1618. Concept.)

144.

Wien, 1 Septemvrie 1618.

Impăratul Matia II către Baron Ioan Molard.

Dându-i instrucție generală despre cele ce trebue să facă la Poartă, îi impune să înduplece pe Sultan ca să lase pe Radul Şerban să se întoarcă în țara sa, fiind un om liniştit.

Den Radul Weida betreffend soll der Sultanus nicht verhindern, dass er in sein Land wieder hineinreise, zumalen er in seinem Unglück zu sein, Sultani-Freund, zu uns geflohen, und die ganze Zeit über friedlich und wol gehalten, und ein guetschiedlich und friedliebender Mann ist, deme es diese Zeit an Mitteln in sein Land zu kommen nicht gemangelt hätte, nur wider den Frieden nichts handeln wollen.

(Bibl. Univ. Budapest. Acta et ep. Kuefsteinii. Vol. II. Copie.)

145.

[Wien, 20 Septemvrie 1618.]

Nicolae Petraşcu către regele Matia II.

Deoarece nu poate trăi din pensia lunară de 50 fiorini ce i s'a oferit, roagă să intervină pe lângă împărat ca să i-o mărească.

Sacratissima ac Potentissima Regia Maiestas et Domine clementissime.

Sua Maiestas Caesarea, Dominus meus Clementissimus ex speciali sua gratia intuitu servitiorum fidelium genitoris mei clementer ordinare dignata est pensionem menstruam quinquaginta nimirum florenorum, pro quo ego singulares et immortales gratias ago, et agam, dum fata non invidebunt. Sed quoniam, Clementissime Domine, hoc Suae M^tis^ Caesareae clementi deputato meipsum, multominus familiam nequaquam sustentare possum, humiliter supplico M^ti^ V^rae^ Regiae, et eandem demisse oro, dignetur Maiestas V^ra^ pro me, humili servo suo apud Suam M^tem^ Caesaream, Dominum meum Clementissimum intercedere, quatenus huius stipendii mei, medio M^tis^ V^rae^ auctionem clementem pro commodiori sustentatione obtinere merear. Hanc ego M^tis^ V^rae^ Regiae gratiam, dum spiritus hos artus regit, humilibus servitiis meis indefesse promereri non intermittam. A qua benignum responsum devote exspecto.

Sacra^mae^ M^tis^ V^rae^ Regiae

Humilis subditus et perpetuus servus
Nicolaus Petrascus Waiuoda

In dorso: Expeditae 22. Septembris 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14452. Autograf.)

146.

Wien, 22 Septemvrie 1618.

Camera Aulică către Nicolae Petraşcu.

I se respinge cererea pentru mărirea pensiei sale lunare, din lipsă de mijloace băneşti.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque M^tis^ ... nomine Nicolao Petrasco, Michaelis quondam Walachiae Transalpinae waywodae filio hisce benigne significandum, intellexise Suam Caesaream ac Regiam M^tem^ qualiter Ipse pro auctione sibi antehac decreta pensionis menstruae quinquaginta florenorum demisse institerit, et

quidem Ipsi intuitu fidelium quondam parentis sui Inclytae domui Austriacae praestitorum servitiorum hac in parte libenter subventum videre velle; attamen cum pro tempore media ad satisfaciendum petitioni suae desint, itaque Eandem Suam Caesaream ac Regiam M[tem] benigne confidere Dominum Petrasco suo hactenus habito stipendio menstruo ulterius adhuc acquiesurum, et commoditatem aliquam facienti animo praestolaturum, ea spe fretus, si aliqua occasio et commoditas ipsum iuvandi occurrit vel sese praesentarit, Suam M[tem] eiusdem haud immemorem futuram. Cui de reliquo gratia Sua Caesarea ac Regia bene propensa manet.

Actum Viennae, 22. Septembris 1618.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 22. Sept. 1618. Concept.)

147.

Wien, 24 Septemvrie 1618.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Aflându-se că Simion, un fost servitor al lui Radu Şerban-Vodă însurat la Tirnavia, a dat soţiei sale un număr mare de lucruri şi giuvaericale aduse din Târgovişte, regele Matia dorind să-şi aleagă din ele câteva bucăţi — pe un preţ corespunzător — se ordonă să se facă inventarul lor.

Quae Do. V[rae] nobis de servitore quodam Sp[lis] ac Mag[ci] domini Radulii Waivodae, Simone nomine, Walachiae natione et Tyrnaviae coniugio iuncto, prima huius mensis perscripserunt et ratione pretiosioris gaza et suppellectilibus, in vestibus, pellibus sobellinis, gemmis, argento et auro, nec non equis et equorum instrumentis ac similibus, quae ipse, pulso et fugato Waivoda ex sede waivodali Tergouistiae dicta, intercepit et Tyrnaviam uxori transmisit, insinuarunt et suaserunt, abunde intelleximus.

Cum igitur et nos operae pretium esse existimemus, ut aliquis ad postulandas res singulas illuc Tyrnaviae ablegetur, et signaturam earundem faciat, ut si quod se Maiestati ex iis placeret, illud deinde huc pro solutione decenti adferri posset: Eapropter Do. V[ras] hisce amanter requirimus, certum Suae M[tis] aut alium eius rei gnarum hominem, in hunc finem quantocius illuc deputare, eidemque et omnia pretiosiora allata et pendentia diligenter perlustrare, signaturam eorundem facere et illam ipsis exhibere, iuxtaque senatui Tyrnaviensi insinuare velit, hoc curent sedulo, ut non tantum

perlustratio earundem rerum absque difficultate admittatur, sed et omnia talia mobilia pretiosiora, usque ad ulteriorem Suae M[tis] superinformationem et specificationem, modo postulata intimationem detineantur et tuto conserventur. Prout benefacere et negotium hoc pro posse maturare et huc referre noverint; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 80.)

148.

Bratislava, 9 Octomvrie 1618.

Camera Ungară către Camera Aulică.

Raport despre lucrurile aduse din Târgovişte de cneazul Simion, unul dintre oamenii lui Radu-Vodă, la Tirnavia, unde le-a vândut, iar o parte le-a ascuns. Lista celor aflate şi luate cu inventar de către delegaţii Camerei.

Causa rerum illarum a quodam Simone Knesii, natione Valacho et pro tempore servitore Radulii Vaivodae ex Valachia Tyrnaviam transmissarum, uti Generosae ac Mag[cae] Dominationes V[rae] 24. die proxime praeteriti mensis Septembris nobis praeceperunt, Egregium dominum Ioannem Kerekes, de medio nostri, cum literis nostris ad senatum Tyrnaviensem tertia die huius expediveramus. Qui inde rediens, inclusum hisce relationem cum adiunctis inventario rerum per cives conscriptarum et obsignatarum nobis exhibuit sub A et signaturam aliarum quoque eiusdem generis rerum ex diversorum informatione in lucem prodeuntium confectam sub B et proprias ipsorum civium literas in specie sub C; ex quibus clare liquet pretiosora clenodia in inventario non contineri... ideo opus esse, ut dicti cives Tyrnavienses serio mandato Suae M[tis] ex Cancellaria Hungarica Aulica expediendo, ad ulteriorem investigationem atque specificationem singularem compellantur, ne vilioribus saltem reculis recensitis pretiosora ac Sua M[te] digna, vel ocultata aut tacite qualitercunque distracta supprimentur et privatorum usibus deserviant; etc.

Posonii, 9. die Octobris Anno 1618.

A) Anno 1618 die 3. Octobris. Coram Egregiis Prudentibus ac Circumspectis Dominis Matthia Zlatari, Laurentio Königh, Laurentio Fraiperger senatoribus, item Nicolao Molniczay, Matthaeo Zemlei, magistris quartalitiis facta est consignatio ordinis infrascripti:

No. 1. Sciphus exiguus deauratus. 2. Pocellum aulicum per totum deauratum. 3. Parvae quantitatis cantarus argenteus. 4. Exigua

amphora argentea. 5. Unus marini cancri pes, in superficie argenteus. 6. Viridi coloris toga sericea, mardure subducta. 7. Rubri coloris longis manicis, superior vestis, pelle mardurina subiecta. 8. Crocei coloris toga talaris, ex tapheto confecta, albaque materia subducta, vestis foemineo sexui apta. 9. Violacei coloris vestis superior, cerulei coloris materia vulgo bagazia dicta, subducta. 10. Viridi coloris auro intertexta, apta pro virgine vestis. 11. Candida, argento contexta superior vestis, foeminis apta. 12. Res quaedam sericaeae, pro culcitrarum ornamento confectae. 13. Longa tunica foeminea ex candido comparata attalico. 14. Una superior vestis attalica, crocei coloris. 15. Una pulvinulli antiqui ornatilis superficies. 16. Rubri coloris pileus sericeus, pelle cobellina subductus. 17. Una rubri coloris attalica culcitra, purissimo auro. 18. Item alia rubri coloris attalica culcitra. 19. Duo pulvinaria parva attalica, purissimo intertexta auro. 20. Sex mardurinae pelles. 21. Una panturina pellis parva. 22. Decem numero tapetia.

B) Quaenam res Walachicae a Simone Knessi Tyrnaviam transmissae, ex relatione diversorum, praeter inventarium civium in lucem prodierint.

Unus fasciculus cristarum ardearum, una cum serto pretiosis lapillis et potissimum rubinto quodam magnae quantitatis intertexto, et affabre confectus.

Una talaris toga, rubri coloris sericea. Item una superior vestis, Lincea pelle subducta. Item cobellinis pellibus subductae clamides, ad manus pellionum pro politiori purgatione distributae. Item una pellis Tigridis pulcherrima. Item in uno strophiolo in formam catenae, variae combinatae margaritae. Item equi praestantes ac alia ornamenta. Denique duo pilei holoserici cobellina pelle subducti.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 9. Apr. 1620.)

Notă. Din relaţiunea anterioară a Camerei Ungară (Posonii, prima die Septembris 1618) mai aflăm că lucrurile de mai sus au fost aduse de sluga lui Radu-Vodă în vara acestui an dela Târgovişte, unde — după spusa lui — a gonit pe domnul Ţării, şi aducând scumpeturile furate la Tirnavia, unde trăia cu soţia sa, Camera Ungară a atras atenţia Camerei Aulice ca să dispună la oraşul Tirnavia să se facă inventarul lor. [1]

[1] Quoniam non dubio authore percepimus servitorem quendam Spectabilis et Mag^ci domini Radulii Vaywodae, Simonem nomine, Valachum natione, sed Tyrnaviae coniugio iunctum, qui superioribus temporibus, assumpta certa militum manu, in Transalpinam irruperat atque ad ipsam sedem vaywodalem, Tergouisthje dictam, penetraverat, pulso et fugato Vayvoda, pretiosorem eius gazam et suppellectilem in vestibus, pellibus sobellinis, gemmis, argento et auro, necnon equis et equorum instrumentis et similibus intercepisse, Tyrnaviamque ad uxorem transmisisse.

149.

Wien, 24 Octomvrie 1618.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Să se achite pensia lunară a lui Radu Şerban-Vodă.

Recordabuntur Do. Vrae qualiter Sua Caesarea Regiaque Maiestas... benigne commiserit, ut Domino Radulio Walachiae Waivodae menstruum ipsius 800 florenos deputatum ex proventibus Tricesimae Zempcziensibus ad commodiorem sui et suorum sustentationem, statis temporibus, numeraretur exsolvereturque.

Cum autem idem de non secuta illi hactenus istiusmodi deputati solutione summopere conqueratur atque ut deinceps, praesertim iam ingruente hyemali tempore, ubi proventus non ita ut aestate colliguntur, eam concesso sibi modo habere possit, obnixe petat: Quare Do. Vras hisce amanter requirimus, apud tricesimatorem Zempcziensem in eo sint, quo memorato domino Radulio Waivodae praefati ipsius deputati restantiam vel quorum ex sibi concreditis reditibus praemisso, et concepto modo, etiam si aliter fieri non posset, per anticipationem certo et infallibiliter subministret et exsolvat; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 618 fol. 91.)

150.

Iaşi, 14 Decemvrie 1618.

Radu Mihnea-Vodă către căp. Mihail Daniel de Vargyas.

Răspunzând la scrisoarea sa, îl asigură de bunăvoinţa sa.

Radulius Mihniae Dei gratia Moldauiae, Valachiae Transalpinaeque princeps, ac eorundem legitimus perpetuusque haeres etc.

Generose domine amice et vicine nobis observandissime. Servitiorum et amicitiae nostrae commendationem etc.

Meg adák nekünk az Kegyelmed szeretettel irt és jó akarattal teljes levelét, melyet Kegyelmedtül kedvesen vöttünk, kiből értjük ő Nagyságának, az mi becsülletes atyánkfiának országával egyetemben jó egészsigben létét, azonképpen az Kegyelmedét is, melyen szivünk szerint örvendezünk, kévánván azt, hogy azon és hasonló s boldogb állapatban is sokáig iltesse ő Nagyságát, meg áldván minden jókkal mind országával egyetemben, Kegyelmedet is azonképpen. Jelentette immár egynehány rendbeli levelében, az mint ez mostaniban is Kegyelmed hozzánk való jó akaratját, melyben semmit

sem kételkedünk. Mi is azért igyekezünk azon, hogy minden kedveskedő jó akaratunkat barátságoson mutassuk Kegyelmedhez ez közel való szomszédságban, Kegyelmed azért bizvást parancsoljon. Isten Kegyelmedet sokáig jó egészsigben iltesse.

Datum in civitate nostra Jassii, 14. Decembris. Anno 1618.

Generosae Do-nis Vrae

Amicus et vicinus benevolus

Іѡ҃ Радꙋл Воевода

Adresa: Generoso domino Michaeli Daniel de Varias, trium sedium Siculicalium Kézdi, Sepsi et Orbai vicecapitaneo etc. Domino et amico nobis observandissimo.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Radulius. Ni s'a dat scrisoarea Domniei Tale scrisă toată cu dragoste și bunăvoință, pe care am primit-o cu dragoste dela Domnia Ta, din care înțelegem buna sănătate a Măriei Sale, a rudeniei noastre împreună cu a țării sale, la fel și a Măriei Tale, pentru care ne bucurăm din inimă, poftind ca în acea stare fericită și asemenea să trăiască Măria Sa, blagoslovindu-l cu toate bunătățile împreună cu țara și la fel pe Domnia Ta. Domnia Ta ne-ai arătat și până acum în câteva scrisori, cum și în cea de acum, bunăvoința Domniei Tale față de noi, de care nu ne îndoim de loc. Pentru aceea ne ostenim și noi să ne arătăm bunăvoința bucuroasă față de Domnia Ta în vecinătatea apropiată; pentru aceea să poruncească cu încredere Domnia Ta. Dumnezeu să înzilească îndelung în bună sănătate pe Domnia Ta. Datum etc.

151.

Iași, 20 Decemvrie 1618.

Radu Mihnea-Vodă către căp. Mihail Daniel de Vargyas.

Intors din război în scaunul său, îl salută prin Postelnicul Bernard Boris și-l asigură de bunăvoința sa.

Illett, sőt kévántatott volna is, hogy ő Nagyságát, mint kedves s becsülletes atyánkfiát Kegyelmetekkel egyetemben, ugymint jóakaró szomszéd kedves barátinkat becsülletes főboerunk és levelünk által derekasképpen jó egészségében meglátogatnunk, de ez elmult tavaszszal az császár ő Hatalmassága adajának kérésével, ugyanakkor azzal egyszer s mind az hadba való menésébe terheltettünk, kiben egyéb nem lehetett, hanem az ő Hatalmassága parancsolatjának fogyatkozás s minden halogatás nélkül eleget kellett

tennünk, annyira hogy az adòt ő Hatalmasságának beszolgáltatván, mingyárt kelletett mennünk az hadba, ugymint országunk széleiben, holott mind magunknak s mind országunknak nagy fogyatkozásával az nyarat és őszt egész Szent Demeter napig, az ó szerént, el kellett töltenünk.[1] Azért ezek mulattatták el velünk eddég. Minek utánna immár Isten meghozott székes helünkre bennünk, nem türhettük ennél tovább, hogy Kegyelmeteket ne látogattatnók jó egészsigében az mi becsülletes főboerunk, ugymint fő posztelnikunk Borisius Bernard uram által, kírvén arra Kegyelmedet, hogy jó egészsige felől bizonyossá tívén parancsoljon: Kegyelmednek jó szívvel kedveskedünk. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sok esztendeig jó egészsigben boldogul.

Datum in civitate nostra Jassii, die 20. Decembris. Anno 1618.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. S'a cuvenit şi era de dorit chiar ca să cercetăm pe Măria Sa, ca pe rudenia noastră cinstită şi iubită, împreună cu Domniile Vostre, ca şi pe prietenii noştri iubiţi şi vecini binevoitori, prin boierul nostru cinstit şi de seamă şi scrisoarea noastră, cu omenie şi în bună sănătate, dar în primăvara trecută am fost împovăraţi cu strângerea dajdiei Puterniciei Sale, a Impăratului şi tot atuncia cu plecarea la războiu, neputând face altfel, ci am fost nevoiţi să împlinim porunca Puterniciei Sale, fără nicio scădere şi fără zăbavă, astfel că dând Puterniciei Sale dajdia, am fost nevoiţi să mergem de zor la războiu, anume la hotarele ţării noastre, unde am fost nevoiţi să petrecem, spre marea pagubă a noastră şi a ţării noastre, vara şi toamna până la Sfântul Dumitru, după calendarul vechiu. Pentru aceea aste lucruri ne-am reţinut până acum în facerea scrisorii. După care acum întorcându-ne înapoi Dumnezeu în locul scaunului nostru, n'am mai putut aştepta să nu cercetăm pe Domniile Voastre în bună sănătate, prin dumnealui, cinstitul nostru boier şi mare postelnic Bernard Borisius, rugând pe Domnia Ta ca încredinţându-ne despre buna sănătate, să porunciţi: vă slujim din toată inima. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta mulţi ani în bună sănătate, cu fericire. Datum etc.

Notă. Principele Bethlen aflând de venirea solului moldovean, ordonă (la 3 Ianuarie 1619) căpitanului Daniel să-l aducă în faţa sa în Curtea dela Alba-Iulia pe ziua de 8 Ianuarie 1619 ca să-l poată primi cum se cuvine. (Vajda Emil: A vargyasi Daniel család — Budapest, 1894 — p. 93.)

---

[1] Vasăzică după calendarul nou în 6 Noemvrie, când Radu Mihnea s'a întors din războiul de care pomeneşte.

152.

Istanbul, 26 Fevruarie 1619.

Oratorul Ioan Molard către arhiducele Ferdinand.

Intervenind în favoarea lui Radu Şerban, a obţinut răspunsul că de vrea să capete scaunul domnesc din Ţara-Românească, să vină la Istanbol după obiceiul vechiu al Porţii.

Als ich wegen des Fürsten Raduly aus der Walachey bey vielberührtem Grossen Visier bestens Fleiss angebracht, was allergnädigist ertheilter Instruction gemäss, ist mir zu verstehen geben worden, dass wer Fürstenthumb oder andern Gnaden in diesen Landen zu erhalten willens, sich bey der Porten persönlich einstellen müsse. Man habe zwar dieses Fürstenthumb unlängst dem Gabrielasco conferiert, seye deswegen nit billig Ihne so baldt widerumb abzusetzen. Da aber besagter Fürst Radul was zu erlangen begehre, solle er hieher kommen und seines Glücks erwarten. Lestlich gleichwohl darbey geblieben, dass man alle Ursachen so (wie der Herr Brueder inliegendt abzulesen und albereit beschehen) in Türgischer Sprach übergeben und hernach weilen Euer Kais. Maiestät solliches in Gnaden begehren, ein Resolution erfolgen solle. Was nun in dieser Sachen und begehrter Restitution Lippa für angenehme Antwort erfolgen, erwarte ich vor Widerkunft dieses Curriers mit Verlangen zu vernehmen, und hoffe, zum Fall Ihr Kais. Mt. mir ferrer allergnädigist nichts befehlen, dieselbe vermittelst göttlicher Gnaden (weilen in der übrig bewussten Practension der Zeit mit Nutz zu handeln kein Hoffnung) persönlich mit zu bringen.

Constantinopl, vom 26. Februarii 1619.

(Bibl. Univ. Budapest. Acta et ep. Kuefsteini. Vol. II. Copie.)

153.

Komjáti, 10 Martie 1619.

Comitele Sigismund Forgách către regele Matia II.

Radu Şerban-Vodă mutat cu ginerele său Nicolae Petraşcu în oraşul Modor, au devenit o sarcină insuportabilă oraşului, aşa că la cererea orăşenilor roagă să-i mute de acolo în alt loc.

Sacratissima Caesarea etc. Fidelium etc.

Quanta diversarum incommoditatum, difficultatumque congerie civitas libera Maiestatis V[rae] Modrensis ob diuturnam et

continuam Ill^{mi} Domini Radulii Walachiae Transalpinae Waywodae cum genero suo, totaque aula et familia inibi cohabitationem aggravetur, eiusdem iudex et iurati cives Maiestatis V^{rae} Sacrae humillime interponere, quove ab isto iam onere subleventur, demisse V^{ram} deprecari Maiestatem. Cum autem ob loci illius minime commodam dispositionem ipsummet quoque Dominum Radulium non invitum hospitium modernum commutare, et in magis commodum locum transire paratum fore intelligam, et quanta damna civitatem praetactam exinde maneant non ignoro, tanto confidentius meas preces eorundem supplicationi coniungendas, sicque vadatas hacce mea humillima intercessione ad Maiestatem V^{ram} dimittendos esse censui, humillime supplicando, hac quoque in parte clementissimum, paternumque respectum illius civitatis habere, eandemque molestia hac primitus liberare, ipsum denique Dominum Radulium in magis opportunum locum, unam nempe ex vicinioribus civitatibus, quae cum omnes V^{rae} sint Maiestatis propriae, quin idem onus cum aliis supportent haud arbitror detrectaturas, transferri clementer demandare dignetur. Quam paternam Maiestatis V^{rae} pietatem et provisionem dicta civitas perpetuae fidelitatis constantia nunquam non promereri dignabitur, ad gratiosum, optatumque responsum demisse sese humiliterque recommendans. Servet Deus etc.

Ex castello meo Comiathi, die 10 Martii. Anno 1619.

(Musaeum Nat. Budapest. Protocollum pal. Forgachianum p. 243.)

154.

[Wien, April 1619.]

Nicolae Petrașcu către arhiducele Leopold.

Cere un ajutor deoarece pensia sa de 50 taleri nu se poate acum ridica la Pozsony, care a căzut în mâna principelui Gabriel Bethlen.

Reverendessime ac Ser^{me} Princeps, Domine, Domine Clementissime.

Proxime defunctus Imperator Matthias g. m. habita ratione fidelium servitiorum charissimi parentis mei, meorumque Augustissimae Domui Austriacae praestitorum, pro sustentatione mei menstruos quinquaginta taleros ex Camera Hungarica mihi exsolvendos benigne decrevit; quam gratiam moderna Caesarea Maiestas, Dominus meus Clementissimus clementer confirmavit. Cum

vero propter tumultus nunc in Hungaria exortos nihil ex dicta Camera levare queam, nec aliunde quicquam subsidii habeam (omnibus enim fortunis propter fidelitatem Domui Austriacae Serenissimae praestitam eversus sum) ad Ser^tem^ V^ram^ Dominum meum clementissimum, tanquam ad sacram spei meae anchoram supplex confugio, quam humillime deprecor, ut huic meae paupertati clementer prospicere dignetur; quam Rev^mae^ ac Ser^mae^ Celsitudinis V^rae^ gratiam meis humillimis et fidelibus servitiis promereri studebo, a qua clemens exspecto responsum.

R^mae^ ac Ser^mae^ Cels. V^rae^

Humillimus servus
Nicolaus Petrascus Waiuoda

In dorso: Ad Cameram Aulicam. Ihrer Hochf. Dt. fürzubringen. 17. 8-ber 1619. — Exp. 2. Nov. 619.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 9. Apr. 1620. Autograf.)

155.

Alba-Iulia, 20 Mai 1619.

Principele Gabriel Bethlen către Gavrilaş-Vodă Movilă.

Tratat de alianţă prin care se stabilesc toate raporturile politice şi economice dintre Ardeal şi Ţara-Românească.

Paria confoederationis inter Illustrissimum Principem Gabrillam Mogilla, Valachiae Transalpinae Vajvodam et Serenissimum Transylvaniae Principem, Dominum, Dominum Gabrielem Bethlen anno Domini 1619 factae.

Mi Gabriel, Isten kegyelméből Erdély országának Fejedelme, Magyar ország részeinek Ura és Székelyeknek Ispánja. Adjuk emlékezetire mindeneknek, az kiknek illik, hogy mi meggondolván és jól tudván azt, hogy akármely nagy hatalmas birodalmoknak is erősitésekre vagyon szomszédságokkal való frigytartások és követések, mennél inkább az kisebb és erőtlenb állapotok is jó szomszédsággal és barátságos frigytartásokkal erősséget vésznek magoknak: Annak okáért minket is az mi jóakaró, böcsületes szomszéd atyánkfia, Gabrillás Mogilla, Havasalföldének vajdája és örökös Ura, böcsületes hivei, az Nemzetes és Vitézlő Papa Logofet és Apostol fő Posztelnik által megtaláltatván, mind maga s mind országa nevével velünk és országunkkal igaz, tökélletes, szent frigynek kötése felől: Mi is ilyen dicsiretes és méltó kévánságát mind az vajdának s mind országának illendő tekintettel

szemünk eleiben vévén, és az mellett valamit az országoknak jövendő javára, megmaradására hasznosnak itiltünk, magunktól is azokról gondolkodván, böcsületes fő hiveink, Erdélyi István uramat, Tanácsunkat és Thorda vármegyének fő Ispánját és Huszár Istvánt, fő Lovászmesterünket követségen teljes tanulsággal és az frigykötések minden bizonyos módjaival, Havasalföldében bocsátván, mind az két részről, Istennek szent akaratjából és áldásából az alatt megirt conditiókon megegyezvén, viszont az vajdától és országától ugyan az felyül megnevezett Papa Logofet által azokat az conditiókat, melyekre már az vajda országával egyetemben magát erős hittel is kötelezte hozzánk küldötték, kérvén és kévánván mitőllünk, hogy mindazokat fejedelmi teljes authoritásunkból helyben hadni és confirmálni méltóztatnánk. Mely conditiók renddel ilyenképpen következnek.

1. Először, hogy a'mint mi egyszer immár ő Nagyságához minden igaz, tökélletes, tiszta szivbéli jó akaratra barátságos szolgálatra ajánlottuk magunkat, soha semmi üdőben, sem az ő Nagysága személye, sem országa ellen, sőt az ő Nagysága alatt valók ellen is ellenséges igyekezettel nem leszünk, sem titkon, sem nyilván; sem ő Nagysága, sem országa ellen nem practicálunk; másokat is alattunk valókat practicálni nem engedünk; az olyanoknak pártjokat nem fogjuk, hanem mindenben az tiszta, igaz, barátságos jó akarathoz tartjuk magunkat.

2. Mind az fényes Portán követink és zálagink által, nem küllömben az ő Nagysága maga és országa jó és békességes állapotjára, mint szintén az magunk és országunk javára ugy vigyáztatunk; és ha mit olyat, vagy onnat, vagy másunnat, akárhonnat, ő Nagyságának vagy országának ellene gonosz akaratot, igyekezetet értenénk, azokat ő Nagyságának jó idején, mentől hamarébb, igazán értésére adjuk: és az mostani szövetségünk szerént az ő Nagysága jó akaróinak jó akarójának, barátinak barátjának és ellenséginek ellenségül tartván magunkat, ő Nagysága az Havasalföldi Vajda jól tudván állapotunkat, a'mire elérkezhetünk, mindenekben a' fényes Portán és azon kivül is több vezéreknél, passáknál, ha mikor mi ellenséges dolog (kit Isten eltávoztasson) ki vagy az Havasali vajda ő Nagysága személye, vagy vajdasága ellen, vagy országának ártalmára következnék, abban az üdőben erőnkkel, okosságunkkal, szorgalmatosságunkkal, ajándékunkkal, adományunkkal, jó szónkkal, törekedésinkkel, fáradtságunkkal, kéncsünkbeli pénzünkkel, valamint az magunk személyének fejedelemségét és országunknak békességes megmaradását,

hasonlóképpen az Havasalföldi Vajda ő Nagysága személyét, vajdaságát és országának békességes megmaradását erőnk és tehetségünk szerént oltalmazzuk. Azon kívül penig egyéb ellenségek ellen fegyverünkkel is teljes tehetségünkkel való segitségünket ajánljuk mindenek ellen.

3. Minden esztendőben ez mostani üdőtájban, derekas fő követség által fejedelmi méltóságunknak mivolta szerént ajánljuk magunkat, hogy az onnan való meglátogattatásunk után, mi is innét meglátogattatjuk ő Nagyságát.

4. Egynehány helyeken, értjük, hogy ez két ország között való határok dolga ez elmult veszekedő üdőben megháborittatott légyen. Melyek hogy mind az két részről becsülletes, fő commissariusok által eligazíttassanak és az mely határok melyik országhoz itiltetnek, azoknak dézmájokat oda fizettessék.

5. Estenek ekkedig is véletlen rezzenések, kártételek is, söt néha ellenségesség is következhetnék belőle, mikor az két ország között való utakat vagy mindenestől, vagy rész szerént hirtelen és minden híradás nélkül valamelyik ország fejedelme elfogatta, megtiltotta vagy bévágatta. Mely dolog hogy ez után idegenséget ne hozzon, egyik fél is a' másiknak híre nélkül az utakat el ne fogja, hanem ha annak oly nyilván való, bizonyos szükséges oka következik, ki mind magának s mind országának nagy javára nézendő, igazán értésére adván egyik fejedelem az másiknak, akármelyik országnak és ha csak egyiknek is külön avagy penig mind az két félnek egyszersmind javára nézendő okokért, egyenlő értelemből tilthassák és foghassák és bé is vágathassák az utakat. Viszontag hasonló értelemből szabadithassák s tisztithassák ki is.

6. Ha valamely boérok magok oltalmokért (véletlen vádlás miatt) ide Erdélyben vagy birodalmunknak valamely részeiben futnának, azokat mi más országban, főképpen az vajda ő Nagysága ellen való practicálásra vagy országában zürzavar inditásra nem bocsátjuk, menni nem engedjük; hanem afféléket minden úton, módon a' vajdával ő Nagyságával megbékélleni és engesztelődni igyekezzük. Egyéb rendek penig vagy számadás előtt, vagy más kártételek miatt akár maga a' vajda vagy boérok pénzével, javaival Havasalföldéből ide Erdélyben szöknének, afféléket mi igaz törvény szerént megbüntettetünk.

7. Paraszt emberek, ha kik Havasalföldéből ide Erdélyben jöttenek, megértvén okát ide jöveteleknek, ha magokat valakiknek bizonyos okokért el nem kötelezték, és ő magoknak is jó kedvek akaratjok lészen az visszamenetelre, megfizetvén elsőben ide való

adósságokat, visszabocsáttatjuk Havasalföldében. Hasonlóképpen az mely czigányok Bathori Gábor fejedelemségének kezdetitől fogva Erdélyben futottanak, adósságokat elsőben megfizetvén, ha megbizonyosodik hozzájok való igazságok, kedvek ellen is haza adatjuk.

8. Az áros és kereskedő embereknek mind a' két részre szabados járás és békességes kereskedés engedtetik országunknak azokról való végezési szerént. Tartoztatása penig se személyében, se marhájában egyik országbélinek is az másik országban ne lehessen, valameddig ott való birája előtt megperelvén vélle és megadósitván, ha ott igazság nem szolgáltatnék néki és birájától sententialevél adatnék. Kit Isten mindenkor eltávoztasson, de ha történnék háboruságos üdőkben, vagy Erdélyből Havasalföldében, vagy Havasalföldéből Erdélyben rabló, praedáló ellenség előtt bujdosni és szaladni háza népével, marhájokkal: mind az két részen és két országban békességes hely és szállás adassék az futottaknak, minden sattzoltatás, birság nélkül; és az háboruság megcsendesedvén, viszontag minden javokkal, marhájokkal békével visszabocsáttassanak előbbeni lakó helyekre.

Melyeket mi ilyen rend szerént, éppen mindenestől fogva is és igiről igire, punctról punctra, ugy mint ez két fejedelemségnek és országoknak mind mostani és jövendőbeli örökös javára való szent végezéseket teljes értelmünkből, bizonyos tudásunkból igen jovallunk, minden czitkelyiben helyben hagyunk, dicsirünk, erősitünk és confirmálunk; igirvén és fogadván az mi igaz keresztyén és lelkünk idvösségére tartó hitünkre, hogy ezeket éppen és ennek minden részeit is örökben, meghihatatlanul, teljes életünkben magunk is megtartjuk és egyebekkel is mindenekkel megtartatunk. Kinek nagyobb bizonságára és erősségére adtuk ez mi pecsétünkkel és kezünk irásával való hitlevelünket.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die vigesima mensis Maii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo nono.

In dorso: Extractum hoc par est ex Archivo in eum finem, ut limites patriam nostram a Valachia distinguentes pernoscere possimus, verum nihil hic de limitibus alium, quam ut commissarii ad statuminandos limites utrinque exmittantur, ad quod continet in articulo 4.

(Arhiva Naţională Săsească. Sibiu. Ser. VI. No. 255. Copie autentică din 1696 a Capitlului din Alba-Iulia.)

Trad. Noi Gabriel, din mila lui Dumnezeu Principe al Ardealului, domn al părţilor Ţării Ungureşti şi şpan al Secuilor, dăm

de știre tuturor cărora se cuvine, că gândindu-ne și bine știind aceea că sunt pentru întărirea oricărei împărăţii mari și puternice legăturile de alianţă cu vecinii, cu atât mai mult cele mai mici și în stare mai puţin puternică se întăresc prin alianţe de bună vecinătate şi de prietenie: din acea pricină căutându-ne ruda noastră binevoitoare, cinstitul vecin, Gavrilaş Moghilă, voevodul Ţării-Românești și domnul ei ereditar, prin credincioșii săi cinstiţi, de bun neam și viteji, Logofătul Papa și Postelnicul Apostol, pentru încheierea cu noi şi cu ţara noastră a unei alianţe sfinte, adevărate şi desăvârșite, atât în numele său cât şi al ţării sale, şi noi, având înaintea ochilor noştri cu cuvenită preţuire această dorinţă vrednică de laudă și demnă a voevodului și a ţării sale; am socotit folositor pentru binele viitor al ţării și pentru rămânerea ei, să trimitem în Ţara-Românească pe cinstiţii noștri credincioși, domnul Ştefan Erdélyi, sfetnicul nostru şi fișpanul comitatului Turda și pe Ştefan Huszár, marele nostru maestru de călărie, cu toate lămuririle şi cu toate modalităţile cerute pentru legarea de alianţe, de amândouă părţile, cu voia și blagoslovenia lui Dumnezeu înţelegându-se în toate condiţiile scrise mai jos, și iarăşi din partea voevodului și a ţării sale, tot prin mai sus pomenitul Logofătul Papa, s'au trimis la noi condiţiile, pe care s'a legat cu credinţă tare voevodul împreună cu ţara sa şi a poftit dela noi să binevoim să le aprobăm cu toată autoritatea noastră de principe și să le confirmăm, care condiţii urmează în astfel de rând:

1. Mai întâi, că precum noi ne-am recomandat acum odată Măriei Sale pentru toată bunăvoința adevărată, desăvârșită, din inimă curată, pentru slujbă prietenească, nu vom fi niciodată, în nicio vreme cu intenţie dușmănoasă nici împotriva persoanei Măriei Sale, nici a ţării sale şi nici chiar împotriva supuşilor Măriei Sale, nici în taină, nici pe faţă; nici nu vom pactiza nici împotriva Măriei Sale, nici a ţării sale; nu îngăduim să pactizeze nici alţii din supuşii noştri; nu ţinem partea unora ca aceia, ci vom fi totdeauna cu bunăvoință curată, adevărată și prietenească.

2. Prin toţi solii şi zăloagele noastre la strălucita Poartă, vom fi cu băgare de seamă la fel pentru bună starea paşnică atât a Măriei Sale cât şi a ţării sale precum suntem cu băgare de seamă pentru noi și ţara noastră; și de vom afla sau de acolo sau de aiurea de oriunde vreo rea voinţă, vreo pornire rea împotriva Măriei Sale sau a ţării sale, i le aducem la cunoștinţă Măriei

Sale din bună vreme, cât mai curând, cu adevărat şi după solia noastră de acum, ne socotim binevoitor binevoitorilor Măriei Sale, prieten prietenilor şi duşman duşmanilor; Măria Sa Voevodul Ţării-Româneşti cunoscându-ne bine starea, la care putem ajunge în toate treburile la strălucita Poartă şi în afară de aceea, la viziri şi paşi. Când noi vom afla lucru duşmănos (ceea ce să îndepărteze Dumnezeu) care s'ar întâmpla împotriva persoanei Măriei Sale a Voevodului Ţării-Româneşti sau a voevodatului său, sau spre stricăciunea ţării sale, în aceeaş vreme îl ocrotim cu puterea, cu înţelepciunea, osârdia, darurile, vorbele bune, silinţele, ostenelile, cu banii din vistieria noastră, precum am ocroti şi principatul persoanei noastre şi rămânerea paşnică a ţării noastre, la fel şi persoana Măriei Sale a Voevodului Ţării-Româneşti şi rămânerea paşnică a ţării sale, după puterea şi priceperea noastră. Iar în afară de aceea împotriva altor duşmani ne oferim ajutorul cu armele şi cu toată puterea noastră, împotriva tuturor.

3. In fiecare an, pe vremea aceasta ne recomandăm prin solie aleasă potrivit cu rangul nostru de principe, ca după vizitarea noastră de acolo şi noi să-l vizităm de aici pe Măria Sa.

4. Inţelegem că în unele locuri între aceste două ţări s'a turburat treaba hotarelor în vremile trecute de gâlceavă. Acelea să fie îndreptate prin comisari cinstiţi din amândouă părţile şi să se plătească dijma către ţara unde se vor hotărî acele hotare.

5. S'au întâmplat şi până acuma mişcări întâmplătoare şi pagube, ba ar putea să urmeze şi duşmănie din aceea, că principele vreuneia din ţări a cuprins, oprit sau tăiat pe neaşteptate şi fără a vesti, drumurile dintre cele două ţări, sau de tot, sau în parte. Ca acest lucru să nu mai aducă înstrăinare de aici înainte, nicio parte să nu cuprindă drumurile fără ştirea celeilalte, ci dacă se iveşte pentru aceasta o pricină atât de vădită şi atât de neapărată care să fie socotită spre mare folos atât pentru sine cât şi pentru ţara sa, dând de ştire într'adevăr un principe celuilalt, pentru pricini care ar fi socotite pentru binele oricărei din ţări, şi numai uneia deosebit sau deodată amânduror părţilor, să poată opri, cuprinde şi tăia drumurile prin înţelegere mutuală. Şi iarăşi pentru acelaş înţeles să le poată şi slobozi şi curăţa.

6. Dacă unii boieri pentru ocrotirea lor (din pricina vreunei învinuiri întâmplătoare) ar fugi aici în Ardeal sau în oarecare părţi ale ţării noastre, pe aceia noi nu-i slobozim, nu le îngăduim să meargă în altă ţară, mai ales pentru a unelti împotriva Măriei

Sale Voevodului sau pentru a porni turburări în țara sa; ci ne vom sili ca pe astfel de oameni să-i împăcăm cu toate mijloacele pe toate căile cu Măria Sa Voevodul. Alte tagme, dacă ar fugi din Țara-Românească aici în Ardeal înainte de-a da socoteală sau din pricina altor pagube, sau cu banii voevodului însuși sau cu ai boierilor, cu bunurile lor, pe cei de felul acesta noi punem să-i pedepsească după legea adevărată.

7. Țăranii cari au venit din Țara-Românească aici în Ardeal, aflând pricina venirii lor aici, dacă nu s'au îndatorat cuiva din vreo pricină oarecare și dacă așa li-e voia și pofta să meargă îndărăt, după ce își vor fi plătit mai întâi datoriile lor de aici, îi slobozim iarăși înapoi în Țara-Românească. La fel și țiganii, cari dela începutul domniei principelui Gabriel Báthori au fugit în Ardeal, plătindu-și mai întâi datoriile aici, dacă se dovedește dreptul asupra lor, îi dăm acasă și împotriva voiei lor.

8. Se îngădue umblarea slobodă și negustătoria pașnică pentru oamenii vânzători și negustători, în amândouă părțile, după hotărîrile țării noastre în privința lor. Și să nu poată fi nicio oprire nici în persoana, nici în averea niciunuia dintr'o țară în cealaltă țară, câtă vreme pârîndu-l și îndatorându-l în fața judecătorului de acolo, nu i s'ar da dreptate acolo și nu i s'ar da scrisoare de sentință. De ceea ce să ne ferească Dumnezeu, dar dacă s'ar întâmpla în vreme de războiu, să fugă și să se ascundă fie din Ardeal în Țara-Românească, fie din Țara-Românească în Ardeal, dinaintea hoților, a dușmanului prădător, cu oamenii casei și cu averile lor: în amândouă părțile și amândouă țările să li se deie loc pașnic și sălaș fugarilor, fără nicio taxă și fără niciun bir; și liniștindu-se războiul iarăși să fie slobozíți îndărăt în pace la locuința lor de mai înainte, cu toate bunurile și averile lor.

Care hotărîri sfinte, în ordinea aceasta, în totul și din cuvânt în cuvânt, punct cu punct, atât pentru binele de acum cât și cel viitor în veci al celor două principate și țări le primim cu toată înțelegerea și știința noastră, le aprobăm în toate articolele lor, le lăudăm, le întărim și le confirmăm; făgăduind și promițând pe credința și fericirea noastră sufletească și adevărat creștinească că pe acestea le ținem și noi în întregime și fiecare parte a lor, în veci și fără greș, în toată vieața noastră și vom face să fie ținute și de alții, de toți. Pentru mai mare crezare și tăria lor am dat această scrisoare de credință a noastră cu pecetea și iscălitura mânei noastre. Datum etc.

Notă. Această confederaţie s'a încheiat pe baza tratatului de alianţă dintre Gavrilaş Movilă şi Gabriel Bethlen făcut la Târgovişte în ziua de 5 Mai 1619 şi adus acum principelui Bethlen în timpul dietei din Alba-Iulia, în deciziunile căreia însă nu se pomeneşte nimica de ea.

Textul unguresc al acestui tratat e publicat (împreună cu traducerea făcută de I. Tuducescu) în *Analele Academiei Române*, vol. XXII (Desbateri' pag. 133—141 după copia lui Fr. Zimmermann, tot din Arhiva din Sibiu. Copia (şi în consecinţă publicaţia) arată multe greşeli de cetire, eliminate acum în editarea acestui contra-exemplar prin care principele Bethlen a ratificat actul redactat şi făcut la Târgovişte. E interesant de altfel că literatura istorică ungară nu a avut până acum cunoştinţă de niciuna din aceste diplome de atâta însemnătate.

156.

[Wien, Mai 1619.]

Radu Şerban-Vodă către împăratul Ferdinand II.

Roagă să dispună la tricesimatorul Maurach din Szempcz ca să-i achite regulat pensia lunară.

Sacratissima ac Potentissima Regia Maiestas et Domine Clementissime.

De statu et conditione mea, cuius sortis sim, iam benigne Maiestas V^ra^ Regia cognoscere dignata est. Hactenus equidem utcunque menstrua pensione mihi a Maiestatibus Vestris Sacratissimis clementer elargita ex suo solito loco, nimirum Tricesima Sempcziensis et aliunde provisum ac prospectum fuit; sed in hoc tempore memorati loci tricesimator, D. Paulus Maurach solutionem hanc difficultat et satisfactionem subterfugit: dicens sibi iniunctum esse de antecipandis ex eadem sua tricesima aliquot millibus Hungaricis florenis, et ex hac ratione se non posse utrumque praestare. Eapropter M^ti^ V^rae^ Regiae, Domino meo Clementissimo humiliter supplico et demississime eandem oro, dignetur intuitu meae exoticae conditionis, tum etiam fidelium servitiorum meorum praestitorum, et adhuc praestandorum Camerae Hungaricae clementer committere, quatenus eadem non obstantibus tricesimatorum, apud quos deputatum meum ordinatum, excusationibus et quibusvis difficultatibus, cum se ad maiorem quantitatem, quam praesentes commissiones ipsis iniunctae proventus tricesimatorum exstendat, et praecise saepedictum dominum Paulum Maurach tricesimatorem Sempcziensem hortetur, moneat vel si opus est, etiam illi serio demandet, ut mihi eandem pensionem sine omni renitentia et contradictione statis temporibus menstruatim solvere teneatur; alias hae speciali M^tis^ V^rae^ Regiae

gratia destitutus, actum esset de me, deque familia mea, quam ego, una mecum, sub clementem M[tis] V[rae] Regiae tutelam et protectionem humiliter subiicio. A qua benignum responsum devote praestolor.

Sacra[mae] Regiae M[tis] V[rae]

Devotissimus et aeternum cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Iѡ Радꙋл Воевода
Transalpinae Waywoda mpria

In dorso: Herrn Raduly Waiuodae Deputat beim Dreissigst zu Wartberg betreffend. Exp. 29. Maii 619.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub 29. Mai 1619.)

Notă. Alăturat se mai află o altă petiție nedatată a lui Radu-Vodă în care cere să i se dea un avans de 4.000 fiorini din pensie. Regele a ordonat în ziua de mai sus de 29 Mai 1619 Camerei Ungare să i se dea un acont de o mie fiorini cu o dobândă de 7 la sută.

157.

Iași, 11 Iunie 1619.

Paul Rédei către George Franck la Bistrița.

Il roagă în numele Domnului să fie cu bunăvoință față de Moldovenii cari umblă pe acolo.

Szolgálok Kegyelmednek. Isten sok jókkal és egészséges hosszu élettel áldja meg Kegyelmedet, minden hozza tartozókkal együtt.

Kegyelmednek akarám értésére adni, urunk ő felsége akaratjából jöttem ide az moldvai vajdához követségben. Az alatt jövének valami panaszok az vajda eleiben, kére azon engemet ő Nagysága, hogy Kegyelmednek irjak felöle, hogy az jó szomszédságot Kegyelmetek tartsa meg, ha miben igazságok vagyon, az idevalóknak is Kegyelmed szolgáltasson igazságval nekik. Talám nem árt Kegyelmednek irni az vajdának is, hogy Kegyelmetek az jó szomszédsághoz tartja magát, mivelhogy ő Nagysága is jó akaró szomszédja akar lenni ő felségének. Tartsa meg Isten jó egeszségben Kegyelmedet.

Költ Jazvasarott, 11. die Junii. Anno 1619.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

Rédei Pál mpr

Adresa: Adassék ez levél Franck György uramnak, nekem jó akaró uramnak. Beszterczére.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Slujesc Domniei Tale. Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu multe bunătăţi şi vieaţă lungă şi sănătoasă, împreună cu toţi ai Domniei Tale.

Vreau să dau de ştire Domniei Tale că am venit din voia Maiestăţii Sale domnului nostru în solie aici la Voevodul Moldovei. In timpul acesta au venit ceva plângeri la Voevodul, m'a rugat Măria Sa să scriu despre ele Domniei Tale, ca să ţină Domnia Voastră bună vecinătate, în cele ce vor avea dreptate cei de aici să le facă Domnia Ta dreptate. Poate că nu ar strica să scrie Domnia Ta şi Voevodului că Domnia Voastră vă ţineţi de buna vecinătate, fiindcă şi Măria Sa vrea să-i fie Maiestăţii Sale vecin voitor de bine. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate.

Dat în Iaşi, în 11 Iunie, 1619.

Slujeşte pe Domnia Ta cu dragoste
Pavel Rédei mpr

Adresa: Să se deie această scrisoare domnului George Franck, domnului meu binevoitor, la Bistriţa.

158.

Modor, 12 Iunie 1619.

Doamna Elina a lui Radu Şerban către oraşul Eisenstadt.

Locuinţa lor fiind prea strâmtă, roagă să i se dea acolo una mai bună, obligându-se să achite chiria regulat şi să nu domicilieze acolo decât puţină vreme până ce vor trece turburările.

Prudentes et Circumspecti Domini, Domini et uti patroni nobis observandissimi.

Servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Minden szent áldásival látogassa meg az Uristen Kegyelmeteket.

Az nemes városnak és Kegyelmeteknek sok kilömb-kilömbféle jó tételeményivel egyetemben, minden szolgálatunk nélkül, hozzánk és mellettünk levő emberinkhez, maga jó indulatjából meg mutatott jó akaratjában és szeretetiben való bizodalom és jó reménség alatt (kivel minden jó occasiókban az Kegyelmetek szolgálatjára magunkat köteleseknek valljuk lenni) akarók Kegyelmeteket ez levelünk és jámbor szolgáink által mostani szükséges dolgunkból meg találni, remélvén azt, hogy előbbi jó akaratjából mostani kévánságunknak is, mely semmiben az Kegyelmetek

böcsöletit nem laedálja, meg nem fogyatkozik. Akarván azért magunkra, ennyi sok kilömb-kilömbféle hirek között kiválysképpen az Uram is ő Nagysága, ott fenn Bécsben király urunk ő Felsége mellett levén, idején korán gondot viselni, az mostani állapathoz képest itélők azt jobb alkalmatossággal, az Kegyelmetek jó akaratja és patrociniuma által, mely tőlünk ez ideig semmiben meg nem volt tagadva, véghez vinnünk. Minekokáért Kegyelmeteket kérjük, hogy ha valami véletlen gonosz hirek miatt, kitől Isten oltalmazzon, kénszerittetnénk itt való lakásunkat, az helynek erőtlensége és félelmes volta miatt meg változtatnunk, Kegyelmetek engedelméből lehessen az Kegyelmetek nemes városában való békességes be menetelünk és pénzünkirt egy kevés ideig Kegyelmetek között fogadott szállásunk; azon leszünk, hogy ez kevés ideig, meddig Isten ez sok zűrzavart meg csendesiti Kegyelmetek között való lakásunk senkinek nehézségére, kárára és terhére ne legyen. Hogy pedig Kegyelmetek akaratja ellen, sok ideig ott maradásunk felől való gondolkodásában is meg csendesedhessék és minden vélekedést el vessen, hitünk és pecsétünk alatt való reversalisunkkal, ha Kegyelmetek kívánnya, arra kötjük magunkat, assecuráljuk is Kegyelmeteket, hogy mihelyt az Uristen ez mostani állapatot meg csendesiti, az mi kevés ideig ott Kegyelmetek között leszen lakásunk, az házbért emberségesen meg fizetvén és az Kegyelmetek jó indulatjából való patrociniumot hálaadóképpen meg köszönvén, ismét Kegyelmetektől ide az előbbi helyünkre vissza térünk, nem is igyekezünk Kegyelmetek ellen semmi dologban véteni. Mely dologról Kegyelmetek ezen jámbor szolgáinktól bővebben érthet, kérjük is Kegyelmeteket, mindenben higyje meg szavokat, és ugyan ő Kegyelmek által adjon Kegyelmetek kedves választ, melyet igyekezünk hálaadóképpen Kegyelmeteknek meg szolgálni. Ezeknek utánna Isten tartsa meg Kegyelmeteket jó és kedves egészségben minden jó szerencsékben és hasznos előmenetelekben.

Datum Modrae, die 12. Iunii. Anno 1619.

Prudentum ac Circumspectarum Dominationum Vestrarum
Ad inserviendum parata

Helena Raduliana
Illustrissimi Principis Valachiae Transalpinae

(Musaeum Nat. Budapest. Quart. Lat. 2228. p. 382. Copie modernă.)

Trad. Prudentes etc. Dumnezeu să cerceteze pe Domniile Voastre cu toate blagosloveniile sale sfinte.

Cu încrederea şi cu nădejdea în bunăvoinţa şi dragostea nobilului oraş şi a Domniilor Voastre, pe care mi le-aţi arătat de bunăvoie, în osebite multe faceri de bine, fără slujba noastră, faţă de noi şi de oamenii de lângă noi (pentru cari mărturisim că ne simţim datori să slujim în toate bunele prilejuri Domniilor Voastre) am vrut să înştiinţăm pe Domniile Voastre prin scrisoarea aceasta şi omul acesta al nostru despre un lucru de care avem nevoie, nădăjduind că din bunăvoinţa de odinioară nici dorinţa noastră de acum, care nu vatămă întru nimic cinstea Domniilor Voastre, nu va fi în scădere. De aceea, voind din vreme să avem grijă de noi, în mijlocul atâtor ştiri osebite, mai vârtos că şi Măria Sa, domnul meu fiind acolo în Viena lângă Maiestatea Sa domnul nostru, după starea lucrurilor de acum, am socotit că o putem duce la sfârşit mai potrivit prin bunăvoinţa şi ajutorul Domniilor Voastre, care până acum nu ne-a fost tăgăduit niciodată. Din care pricină, rugăm pe Domniile Voastre, dacă din pricina vreunor veşti rele, de care să ne păzească Dumnezeu, aş fi nevoită să schimb locuinţa noastră de aici, fiind locul neîntărit şi de temut, să se poată cu îngăduinţa Domniilor Voastre să avem intrare paşnică în nobilul oraş al Domniilor Voastre şi sălaş tocmit cu banii noştri, pentru scurtă vreme între Domniile Voastre; ne vom sili ca, în vremea aceasta scurtă, până când va linişti Dumnezeu aceste turburări multe, locuinţa noastră între Domniile Voastre să nu fie spre greutatea, paguba şi povara nimănuia. Iar pentru ca să liniştesc pe Domniile Voastre în privinţa gândului despre rămânerea noastră îndelungată acolo, împotriva voinţei Domniei Voastre şi să aruncaţi orice teamă, ne legăm şi asigurăm pe Domniile Voastre, dacă poftiţi Domniile Voastre, prin obligaţia noastră făcută în credinţă şi cu pecetea noastră, că îndată ce linişteşte Dumnezeu starea de acum, vremea aceea scurtă cât ne va fi locuinţa între Domniile Voastre, plătind cu omenie chiria şi mulţumind cu recunoştinţă ocrotirea dată prin bunăvoinţa Domniilor Voastre, ne reîntoarcem iarăşi dela Domniile Voastre aici, la locul nostru de mai înainte şi ne vom osteni să nu greşim nimic împotriva Domniilor Voastre. Despre acest lucru puteţi afla Domniile Voastre mai multe dela această cinstită slugă a noastră; să-i credeţi Domniile Voastre întru totul vorbele şi tot prin el să daţi Domniile Voastre răspuns plăcut pentru care ne silim să slujim Domniilor Voastre cu recunoştinţă. După acestea, să ţină Dumnezeu pe Domniile Voastre în bună şi plăcută sănătate, în noroace bune şi în propăşire folositoare. Datum etc.

159.

Deva, 2 Iulie 1619.

Principesa Suzanna Károlyi-Bethlen către George Iuga.

In schimbul casei sale din Deva îi dă un loc de casă cu moşia ei în Lăpuşnic.

Susanna Karoly Dei gratia Principissa regni Transilvaniae, partium regni Hungariae Domina et Siculorum Comitissa. Universis et singulis Magnificis, Generosis, Egregiis et Nobilibus, Comitibus, vice Comitibus et iudicibus nobilium, capitaneis, vicecapitaneis, provisoribus, castellanis, item iudicibus primariis, caeterisque iuratis civibus et aliis officialibus quocunque nomine vocitatis, moderni scilicet et futuris in ditione nostra constitutis et commorantibus praesentium nostram visuris. Salutem et gratiam nostram.

Mivel hogy ez levelünk mutató szegény nemes embertül, Iugha Györgytöl itt az mi dévai városunkban egy házat kényszerittettünk volt elvenni, mely házért viszont kegyelmességünkből Laposnyakon más házhelyet minden nemű hozzátartozandó örökségivel, földeivel, szölöhegyeivel, rétjeivel, erdeivel, mezeivel és ezeken kivül akarmi névvel nevezendő javaival conferáltunk a megnevezett Iugha Györgynek fiuról fiura, leányról leányra: Hagyjuk és parancsoljuk is feljül meg irt Iugha Györgyet, ipsiusque haeredes et posteritates ipsius utriusque sexus universas ez feljül megnevezett Dan Laczkó laposnaki háza helyében, melynek egy felöl szomszédja a mező, más felöl Faggyasi János, senki is meg ne háboritsa, söt háboritani ne engedje. Melynek nagyobb bizonyságára és erősségére adtuk ez mi pecsétes levelünket kezünk irása alatt. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in curia nostra Devensi, 2. die Iulii. A. D. 1619.

Susanna Karolii Principissa mpr

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Appendix Dipl. Trans. vol. XVI. p. 224.)

Trad. Suzanna etc. Fiindcă am fost nevoiţi să luăm o casă aici în oraşul Deva dela sărmanul nobil care arată această scrisoare a noastră, Gheorghe Iuga, în schimbul cărei case, din milostivirea noastră i-am conferit numitului Gheorghe Iuga în Lăpuşnic alt loc de casă, cu toate cele ţinătoare de ea, cu pământurile, viile, livezile, pădurile, câmpiile şi în afară de acestea cu toate bunurile ei oricum s'ar numi ele, din fiu în fiu, din fată în fată: Orânduim

şi poruncim ca pe susnumitul Gheorghe Iuga şi moştenitorii şi neamurile lui de ambe sexe, în locul casei din Lăpuşnic al susnumitului Laţcu Dan, căruia dintr'o parte îi este vecin câmpul, din cealaltă parte Ion Faggyasi, să nu-l turbure nimeni şi nici să nu îngădue să-l turbure. Pentru mai mare credinţă şi întărire am dat această scrisoare a noastră cu pecete, cu iscălitura mânei noastre. Secus etc.

Notă. Has literas in favorem Nicolai, filii praefati Georgii Iugha transumsit et confirmavit Georgius Rákóczi 26. Iunii 1649. Confirmationales vero haec inscriptae habentur Libro Regio dicti principi Georgii Rákóczi XI fol. 63.

160.

[Wien, 6 Iulie 1619.]

Radu Şerban-Vodă către regele Ferdinand II.

Cerând să i se restitue cheltuelile făcute în slujba Casei împărăteşti, prin dania vreunei moşii, povesteşte meritele sale de până acuma.

Sacratissima ac Potentissima Regia Maiestas et Domine, Domine Clementissime.

Dum adhuc gloriosissimae memoriae Divus praedecessor M^tis^ V^rae^ Regiae Imperator et Rex Magnus Matthias in vivis esset, Maiestas V^ra^ Regia considerando statum et conditionem meam, quae per se satis misera et calamitosa, dignata est se clementer pro me interponere et apud eundem benigne causam agere: pro qua tam rara hoc saeculo benignitate sua, tum loquens aperte, tum tacens, magnas gratias egi et agam dum vivam.

Ad quam M^tis^ V^rae^ benignam intercessionem Divus praedecessor M^tis^ V^rae^ clementer se obtulerat meos labores, expensas et fidelitatem digna provisione bonorum stantium compensare; cuius benigna voluntas, quae iam effectui demandari debebat, morte ipsius interrupta stetit. Ast cum Maiestas V^ra^ Regia iure succedens in hanc regnorum et honorum sublimitatem, quae etiam olim non fuit aliena a retributione meritorum et expensarum mearum, quae iam M^ti^ V^rae^ Regiae, Domino meo Clementissimo sunt clementer optime cognitae, humiliter oro, dignetur Maiestas V^ra^ hanc sui Divi praedecessoris benignam voluntatem et promissionem executioni demandare atque mihi certa quaedam stantia bona, expensis meis correspondentia, clementer conferre et elargiri. Quas expensas longum foret replicare, quum iis annis, quibus Divus

olim Imperator Rudolphus difficillimum bellum in Hungaria cum Turca gessit, ego tum exulus in Valachia, meo proprio aere ad arcendos hostes, ne errumperent in Hungariam, per provinciam meam exercitum tenuerim et chanum Tartarorum cum ingentibus copiis, quarum pars magna ab armis meis interiit, redire in suas barbaras sedes compuli. Bis Transylvaniam devictis Inclytae ac Augustissimae Domus Austriacae hostibus, quorum dux Székely Moyses in illo bello occubuit, alter vero Gabriel Bathoreus toto suo exercitu et castris exutus est, commissariis Maiestatum Suarum gubernandi tradidi: post interitum Székely Moysis Bastae Generali, post devictum Bathoreum Illmo Domino Sigismundo Forgach, qui nunc modernus est Palatinus Hungariae. De qua re, ut propriis meis impensis adversus Bathoreum susciperem bellum, per commissarium Suae M^{tis} Regis cum Hungariae Magnificum dominum Caesar Gallum requisitus fueram, qui literis fidei et nomine Divi provisoris M^{tis} V^{rae} Regiae sufficienter de damno et de refusione expensarum cavit. Quae expeditiones per me fideliter ad mandatum Maiestatum Suarum factae, multis centenis millibus aureorum aestimantur; quarum refusio semper mihi per Divos Imperatores oblata fuerat. Et M^{tem} V^{ram} Regiam per viscera misericordiae Dei oro humillime, dignetur Maiestas V^{ra} meae fidelitatis, constantiae, harum quoque expensarum benignam rationem habere, illud etiam clementer intuendo, quod ego propter Inclytam et Augustissimam Domum Austriacam perseverando constanter in fidelitate provinciam meam et omnes fortunas meas amiserim et nunc in alienis aedibus, ex quibus parum abest, quin indigne eiiciar, vitam cum liberis meis satis calamitosam ago. Nec dubito, quin Maiestas V^{ra} Regia de me humili servo suo benigne prospicere, mihique propria bona pro meis meritis et expensis iure certo clementer assignare dignabitur. Quam gratiam dum vivam cum liberis meis promereri contendam. Super qua re benignum a M^{te} V^{ra} Regia [responsum] exspecto.

Sacra^{mae} M^{tis} V^{rae} Regiae
Devotissimus et aeternum cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waywoda mpria

In dorso: Ad Sacra^{mam} ac Potentissimam Regiam M^{tem} Dominum, Dominum Clementissimum supplex libellus Radulii Waywodae.

Camerae Hungaricae includendum, 6. Iulii 619.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 6. VII 1619 fol. 45.)

161.

[Wien, 6 Iulie 1619.]

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Leopold.

Il roagă să intervie pe lângă împărat ca să i se dea o moşie, unde se poată sta mai liniştit ca acuma.

Reverendissime et Serenissime Princeps et Domine Clementissime.

Serenitas V^ra^ sedulo ac clementer innitendo benignae M^tis^ Regiae voluntati et resolutioni, negotium meum ratione bonorum stabilium pro meis meritis et expensis mihi assignandorum Illmo Domino Comiti Forgach palatino Hungariae discutiendum clementer committere dignata est. In quo Ill^mus^ Dominus Comes ab Althan ex mandato Suae Regiae M^tis^ et Serenitatis V^rae^ cum suprafato domino palatino Hungariae sufficienter egit et elaboravit, sed quo fine, haud cognitum est mihi; nihilominus Serenitas V^ra^ ex ipsorum relationibus melius cognoscere dignabitur. Quamobrem demisissime oro Serenitatem V^ram^ Dominum meum Clementissimum, dignetur Serenitas V^ra^ intuitu fidelium servitiorum et expensarum mearum, quae omni promptitudine et constantia Inclytae et Augustissimae Domui Austriacae deposui et adhuc praestiturus, benignam rationem habere, mihique, servo suo talia bona clementer in expensis meis conferre, quibus cum liberis meis libere utar et possideam nomine proprii et hereditarii iuris. Hoc enim, Clementissime Domine, semper humiliter petii et demisse apud Sacra^mas^ Maiestates institi, de quo nuncquam alienae, imo suis clementissimis promissionibus me certo assecurare dignatae sunt; quae et per Serenitatem V^ram^ exequatur humiliter oro. Cum his me fidelem subiectum commendo et super ea re ab eadem Serenitatem V^ram^ benignum responsum exspecto.

Ser^mae^ ac R^mae^ Dominationis V^rae^

Devotissimus et aeternum Cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiuoda mpr

In dorso: Ad Rev^mum^ ac Ser^mum^ Principem ac Dominum, Dominum Leopoldum Archiducem Austriae etc. Dominum meum Clementissimum supplex libellus Radulii Terrarum Valachiae Transalpinae Waiuodae.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 3 IX 1629 fol. 28.)

Notă. Cererea fiind transmisă Camerei Ungare aflăm, din adresa ei dela 10 Iulie 1619 că suplicantul dorea să aibă «arces et dominia Sancti Georgii et Bozin» la hotarul Ungariei spre Austria. Deoarece însă, regele Matia II decedat de curând, a asigurat printr'un privilegiu solemn cetățenii numitelor orașe că ele: a Sacra huius regni Corona et manibus Fisci regii ullo unquam tempore aut quovis sub praetextu et colore vendendis, inscribendis aut abalienandis — iar actualul rege a jurat să respecte acel privilegiu, cererea lui Radu-Vodă a fost respinsă, Camera neavând acum nicio altă moșie disponibilă de dăruit.

162.

Bratislava, 24 Iulie 1619.

Palatinul Sigismund Forgách către arhiducele Leopold.

Cea mai potrivită locuință nouă a lui Radu Șerban-Vodă ar fi Eisenstadt, mai cu seamă dacă i s'ar da acolo câteva sate pe o vreme limitată și astfel îl roagă să dispună în acest sens.

Reverendissime et Serenissime etc. Humilium etc.

Quae de transferenda habitatione in alium locum Ill^mi Domini Radulii terrae Valachiae Transalpinae wayvodae R. S. V^ra benigne ad me perscripsit, ea ex literis Serenitatis V^rae, quas reverenter accepi, humillime intellexi. Praestitit ea in parte R. S. V^ra rem suae pietati et benignitati consonam: diversis enim hactenus vicibus miseri Modrenses acerbe lamentando pro sublevamine tanti oneris supplices ad me confugerant, illius translationem impensius urgentes. Iam itaque cognita superinde benigna Serenitatis V^rae intentione et voluntate, dum de commodo et sufficienti mansionis ipsius loco undequaque informationes capio, ipsemet etiam mentis et cogitationum oculis regni huius conditionem perlustro, non reperio magis idoneum Suae Ill^mae Dominationis futurum civitate Castriferrei vulgo Eisenstadt dicta, ubi intra moenia non solum securus cum familia sua persistere, verum etiam ex pensione annuali victum et sustentationem habere poterit, si videlicet ex allodiaturis regiis inibi existentibus loco pecuniarii illius subsidii, quod ex tricesimis hactenus percepit, ipsi carnes, triticum, avena, foenum, aliaque ad victum et amictum necessaria, quibus omnibus non invitum contentari posse speraverim, subministrabuntur; hocque ipsum cedet in commodum et augmentum, facilitatemque proventuum regiorum, si iam non amplius tanta paratarum pecuniarum summa in ipsum, uti hactenus, debeat impendi; verum, uti praemissum, annona contentetur: sin vero speciali aliqua gratia Eundem

Sua Maiestas ex liberalitate et munificentia exornatum voluerit, poterit aliquot circumiacentes pagos ex iisdem bonis regiis ad certum tempus, pro honestiore sui intertentione eidem deputare. Quo autem isthaec ipsius translatio tanto commodius institui et continuari possit, requirendus erit nomine Suae Maiestatis perbenignum Serenitatis V^rae^ mandatum loci, civitatisque illius Eisenstadt dictae officialis, eidemque dispositio et ordinatio hospitiorum, nec non certa quoque subministrandae annonae, aliarumque rerum necessariarum ratio et modus perscribi et imponi debebit; ut hisce omnibus rite ordinatis et dispositis, tanto commodius dominus Radulius eo se conferre, ibidemque habitare queat.

Posonio, 24. Iulii. Anno 1619.

(Musaeum Nat. Budapest. Prot. pal. Forgachianum, pag. 397.)

163.

[Wien, Iulie 1619.]

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Leopold.

In virtutea făgăduielilor împăratului, îl roagă să intervină pe lângă dânsul ca să i se dea o moşie drept răsplată pentru slujbele sale în interesul Casei împărăteşti.

Reverendissime et Serenissime Princeps et Domine, Domine Clementissime.

Quandoquidem iam compluribus vicibus Sacrae Regiae M^ti^ Domino meo clementissimo per quam humillime supplicarim ratione bonorum stabilium pro meritis et expensis mihi clementer assignandorum, negotiumque hocce meum, innitendo Serenitas V^ra^ sedulo ac clementer benignae M^tis^ Regiae voluntati et resolutioni, tandem ad Excelsam Cameram Aulicam fuerit translatum, èapropter submississime oro Ser^tem^ V^ram^ Dominum meum clementissimum, dignetur servitiorum meorum fidelium omni promptitudine et constantia per omnes occasiones Inclytae et Augustissimae domui Austriacae depositorum et in posterum quoque praestandorum, simulque expensarum mearum, quae certe fuere maximae, benigna ratione habita, mihi servo suo humili talia bona aliqua in recompensationem expensarum mearum ex speciali gratia sua clementer conferre, quibus cum liberis meis libere utar et possidere nomine proprii et haereditarii valeam iuris. Hoc enim, Clementissime Domine, semper humiliter petii et demisse apud Sacra^mas^ Maiestates institi, a qua nunquam fuere alienae, imo semper clementissimis suis promissionibus

me certo assecurare dignatae sunt, quae ut iam per Ser[tem] V[ram] realiter exequantur humiliter oro. Cum his me fidelem subiectum V[rae] Ser[ti] commendo, eiusdemque benignum responsum exspecto.

R[mae] ac Ser[mae] Cels. V[rae]

Devotissimus et aeternum cliens
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Vaiuoda

In dorso: Ad Cameram Aulicam, die sollen diese Sachen Ihrer Hochfürstlichen Durchlaucht bey erster Audienz vor allem andern fürbringen. Per Ser[mum] Archiducem, 29. Aug. 1619.

Exp. 3. Sept. 619.

Anexat se află: 1. Raportul contelui Adolf von Althan (Pressburg, den 3. Iulii 1619) către arhiducele Leopold cum că palatinul Sigismund Forgach e dispus să-i dea avansul cerut de 4000 taleri împreună cu restanța de pensie de două luni, iar în ce privește mutarea lui în alt loc, e de părere că locul cel mai potrivit ar fi orașul Eisenstadt «und damit auch Ihne pro interim vermög Ihr Mayestät und Euer Durchlaucht gnädigisten Intention mit etwan einem eigenthümlichen Guet könnte geholfen werden so könnte Ihm etliche Dörfer aus der Herrschaft Eisenstadt und Forstenstein so lang einantworten bis man Gelegenheit haben könnte solche mit einem andern Guet zu transmutieren und dardurch des Hochlöblichen Haus Österreich einen so getreuen und redlichen Diener zu gratificiern.» 2. Raportul palatinului Forgach (Posonio, 24. Iulii 1619) cu proiectul de a se muta Radu-Vodă în orașul Kismarton (Eisenstadt) chiar și pentru ușurarea stării cetățenilor orașului Modor, unde se afla Radu-Vodă.

In baza acestor două rapoarte, Camera Aulică în 3 Septemvrie 1619 a opinat contrariu zicând că orașul numit nu e potrivit pentru mutarea lui Radu-Vodă, căci în caz de războiu oștile acolo ar trebui așezate; dessen sich aber der Radul Waywoda, wann Ihme etlich Dörfer eingeantwort würden und ihm dergleichen hernach widerfahren sollte, zum höchsten beschweren, und man allezeit mit ihm ein Disputat, wie auch wegen Taxier- oder Anschlagung der Victualien und Quartier haben würde.

Părerea Camerei Aulice fiind primită, s'a comunicat lui Radu-Vodă în numele arhiducelui cu observația că deoarece cererea sa « ob certa impedimenta et causas nullatim fieri queat et alias his turbulentis belli et proditionum motibus » acum nu se poate, să stea liniștit și mai departe în Modor, așteptând schimbarea vremurilor și a împrejurărilor.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 13 Sept. 1619.)

164.

Alba-Iulia, 26 August 1619.

Principele Gabriel Bethlen către Marcu-Vodă Cercel.

Ii dărueşte pentru slujbele sale credincioase cetatea Dezna din Zărand împreună cu întregul său domeniu, valorând 15.000 fiorini.

Nos Gabriel Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Cum inde ab initio suscepti regiminis nostri praeclara praedecessorum nostrorum instituta imitari volentes, in id totis viribus incubuerimus, quo bene de nobis et charissima hac patria regno nostro Transsylvaniae meriti condigno virtutibus suis praemio liberaliter afficerentur: Itaque dignum atque honorificum habentes respectum praeclarae fidei, fideliumque servitiorum et synceri erga Nos amoris Spectabilis ac Magnifici Marci Czyerczell Vayvodae (ex vetusta, praeclaraque palatinorum regni Moldaviae familia oriundi,) quae ipse nobis et huic regno nostro Transsylvaniae in arduis quibusvis rebus et negotiis fidei et industriae suae concreditis, summa fide et animi sui promptitudine exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturum et impensurum ipsum confidimus: Totalem igitur et integram arcem nostram Deszni una cum oppido eidem subiacenti similiter Deszny nuncupato cum totalibus et integris possessionibus Sebess, Bekeny, Deszni, Zlatina, Nyagra, Nadalbest, Felseo Menied, Also Menied, Bohany, Donczén, Prazest, Belczenest, Berendir, Leszeor, Roszya, Deakfalva, Dumbrewicza, Moneassa, Prodowest, Koczioba, Prona, Zimbur, Brusturczk, ac portionibus possessionariis in possessionibus Nagy Lááz et Silisztie dictis, omnino in comitatu de Zarand existentibus habitis, hactenus ad rationem nostram tentas et possessas, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, alpibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ac ad eadem de jure et ub antiquo spectantibus et pertinere debentibus, memorato Marco Czierczel Vayvodae, ipsiusque haeredibus ac posteritatibus utriusque sexus universis ac legatariis suis in et pro quindecim

millium florenorum hungaricalium iuste currentis et usualis monetae summa clementer dandas, donandas, obligandas et inscribendas duximus, assecurantes, affidantes et certificantes eosdem, quod si temporis in successu praescriptam arcem, oppidum, possessiones et portiones [poss]essionari[as i]n praeallegatis possessionibus et comitatu praetacto existentibus vel nos, vel vero successores nostri legitimi, videlicet Transsylvaniae principes, vel [vero alii, q]uorum interest seu intererit, redimere et rehabere vellent, extunc eadem simul cum praerecensitis cunctis suis utilitalibus et pertinentiis non nisi persoluta prius et deposita integra summa quindecim millium florenorum hungaricalium currentis et usualis monetae ab ipsis adimi, auferreque possint et valeant. Ad quod tam nos ipsos obligamus, quam successores nostros legitimos aut alios, quorum intererit, obligatos et obstrictos esse volumus. Prout damus, donamus et inscribimus, affidamusque, certificamus, assecuramus, obligamus et obstringimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die vigesima sexta mensis Augusti anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo nono.

Gabriel Princeps mpr (L. S.)

Simon Pechy cancellarius mpr

Gaspar Beóleóny secretarius mpr

(Muz. Ard. Cluj. Arch. Comitum Wass. Regestrum Huszti F. 44 No. 9.)

165.

Alba-Iulia, 30 Septemvrie 1619.

Capitlul de Alba în afacerea lui Ioan Gazdagh.

Contract de învoială făcut cu Ioan Lupul din Muntenia primit de Ioan Vásárhelyi-Gazdagh ca iobag.

In Varadgia Iouan Lupul obligat se pro jobbagione Egregio Ioanni Literato Vasarhelyi alias Gazdag de Alba Iulia.

Nos Requisitores etc. Damus pro memoria etc. Quod Egregius Ioannes Literatus Vasarhelyi alias Gazdagh de Alba Iulia ab una, ac providus Jouan Lupul Transalpinensis, nunc in Varadgia, comitatuque Albensi commorans partibus ab altera, praesentibus etiam nobili Petro Mészáros Albensis coram nobis personaliter constituti, idem Jouan Lupul matura prius intra se deliberatione praehabita, sponte et libere oraculo vivae vocis suae

propriae confessus est, pariter et retulit in hunc modum: Quomodo ipse licet in patria sua unde oriundus esset, libertatis praerogativa gavisus fuisset, ac ob id in arbitrio suo situm esset, cuicunque domino terrestri se mancipare velle, verum nihilominus consultius sibi fore duxisset, ne in hoc regno Transilvaniae in incerto domino terrestri niteretur, sed aliquem dominum sibi acquireret, cuius praesidio se, suosque alere et sustentare posset, alios autem omnes praetereundo sibi pro reali domino, eundem Ioannem Literatum Vasarhelyi elegisset, praefecisset, acceptassetque, qui necessitate sua orta eundem tueretur. Pro eo maxime propterea ad id inductus, quod eidem Ioanni Literato Vasarhelyi jam antea a quatuor annorum spatiis se pro jobbagione spondens, ipsimet fatens dictus Ioannes Literatus tres boves jugales in ardua sua necessitate dederat, quos ad praesens quoque in potestate sua haberet, insuper quia pro domo inhabitanda, quam nunc etiam incoleret, unum fundum domus in dicta possessione Varadgia, comitatuque allegato Albensi habitum dedisset, contulissetque, his itaque affectus beneficiis jam fatus Jouan Lupul fatens memorato Ioanni Literato Vasarhelyi, tanquam mero domino terrestri, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, se pro vero legitimo, reali, perpetuoque jobbagione obstrinxisset, subdidisset, obligasset, mancipassetque, prout obligavit, obstrinxit, subditit, mancipavitque coram nobis personali sua astantia harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum feria secunda proxima post festum beati Michaelis Archangeli. Anno Domini 1619.

(Arch. r. Hung. Budapest. Arch. Cap. Alb. Prot. V. p. 314.)

166.

Alba-Iulia, 23 Octomvrie 1619.

Diacii Karkay şi Sárdi către Cancelaria princiară.

Canonicul Ioan Debreczeni se obligă în baza sentinței să-şi lase moşioara sa din satul Şeuşa pe mâna Doamnei Stanca, văduva lui Aron-Vodă până la întoarcerea fiului ei Marcu-Vodă.

Mi Karkay János és Sárdi János, urunk ő Felsége cancellariáján lévő hütös deákok. Adjuk emlékezetre mindeneknek, az kiknek illik, hogy in hoc anno 1619 die 23. mensis Octobris Gyula

Feyérwárat Feyerwármegyében, az néhai Aron vaydának meg hagyatott özvegye, az Nagyságos Ztanka asszony, az Nemzetes Marko vayda uram annya egy felől, más felől az vitézlő Debreczeni János fejérvári fő captalan mi előnkben jövén, az holott jelen volt personaliter az Nemzetes Mikola János uram, mostan Erdélyben ő Felsége locumtenense és tanácsosa, Colosvármegyének főispánnya és keöwári capitán: az megnevezett személyek tőnek mi előttünk, szabad jó akaratjok szerént élő nyelvekkel ilyen végezést egymás között. Mivel hogy tegnapi napon, úgy mint 22. Octobris Debreczeni János ő Felsége tábláján költ sententia levéllel vitt volt minket soospathaki portióra, mely vagyon az megmondott Fejérwármegyében, mely részt bírt ezen Ztanka asszony, és hogy az sententia ne expirálna, annak erejével mi általunk el foglaltatván Debreczeni János, Ztanka asszony sem inhibitioval, sem repulsioval, sem pedig egyéb törvénbeli legitimum remediummal iuxta consuetudinem regni nem élvén, igy az portiót mi Debreczeni János kezében eresztettük. Ez dolgot maturius mindenik fél locumtenens uram eleiben támasztván, tekintvén Debreczeni János ezen locumtenens uram kérését és jövendőbeli egy más között való jó akaratnak és egyességnek megtartását, igy végezének egymással: Miért hogy az fia, Marko vayda uram mostan távol vagyon, hogy az meg mondott annya mostani állapatjában széntén meg ne fogyatkozzék, légyen mi után táplálni egy kevéssé magát és fával háza szükségét egy ideig tartani, Debreczeni János azon portiót vissza engedé Aron vaydáné asszonyomnak, de csak egy bizonyos ideig, exceptis duobus jobbagionibus, ugy mint egyik Opra Varga, másik Oláh Sánta János nevüek kivöl, melyeket Debreczeni János maga számára hagyván, Ztanka asszony is consentiála, Debreczeni János is cedála abban, hogy birhassa az remittált portiót addig, mig ez mostoni utjából ide be haza jövend egészségben és ő Felsége hűségében az fia, Marko vayda. De ilyen okon engedé mind az által ezen portiót Debreczeni János neki, hogy valami illetlen exactióval az jószágot meg ne pusztétsa, és hogy ez törvény szerént való executio idem sinistra expositioval mostani sok gondjaiban ő Felségét, se az fiát Marko vaydát se izenetivel, se irásával meg ne búsétsa és Debreczeni Jánosra semmi mód nélkül való haragot, búsúlást ne szerezzen és ne indétson, hanem egy mással, mint jó szomszédok ugy alkudjanak és Isten haza hozván az fiát élvén, ha conveniálhatnak benne, alioquin az után találják meg az fejedelmet, de egyik is az másik

akaratja nélkül ne találja. Alioquin Debreczeni János azon, mind mi előttünk s mind penig locumtenens uram előtt, hogy ennek szine alatt az proprietást nekik ugyan nem engedi, sed pro se reservando az mostani executiónak vigorához tartja magát egy executionalis levéllel; ezt is hátra nem hagyván, hogy ez alatt se Debreczeni, se Ztanka asszony jobbágyi, se egy más ellen magokban, se Ztanka asszony, se Debreczeni ellen semmi boszúságokra, gyalázatra való szót vagy valami oly mód nélkül való dolgot ne indétsanak, hanem egy másnak illendő böcsüllettel legyenek. Ha penig az jobbágyok mások gondolatlanúl ezen földes urokat vagy jobbágyokat bosszúval illetnék, tehát mox et de facto mind Debreczeni János, mind Ztanka asszony ad requisitionem partis querulantis tartozzék igaz törvént szolgáltatni. Kirül adtuk mind az két félnek ezen levelönket hütünk szerént.

Datum die, loco et anno supra notatis.

(Arch. r. Hung. Budapest. Com. Albensis. Cista IV. fasc. 1. No. 30.)

Trad. Noi Ion Karkay şi Ion Sárdi, dieci juraţi în cancelaria Maiestăţii Sale, dăm de ştire tuturor cărora se cuvine, că în anul acesta 1619 în ziua de 23 a lunii Octomvrie venind înaintea noastră în Bălgrad, în comitatul Albei, văduva voevodului de odinioară Aron, Măria Sa doamna Stanca, mama nobilului Marcu-Vodă, pe de o parte, pe de altă parte vrednicul Ion Debreczeni, canonic în Bălgrad, a fost acolo de faţă în persoană domnul nobil Ion Mikola, acum locţiitor şi sfetnicul Maiestăţii Sale în Ardeal, fişpanul comitatului Cojocna şi căpitanul Chioarului: numitele persōane au făcut înaintea noastră, după bunăvoia lor, cu graiu viu astfel de înţelegere între ele: Fiindcă în ziua de ieri, adică în 22 Octomvrie, Ion Debreczeni ne-a dus pe noi cu scrisoarea de sentinţă dată de Tabla Maiestăţii Sale, la moşia sa din Şeuşa, care este în pomenitul comitat al Albei, şi pentru ca să nu expire sentinţa, partea din aceasta pe care a stăpânit-o doamna Stanca a fost ocupată de Ion Debreczeni prin noi, doamna Stanca nerecurgând nici la o inhibiţiune, nici la o repulsiune, nici la un alt legiuit remediu *iuxta consuetudinem regni*, astfel moşia aceea am slobozit-o în mâinile lui Ion Debreczeni. Amândouă părţile sprijinind matur acest lucru în faţa domnului locţiitor, privind Ion Debreczeni această rugăciune a domnului locţiitor şi ţinerea bunăvoinţei şi înţelegerii viitoare între dânşii, au hotărît astfel între dânşii:

Fiindcă domnul Marcu-Vodă este acum departe, pentru ca mama sa amintită iarăşi să nu sufere scădere în starea sa de acum, să aibă cu ce se hrăni puţintel şi să-şi poată ţinea cu lemne o vreme nevoia casei sale, Ion Debreczeni îngăduie îndărăt acea moşie doamnei soţiei lui Aron-Vodă, dar numai până la o anumită vreme, afară de doi iobagi, adică unul cu numele Varga Opra, celălalt Ion Şchiopul Oláh, pe cari oprindu-i Ion Debreczeni pe seama sa, a consimţit şi doamna Stanca şi a cedat şi Ion Debreczeni în aceea, ca să poată scrie moşia remisă până atunci, până va fi venind aici acasă din drumul său de acuma, sănătos şi în credinţa Maiestăţii Sale credincios, fiul său, Marcu-Vodă. Dar totuşi Ion Debreczeni i-a îngăduit moşia aceasta pe temeiul, ca să nu pustiască averea prin vreo stoarcere neîngăduită şi nici prin vreo expunere rea a acestei execuţiuni după lege, să nu supere nici prin vorbe, nici prin scris pe Maiestatea Sa în multele sale griji, nici pe fiul ei Marcu, şi să nu aducă asupra lui Ion Debreczeni niciun fel de mânie fără rost, să nu-i facă şi să nu-i scornească supărare, ci să se înţeleagă unul cu altul ca buni vecini şi aducând Dumnezeu acasă pe fiul ei zdravăn, să se înţeleagă de s'ar putea; altfel după aceea să se roage la principe, dar să nu-l caute niciunul fără voia celuilalt. Alt cum, Ion Debreczeni declară atât în faţa noastră cât şi a domnului locţiitor, că sub forma aceasta nu le îngădue lor proprietatea, ci se ţine de vigoarea executării de acum cu o scrisoare execuţională; neomiţând nici aceea că în timpul acela nici iobagii lui Debreczeni, nici ai doamnei Stanca să nu pornească nici unii împotriva altora, nici împotriva doamnei Stanca, nici a lui Debreczeni nici un fel de răzbunare, nici cuvinte de ocară sau vreo pricină fără niciun rost, ci să fie unii faţă de altul cu cinstea cuvenită. Iar dacă iobagii, fără gândul altora s'ar purta cu răzbunare faţă de aceşti stăpâni de moşie sau de iobagi, atunci *mox et de facto* atât Ion Debreczeni cât şi doamna Stanca să fie obligată să aducă judecată dreaptă la cererea părţii reclamante. Despre care am dat amânduror părţilor această scrisoare a noastră după credinţa noastră. Datum etc.

Notă. Acest act legal merită o deosebită atenţiune prin faptul că ne-a păstrat amănuntele: 1) că soţia lui Aron-Vodă se numea Stanca; 2) că ea trăia încă şi după 22 de ani trecuţi dela moartea lui Aron-Vodă, retrasă pe o moşioară ce şi-o cumpărase în comitatul Alba şi 3) că Marcu-Vodă e numit fiul ei, pe când era numai vitreg, căci de fapt era fiul lui Petru Cercel-Vodă. [1]

[1] Insemnarea contimporanului Ştefan Szamosközi, *Opera* vol. IV. pag. 94.

Aci se cade să facem mențiune — cu acest prilej — și de alte câteva date ungurești, rămase neobservate, despre tragedia lui Aron-Vodă și anume că el a fost dus de oștile ungurești dela Iași în Ardeal și arestat în castelul din Vinț la 19 Mai 1595, unde a doua zi principele Sigismund Bâthory l-a vizitat în taină. [1] Ținut apoi acolo timp de doi ani, a murit în ultima săptămână a lunii Iunie 1597 și a fost înmormântat în biserica română din Alba-Iulia. [2]

167.

Bratislava, 25 Octomvrie 1619.

Principele Gabriel Bethlen către solul Bernard Boris.

Aflând că e în drum ca sol al Domnului Moldovei, Gaspar Gratiani, îl așteaptă cu plăcere.

Gabriel Dei gratia princeps Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generose Domine amice nobis honorande. Salutem et nostri benevolam commendationem. Quod Generosam Dominationem V^ram^ in legatione ad nos ab Illmo principe Moldaviae, fratre et vicino nobis observandissimo expeditam audiamus, gratissimum nobis est. Pro temporis moderni conditione, quia felices iustissimis conatibus nostris successus sunt divinitus concessi, in tantum ex solito sedis et mansionis nostrae loco egrediendum fuit; usque quo, quia etiam Dominationi V^rae^ Generosae veniendum erit, ut continuato itinere ad nos pervenire maturet, rogamus; cui quod felix, prosperumque iter Deus Optimus Maximus largiatur orantes, peramanter eandem exspectamus. Servet Deus et ducat Dominationem V^ram^ Generosam incolumem.

Datum in libera civitate Posoniensi, die 25. Octobris. Anno Domini 1619.

Benevolus

Gabriel princeps mpr

[1] Nota celuilalt contimporan Eustach Gyulaffi: Versipellis Aron Moldaviae palatinus dominio exutus, perductus est Vincium 19. Maii 1595, die altera sub persona homini ignoti a principe interpellatus est; *Történeti naplók* (Budapest, 1894) pag. 26.

[2] Nunțiul Alfonso Visconti din Alba-Iulia, 30 Iunie 1597: È morto Aron prigione nel castello di Vincz, dove Sua Altezza gli haveva conceduto da alcuni mesi in qua, che stesse seco anco la moglie, et ha ordinato che si seppellisca nella chiesa valacca di Albagiulia, con le solennità che loro usano alli principi; *Veress:* Relationes nuntiorum Apostolicorum (Budapest, 1909) pag. 294.

Adresa: Generoso domino Bernardo Borisio Ill^{mi} Domini regni Moldaviae vaivodae intimo consiliario etc. Amico nobis honorando.

(Arch. r. Hung. Budapest. Missiles.)

Notă. Odată cu aceasta, principele Bethlen a dat ordin Camerei Scepuziane ca să trimeată un comisar de seamă la solul în drum dela Gaspar Gratiani domnul Moldovei, având grijă să fie găzduit bine pretutindeni şi adus în faţa lui cu cinste. (Ibidem. Camera Scep. Ben. Mand. 1619 Oct. 82.)

168.

Târgovişte, 23 Ianuarie 1620.

Gavrilaş Movilă-Vodă către comitele Baltasar Kemény.

Voind să aducă pe fratele său, Petraşcu în ţară, îl roagă să-l ajute, dând şi gardă trimisului său până la hotarul ţării. Solul său trece în Polonia prin Ardeal, iar nu prin Moldova deoarece Gaspar Gratiani-Vodă nu are confederaţie nici cu dânsul, nici cu împăratul.

Generose domine amice nobis honorande. Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Minden javaival az szent Isten áldja meg Kegyelmedet.

Bizonyos hirünk érkezvén az hatalmas császár portájárul, hogy az hatalmas császár maga személye szerint készülvén akar Lengyel országra rá menni, az mely bizonyos dolog, meg emlékezvén arról, hogy az hatalmas császár hatalma alá vagyunk vettetve az fejedelemmel ő felségével, az mi jó akaró urunkkal volt oly correspondentiánk, hogy valamikor Lengyel országra bizonyos emberünköt bocsátjuk, nagyubb bátorságos járásnak okáért, Erdély felől bocsássuk, az hul ő felsége mind kisérőkkel s minden egyéb segitséggel igirte magát lenni. Látván azért és ismervén az hatalmas császárnak haragját Lengyel országra és ellene való indulatjának készületét; értvén azt is, hogy Lengyel király az fejedelemmel ő felségével bizonyos barátságot nem akar tartani, ez okon ez levelünk Kegyelmednek meg adó, meg hitt szolgánka bocsátottuk Lengyel országban az öcsénkhez Petrasko Vaidához, kit az lengyelek onnan el jövetelünknek idein tartóztattak vala meg, ha valami okon vagy uton, vagy valami praetextus alatt ki tudnánk onnan hozni, hogy az meddig az hatalmas császárnak rájok való indulásokat érthetnők, azkedig ki

hoznók közüllök, hogy rájok menésének idein köztök ne találtatnék; Kegyelmedet azért, mint barátunkat kérjük azon, hogy mind mentében és jöttében ez levelünk meg adó szolgánkat késértesse el az határig, valami bántása ne legyen. Ha hul pedig az öcsénknek valami okon ki jövésének utja az Kegyelmetek országára történendenék lenni, Kegyelmetek mutassa illendőképpen való böcsületes jó akaratját hozza, mellet kedvesen vevén, mi is hasonló azvagy nagyobb dologban akarjuk jó akaratunkat meg mutatni. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben.

Datum in oppido nostro Targovista, die 23. Ianuarii. Anno Domini 1620.

Generosae Dominationis Vestrae

Amicus benevolus servire paratus

Іѡ Гаврилаш Воевод.

P. S. Ő felségével, az mi jó akaró urunkkal fő követünk Logofeth Papa uram által való confoederatiónknak idein szóltunk volt ugy ő felségével, hogy mikor titkon emberünköt bocsátanók Lengyel országra, nagyobb bátorságnak okáért nem Moldován, hanem Erdélyen bocsátanók által, holott Caspar Vaida sem ő felségével, sem velünk nem confoederatus és semmi jó akarattal is nincsen; ez dolgot pedig senki Kegyelmeden küül ne értse, mert az embereknek sokféle itiletek vagyon.

P. S. Ez dolog felől irtunk ő felségének is, az mi jó akaró urunknak, kiről való levelünköt kérjük Kegyelmedet minél hamarébb küldje meg.

P. S. Ez levelünk vivő szolgánkat mivelhogy hamarsággal postán kelleték bocsátanunk, nem maga lován, hanem postalovakon kelleték el bocsátanunk. Kegyelmedet azért kérjük az Kegyelmetek országában adasson az határig mind mentében, jöttében posta lovakat alája, mi is hasonló dologban kedveskedünk érette.

Adresa: Generoso domino Balthasari Kemény de Bükeos, Ser^mi domini ac.... Hungariae ac Transsylvaniae etc. consiliario, comiti comitatus Albensis, arcisque praesidii Fogarasiensis capitaneo supremo et amico nobis honorandissimo.

(Arhiva de Stat. Cluj. Arch. Baronum Kemény).

Trad. Generose etc. Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta cu toate bunătăţile sale. Sosindu-ne veşti dela Poarta puternicului Impărat, că puternicul împărat gătindu-se însuşi vrea să meargă asupra Ţării Leşeşti, care lucru aducându-ne aminte că suntem

supuşi puterii Puternicului Impărat, am avut corespondenţă cu Maiestatea Sa Principele, cu binevoitorul nostru Domn, ca atunci când ne trimitem omul nostru de încredere în Ţara Leşească, pentru mai multă siguranţă a mersului său, să-l trimitem din spre Ardeal, unde Maiestatea Sa a făgăduit să-i fie atât cu însoţitori cât şi cu alte feluri de ajutor. De aceea văzând şi cunoscând mânia puternicului împărat asupra Ţării Leşeşti şi pregătirea de plecare împotriva ei; mai înţelegând şi aceea că regele Ţării Leşeşti nu vrea să ţină prietenie sigură cu Maiestatea Sa Principele; din pricina aceasta, am slobozit în Ţara Leşească pe sluga noastră credincioasă, care vă dă această scrisoare, la fratele nostru mai mic Petraşcu-Vodă, pe care Leşii l-au oprit acolo în vremea venirii noastre aici, dacă l-am putea aduce aici pentru vreo pricină sau sub vreun pretext, până când am putea înţelege pornirea asupra lor a Puternicului Impărat, până atunci să-l scoatem dintre ei, ca în vremea mergerii asupra lor să nu se găsească printre ei; de aceea rugăm pe Domnia Ta ca pe prietenul nostru să pui să fie însoţit până la hotar, atât la ducere cât şi la întoarcere, purtătorul acestei scrisori să nu sufere vreo bântuială. Iar dacă din vreo pricină, drumul de venire al fratelui meu mai mic ar fi prin ţara Domniilor Voastre, Domniile Voastre să vă arătaţi cinstita bunăvoinţă faţă de el, pe care primind-o cu plăcere, vrem şi noi să ne arătăm bunăvoinţa noastră în asemenea sau mai mari împrejurări. Dumnezeu să ţină pe Domniile Voastre în bună sănătate. Datum etc.

P. S. Cu Maiestatea Sa, cu binevoitorul nostru domn, am vorbit astfel prin solul nostru Logofătul Papa în vremea confederaţiei noastre cu Măria Sa, că atunci când ne vom trimite în taină omul în Ţara Leşească, pentru mai multă siguranţă, nu-l trimitem prin Moldova, ci prin Ardeal, căci Voevodul Gaspar nu este confederat nici cu Maiestatea Sa, nici cu noi; nici nu are niciun pic de bunăvoinţă; iar acest lucru să nu-l audă nimeni afară de Domnia Ta, căci oamenii judecă în osebite feluri.

P. S. Despre acest lucru am scris şi Maiestăţii Sale, domnului nostru voitor de bine; rugăm pe Domnia Ta să trimiţi cât mai repede scrisoarea noastră despre acest lucru.

P. S. Pe sluga aceasta a noastră purtătoarea de scrisoare, am fost nevoiţi s'o trimitem de zor cu poşta, nu cu calul său ci cu cai de poştă. De aceea rugăm pe Domnia Ta să i se deie în ţara Domniilor Voastre, până la hotar, atât la ducere cât şi la întoarcere, cai de poştă şi noi vom mulţumi pentru aceasta asemenea.

169.

Wien, 30 Martie 1620.

Nicolae Petraşcu către Camera Aulică.

O roagă să raporteze împăratului cererea sa privitoare la despăgubirea pentru averea părintească, ce i s'a luat.

Illustrissimi Domini, Domini observandissimi.

Norint D. D. V. V. Ill^{mae} a quanto tempore negotium restitutionis bonorum meorum paternorum in hac aula agitetur, et quoties discussum in Excelsis Intimo Bellico et Camerae Consiliis fuerit, ut tandem nil aliud remanere et desiderari pro totali expeditione, quam quod Caesareae M^{ti} referatum mihi dictum fuerit; hanc relationem a tanto tempore urgeo, ut iam annus et ultra incassum elapsus sit, interim ego et parente, et bonis orbatus, unde me alam non habeo et graviter in lecto decumbo.

Quapropter iterum ad D. D. V. V. confugere cogor et petere, quod per viscera Iesu Christi Crucifixi iam tandem velint negotium Suae M. Caesareae referre, quo aliquam desuper possum habere resolutionem et consequi, quod mihi omni lege debetur, vel cathegorice semel respondeant mihi amplius ullam superesse spem bona haec consequendi, sic ero ab hac molestia liberatus et ad alia animum applicabo. Exspecto breve responsum et Deum pro salute D. D. V. V. precor.

Datum Viennae, die 30. Martii 1620.

Ill^{m} D. D. V. V.

Addictissimus servus
N. Petrascus Waiuoda mpr

Anexat alte cinci petiţiuni în cari Nicolae Petraşcu-Vodă repetă aceleaşi jalbe cerând şi achitarea pensiei sale.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 9 Apr. 1620.)

Notă. Din raportul Camerei Aulice făcut la 9 Aprilie 1620 în urma cererii de mai sus, reiese că lucrurile mobile găsite în proprietatea lui Mihai-Vodă, după omorîrea lui, au fost duse de Carol Magno în cetatea Sătmarului şi de acolo la Praga şi predate în parte împăratului Rudolf, în parte Camerei. Valoarea lor s'a preţuit la 12.300 taleri, din care sumă i s'a oferit lui Nicolae Petraşcu 6.000 fiorini în două rate, respectiv jumătate să fie dată în bani, iar jumătate în sare pe care el o va primi dela Oficiul de sare din Hainburg, având dreptul să şi-o ducă de acolo pe Dunăre cu corăbii în Ungaria şi s'o vânză cum vrea. Sarea a şi primit-o după alte patru cereri prezentate Camerei Aulice, dar banii au rămas neachitaţi, chiar şi după alte multe petiţiuni adresate regelui Ferdinand, aflătoare la dosarul anului 1629, dintre cari publicăm câteva mai interesante pentru cuprinsul lor şi în acelaş timp pentru felul cum se exprima în ele autorul lor, supărat de griji şi obosit peste măsură în lupta de atâţia ani pentru dobândirea avutului părintesc.

170.

Wien, 2 Aprilie 1620.

Impăratul Ferdinand II către Nicolae Petraşcu.

I se comunică că pentru averea mobilă moştenită dela tatăl său şi cedată decedatului împărat Rudolf, i s'a stabilit o despăgubire de 6000 fiorini plătibilă în rate.

Bescheid für Nicolaum Petrasko, dass ihme anstatt denen von seinem Herrn Vatern herrührenden Mobilien, so weyland Kayser Rudolpho zugeschickt worden, 6000 fl. Rheinisch aus dem Kriegszahlamt nach und nach bezahlet werden sollen.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, Domini nostri clementissimi nomine *(titul)* Domino Nicolao Petrasco Wayvodae hisce benigne intellexisse, qualiter et a quanto tempore ad huc apud nuper pie defunctam Caesaream Maiestatem, ratione restitutionis mobilium paternorum, ad mandatum divi quondam Rudolphi Imperatoris piae reminiscentiae, Pragam translatorum, demisse institerit et supplicaverit.

Cum autem ex diversis hinc inde postulatis informationibus hucusque status causae istius certo omnino intelligi et concludi non potuerit, nihilominus tamen praelibata Sua Maiestas ipsi Domino Petrasco ad conquestam suam egestatem hac in parte aliquomodo clementer subventum velit et cupiat: Eapropter eandem Suam Sacram Caesaream et Regiam Maiestatem ipsi Domino Petrasco ratione supradictae suae praetensionis gratiae et recompensae loco sex milia florenorum Rhenensium, successivis tamen vicibus, et pro quantitate modernorum proventuum subministranda clementer decrevisse atque, ut intellecto modo ex Officina solutionem bellicarum subministrentur, ordinem daturam esse, atque eidem de caetero Caesarea et Regia gratia benigne propensam manere; etc.

Viennae, 2. Aprilis 1620.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 168 fol. 30.)

Notă. Mandatul imperial către vistierie pentru săvârşirea decretului de mai sus a ieşit la 10 Aprilie 1620. (Ibidem, fol. 31.) E de observat însă că suma despăgubirii lui Petraşcu, fixată la venirea sa în Curte — în anul 1602 şi repetată de atâteori în mandatele oficiale — era de 15.000 fiorini care acum a scăzut la mai bine de jumătate. Dar nici aceasta nu i s'a achitat cum ar fi trebuit, ci i s'a făcut în schimb dania aceea de moşie dubioasă, întru cât ea a fost atacată (precum ştim) de rubedeniile defunctului Andrei Szászy.

171.

Istanbol, 13 Aprilie 1620.

Alexandru-Vodă către anonim.

Ştiri despre solia Ardelenilor cari cer ca fratele lui Gabriel Bethlen să fie principe în Ardeal, iar Gabriel însuşi rege în Ungaria.

Estratto di una lettera scritta d'Alessandro Waiuoda in Walachia.

Hoggi cinque giorni sono ch'è venuto un' homo dal Bethlehem Gabor con lettere al loro ambasciatore, e voglino dire, che è venuto per dimandare che sia mandato un stendardo per il fratello di Bethlehem Gabor per restar Prencipe di Transylvania, et il Bethlehem per restar Re d'Ungheria, et hanno da venire dieci gentil'huomini d'Ungaria per dimandare che sia fatta questa gratia, che lo facciano per Re d'Ungheria, ancora per aviso. In casa loro contavano l'altro giorno qualche dieci somme di danari, ma non sapemo per dove li vogliono dare.

(Bibl. Univ. Budapest. Acta et ep. Kuefsteinii. Vol. II. Copie.)

Notă. Această scrisoare a fost trimisă la Viena cu următoarele rânduri ale oratorului din Constantinopol: Aus beyliegenden Extract eines von Alexandro gewesten Waivoda in Wallachey mir in höchster Geheimb und Vertrauen zugethanen Schreibens geruhen ebenmässig Euer Kays. Mt. zu ersehen, was von den Rebellen allhie pratticiert werde, dahero dann allen denselben nicht zu trauen oder guets gegen ihnen sich zu versehen.

172.

[Wien, 18 Aprilie 1620.]

Doamna Elina, văduva lui Radu Şerban-Vodă către împăratul Ferdinand II.

Zoreşte din nou să i se achite datoria defunctului său bărbat, făcută în interesul Casei Impărăteşti şi să i se dea viaticul necesar pentru ca să se poată întoarce prin Ungaria în Ţara-Românească.

† Sacratissima ac Potentissima Caesarea, Regiaque Maiestas et Domine Clementissime.

Paucis ante diebus humillime exhibui M^ti^ V^rae^ Caesareae supplicem libellum super quem hactenus anxia et tot calamitatibus pressa benignum M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ nullum merui consequi responsum. Oro iteratis vocibus supplex misera M^tem^ V^ram^ Caesaream, Dominum meum Clementissimum, dignetur in superioris libelli mei humilis demissa petita benigne condescendere et commisereri tam afflicti cum liberis status mei. Non onero, nec

multis contendo esse molesta Mti Vrae, sufficiet mihi tantum haec unica specialis Mtis Vrae Caesareae gratia, si me omnibus fortunis exutam pro debitis exsolvendis, quae pie defunctus maritus meus fideliter inserviendo Augustissimae Domui Austriacae contraxerat atque per me post mortem suam nulla provisione habita tantundem necessitate cogente contracta, clementer a Mte Vra Caesarea adiutam esse meruero: viatico una cum literis patentibus, tutioris gratia passus, dum adhuc hisce durantibus induciis mihi per Hungariam in Valachiam patet, non dubia mihi appromitto, quin Vra Maiestas Caesarea sit mihi clementer succursura; et per viscera misericordiae Dei oro, non patiatur me Maiestas Vra Dominus meus Clementissimus in his petitis meis humillibus ob merita defuncti mariti mei desertam atque derelictam esse. Hanc gratiam equidem promereri non valeo, sed quantum in me erit et quicunque me orbis angulus habiturus est, cum posteritate mea pro felici Imperii Sacramae Mtis Vrae gubernatione et salute apud Deum indignis precibus meis instare non desinam. Cum his me Mti Vrae Caesareae demisse commendo et ab eadem benignum responsum praestolor.

Sacramae Mtis Vrae Caesareae

serva Devotissima et aeternum cliens
Helena olim pie defuncti Radul Waywodae
Valachiae uxor relicta mpria

In dorso: Ad Sacramam ac Potentissimam Caesaream, Regiamque Mtem Dominum, Dominum Clementissimum supplex libellus Helenae nuper pie defuncti Radulii Waywodae Valachiae consortis relictae.

Ad Cameram Aulicam, die sollen dies Memoriale Ihr Kays. Mt. in erster Audienz fürbringen. Per Imperatorem, 22. Apr. 1620.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 2. Iunii 1620. Semnătura e pusă de diac.)

Notă. Moartea lui Radu-Ştefan-Vodă pare a se fi întâmplat în ziua de 13 Martie 1620 în Viena, [1] unde a fost înmormântat la 16 Martie [2] în catedrala Sfântul-Ştefan, [3] ceeace era o mare cinste ce i s'a făcut din partea Curţii Imperiale.

---

[1] După avizul din Viena, din 14 Martie 1620, la Iorga: *Studii şi documente*, vol. IV pag. CXLII.

[2] Din scrisoarea arhiepiscopului Petru Pázmány din 17 Martie 1620; *Történelmi Tár* 1881 pag. 708.

[3] Raportul lui L. Crach din 18 Martie 1620; Iorga, *l. c.*

173.

Iaşi, 29 Aprilie 1620.

Gaspar Gratiani-Vodă către principele Gabriel Bethlen.

Aflând de minciuna cum că nu s'ar purta cu bunăvoinţă faţă de el, îl asigură prin solia sa specială compusă din pârcălabul Constantin Ruska şi clucerul Martin Winkowicz despre contrarul.

Serenissime Princeps, Domine Amice et Vicine observandissime.

Ex Generoso Domino Francisco Miko, Ser[tis] V[rae] Curiae magistro ac Siculorum sedium capitaneo praeteritis septimanis ad me ablegato intellexi, me apud eandem insimulatum fuisse, quasi ego erga Ser[tem] V[ram] malevolum fovissem animum et aliqua contra eandem scripsissem. Attamen, quod Serenitas V[ra] nulla hisce hominibus malevolis fide adhibita et praeteritis omnibus penitus oblitis, suam mihi offerens benevolentiam cupiebat, ut oratorem meum ad contrahendam cum Ser[te] V[ra] amicitiam honorifice expedirem. Ergo, ut meum in eandem singulare studium ac animi propensio, quas etiam ex pluribus nobilibus suis ad me ablegatis, praecipue autem ab eodem Domino Francisco Miko iam antea cognoscere potuit, simul apud omnes appareant et ad tollendam ex Ser[tis] V[rae] animo omnem suspicionem, illiusque desiderio satisfacerem, Generosum Constantinum Ruska porculabum Hottinensem et consiliarium meum in legatum ad Ser[tem] V[ram] expedivi et Generosum Martinum Winkowicz cluciarium adiunxi, ut sinceram meam in Ser[tem] V[ram] voluntatem melius declarent et media proponenda ab eadem, illiusque intentionem de inienda inter nos amicitia a Ser[te] V[ra] intelligent et mihi referant. Quidquid enim pro harum provinciarum commodo, ut vicissim amicabiliter se habeant, sicut antea fuerunt, opportunum videbitur, libentissime sum facturus, et cum alio legato etiam, si opus fuerit, approbaturus. Interim Serenitatem V[ram] rogo, ut praefatis legato ac sibi adiuncto, in omnibus sibi nostro nomine exponendis fidem adhibere non gravetur. De caetero servitia mea promptissima Ser[ti] V[rae] offero, eamque bene, ac diu valere et felicissimis rerum suarum successibus florere ex animo exopto.

Iassis, die 29. Aprilis 1620.

Ejusdem Ser[tis] V[rae]

addictissimus amicus et servitor
Gaspar Gratiani Princeps Moldaviae mpr

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

174.

[Wien, Aprilie 1620.]

Nicolae Petrașcu către împăratul Ferdinand II.

Mulțumește pentru hotărîrea de a i se da 6000 fiorini pentru averea mobilă a tatălui său. Deoarece însă valoarea ei e cu mult mai mare, își rezervă dreptul să ceară cu alt prilej mai prielnic majorarea sumei precum și punerea în stăpânirea castelului Kingsburg din Silezia, pe care tatăl său îl primise cu drept de moștenire.

Sacra Caesarea, Regiaque Maiestas Domine Clementissime.

Ea qua decet Reverentia M^tis^ V^rae^ Caesareae decretum recepi et ex illius tenore ad deploratam meam paupertatem, et pro recompensatione meae praetensionis bonorum mobilium paternorum sex millia florenorum Rhenensium, successivis tamen vicibus, et pro quantitate modernorum temporum subministranda mihi decrevisse ex Officina solutionum bellicarum exponenda M^tem^ V^ram^ ordinem daturam esse cognovi; pro quibus, sicut M^ti^ V^rae^ Caesareae maximas ago gratias, ita infra scripta replicare decrevi, prout humiliter replico et dico, quod cum mea praetensio longe maioris summae sit, tum ratione bonorum mobilium ablatorum, tum etiam ratione castri Kinigsbergh in ducatu Suidnicensi in Silesia meo parenti pro se et filiis utriusque sexus donati, et a Camera Aulica Imperiali alienati, nullo modo acquiescere possum huic summae et decreto, sed humiliter M^ti^ V^rae^ in mentem revocare, quod servitia a meo parente praestita Augustissimae Domui Austriacae, pro quibus omnia sua bona et provinciam perdiderat, et tandem vita innocens privatus, omnibus a Caesare donatis et a se comparatis in alimentum propriae vitae, uxoris et filiorum spoliatus fuit, pati non debent, quod ego filius orbatus ita misere meo parente, cum hac tam parca summa spoliatus quoque remaneam bonorum paternorum. Bene quidem et ego commisereri debeo calamitati modernorum temporum et acquiescere benignae M^tis^ V^rae^ voluntati, et acceptare haec sex millia pro parte aliquali meae praetensionis, reservato tamen mihi iure in aliud tempus consequendi residuum bonorum et castrum supranominatum, prout nec aliter, nec alio modo acceptare possum, nec accepto; et ita omni cum humili reverentia protestor.

Verum, quia Officina bellica iam sumptibus bellicis adeo gravata reperitur, ut rebus, quae iam hoc tempore important, vix subvenire queat, demisse supplico, ut Maiestas V^ra^ considerato tot annorum elapsorum tempore, meaque summa egestate,

dignetur clementer et serio iniungere, quo mihi de hac summa sex millium florenorum, quam accepto ut supra, in sale de facto satisfiat cum mandato suo Imperiali, quo illud ubique vendere valeam, sic Maiestas V^{ra} meis miseriis et egestati, a qua summopere premor, satisfaciet, et spero a clementia M^{tis} V^{rae} obtinere, dum me humillime commendo.

S. C. Regiaeque M. V.

Humillimus subditus
Nicolaus Petrascus Waiuoda.

In dorso: Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} Domino suo Clementissimo Humillima replicatio ad decretum sub die 2. Aprilis currentis Nicolai Petrasci Waiuodae.

Der N. Ö. Camer, weilen Ihne kein Mittel dem Supplicanten gnädigist gern geholfen sehen wollen, oder wollen sie hierüber mit getagtem berichten. Ex Consilio Camerae Aulicae, 8. Maii 1620.

Dem Herrn Salzambtmann alhie umb Bericht und Guetachten zuezustellen. 9. Maii 620.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 9. Apr. 1620. Autograf.)

175.

Wien, 4 Mai 1620.

Peter Sutter către Kriegszahlmeister al Camerei Aulice.

Lista datoriilor rămase după defunctul Radu Şerban-Vodă.

Was der verstorbene Wallachische Weiwoda Radul für Schulden verlassen, hat sein hinderlassne Fraw Wittib ein Verzeichnus hiebei mir zuestellen lassen. Dieselben erstrecken sich auf 4000 fl. Rheinisch. Zue Ihrer Wegreis nimbt Sie, wie Sie mich erinnern lassen, nur 50 Personen mit, und hat 180 Meil Wegs zu reisen, mit welcher Sie wenigist ein Monat zubringen, und auf solche Spesa bei 1000 oder 1200 fl. bedürfen wird; etc.

Den 4. Maii Anno 1620.

Debita, quae pie defunctus Radulius Waywoda hic Viennae et alibi contraxerat.

Inprimis Christianis apud quos res certe cum interesse impignoratae: Abel sartori Suae Caesareae M^{tis} super pignus fl. 840. Iohanni Baptistae Meraci aureos 67 cruciferos 34. Item Hyeronimo Galoto Neapolitano aureos 100 et fl. Rhenenses 50. Carolo Wizer fl. 100.

Iudaeis hic Viennae: Inprimis Giersli Iudaeo super pignora fl. 255.— Kopel Iudaeo fl. 42.— Abram Proth Iudaeo fl. 100.—

Tyrnaviae in Hungaria: Apud certas personas contraxit debitum fl. 1800.—

Quantum in hospitiis debet pro mansione hae duae schedulae docent: Wolffen Millner Wirt bey der Gulden Sonne in Wien. Für das Zimmer 4 Monate 16 fl. Item der Schneider Markho verzehrt 2 fl. 20 kr. Für dem in schwarzen Bart für sein Röss 6 fl. 3 kr. Mehr für den alten sein Röss 4 fl. 21 kr. Weiter ist der Herr Secretari schuldig in allem 14 fl. 35 kr. Item für den Pollackhen, welcher mit den Herrn Secretari ist herkommen für sein Person 3 fl. Summa thuet 70 fl. 52 kr.

Zins von den Zimmern so Ihr Fürstliche Gnaden gebraucht per 8 Monat fl. 53 kr. 20. Item vom Stall so Ihr Fürstliche Gnaden 8 Monat gebraucht fl. 10 kr. 53. Summa fl. 64 kr. 13.

Extra civitatem Viennense ubi equi manent, pro stabulo fl. 13 et 10. Im Schlakhnerischen Haus quartier, ut ipse asserit 50 fl.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 2. Iunii 1620.)

176.

[Wien, 13 Mai 1620.]

Doamna Elina către împăratul Ferdinand II.

Cere să i se soluţioneze urgent lucrurile pendinte ca să poată pleca cât mai curând în ţara unde a fost născută şi crescută.

Sacra^{ma} Caesarea Regiaque Maiestas et Domine Clementissime.

Exspectando tanto intervallo a Camera Aulica benignae M^{tis} V^{rae} voluntatis mecum benefaciendi effectum, in tantum iam misera exhausta sum, ut quo me vertam penitus ignoro. Oro igitur demississime V^{ram} M^{tem} Caesaream, Dominum meum Clementissimum, dignetur intuitu fidelium servitiorum olim mariti mei me tantis oneribus et debitis obrutam clementia sua benigne iuvare, ut dum adhuc haec aura revertendi mihi in Valachiam benigne spirat, possim tanto securius et citius pervenire in eum locum, ubi nata et eggressa sum; alias nisi otius accurret mihi clemens M^{tis} V^{rae} auxilium, non aliter mecum futurum puto, quam ostiatim stipem petere. Sit mihi cum lachrymis per amorem Dei

petenti benignum responsum. Quod devotissime ab eadem M[te] V[ra] Caesarea praestolor, et Deum supplex dum vivam orabo pro salute et felici successu M[tis] Vestrae.

Sacra[mae] Caesareae Regiaeque M[tis] V[rae]

Devotissima serva
Helena nuper pie defuncti Radulii
Waywodae Valachiae consors relicta

In dorso: Reservatur 9. Maii 620. Cito.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 2. Iunii 1620.)

Notă. Afară de cele de mai sus, sunt şi alte două petiţiuni ale Doamnei Elina prin care zoreşte (la 29 Mai şi 2 Iunie 1620) achitarea sumei de 4.000 fiorini ca echivalent al datoriilor rămase după Radu-Vodă, cum şi a viaticului ei ce s'a fixat în suma de 1.200 fiorini ca să poată pleca cât mai de grabă în Ţara-Românească.

177.

Wien, 14 Mai 1620.

Împăratul Ferdinand II către Doamna Elina, văduva lui Radu Şerban-Vodă.

Ca răsplată pentru serviciile răposatului ei soţ e gata a-i achita datoria rămasă de 4000 fiorini, aceasta o poate face însă numai în rate date ginerului ei, Nicolae Petraşcu. Ca viatic pentru întoarcerea ei în Ţară-Românească i-a ordonat suma de 1200 fiorini.

Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] Domini nostri clementissimi nomine Generosae ac Magnificae Dominae Helenae, nuperrime defuncti Radulii Vayvodae Valachiae consorti relictae benigne significandum, intellexisse Suam Caesaream ac Regiam M[tem] qualiter Ipsa pro facienda solutione debitorum, tam per defunctum maritum suum, quam per Eam post mortem suam contractorum, nec non subministratione viatici et literis patentibus, quarum vigore hisce durantibus induciis per Hungariam in Valachiam tuto reverti queat demisse instíterit, Suamque M[tem] fidelium memorati domini Radulii Sibi et Augustissimae domui Austriacae praestitorum servitiorum haud immemorem esse et libenter videre velle, ut Ipsi dominae viduae inter alia etiam parata pecunia pro solvendissu pradictis debitis quatuor mille florenos Rhenenses constituentibus subveniri posset. Sed cum turbulentis hisce temporibus media nulla, ex quibus huiuscemodi summa in parato depromi queat reperiantur, idcirco Suam Caesaream ac Regiam M[tem] solutionem horum debitorum ea conditione

in se suscipere, quod genero suo, Domino Petrasko Vayvodae, qui alias adhuc in civitate hac commoraturus est, summam illam quater mille florenorum Rhenensium successivis vicibus assignare velit, qui tunc Ipsemet creditores contentare, et quod in clenodiis oppignoratum redimere et Ipsi dominae viduae transmittere noverit. Deinde praelibatam Suam Caesaream, Regiamque M[tem] Eidem pro viatico mille ducentos florenos Rhenenses ex Officina solutionum bellicarum statim subministrandos benigne decrevisse, eorumque numerationem iam mandasse; et quod literas passus attinet, ut illae more solito expediantur, expeditaeque et subsignatae Ipsi extradentur clementer annuisse et consensisse, gratia Sua Caesarea ac Regia saepefatae dominae viduae de reliquo itidem benigne propense manens. Signatum Viennae sub appresso Suae M[tis] sigillo secreto.

Per Imperatorem, 14. Maii 1620.

In dorso: Generosae ac Magnificae Dominae Helenae, nuperrime defuncti Radulii Vayvodae Valachiae consorti relictae assignandum.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 8. Oct. 1634 fol. 48.)

178.

Olteni, 28 Mai 1620.

George Mikó şi Mihail Daniel către guvernatorul Ştefan Bethlen.

Ştiri aduse de spionii lor din Iaşi şi Ismail despre pregătirile Turcilor şi plângerile lui Gratiani-Vodă la Poartă despre asupririle Turcilor.

Akarók Nagyságodnak azt is értésire adnunk, most érkezék egy emberünk Moldvából, kit oda Foksánra, Takucsra s Barládra küldöttünk volt, mint hogy az Duna mellett való emberek minden héten jönek oda vásárlani. Egy barillai emberrel beszéllett, azt mondta, az mel fákot Barillára hordottak volt hajónak, azokot az fákot Oblucziczára vitték, onnat alá vitték Neszter-Feiérvárra; nem tudta mondani, ha ott épittet az basa belölle, azvagy Dasznára viteti. Innét az széliböl egy olá vitt volt ez böjtben szilvát Smelre, ott adta volt el, vissza jöttiben az tatárok el fogták volt, az Duna mellé adták volt egy töröknek. Most, hogy az török az táborba ment, ugy szaladott el, azt mondta, hogy igen gyülnek az törökök táborba, de nem tudják magok

is, ha lengyelekre mennek-e, azvagy Erdélre. Igen emlegetik Erdélt is, és az mü emberünk jól ismeri az oláhot, az ki el szaladott, mert ennek házánál is egy nehányszor volt az az olá. Egy kurtán is jö volt Jásvásárról, kit ez az mi emberünk az előtt is ismert, azzal is beszéllett; az azt mondta, hogy most minden hat kurtántól egy-egy lovat kérnek s hét hét aranyat; az papoktól három három aranyat. Az moldvai vaida az gyalogját el bocsátotta. Daszna segétségire, Skender az ország népin hat embertől kér egy szekeret s négy embert. Az vajdát megtalálta az ország népe felölle, azt mondta az kurtán, hogy az vaida négy boért küldött az Portára az császárhoz, meg izente: lássa az hatalmas császár, mit cselekedik, mert az ország népe mind el fut, hatalmas császárnak sem leszen s neki sem leszen kiből az adót meg adhassa. Ez ilyen hirekkel jött meg. Jásvásárra is vagyon két rendbeli emberünk is, ha mi ol hirünk érkezik, Nagyságodnak értésire adjuk; etc.

Datum ex Oltzime, 28. die Maii. Anno Domini 1620.

(Archivum Capitulare. Alba-Iulia. No. 1217.)

Trad. Am vrut să dăm de ştire Măriei Tale şi despre aceea că acum a sosit omul nostru din Moldova, pe care îl trimisesem la Focşani, Tecuci şi Bârlad, unde vin să târguiască în fiecare săptămână oamenii de lângă Dunăre. Un om din Brăila povestea zicând că lemnele pe care le duseseră la Brăila pentru corăbii, lemnele acelea le-au dus la Oblucița, de-acolo le-au dus jos la Cetatea-Albă; nu ştia să spună dacă acolo s'a apucat paşa să clădească din ele sau le duce la Dasna. De aici din margine a dus un Român în postul acesta prune la Ismail, le-a vândut acolo; întorcându-se, l-au prins Tătarii, l-au dat unui Turc lângă Dunăre. Acum, fiindcă Turcul a plecat în tabără, a fugit, spune că se adună foarte Turcii în tabără, dar nu ştiu nici ei dacă merg împotriva Leşilor sau a Ardealului. Amintesc foarte mult şi Ardealul şi omul nostru cunoaşte foarte bine pe acel Român care a fugit, căci Românul acela a fost şi la casa acestuia de câteva ori. A venit şi un curtean dela Iaşi, pe care omul acesta al nostru l-a cunoscut şi mai înainte, a vorbit şi cu acela; acela a spus că dela fiecare şase curteni cer câte un cal şi câte şepte galbeni, dela preoţi câte trei galbeni. Voevodul din Moldova şi-a slobozit pedestrimea. In ajutorul Dasnei, Skender cere dela poporul ţării dela şase oameni un car şi patru oameni. Poporul ţării a înştiinţat pe voevodul ţării despre aceea, a spus scurt că voevodul a trimis patru

boieri la Poartă la împăratul, a vestit: Să vadă puternicul împărat ce face, căci tot norodul ţării fuge; nu va fi nici pentru puternicul împărat, nici pentru el cu ce să poată da darea. Acesta a venit cu astfel de veşti. Şi în Iaşi sunt şi două rânduri de oameni de-ai noştri, dăm de ştire Măriei Tale ce ştiri ne sosesc; etc.

179.

Wien, 15 Iunie 1620.

Impăratul Ferdinand II către Camera Austriei de Jos.

Deoarece despăgubirea lui Nicolae Petraşcu pentru domeniul său Fürstenberg din Silezia s'a stabilit la 6.000 fiorini, care sumă însă nu i se poate achita deodată, ordonă ca pentru jumătatea ei să i se dea sare în Ungaria unde ea să se vândă pe seama lui.

Ferdinand etc. Uns ist gehorsamst referirt und fürbracht worden, was ihr über des (*Titl*) Nicolai Petrasci Waywoden gehorsamstes Anlangen und Bitten, dass ihme die für seines Vaters weggenommene Mobilien und für das in Schlesien benennte Schloss Fürstenberg bewilligte 6000 fl. entweder aus unserem Hofkriegszahlamt baar bezahlt oder doch soviel Salz dafür erfolget und gelassen werden wollte, nach Vernehmung des Salzamtmannes allhier, dann eurer untergebenen Buchhalterey vom 29-ten May nächsthin berichtet und gerathen habt. Ob wir nun zwar ihme seine Contentirung von euch gerathenermassen gern gönnen wollten, so befinden wir jedoch, dass er aus dem Hofkriegszahlamt, weil ohne das stündlich unumgängliche Ausgaben, mit welchen allda nicht zu gefolgen fürfallen, dazu die Versilberung zu Hainburg noch nicht recht im esse, auch sonsten auf sonderbare uns hoch angelegene Ausgaben gleichsfalls schon deputirt und gewidmet, dannen hero einmal nicht sein kann; derowegen dann wir damit ihme dannoch etwas geholfen werden und er unsere gnädigste Affektion gegen ihme spüren möge, uns dahin gnädigst resolvirt und ihme dessen bescheiden lassen, dass soviel mehrers Salz, als der halbe Theil obangeregter seiner Praetension, nämlichen 3.000 fl. austraget, von Gmunden herunter geführt und sobald es angelanget, ihme in unserm Königreich Hungarn zu versilbern übergeben und eingeräumt werden; und befehlen euch solchemnach hiemit gnädigst ihr wollet hierauf bey unsern Gmundnerischen Salzamtleuten, damit sie um 3.000 fl. mehrers Salz, als sonsten herunter geschickt werde, herunter führen lassen, in

unserm Namen die weitere Verordnung thun, auch bey dem hiesigen Salzamtmann solches andeuten und bey ihme darob und daran seyn, damit berührte Anzahl Salz von deme so ankommen solle, sobald es allhero geliefert mehrbesagten Vaivoda gegen des Hofkriegszahlmeistern Peter Suttern Quittung gefolget; und er also hiedurch der Hälfte seiner Anforderung, benanntlichen obgesetzten 3.000 fl. dergestalt versprochenermassen contentiret und befriediget werde. Wie ihr in einem und andern wohl zu thun, und hieran unsern gnädigsten Willen und Meinung gehorsamst zu vollziehen werdet wissen.

Geben in unserer Stadt Wien. Am 15. Iuny 1620.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 168 fol. 54.)

180.

Wien, 29 Octomvrie 1620.

Ştefan Csiky episcop catolic titular al Transilvaniei către arhiepiscopul de Esztergom Petru Pázmány.

Destăinuiri despre raporturile principelui Gabriel Bethlen cu Domnii ţărilor române.

Minthogy Nagyságod azt kivánja én tőlem, hogy az mit Bethlen Gábor felől tudok irásba foglalván Nagyságodnak adjam, kit annyival inkább örömöestben megcselekedem, mennyivel igen szükségesnek értettem lenni Nagyságodtul.

Azt is tudom, hogy az szegény Erdélben kereskedő erményeket, kik Moldvából kijöttenek, magoktul hallottam erményektől, ezeket nyomorgatta, urirendi korában, ahol rájok talált vagy maga, vagy szolgái, mindenféle vadböröket (ugymint róka, nest, vidra, farkas és hiuz böröket) elvett erővel tölök; ha az árát kérték istranggal és akasztással fenyegette őket.

Az is bizonyos, Radul vajdát ö tanácsábul űzé ki Báthori Havasalföldibűl.[1]

Azt is nyilván tudom, hogy Bethlen miatt esék Alexander Mogilla moldovai vajda 1615 esztendőben az öcscsével együtt, Bogdán vajdával és az édes anyjával, Jeremiás Mogilla moldovai vajda meghagyott özvegyével rabságra,[2] kiket erövel tö-

[1] E vorba de expediţia lui Gabriel Báthory din iarna anului 1611 contra lui Radu Şerban-Vodă.

[2] Aceste lucruri s'au petrecut în vara anului 1616 când Alexandru-Vodă şi-a pierdut scaunul.

rökké töttenek. Ugyanazon időben Samuel dux de Korecz feleségével együtt, azon Jeremiás vajda leányával, esett vala rabságba.

Ezeket innen tudom, mert midőn az Istenben elnyugodt Mátyás császár beküldött volna engemet Lengyelországba, az Homonnai uram dolgába az királyhoz, ugyanazon utomban voltam annál az Alexander vajdánál és Koreczki herczegnél Moldovában követségben. Azonban Bethlen Lippát megveszi [1] és onnan ira egy igen szép hizelkedő levelet Alexander vajdának és Koreczkinek, Péchy Simon azonképpen; igen ajánlja Bethlen levelében magát az vajdának, benne megnyugodjék, mert tiszta szívvel való jóakarója, és minthogy az atyja is jóakarója s barátja volt nékie, mind az atyja s mind maga tekinteteért maga főkövetivel küldi be boerit (kiket oda commendált volt az vajda Bethlennek, hogy az Portára mennínek az botért és zászlóért) az Portára és azzal mutatja hozzájok való jó akaratját, hogy az zászlót és botot megnyeri nékie, kiben ne is kételkedjik, mert noha azelőtt is kedves volt az Portán mindenkor, de most mivelhogy Lippát megvette és az török kezében adta, sokkal nagyobb tekéntet lesz rá a Fényes Portán, assecurálván őket, hogy ő felőle semmi idegen vélekedésben nem lönne se az vajda, se Koreczki.

Levelének ez vala continentiája, noha non iisdem verbis, melyet én nekem az vajda lengyel secretaritariusátul küldött vala Koreczki herczeg szállásomra pro opinione: «Vajha az én szómat fogadták volna, most keresztények között és keresztények volnának az szegény vajdafiak, Koreczki sem esett volna rabságra.» Ilyen szép levelével, igéretével és esküvésivel veszté el azokat, kit bona conscientia irhatok; olyan levélre nem kereszténynek, mint az vala a levél, hanem töröknek, tatárnak is kellett volna hinni; de minthogy én régulta fogva esmértem és tudtam hütötlen hitével való kereskedését, nem jovallottam, hogy neki higyjenek.

Abban is része volt, ugy értettem, Bethlen tanácsával, hogy annak az Alexander vajdának az bátyja, Constantinus Mogilla, ugyanazon Heremia Mogilla moldovai vajda öregbik fia, ki atyjának succedált vala az vajdaságban, elveszett vala, Potoczki Istvánval együtt. Imez az vízbe holt vala, Potoczki pedig rabságra esett vala.

Viennae ex hospitio, 29. Octobris 1620.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Copie post.)

[1] Principele Bethlen s'a aflat sub zidurile cetății Lipova în ultimele zile ale lunii Octomvrie 1614.

Trad. Fiindcă Măria Ta poftește dela mine ca să cuprind în scris și să dau Măriei Tale ceea ce știu despre Gabriel Bethlen, o fac cu atât mai bucuros, că aflai dela Măria Ta că este de mare folos.

Mai știu și aceea că pe sărmanii Armeni neguțătorind în Ardeal, cari au venit din Moldova, am auzit-o chiar dela Armeni, îi silea pe vremea boieriei sale, unde da de ei el însuși sau slugile sale, lua cu sila dela ei tot felul de blănuri de animale sălbatice (de vulpi, veverițe, vidre, lupi și râși) și dacă îi cereau prețul, îi amenința cu ștreangul și cu spânzurătoarea.

E sigur și aceea că Radul-Vodă cu sfatul lui a fost alungat de Báthori din Țara-Românească.

Știu curat și aceea că din pricina lui Bethlen a căzut în robie Alexandru Moghilă voevodul Moldovei în anul 1615 împreună cu fratele său mai mic, Bogdan-Vodă și cu mama sa, cu văduva rămasă a voevodului moldovean Ieremia Moghilă, pe cari i-au făcut Turci cu puterea. Tot în aceeaș vreme a căzut în robie și Samoil duce de Korecz împreună cu soția sa, fiica aceluiaș Ieremia-Vodă.

Acestea le știu de acolo, că fiind trimis de răposatul întru Domnul împăratul Matia în Polonia, în afacerea lui Homonnai la regele, în aceeaș cale umblasem la Alexandru-Vodă și la principele Koreczki în Moldova în solie. In vremea aceea Bethlen ocupă Lipova și de acolo scrie o foarte frumoasă scrisoare lingușitoare lui Alexandru-Vodă și lui Koreczki, la fel Simion Péchy; se recomandă foarte Bethlen voevodului, să se încreadă în el că este binevoitor al său cu inima curată și precum tatăl său i-a fost binevoitor și prietén, atât pentru cinstea tatălui său cât și pentru a sa, trimite acolo la Poartă cu solul său boierii (pe cari îi poruncise acolo voevodul lui Bethlen să meargă la Poartă pentru sceptru și steag) și prin aceea își arată bunăvoința față de ei, că le face rost de sceptru și de steag, de care lucru nici să nu se îndoiască, căci dacă și altădată a fost iubit la Poartă, acum că a luat Lipova și a dat-o în mâinile Turcilor, va avea de sigur mai multă cinste la Sublima Poartă; asigurându-i că nici voevodul, nici Koreczki să nu aibă nicio părere străină despre el.

Cuprinsul scrisorii, deși nu verbal, era următorul precum îl primisem dela principele Koreczki prin secretarul polon al voevodului, la sălașul meu, spre a-i da părerea mea. Măcar de mi-ar fi ascultat cuvântul, acum ar fi creștini și între creștini sărmanii fii ai voevodului, nici Koreczki n'ar fi căzut în robie. Cu astfel de scrisoare frumoasă și cu făgăduință și jurământ i-a pierdut

15*

pe aceia, ceea ce pot scrie în bună credinţă; la o astfel de scrisoare ar fi trebuit să dea crezare nu numai un creştin, dar chiar şi un Turc şi un Tătar; dar eu care le cunoşteam şi le ştiam de multă vreme apucăturile lor fără credinţă, nu am fost de părere să-i creadă.

Bethlen cu sfatul său a fost părtaş şi la aceea, aşa am înţeles, că a pierit şi fratele mai mare al lui Alexandru-Vodă, Constantin Moghilă, fiul mai bătrân al aceluiaş voevod al Moldovei, Ieremia Movilă, care i-ar fi urmat tatălui său, împreună cu Ştefan Potoczki. Acela a murit în apă, iar Potoczki a căzut în robie.

Notă. Autorul acestei lungi scrisori, din care am scos părţile privitoare la Români, e partizan al regelui Ungariei, ca şi destinatarul ei, va să zică ambii duşmani ai principelui Bethlen, care acum purtând războiu contra împăratului rege Ferdinand II, a ocupat toată Ungaria de Sus până la Pozsony, luându-şi şi titlul de rege ales al Ungariei şi astfel depoziţia episcopului Csiky denunţător şi ingrat faţă de Bethlen, de a căruia ospitalitate şi ocrotire s'a bucurat tot timpul cât a trăit în Ardeal, este a se lua în consideraţie cu cea mai mare rezervă.

181.

Bratislava, 12 Noemvrie 1620.

Principele Gabriel Bethlen către marele vizir la Poartă.

Se plânge împotriva lui Vodă Gaspar Gratiani care trimite scrisori în Ardeal cum că va veni să-l nimicească.

Wir haben auch noch andere Klagen Euer Gnaden vorzubringen auf den Scander Bassa und auf den Gratiani, die dann durch Siebenbürgen, durch Schreiben und andere Praktiken grosse Aufruhr wollen machen, wie man uns ihre Schreiben hat zugeschickt zu Verwüstung der Länder. Wir wundern uns des Scander Bassa seiner grossen Unvertreulichkeit, da wir Ihme mit der Moldaw und Wallachey und anderen Örtern mehr seindt behülflich gewesen. Des Caspar Gratiani wundern wir uns nicht so sehr, dann wir wol wissen, wie er dem Pabst zu Rom und dem König in Hispanien mit Leib und Seel sich verbunden hat, und geschworen die Zeit seines Lebens kein Schwert wider Ihnen zu füehren oder auszuziehen. Wir glauben's wann er könnte und die Macht haben, dass er viel lieber wollte wider uns streiten, die wir des Grossmächtigisten Kaysers getreue seyndt, dann wider ihren Feindt. Wir wundern uns, dass Ihm Euer Gnaden glauben und treuen möchten, wiewol er schöne Wort gibt und kann geben, aber in Herzen und in Magen ist er Ihr Feindt. Damit

wir aber Euer Gnaden mit unseren langen Schreiben nicht bemühen und beschweren, schicken wir persönlich Euer Gnaden den Capichiaia aus Siebenbürgen, welcher wir vermeinen bey Euer Gnaden allbereit darinnen wirdt sein, und alles mündtlich und mehr wirdt erzählen können und Euer Gnaden alles wol werden verstehen und vernemben khinden. Bitten Euer Gnaden wöllen Ihme alle Treu und Glauben geben, was er vorbringen wirdt.

Geben in der Königlichen Freystadt zu Pressburg, den 12. November 1620.

(Bibl. Univ. Budapest. Acta et ep. Kuefsteinii. Vol. II. Trad. cont.)

182.

Venezia, 21 Fevruarie 1621.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Cazacii au ocupat şi ars cetăţile Akerman şi Chilia, săvârşind mari cruzimi asupra locuitorilor.

Di Varsavia di 26 Decembre avisano, che sendo entrati da 50/m Cosacchi nel paese turchesco, havessero messo a fuoco e fiamma due città chiamate Belograd e Chilia, senza perdonar la vita ad alcuna persona, et dopo tagliati a pezzi tutti li Turchi e Tartari, che si trovavano uniti alla campagna, e liberato tutti i Polacchi fatti schiavi nell'ultima battaglia, fuori che il generale di campagna et altri 4 Signori principali.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1089 fol. 153.)

183.

Sătmar, 9 Mai 1621.

Gavrilaş-Vodă Movilă către cancelarul Simon Péchy.

Cere informaţii despre principele Gabriel Bethlen ca să ştie cum să meargă la dânsul.

Spectabilis ac Magnifice domine amice nobis honorande. Salutem servitiorumque nostrorum commendationem.

Bizonyára ezkedig, hogy ha király urunk ő felsége mellett Nagyságodnak levelét bizonyoson érthettem volna, (holott az békesség mind Nagyságod által tractáltatott) egy nehány rendbeli leveleimmel szolgáim által látogattattam volna az Nagyságod szerencsés jó egészségét, Nagyságodon küül oly igaz állhatatoson meg tapasztalt jó akarattal való barátunkat király urunk ő felsége

hàta megett keveset ismervén, holott ö felsége utàn Nagyságod segitséges jó akaratjában vagyon nagy bizodalmunk. Mostan hallván ő felségének császárrá jövő utában való levelét, holott oda érhetvén ő felsége mi is fel akarnánk menni, ez irásunk által az Nagyságod jó egészségét akarók látogatni, kérvén azon mostan is minden jó akaratját hozzánk meg mutatván és odavaló állapatokat értésünkre adván, informáljon bennünket, hogy az Nagyságod oktatásához képest tudhassunk mi is ő felségéhez mennünk. Isten oda fel vivén minden egyéb dolgaink és szükségeink felől magunk akarunk Nagyságoddal beszélleni. Engedje Isten láthassuk Nagyságodat jó egészségben.

Datum in Szatthmar, die 9. Maii. Anno domini 1621.

Spectabilis ac Mag[cae] dominationis vestrae

Amicus Benevolus servire paratus

Гаврилаш воевод

Adresa: Spectabili ac Mag[co] domino Simoni Pechy de Szent Ersébet, Ser[mae] Regiae M[tis] etc. Consiliario intimo, cancellarioque supremo etc. Domino amico nobis honorando.

Pecete rotundă (de 19 mm în diametru) aplicată în ceară de lac roșie, la mijloc cu stema Munteniei și împrejur cu legendă greu citeață.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

Trad. Spectabilis etc. De aş fi înţeles pe lângă Maiestatea sa regele nostru şi scrisoarea Măriei Tale (căci pacea a fost făurită tot prin Măria Ta) cu siguranţă aş fi cercetat buna sănătate a Măriei Tale cu câteva rânduri de scrisori prin slugile mele, cunoscând, după Maiestatea Sa Regele domnul nostru, înafară de Măria Ta puţini alţi prieteni cu atâta bunăvoinţă stăruitoare şi încercată faţă de noi, căci după Maiestatea Sa, avem mare încredere în bunăvoinţa ajutătoare a Măriei Tale. Acum auzind de scrisoarea Măriei Tale din drum către Maiestatea sa împăratul, că putând ajunge acolo Maiestatea sa, vrem să mergem şi noi, prin acest scris doream să cercetăm buna sănătate a Măriei Tale, rugând şi acum ca arătând toată bunăvoinţa faţă de noi şi dându-ne ştire despre stările de acolo, să ne informeze, ca după sfaturile Măriei Tale să putem merge şi noi la Maiestatea sa. Aducându-ne acolo Dumnezeu, vrem să vorbim înşi-ne cu Măria Ta despre toate celelalte lucruri şi nevoi ale noastre. Să dea Dumnezeu să putem vedea pe Măria Ta în bună sănătate. Datum etc.

184.

Sătmar, 11 Mai 1621.

Doamna Marghita, văduva lui Simion-Vodă Movilă către cancelarul Simon Péchy.

Roagă să intervină pe lângă principele Gabriel Bethlen în interesul fiilor săi, să le dea vreo moşie, unde să se retragă în pribegia lor.

Tekintetes ės Nagyságos nekem mindenkoron bizodalmas uram, ajánlom szolgálatomat Nagyságodnak; az Szent Istentől kévánok szerencsés hosszu iletet, jó egészséget Nagyságodnak.

Azmint ennek előtte való időkben Posonban létébe irtam vala Nagyságodnak, mostan is kérem azon Nagyságodat, hogy Nagyságod is ne vonnya meg eddég meg mutatott jó akaratját az fiaimhoz, hanem szóljon Nagyságod ő Felségének s legyen minden dolgaiban az fiaimnak jó törekedő ő Felsége előtt; tudom az Nagyságod jó szava foganatos leszen ő Felsége előtt, hogy ő Felsége legyen segitsiggel hozzájok s valahol az ő Felsége jó akaratja s tetszése tartana, rendelne egy nyugodni való helt, az hol mi is nyughatnánk meg, az mig az ő Felsége kegyelmessége lenne, mert az fogyatkozott s kárvallott állapatot nem tagadhatjuk s az mindennapi költés miá az mink vagyon is elköltetjük s filő, hogy evvel is inkább nagyobb fogyatkozott állapatban esünk. Ez mostani irásomval talám nem is volna illendő Nagyságodat busitanom ez időhez képest, de nincs mit tennem, mert minden bizodalmunk Isten után s az ő Felsége kegyelmessége után csak Nagyságodban vagyon. Ezek után az jó Isten Nagyságodat jó egészségben tartsa meg.

Datum in Zatthmar, die 11. Maii. Anno 1621.

Nagyságodnak jó akarója
az Nagyságos Zimyon Vayda meghagyatott eözvegye
Margitt Azzony.

Adresa: ca la scrisoarea anterioară de sub No. 183

Pecete ovală anulară (15 mm înaltă) la mijloc o mână ţinând o cruce apostolică cu următoarele iniţiale: M.T.B.B.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

Trad. Cinstite şi Mărite domn mie totdeauna cu încredere, îmi ofer slujba mea Măriei Tale, poftesc dela Sfântul Dumnezeu viaţă lungă, norocoasă, bună sănătate Măriei Tale.

Precum am mai scris și mai înainte Măriei Tale când eram în Pozsony, rog şi acum pe Măria Ta, ca Măria Ta să nu retragă bunăvoința arătată şi până acum faţă de fii mei, ci să grăiască Măria

Ta Maiestăţii Sale şi să fie în toate afacerile fiilor mei cu râvnă înaintea Maiestăţii Sale; ştiu că o vorbă bună a Măriei Tale va fi cu folos în faţa Maiestăţii Sale, ca Maiestatea Sa să le fie cu ajutor şi unde va fi voia şi bunul plac al Maiestăţii Sale, să poruncească un loc de odihnă, unde să ne putem odihni şi noi, cât va fi milostivirea Maiestăţii Sale, căci nu putem tăgădui starea strâmtorată şi păgubitoare şi pentru cheltuieli zilnice, cheltuim şi ce avem şi e de temut, că şi prin aceasta cădem într'o stare mai lipsită. Poate că nici nu s'ar cuveni să întristez pe Măria Ta prin scrisoarea aceasta a mea, după împrejurări, dar n'am ce face, toată încrederea noastră, după Dumnezeu şi după milostivirea Maiestăţii Sale este în MăriaTa. După acestea, bunul Dumnezeu să ţină pe Măria Ta în bună sănătate.

Datum în Sătmar, 11 Mai. Anno 1621.

Binevoitoarea Măriei Tale, văduva rămasă după Măria Sa Voevodul Simion, Doamna Marghita.

185.

[Târgovişte,] 13 Mai 1621.

Radu Mihnea-Vodă către călugării mânăstirii Cozia.

Reînoieşte dreptul vechiu de a ridica taxa de sare a Ţiganilor din Ocnele Mari pe seama mânăstirii.

Divina favente gratia Nos Rudolphus Voevod etc. Dedimus literas Dominii Nostri Calugeris seu monachis in Sancto Monasterio Kozia existentibus, quibus facultatem praebemus taxam Zingarorum sallicidarum in Majori Okna existentium, ut antea quoque fuit exigendi, et iterum pacifice reddantur Calugeris Sancti monasterii ob rem superius annotatam, ex omnibus boeronibus, qui Zingaras habebunt apud Zingaros monasterii tum in Okna, quam Rimnicii, ut et apud monasterium habitantes, quoniam Dominium Nostrum adiunctis omnibus Dominii Nostri honestis officialibus ita iudicavit, ut quicunque boeronum habuerit Zingaras Zingaris monasterii in Okna nuptos, ex iisdem exsolvantur, qui autem Rimnicii habuerit Zingaras apud monasterium, ex monasterio exsolvantur. Nemo autem amplius tentet impedire, ac citra mandatum Dominii nostri taliter calugeros tractare; talis enim homo magnam poenam Dominii Nostri obtinebit. Anno Mundi 7129 die 13-a Maii.

Rudolphus Voevod (L. S.)

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc. 136. Traducere oficială din 1735 făcută în cancelaria guvernului austriac din Craiova.)

186.

Târgovişte, 20 Mai 1621.

Radu Mihnea-Vodă către principele Gabriel Bethlen.

Mulţumeşte pentru cele comunicate prin solul său care s'a întors. In chestiunea cu Polonia, i-a transmis părerea la Poartă, care însă acum este în bună pace cu Leşii şi confederaţia cu Polonia nu se poate strica.

Sacra Regia Maiestas et Domine, domine mihi summis cum obsequiis colendissime. Post fidelium perpetuorumque servitiorum meorum in gratiam S.R.M. humillimam debitamque semper oblationem.

Az Szent Isten Felségedet minden igyekezetiben szerencsésen előmenvén áldja sok jókkal, kévánsága szerént.

Megérkezvén Felségedhez küldött követem, nekem jámbor sógorom Neapolyi Berthalan,[1] jelenté minemü jó akarattal és jó kedvvel látta legyen Felséged ő Kegyelmét érettem, mely hozzám megmutatott jó akaratját Felségednek teljes életemben szolgálni meg igyekezem. Az Felséged kedves levelének exhibeálása után jelenté ő Kegyelme az Felséged izenetit Lengyelország felől, mely izenetit Felségednek sokáig mulni nem hadtam, hanem az Felséged parancsolatja szerint az Portára megirám; jóllehet nem az fővezérnek avagy az vezérek közzül valamelyiknek, hanem ottlevő kapikiháimnak ily ok alatt, hogy az fővezérnek szóval adják értésére. Mely dolgot ottlevő kapikiháim hüségesen meg is cselekedtenek, miket mikor az fővezér hallott volna, mond, hogy ő Nagysága az muftival, az hodsával és az több vezérekkel örömest volna azon, igyekeznék is minden tehetségivel, hogy az Hatalmas császár mostan ne indulna ki, mivel ő Nagysága mostan állapadott az vezérségben, de már semmi módot, utat nem tálálhatánk, mi okkal és móddal az Hatalmas császár szándékát és elvégezett akaratját megváltoztathassák, mivel edictum adatott ki, hogy senki az lengyellel való békesség felől szólni ne merészeljen, mert feje esik el érette. Hanem ha (ugymond) lengyel követ jőne (ki felől bátorságosan fejéig felel, hogy semmi bántása nem lenne, hanem az minthogy békességesen bemenne, azon békességgel jőne ki is) hogy igy valami formán elkezdhetődnék az békesség felől való tracta, mely tractálás közben az Hatalmas császár tartozódnék valameddig az indulásban. Mely tractálásnak exitusa és effectusa (igy szólt) semmi egyéb nem lenne, ha lehetne is, hanem mivel fejet akar Lengyelország az Hatalmas császárnak hajtani,

[1] Trebue să fie un fiu (ori cel puţin o rudă) a lui Petru Nápolyi, care a slujit ani îndelungaţi ca secretar ungur la curtea lui Ieremia Vodă.

egy summában esztendőnként szakasztva adót adna, mely adót minden esztendőben be is szolgáltatna, az miképpen Erdélyország, Havasalfölde, Moldova és több sok országok cselekednek. Adójokat esztendőnként beadják, békességben is vadnak mind ez mai napig (külömben elvégezett akaratját az Hatalmas császárnak meg nem gátolhatni) mert (ugymond) az török törvény azt tartja, hogy valamely ország az Hatalmas császárnak fejet hajt és adót ad, soha arra az országra az Hatalmas császár fegyverrel nem mehet; ha valami mód és ok alatt akarna menni is, de az imperium semmiképpen meg nem engedi, hogy ősöktől maradt törvényeket (igy szólt) valamely császár lerontsa. Ez dolog igy levén, ha az lengyel az Hatalmas császárral állandóképpen akarna confoederálni, semmiképpen (az mint nekem is ezen dologról ir az vezér, kiháim lévelek után) külömben nem lehet, hanem ha Lengyelország valami kevés adót ad szakasztva az Hatalmas császárnak.

Az töröknek természeti és állapatja miben legyen Felséged bölcsen gondolkodhatik felőle. Mostan pedig az Portáról jövő Felségedhez menö, ennek előtte ottlevő kihaja, Toldalagi Mihály ezen dologról és egyéb dolgokról is Felségednek bőségesen tud beszélgetni, ennek utánna az mik történnek s melyek értésemre lesznek Felségednek, nekem kegyelmes uramnak, értésére adni igyekezem. Felséged engem, kisebbik jóakaró atyjafiának tartván, parancsoljon, minden időben jó akarattal és tiszta szivel, az mire elégséges leszek, Felségednek kötelességem szerént szolgálni igyekezem. Tartsa meg Isten Felségedet sokáig jó egészségben kedvesen.

Datum in oppido Targouistiensi, die 20. Maii. A. D. 1621.

Sacrae Regiae M[tis] servitor addictissimus et promptissimus

Іѡ҃ Радѹл воевода

Adresa: Sacrae Regiae M[ti] et Domino, domino Gabrieli Dei gratia regnorum Hungariae, Sclavoniae, Croatiae, Dalmatiae etc. regi, regni Transylvaniae principi Siculorumque comiti etc. Domino, domino mihi summis cum obsequiis colendissimo.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Sacra etc. Sfântul Dumnezeu ajutând pe Maiestatea Ta norocos a toate silinţele să o blagoslovească, după poftă, cu multe bunătăţi.

Sosind solul trimis la Maiestatea Ta, bunul meu cumnat, Bartolomeu Napolyi ne-a raportat cu câtă bunăvoinţă şi bucurie l-a văzut Maiestatea Ta pe Domnia Sa pentru mine, care bunăvoinţă arătată mie mă silesc s'o slujesc Maiestăţii Tale toată viaţa.

După primirea scrisorii dragi a Maiestăţii Tale, a raportat Domnia Sa vorba Domniei Tale pentru Polonia, care vorbă a Maiestăţii Tale n'am lăsat-o să zăbovească mult, ci după porunca Maiestăţii Tale am scris-o Porţii, cu toate că nu marelui vizir sau vre-unuia dintre viziri, ci capuchehaelor mele aflătoare acolo cu porunca s'o aducă la cunoştinţa marelui vizir prin graiu. Care lucru l-au şi săvârşit cu credinţă capuchehaele mele de acolo; iar când a auzit acelea marele vizir, spune că Măria Sa cu muftiul, cu hogea şi ceilalţi viziri ar fi foarte bucuroşi şi s'ar sili cu toată puterea lor ca puternicul împărat să nu plece acum, căci Măria Sa acum s'a aşezat în vizirat, dar n'am putut găsi nici vre-un chip şi nici o cale, nici un drum, ca să poată schimba gândul şi voinţa desăvârşită a Puternicului împărat, căci s'a dat un ordin ca nimeni să nu cuteze a vorbi despre pacea cu Leşii, căci îi va cădea capul pentru aceasta. Ci (aşa zice) dacă ar veni sol leah (despre care răspunde voios cu capul că nu va avea nici un fel de bântuială, ci cu pacea cu care ar intra, cu aceeaş pace ar şi ieşi) ca aşa să se poată începe în vreo formă negocierile pentru pace, în cursul căror negocieri, Puternicul împărat s'ar opri oarecât dela pornire. Rezultatul acelor negocieri (aşa zicea) n'ar fi altul şi chiar de-ar putea fi, ci numai acela, că dacă vrea Ţara leşească să-şi plece capul Puternicului Impărat, ar da dare o sumă anuală, pe care dare ar şi plăti-o în fiecare an, după cum fac Ardealul, Ţara-Românească, Moldova şi multe alte ţări. Işi plătesc darea anual, sunt în pace până în ziua de azi (altfel voia Puternicului împărat nu poate fi împiedecată) căci (zicea) legea turcească spune aşa că orice ţară îşi pleacă capul Puternicului împărat şi dă dare, nici odată puternicul împărat nu poate merge cu oaste împotriva ţării aceleia; şi dacă ar vrea să meargă în vreun chip şi pentru vre-o pricină, dar imperiul nu îngăduie nici odată ca vre-un împărat să strice legile rămase dela strămoşi, aşa zicea. Aceasta fiind aşa, dacă Leahul ar vrea să facă confederaţie statornică cu Puternicul împărat în nici un chip (după cum îmi scrie mie vizirul despre acest lucru prin scrisorile chihaei mele) nu poate fi altfel, ci numai dacă Polonia ar da câte puţină dare Puternicului împărat.

Maiestatea Ta poate socoti bine cum este firea şi starea Turcilor. Iar Mihai Toldalagi, care venind acum dela Poartă, merge la Maiestatea Ta, fiind mai înainte chihaia acolo, poate povesti din belşug Maiestăţii Tale despre lucrul acesta şi despre celelalte lucruri; iar cele ce se întâmplă după aceasta şi le voi şti, mă silesc

să le dau de ştire Maiestăţii Tale, Domnului meu milostiv. Maiestatea Ta socotindu-mă fratele său mai mic binevoitor, să poruncească, că mă silesc să slujesc după datorie Maiestăţii Tale în toate ce mă voiu pricepe, cu bunăvoinţă şi inimă curată, în toată vremea. Dumnezeu să ţină pe Maiestatea Ta îndelung, în bună sănătate, cu dragoste.

187.

Târgovişte, 22 Iunie 1621.

Radu Mihnea-Vodă către municipiul oraşului Sibiu.

Roagă să înapoieze trei cai ai lui Gerczy Mehmet paşa cari fiind furaţi dela dânsul, se află acolo.

Generose prudens, ac circumspecte domine, amice nobis observande. Salutem servitiorumque nostrorum paratissimam commendationem.

Az elmult tavaszon Gerczy Mehmet pasának három rabjai elszökvén jó lovaival mentenek volt oda Szebenben, kik (azmint Mehmet pasa végére ment) az lovakat ugyanott is adták el, melyek most is, azmint irja, szőrin ott Szebenben vadnak azidőtől fogva, az miolta onnan Szebenből kimentenek, ki-ki közülök hol járt, magok tudják, de az egyik viszont az pasához visszatért, most is nálla lakik, az mely ugyan társ is volt az lovaknak eladásában. Mivel Mehmet pasa az királynak ő felségének s mind az országnak igen jóakarója, az hatalmas császár mellett is nagy tekintetü ember, Kegyelmed okoson gondolkodhatik felőle, ha meg maradhatnak-e az lovak Kegyelmed busulási nélkül, holott egyik azok közül visszament s azt is megmondotta, kinek adták s min. Érkezvén azért hozzánk nekünk szóló levele ez levelünk megadó emberével, kérvén bennünket azon, hogy irnánk Kegyelmednek az lovaknak megadása felöl, Kegyelmed azért ugy mint okos ember gondolkodjék felőle, azmi jobb és illendőbb, jövendő busulastól magát óván, ha az lovak ott vadnak, több fáradságos költési nélkül adattassanak meg; mindazáltal Kegyelmed lássa, ez levelünk mutató embere az előtt is csaknem Verestoronyig üzte az nyomán az latrokat, mely tudom, Kegyelmednek is volt értésére. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben.

Datum in oppido nostro Targovista, die 22. Iunii. Anno 1621.

Generosae prudentis ac circumspectae Dominationis Vestrae

Amicus benevolus
Іѡ Радꙋл воевода

(Muz. Ard. Cluj.)

Trad. Generose etc. Primăvara trecută fugind trei robi ai paşei Mehmet Gerczy, au mers cu cai buni la Sibiu, acolo (după cum a aflat paşa Mehmet) au vândut caii, cari, după cum scrie, şi acum sunt toţi acolo în Sibiu, din vremea aceea. De când au ieşit ei de acolo din Sibiu, ei singuri ştiu care pe unde a umblat, dar unul s'a întors iarăşi îndărăt la Paşa, şi acum locueşte la el, acela, care a fost şi tovarăş la vânzarea cailor. Fiindcă Paşa Mehmet este foarte binevoitor Maiestăţii Sale regelui, cât şi ţării şi este un om cu mare trecere şi pe lângă puternicul împărat, Domnia Ta poate să chibzuiască cu înţelepciune, dacă pot rămâne caii aceia fără supărarea Domniei Tale, pe câtă vreme unul dintre ei s'a dus îndărăt şi-a spus şi aceea, cui şi pentru cât i-au dat. De aceea sosind la noi scrisoarea sa către noi, prin aducătorul acestei scrisori, rugându-ne să scriem Domniei Tale pentru darea cailor, de aceea Domnia Ta să chibzuiască ca un om înţelept, cum e mai bine şi mai cu cuviinţă, ferind şi pe Domnia Ta de vro supărare viitoare; dacă sunt acolo caii să se deie fără alte cheltueli ostenitoare; totuşi să chibzuiască Domnia Ta, omul care duce această scrisoare a noastră, şi mai înainte a urmărit pe acei lotri până aproape de strâmtoarea Turnul-Roşu, despre care lucru ştiu că a avut şi Domnia Ta ştire. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate.

188.

Tabăra din Czyffir, 11 August 1621.

Principele Gabriel Bethlen către căp. Baltazar Kemény.

Să sloboadă pe unul dintre cei doi prizonieri moldoveni, pe Martin Vinkovith.

Az mely két moldavai rabok ott voltanak, annak az eggyikét, ugymint Vinkouith Mártont kegyelmességünkből el akarván bocsáttatni, hagyjuk és parancsoljuk is serio ez levelünk látván az feljül meg irt Vinkouith Mártont békével el bocsássa hűséged. Secun non facturus.

Datum ex castris nostris ad possessionem Czyffir positis, die 11. mensis Augusti. Anno Domini 1621.

(Arhiva de Stat. Cluj. Fam. Kemény vol. VIII No. 500.)

Trad. Pe unul din cei doi prizonieri moldoveni cari sunt acolo, pe Martin Vinkovith voind să-l slobozim din milostivirea noastră, ordonăm şi poruncim serios ca văzând această scrisoare a noastră să slobozi în pace pe suspomenitul Martin Vinkovith.

189.

Iaşi, 7 Septemvrie 1621.

Daniel Sövényfalvi către guvernatorul Ştefan Bethlen.

Ştiri despre sosirea oştii turceşti în tabăra de pe malul Prutului, unde a venit şi solia din Polonia.

Juszuf aga împreună cu Francisc Demjén au sosit cu oastea lor şi cu robii în ziua de 9 August, când ajunsesem lângă apa Prutului. Acolo prezentându-i seara sultanului, i-a primit cu bucurie, dar e supărat pe toată ţara Ardealului, deoarece nu i-a trimis oi şi vite destule, de cari are mare nevoie. A doua zi apoi am plecat cu tabăra împotriva Leşilor, cari trecând Nistrul, în ziua de 4 Septemvrie au ajuns în faţa Turcilor, aşa că bătălia se va face cât mai curând, cu toate că a sosit o solie polonă, rugând pe sultan, să se ţină de păcile făcute între Polonia şi sultanii Suliman şi Ahmet, aşa că solia a fost apoi condusă *re infesta* la 7 Septemvrie în tabăra lor.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Rezumat de mine.)

190.

Istanbol, 15 Septemvrie 1621.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Sultanul, supărat pe Alexandru-Vodă din Moldova, a pus să-i taie capul.

Gl'ultimi avisi che sono capitati qua, portano che il Gran Signore non haveva ancora alli 20 d'Agosto passato il fiume Niester per entrar dentro la Podolia, et che haveva fatto tagliar la testa ad un prencipe di Moldavia Alexandro Vaivoda, et ad alcuni

principali del Paese, accusandoli d'haver mancato al loro dovere, tanto per non haver apparecchiate le cose necessarie per far un ponte sopra il detto fiume, quanto per haver lasciato fortificare alcuni luoghi alli Polacchi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1090 fol. 236.)

191.

Wien, 6 Octomvrie 1621.

Nicolae Petraşcu către Camera Aulică.

Roagă să se dispună ca restanţa pensiei sale să i se achite aici, nu în Pozsony.

† Illustrissimi Domini, Domini et Patroni observandissimi.

De negotio meo ratione restantiarum intellexi, quod pro ampliore informatione illud ad Cameram Hungaricam directurae sint Ill^imae^ et Mag^cae^ D. Vestrae. Verum cum hoc negotium anno elapso decisum fuerit, ut ex hisce adiunctis perspicuum est, nescio, quid in hoc Camera Hungarica dare poterit, cum nihil horum sciat, cumque tunc Posonium in manu Bethlenii existens, ne vestigia quidem apparebant Camerae Hungaricae. Proinde Ill^mas^ ac Mag^cas^ D.V. humiliter peto, dignentur rationem habere huic meae indigentiae atque domino Aulico et Bellico solutori serio demandare, ut iuxta iam factam semel benignam Suae M^tis^ Caesareae resolutionem de residuo absque ulteriore prolongatione mihi satisfaciat, quod ut iustum, sic me ab me Ill^mis^ D. V^ris^ impetraturum spero, a quibus benignum exspecto responsum.

Datum Viennae, 6. Octobris. Anno 1621.

Illustrissimarum ac Mag. DD. V.

Servus addictissimus
N. Petrascus Waiuoda.

In dorso: Ad Excelsum S. C. Regiaeque M^tis^ Aulicam Cameram Humilis supplicatio N. Petrasci Waiuodae.

Anexat o altă petiţie (prezentată la 22 Septemvrie 1621) în care se referă la evenimentele ardelene din 1602, când a fost arestat de nemeşii unguri şi dus în cetatea Gherlei, zicând: Cum autem post omnia alia damna ultime accessisset et hoc, nempe captus, omnibusque spoliatus et in Novum Castellum deductus, ita ut eo iam redactus, quod, quo me, meamque familiam sustentem non habeam.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 2. Iunii 1620.)

192.

Târgu-Mureş, 8 Noemvrie 1621.

George Deák, primarul oraşului către municipiul oraşului Bistriţa.

Ştiri despre oştile Tătarilor şi ale Turcilor dela Tecuci. Radu Mihnea-Vodă stă în scaunul său din Târgovişte.

Elvevém, uram, az Kegyelmed levelét, melyben tudakozik Kegyelmed az tatár jövetele felöl és Moldova, Havasaljfölde állapotja felöl. Ezen órában bocsátók el uram, az oda be [való álla]patért Károli Istvánt, ki ugyanonnat belül az tatárok közül jött. Azt mondja, hogy mintegy tizezren tatárok és egy kevés törökkel is véllek levén Moldova és Havasaljfölde között, Takucsnál Kantemiri Merzával vadnak, ki Bozavásárához meg vagyon két vagy három mélyföld. Azoknak minden ügyekezetük az volna, hogy be jöjjenek ide Erdélybe, de az mint értjük, gubernator urunk ö Felsége király urunk akaratjából meg izente az székelységnek, hogy mivel akkor el nem mentenek, mikor hivatta ő Felsége és kellettenek volna, immár be ne bocsássák őket. Ez által az Károli István által ujobban mit parancsoljon mind az székelyeknek s mind minekünk ő Nagysága gubernator urunk, rövidnap megértjük. Az havasaljföldi vajda penig, az mint mondja, hadát leszállitotta és maga is Targovistyán vagyon és az mint értjük jó akarattal vagyon az országhoz és ajánlja barátságát; etc.

Datum ex civitate Marosvásárhely, die 8. Novembris. Anno Domini 1621.

Georgius Literatus mpr
Judex primarius civitatis Marosvásárhely

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Domnul meu, am primit scrisoarea Domniei Tale, în care ştiriceşte Domnia Ta despre venirea Tătarilor şi despre starea Moldovei şi a Ţării-Româneşti. In ceasul acesta am solobozit pe preotul catolic de acolo, Ştefan Károli, care a venit tot de acolo dintre Tătari. Spune că vre-o 10.000 de Tătari şi puţini Turci cu ei fiind între Moldova şi Ţara-Românească, sunt cu Mârza Cantemir la Tecuci, care este la două sau trei mile de Buzău. Toată râvna lor ar fi să vină aici în Ardeal, dar după cât înţelegem, Domnul Guvernator din voinţa Maiestăţii Sale Regelui nostru a trimis vorbă Secuilor, că fiindcă n'au mers atunci când i-a chemat Maiestatea Sa şi era nevoie de ei, acum să nu cumva să le deie drumul înăuntru. In puţine zile vom afla ce va porunci din nou

Domnul Guvernator prin acest Ştefan Károli, atât Secuilor, cât şi nouă, iar Voevodul din Ţara-Românească, după cum a spus, şi-a scoborît oastea şi este şi el în Târgovişte şi, după cât înţelegem noi, este cu bunăvoinţă faţă de ţară şi îşi oferă prietenia; etc.

193.

Venezia, 4 Decemvrie 1621.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Amănuntele tratatului de pace dintre Leşi şi Turci, cărora au trebuit să le restitue Hotinul, primit de Leşi dela Domnul Moldovei. Sultanul va numi un Domn în Moldova prieten al Leşilor şi altele.

Con l'ultime di Polonia avisano che s'aspettava quel Re in Varsovia di ritorno del Campo per essersi concluso la pace col Turco con le seguenti conditioni. Et prima, che li Polachi debbino restituire Cocino, che già li fu dato dal principe di Valachia. Che si debbano eleggere due persone per parte per dividere li confini. Che si debba dare alli Tartari il solito donativo ogni anno per mano del principe di Valachia. Che li Cosachi non debbano fare più danni in parte alcuna al Turco. Che si manda un ambasciatore grande alla porta del Gran Signore per confirmare la pace. Che Polachi debbano tenere continuamente un ambasciatore o secretario, et partendo uno vi debba essere l'altro. Che detti Polachi confermano con giuramento tutte le capitulationi fatte li tempi passati. Che debbano essere amici dell'amici di Casa Ottomana et inimici dell'inimici di quella. Et all'incontro il Gran Turco promette quando sarà mandato l'ambasciatore Polacco o secretario di mandare ancor lui un chiaus con la confirmatione del detto; promette di mettere un principe in Valachia che sia amico de Polachi, et che procuri di mantenere la pace. Che li Tartari non faranno più danni a Polachi, et facendolo, di rifarlo, et anco castigare l'istesso Gran Cane. Et anco detti Tartari andaranno in servitio del Re di Polonia, quando saranno chiamati. Promette anco che conducendo essercito Ottomano, o de Tartari, che non faranno danno alcuno alli confini, et che sarà bon amico delli amici di detti Polachi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1090 fol. 433.)

Notă. Aceste «avize» dintre 1615—1621 întregesc bine seria acelora publicate de Anton Mesrobeanu (din acelaş izvor) sub titlul de «Nuovi contributi sul Vaivoda Gaspare Graziani» în *Diplomatarium Italicum*, vol. III (Bucureşti, 1934) p. 166—239.

194.

Wien, 2 Ianuarie 1622.

Nicolae Petraşcu către împăratul Ferdinand II.

Roagă să-i dea lui şi copiilor săi drept de moştenire asupra casei sale din Szentgyörgy şi asupra viilor sale din Bazin şi Ürmény, dându-i şi moşia Zavar devenită liberă în urma morţii fără descendenţi a lui Ioan Kraus.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas Domine, Domine Clementissime.

Diffunditur M^{tis} V^{rae} benignitas et liberalitas ad omnes, nulla habita personarum fere distinctione, et praecipue ad illos, qui in servitio Augustissimae Suae Domus Austriacae parentes et eorum bona reliquerunt, prout mihi supplicanti evenit et M^{ti} V^{rae} bene notum est. Hinc est, quod ego in eadem liberalitate fretus, venio supplex ad $Sacra^{mam}$ V^{ram} M^{tem} eandem demisse exorando, quod dignetur mihi, meisque liberis iure perpetue benigne elargiri domunculam cum vineis et suis pertinentiis in oppido M^{tis} V^{rae} Sancti Georgii et vineas in Bazin et Wrmeny, item allodium cum suis pertinentiis in pago Zauar nominato in comitatu Posoniensi, quae ad S. V. M^{tem} Regiam devoluta sunt ob mortem Joannis Kraus, qui defecit in linea. Hanc gratiam recipiam a M^{tis} V^{rae} benignitate, quam in aeternum commendabo, et ero paratus, prout semper fui, ad vitam cum illis impendendam in servitiis M^{tis} V^{rae}, cui me humillime commendo, Deum exorans pro felicissimo eius statu.

Datum die 2. Januarii 1622.

$Sacra^{mae}$ Caesareae Regiaeque M^{tis} V^{rae}

Humillimus servus
N. Petrascus Waiuoda.

In dorso: $Sacra^{mae}$ Caesareae Regiaeque M^{ti} Principi et Domino suo Clementissimo Humillima supplicatio N. Petrasci Waiuodae.

Ad Cameram Hungaricam pro informatione et eiusdem voto. Ex Camera Aulica 7. Jan. 622. M. Arnoldinger.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461.)

Notă. Camera Ungară tratând cererea lui Nicolae Petraşcu în şedinţa ei din 22 Ianuarie 1622, a recomandat îndeplinirea ei cu aceste expresiuni foarte interesante: Cum igitur apprime constet ipsum dominum supplicantem pauca admodum petere, et longe maiori gratia dignum esse, ob fidem et fidelitatem quoque Caesareae ac Regiae M^{ti} hactenus constanter servatam, hanc petitionem ei non denegandam esse censeremus; ut hac ratione calcar et incitamentum maius ad fidelia servitia M^{ti} Suae tam ipsi, quam aliis omnibus Suae M^{tis} servitoribus ab eius exemplo alacriter praestanda adderetur.

195.

Wien, 3 Martie 1622.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Cere informaţie dacă moşiile lui Andrei Szászi se pot da lui Nicolae Petraşcu ori nu.

Utrum Petrasco Vayvodae bona Andreae Zazii conferri valeant, informatio petitur.

Qualiter Illustris dominus Nicolaus Petrascus Vayda Valachiae pro conferendis sibi, intuitu exhibitae suae sincerae constantiae, praestitorumque fidelium servitiorum suorum, ac perpessorum damnorum, nuper defuncti, fisco nostro propter defectum seminis devolutis bonis, Andreae Zazii-supplicando instíterit, ex adiecto eiusdem libello Dominationes V^{rae} uberius percipient. Eapropter easdem hisce amanter requirimus, nos de super annexo eorum voto ac opinione haud gravatim quantocius informare velint, prout recte facere noverint; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 620 fol. 41.)

196.

Venezia, 26 Martie 1622.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Veneţianul Loccatelli a fost numit de sultan Domn al Moldovei.

Con lettere di Constantinopoli si è inteso ch'il secretario del Signor Bailo per la Republica, Giustiniano, detto Giovanni Jacomo Loccatelli cittadino Venetiano sia stato fatto Prencipe di Moldavia, e questo per l'entrature che ha havuto nel Seraglio con quelle sultane più principali, et particolarmente con la sorella maggiore del Gran Signore, havendole presentate di molti regali, la quale fu moglie del defonto Visir Passà e poco fa è stata rimaritata ad un altro Visir.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1091 fol. 227 e 250.)

Notă. E interesant că numirea lui Loccatelli a fost desaprobată de bailul republicei Venezia, dela care el a primit (între 15 Martie şi 13 Mai 1622) mai multe instrucţiuni pentru zădărnicirea acestui lucru neaşteptat, ba chiar şi pentru arestarea pretendentului veneţian.[1]

[1] Publicate în *Hurmuzaki:* Documente vol. VIII. p. 398—402.

197.

Wien, 1 Aprilie 1622.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Dispoziție în privința moșiilor decedatului Andrei Szászi, dăruite în parte lui Nicolae Petrașcu.

Qualiter Sacra Caesarea et Regia Maiestas bona Andreae Zazii Illustri Petrasco Vaivodae contulerit, eidem intimari iubetur.

Demisse nobis relata sunt, quae ad nonnullorum instantiam pro conferendis nuper defuncti Andreae Zazii... bonis diversimode informastis.

Cum autem nos certis de causis memorata bona universa, cum omnibus eorundem pertinentiis, exceptis tamen binis pagis, Kimle nempe et Predest, Illustri fideli nobis dilecto, Petrasco Vaivodae, ut certum tandem habitandi locum, ac se suamque familiam sustentandi commoditatem habeat, nosque a quotidianis ipsius querelis eliberemur, praedictos vero duos pagos cum singulis attinentiis suis Egregio fideli nobis dilecto Benedicto Bakay clementer contulerimus: Idcirco vos huius certiores reddere voluimus, benigne mandantes, quatenus praenominatis tam Vaivodae, quam Bakay hanc nostram clementem resolutionem quantocius notificetis, praedictaque bona intellecto modo eisdem assignari et ulterius necessaria desuper expediri curetis; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 620 fol. 456.)

198.

Wien, 8 Iulie 1622.

Nicolae Petrașcu către palatinul Stanislau Thurzó.

Roagă să dispună omenește în afacerea sa de moșie, deoarece nu cunoaște locul care i s'a oferit.

† Ill[me] Domine, domine et Patrone colendissime. Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Sexta huius currentis, quas ad me Illma Dominatio V[ra] dederat literas tabellarius eiusdem reddidit mihi, quibus iniungit mihi de literis donationalibus et de pretio loci. Ego, Ill[me] Domine et Patrone gratiosissime, tunc, quum Rev[mus] D. Episcopus Boznensis hac de re nomine Ill[mae] D. Suae mihi locutus fuisset, dixi, me nihil hac de re nunc disponere posse, cum nec viderim, nec sciam

qualis et quantus sit locus ille; verum, viso et perspecto loco, facile deliberaturum, quid mihi opus facto sit, id quod etiam nunc Ill^{mae} Dom. V^{rae} demisse significare volui, quamquam haec coram potius, quam scriptis agere animus meus gestiebat, verum plus infirmitati, quam voluntati meae mihi cedere necesse est.

Paria Donationalium Ill^{mae} Dom. V^{rae} per latorem praesentium transmisi cum altero Camerae Aulicae Decreti exemplare, in quo Illma Dom. V^{ra} videbit S. M. Caesaream et Regiam omnia Zasiana bona (exceptis duobus tamen pagis) in me clementer transfudisse; quam tamen particulam, quia scriptor non expressit, alias Donationales correctiores quidem et M^{tis} Suae clementi resolutioni conformes me habere necesse est. Interea Ill^{mae} Dom. V^{rae} Domino et Patrono meo gratiosissimo omnia felicia, faustaque ex animo precor, meque gratiae eiusdem demisse commendo.

Datae Viennae, 8. Iulii. Anno 1622.

Ill^{mae} Dom. V^{rae}

Servus addictissimus
N. Petrascus Waiuoda mpr

Adresa: Illmo domino, domino Comiti Stanislao Thurzó de Bethlenfalwa etc. Regni Hungariae Palatino etc. et Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} intimo Consiliario etc. Domino et Patrono suo clementissimo.

Pecete frumoasă în ceară roşie, identică celei publicate în vol. VIII, p. II.

(Arch. r. Hung. Budapest. N. R. A. fasc. 994. No. 12. Autograf.)

Notă. Actul de danie mai sus pomenit a ieşit din cancelaria regală ungară dela Viena, la 23 Aprilie 1622 şi se află în transcriere în ordinul de statuţiune adică punere în stăpânire adresat către Capitlul de Strigoniu în aceeaş zi. [1] Tot atunci s'a făcut — potrivit obiceiului juridic — şi adresa Camerei Aulice către Camera Ungară prin care i s'a cerut transmiterea urgentă a hrisovului de danie despre moşiile dăruite. Aceasta ajungând în mâna donatarului, Nicolae Petraşcu, el a pus pe dosul ei în româneşte numele moşiilor primite precum şi următoarele însemnări interesante: 13/23 Iunie 1622 murit-au Gavrilaş fiul la 9 ciasure naintea prânzului; 19/30 Genarie 1624 născut-a Elinka, luni dimineaţa la 6 ceasure. [2]

[1] Publicat în *Hurmuzaki:* Documente vol. VIII p. 443—4 cu seria detaliată a moşiilor şi posesiunilor, pe baza cărţilor funduare ale Camerei.
[2] *Ibidem*, p. 399—400.

199.

Ghiulafalău, 14 Septemvrie 1622.

Guvernatorul Ştefan Bethlen către municipiul oraşului Bistriţa.

Popa Roman din Sălişte având să ia acolo nişte căciuli pentru vitele vândute de dânsul, ordonă să i se dea ce are să ia.

Az szelestiei Roman Pap adá értésemre könyörgése által jelentvén, hogy ennek elötte való esztendőkben adott volt egy szalvai, Beszterczevidéki embernek két ökröt és egy tehenet, mely marháknak az árával az az beszterczevidéki ember süvegeket vevén, ez exponensnek is kénszerittetett az ökrök és tehén árában süveggel fizetni, mely süvegeket be küldvén ezen exponens az fiatal Roman Pétertől Beszterczére, mivel szinten aztájban találtam volt én is be menni az Kegyelmetek várasában, udvari gyalogimtól és szolgáimtól ez exponensnek fia meg remülvén vissza akart az várasból menni, itélvén azt, hogy egyéb rendbeli emberek volnának. Ez alatt az kapuban az Kegyelmetek városi drabanti és vámosi pecsétet kérvén Roman Pétertől, nem adhatott, mivel csak akkor ment volt be az városra, az drabantok penig adták az süveget Kegyelmednek, az mint jelenti ez exponens. Igy levén azért az dolog, intem Kegyelmedet, söt authoritate functionis hagyom s parancsolom is serio, Kegyelmed ez exponenst kárban nem hagyván adassa meg süvegét fogyatkozás nélkül; etc.

Datum in possessione Giulaffalva, die 14. 7-bris 1622.

Adresa: Prudenti ac Circumspecto domino judici primario civitatis Beztercze etc. Domino amico mihi observando.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Preotul Roman din Sălişte mi-a adus la cunoştinţă, raportându-mi prin cererea sa, că în anii trecuţi dăduse unui om din Salva, din ţinutul Bistriţei, doi boi şi o vacă, cu preţul căror vite acel om din părţile Bistriţei cumpărând căciuli, a fost nevoit să plătească şi exponentului acesta tot cu căciuli preţul boilor şi al vacii, pe cari căciuli trimiţându-le acesta prin tânărul Petru Roman în Bistriţa, fiindcă în aceeaş vreme mi s'a întâmplat şi mie să viu în oraşul Domniilor Voastre, înfricoşindu-se fiul exponentului de pedestraşii şi slugile curţii mele, a voit să plece din oraş, socotind că ar fi altfel de oameni. Intre timp la poartă cerând dărăbanţii şi vameşii oraşului Domniilor Voastre pecetea dela Petru Roman, el n'a putut s'o deie, căci numai atunci intrase în oraş, iar dărăbanţii au dat Domniilor Voastre căciulile,

după cum ne raportează exponentul. Fiind astfel lucrul acesta, fac atenţi pe Domniile Voastre, ba vă ordon şi poruncesc serios, în baza funcţiunii mele, ca nelăsând Domniile Voastre pe exponent păgubaş, să-i daţi căciulile fără scădere; etc.

200.

[Praha, fine Octomvrie 1622.]

Nicolae Petraşcu către baronul Vincenţ Mussinger.

Deoarece nu a primit încă moşiile ce i s'au dăruit, roagă să-l ajute pe lângă împărat ca să i se dea până la primirea lor pensia sa de odinioară.

Illustrissime Domine et Patrone colendissime.

Quod Illma Dominatio V^{ra} salva atque incolumis huc appulerit vehementer gaudeo, mihique gratulor, et optassem, ut coram mihi gratulari potuissem, verum impedior morbo; sicque Illma D. V^{ra} me suum servitorem excusatum habebit. Porro negotium meum in quibus iam versetur terminis, fusius a suis collegis percipi et hoc unicum tantum scio, me absque ope Ill^{mae} D. V^{rae} nec unquam effecisse quicquam, nec in posterum effecturum. Quare ad patrocinium eiusdem, veluti ad sacram spei meae anchoram confugio et reverenter oro, ut quandoquidem bonis iam mihi concessis hactenus uti non possum, ob tot contradictores, efficiat authoritate sua apud M^{tem} Caesaream, ut ne sim totaliter abiectus, sed habeam interea quo me, meamque familiam sustentem, nam et tempore Divi Rudolphi Imperatoris centum et triginta florenos menstruales habui, cum tamen iunior et absque familia essem. Beneficium vero hoc Ill^{mae} D. V^{rae} in me collatum, servitiis meis atque officiis gratissimis demereri studebo, meque in gratiam Ill^{mae} D. V^{rae} totum commendo.

Ill^{mae} D. V^{rae}

servitor addictissimus
N. Petrascus Waiuoda mpr

Adresa: Illmo domino, domino Vincenzo Mussinger L. B. etc. Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Excelsae Camerae Aulicae Directori. Domino et patrono suo colendissimo.

Pecete mare ovală, aplicată în hârtie.

Referat. Dicit Sua Maiestas Sie bewilligen Ihne, Herrn Supplicanten so lang bis Er in possession der Ihme verwilligter

hungarischen Güter kombt monatliche 130 Gulden Hungarisch oder Taller, hernach aber jedes Monat 100 hungarische Taller. In audientia, 24. Octobris 622.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461.)

Notă. In afacerea de mai sus vezi mandatul regelui Ferdinand către palatinul Stanislau Thurzó, din 23 Octomvrie 1622 în *Hurmuzaki:* Documente vol. VIII. p. 402.

201.

Alba-Iulia, 31 Octomvrie 1622.

Principele Gabriel Bethlen către Capitlul de Oradea.

Confirmând actul de danie al Elizavetei Zólyomi prin care dărueşte soţului ei, Gavrilă Movilă domeniul cetăţii Sólyomkő din comitatul Bihorului, preţuit şi înscris în suma de 100.000 fiorini, ordonă ca beneficiarul se fie introdus — conform legii — în stăpânirea numitului domeniu.

Gabriel Dei gratia Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Princeps, partium regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes ac Opoliae Ratiboriaeque Dux etc. Fidelibus nostris Nobilibus requisitoribus literarum et literalium instrumentorum in sacristia seu conservatorio Capituli Ecclesiae Varadiensis repositarum et locatarum, ac aliarum quarumlibet iudiciariarum deliberationum, legitimorumque mandatorum nostrorum executoribus. Salutem et gratiam nostram.

Cum nos quibusdam literis testimonialibus Vestris nobis pro parte et in persona Illustris ac Magnifici Gabrielis Mogyla etc. exhibitis et praesentatis, aliasque literas fassionales Magnificae Dominae Elisabethae Zolyomi de Albis, alias quidem Michaelis Imreffy de Szerdahely relictae viduae, nunc vero dicti Gabrielis Mogyla Illustrissimorum ac Magnificorum consortis, quibus scilicet mediantibus Eadem Domina Zolyomi praelibato marito suo, eiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis totalem et integram arcem Solyomkeő vocatam, in comitatu Bihariensi existentem, alias per nos Eidem Dominae Elisabethae Zolyomi in et pro Centies mille florenorum hungaricalium summa inscriptam et impignoratam cum omnibus suis pertinentiis in et pro eadem Centies millium florenorum hungaricalium summa inscripsisse, impignorasse et obligasse dignoscebatur, nisi verbaliter exprimentibus nostrum consensum, pariter et assensum

benevolum praebuerimus, easdemque literas ac omnia et singula in eisdem contenta, mediantibus aliis literis nostris confirmationalibus, pariter et consensualibus exinde confectis confirmaverimus, ratificaverimus et approbaverimus, velimusque Eundem Gabrielem Mogyla in dominium arcis Solyomkeő ac pertinentiarum suarum in praescriptis literis fassionalibus specifice denotatarum medio nostri et vestri hominum legitime facere introduci; super quo vobis praesentium serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus... introducat praefatum Gabrielem Mogyla in dominium dictae arcis Solyomkeő et pertinentiarum eiusdem universarum, statuatque eandem eidem, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis summam usque praedeclaratam iure ipsis ex praemissis incumbente pignoris titulo possidendam, tenendam, pariter et habendam, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem ibidem contra annotatum Gabrielem Mogyla ad decimumquintum diem a die huiusmodi contradictionis ipsorum computandum in curiam nostram, nostram scilicet in praesentiam rationem contradictionis reddituros efficacem, et de hinc vos huiusmodi introductionis et statutionis eorum seriem, prouti fuerit expediendam ad fidelem relationem praefatorum nostri et vestri hominum nobis suo modo terminum ad praedictum fideliter et conscientiose referre vel rescribere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis.

Datum in civitate nostra Alba-Iulia feria secunda proxima post festum Beatorum Simonis et Judae Apostolorum. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Secundo.

In urma ordinului primit, Capitlul a trimis pe Cristof Magyar assesor juridic al scaunului juridic al comitatului Bihor ca « homo regius » împreună cu nobilul Mihail Beregszászy canonic spre săvârşirea punerii în stăpânire a lui Gavril Movilă, cari întorcându-se după misiunea lor îndeplinită, au raportat: qualiter ipsi feria sexta proxima post Dominicam Septuagesimae in anno 1623 praesente novissime elapsam praeteritam, primum quoque in et ad praescriptam arcem Solyomkeő, in praeattacto comitatu Bihariensi existentem, caput utpote reliquorum bonorum ad eadem pertinentium, deinde autem Sabatho proximo post eandem praeattactam Dominicam Septuagesimae, altero videlicet die diei inceptionis infranotatae statutionis... ad facies totalis et integrae possessionis Rev, in praeattacto comitatu Bihariensi... caeterum altero rursus et immediate subsequente, hoc est ipse die Dominica

Sexagesimae... ad facies possessionum Eleod et Eörvend... familiaribus et jobagionibus in praefatorum Vestrae Serenitatis et caeterorum dominorum et dominarum ipsorum terrestrium personis et nominibus inibi legitime convocatis et praesentibus accessissent, in eisdemque locis atque terminis praescriptis memoratus homo Vestrae Serenitatis praetitulato testimonio nostro ubique praesente introduxisset praefatum Gabrielem Mogyla in dominium dictae arcis Solyomkeö et pertinentiarum eiusdem universarum, notanter vero totalium et integrarum possessionum Alsò et Felsö Solyomkeö, Feketethò, Charnoháza, Rév, Rév Eleő, Bánlaka, Fekete Patak, Damos Lők, Eössy, Tutheös, Tinòd, Alsò et Felsö Pesthes, Magyar Lugas, Oláh Lugas, Alsò et Felső Keövesd, Tankofalva, Czigânyfalva, Kis Kopaszhely, Ravaszlik, Kaboláspatak; portionum item possessionariarum in possessionibus Élesd, Sonkolyos, Barátka, Eörvend, Szurdok, Százfalva, Craynikfalva et Dobritzen nuncupatarum, omnino in praeattacto comitatu Bihariensi existentes habitarum, statuissetque easdem eidem... pignoris titulo possidenda... et habenda. Quibus hoc modo et ordine in faciebus praescriptarum arcis ac possessionum peractis... statutionis in praedicta possessione Rév facta, mox et incontinenti praenominatus Volffgangus Czipellye praemissae statutioni... eiusmodi statutionis contradictionis velamine obviasset, ob quam contradictionem... eundem Volffgangum Czipellye ibidem et statim personaliter contra annotatum Gabrielem Mogyla ad decimumquintum diem... evocasset. Porro... libertinus Mag^{ci} domini Andreae Báthory de Somlyò... Egregius Ioannes Merky de Varad, tanquam plenipotentiarius curator causarum dictae Mag^{cae} dominae Iudithae Berzeviczy, dicti quondam domini Nicolai Bochkay viduae... ad extremum rursus... Nobilis adolescens Petrus Solymossy... contradixit... prout... V^{rae} Serenitati... fideliter et consciose duximus rescribendam, prout rescripsimus per praesentes. Datum Sabatho proximo ante Dominicam Oculi, decimo sexto videlicet die diei huiusmodi posterioris introductionis et statutionis praemissarum. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Tertio supradicto.

(Arch. r. Hung. Budapest. N. R. A. fasc. 963. Nr. 29. Copie.)

Notă. Actul de danie la care se referă principele în introducerea actului de față, era de fapt, testamentul Elizavetei Zólyomi, făcut în palatul ei din cetatea Sólyomkő (Piatra șoimilor) în 18 August 1622, când simțindu-se greu bolnavă, a chemat pe canonicul Mihail Beregszászy din Oradea care apoi a dresat actul important după spusa bolnavei pe care a găsit-o zăcând în

pat, în numele Capitlului, conform legii. Prin acest act ca « ultima voinţă » Elizaveta a lăsat cetatea Sólyomkö cu imensul ei domeniu « iubitului ei bărbat » Gabriel Movilă pentru iubirea sa perfectă, să-l stăpânească cât va trăi, şi în cazul când s'ar însura din nou după moartea ei, cu dreptul de a-l lăsa fiilor ce-i va naşte eventual soţia sa. Dacă însă Movilă-Vodă ar muri fără descendenţi legitimi de ambele sexe, domeniul să treacă în stăpânirea fratelui ei mai mic, David Zólyomi. Domeniul rămâne însă încărcat — în ambele eventualităţi — cu suma de 100.000 fiorini, pentru care el a fost primit dela principele Bethlen, până ce acest zălog va fi şters prin achitarea ipotecii. De asemenea dispune doamna Elisaveta şi de moşiile Letha şi Szent Imre, tot din judeţul Bihor (cari nu aparţineau domeniului Sólyomkö) că dacă bărbatul ei Gabriel Movilă va vrea să le răscumpere, îi dă toată puterea, după ce va fi depus suma de ipotecă pentru care ele stau zălogite la alţii, putând face acest lucru fără nicio pâră sau zarvă.[1]

După acest testament Elisaveta Zólyomi s'a făcut însă bine, aşa că în primăvara anului viitor s'a săvârşit şi prezenta punere în stăpânire în domeniul ei, în care a trăit cu Movilă-Vodă, timp îndelungat.

Acest trai n'a fost însă tocmai liniştit, căci punerea în stăpânire a fost urmată de alte apeluri şi procese din partea vecinilor cari se simţeau jigniţi de mărinimia principelui Bethlen, cu care a cedat Elisavetei imensul domeniu al cetăţii Sólyomkö. Astfel afară de apelurile citate mai sus, vedem pe Andrei Báthory pîrînd în iarna anului 1628 pe Gavrilă Movilă. Procesul a ţinut vreo trei ani şi a fost continuat şi de văduva lui, doamna Anna Zakrzewska, pe la mijlocul lunii Decemvrie 1634. Peste un an (la 19 Decemvrie 1635) aflăm însă pe Gavrilă Movilă la Cluj, dictându-şi testamentul, după care îi pierdem urma, aşa că nu-i cunoaştem sigur ziua morţii sale, întâmplate — fără îndoială — pe vreuna din vastele moşii primite cu soţia sa. Pe aceasta o găsim însă, măritată din nou: a treia oară — ca soţia lui Ladislau Bornemisza de Magyar-Gorbó — în anul 1638 în faţa Conventului de Cluj-Mănăştur, ocupată iarăşi cu afacerile ei judiciare.[2]

202.

Cetatea de Baltă, 29 .... 1622.

Guvernatorul Ştefan Bethlen către autorităţile din Ardeal.

Văduva lui Simion-Vodă (Doamna Marghita) murind retrasă în părţile din spre Ungaria, întru cât trupul ei, potrivit testamentului va fi dus în Moldova, fiind însoţit acolo de către fiul ei mai mic, Iuon Movilă, ordonă ca tot alaiul să fie bine primit şi găzduit pretutindeni.

Stephanus Bethlen de Iktár, comitatuum Huniadiensis et Maramarusiensis supremus ac perpetuus comes, Ser^mi Regiae M^tis intimus consiliarius ac regni Transylvaniae gubernator etc.

---

[1] Testamentul făcut în limba ungară, publicat la *Radvánszky* Béla: Magyar családélet és háztartás, vol. III. (Budapest, 1879) p. 247—8.

[2] Pe baza actelor cuprinse în documentul N. R. A. fasc. 958. No. 41 în Arhivele de stat din Budapesta.

Universis et singulis cuiuscunque status, ordinis, honoris, dignitatis, conditionis, officii et praeeminentiis hominibus, eorumque vicem gerentibus ubivis in ditione Transylvanica constitutis et commorantis praesentium notitiam habituris. Dominis amicis observandis. Salutem et quibus competit servitii paratam commendationem.

Mivel ennekelötte való időkben az szegény Simeon vajdáné asszonyom ő Nagysága fiaival egyetemben mostani budosásában az mi kegyelmes urunk ő Felsége szárnyai alá folyamodott volt és ezideig az ő Felsége magyarországi birodalmában volt is maradása, [1] ahul az Uristen ő Nagyságát ez világbul kiszólitván halálának előtte testamentumban hadta fiainak, hogy megholt hideg tetemét régi ősöktől Moldvában épittetett templomban temettetnék el tisztességesen, ő Felsége az mi kegyelmes urunk, mind az felül megirt jó emlékezetü Simeon vajdának állapatját meggondolván, s mind penig kegyes keresztyéni indulatját előtte viselvén, énnekem kegyelmesen demandált ő Felsége, hogy ha ezen, ez ő Felsége erdélyi birodalmán fogják vinni az testet, egy becsületes fő embert bocsátván melléje, minden helyeken tisztességesen gazdálkodtassak azoknak, kik az kisebbik fiával, Juan vajdával ő Nagyságával késérnék az testet. Ennek azért végben vitelére rendeltem ez levelem mutató Saradi Thamás uramat. Kegyelmeteket azért intem, sőt authoritate functionis hagyom s parancsolom is serio, valamely helyen az megnevezett Simeon vajdáné asszonyom ő Nagysága testével meg kelletik szállniok és hálni, mindenütt legyen illendő gazdálkodással mind magának Saradi Thamás uramnak, az szolgáival és lovaival együtt, mind penig azoknak, kik Juan vajdával ő Nagyságával lesznek. És ha lovok közzül valamely elfáradna, ebbül is legyen minden segétséggel. Valamit penig Saradi Thamás uram én szómmal Kegyelmetek eleiben ád, mindenekből adjon hitelt az ő Kegyelme szavának. Egyéb keresztyéni tisztit is igyekezzék Kegyelmetek az szegény megholt Simeon vajdáné asszonyom ő Nagysága testéhez mutatni. Bene valeant. Nec secus facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in Kwkeolleowar, die 27...[2] Anno Domini 1622.

Stephanus Bethlen mpria (L. S.)

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

[1] Acest loc era — fără îndoială — cetatea Sólyomkö unde Doamna trăia în castelul fiului său mai mare, Gavril Movilă.

[2] Din nenorocire, luna s'a uitat a se scrie de diacul cancelariei guvernatorului, şi nici din alt izvor nu cunoaştem data exactă a morţii Doamnei, deoarece mormântul ei nu se află între celelalte ale Movileştilor dela mănăstirea Suceviţa.

Trad. Fiindcă în vremile de odinioară Măria Sa Doamna văduvă a lui Simeon-Vodă împreună cu fiul său în băjenia ei de acum s'a cerut sub aripile Maiestăţii Sale, milostivul nostru Domn, şi a şi petrecut până acuma în ţara ungurească a Maiestăţii Sale, unde chemând-o Dumnezeu din această lume, înainte de moarte a lăsat prin testament fiilor săi, ca trupul ei mort, rece, să fie îngropat cu cinste în biserica zidită din strămoşi în Moldova, Maiestatea Sa, milostivul nostru Domn, pe de o parte gândindu-se la starea suspomenitului de bună memorie Simeon-Vodă, pe de altă parte, îndemnat de simţirea sa creştinească, mi-a poruncit milostiv Maiestatea Sa, că dacă îi vor duce trupul prin această împărăţie ardeleană a Maiestăţii Sale, dându-i un cinstit însoţitor de frunte, să fie găzduiţi cu cinste pretutindeni cei cari împreună cu fiul său mai mic, Măria Sa Ion, îi însoţesc trupul. Pentru săvârşirea acesteia am orânduit deci pe arătătorul acestei scrisori, Domnul Toma Saradi. De aceea vestesc pe Domniile Voastre, ba încă *authoritate functionis* orânduesc şi poruncesc serios, că în toate locurile unde trebue să se oprească şi să doarmă cu trupul Măriei Sale a Doamnei soţii a pomenitului Simeon-Vodă, pretutindeni să li se deie găzduire cuviincioasă atât Domnului Toma Saradi cu slugile şi caii săi, cât şi celor ce vor fi cu Măria Sa Voevodul Ion. Şi dacă s'ar osteni vreunul din cai, să le fie şi întru aceasta cu tot ajutorul. Şi tot ce va spune Domnul Toma Saradi cu cuvintele mele, să daţi Domniile Voastre crezare spuselor Sale. Să vă siliţi Domniile Voastre să arătaţi şi alte cinstiri sărmanului trup mort al Măriei Sale, al Doamnei Voevodului Simeon. Bene valeant; etc.

203.

Wien, 5 Mai 1623.

Regele Ferdinand II către Camera Aulică.

Să se achite lui Nicolae Petraşcu pensia sa de două luni restantă.

Qualiter Illustris dominus Nicolaus Petrascus Vaywoda pro exsolutione restantis suae pensionis demisse instet, ex inclusis fusius patet. Quare Do. V[ras] amanter hisce requirimus praelibato domino Vaywodae in defalcationem praetactae eius pensionis duorum mensium stipendium, nimirum ducentos sexaginta taleros, singulos septuaginta cruciferis numerantes... elargiri velint; etc.

(Arch. r. Hung, Budapest. Camera Hung. Vol. 621 fol. 34.)

Notă. Din aceste zile (din 23 Aprilie 1623) avem şi o scrisoare italiană a lui Petraşcu către cancelarul Ardealului, Simon Péchy, în care mulţumeşte pentru bunăvoinţa sa, din care reiese că avea de gând să ajungă — în sfârşit — în ţara sa cu ajutorul principelui Bethlen. (Történelmi Tár 1886 p. 414.)

204.

Târgovişte, 25 Mai 1623.

Radu Mihnea-Vodă către cancelarul Ştefan Kovachóczi.

După vechiul obiceiu al ţării, trimite pe Para Clucerul ca delegat la dieta viitoare a Ardealului.

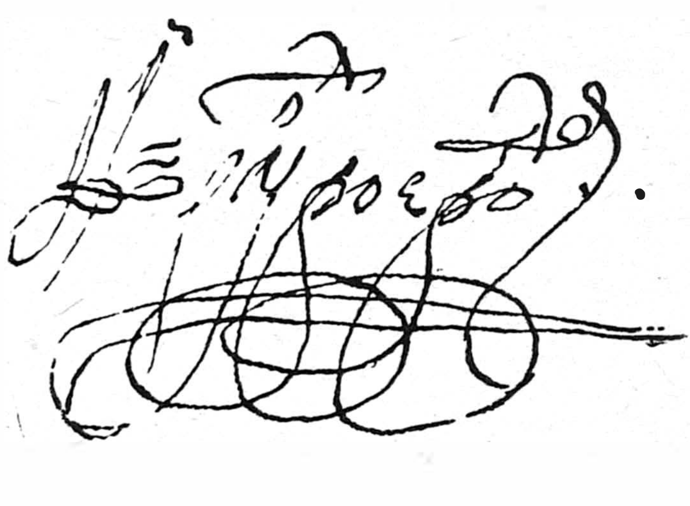
Spectabilis ac Magnifice Domine, Amice nobis observandissime. Salutem servitiorumque nostrorum paratam commendationem.

Az el mult esztendőkbeli fel fegyverkeztetett állapatok, tudjuk sok törvényeknek és egyéb dolgoknak el igazitását gátolták ott meg, melyeknek eligazitásáért mostan értettük, hogy király urunk ő Felsége gyűlést hirdettetett. Mivel ez országnak régi jó rendtartását és szokását tudjuk s Istenben el nyugodt praedecessorinknak is példájokat követni akarjuk, nem akarók el mulatni, hogy bizonyos emberünknek praesentiájával az ő Felsége gyűlését ne ornáljuk s Kegyelmedet is ez kis irásunk által jó egészségében ne látogassuk. Választottuk azért az gyűlésben lenni ez levelünk Kegyelmednek meg adó Para Kolcziar nevű udvari hű szolgánkat, ki ha miben Kegyelmedet requirálja, legyen minden jó akarattal hozzája; Kegyelmed is mi nekünk parancsoljon, Kegyelmednek mindenben mi is kedveskedni akarunk. Isten tartsa meg jó egészségben Kegyelmedet.

Datum in oppido nostro Targouista, die 25. Maii A. D. 1623.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis V^rae

Amicus Benevolus

Adresa: Spectabili ac Mag^co^ Domino Stephano Kovachoczi de Keörtvelyfája, Sacrae Regiae M^tis^ cancellario et consiliario etc. Amico et vicino nobis observandissimo.

(Arch. r. Hung. Budapest. Gyulafehérvári lymbus.)

Trad. Ştim că stările înarmate din anii trecuţi au împiedecat acolo îndreptarea multor legi şi a altor afaceri, pentru îndreptarea cărora înţeles-am acum că Maiestatea Sa regele domnul nostru a anunţat dietă. [1] Fiindcă ştim buna regulă şi obiceiul străvechiu al acestei ţări şi vrem să urmăm şi pilda înaintaşilor noştri repausaţi întru Domnul, n'am vrut să lăsăm să treacă fără să cinstim adunarea Maiestăţii Sale prin prezenţa oamenilor noştri şi să nu căutăm pe Domnia Ta prin această scrisorică a noastră, în bună sănătate. Pentru aceea am ales să fie în dietă pe cel ce dă Domniei Tale scrisoarea aceasta a noastră, pe sluga credincioasă a curţii noastre cu numele Para Clucerul, care dacă cere ceva dela Domnia Ta, să fii cu bunăvoinţă faţă de el; să ne poruncească şi Domnia Ta nouă, şi noi căutăm să fim în toate pe placul Domniei Tale. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate.

[1] Dieta aceasta din Alba-Iulia era deja în curs, deschisă la 14 Mai, ţinând până la 6 Iunie 1623.

205.

Wien, 5 August 1623.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Ordin ca să se achite salariul de trei luni al lui Nicolae Petraşcu.

Ut Petrasco Vaivodae salarium trium mensium exsolvatur, Sua Maiestas mandat.

Moti precibus Illustris fidelis nobis dilecti Petrasci Vaywodae, indigentiaeque eiusdem singularem rationem habentes, ut salarium trium mensium ipsi ex proventibus Camerae nostrae curae vestrae commissis quamprimum exsolvatur, perbenigne consensimus: Vobis serio demandantes, ut memorato Vaivodae praetactorum trium mensium portionem quadringentos nempe et quinquaginta florenos, accepta ab eodem apocha consueta seu quietantia fidelis nobis dilecti consiliarii ac solutoris nostri bellici Petri Sutter sine dilatione persolvi iubeatis; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 621 fol. 76.)

206.

Wien, 23 Noemvrie 1623.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Ordin ca salariul lui Nicolae Petraşcu să i se plătească de aci înainte în monetă ungară.

Illustri Nicolao Petrasco Vaywodae menstruum salarium in moneta Hungarica exsolvi iubetur.

Cum ad demissam Illustris fideli nobis dilecti Nicolai Petrasci Vaivodae instantiam benigne annuerimus, quod ipsi de menstruo suo salario, usque ad 13-am labentis huius mensis restantes 449 fl. Rhenenses et 10 cruciferi, ex Camerae nostrae Hungaricae... proventibus, et quidem in moneta Hungarica suppeditari debeant: Eapropter vobis hisce clementer mandamus, apud perceptorem vobis subiectum in eo esse velitis, quatenus memorato Vaivodae praefatos 449 fl. Rh. et 10 cruciferos... infallibiliter et absque mora, cum istis pecuniis ipsum pro sua suorumque alimentatione egere sciamus, annuat et exsolvat; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 621 fol. 96.)

207.

Wien, 11 Decemvrie 1623.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Cere informaţie pentru ce nu s'a dat lui Nicolae Petraşcu cele 103 vedre de vin.

Qualiter apud Sacram Caesaream Regiamque M^tem^... Illustris dominus Nicolaus Petrascus Vaywoda humillime instet et sibi propter praeterito iam tempore perpessa damna centum et tres urnas vini ibi Posonii existentes et per commissum quorundam rebellium ad praelibatam M^tem^ Suam devolutas conferri petat, illud V^rae^ Dominationes ex inclusis pluribus intelligent. Easdem igitur amanter hisce requirimus nos superinde addito voto suo informare haud graventur; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 621 fol 99.)

208.

Băile dela Oradea, 9 Ianuarie 1624.

Obligaţia arbănaşului Nika şi a altor cinci tovarăşi ai săi.

Povestind că în şederea lor la Cervenevodă au fost jefuiţi de mărfuri în valoare de 16.000 taleri, s'au retras la arbănaşii dela Haţeg şi se obligă a despăgubi pe toţi cari au avut ceva printre mărfurile furate dela ei.

Mi Arbonás Nika, Gyoka, Arbonás Dima, Orbonás Gergely, Sztáma, Gyoka, ennekelőtte Keprenben Havaselföldében, mostan pedig bizonyos okok miatt kénszerittetvén az mi kegyelmes urunk ő erdélyi birodalmában Hatzokon és Hatzok vidékén lakó Orbonások, magunk, kik itt jelen vagyunk, közüllünk, s mind pedig több társaink képekben, kik mi minnyájan hittel vagyunk egymáshoz kötelesek: adjuk emlékezetre mindeneknek, az kiknek illik, hogy az elmult ezerhatszáz-huszonhárom esztendőbeli tavaszszal Konstanczinápolyból saját pénzünkön vött külömb-külömbféle török marháinkat hozván, szabad utunkban Cservene-voda (magyar nyelven Veresviz) nevü faluban, az Dunán tul való török birodalomban ugyan magunk nemzetségünkbeli, mostan ott lakó Sztáma Reul, Dima Rizán, Gyoka Fena, Andreka Izkoade, Kirka Potru, Andreka Roszul, Andreka Csel mik, Sztefie al popi, Kozmaul Dedus, Nika Loradsi, Szávul, Guszka Surakadsi nevü orbonások, több társokkal együtt azon faluban ily szin alatt behivån bennünket, hogy ott mind magunkat, lovunkat, egynehány nap alatt megnyugatnók, ugyan ott tizenhat ezer tallér érő marhánkat, tőlünk minden méltó ok nélkül, csak magok hatalmával elvevék, kévánván azt tőlünk, mivel régen mi is abban az faluban laktunk, hogy lakóul ismét oda visszamennénk, és megadnák; de mi készek levén inkább életünket is letenni, hogy sem többé az keresztyének közül török keze és birtoka alá menni, marhánkat odatarták. Annakutánna pedig bizonyos idővel, Havaselföldében az felyül megnevezett Köpren nevü faluban, azhul annakelőtte egynehány esztendeig vélek együtt laktunk Szinán pasa megveretésétől fogva[1] ugy, mint köz helyre menvén, egymással végeztünk és minden elvött marháinkat megigirék, kiről jó levelünk is vagyon tőlök. De nemhogy marhánkat megadták volna, sőt inkább, az mely atyánkfiait az marhákért küldöttük is, megakarván fogni, csak Isten szabaditotta meg őket. Hogy azért ilyen nagy méltatlan

[1] Adică în vara anului 1595 când Arbănaşii au fost aduşi în Ţara-Românească cu voia lui Mihai Viteazul.

kárban ne maradjunk, kénszeríttetének Gróf Bethlen István gubernator urunkat, ő Nagyságát meg találnunk, hogy azok az orbonások közül, (kik marháinkat elvötték,) kiknek fiok vagy szolgájok itt Váradon és akárhul az urunk ő Felsége birodalmában s ahhoz tartozó partiumokban is találtatnának, az mi kárunkig, ugy mint tizenhat ezer tallérig megtarthatnók és kárunkról ő Nagysága elégíttetne meg véllek. Melyet ő Nagysága ilyen ok alatt engedvén meg, hogy ha kit ez dologért Erdélyben, Brassóban, Szebenben, Fejérváratt vagy egyéb helyeken lakó kereskedő ország-fiait avagy görögöket, oda bé Törökországban megtartanának és mi miattunk kárt vallanának, mi azokat károkrul tartoznánk megelégíteni. Mi arra rea feleltünk ő Nagyságának, az minthogy ez levelünk erejével felelünk is és magunkra vállaljuk, hogyha ki ezért, az mi elvött marháinknak tartásáért és kárunknak azon embereknek fiaikon és szolgáikon, kik marhánkat elvötték, megvételeért kárt vallana, minden káráról megelégítjük; melyet, ha nem cselekednénk, ő Nagysága gubernator urunk avagy ő Nagysága parancsolatjábul arra rendeltetett emberi minden törvénbeli és törvén kivül való exceptiók ellen békességes és hadi időben, mind személyünkhöz, marhánkhoz annyi summáig, a mennyi kárt mi miattunk valaki vallana az urunk ő Felsége erdélyi birodalmából való ember, hozzánk nyulhasson és megvehesse rajtunk, ki ellen semminemű törvények remediuma, se fejedelem parancsolatja ne használhasson. Kinek bizonságára adjuk mi felyül megirt személyek ez mi pecsétes levelünket, Kolozsmonostori Zambo Mihály, gubernator urunk ő Nagysága secretariusa és Markosfalvi Márton deák, ő Felsége és ő Nagysága hütös scribái előtt.

Actum in Thermis Varadinensis Sancti Martini vocatis, die 9. Ianuarii. Anno Domini 1624.

† *αρπανας*^{o} *νοικα. γγοιωκα*^{o}*. αρπανας*^{o} *τιμα. αρπανας*^{o} *γγεργελ. σταμα*^{o}*-γγοιωκα.*

Coram nobis Michaele Zambo mpr et Martino Markosfalvi mpr

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Com. Iosephi Kemény.)

Trad. Noi Nica Arbănaş, Dima Arbănaş, Gregorie Arbănaş, Stama, Ghioca, mai înainte în Căpreni în Ţara-Românească, acum, siliţi de anumite împrejurări a şedea în împărăţia ardeleană a milostivului nostru Domn, în Haţeg şi în ţinutul Haţegului, noi, arbănaşi, cari suntem aici, între noi, şi în numele

celorlalţi tovarăşi, cari noi toţi suntem datori cu credinţă unii faţă de alţii: dăm de ştire tuturora cărora se cuvine, că în primăvara anului trecut 1623, aducând mărfuri osebite cumpărate pe banii noştri din Constantinopol, în drumul nostru slobod, în satul Cervene-Voda (în limba ungurească Veresviz) în Impărăţia turcească de dincolo de Dunăre, arbănaşii cu numele Reul Stama, Rizan Dima, Fena Ghioca, Izkoade Andreka, Potru Kirka, Roşul Andreka, Andreca cel mic, Stefie al popii, Dedus Kozmaul, Loradsi Nika, Savul, Lurakadsi Guszka, tot din neamul nostru, locuitori acum acolo, chemându-ne cu mai mulţi tovarăşi în satul acela sub pretextul ca acolo să ne odihnim atât noi, cât şi caii, ne-au luat acolo fără nici o pricină, cu puterea lor numai, marfa noastră în preţ de 16.000 taleri, poftind dela noi, că fiindcă demult am lăcuit şi noi în satul acela, să mergem iarăşi acolo să lăcuim şi ni le dau, dar noi fiind mai curând gata să ne dăm viaţa decât să ne întoarcem dintre creştini sub mâna şi puterea Turcilor, ne-au oprit acolo marfa. La o bucată de vreme după aceea, în Ţara-Românească în mai sus pomenitul sat Căpreni, unde am locuit împreună cu ei mai înainte cu câţiva ani dela bătaia lui Sinan-Paşa, astfel am hotărît între noi, ca mergând în loc obştesc ne-au făgăduit toate mărfurile luate, despre care lucru avem şi scrisoare bună din partea lor. Dar nu numai că nu ne-au dat mărfurile, ci voind încă să prindă rudeniile noastre pe cari le trimisesem pentru mărfuri, numai Dumnezeu i-au scăpat. Pentru ca să nu rămânem într'o astfel de pagubă nedreaptă, am fost nevoiţi să căutăm pe Măria Sa Domnul Guvernator, ca aceia dintre arbănaşi (cari ne-au luat mărfurile) cari au fii sau slugi aici în Oradea şi ori unde în împărăţia Maiestăţii Sale şi ori unde s'ar găsi în părţile anexate, să poată fi popriţi cât face paguba noastră, adică până la 16.000 de taleri şi să ne despăgubească Măria Sa dela ei. Ceeace a îngăduit Măria Sa cu condiţia că dacă pentru acest lucru, ar opri şi-ar suferi cineva pagubă pentru noi acolo în Ţara Turcească, fii de-ai ţării sau Greci, negustori locuind în Ardeal, în Braşov, în Sibiu, în Bălgrad sau în alte locuri, noi am fi obligaţi să-i mulţumim pe aceia pentru pagubele lor. Noi la aceea am răspuns Măriei Sale că răspundem cu puterea acestei scrisori şi luăm asupra noastră, că dacă cineva ar suferi pagubă pentru acest lucru de despăgubire, din pricina ţinerii mărfurilor luate dela noi, dela fiii şi slugile oamenilor acelora cari ne-au luat mărfurile, noi îi despăgubim de pagube; care dacă n'am face-o aceasta, să se poată întinde la noi Măria Sa Domnul Guvernator,

sau oameni orânduiţi pentru aceasta din porunca Măriei Sale a Domnului Guvernator, împotriva tuturor excepţiilor legiuite şi înafară de lege în timp de pace şi de războiu, atât la persoana cât şi la mărfurile noastre până la suma la care ar suferi pagubă din pricina noastră vre-un om din împărăţia Ardealului a Maiestăţii Sale, şi să o poată lua dela noi, împotriva căreia să nu fie de folos nici remediul legilor, nici porunca principelui. Pentru crezarea cărora dăm noi persoanele mai sus scrise această scrisoare cu pecetea noastră, în faţa lui Mihai Zambo de Kolozsmonostor, secretarul Măriei Sale al Guvernatorului şi a diacului Martin Markosfalvi, scribii de credinţă ai Maiestăţii Sale şi-ai Măriei Sale.

209.

Braşov, 15 Ianuarie 1624.

Municipiul oraşului Braşov către Breasla giuvaergiilor.

Se confirmă statutele Breslei cari au fost prezentate spre acest scop primarului Ion Chrestels şi întregului Sfat.

Wir Iohannes Chrestels Richter, Iohannes Draud, Caspar Rosenauer, Daniel Fronius, Ältesten, Christianus Hirscher Honn, sammt den andern Rathsgeschwornen der Stadt Cronen etc.

Thun hiemit kund und zu wissen für jedermänniglich und insonderheit wem es gebühren thut: dass heut dato vor uns erschienen seyn die Ehrsame W. H. Michael Schmiedt und Stephanus Welzer, Ältesten, Iohannes Gorges und Bartholomaeus Igel, Zechmeister der Ehrlichen Goldschmiedzech in ihrem und in ihrer Mitbrüder und Zechgenossen Namen und Person; und uns fürbracht etlich Artikel über ihrer Zechsfreytumb, Gerechtigkeit und Gewohnheit, uns bittend, dass wir dieselbe übersehen und im Fall sie der Billigkeit gemäss und gemeinem Nutz dieser Stadt nicht zuwider seyn, mit unserm Bekäntniss bekräftigen sollten. Welcher Inhalt also lautet:

1. Wenn ein fremder Goldschmiedtgesell sich den Zechmeistern anzeigt, Willens allhier zu arbeiten, so soll er allererst ein Documentum oder Zeugniss seiner Lehrjahre und Verhaltung wegen aufweisen und alsdenn mit Arbeit gefördert werden.

2-tens. Wenn ein ehrlicher Goldschmiedtgesell zu Cronstadt will Meister werden, und ist ein Fremder, so soll er 4 Jahre in Gesellenstand arbeiten, ehe er sich verändert; heyrathet er aber in

mittler Zeit, so soll er nicht in die Zech angenommen werden, so lange, bis die 4 Jahre ganz erfüllet seyn.

3-tens. Wenn ein Fremder Willens ist, sich allhier zu setzen, in die Zech zu richten und der Zechsfreythumb zu geniessen, so soll derselbige erstlich das Lehrgeld niederlegen und das halbe Mahl, darnach zum Meisterstück kommen, und nach Verrichtung desselbigen in die Ehrliche Zech aufgenommen werden, und der Freythumb also geniessen, als wenn er allhier Lehrjahre gedienet hätte.

Nachdem wir also diese Artikel verlesen und alles darinnen begriffene fleissig betrachtet haben und aber darinnen wider Recht und Billiges nichts gespüret han, sind wir verursachet worden dieselbige mit unserm Consens auch zu bekräftigen. Welchem wir zu mehrem Glauben und Sicherheit diesen Brief obgedachten W. H. und Meistern der Ehrlichen Goldschmiedtzech und ihren Nachkömmlingen mit unserm Stadtsigill verfertigt ausgegeben haben.

Actum Coronae in foro nostro senatorio, 15. Ianuarii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo quarto.

(L. S.)

Andreas Gorges Notarius

(Arch. r. Hung. Budapest. Acta ceh. Gub. Trans. Copie.)

210.

Sempte, 18 Aprilie 1624.

Palatinul Stanislau Thurzó către Nicolae Petraşcu.

Ii comunică dificultăţile afacerii moşiei sale întrucât moştenitorii laterali ai decedatului Andrei Szászy au protestat împotriva punerii în stăpânire a lui Petraşcu şi se contestă chiar şi faptul că seminţia lui Szászy s'a stins prin moartea sa.

Spectabilis ac Magnifice Domine Amice nobis observandissime.

Salutem et servitiorum paratissimorum commendationem. Literas Do. V^rae^ Posonii die. 16 praesentis ad nos exaratas accepimus. Quantum negotium Laszkar attinet, quod diu hactenus voluntatem nostram Do. V^rae^ non aperuimus, in causa fuerunt occupationes nostrae in gravissimis Suae M^tis^ Caesareae et publicis

regni negotiis. Posteaquam itaque cum certis fidis iuris peritis viris illud ipsum negotium communicassemus, dicunt non satis nobis tutum esse de illis bonis ita cum Dominatione V[ra] transigere ex eo, quod Do. V[ra] in eadem bona se diu festo statui curaverit, ob quod metuenda esset in foro contradictorio statutionis condescensio. Deinde statutioni contradictum esset, cuius decisio, si a iure exspectanda esset, intra aetatem hominis vix assequi posset. Incertum praeterea esset, an defectus seminis intercesserit, nec ne? Caeterum V[ra] quoque Dominatio pro iure incerto a nobis magnam pecuniarum summam expeteret. Idcirco V[ra] Dominatio bene consideret, quid in eo negotio factura sit. Si bono modo convenire cum Do. V[ra] poterimus, non sumus alieni, non obstante praemissis impedimentis, id quod meritum rei postulaverit, facere. Nam etiam, si bona illa prae manibus Do. V[rae] haberentur, sufficeret pro illis, imo valorem eorum excederet illa pecuniarum summa, quam V[ra] Dominatio expetit. In reliquo Eandem feliciter valere exoptantes.

Datum in arce nostra Sempte, die 18. Aprilis Anno 1624.

Spectabilis ac Mag[cae] Do. V[rae]

Servitor et Amicus paratissimus
Comes Stanislaus Thurzó

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hungarica. Benignae resolutiones. Copia cancellariae Petrasci Vaivodae.)

Notă. Peste patru zile (la 24 Aprilie 1624), palatinul trimise o a doua scrisoare lui Petraşcu prin care îi dădu informaţia că moşiile lui dăruite de pe insula Csallóköz se află de fapt în mâna rudelor decedatului Szászi, aşa că singura proprietate disponibilă ar fi castelul Laszkar care fiind aproape « arci nostrae Baymocz » e gata să i-o cumpere: pro mille florenos in bona Hungarica moneta solvendos.

Petraşcu nu s'a putut bucura însă de această ofertă, căci palatinul a murit peste puţin. Neputând face altceva, a transmis ambele scrisori ale lui Thurzó regelui Ferdinand, rugându-l că deoarece, în baza opiniei jurisconsulţilor nu ar putea ajunge în stăpânirea moşiilor nici în douăzeci de ani, când el nici nu va mai fi în viaţă, să-i dea un alt loc de şedere şi afară de aceasta: ut intuitu fidelium servitium olim parentis mei, meorumque dignetur V[ra] Caesarea Maiestas quatuor aut quinque millia talerorum ex Tricesima regni sui Hungariae mihi clementissime conferre, quo aliquam possessiunculam mihi, meisque liberis comparare, miseramque hanc vitam cum meis quoquomodo sustentare possim.

Petiţia aceasta a fost trimeasă apoi (abia la 10 Iulie 1625) Camerei Ungare din Pozsony pentru informaţie: quis status bonorum Szászii ipsi Domino [N. Petrasco] Vaivodae benigne collatorum, et quisnam pro tempore in possessione illorum sit?

211.

Bratislava, 15 Iunie 1624.

Nicolae Petraşcu către baronul Vincenţ Mussinger.

Zace de cinci luni în pat, fără bani şi mijloace. Astfel îl roagă să intervină pe lângă împărat să i se achite restanţa pensiei, deoarece n'are nici ce să dea medicilor şi farmaciştilor, fiindcă şi-a zălogit toate obiectele de valoare.

Ill^me^ Domine fautor et Patrone unice observandissime.

Quod V^ra^ Illma Dominatio ardentissimis votis ac precibus exspectata salva et incolumis Viennam feliciter redierit, non possum non ex animo mihi gratulari, Deum optimum maximum precaturus, ut eandem diutissime salvam, florentem et feliciter valentem ad emolumentum patriae et destitutorum adiumentum servare dignetur. Summam ac plane paternam Ill^mae^ D. V. in me affectionem, multis, iisque non levioribus beneficiorum argumentis declaratam et perspectam nisi mihi haberem, temere eandem hisce adire minime praesumerem, durum necessitatis telum, calamitas acerba, infirmitas diuturna, a mensibus iam quinque et ultra, quibus lecto gravissime defixus misere conflictor, adigunt ad supplicandum. Feci, Ill^me^ Domine, exhiberi supplicem meum libellum Sacrae Caesareae ac Regiae M^ti^ DNC super restanti subsidio ab eadem clementissime menstruatim ordinato. Unice oro et obtestor, et quidem demisse supplico Ill^mae^ D. V^rae,^ si quando necessitatibus meis opem tulit, uti plurimum tulisse, meque accepisse fateor ingenue, hac in parte quoque suum ne deneget favorem et auxilium. Afflicto sane in statu versor, Domine Ill^me,^ humano desolatus auxilio, aere alieno plurimum obstrictus, a Pharmacopeis et Doctoribus adeo exhaustus, ut quo me vertam plane nesciam, exigua, quae habui suppellectilia in hac rerum et maxima vivendi caristia partim divendere, partim et quidem bona in moneta, talleris nempe Imperialibus (postquam haec Posoniensis pecunia plerumque tantum acceptetur a plebeis) pignori locare coactus, nedum tamen ad contentationem Doctorum, solutionem Pharmacopaeorum sive redemptionem suppellectilium mearum bona in moneta hypothecatarum, taceo ad comparandum victum quotidianum sufficio. Nisi itaque ope et auxilio Ill^mae^ D. V^rae^ adiutus fuero, extremam vitae miseriam subire necesse debebo. Adiiciam hoc quoque beneficii genuo ac reliqua cumulatissime in me collata, perpetuis obsequiis

demerendo. De caetero Ill^{mam} D. V. salvam et incolum[em] animitus valere cupio.

Posonii, 15. Iunii Anno 1624.

Ill^{mae} D. V.

Servitor Addictissimus
N. Petrascus Waiuoda mpr

In dorso: Exp. durch Schäfer auf 300 Taler g(nade.)

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 19.VI 1624.)

Notă. Suma acordată de 300 taleri reprezenta pensia lui Petraşcu restantă de şase luni pe care o ceruse odată cu petiţia de mai sus şi împăratului. Achitarea sumei a ţinut însă şi de astădată mult, aşa că la începutul lunii Octomvrie 1624 Petraşcu se adresa iarăşi Camerei Ungare pentru pensia lunii trecute şi când petiţia sa a fost înaintată spre aprobare Camerei Aulice la Viena, s'a adeverit că Petraşcu are să ia până la mijlocul lunii Octomvrie o restanţă de 793 fiorini şi 20 cruceri.

212.

Oradea, 12 Septemvrie 1624.

Petru Topay către Gabriel Movilă-Vodă.

Act de zălogire pentru porţiunea sa de moşie cedată lui Vodă şi soţiei sale.

Primind 1100 fiorini dela Gabriel Mogila Vaivoda et eius coniunx, Elisabetha Zólyomi în bani gata în faţa Capitlului din Oradea asupra porţiunii de moşie din comuna Topa, în comitatul Bihor, îl asigură că această moşie o va putea folosi atât dânsul, cât şi urmaşii săi până ce îi va restitui el ori urmaşii săi suma susnumită lui sau urmaşilor săi.

Váradon, die 12. Septembris 1624.

(Arch. r. Hung. Budapest. N. R. A. fasc. 946. Nr. 23. Rezumatul meu.)

213.

Mănărade, 25 Ianuarie 1625.

Inventarul moşiilor lui Ioan-Vodă Movilă.

Se descriu pe larg satele: Mănărade Cergăul Mic *şi* Presaca *din comitatul Alba, dăruite pribeagului Vodă de către principele Gabriel Bethlen, împreună cu lista iobagilor satelor numite, dintre care unul era cu totul românesc.*

Inventarium super totalibus et integris possessionibus Monora, Kis-Chergeöd, Prezacha in comitatu Albensi existentibus habitis, et per manus requisitoribus Albensibus Illustri et Magnifico Joanni

Mogillae, Vaivodae Valachiae Transalpinae, Moldaviaeque ac perpetuo haeredi assignatis, Anno Domini 1625 die 24. mensis Januarii.

Monora. Vagyon az udvarház előtt az Kököllő vizén három kerékre uj malom, az két kereke foroghat, az alsó köve, garatja és vasa nélköl vagyon. Az háza baronából rótt, uj, fedele szalma.

Vagyon hat kő vágó csákány. Vagyon egy öreg szuszek, két kas és egy rosz kő az malomházban. Vagyon az malomházzal ellenben baranákon, az Kököllő parton egy jó káposztás kert.

Az udvarház kapuja előtt egy levelszerecske. Az udvarházon kövöl egy leveles kapu, egy dezka heán. Az kapun bemenvén vagyon bal kéz felől egy jó veteményes kert, az időszerént semmi oly vetemény nincsen benne. Vagyon ugyan ott egy jó legy (?) verem.

Az kert előtt egy rosz szere. Belől àzon egy barom álló szere, hoszszu. Vagyon ugyan ott egy jó disznó ól, baronából rótt.

Az csürös kerten azon belől egy leveles kapu. Az kertben egy jó fa csür, szalmával fedett. Semmi nincsen egyéb benne polyvánál, tönkénél. (?) Ki jövén onnan vagyon egy maiorház, egy jó sütő kemencze benne. Két ól előtte.

Vagyon két lud, két récze, két indiai tyuk, két házi tyuk, az egyik kakas.

Az másik kapun be menvén, vagyon rajta egy leveles kapu, fél felől az sövénye le romlott. Belől azon két öreg kőház in genere. Az első magasb, mely alatt vagyon egy jó boltos pincze, kit Bathori Sigmond kezdett volt éppiteni; sem ajtai, sem gerendái, sem ablaki nincsenek, sem kéményi, sem felső bolthajtási véghez nem mentenek volt, hanem félben maradván, az időnek hoszu volta miatt pusztán állván, az magassabbik háznak két oldala le romolván, alsó bolthajtási is le szakadtanak. Ablakon, ajtain való faragott kövei is el vesztenek egy részre. Fedele szalmás, valami ágasokra fel vetött, hogy mind el ne roszadjon.

In specie. Bemenvén az pinczében vagyon egy bérlett ajtó, kivöl rajta, az pincze ajtai feli faragott kövek. Az belsőn ajtó, de faragott kő nincs.

Az pinczében semmi nincsen. Az pincze torkán felől vagyon az az romladozott magassabbik félben maradott ház, melyen vagyon két ajtó, az egyiken faragott kő, másikról az koszorót levonták, egy öreg ablak, faragott kő rajta. Két belső oldalát mind lerontották.

Mellette, az alsó házakig felvitt éppölet, vagyon az kölső ajtón, az melljékin faragott kő, melyen insignia Bathoriensium cum literis S. B.

Bemenvén azon házon két ablak, egyiken faragott kő, az másikat le vötték. Azon belől bal kéz felől való ajtó faragott kő, négy ablak rajta, mindeniken faragott kő. Azon belől való ajtón faragott kő. Két ablakán faragott kő. Azon belől való ajtón is faragott kő, s egy ablakán faragott kő. Azon belől két kőfala éppitetlen, az szaruszékek.

Az kölső ajtón bemenvén jobb kéz felől való ajtaján faragott kő, az alsó része el törött. Melyen három ablak faragott köveit mind el hordták. Azon belől való ajtón faragott kő, az alja el romlott. Két ablakán faragott kő. Azon is belől való ajtón faragott kő. Egy ablak, faragott kő vagyon rajta; de az egyik[nek] mind kőfala, mind kerülete, két más kőfala is az ablakig alá romlott.

Azon belől az árnyékszékre való két rend kőfalai éppitetlenek.

Mind ezeknek az ablakoknak az közép faragott kövök egyiknek is nincsenek; sőt ketteinek az köve az földön hever, azonkivől is három darab faragott kő.

Vagyon egy szekérszén, rótt. Az mellett egy kulcsár házacska, szalmás.

Vagyon egy hoszu istálló, négy rendben való, likadozott néholt az oldala, jó ajtók rajta, és váluk.

Bemenvén az házban, melyben lakott, vagyon egy szénecske az ajtó előtt. Az pitvaron egy bérletlen ajtó, vas kilincscsel; az pitvar pallásán valami hitván dezkák. Egy kőkémény ugyan ott.

Bal kéz felől való házon egy bérletlen rosz ajtó, vas kilincscsel. Vagyon benne egy kemencze, jó; két rosz pad, egy rosz asztal. Az ablak rajta foldozott papirossal. Egy rosz fogas. Egy eczettartó. Azon belől egy kamora, melyen egy rosz ajtó, kamoraszéke is egy, melyen egy rosz ajtó vagyon.

Vagyon egy kis ház, az pitvarból nyilik, melyben egy kemencze. Ugyanabból az házból más kis ház nyilik, melyben is egy kemencze, egy rosz pad, egy rosz asztal, két ablak rajta, rosz papyrosból. Ugyan abból nyilik az ebéllő ház, melyben egy asztal, egy noszolya, két pad, egy kemencze.

Az ház mellett vagyon valami föves kertecske, kiben egy dezkából csinált uj szérű, szalmával fedett. Az házak is mind szalmával fedettek.

Vagyon egy konyhaház. Egy öreg szolgaház is, melyben egy rosz kemencze. Udvar környöl kertei mind roskadtak, régiek.

Caspar Boithi mpr Ambrosius Berkay mpr

Anno 1625 die 25. Januarii.

Monora. Iudex Fricz János fil[ii] 4. B[oves] 5. E[ques] 2. V[accae] 2. Graly István. Zabo András. Takach Bálintné. Takach Ferencz. Nagy Fricz János. Kovach István. Malmer Lukácsné. Fricz Thamás. Malmer Mártonné. Biro Lenart. Spek Pál. Zabo Jacab. Zabo István. Chyazar János. Molnar Opra. Szekrénies Abraham világtalan, eddig sem szolgált, semmie nincsen. Simon Gáll. Molnar Márton, veji vagyon Fricz János, egy kenyeren. Simon János. Fa Györgyné. Gray Márton. Takach Miklós. Gray Márton, nagyobbik. Szekreniés Péter. Malmer Mihály. Fa Márton. Varga Bálint nőtelen. Szekrenyes Bálint fil. 5. B. 5. V. 3. Szekrényes Bálint junior fil. 1. B. 6. V. 3. Simon Mátyás. Hoh Leörincz. Szekrényes János. Simon Márton. Fa Gáll. Vegen János. Gál Mester. Molnár Györgyné, semmie nincsen. Zabo Daniel. Simon János nagyobbik. Koncz Péter. Geres István. Nagy György alias Kozak. Kovach János. Fricz Mihály. Kozma István.

Kis Chergeöd. Iudex Ferencz Péter fil. 3. B. 5. V. 1. Székely Thamás. Thot István. Jankul János. Kis Márton. Kis Péter. Torocz Benedek. Puskás Balás. Palich Péter. Baló Pál. Baló Péter. Kakas Péter. Nikola János. Kelez János. Opra János. Balangucz Péter. Székely Mihály jövevény. Kis Pál. Baló Mátyás. Cancellarius János. Basti Pál. Sebestien István. Kelez Kerestély. Kis Márton. Nagy Miklós. Philep Márton. Peresit Kerestély. Leörincz András. Dán Péter. Balás Istvánné. Kelech István. Baló Márton.

Prezaka. Opra Hordobany iudex fil. 1. B. 4. V. 3. Jovan Todor. Opra Roman. Raduly Dragos. Oprian Zerbwl. Jovan Bukur. Radul Demetru. Lazar Zerbwl. Koman Fraczila. Chakor Juan. Equus 1 ő Nagysága dolga. Petru Bara. Mihuly Bulye. Todor Mikle. Opra Ztoyka. Jovon Mark. Sztoyka Markul. Berkes Peter. Oncha Purgus. Sztán Burgies. Ztan Morarul. Zin Bukur. Voncha Vis. Komsa Abraham. Thomas Zoltan. Opra Nenczul. Dragumer Onka. Man Bika, semmie nincs, vén ember, egy rosz tehene, kanczája, [egyéb] semmie nincs. Petru Abraham. Opris Roda.

Summa bovum 369.

Ambrosius Berkay mpr Caspar Boithi mpr

(Mus. Nat. Budapest. Arch. Rákóczi-Aspremont. Capsa 23 fasc. 3. No. 15.)

Notă. Din economie de spaţiu am omis de a copia la fiecare locuitor numărul copiilor, al boilor, vacilor şi cailor săi. In genere se poate însă spune că mai toţi aveau copii, dar în deobşte nu mai mulţi de patru. Pentru dobitoace nu era niciunul fără boi, având cel mult 6, dar e interesant că vaci avea

unul singur 4, în fiecare sat se găseau însă câte 2—7 ţărani fără nicio vacă. Şi mai curios e lipsa aproape totală a cailor, aşa că în satul Mănărade nu aveau cai decât 7 ţărani câte unul şi 5 câte 2, în Cergău 5 câte unul, pe când dintre Românii din Presaca numai unul singur avea un cal.

Trad. Inventar.*Mănărade.* Este înaintea casei pe apa Târnavei o moară nouă cu trei roate, cele două roate umblă, piatra de jos este fără scoc şi fără fier. Casa este făcută din grapă, e nouă, acoperişul de paie.

Sunt şase ciocane de tăiat piatra. In moară se află o ladă mare, două coşuri şi o piatră rea. In faţa morii, pe malul Târnavei este o grădină bună de varză.

In faţa porţii casei un umbrar. Curtea are o poartă cu aripi, cu o scândură lipsă. Intrând pe poartă, este la mâna stângă o grădină bună de semănături, acum nu e nimic semănat în ea. Tot acolo e un gheţar (?) bun.

In faţa grădinii un şopron rău. Inăuntrul lui un grajd lung de vite. Tot acolo este o cocină de porci făcută din grape.

Inăuntrul grădinii şurii o poartă cu aripi. In grădină este o şură bună, acoperită cu paie. Nu este nimic altceva în ea, afară de pleavă. Ieşind de acolo este o căsuţă, înăuntru cu un cuptor bun. In faţă două coteţe.

Sunt două gâşte, două raţe, doi curcani, o găină şi un cocoş.

Intrând pe poarta cealaltă, ea are o poartă cu aripi, dintr'o parte gardul e stricat. Inăuntrul ei două case mari de piatră în genere. Cea dintâi e mai înaltă, sub ea cu o pivniţă cu boltă, pe care începuse s'o zidească Sigismund Bathori; n'are nici uşi, nici grinzi, nici ferestre, nici coşuri, nici arcurile bolţilor de sus nu au fost isprăvite ci au rămas la jumătate stând pustie vreme îndelungată, stricându-se două laturi ale casei mai înalte, s'au rupt şi arcurile bolţilor de jos. Şi pietrele cioplite dela uşi şi dela ferestre s'au pierdut în parte. Acoperişul e de paie, s'au pus ceva crengi să nu se strice de tot.

In specie. Intrând în pivniţă se află o uşă căptuşită, în afara ei, deasupra uşii dela pivniţă pietre cioplite. La uşa dinăuntru nu sunt pietre cioplite.

In pivniţă nu este nimic. Deasupra gârliciului pivniţei este casa mai înaltă stricată, rămasă neisprăvită, care are două uşi, una cu piatră cioplită, dela cealaltă s'a luat ghirlanda de sus, o fereastră mare, cu piatră cioplită. Cele două feţe dinăuntru sunt stricate.

Lângă ea este, o clădire ridicată până la casele de jos, pe uşa din afară, la mijlocul pietrii cioplite stema familiei Bathori cu literile SB.

Intrând, se află la casa aceea două ferestre, una cu pietre cioplite, a doua s'a luat. Inăuntrul ei, uşa dela mâna stângă de piatră cioplită, cu patru ferestre, fiecare de piatră cioplită. Două ferestre de piatră cioplită. Uşa de dinăuntru de piatră cioplită şi fereastră tot de piatră cioplită. Inăuntrul ei doi pereţi neziditi de piatră.

Intrând, pe uşa de dinafară, la uşa dela mâna dreaptă de piatră cioplită, partea de jos sfărâmată. Piatra cioplită dela cele trei ferestre a fost cărată toată. Uşa dinăuntru de piatră cioplită, partea de jos e stricată.Două ferestre de piatră cioplită; uşa tot aşa. O fereastră de piatră cioplită, dar la una atât peretele de zid cât şi împrejmuirea şi alt zid de piatră, s'a stricat până sub ferestre. Inăuntru în spre privată, cele două rânduri de pereţi de piatră sunt neziditi.

Niciuna din ferestrele acestea nu are piatra cioplită dela mijloc; ba încă pietrele a două dintre ele zac pe pământ, în afară de acelea încă trei pietre cioplite.

Este un şopron pentru care, împletit. Lângă el este o căsuţă de paie a clucerului.

Este un grajd lung, cu patru rânduri, cu pereţii găuriţi pe alocuri, cu uşi bune şi cu troace.

Intrând în casa în care a locuit, în faţa uşei este un.... In tindă o uşă necăptuşită, cu clanţă de fier; în podul tindei nişte scânduri rele. Un coş de piatră tot acolo.

La casa de către mâna stângă se află o uşe rea necăptuşită, cu clanţă de fier. Inăuntru este o sobă bună; două bănci rele, o masă rea. Fereastra e astupată cu hârtie. Un cuier rău. Un vas pentru oţet. Inăuntru o cămară-privată cu uşă rea şi un scaun de cămară, cu o uşă rea.

Este o căsuţă, care se deschide din tindă, înăuntru o sobă. Din aceeaş odaie se deschide alta mică, şi în aceasta este o sobă, o bancă rea, o masă rea, două ferestre din hârtie rea. Tot din aceea se deschide sufrageria, în care este o masă, un pat, două bănci, o sobă.

Lângă casă este o grădină de ierburi, în care este un şopron nou din scânduri, acoperit cu paie. Şi casele toate sunt acoperite cu paie.

Este o bucătărie. Şi o casă mare pentru servitori, cu sobă rea. Grădinile din preajma curţii, toate sunt vechi, putrezite.

Mănărade. Biräul Ion Fricz cu 4 copii, 5 boi, 2 cai şi 2 vaci. Ştefan Graly. Andrei Szabó. Soţia lui Valentin Takács. Francisc Takács. Ion Fricz cel mare. Ştefan Kovács. Soţia lui Luca Malmer.

Toma Fricz. Soţia lui Martin Malmer. Leonard Birò. Paul Spek. Iacob Szabò. Ştefan Szabò. Ion Császár. Opra Molnár. Avram Szekrènyes, orb, n'a slujit nici până acum, n'are nimic. Simion Gall. Martin Molnár, are ginere pe Ion Fricz, stau pe o pâine. Ion Simon. Soţia lui Gheorghe Fa. Martin Gray. Nicolae Takács. Martin Gray, cel mare. Petru Szekrènyes. Mihai Malmer. Martin Fa. Valentin Varga, neînsurat. Valentin Szekrènyes. Valentin Szekrènyes, junior. Matei Simon. Laurenţiu Hoch. Ion Szekrènyes. Martin Simon. Gall Fa. Ion Vegen. Meşterul Gál. Soţia lui Gheorghe Molnár, n'are nimic. Daniil Szabò. Ion Simon cel mare. Petru Koncz. Ştefan Geres. Gheorghe Nagy alias Kozak. Ion Kovács. Mihai Fricz. Ştefan Kozma.

Cergăul mic. Birăul Petru Ferencz cu 3 copii, 5 boi şi 1 vacă. Toma Szèkely. Ştefan Thòt. Ion Iancul. Martin Kis. Petru Kis. Benedict Torocz. Blasiu Puskás. Petru Palic. Paul Balò. Petru Balò. Petru Kakas. Ion Nicola. Ion Kelez. Ion Opra. Petru Balangucz. Mihai Szèkely venetic. Paul Kis. Matei Balò. Ion Cancellar. Paul Basti. Ştefan Sebestyén. Keresztèly Kelez. Martin Kis. Nicolae Nagy. Martin Filep. Kerestèly Peresit. Andrei Leörincz. Petru Dan. Soţia lui Ştefan Balás. Ştefan Kelech. Martin Balò.

Presaca. Birăul Opra Hordobany cu 1 copil, 4 boi şi 3 vaci. Todor Iovan. Roman Opra. Dragoş Raduly. Sârbul Oprian. Bucur Iovan. Demetru Radul. Sârbul Lazar. Frăţilă Koman. Iuan Chakor. Bara Petru. Bule Mihuly. Micle Todor. Stoica Opra. Marc Iovon. Marcul Stoica. Petru Berkes. Purgus Oncea. Burgies Stan. Stan Morarul. Bucur Zin. Vis Voncea. Avram Comşa. Zoltan Toma. Nenciul Opra. Onca Dragumer. Bika Man, n'are nimic, e om bătrân, are o vacă rea, o iapă, altceva nu mai are nimic. Avram Petru. Roda Opriş. Numărul boilor 369.

214.

Wien, 25 Aprilie 1625.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Să se plătească lui Nicolae Petraşcu suma de 303 fiorini.

Posteaquam nos Illustri fideli nobis dilecto Petrasco Vaivodae ratione intertenimenti menstrui a nobis ipsi antehac benigniter ordinati, ad demissam eius petitionem pro hac vice solutionem duorum mensium ad trecentos et tres florenos Rhenenses et quadraginta cruciferos extendentium ex Camerae nostrae Hungaricae

proventibus praestari debere clementer decreverimus: Idcirco vobis clementer quoque iniungimus, quatenus... ordinetis, ut is... dicto supplicanti... praefatam summam... realiter numeret et exsolvat; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 622. fol. 31.)

215.

Alba-Iulia, 1 Mai 1625.

Principele Gabriel Bethlen către iobagii români din Beşinău.

Aflând că au puţin pământ de arat, ordonă să li se dea o bucată de pământ din al iobagilor satului vecin Berve pe o vreme oarecare, însă nu pe veci.

Gabriel Dei gratia Sacri Romani imperii et Transilvaniae Princeps etc. Fidelibus nostris universis et singulis cuiuscumque status, gradus, honoris, dignitatis, conditionis officii et praeeminentiae hominibus, quorum videlicet interest seu intererit praesentibus visuris nobis dilectis. Salutem et gratiam nostram.

Besenyőben lakozó oláh jobbágyink közönségesen adák értésünkre, jelentvén, hogy ő nekik kicsin és szűk határok levén, nem tudnának hol elegedendőképpen szántani, vetni és nyaratszaka marhájokat legeltetni. Könyörgének azért nekünk alázatoson, bervei jobbágyinknak határokból egy darabot ki szakasztatván, engedtetnők oda nekik bizonyos ideig, hogy szántanák, vetnék és nekünk rólla dézmát adnának. Kiknek alázatos könyörgésekre kegyelmes tekintetünk lévén, meg engedtük, hogy az berveieknek határokból egy darabot ki szakasztván, az besenyeiek szántsák, vessék ily conditióval, hogy az mig birják, addig nekünk dézmát adjanak rólla, annak utánna penig valamikor vissza kivánnyák az berveiek az ő határokat, ad primam eorum requisitionem az besenyeiek sine omni juris strepitu et processu vissza adni tartozzanak nekik és semmi képpen örökösön magoknak ne foglalhassák.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die prima mensis Maii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

Gabriel mpria

(L. S.)

Gregorius Ormankeozy mpria

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Baronum Wesselényi.)

Trad. Iobagii noştri locuitori în Beşinău ne-au adus în deobşte la cunoştinţă, raportând că ei având hotar mic şi îngust, nu ştiu unde să are, să semene şi păşuneze vara vitele, în chip îndestulător. De aceea s'au rugat cu supunere de noi ca rupând o bucată din pământurile iobagilor noştri din Berve să-l îngăduim lor anumită vreme ca să-l are, să-l samene şi să ne deie dijmă de pe el. Privind milostiv cererea lor supusă, am îngăduit ca rupând o bucată din pământurile celor din Berve, să-l are şi să-l samene cei din Beşinău cu condiţia aceasta ca până îl stăpânesc să ne deie dijmă de pe el, după aceea, când îl poftesc înapoi cei din Berve, la prima lor cerere cei din Beşinău *sine omni juris strepitu et processu* sunt datori să le-o înapoieze şi în nici un chip să n'o ocupe de veci pentru ei.

216.

Sopron, 3 Decemvrie 1625.

Autobiografia episcopului catolic din Ardeal Ştefan Szent-Andrásy.

Amănunte despre misiunea sa în Moldova, Muntenia şi Ungaria, la Caransebeş şi Lugoj, unde Românii au fost trecuţi la legea catolică prin franciscanul Ioan de Capistrano şi altele.

Ego Stephanus Szent-Andrásy de Csik Madefalva Episcopus Transylvaniensis, filius Nobilis quondam Martini Szent-Andrásy de Csik Madefalva, ex Honesta et Nobili matrona Elisabetha susceptus, ambobus parentibus catholicis in partibus Transylvaniae, sede Siculorum ortus, aetatis annum 54 agens, actu celebrans sacerdos 32-bus annis, Viennae ac Samborii in Polonia philosophiae ac canonibus operam dans, theologiaeque privato studio diversis in locis et provinciis, ut est in Moldavia, Transalpina et Hungaria annis 29 frequens in concionibus ad populum, sacramentorumque administrationibus fui, anno tandem 1600 a bonae reminiscentiae Clemente 8-vo opera piorum quandam cardinalium, scilicet S. Severinae et cardinalis Visconti ad Valachos Caransebesienses ac Lugosienses, locaque circumiacentia (in quibus plus quam 10.000 Christianorum animae numerabantur, et hi a 60 ferme annis, teste pro tunc piae memoriae cardinali Visconti, sacerdotes catholicos non habebant, quos olim ab errore Graecorum Beatus Ioannes Capistranus ad fidem reduxerat catholicam) Roma missus et expeditus fueram, iisdemque in locis ad annum 1604 Bochkaianam persecutionem morans, verum haereticorum

persecutionem diutius ferre non valens, anno sequenti mutato habitu, cum certis catholicis mercantibus Ragusanis per partes Turcarum Ragusium usque, inde Romam me conferens, et ut maiori cum fructu sedata tempestate in patriam redire potuissem, consilio dicti cardinalis Visconti, aliorumque a felicis recordationis Paulo 5-o factus episcopus, et a cardinali Paravicinio, iussu eiusdem Pontificis, in Ecclesia Collegii S. Apollinaris festo S. Andreae anno 1606 ad titulum Episcopatus Samandriensis consecratus et in Transylvaniam, patriam meam pro solatio catholicorum ab eodem Pontifice, eodemque anno fueram missus. Ast post quadriennium Bathoriana persecutio me patria iterum eiecit cum multis proceribus patriae. Cum vero nulla spes restituendae catholicae religionis nobis affulgeret, una cum proceribus Transylvaniae exulibus interim ad ditiones et partes Sacra^mae^ Caesareae, Regiaeque Maiestatis veniens Posonium, ubi aliquot annis reditum postulans, placuit Suae Maiestati me titulo Episcopatus Transylvaniae donare. In praesentiarum vero Iaurini residens, in eadem ecclesia habens canonicatum cum simplici praepositura, pro mea sustentatione et certam a Sua Maiestate provisionem, ex quibus et maxime industria propria certos alumnos pro Transylvania intertenui (et ex illis 12, postquam ad sacros promovissem, ordines pro solatio catholicorum iam pridem in Transylvaniam expedivi) et de facto aliquot interteneo. Ipse autem Iaurini et passim in villis in tanta penuria sacerdotum concionibus operam dans, et sacramenta, aliaque parochorum munera libenter administrans, vitam interim duco; etc.

Sopronii, 3. Decembris 1625.

(Bibl. Univ. Budapest. Collectio Hevenesiana tom. XLI p. 96.)

217.

[Wien, 23 Fevruarie 1626.]

Nicolae Petrașcu către directorul Sebastian Tengnagel.

Cere să-i împrumute o carte latinească din Biblioteca Imperială, al cărei director era.

Generose ac Excellentissime Domine.

Cum in tanta mea infirmitate nullam plane aliam habeam recreationem praeter librorum lectionem, rogo, ut mihi hunc favorem praestare haud gravetur, quatenus Petri Gregorii *Tolosani*

Syntaxin artis mirabilis ab eadem per unum atque alterum diem habere possim. In reliquo me totum favori G. ac Ex: D. Suae commendo.

G. ac Ex: D. V.

Addictissimus servitor
N. Petrascus Waiuoda mpr

Adresa: Generoso ac Excellentissimo Domino Doctori Tengnagel etc. Domino et fautori observandissimo.

In dorso: Domino Petrasco Waivodae (bey dem Schabenrussel) tomum unum Tolosani Syntaxis artis mirabilis in 12°.—23. Febr. 1626. — Redditus.

(Nationalbibliothek. Wien. Hs. 9737/t fol. 94. Autograf.)

Notă. Petraşcu restituind cu mulţumiri cartea împrumutată, a mai cerut alta: Judicium Orientalis Ecclesiae super confessione Augustana Latino idiomatae, quem nullis in officinis reperire possum... quarum maxime eorum lectio molestiam huius mei mali levabit.

Altădată s'a interesat de « Epitomes Arithmeticae practicae » a Iesuitului Christophorus *Clavius* Bambergensis, după ce: hunc ego in omnibus officinis librariis requirens, necdum invenire potui. (Fără dată, *ibidem*, fol. 334—5.)

218.

Olteni, 6 Iunie 1616.

George Mikó către Mihail Daniel de Vargyas.

Ştiri despre Domnii ţărilor române. Tomşa-Vodă dus de Turci din Moldova.

Ide az két oláh országból Istennek hála semmi félelmünk nincs. Az vajdák helyben vadnak, az lengyel tábort is fel szállittatta [az vajda] Jázvásárhoz innet Bákótól. Tomsa vajdát mondják, hogy az török el vitte volna onnet az Duna mellől, szekerét is fel verték volna, még bizonyoson nem tudom igaz-e, nem-e; vagyon mostan is emberem oda be, kit tudom, hogy bizonyoson meg hozzák, ha igaz vagy nem.

Datum ex Oltzeme, 6. die Junii Anno 1616.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Aici, slavă lui Dumnezeu, n'avem nicio teamă din partea celor două Ţări româneşti. Voevozii sunt la loc, şi tabăra leşească a mutat-o (voevodul) de aici dela Bacău la Iaşi. Spun că pe Tomşa-Vodă l-au dus Turcii de-acolo de lângă Dunăre, i-ar fi golit şi carul de acolo, încă nu ştiu sigur dacă e adevărat sau nu; am şi acuma un om acolo, el ştiu că ne va aduce ştire sigur, dacă e adevărat sau nu.

Notă. Cifra anului din data scrisorii fiind rău scrisă ea a fost aşezată în arhivă între actele din 1626; iar eroarea observată numai la facerea corecturii.

219.

[Wien, Octomvrie 1626.]

Nicolae Petraşcu către împăratul Ferdinand II.

Neputând primi încă moşia decedatului Andrei Szászi, doreşte să-şi cumpere un imobil. Preţul aceluia fiind de 1500 fiorini, cere să i se dea în contul pensiei sale.

Sacra Caesarea, Regiaque Maiestas et Domine Clementissime.

Quandoquidem bona quondam Andreae Szaszii, quae videbantur per defectum seminis ad fiscum M^tis^ V^rae^ Regium devoluta, mihique ac haeredibus meis ex M^tis^ V^rae^ gratia benigne collata apprehendere hactenus non potui, nec spes obtinendi ulla sit, uti peritissimorum virorum fert opinio, constitui pro meliori mei commoditate praediolum quoddam a Generoso Domino Paulo Pastorouich mihi emere, ad quod emendum cum mille et quingentis florenis adhuc indigeam, M^ti^ V^rae^, Domino meo Clementissimo humiliter supplico, ut hanc summam ad rationem restantiarum salarii mei, quae excedunt summam mille octingentorum florenorum, in Cameram Hungaricam deputare, quatenus intra anni spatium per liberum pulsum boum ex tricesima Szempcziensi mihi certo certius exsolvatur. Hanc M^tis^ V^rae^ Regalem munificentiam, cum mea posteritate humiliter ac fideliter mereri contendam. Ab eandem clemens humiliter praestolor responsum.

Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ V^rae^

Humilissimus servus
N. Petrascus Waiuoda.

In dorso: Fiat mandatum Caesareum 12. Nov. 1626.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 12.XI.1626.)

Notă. Suma de mai sus aprobată n'a fost achitată de către Hărminţia din Szempcz «ob moderna sterilitate proventuum» nici în Iunie 1627. Astfel Nicolae Petraşcu care zăcea în pat (ex nimis morbi passionibus totus contractus et lecto affixus) şi era aşa lipsit de bani în cât a fost într'una ajutat de către comitele Nicolae Eszterházi din Kismarton (Eisenstadt) adresându-se în mizeria sa acestuia, Eszterházi l'a recomandat Camerei Aulice cu următoarele cuvinte frumoase: Quia vero tantus Vir, etiam ob benemerita parentis, Augustissimae domui Austriacae cum laude praestita, in tanta sua miseria non debueret negligi, ex eo etiam, quod sub protectione Suae M^tis^ existens, certum etiam menstrue deputatum a Sua M^te^ salarium habeat. (*Ibidem* sub dato 19. Junii 1627.)

220.

Wien, 12 Noemvrie 1626.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Mandat de plată lui Nicolae Petraşcu de 1500 fiorini pentru boi.

Nicolao Petrasco Vaydae in Tricesima Zempcziensi intra anni spatium per pulsum boum Rhenenses floreni 1500 deputantur.

Cum ad Illustris et fidelis nobis dilecti Nicolai Petrasci Vaivodae demissimam petitionem, atque intuitu extremae necessitatis suae, benigne annuamus, ut ipsi pro coëmendo praediolo quodam ab Egregio et fidelis nobis dilecto Paulo Pastorouith mille et quingenti fl. Rh. in rationem restantiarum deputati sui ex Tricesima Zempcziensi intra anni spatium per liberum pulsum boum exsolvantur: Vobis hisce clementer mandamus tricesimatorem memoratae Tricesimae huius absque mora certiorem reddere, et Eidem nomine nostro iubere velitis, quatenus dicto Vaivodae de praetactis 1500 florenis Rhenensibus intra praefixum tempus...certo ac infallibiliter satisfiat; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 622. fol. 64.)

221.

Iaşi, 14 Noemvrie 1626.

Miron Barnovschi-Vodă către municipiul oraşului Bistriţa.

Roagă să dea cai de olac omului său trimes în grabă la guvernatorul Ştefan Bethlen. Ştiri despre Tătari şi Turci.

Generosi, Prudentes ac Circumspecti Domini, amici ac vicini nobis observandissimi. Servitiorum nostrorum paratissimorum commendationem.

Gubernator urunkhoz ő Nagyságához sietséggel kelleték ez jelen való emberünket expediálnunk, kinek ott az Kegyelmetek vá[ro]sán kelletik által menniek. Akarók azért Kegyelmeteket utjok és állapatjok felől requirálni, hogy mennél hamarább juthassanak ő Nagyságához, postaló-adattatásból, elkésértetésböl lenne Kegyelmetek segitséggel; kérvén azon is Kegyelmeteket, hogy az oda fel való mostani állapatokról voltaképpen ez megtérő postánktól tudósitana, mert itt igen rossz hireket beszélnek néha, melnek mi noha helt nem adunk, mindazáltal gondolkodást indit. Melyet Kegyelmetektől igen kedvesen vevén, meg szolgálni akarjuk Kegyelmeteknek.

Az ide való állapatok mostan csendességben vadnak. Az tatárok megverettettek, de mégis, az mint halljuk, az cserkeszek ellen hadat kiáltat az Han. Sajngrej szultán lóval esvén, meg sántult, lóra sem ülhet, hanem lecticában hordozzák. Az megvert hadak is mind által mentek Krimbe. Vagyon egy szultán Neszterfejérvárnál hatszázad magával. Akaratját nem tudjuk. Ha indulások felől olyat érthetünk, Kegyelmeteknek mentest értésére adjuk. Kegyelmetek kétségesek nem levén az mi igaz jó akaratunkban, minket is minden dolgokról tudósitson; Kegyelmetektől igen jó neven vesszük. Isten Kegyelmeteket jó egészségben tartsa meg.

Datum in oppido nostro Jass, die 14. 9-bris 1626.

Generosorum, Prudentium ac Circumspectorum Dominationum Vestrarum

Amicus ac vicinus benevolus, servire paratus

Іѡ҃ мирон в. воевод

Adresa: Generosis, Prudentibus ac Circumspectis Dominis Judici primario, caeterisque juratis civibus Amplissimae civitatis Biztriciensis etc. Amicis ac vicinis nobis observandissimis.

Pecete mare (de 5 cm. în diametru) aplicată în hârtie cu următoarea inscripţie: † Іѡ мирѡн барновскі воевода гпдр земле молдавскоі.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Am fost nevoiţi să trimitem în grabă la Măria Sa Domnul Guvernator pe acest om de faţă al nostru, care trebuie să treacă pe-acolo prin oraşul Domniilor Voastre. De aceea am vrut să rugăm pe Domniile Voastre pentru drumurile şi stările Domniilor Voastre, ca să ajungă cât mai curând la Măria Sa să-i fiţi Domniilor voastre într'ajutor cu darea cailor de poştă şi însoţirea lui; mai rugând pe Domniile Voastre şi pentru aceea, ca să ne înştiinţaţi prin poşta noastră la întoarcere despre stările de acum de acolo, căci pe aici vorbesc uneori veşti foarte rele, cărora noi cu toate că nu le dăm crezare, totuşi ne dau de gândit. Pe care primindu-le cu mare plăcere din partea Domniilor Voastre, vrem să vă slujim pe Domniile Voastre.

Stările de aici sunt acum liniştite. Tătarii au fost bătuţi, totuşi, după cum se aude, hanul a strigat război împotriva Cerchezilor. Sultanul Sajngrej căzând cu calul, a rămas şchiop, nici încăleca nu poate, ci-l poartă în lectică. Şi oştile bătute au trecut toate în Crâm. Este la Cetatea Albă a Nistrului un sultan având şasesute cu el. Nu-i ştim voia. Dacă aflăm ceva despre plecarea lor,

v'o dăm de ştire de zor Domniilor Voastre. Domniile Voastre ne având nici o îndoială de bunăvoinţa noastră adevărată, să ne vestiţi despre toate lucrurile; o luăm în nume foarte bun din partea Domniilor Voastre. Dumnezeu să ţină pe Domniile Voastre în bună sănătate.

222.

Istanbol, 15 Noemvrie 1626.

Toma Borsos către guvernatorul Ştefan Bethlen.

Ştiri despre întărirea lui Alexandru Coconul în scaunul domnesc. Bucuria acestuia. Ajutorul dat de agentul principelui Bethlen. Uneltirile Vistierului Nicola spre a-l înlătura.

Keresztesi [1] uramnak is levele jött vala hozzám Bukorestről olyan formával stilussal, mintha immár ugyan meglött volna itt az vajdaság-változás, ez mint az Nagyságod leveléből is látom, hogy Nagyságod is ugy irja, hogy ha még azt az Csobán Alexandert [2] itt benn érné az Nagyságod levele. Nem győzök eleget csodálkoznom ennek az hamis bolond áruló oláh nemzetnek hamisságán, honnet tudott volt olyan hazugságot feltalálni; mert az itt benn való boerok eskesznek szörnyön, hogy ők soha azt nem irták, honnet irták is penig, ha semmi része nincsen ugy. Az én kegyelmes Uram parancsolatjára régen elvégeztem, nem más, hanem en magam megerősitettem vajdaságába mind az két vajdát, kiről való választételét az mi kegyelmes urunknak még augusztusba kiküldtem; annak pariáját vöttem és ö magának az vajdának megküldtem, az mely öröm-mondásért Demjén Ferencznek száz magyar forint jó választott pénzt, 5 sing granátot, ahhoz rókabőr-bérlést és egy jó paripát adott az vajda; itt benn az tolmácsnak, Szulfikárnak egy ezer osporát és egy atlaczot adtak. [3] Nekem eddig egy osporát sem, egy ospora érő barátságokat nem mutatták. Nem is kell, nem is veszem adományokat, mint olyan árulóknak, csak bánom, ha az én kegyelmes uramnak fülébe menyen, busul egy először az

[1] Paul Keresztesi de Nagy Megyer.

[2] Alexandru Iliaş (fostul Vodă) care uneltea prin boierii săi dela Poartă, să răstoarne pe Alexandru Coconul, lucru zădărnicit prin intervenţia solului principelui.

[3] Alexandru Coconul, care de bucurie că a rămas în scaun a dat plocoanele înşirate.

nagy hazugságokon; magam én azért ő Felségének minden üdőben minden czikkelyről irtam.

Mikor ezek meglöttek, azután igaz, hogy alattomba ellenek feltámaszta Nicola vister egy falka parasztságot s még ahhoz való fictus boer-szabásút is, az kivel Isten tudja mennyi veszekedésünk volt; de azokat is mind lerontottuk egymás emberségével, mert soha egy óra nem találkozott, az kiben szükségnek idején véllek nem löttem volna. Nicola vistert házamhoz hivattam, megfenyegettem erősen, hogy mind ő s mind Csobán Alexander jól ismerik az én uramat, de csak ingyen se gondolkodjanak arról, hogy ők Havaselföldébe be költözzenek, mert vagy Bethlen Gábor nem birja soha Erdélt, vagy ti bizony soha nem birjátok Havaselföldét. Azt így ijesztettem, futottam el mellőlök; ehhez ilyen sok volna. De mit fárasztom Nagyságodat ezzel, elég ez, hogy ennek ez vajdának vajdaságát én az én kegyelmes uram parancsolatjából s tekintetiért most megerősitettem s jó állapatba állapattattam; egy felől is nincsen semmi félelme, csak üljön veszteg, [1] de ez az nagy dolog, hogy Nagyságodat ezféle hamis hirekkel busitják, nekem nagy nyilvánvaló halálos gyalázatomra; etc.

In dorso: Accepi in Szentjob, 9. Decembris 1626.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Mi-a venit şi scrisoarea Domnului Keresztes din Bucureşti, cu o astfel de formă şi stil, ca când s'ar fi şi făptuit aici acea schimbare de voevod; aceasta după cum văd şi din scrisoarea Măriei Tale, căci şi Măria Ta scrie aşa, par'că l-ar fi ajuns aici scrisoarea Măriei Tale pe Alexandru Ciobanul. Nu mă pot mira în de-ajuns de viclenia acestei naţii nebune trădătoare valahe, de unde a putut născoci o astfel de minciună, căci boierii de aici se jură îngrozitor că ei n'au scris-o aceea nici odată, şi atunci de unde au scris-o, dacă nici o parte nu este aşa. După porunca milostivului meu Domn am isprăvit-o de mult, un altul, ci eu însumi am întărit în voevodat pe amândoi voevozii, despre care am trimis răspuns domnului meu milostiv încă din August; am luat copia acelui răspuns şi am trimis-o însuşi voevodului şi pentru împărtăşirea acelei bucurii a dat voevodul lui Francisc Demjén 100 de fiorini ungureşti bani buni, 5 coţi de postav granat, căptuşeală de piele de vulpe pentru el şi un cal bun; aici au dat tălmaciului, lui Sulfikar, o mie de aspri şi o bucată de atlas. Mie

[1] Capuchehaia principelui Bethlen a avut dreptate, deoarece Alexandru Coconul a rămas încă un an întreg în domnie.

până acum nici un aspru nu mi-au arătat prietenie, nici preţ de-un aspru. Nici nu-mi trebuie, nici nu le primesc darurile unor astfel de trădători, îmi pare rău numai dacă ajunge la urechile milostivului meu Domn, că se întristează la început de minciunile acele mari; dar eu am scris totdeauna Maiestăţii Sale despre fiecare lucru.

După ce s'au întâmplat acestea, este adevărat apoi că a ridicat în ascuns Vistierul Nicola o parte din ţărănime împotriva lor şi un boier Domn fictiv cu care ştie Dumnezeu câtă gâlceavă am avut; dar le-am stricat şi acelea cu omenia altuia, căci nu s'a aflat nici un ceas în care la nevoie să nu fi fost alături de ei. Pe vistierul Nicola l-am chemat acasă la mine, l-am ameninţat straşnic, că atât el, cât şi Alexandru Ciobanul îmi cunosc bine Domnul, dar nici să nu se gândească nici gratis ca să se aşeze în Ţara-Românească, căci sau Gabriel Bethlen nu stăpâneşte 'n veci Ardealul, sau voi nu veţi stăpâni nici odată Ţara-Românească. Aşa l-am speriat, am fugit de lângă ei; pe lângă aceasta ar fi multe asemenea. Dar de ce ostenesc pe Măria Ta cu aceasta, ajunge că voevodatul acestui Vodă l-am întărit acuma eu din porunca milostivului meu Domn şi pentru vaza sa şi l-am aşezat în bună stare; şi pe de-o parte nu are nicio teamă, numai să stea liniştit, dar este lucru mare că supără pe Măria Ta cu astfel de ştiri mincinoase, spre marea ruşinare, de moarte a mea; etc.

223.

Wien, 19 Iunie 1627.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Zoreşte din nou achitarea datoriei lui Nicolae Petraşcu.

Ut Illustri domino Petrasco Vaywodae 1500 fl. Rh. exsolvantur iterato requiritur.

Qualiter Mag^ca^ et Gen. Do. V^rae^ se se a numeratione 1500 florenorum Rhenensium Illustri domino Nicolao Petrasco Vaivodae, in rationem restantiarum deputati sui super Tricesima Zempcziensi assignatorum, ob modernam sterilitatem proventuum illorum 10. huius excusarunt, abunde intelleximus.

Cum vero Sacra Caesarea Regiaque Maiestas... praefatum dominum Vaywoda de summa praefata, deficientibus hic mediis, ex proventibus Mag^cae^ et Gen. Dominationum Vestrarum curae commissis omnimode contentum videre cupiat, ipsique extrema

eiusdem necessitas, in qua cum coniuge et liberis degit satis superque cognita sit: Mag^{cam} et Gen. Do. V^{ras} pro parte nostra peramanter requirimus, istarum personarum Illustrium condignam rationem habere et solutionem supra attactorum 1500 florenorum Rhenensium, si ex Tricesima Zempcziensi, ob allatas difficultates tam cito fieri non possit, interea ex aliis mediis haud gravatim praestari, et sic praesenti saepefati domini Vaivodae aegestati realiter subvenire et medere velint; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 622. fol. 34.)

Notă. Acesta este ultimul act în legătură cu interesele lui Nicolae Petraşcu, care peste puţin timp a murit — după atâţia ani de pribegie petrecuţi în Ungaria; la 7 Septemvrie 1627 soţia sa e văduvă. [1]

224.

Wien, 15 Noemvrie 1627.

Regele Ferdinand II către Valahii din Croaţia.

Reînoieşte vechile lor privilegii pentru ca să poată trăi şi în viitor în pace în posesiunile lor din Croaţia şi Slavonia.

Indultum pro Valachis in Sclavonia degentibus.

Nos Ferdinandus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis: Quod nos clementer considerantes dignitatis et eminentiae regalis fastidii, ad quod Dei praepotentis scutu et dispositione nos quoque constitutos esse agnoscimus, id cumprimis curae et sollicitudini incumbere, ut regna et ditiones, populosque sibi subditos, ea lege et gubernatione moderari satagat, quatenus et salutem populi, constabiliendam sibi maximopere cordi fuisse constare possit, et tutamen limitum ditionum suarum, longe lateque pro possibilitate propagare adlaborasse: hinc est, quod nos quoque inde ab initio regiminis et gubernationis nostrae, quo regni istius nostri Hungariae, et regnorum ditionumque eiusdem Sacrae Regni Coronae subditorum habenas moderandas suscepimus, earum quoque mediorum et adminiculorum procurandorum curam haud quaquam nobis deponendam existimavimus, ut etiam regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae, iniuria temporum per hostes Turcas non solum multis cladibus attritam et vastatum, verum etiam potiori ex

[1] Scrisoarea contelui Nicolae Eszterházy către dânsa (din ziua citată în *Hurmuzaki:* Documente vol. VIII. p. 415.

parte in servitutem sibi subiugatorum securitati et tranquillitati, quam optime prospectum esse potuisset, unde etiam ad instar Suarum Maiestatum quondam Rudolphi Secundi et Matthiae similiter Secundi, Romanorum Imperatorum et Regum Hungariae, praedecessorum nostrorum felicis recordationis, qui nimirum nationi Valachorum, dum sub certis ductoribus et antesignanis, ex ditionibus Turcarum migrarent, ac in domiciliorum loca, quae pro nunc in partibus Sclavoniae et Croatiae incolunt, collocarentur, peculiaribus gratiis et favoribus prosecuti fuerunt, sub quorum etiam clientela et protectione absque quorumvis impetitione et turbatione hactenus permanserunt; Nos quoque considerantes et expertum plane habentes, dictam nationem Valachorum, militarem eorum operam, excubandoque et vigilias agendo, quae pro bono et emolumento partium illarum, et etiam locorum confiniariorum (inde a tempore emigrationis et condescensionis, in sedes ac domicilia, quae etiamnum incolunt) exhibuerunt et impenderunt, etiam communi Reipublicae Christianae rebus nonnihil commodi attulisse: Cupientes deinceps quoque tam regno isti Sclavoniae adiacentibus partibus, securiori et tranquilliori permansioni, et etiam communi statui ditionum Sacrae Regni nostri Hungariae Coronae, optime consultum esse, non secus ac praelibati praedecessores nostri, benigne inclinamur uti imposterum pariter, absque cuiusvis impedimento ac impetitione, non secus quam hactenus, in sedibus et domiciliis secure permanere possint, utpote, quorum clientelam et directionem nobismet clementer reservandum esse duximus, ita nimirum, ut a quoquam alio, quam Maiestate nostra aut vero successoribus nostris legitimis, scilicet Regibus Hungariae, moderationem et directionem accipiant et agnoscant, a nobisque futuris temporibus praefectum seu gubernatorem, pro beneplacito nostro nominandum et constituendum, aut per successores nostros nominandos et constituendos, a quibus nempe dependentiam habeant, iisdemque subiectorum et obedientiam praestare, sineque quorumvis iniuria, laesione, damnificatione aut quavis molestiae illatione vitam duce debeant, prouti nos quoque de secura et tuta permansione ipsorum, in ditionibus Sacrae Coronae, ubi nempe domicilia et sedes mansionem susceperunt, clementer prospecturi, ipsosque superinde assecuratos reddituri sumus, ut quiete et tranquille degere possint, in partibus quidem ditionum ad ius Sacrae Regni nostri Coronae, fiscumque nostrum Regium, pro caducitatem aut alium quemvis titulum devoluturum ac spectantium, ex peculiari indulto et concessione

nostra. In alios vero regnicolarum, qui ius haereditarium in territoria eiusmodi habere dignoscentur, per commutationem, aut alias contentationes per nos iisdem proprietariis, et dominis terrestribus impendendas. In quorum omnium fidem et documentum, proque assecuranda et affidanda praemissa natione Valachorum, quam indebita, consuetaque ac hactenus constanter declarata fidelitate et obsequio, iuxta necessitatis exigentiam fuisse et permansisse Maiestati nostrae commendata exstitit, eademque natio, postmodum etiam pari obsequio, constantiaque ac fidelitate alacri studio perdurare debebit ac obligata erit. Praesentes literas nostras secreto et authentico sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitas dandas duximus et concedendas.

Datum in civitate nostra Viennae, die 15. mensis Novembris. Anno Domini 1627 etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Liber Regius Hungariae vol. VII. p. 895—896.)

225.

Wien, 9 Septemvrie 1628.

Ambasciator Pietro Vico către dogele Veneției.

Știri din Polonia despre înfrângerea lui Cantemir de către Sahin Gherai, unit cu principele Moldovei care e un brav căpitan.

Viene in diligenza avvisato all'Imperatore di Polonia che Cantamiro, mandato dalla Porta per mettere in possesso il Chamo de Tartari dell' occupatogli da Sahin Giray, trovata in lui renitenza, lo costrinse con la forza, necessitandolo retirarsi et salvarsi in un castello; ma arrivatole in soccorso molti migliara de Cosachi, rimesse insieme le sue forze et attaccò Cantamiro di nuovo con tanto furore, che disfece il suo esercito con morte della maggior parte, non sapendosi, se il detto Cantamiro sia morto nella battaglia, se sia annegato, ossia fuggito, non si trovando, nè havendosi alcuna nova di lui; et Sahin Giray invigorito di questa gran vittoria disegnava incamminarsi verso Costantinopoli, essendo avvisato a Sua Maestà Cesarea che sia chiamato da qualche principale che è alla Porta, aggiungendosi di più che il principe di Moldavia, che è bravo capitano, si sia unito con Sahin et per la Valacchia lo seguiti verso la Porta. Ha dato egli libertà a tutti li schiavi christiani, et armati li conduce seco contra Turchi, et la battaglia dicono che habbi durato otto giorni continui.

Il principe di Transilvania accortissimo haveva espedito suoi ambasciatori, uno a Cantamiro et l'altro a Sahin, ma havendo inteso che Turchi erano rotti, richiamò il primo et mandò l'altro a Sahin con molti presenti, dal quale fu ricevuto con gran cortesia, et regalato.

Di Vienna, li 9 Settembre 1628.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

226.

Bucureşti, 13 Fevruarie 1629.

Mihail Tholdalagi către principele Gabriel Bethlen.

Ştiri despre sosirea sa din solie dela Constantinopol.

Vă comunic, că sosirăm eri aci cu Juszuf aga şi fratele lui Toma, după ce la trecerea Dunării am zăbovit mult, căci începând să vină ghiaţă mare cu sloiuri, am întâmpinat mari greutăţi, mai cu seamă cu caii, pe cari i-am trecut cu corăbiile, dintre cari la una s'a şi rupt cârma. Nu cred să zăbovesc mult aci, aşa că nădăjduesc să ajung pe ziua de 10 ori 20 a lunii la Râjnov şi de acolo să merg de-a-dreptul la Măria Ta la Făgăraş.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Rezumat de mine.)

227.

Bucureşti, 14 Fevruarie 1629.

Mihail Tholdalagi către principele Gabriel Bethlen.

Convorbirea solului Toldalagi — reprodusă în formă de dialog — cu Alexandru Iliaş-Vodă care l-a asigurat că se va purta întotdeauna cu credinţă faţă de principele Bethlen. Odată cu Toldalagi îi va trimite şi banii ceruţi, iar solul doreşte să trimeată pe Vistierul Nicola.

Az vajdánál való Kegyelmed dolgát immár mikor érkezett az Kegyelmed utolszori levele hozzám, proponáltam volt ő Nagyságának első szemben lételemben, kire azt mondá, hogy: — Ne adja Isten azt nekem érnem, hogy én az ő Felségének meg mondott szómban megfogyatkozzam. Tudom azt is, hogy az Kegyelmed visszajövetelire hadtam volt az dolgot.

Arra én is mondám, hogy én velem Nagyságod ő Felségének azt iratta volt, hogy ennél az én visszajövetelemnél továbbra nem halad az dolog; azért bánnám, ha én is ő Felsége, az én kegyelmes uram előtt irásomban megfogyatkoznám.

Erre azt mondá: Ne adja Isten azt, mert én magam is ugyanazont irtam ő Felségének. Azért Kegyelmednek ne legyen nehéz valami három-négy napig itt való mulatása; addig Kegyelmed is nyugodjék, lova is az szerént. Én is egy jámbor, de csak oly szolgámat készitem el az pénzzel Kegyelmeddel ő Felségéhez, az ki felől senkinek valami olyan gondolkodása, hogy az azféle dologban járna ne lehessen. Csakhogy az Istenért kérem Kegyelmedet, hogy ő Kegyelmének Kegyelmed azon szóljon, hogy ha ki mit gonosz szót szól is én felőllem, el ne higyje, mert az Isten neki — azt mondá — üdvességet ne adjon, se az fijának életet, ha igazán nem szolgál Felségednek.

Én is mondám, hogy Felséged teljességgel meg nyugudt ő Nagyságában, el higyje bizonyoson, hogy senki szavának hitelt nem ad ő Felsége. De hogy Nagyságod az ő Felsége Nagyságodhoz való jóakaratját mégis inkább elhigyje és maga meghitt emberei is bizonyitsák Nagyságod előtt azt, küldje ki Nagyságod Vizter Nicola uramat, hogy [ha] ez az mostan velem kijött szolgája megjő, hadd lássa ő Nagysága az én kegyelmes uram személyét, értse szavát, jóakaratját; ugy osztán az hitelt adhat nagyobbat Nagyságodnak.

Arra azt mondá, hogy kezel magának is felőlle, de fél, hogy az nem mér ki jönni.

Én arra is rá felelék, hogy semmi bántása nem leszen; etc.

Datum ex Bukorest, 14. die Februarii 1629.

(Archivum Comitum Teleki. Budapest. Missiles.)

Trad. Afacerea Domniei Tale la voevodul, când a sosit la mine cea din urmă scrisoare a Domniei Tale, o propusesem Măriei Sale chiar când fusesem la dânsul pentru întâia oară, la care mi-a spus: — Să nu dea Dumnezeu să ajung ca să fiu în scădere în cuvântul meu dat Maiestăţii Sale. Ştiu şi aceea că am lăsat lucrul acela la întoarcerea Domniei Tale.

La aceea eu am zis că prin mine a scris Măria Ta Maiestăţii Sale că afacerea aceasta nu poate merge mai departe de întoarcerea mea; de aceea mi-ar părea rău, dacă şi eu aş fi în scădere în scrisoarea mea în faţa Maiestăţii Sale a domnului meu.

Lá aceasta a spus: Să nu dea Dumnezeu aceea, căci și eu am scris tot aceea Maiestății Sale. De aceea să nu fie grea petrecerea Domniei Tale aici de vreo trei, patru zile; până atunci să se odihnească și Domnia Ta, la fel și calul. Şi eu pregătesc numai o slugă cinstită a mea cu banii cu Domnia Ta la Maiestatea Sa, despre care nimeni să nu se poată gândi că ar umbla în astfel de afaceri. Dar rog pe Domnia Ta, pentru Dumnezeu, să spună Domnia Ta Domniei Sale, că dacă cineva i-ar grăi ceva vorbe rele despre mine, să nu le creadă, căci să nu-i dea Dumnezeu fericire — așa a spus — nici viață fiului său, dacă nu slujește cu adevărat Maiestății Tale.

Am găsit și eu că Maiestatea Ta este cu desăvârșire liniștit față de Măria Sa, s'o creadă de bună seamă, că Maiestatea Sa nu dă crezare vorbelor nimănui. Dar totuși ca să creadă și mai vârtos Măria Ta, bunăvoința Maiestății Sale față de Măria Ta, și să o adeverească și oamenii de încredere în fața Măriei Tale, să trimită Măria Ta pe Vistiernicul Nicola, după ce se întoarce sluga care pleacă acum cu mine, să vadă Măria Sa persoana milostivului meu domn, să-i audă cuvântul, bunăvoința; astfel acela poate da mai mare credință Măriei Tale.

La aceasta a răspuns că chezășuește pentru aceea, dar se teme că acela nu vrea să iese.

Eu și la aceea am răspuns că nu va suferi nici o vătămare; etc.

228.

Wien, 26 Martie 1629.

Moise Perlheffter către mareșalul contele Georg Ludwig zu Schwarzenberg.

Roagă să consimtă la prețuirea lucrurilor mobile ale văduvei lui Nicolae Petrașcu, doamna Ana, ca să le poată scoate la licitație, căci altfel blănurile se strică.

Hoch und Wolgeborner Graf. Gnädig und hochgebietender Herr Obrister Hofmarschalch.

Obzwar Euer Gnaden Frauen Annae Relictae Fürstin aus der Wallachey noch den 12. Octobris verwichenen Jahrs inner nächsten 3 Tagen, so ihr zu allem Überfluss pro termino benennt und angesetzt von Amtswegen zu der oft verwilligter Schatzung etlicher versetzter Kleider betreffend mit diesem Anhang verkundt, sonsten

soll die Schatzung wie gebräuchig vorgenomben werden, welches Ihr vermög Execution A) der Ordnung nach insinuirt werden: So ist sie doch bis dato nit erschienen, begehrt auch die versetzte Kleider, obwol sie schon über die 4 Jahr stehen, nit auszulösen, und dahero wol zu praesumiren, weil Ihr so oft zu der Schätzung verkundt worden und niemals erschienen, in dieselbe consentire; zumalen, weil bemeldte Kleider altvaterlich und nit mehr trächtig seind, auch das Interesse höher hinaufgeloffen, als die Haubtsumma ist. Und ist auch zu besorgen, dass wann solche Kleider länger verstehen und nit ausgelöst werden, ganz und gar verderben, wie schon bereit die Schaben darein kommen.

Diesemnach gelangt an Euer Gnaden mein ferrers und oft repetirtes unterthänige Bitten, die wöllen nunmehr einstmalen, weilen angehörtermassen cum vestibus periculum in mora ist, in oft verwilligte Schatzung ohn ferrer Verkundung gnädigst verwilligen solches, wie es billich; also thu' ich mich zu gewährenden Bescheidt Euer Gnaden unterthänig befehlen.

Euer Gnaden Unterthäniger

Moyses Perlheffter
Hoff Jud

In dorso: Praesentatae 26. Martii Anno 629. Dem Supplicanten ist hiemit die gebetene Schatzung ex officio bewilliget, dessen aber die Frau Gegentheilin auch zu erindern. Actum Wien, den 27. Martii. Anno 629.

Notă. La ordinul mareşalului făcându-se preţuirea veştmintelor zălogite la evreul Perlheffter « von weyland Herrn Nicolao Petrasko Fürsten aus der Walachey » inventarul cuprinde următoarele:

Ein rotes ungrisches Sammetes Röckl mit gulden Knöpfen fl. 36. Ein roter Sammeter ungrischer Tollman [1] mit grauem Fellbau gefüttert fl. 46. Ein grien Sammeter Tollman durch und durch mit einem türkischen Goldstück ausgemacht mit kleinen silbernen Schlingen und Knöpfen fl. 90. Ein anderer von Türkischem Silberstück fl. 80. Ein Weyberrock von Türkischem Goldstück mit 10 Sammeten Präunen und silbern Pomedten auf Ungrischer Manier fl. 58. Ein Rossdeck so schon alt fl. 6. Mehr von Silberstück ein Weyberrock mit 5 Sammeten Präunen und guldenen Schnürken auf Ungrisch fl. 47. Mehr ein Weyberrock von Silbern Tobin mit Falten fl. 14. Mehr ein Weyberrock von weissem Tobin fl. 12. Ein Frauenschleyr mit Goldt ausgenähet fl. 6. Ein Farenöttl mit bloher Seiden und Goldt ausgenähet fl. 3. Ein Schächtel von Silber. Item Knöpf mit Perlen und Türküszlein, denen 15 zusammen fl. 6.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn, sub dato 25.VI.1629, fol. 106.)

[1] Recte: Dolmány = ungarisches Kleid.

229.

[Wien, 27 Aprilie 1629.]

Doamna Ana, văduva lui Nicolae Petraşcu către împăratul Ferdinand II.

Roagă să dispună achitarea restanţei pensiei sale ca să-şi poată îndestula măcar în parte creditorii.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas Domine, Domine Clementissime.

Immortalium post gratiarum actionem suffragia M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ per me oblata, Eidem quam demisse significando adhuc supplicandum esse duxi, quod quoniam ante praeterita sancta festa clementissimo M^tis^ V^rae^ mandato mota Inclyta Camera Aulica jam toties sollicitatam restantiam meam pecuniariae summam mihi promiserat his sequentibus diebus proximis numerari curaturam; Maiestas V^ra^ Sacra^ma^ dignetur ex superabundanti etiam Eidem Inclytae Camerae demandare, ut dictam restantiam meam absque ulla dilationis procrastinatione iuxta oblationem suam deponere non obliviscatur, ut meis creditoribus assidue me urgentibus, quantum ex illa conferre possem solverem et aliis inevitabilibus necessitatibus meis subvenirem. Quam M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ clementiam demissis orationibus meis pro incolumitate Earundem Maiestatum Vestrarum longaeva promereri contendam, clementissimum exspectans responsum.

Sacra^mae^ Caesareae et Regiae M^tis^ V^rae^

Demissa ancilla
Petrasconis quondam Vayvodae
Relicta Vidua Anna R.

In dorso, manu Officii: Ad Cameram Aulicam, die solle dieses Ihrer Kayserlichen Mt. in nächster Audienz fürbringen. Per Imperatorem 27. Aprilis 1629.

Expeditae 25. Iunii 1629. — 100 fl. Hofzahlambt.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 25.VI.1629, fol. 98.)

Notă. Alăturat se mai află alte cinci cereri — nedatate — ale văduvei lui Nicolae Petraşcu, aci omise, având acelaş cuprins şi anume: rugăminte de a i se achita restanţa pensiei. Din una din aceste petiţii aflăm că datoria ei întrece suma de 6000 fiorini şi achitarea restanţei de 3019 fiorini s'a şi ordonat, dar nu s'a executat. Caracteristic e şi faptul că cererile numite nici nu s'au mai înregistrat de Camera Aulică care, lipsită de bani, nici de astădată nu i-a putut da Doamnei mai mult de 100 fiorini.

230.

Wien, 30 Mai 1629.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Interzice vânzarea sării turceşti şi ardelene în Ungaria.

De salis Turcici et Transylvanici interdictio.

Humiliter informamur in eius regni nostri Hungariae partes nonnullas magnam et plane notabilem salis Turcici et Transylvanici copiam usque huc advectam, ibidemque passim venalem expositam fuisse, immo etiamnum inibi locorum ita intellecto modo nemine penitus contra nitente practicari.

Cum autem eiusmodi advectio in praeiudicium nostri non leviter vergat, eoque minus toleranda sit, quod exinde proprii nostri salis in praedictum regnum nostrum Hungariae advecti venditioni omnis modus praecludatur: Idcirco, ne ex tali permissione maius damnum, quam hucusque compertum est, nobis inviatur, vobis hisce benigniter quoque mandamus, quatenus pro dicta omnis peregrini salis eo in regnum nostrum transportatione, venditioneque totaliter avertenda, vobis subiectis tricesimatoribus, aliisque officialibus nostris ad id deputatis, ut singuli eorum ad hoc diligenter attendant, nec tale quippiam in territoria sibi commissa a modo et posthac transferri, vel vero palam aut clanculum divendi patiantur, sed quoquo possibili modo inhiberi et impediri faciant, nomine nostro serio iubere velitis. Satisfiet in hoc benignae ac omnimodae voluntati nostrae.

(Arch. r. Hung. Budapest. Vol. 623, fol. 114.)

231.

Bucureşti, 4 Iunie 1629.

Alexandru Iliaş-Vodă către căp. Mihail Daniel de Vargyas.

Roagă să îngăduie pribegilor români de acolo să se întoarcă în Muntenia fără nicio îngreunare ori plată.

Generose domine amice et vicine nobis observandissime. Salutis prosperitate, benevolentiaeque nostrae praemissa commendatione.

Kegyelmedet, nekünk szomszéd atyánkfiát effelől kelleték levelünk által megtalálnunk. Minthogy értésünkre jütt, hogy

azoknak az szegény embereknek, az kik innet országunkból kibudostanak marhájokkal, juhaikkal, gyermekekkel és hogy most az országba házokhoz akarnának jünni és hogy Kegyelmedtűl nem lehet szabad utjok és hogy tartóztatja Kegyelmed őket, és hogy minden marhájoktul sarczoltatja Kegyelmed őket, és hogy minden személytűl, gyermektűl is vámot akar Kegyelmed venni, ők penig szegények azért akarnának házokhoz jünni, hogy az juh-dézmát megadnák, az mely az Hatalmas császár számára vagyon; Kegyelmedet azért szeretettel requiráljuk, hogy Kegyelmed affélét ne cselekedjen - - -, hanem Kegyelmed békével bocsássa őket országunkban házokhoz jünni minden bántás nélkül. Ne kel[lessé]k ő Felségét efféle aprólékos dologbul megtalálnunk. De caetero D. V^ram^ Generosam feliciter valere desideramus.

Datum Bukuresti, die 4. Iunii. Anno 1629.

Generosae D. V^rae^ benevolus

Iѡ Алеѯандрꙋ воевод

P. S. Mely dolognak inquirálására és bizonyoson megtudására ez mü meghitt bojerunkat, Paleologa Logofetet Kegyelmedhez küldettünk és mindeneket, az kit Kegyelmednek fog mondani, Kegyelmed bizonyoson elhigyje.

Adresa nevizibilă, fiind lipită o hârtie peste ea.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am fost nevoiţi să cercetăm pe Domnia Ta ca pe fratele nostru învecinat pentru aceasta. Fiindcă a ajuns la cunoştinţa noastră că acei sărmani oameni, cari au pribegit de aici din ţara noastră cu averile, cu oile şi cu copiii şi cari acum vreau să vină acasă în ţara lor, nu pot avea drum slobod din pricina Domniei Tale, că-i opreşte Domnia Ta şi că le ia Domnia Ta toate averile şi că vrea Domnia Ta să ieie vamă dela fiecare persoană şi dela copii, iar ei săracii de aceea vreau să vină la casele lor, ca să deie dijma oilor, care este pentru puternicul împărat; de aceea rugăm pe Domnia Ta cu dragoste, să nu facă Domnia Ta astfel de lucruri, ci să-i sloboadă Domnia Ta să vină în pace în Ţară la satele lor, fără nicio bântuială. Să nu fim nevoiţi să căutăm pe Maiestatea Sa pentru astfel de lucruri mărunte.

P. S. Pentru cercetarea şi aplicarea sigură a acestui lucru am trimis la Domnia Ta pe boierul nostru fruntaş Logofătul Paleolog şi să le creadă Domnia Ta toate cele ce va spune Domniei Tale.

232.

Wien, 23 Iunie 1629.

Ambasciator Pietro Vico către dogele Veneției.

Principele Gabriel Bethlen primind ordin dela Poartă să se unească cu Cantemir împotriva lui Sahin Gherai, principele Moldovei a primit acelaşi ordin, dar s'a scuzat că nu-şi poate părăsi țara.

Di Polonia minore avvisano che Gabor Bethlen con quindeci mille combattenti si trovi a' confini di quella provincia a dispositione del Turco, anzi dicono che tenga ordine del gran Signore di passarsene in Valacchia et quivi unitosi con dodici mille Turchi inviati già alla riva del Danubio, vada in aiuto di Cantamiro contro Sahin Geray, che se ne sta tuttavia in campagna con li Cosacchi; ma dovendo per andare a quella impresa passare dentro il Regno, moltissimi Polacchi che hanno i proprii beni in quelle bande, andavano con gran diligenza raccogliendo le loro genti per opporsegli et impedirle il passaggio et ogni altro tentativo.

Il principe di Valacchia parimenti ha havuto dalla Porta il medesimo ordine, ma si va escusando, et si crede che non vorrà in modo alcuno moversi a questo soccorso, sì per non contrariare all' obligo che ha con Polacchi, come anco per trovarsi nel suo stato buon numero di gente alla difesa in caso di violenza; etc.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

233.

Wien, 18 August 1629.

Ambasciator Pietro Vico către dogele Veneției.

Husain paşa stă la hotarele Moldovei hotărît să gonească pe principele de acolo, bănuit că are înțelegere tainică cu Tătarii şi Leşii.

Di Russia scrivono che a' confini di Valacchia si trovi Ussain bassà con[buon]nervo di gente et che ne va ammassando dell'altra di Moldavia et de' paesi vicini per andare a spogliare della Valacchia quel Vaivoda già sospetto alla Porta di secreta adherenza al Sahin Gerai et a' Cosacchi, dopo che egli è stato fatto Nobile polacco, et che dai Turchi fosse stato richiesto il Gabor a congiungere le sue forze col sudetto Bassà, ma che egli non si sia mosso detenuto dalla infermità incurabile, quale si conferma habbi a levarle presto la vita.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

234.

Iaşi, 28 Septemvrie 1629.

Alexandru-Vodă Coconul către principele Gabriel Bethlen.

Il salută cu prilejul înscăunării sale. Ştiri despre oştile Turcilor şi ale Leşilor dela graniţa ţării. Barnovschi-Vodă a fost bătut la Hotin de Vistierul Lupu, aşa că a rămas numai cu cumnatul său, Nicoriţă hătmanul.

Serenissime Princeps ac Domine, domine patrone. Pater nobis summis cum obsequiis colendissime.

Servitiorum nostrorum addictissimam paratissimamque commendationem. Az Szent Isten Fölségednek egiszséges hosszu élettel való boldog szerencséjét megadván, tartsa meg jó egiszségben. Mivel az minden fejedelemségeknek gondjokviselő, kegyelmes Istenünk, ki minekünk is megtartó kegyelmes vezérünk, hatalmas császárunk, minekünk kegyelmes urunk finyes szerencséjével die 22. mensis Septembris Istenben elnyugodt szerelmes atyánk fejedelmi birodalmának székit kezünkben adván, bennünköt országunkban szerencsésen behelyheztetett; lévén helyünkben, hosszu üdőt várakozásnak mulatságával nem akarván várnunk, innen is jövetelünk, érkezésünk felől akartuk Fölségedet tudósitanunk, kivánván Istentől, hogy ez fiui levelünk Fölségedet kedve szerint való jó egiszségben találhassa, ki minekünk is legyen örömünkre.

Igen hosszu, bő irásunkkal nem akarván Fölségedet terhelni, hanem bizonyos uj hireinkkel is akartuk Fölségedet certificálni, tudniillik ez elmult napokban az kapitány basa ő Nagysága lévén az Fejér tengeren, az kozákság az Fekete tengerrül kiütöttenek az szélekre, kik nem kevés kárt tettenek; amelyre való képest mostanában Galga szultán Kantameri Mursával együtt mintegy nyolczvanezer válogatott tatárral ez elmult die 24. mensis Septembris a mi országunk határánál Lengyelországra által költöztenek, az Neszter vizén. Mire adja Isten bemeneteleknek végét, ez napokban hirünkkel leszen, melyet Fölségednek hirével akarunk adni mennél hamarébb. A mi azt illeti az Podoliára rendeltetett generalis az oroszországi herczeg ő Nagysága is bizonyos csomó válogatott haddal vigyázásban vagyon. Chmelniczki is pedig jó készséggel éjjel nappal készen vagyon, az Visnioviczki herczeg is alá érkezett az generalishoz. Bernoszki vajda felől is Fölségednek azt irhatjuk, hogy még Hotinban vagyon, kinek aminemü hada mellette volt, azokot egy Viszter Lupul nevü bujérunk körülfogván igen

megverte, ugyannyira, hogy mostan harmincz avagy negyven emberénél több nincsen vele; az bujérok is, kik vele voltanak, mind mellettünk vadnak, hanem az sógora Nikoricza Hatman maradott mellette. Mostan emberünköt küldtök hozzája, végére akarván menni, mit akar, hogyha ki nem akarna menni, hatalmas császárunknak megjelentvén, Fölséged kegyelmes gondviselő urunk, szerelmes atyánk lévén, fiui devotiónknak affectussából elhivén azt, hogy minekünk az Fölséged atyai gondjaviselésének kiterjedett szárnya megromolhatatlan oszlopunk, reménségünknek fölállatásában is erős szögünk lévén, hatalmának fejedelmi ereje által magunkat meg akarjuk oltalmazni ellene. Mi választ hozzon emberünk tüle, Fölségednek azt is értésére adjuk. Tartsa meg Isten Fölségedet örvendetes jó egiszségben boldogul.

Datum in oppido nostro Iassvassar, die 28. mensis Septembris. Anno 1629.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Servitor addictissimus et filius obediens

Іѡ Ѧлеѯандрꙋ воевод

Intitulatio: Serenissimo principi, ac domino d[omino] Gabrieli, Dei gratia Sacri R[omani im]perii, Transilvaniae principi, part[ium reg]ni Hungariae domino, Sicu[lorum comiti] ac Opoliae Ratiboriaeque duci etc. Domino, domino patrono, patri nostro summis cum obsequiis colendissimo.

In dorso: Moldavi 6. Octobris 1629 praesentatae Vasad. Rescriptum 9. Octobris.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Com. Iosephi Kemény.)

Trad. Dăruind Dumnezeu Maiestăţii Tale noroc fericit cu viaţă lungă, să o ţină în bună sănătate. Fiindcă Dumnezeu cel milostiv, purtătorul de grijă al tuturor domniilor, care dându-ne în mână prin norocul strălucit al milostivului nostru conducător, al puternicului împărat, al Domnului nostru milostiv, scaunul voevodal în ziua de 22 a lunii Septemvrie, al iubitului nostru tată răposat în Domnul, ne-a putut aşeza cu noroc în ţara noastră; fiind la locul nostru, nevoind să aşteptăm trecerea unui timp mai îndelungat, am vrut să înştiinţăm şi de aici pe Maiestatea Ta despre venirea şi sosirea noastră, poftind dela Dumnezeu ca această scrisoare de fiu să poată găsi pe Maiestatea Ta în bună sănătate după voia Maiestăţii Tale, care să ne fie şi nouă spre bucurie.

Nevoind să fim povară pentru Maiestatea Ta prin o scrisoare prea lungă şi amănunţită, totuşi am vrut să înştiinţăm pe Maiestatea Ta şi despre ştirile noastre cele nouă; adică în zilele trecute Măria Sa căpitan-paşa fiind pe Marea Albă, Căzăcimea a năvălit de pe Marea Neagră asupra marginilor, cari n'au făcut puţină pagubă; potrivit acesteia, acum sultanul Galga împreună cu Mârza Kantemir cu vre-o 80.000 de Tătari aleşi au trecut apa Nistrului în trecuta zi de 24 Septemvrie la hotarul ţării noastre, în Polonia. Când va pune Dumnezeu sfârşit intrării lor, vom primi zilele acestea veşti pe cari vrem să le dăm de ştire Maiestăţii Tale cât mai curând. In ce priveşte pe generalul trimis în Podolia şi Măria Sa principele rus este de veghe cu o grămadă de oaste aleasă. Şi Chmelniczki este gata ziua şi noaptea, a sosit la generalul şi principele Wisnioviecki. Putem scrie şi despre voevodul Barnoschi, că este încă în Hotin; oastea pe care o avea împrejurul său, împresurând-o boierul nostru cu numele Vistierul Lupu, a bătut-o, încât n'are cu el acum mai mult de 40—50 de oameni; şi cari au fost cu el, sunt toţi alături de noi, dar cumnatul său, Hatmanul Nicoriţă, a rămas lângă el. Acum am trimis la el pe un om al nostru, pentru a lămuri ce vrea, dacă n'ar vrea să iese, raportând aceasta puternicului împărat, Maiestatea Ta fiindu-ne domnul nostru milostiv purtător de grijă şi tată iubitor, crezând prin arătarea bunătăţii noastre de fiu că aripa întinsă a purtării de grijă milostivă a Maiestăţii Tale este pentru noi stâlp care nu poate fi stricat, având şi încrederea puternică în nădejdea noastră despre care o asigurăm, vrem să ne ocrotim împotriva lui prin forţa de principe a puterii Sale. Dăm de ştire Maiestăţii Tale şi răspunsul pe care-l aduce omul nostru dela el. Dumnezeu să ţină pe Maiestatea Ta fericit în bună sănătate îmbucurătoare.

235.

Bucureşti, 29 Septemvrie 1629.

Alexandru Iliaş-Vodă către principele Gabriel Bethlen.

Felicitări că s'a restabilit după boală. Ştiri despre Tătarii cari au pornit împotriva Poloniei şi altele dela Poartă.

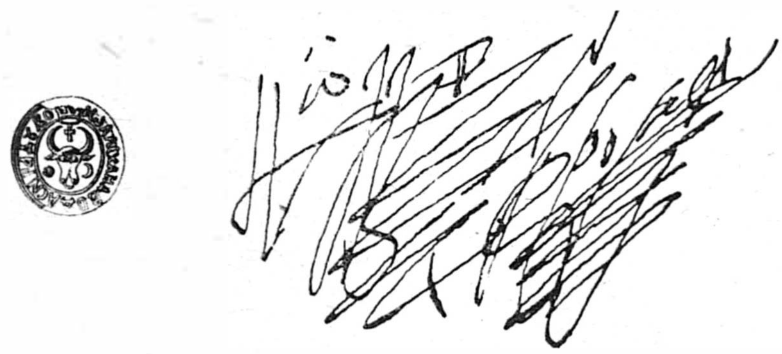
Ser^{me} princeps, domine nobis summis cum obsequiis colendissime.

Salutis prosperitatem servitiorumque nostrorum paratissimam commendationem.

Iuszoff aga, az Felséged magas személyétűl ide hozzánk Bukurestre 25 Septembris érkezett és nekünk az Felséged m. személye felől örvendetes hirt hozott. Ugy mint, hogy az Ur Isten felséged m. személyének beteges állapatjábul könnyebbséget adott, melyet kedves szivvel hallottunk és örvendeztünk. Akartuk azért mi is levelünk által is Felséged m. személyének egészséges állapatját meglátogatnunk és örvendeznünk, és az minemű hireink Tatárország felől is vannak Felséged m. személyének szeretettel értésére adnunk. Felséged m. személyének azt irhatjuk, hogy Kantimir és Galga szultán mintegy 80 ezer emberrel Lengyelországra mentenek. Az portárul, hála legyen az Ur Istennek, minden jó csendes, békességes állapatunk. Ezután is, ha valahonnan oly bizonyos hireink érkeznek Felséged m. személyének szeretettel értésére adjuk. Felséged m. személyit mi is szeretettel kérjük, hogy Felséged méltóztassék bennünket egészséges állapatjárul tudósitanunk. Melyet Istentűl Felséged m. személyének szeretettel kivánunk. Tartsa az Ur Isten Felséged m. személyét boldogságos hosszu életben sok esztendeig meg.

Datum Bukuresti, die 29. Septembris. Anno Virginei partus 1629.

Serenitatis V^rae obsequentissimus servire paratissimus

In dorso: Transalpinensi recepi 10. 8-bris. Várad 1629. Rescriptum 12.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Com. Iosephi Kemény.)

Trad. Aga Iusuff a sosit dela înalta persoană a Maiestăţii Tale aici la noi în Bucureşti la 25 Septemvrie şi ne-a adus ştire îmbucurătoare despre înalta persoană a Maiestăţii Tale. Anume că Domnul Dumnezeu a dat uşurare în starea de boală a înaltei persoane a Maiestăţii Tale, ceea ce am auzit cu inimă bucuroasă

şi ne-am veselit. De aceea, am voit şi noi să cercetăm prin scrisoare starea sănătăţii înaltei persoane a Maiestăţii Tale şi ne-am bucurat, şi ştirile pe cari le avem din partea Ţării Tătarilor, le dăm cu dragoste spre ştirea înaltei persoane a Maiestăţii Tale. Putem scrie înaltei persoane a Maiestăţii Tale că Kantimir şi sultanul Calga au mers asupra Poloniei cu vre-o 80.000 oameni. Slavă lui Dumnezeu, din partea Porţii starea noastră este bună, liniştită şi paşnică. Şi după aceasta, dacă primim de undeva ştiri sigure, le dăm cu plăcere de ştire înaltei persoane a Maiestăţii Tale. Şi noi rugăm cu dragoste înalta persoană a Maiestăţii Tale, să binevoiască Maiestatea Ta să ne vestească şi pe noi despre starea sănătăţii. Pe care o poftim cu dragoste dela Dumnezeu pentru înalta persoană a Maiestăţii Tale. Dumnezeu să ţină înalta persoană a Maiestăţii Tale în viaţă lungă, fericită, ani îndelungaţi.

236.

Bucureşti, 16 Octomvrie 1629.

Senatorul George Apafi către principele Gabriel Bethlen.

Audienţa senatorului la Alexandru Iliaş-Vodă. Ştiri din Moldova despre noul Domn, Alexandru Coconul şi antecesorul său Miron Barnovschi-Vodă refugiat la Hotin.

Az én eddég való késedelmes utamnak oka semmi nem egyéb, Kegyelmes Uram, hanem Házi János uramnak nagy betegsége mia egy néhány nap kellett napolnom, mostan is bizonyára vékony állapattal vagyon.

Mi 14. die 8-bris juttunk ide Bukurestre, és más nap voltunk szemben az vajdával... Parancsolta vala Felséged moldvai állapatokrul, ha mit érthetnék, irnék. Az uj vajda székiben, az másik vajda Hutinban ment század magával, de nem ellenségképpen, hanem várja — az az hire itt — az tatárok táguljanak Lengyel országbul; el megyen, azt mondta, nem támad soha urának gyermekére. Az kozákok erőssen vitézkednek az vizen, és járnak jó szerencsékkel, sőt magok beszéllik némely törökök, el nyertek volna 3 gályát a' töröktűl.

Az havasali vajda mostan bántás nélkül vagyon országában, de a' nagy adó mia igen pusztul országa; immár annyiban jutott mostan, akarván bennünk postalovakon elébb vinni, az koldusok lovát is akarják vala be fogatni, kit én nem tudtam, ki menvén

alá, előmben egy falka boert külde, akarék nekik adni alamisnát, ugy mondák, nem kell pinz, de inkább lovakat adnám meg.

Immár Isten ő Felsége velünk levén, akarunk ma 16 Octobris indulni innet Bukurestrül; etc.

(Arch. Comitum Teleki. Budapest. Missiles 233. Concept.)

Trad. Milostivul meu Domn, pricina drumului meu întârziat până acuma nu este alta ci că am fost nevoit să zăbovesc câteva zile din pricina boalei grele a Domnului Ioan Házi, şi acum se găseşte într'o stare destul de slăbită.

Noi am sosit aici în Bucureşti în 14 Octomvrie şi a doua zi am fost în faţa voevodului... A poruncit Maiestatea Ta să scriu dacă aflu ceva despre stările din Moldova. Voevodul cel nou e în scaun, celălalt Vodă s'a dus la Hotin cu o sută de ai săi, dar nu ca duşman ci aşteaptă — aşa e vestea aici — ca Tătarii să plece din Polonia; aşa a spus că pleacă, nu atacă nici odată pe fiul Domnului său. Cazacii se luptă vârtos pe apă, şi umblă cu noroc bun, spun chiar nişte Turci că au câştigat trei galere dela Turci.

Voevodul din Ţara-Românească este acum fără supărare în ţara sa, dar ţara i se pustieşte foarte din pricina dării celei mari; a ajuns acum până într'atâta că voind să ne ducă mai departe pe cai de poştă, au vrut să prindă la ham şi caii cerşetorilor, ceea ce eu n'am ştiut; ieşind, au trimis înaintea mea o ceată de boieri, am vrut să le dau prin boieri pomană, dar au spus că n'au nevoie de bani, mai bine le-aş da caii înapoi.

Acum fiind cu noi Domnul Dumnezeu, vrem să plecăm azi la 16 Octomvrie de aici din Bucureşti; etc.

237.

Iaşi, 26 Octomvrie 1629.

Dimitraşcu Logofătul către principele Gabriel Bethlen.

Se plânge de fostul Domn care nu s'a arătat prietenos faţă de Bethlen şi urmărea pe boieri când afla că trimit vreo scrisoare în Ardeal. Acum însă venind Alexandru Coconul, el se arată cu toată bunăvoinţa faţă de dânsul şi îl roagă să-i fie şi principele favorabil la Poartă.

Ser[me] princeps Domine, domine mihi clementissime. Humillimam servitiorum meorum in gratia Ser[mi] V[rae] oblationem. Az Uristentől Fölségednek egészséggel való hosszu életet kivánok megadatni.

Minthogy az én kegyelmes Uram ő Nagysága látván, hogy Fölséged méltóságos fejedelmi személye eleiben küldötte szolgáját, ez alkalmatossággal levén alázatos szolgája Fölségednek, akartam én is méltóságának fejedelmi személyét ez levelemmel látogatnom. Mivel eleitől fogván ez itt levő fejdelmeknek szolgálatjában levén foglalatos mostani kegyelmes uramnak is szerelmes Istenben kimult atyjánál is [1] ez mostani tisztemben voltam, kimulása után, amikor Bernoszki vajdának [2] rendelte volna Isten az ittvaló fejedelemséget, ő Nagyságának igaz szolgája levén Fölségedhez küldött vala ki követségen némely javára nézendő dolgainak végett, (ki nekünk is elömenetelünkre vezet) amely dolgot remélek vala, hogy ő Nagysága is állhatatosan megtart mind végig; de nem tudhatom micsoda reménség táplálhatta azüdő alatt más nemzetségnek kedvejért Fölséged jó akaratját megvetvén kötötte barátságát, ki miatt mind ő Nagysága s minden böcsületünkben Fölséged fejedelmi méltóságának személye előtt megcsorbásittattunk, amelyet amig él is meg fog bánni; fejedelemségének idejében pedig minekünk bujérinak annyi szabadságunk nem lehetett, hogy Fölségednek avagy Fölséged után való levő országbelieknek csak egy cedulát is irhattunk volna, mindéltig suspicióban voltunk előtte, tanácsunkat nem fogadván, a maga elméjének szabad nyargaló szerencséjén ülvén ugy cselekedett mind magával s mind mivelünk, hogy most is keservesen nézzük országunknak fogyatkozását.

Immáran az Uristen [kegyelméből] Hatalmas császárunk ez mostani kegyelmes uramnak adván szerelmes atyjának székit, [3] kinek örülünk minnyájan, Fölségednek ő Nagysága után én is alázatos szolgája levén, parancsoljon kegyelmesen, amire elégséges leszek azon igyekezem, hogy az én alázatos szolgálatomban fogyatkozást ne találjon. Fölségednek alázatosan könyörgök pedig, hogy ami kegyelmes urunkhoz ő Nagyságához minden atyai kegyelmességének szeretetét mutassa, mind Hatalmas császárunk Fényes Portáján mindenek ellen, mind pedig mások ellen is kegyelmes oltalmunk .legyen, mivel elhigyje Fölséged, hogy ez mostani tatárok kijövetele miatt is nagy fogyatkozásban vagyunk. Sokaknak kedveket hogy ha nem keresheti kegyelmes urunk, mostani vajdánk ő Nagysága, tudjuk, hogy reánk törnek; de amig Isten Fölségedet élteti, Fölséged kegyelmes reménységünk.

---

[1] Radu Mihnea-Vodă, pomenit ca mort.
[2] Miron Barnovschi Movilă-Vodă.
[3] Alexandru Coconul-Vodă.

Tartsa meg az Uristen kegyelmes uram Fölségedet jó egészségben boldogul.

Datum Jasuasar, die 26. mensis Octobris. Anno 1629.

Ser^mae^ Cels. V^rae^ servitor devotissimus

Dimitrasko Logoffet.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Ser-me etc. Poftesc să deie Dumnezeu Maiestăţii Tale viaţă lungă cu sănătate.

Văzând Măria Sa Domnul meu milostiv că Maiestatea Ta şi-a trimis sluga înaintea Măritei persoane a Voevodului, fiind cu acest prilej sluga plecată a Maiestăţii Tale, am voit să cercetez prin această scrisoare a mea persoana înaltă a Măriei Tale. Fiind ocupat dela început în slujba principilor de aici şi la tatăl, adormit în bunul Dumnezeu, al milostivului meu domn de acum am fost în această slujbă, după adormirea sa, când Dumnezeu a rânduit domnia de aici voevodului Barnovski, fiind sluga adevărată a Măriei Sale, m'a trimis în solie la Maiestatea Ta, pentru nişte lucruri spre folosul Maiestăţii Tale (cari duc şi spre propăşirea noastră) pe care lucru am nădăjduit că şi Măria Sa îl va păstra stăruitor până la sfârşit; dar nu ştiu ce nădejdi l-au putut îndemna, în vremea aceea de dragul altor neamuri, lăpădând bunăvoinţa Maiestăţii Tale şi prietenia legată, din care pricină cinstea Măriei Sale şi a noastră a fost ştirbită înaintea persoanei Maiestăţii Voastre de Principe, ceea ce va şi bănui, cât trăeşte; iar în timpul domniei lui noi boierii n'am putut avea nici atâta libertate, ca să putem scrie Maiestăţii Tale sau după Maiestatea Ta celor din acea ţară nici măcar un răvaş; totdeauna am fost în bănuială înaintea sa, neprimind sfatul nostru, călărind totdeauna pe norocul slobod al minţii sale, aşa s'a purtat cu sine şi cu noi că acum privim cu amărăciune scăderea ţării noastre.

Acum, din mila lui Dumnezeu, Puternicul împărat dând Domnului meu milostiv de acuma scaunul iubitului său tată, pentru care ne bucurăm toţi, fiind şi eu, după Măria Sa, sluga plecată a Maiestăţii Tale, să porunceşti milostiv, mă voiu sili cât voiu putea, ca să nu găseşti scădere în slujirea mea plecată. Insăşi mă rog cu plecăciune Maiestăţii Tale, ca să arate Maiestatea Ta toată dragostea milostivirii părinteşti Măriei Sale Domnului nostru milostiv, atât la Strălucita Poartă a puternicului împărat, cât şi împotriva altora să ne fie scut milostiv, căci să creadă

Maiestatea Ta că şi din pricina ieşirii de acum a Tătarilor suntem în mare scădere. Dacă Măria Sa Voevodul de acum, domnul nostru milostiv, nu poate căuta voile multora, ştim că se năpustesc asupra noastră; dar până ţine Dumnezeu pe Maiestatea Ta, Maiestatea Ta este nădejdea noastră milostivă. Dumnezeu să ţină pe Maiestatea Ta, Domnul meu milostiv, în bună sănătate, fericit.

238.

Iaşi, 26 Octomvrie 1629.

Hatmanul Bartolomei Minetti către principele Gabriel Bethlen.

Salutându-l îi comunică ştiri despre înfrângerea suferită de Tătari în Polonia şi despre marile prădăciuni făcute de ei în Moldova.

Ser[me] princeps domine, domine mihi clementissime.

Humillimam servitiorum meorum in gratiam Ser[tis] V[rae] oblationem. Az szent Isten Fölségedet kegyelmes uramot jó egiszségben hosszu ideig boldogul tartsa meg.

Az én kegyelmes uram ő Nagysága küldvén emberét az Felséged méltóságos személyi eleiben, tudván, hogy a mikor Istenben elnyugodt kegyelmes uram Ráduly vajdától követséget viseltem volna Felségedhez, én hozzám méltatlan, alázatos szolgájához felséged igen nagy kegyelmességét mutatta, nem akartam elhalasztani, hanem ez alázatos levelemmel én is Felségedet, kegyelmes uramot akartam találnom, kenyörögvén azon, hogy Felséged annak utánna is el ne felétkezzék; hanem kegyelmesen parancsoljon, az én kegyelmes uram, az vajda ő Nagysága után valamire elégségséges leszek Felségednek alázatosan igyekezem szolgálni. Tartsa meg Isten Felségedet örvendetes jó egészségben boldogul.

Datum in Jászvásár, die 26. Octobris. Anno 1629.

Serenitatis V[rae]

Servitor devotissimus
Bartollomeo hatman mpr

P. S. Felségednek irhatom, hogy Galga szultán igen szerencsétlenül járt Lengyelországban, ugy annyira, hogy az maga hadában ugyan felesen vesztenek el, az maga onokája is az szultánnak elveszett. Kantameri basának és Kotluza murzának lehetett valami kevés nyeresége, de ők is igen nagy kárt vallottanak az hadakban; Kantamerinek a maga [testvére] is elveszett.

Visszatértekben az vajda ő Nagysága országában igen nagy kárt tettenek, a mint Felséged derekasabban eszében veheti az ő Nagysága, az vajda leveléből.

Pecete anulară, aplicată în ceară de lac neagră.

(Muz. Ard. Cluj. Collectio Com. Iosephi Kemény.)

Trad. Ser[me] etc. Dumnezeu Sfântul să ţină pe Maiestatea Ta, Domnul meu milostiv, în bună sănătate, vreme îndelungată, fericit.

Măria Sa Domnul meu milostiv, trimiţându-şi omul înaintea măritei persoane a Maiestăţii Tale, ştiind că atunci, când am fost în solie la Maiestatea Ta din partea lui Radu-Vodă, Domnul meu milostiv răposat întru Domnul, Maiestatea Ta a arătat mare milostivire faţă de mine, sluga nevrednică şi plecată a Maiestăţii Tale, n'am vrut să amân, ci am căutat să cercetez şi eu pe Maiestatea Ta, Domnul meu milostiv, prin această scrisoare supusă a mea, rugându-mă ca Maiestatea Ta nici după aceasta să nu mă uite; ci să-mi poruncească milostiv, după milostivul meu Domn, Măria Sa Voevodul cât îmi va fi cu putinţă, mă silesc să slujesc cu supunere Maiestăţii Tale. Dumnezeu să ţină pe Maiestatea Ta, fericit, în sănătate bună şi îmbucurătoare. Datum etc.

P. S. Pot scrie Maiestăţii Tale că sultanului Calga i-a mers foarte rău în Polonia, încât a pierdut jumătate din oastea sa, a pierit şi nepotul sultanului. Paşa Kantemir şi Mârza Kotluza au putut avea ceva câştig mic, dar au suferit şi ei pagubă mare în oşti: lui Kantemir i-a murit şi fratele. La întoarcerea lor au făcut pagubă mare în ţara Măriei Sale Voevodului, precum va putea înţelege mai bine Maiestatea Ta din scrisoarea Măriei Sale Voevodului.

239.

Oradea, 1 Noemvrie 1629.

Principele Gabriel Bethlen către soţia lui Marcu-Vodă, Drusiana Bogáthi.

Legat testamentar de bani şi argintărie pe seama ei.

Marko Vaydáné Aszszonyomnak: Öt száz aranyat No. 500. Két száz tallért No. 200. Három száz forint garas pénzt fl. 300. Egy kis mosdó medencze korsóstól No. 1 marcarum 9, pisetarum 14. Nyolcz aranyas czapapohárt No. 8 m. 7 p. 3.

(Mus. Nat. Budapest. Arch. Rákóczi-Aspremont. Caps. 14 fasc. 2 No. 13.)

Trad. Doamnei soţiei lui Marcu-Vodă: cinci sute galbeni. No. 500. Două sute de taleri. No. 200. Trei sute fiorini groşi fl. 300. Un mic lighean pentru spălat cu urcior. Opt pahare aurite acoperite cu piele de rechin.

Notă. Moartea principelui Gabriel Bethlen (în Alba-Iulia în ziua de 15 Noemvrie 1629) a fost jalnică şi lui Gavrilaş Movilă-Vodă. Nu numai pentrucă i-a fost întotdeauna binevoitor în timpul pribegiei sale din Ardeal, dar şi din motive materiale. S'a întâmplat anume că Bethlen făgăduindu-i că-l va introduce din nou în scaunul domnesc din Ţara-Românească cu consimţimântul Porţii otomane, Gavrilaş-Vodă a dat principelui pentru această a sa făgăduială un inel cu un diamant «şlefuit în formă de tablie» şi aşa de mare încât — după mărturia senatorului Sigismund Kornis — el nu avea pereche decât în coroana împărătească a lui Rudolf II.

Inelul l-a primit Bethlen cu mare bucurie, deoarece, «promoţiunea» voevodului muntean la Poartă o evalua egală cu o sumă de 40-50,000 fiorini de distribuiţi în bacşişuri şi plocoane. Invoiala lor suna de altfel aşa ca la caz de reuşită Gavrilaş-Vodă să-i întoarcă banii numiţi, iar inelul să rămână al principelui în semn de recunoştinţă pentru ostenelile sale depuse în interesul său. Dacă însă treaba lui Gavrilaş-Vodă n'ar reuşi, atunci el va avea dela Bethlen o danie de moşie corespunzătoare valorii inelului. Din păcate, principele Bethlen n'a fost ascultat de deregătorii Porţii otomane, cu toate încercările sale repetate şi a murit chiar fără să fi putut îndestula pe Gavrilaş cu moşia făgăduită.

Aşa fiind, după moartea lui Bethlen, Gavrilaş-Vodă rugând să intervină pentru dânsul ca martori trei magnaţi: contele Ştefan Bethlen, Francisc Mikó şi Andrei Kapy — prieteni vechi d'ai săi care cunoşteau inelul — s'a înfăţişat împreună cu ei la văduva principelui decedat, Caterina de Brandenburg, cerându-i inelul. Aceasta fiind gata a-i îndeplini cererea dreaptă, i-a şi prezentat un inel, scos din lădiţa ei de scumpeturi. Dar — în ciuda tuturor de faţă — inelul nu era al lui, cu toate că principesa susţinea că inel mai mare nu posedă. Magnaţii au adeverit declaraţia solemnă a lui Gavrilaş-Vodă, cum că diamantul inelului său era mai mare şi mai deschis decât acel prezentat de principesă şi despre această constatare au şi dresat un certificat oficial în ziua de 7 Decemvrie 1632.

Văduva lui Bethlen, părăsind peste puţin Ardealul, s'a oprit deocamdată în Pozsony. In drum spre acolo, a încredinţat pe Gavrilaş Movilă în scris (în 20 Mai 1634) că îl va îndestula îndată ce se va întoarce în casa sa din Tokaj. Ştefan Csernátoni, advocatul lui Gavrilaş-Vodă şi a fratelui său Ioan Movilă, nefiind însă mulţumit cu această simplă scrisoare a principesei, s'a înfăţişat la Capitlul din Pozsony, sechestrând preţul inelului din averea văduvei avere moştenită dela Gabriel Bethlen.

Afacerea delicată s'a tărăgănit însă din vădita rea credinţă a văduvei, dela care fraţii Movileşti — ca păgubaşi — abia după doi ani (în 10 Ianuarie 1636) au putut obţine la Viena, o declaraţie în urma intervenţiei Curţii Imperiale, cum că restituirea inelului ori a contravalorii lui va depinde de hotărîrea comisiei arbitrale care se va întruni în această chestiune la Eperjes în ziua de 2 Mai viitor.[1] Acolo fiind ascultat şi Kornis, a mărturisit că cunoaşte bine inelul, despre care Gavrilaş îi spusese că l-a cumpărat cu 10.000 fiorini ori taleri.[2]

[1] Rezumat pe baza celor 7 acte publicate de Alexandru Szilágyi în *Történelmi Tár* din 1882 p. 476—481.

[2] Chestionarul afacerii datat eronat 1634 e publicat în Báró *Radvánszky* Béla : Bethlen Gábor fejedelem udvartartása (Budapest, 1888) p. 313—5.

240.

Alba-Iulia, 20 Fevruarie 1630.

Comitele Andrei Kapy către Gavrilaş-Vodă Movilă.

Act de schimb prin care Kapy îşi schimbă satul Kis Kereki din comitatul Bihor cu satul Oláh Lugas tot de acolo.

Én Kapy András ugyan Kapy, Colosvármegyének fő Ispánnia, és Aszszonyunknak ő Felségének[1] Tanácsa etc. Adom tudtára az kiknek illik mindeneknek ez levelemnek rendiben, hogy én meg nyugodván az Tekintetes, Nemzetes és Nagyságos Mogyla Gabriel Vaidának, és az ő Kegyelme szerelmes házas társának, az Tekintetes, Nemzetes és Nagyságos Zoliomi Ersebeth Aszszonnak eddig meg mutatott és ennekutánna is meg mutatandó jó akaratjában és atyafiuságokban, végeztem ő Kegyelmekkel ilyen formán, hogy az mely Bihar vármegyében levő Kis Kereki nevü falucskát még ennekelőtte hugom Aszszony Zoliomi Ersebeth Aszszony ő Kegyelme énnekem kötött volt özvegykorában, ugyan azon falut most ő Kegyelmek énnekem per manus kezemhez bocsátják és in perpetuum énnekem és maradékimnak irrevocabiliter conferálják, minden egész hasznaival és akar mi névvel nevezendő jovaival, ugy mint mezejével, szántó földeivel és minden hasznaival, melyet Captalanban is hasonlóképpen tartozzék fatealni sub poena calumniae, valamikor kévánom; arról való leveleit és minden igazságit ugyan most kezemben adván. E converso penig én is az mely Oláh Lugas nevü falujokat ő Kegyelmeknek Bihar vármegyében levőt és Sólyomkőhöz tartozót bizonyos summában magok impignoratiojából birok, azon falut pinz nélkül minden határival, mindennemü jovaival, örökségével együtt per manus ő Kegyelmeknek viszsza engedem és bocsátom. És annak felette, valaminemü dologban tudok, az én tehetségem szerint, mind Aszszonyunk ő Felsége előtt, s mind egyebütt, valahol és valamiben az én intercessióm, jó akaratom, segitségem és atyafiuságos szolgálatom kévántatik, minden igyekezetemmel és szándékommal az ő Kegyelmek hasznában és elömenetelekben törekedem, s az ő Kegyelmek hozzám való jó akaratját minden uton hasznoson igyekezem refundálni és meg tériteni. Mely dolognak nagyobb bizonságára és erősségére adtam ő

---

[1] Principissa Catharina Brandenburgensis, relicta vidua principis Gabriel Bethlen.

Kegyelmeknek ez jelen való levelemet, pecsétem és kezem irása alatt.

Datum Albae Juliae, die vigesima Februarii. Anno Salutis Millesimo, Sexcentesimo, Tricesimo.

(*L. S.*) Andreas de Kapy mpr

(Mus. Nat. Budapest. Arch. Rákóczi-Aspremont. Caps. 3 fasc. 4. No. 9.)

Trad. Eu Andrei Kapy de Kapy, fişpanul comitatului Cojocna şi sfetnicul Maiestăţii Sale Doamnei noastre etc. Dau de ştire tuturor cărora se cuvine, prin această a mea scrisoare, că eu liniştindu-mă în bunăvoinţa şi rudenia arătată până acum şi care va fi arătată şi de acum înainte de Cinstitul, de bun neam şi Măritul Gabriel Moghilă-Vodă şi a milostivei, iubitoarei sale soţii, a cinstitei, de bun neam şi măritei Doamne Elisaveta Zólyomi, am hotărît cu Domniile lor astfel, că sătucul Kis-Kereki aflător în comitatul Bihorului, pe care mi-l legase mai înainte Domnia Sa Doamna Elizaveta Zólyomi, în vremea văduviei sale, acelaş sat Domniile lor îl slobod în mâinile mele per manus şi îl conferă veşnic mie şi urmaşilor mei, cu toate veniturile lui şi cu toate bunurile lui numite oricum şi anume cu câmpurile, ogoarele şi toate veniturile lui, ceea ce de asemenea sunt îndatoraţi să o mărturisească şi în Capitlu, sub pedeapsa calomniei, oricând doresc; dându-mi acum toate actele şi drepturile acelui sat în mâna mea. In schimb, satul numit Oláh Lugas aflător în comitatul Bihor, ţinător de Sólyomkö, pe care îl stăpânesc pentru o anumită sumă ca zălog, pe acel sat îl îngădui iarăşi şi-l slobod per manus Domniilor lor, fără bani, cu toate hotarele, bunurile şi toate moştenirile. Şi pe deasupra, mă silesc cu toată râvna şi tot gândul meu în folosul şi propăşirea Domniilor lor, după puterea mea, atât în faţa Majestăţii Sale Doamnei noastre cât şi aiurea, oriunde şi în orice este dorită intervenţia, bunăvoinţa, ajutorul şi slujba mea frăţească şi mă silesc să refundez şi să răsplătesc pe toate căile cu folos bunăvoinţa Domniilor lor faţă de mine. Pentru mai mare credinţă şi tăria acestui lucru am dat Domniilor lor această scrisoare a mea, sub pecetea şi iscălitura mea. Datum etc.

Notă. Acte de acest fel tratând schimbări şi vânzări de moşioare desfăcute din corpul întinsului domeniu al cetăţii Sólyomkö, dresate în numele lui Gavrilaş-Vodă şi al soţiei sale ori procese iscate între ei şi vecinii lor se află în mare număr dintre anii 1625—1634 în arhiva sus citată, omise aci între altele şi pentru motivul că ele nu prezintă date însemnate din vieaţa privată şi pribegia în Ardeal a fostului Domn care de altfel stătea în legături de prietenie cu toţi oamenii de frunte ai ţării devenite patria sa adoptivă până la moarte.

241.

Clujmănâştur, 28 Fevruarie 1630.

Conventul de Cluj-Mănâştur către Elizaveta Zólyomi.

Adevereşte că soţia lui Gavrilaş-Vodă Movilă, Elizaveta Zólyomi a protestat în mod legal împotriva înstrăinării prin alţii a moşiilor Sfântu Gheorghe şi Valea, cari pe vremuri erau ale Doamnei Zamfira, a fetei lui Moisi-Vodă, la cari moşii Elizaveta Zólyomi însă are drept de proprietate parţială.

Testimonium de protestatione dominae Elisabethae Zólyomi, Gabrielis Mogila vaivodae Valachiae Transalpinae consortis, contra transactionem et compositionem super possessione Vingart per Franciscum Miko de Hidveg et Elisabetham Perneszi inter se factam.

Nos requisitores literarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio conventus monasterii Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra repositarum et locatorum ac aliarum quarumlibet iudiciariarum deliberationum legitimorumque mandatorum Serenissimi Sacri Romani Imperii et Transilvaniae principis etc. executores.

Memoriae commendamus per praesentes, quod Spectabilis ac Magnifica domina Elizabetha Zolyomi, Illustrissimi Gabrielis Mogilla vaivodae et perpetui haeredis terrae Valachiae Transalpinae consors coram nobis personaliter constituta, per modum solemnis protestationis, contradictionis et inhibitionis nobis secundavit in hunc modum: Quomodo ipsa certo et revera intellexisset, quod superioribus diebus in anno praesenti Millesimo sexcentesimo trigesimo Generosa domina Elizabetha Perneszi, Generosorum quondam primum quidem Iohannis Keserw de Gibart, expost Magnifici Iohannis Galfi de Kochard, demum vero Balthasaris Czèzeliczki de Zilvas relicta vidua cum Spectabili ac Magnifico Francisco Miko de Hidvegh inprimis huic regno, deinde ipsi domino regi Poloniae, tunc waivodae Transsilvaniae nobisque simul, quamdiu vixit, summa cum animi dexteritate, officiorumque integritate atque constantia exhibuit et impendit, porro quod Generosa etiam domina Saphira Moyszin, relicta dicti quondam Stanislai Nysoczky post mortem eiusdem mariti sui aliquoties pro viribus et facultatibus suis, ad varios et diversos usus publicos, arduasque regni necessitates sumptus nobis suppeditaverit totales et integras possessiones Zentgeorgh et Vallya vocatas, in comitatu Hwniadiensi

existentes habitas, quas praefatus quondam Stanislaus Nysoczky ex donatione et collatione Serenissimi quondam principis domini Ioannis Secundi, Dei gratia electi regis Hungariae etc. vita sua durante possedisset, quo tandem ex hac vita sublato, eaedem quidem per defectum seminis eiusdem ad praefatum Ser^mum^ regem Poloniae devolutae fuissent, sed a Sua Maiestate dictae dominae Zaphirae Moiszyn ac nobilibus Ioanni et Michaeli Keserw, filiis suis ab Egregio quondam Stephano Keserw, priori marito susceptis pro summa duorum milium et quingentorum florenorum aureorum ad tempus usque redemptionis, ex literis ipsius domini regis Poloniae superinde confectis et nobis in specie exhibitis, impignoratae fuisse dignoscuntur... super totali et integra possessione Vingart, pertinentiarumque eiusdem, omnino in comitatu Albensi Transilvaniae existenti habita, certam quandam compositionem et transactionem fecisset in praeiudicium et derogamen iurium ipsius protestantis, damnumque manifestum. Facta itaque huiusmodi protestatione eadem Elizabetha Zolyomi, eidem compositioni et transactioni dictae Elizabethae Perneszi cum praelibata persona factae in omnibus suis punctis, clausulis et articulis contradixit et reclamavit publice et manifeste coram nobis. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum feria quinta proxima post festum Beati Mathiae Apostoli. Anno praedicto Millesimo sexcentesimo trigesimo.

(Arch. r. Hung. Budapest. Arch. Conv. de Kolosmonostor. Protestatoria Z No. 2. Copia coaeva.)

242.

Istanbol, 28 Aprilie 1630.

Ambasadorul Mihai Tholdalagi către principele Ştefan Bethlen.

Ştiri despre numirea lui Moisi Movilă care a intrat azi în seraiul moldovean.

Semmi uj dolog nincsen az egy vajdaságnak megváltozásán kivül; azt is ezért cselekedte az vezér, hogy megkiméltette az mostani vajda állapatját. Azt hozták neki, hogy mint egy vas csak ugy ül ott az székében és mások, kik görögök, kik oláhok pusztitják az országot. Moyzes az uj vajda ma költözött be az moldovai szarájba.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Inafară de schimbarea unui voevod, nu este nici un lucru nou; şi aceea pentru aceasta a săvârşit-o vizirul, că a cruţat starea voevodului de acum. L-au învinuit că şade acolo în scaun ca un fier şi alţii, unii Greci, alţii Români, pustiesc ţara. Moise, voevodul cel nou, s'a mutat azi în saraiul moldovean.

243.

Bratislava, 8 Mai 1630.

Regele Ferdinand II către fratele Maxim Predojenich.

Il numeşte episcop al Valachilor din Sclavonia cu sediul în Vretania.

Collatio Episcopatus Vretaniensis fundati inter Vallachos in Sclavonia Fratri Maximo Predojenith Ord. S. Basilii.

Nos Ferdinandus etc. Memoriae commendamus... quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem et diligentem recommendationem pro parte fidelis nostri Fratris Maximi Predojenith Ordinis Sancti Basilii, Conventus Sancti Michaelis Archangeli in Marchenicza guardiani apud Maiestatem nostram factam, tum etiam pro nostra, qua erga viros religiosos ducimur affectione, Episcopatum Vretaniensem in regno nostro Sclavoniae inter nationem Valachicam fundatam per spontaneam et benevolam cessionem, fidelis nostri Reverendi Simonis, eiusdem episcopatus Vretaniensis prioris scilicet et immediati possessoris, de iure et de facto vacantem, authoritate iuris patronatus nostri Regii, quod in conferendis omnibus Ecclesiarum beneficiis praefati regni nostri Hungariae et partium eiusdem Coronae subiectarum, instar Divorum quondam Hungariae Regum, nostrorum videlicet praedecessorum felicis reminiscentiae habere et exercere dignoscimur, duximus eligendum, nominandum et Sanctissimo Domino nostro Urbano[1] Papae Octavo pro confirmatione impetranda praesentandum, ac eundem episcopatum Vretaniensem, simul cum omnibus suis libertatibus, praerogativis, iuribus, immunitatibus, proventibus et obventionibus quibuslibet ad eundem episcopatum Vretaniensem ex ipsa fundatione pertinentibus eidem Fratri Maximo Predojenith dandum et conferendum [duximus] ita tamen, ut in eodem episcopatu suo, quod sui muneris est, rite

[1] Mendose: Urbanae.

exequatur. Imo eligimus, nominamus, conferimusque, confirmamus et praesentamus. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum.

Datum in civitate nostra Posoniensi, die 8. mensis Maii. Anno Domini 1630.

(Arch. r. Hung. Budapest. Liber Regius Hungariae, vol. VII. p. 959.)

244.

Istanbol, 28 Mai 1630.

Ambasadorul Ioan Házi către guvernatorul Ştefan Bethlen.

Poarta ar dori mult să vină acolo din Ardeal Ion Movilă, spre mai mare chezăşie a fratelui său Moisi, numit Vodă.

Akarám ezt is Nagyságodnak megjelenteni, mivel mostan az módovai vajdaságot adták Moiszia vajdára, az Fényes Porta igen kivánná, hogy az öcscse Juan vajda be jőnę az Portára, hogy az bátyjának nagyobb hitelössége lenne és bizonyára neki is hamar üdő mulva egyik vajdaság megadattatnék és így az két atyafiak megerösödhetnének egymás mellett. Ha azért Nagyságodnak kegyelmes tetszése, mostan az adó mellett jövő követtel és kapitihájával küldje be Nagyságod Juan vajdát, nem leszön kárára.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Am vrut să raportez şi aceasta Măriei Tale, că din pricina că au dat acum voevodatul Moldovei lui Moise-Vodă, Strălucita Poartă pofteşte tare ca fratele său Ion-Vodă să vină la Poartă ca să fie mai mare chezăşie fratelui său mai mare şi de sigur şi lui i s'ar da în curând un voevodat şi astfel cei doi fraţi s'ar putea întări unul lângă altul. Dacă astfel este plăcerea milostivă a Măriei Tale, să trimită Măria Ta, cu solul aducător al dării şi cu capuchehaia, pe Ion-Vodă, nu-i va fi spre pagubă.

245.

Roma, 1 Octomvrie 1630.

Relaţiunea franciscanului Serafin Kun despre Transilvania.

Situaţia geografică a ţării. Comitatele şi oraşele. Locuitorii după neam şi religie. Numele franciscanilor misionari.

Relatio status Transilvaniae et operariorum Ecclesiasticorum ibi degentium.

Regnum Transilvaniae totum montibus cinctum ac circumvallatum, campis, pratis, vallibus, montibus, auri, argenti, aliorumque metallorum, nec non et salis fodinis, missis fluminibus,

piscinisque ac saltibus amoenissimis, intus dotatum est. Cuius situs eminentior circumiacentium regnorum vel inde colligitur esse, quod nullum influxum aquarum patiatur.

Regnum hoc itaque omni, ut tactum est, metallorum genere abundans, auro, argento, ferro, plumbo, aurichalco, argento vivo, sale fodinario; tritico insuper ac omnium frugum genere opulentissime gaudet. Vinum fert, oleum non procreat. Omni etiam ferarum genere, animaliumque tam silvestrium, quam domesticorum procreatione laetatur.

Longitudo huius regni circiter 60 milliaria Transilvanica (quae faciunt plusquam 600 italica) attingit; latitudo incerta est. Nullibi tamen latitudo maior est 30 milliaribus Transilvanicis, nec minor 15.

Continet in se ad partem Orientalem tres provincias: Czik, Giergio, Cason, in quibus adhuc catholica religio arescenti viget ilice, ob distractionem malorum quorundam sacerdotum, qui connubunt: et tales sunt circiter 30. Habet etiam regnum hoc districtus duos, Fogaras scilicet et Hatszag. Pars residua autem dividitur in septem comitatus et tres sedes Siculicas.

1. Comitatus Albensis. 2. Comitatus Huniad. 3. Comitatus Doboka. 4. Comitatus Tordae. 5. Comitatus Küküllő. 6. Comitatus Zarand. 7. Comitatus Claudiopolitanus.

Prima sedes Siculicalis est Aranyas Szék. 2. Maros Szék. 3. Kezdi.

Convicinae huius regni sunt provinciae Moldaviae et Transalpinae a parte Orientali. A latere Meridionali Thracia, quae modo Turcia. Ab aliis vero duabus partibus Hungaria terminatur.

Aditus sive portae huius regni sunt hae: Prima Vas kapu in Turciam. 2. Lippa in Turciam. 3. Kaian in Hungariam. 4. Körös. 5. Drag. 6. Meszes. Hae quoque in Hungariam. 7. Oytoz in Moldaviam. 8. Cziga in Transalpinam.

Defluunt ex hoc regno aquae in Hungariam Szamos et Körös in Turciam, quae etiam navigatur Maros; in Transalpina etiam navigabilis Olt.

Alpes, quibus circumdatur regnum hoc, sunt istae: Ab Orientali parte cingitur Sarkany et alpes de Huniad. A Meridie vallatur alpes de Deva. A Septentrione alpes de Körös. Ab Occidentali denique plaga alpes de Meszes.

Alpes nominatae in regno sunt, prima Szép havas, hoc est Beatae Virginis, ubi in praesens quoque exstat capella miraculosa B. Virginis, in regione Czik. 2. Hargita, ubi crux quaedam lignea

magna et puteus frigidissimus exstant miraculosissimi, etiam in Czik. 3. In sede Siculicali Kézdi, Szemere.

Civitates legitimae et privilegiatae in regno sunt septem: 1. Cibinium. 2. Alba Julia. 3. Corona. 4. Claudiopolis. 5. Meggies. 6. Bestercze. 7. Segesvar.

Inhabitatores regni huius sunt trium nationum homines: 1. Hungari. 2. Saxones. 3. Valachi.

In gubernio regni istius principes uti debent duodecim consiliariis. Decessor autem Gabriel Bethlen, ac moderna princeps, quos adhibuerint, sunt hi infrascripti:

1. Illmus dominus Stephanus Bethlen, gubernator regni et comes comitatus Huniad, Calvinista.

2. Illmus dominus Sigismundus Kornis, capitaneus generalis totius regni et comes de Bihar, catholicus Romanus.

3. Illmus dominus Stephanus Kovachoczi, cancellarius principis et comes, catholicus Romanus.

4. Illmus dominus Stephanus Haller comes comitatus Küküllő, catholicus Romanus.

5. Illmus dominus Stephanus Erdeli baro, catholicus Romanus.

6. Illmus dominus Stephanus Chiaki princeps et comes, catholicus Romanus.

7. Spectabilis ac Magnificus dominus Wolfangus Cziereni, baro, catholicus Romanus.

8. Illmus dominus Franciscus Miko, thesaurarius principis et baro, sed atheista.

9. Illmus dominus Andreas Kapi, comes comitatus Claudiopolitani, Lutheranus.

10. Generosus dominus Paulus Keresztesi, nobilis liber, Sabbatarius.

11. Circumspectus iudex regius civitatis liberae Cibinii, Lutheranus.

12. Circumspectus iudex regius civitatis liberae Coronae, Lutheranus.

Sectae incolarum huius regni sunt hae: 1. Calvinistae. 2. Lutherani. 3. Ariani. 4. Sabbatarii. 5. Davidistae. 6. Atheistae. 7. Anabaptistae. 8. Unitarii. 9. Hebraei. 10. Scismatici. 11. Fides vera catholicorum.

Saxones communiter omnes sunt Lutherani et separatim manent; nonnulli etiam catholici inter eos reperiuntur.

Ungari et Valachi, exceptis civitatibus, mixtim manent. Valachi omnes sunt schismatici, exceptis aliquot personis nobilibus. Ungari inconstantissimi sunt, ad libitum omnium sectarum sequaces.

Anabaptistae natione Alemani simul manent in uno quasi conventu, sub uno solo Guardiano, mechanicas artes exercentes, omnia in communi congregando de communi vivunt, vestiunturque colore beretino mares, excepto praedicante, qui albo, foeminae autem violaceo.

Inter tot haereses, Dei omnipotentis gratia et benignitate, maior pars dominorum et procerum est catholica; sed gentis inferioris gradus pars minima. Sed nisi principissae perversionem a religione catholica passi fuissemus, maiorem partem populi etiam poterant appellare catholicam. Quoniam principissa duobus annis semper se catholicam fingens, statim adepto principatu fidei catholicae et eius cultoribus abrenuntiavit, unde evenit, quod fuerit mente decepta.

Itaque modo absque magna cautela in illas partes non potest introduci religio Franciscana, aut alia quaevis. Licet sint iam octo fratres Franciscani per Generosum ac Magnificum dominum Gothardum Kun introducti cum aliis duobus Jesuitis, quos statuit in civitate Karansebes, qui iam, Deo operam navante, ferme totam illam civitatem ad fidem catholicam converterunt. Nomina horum sunt: 1. Georgius Buitul ex eadem civitate Karansebes. 2. Stephanus Makó Transilvanus, qui a 6 annis laborant ibidem.

Fratrum Minorum nomina sunt: 1. P. F. Joannes Váradi. 2. P. Frater Petrus. 3. Fr. Seraphim laicus. 4. P. Oremus. 5. P. Marcus Bandulaevich, Bosnensis. 7. P. Iohannes de Imota, Bosnensis. 8. Fr. Nicolaus de Bagnaluka, clericus Bosnensis.

Reliqui autem administratores boni religionis catholicae sunt hi:

1. P. Stephanus Szini Transilvanus, Jesuita a 17 annis, ibidem concionans.

2. P. Stephanus Mori Germanus, Jesuita a 10 annis.

3. P. Emericus Transilvanus, presbyter saecularis, iam senex, a iuventute ibi laborans.

Haec breviter de Transilvania, fideliter tamen conscripsi et tradidi ego

Frater Seraphim Kun Transilvanus
Ord. fratrum Min. de Observantia.

Die prima Octobris 1630. Congr. 130. Eminentissimus D. Card. Capponius retulit statum politicum et ecclesiasticum Transilvaniae exhibitum Sacrae Congregationi a fratre Seraphino de Kun Ord. Min. de Observantia Transilvano, iussitque notari operarios ecclesiasticos in illa provincia laborantes et consiliarios catholicos principissae Transilvaniae, ut ad eos, si opus fuerit, scribi possit.

(Arch. della S. C. de Prop. Fide. Roma. I. Valachia, vol. 219, fol. 290—3.)

246.

Hărlău, 29 Octomvrie 1630.

Moisi-Vodă Movilă către căp. Mihai Daniel de Vargyas.

Ştiri despre starea oştilor Tătarilor şi Leşilor.

Generose domine nobis honorande. Salutem et amicitiam nostram.

Jó egészséggel és szerencsével látogassa Isten Kegyelmedet. Kegyelmedtől, mint jó akaró szomszéd ur barátunktól kedvesen vöttük, hogy levelével látogatott bennönket, mely Kegyelmed leveléből megértettük, hogy ő Nagysága küldötte volna az táborból székiben vigyázásnak okáért Kegyelmedet, mivel hallatott volna közhirrel, hogy az tatárok Neszter Fejérvárnál volnának táborban; a mi azt illeti, voltanak valami tatárok az Budsákban, de most Murtozán pasa visszaküldi őket az ő elébbi helyekre, mert az Budsákról volna nekiek módjok az kikapdosásra.

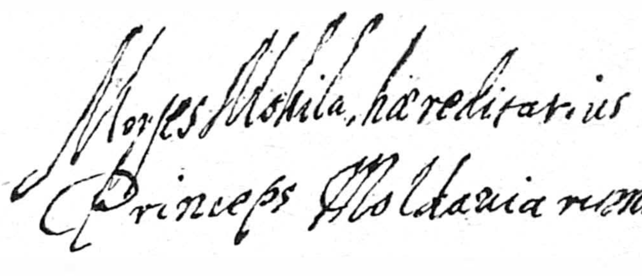
Az lengyelek dolgát az mi nézi, voltanak embereink az hatmánhoz, ők is ez ideig táborban voltanak, itt az szél földön, őrizvén az magok határit, de ők is innet tova eloszolnak, mivel az hatalmas császárral békességet akarnak tartani.

Mostan egyéb hireink nincsenek, melyeket Kegyelmednek értésére adhatnánk. Kegyelmed minékönk parancsoljon, örömest kedveskedönk Kegyelmednek, mint jó akaró szomszéd barátunknak. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig, jó egészségben.

Datum Herlovae, die 29. Octobris. Anno Domini 1630.

Generosae Dominationis Vestrae

Amicus et vicinus benevolus

Adresa: Generoso domino Michaeli Daniel de Vargyas trium sedium Siculicalium Szepsi, Kezdi et Orbai iudicis regio etc. Amico et vicino nobis honorando.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Generose etc. Dumnezeu să cerceteze pe Domnia Ta cu bună-sănătate şi cu noroc.

Am luat cu drag din partea Domniei Tale, ca dela un domn vecin binevoitor şi prieten, că ne-a cercetat prin scrisoare, din care scrisoare a Domniei Tale am înţeles că Măria Sa a trimis pe Domnia Ta din tabără în scaun pentru veghe, căci s'ar fi auzit din zvon că Tătarii ar fi în tabără la Cetatea-Albă la Nistru; în privinţa aceasta, au fost ceva Tătari în Bugeac, dar acum paşa Murtozan îi trimite înapoi la locurile lor de mai înainte, căci din Bugeac ar avea chip de-a face năvăliri.

In ce priveşte treaba Leşilor, au fost oameni de-ai noştri la hatman şi ei au fost până acum în tabără, aici la margine, păzindu-şi hotarele lor, dar şi ei se împrăştie mai departe de aici, căci vreau să ţină pace cu puternicul împărat.

Acum nu avem alte ştiri pe cari să le putem împărtăşi Domniei Tale. Să ne poruncească Domnia Ta, slujim bucuroşi pe Domnia Ta, ca pe un vecin binevoitor şi prieten. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung, în bună sănătate.

247.

Bucureşti, 1 Noemvrie 1630.

Tălmaciul Zulfykar effendi către principele Ştefan Bethlen.

Roagă să extradeze pe Mihai Coţofan şi pe tovarăşii săi cari au fugit cu tributul ţării la Haţeg, cărora li se va lăsa vieaţa de vor preda banii ce se cuvin Porţii otomane.

Az oláh országból tavaszszal Mihály Kuczufan és Dimitro Filiás Hacokra futottak, mostan Gorgan Iszpatar és Kraljova bánja Arszlán és Péter második visztiar fölvették az ország adaját és az előbbi elfutott megnevezett bojerok ezeknek eleiben jövén öszveadták magokat és oda mentenek be Hacokba. Hatalmas császár pénzinek kára ne legyen: Nagyságod azokat fogassa meg és az adó ne vesszen el, kérem magam is Nagyságodat. Im az vajda is kinn vagyon sátorával, ha kelletik segétségére Nagyságodtól vár. Maga emberét is az bojerok állapatjával mostan oda küldé Nagyságodhoz. Hatalmas császárnak s mind az vezérnek is ebből Nagyságod kedvét találja, hogy azokat megfogatná Nagyságod és ide küldené; Nagyságod kedveért nekik megkegyelmeznek. Ezekről Nagyságodnak az vajda irott leveléből és maga embere

s mind magam tyhajámtul megérti minden dolgokat; tartanak is azok, hogy onnan csak az bojerok népét be ne hoznának, melyről én megfeleltem, hogy az még nem leszen, hogy Erdélyből ide valaki haddal jőne.

In dorso: Az jencsár által vöttem 14. Octobris 1630.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. In primăvară au fugit din Ţara-Românească Mihai Coţofan şi Dimitru Filiaş la Haţeg, acum Spătarul Gorgan şi banul Craiovei Arslan şi Petru Vel vistier au ridicat tributul ţării şi boierii fugiţi pomeniţi mai sus venind înaintea acestora, s'au înţeles şi s'au dus acolo la Haţeg. Ca să nu fie pagubă în banii puternicului împărat: Să pui Măria Ta să-i prindă şi rog şi eu pe Măria Ta să nu se piardă darea. Acum şi voevodul este afară cu cortul, dacă e nevoie de ajutor, aşteaptă dela Măria Ta. Şi-a trimis şi omul său acum acolo la Măria Ta cu starea boierilor. Măria Ta împlineşte voia puternicului împărat şi a vizirului, dacă i-ai prinde şi i-ai trimite aici Măria Ta; pentru placul Măriei Tale, îi iartă şi pe ei. Măria Ta poate înţelege toată treaba lor din scrisoarea scrisă Măriei Tale de Vodă şi dela omul său şi dela chihaia mea; aceia se tem ca să nu aducă de acolo încoace oamenii boierilor, despre care eu am răspuns că aceea nu se va întâmpla, ca să vină cineva din Ardeal aici cu oaste.

Pe dos: Am primit-o prin ienicer în 14 Octomvrie 1630.

248.

Wien, 29 Octomvrie 1631.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Ordonă ca văduva lui Nicolae Petraşcu să fie asistată de către procurorul general în faţa judecătoriei octavale unde se va pertracta afacerea cu moşiile decedatului Andrei Szászi ce i s'au dat.

Ut relictae Petrascoianae in Iudiciis octavalibus Dominus Director assistentiam praebeat, Sua Maiestas mandat.

In quo nobis relicta vidua Nicolai quondam Petrasco vayvodae supplicet, ex praesentibus incluso supplici illius libello fusius intelligetis. [1] Quae quidem persona tanquam patriis laribus longe remota,

[1] Petiţia aceasta nedatată e publicată în *Hurmuzaki:* Documente, vol. VIII. p. 416. Vezi şi certificatul Capitlului din Pozsony (din 25 Octomvrie 1630) cum că Doamna Ana înfăţişându-se acolo şi-a numit procuratorii în afacerea moşiei pendinte. (*Ibidem,* p. 426.)

cum omnis commiseratione digna sit, statumque bonorum Szászianorum vobis optime cognitam esse non dubitemus, Fidelitatem V^{ram} clementer hortamur, vobisque serie praesentium benigne commiserimus et mandaverimus, quatenus sub terminis istius Octavalibus (si iudicia illa omnino celebrabuntur) dictae dominae viduae Petrascoianae per Directorem Causarum nostrarum Regalium in consequendis et apprehendendis bonis Szászianis omnis bona assistentia, opeque et consilio adesse, et erga illam penes benignas nostras donationales opus misericordiae exercere et praestare velitis; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Ben. res. anni 1631, fol. 78.)

249.

Istanbol, 29 Octomvrie 1631.

Ambasadorul Ştefan Szalánczi către comitele Ştefan Bethlen.

Leon-Vodă scrie într'una pentru pedepsirea boierilor fugiţi în Hunedoara. Astfel ar fi bine să intervină aci pentru ei principele George Rákóczy, până nu vor fi tăiaţi în bucăţi precum au fost aceia dela Bucureşti, unde trupurile lor au format o movilă întreagă.

Az havasalyföldi vajda irkál az elfutott boerok ottlétejért; azoknak ottlétekben nem tudom mi haszna ő Nagyságának, az mi kegyelmes urunknak, országul Nagyságtoknak is. Most is hány szegény legényétől foszták meg az országot, ide be 31-[et] hozának elevent s az bukuresti halomban mennyin nyugosznak nyavalyások. Ezekben Hunyad vármegyéből nemes emberek is vadnak; nem kellene, Nagyságos uram, szegényeket hadni, még fel nem beretválták rab módra őket. Reménségek az az embereknek, hogy azt reménlik, hogy az mi kegyelmes urunk törökedik mellettek. Én igen valék, Nagyságos Uram, rajta, azmikor behozák őket, mivel az mi kegyelmes urunk hite nélköl és kedve ellen jöttek el, hogy ő Nagyságához küldjék büntetni őket; példát is adtam eleikben, hogy Gürczi Memhet pasa is azt cselekedte. Elsőben igérte is vala magát az kajmekám, ugy reménlettem be se hozzák őket, mert egynehány nap tartották itt közel egy faluban őket; azvagy ha ő Nagysága pártjokat akarja fogni, kegyelmes oltalmazása alá vevén őket, ő Nagysága irjon felöllek s irja meg az vajdának országán való kegyetlenségét, irja meg kegyelmesen ő Nagysága az országnak pusztulását, küldjen be ő Nagysága bennek s bizony

mingyárt megváltoztatják az vajdát. Az előtt az kajmekám vala párt tartója, most mivel nem kajmekám, az is nem oltalmazhatja; de ha ő Nagysága nem ír felöllek félő, Nagyságos Uram, az vajda gyakorta való írásának helye kezd lenni itt.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Voevodul din Ţara-Românească scrie mereu pentru aflarea acolo a boierilor fugiţi; nu ştiu ce folos are din şederea lor acolo Măria Sa, Domnul nostru milostiv şi Măriile Voastre cu ţara. Şi acum de câţi flăcăi sărmani au lipsit ţara, au adus aici 31 vii şi câţi zac sărmanii în movila dela Bucureşti. Intre ei sunt şi oameni nobili din comitatul Hunedoara; n'ar trebui, Măria Ta, să fie lăsaţi sărmanii, până nu-i rad ca pe robi. Aceea este nădejdea oamenilor acelora, că nădăjduesc că Domnul nostru milostiv se osteneşte pentru ei. Eu, Măria Ta, am stăruit mult, când i-au adus, să-i trimită la Măria Sa să-i pedepsească, căci au venit fără credinţă şi împotriva voinţei milostivului nostru Domn; le-am dat şi pildă, că aşa a făcut şi Paşa Gürczi Mehmet. La început a şi făgăduit caimacanul, că se poate nădăjdui că nici nu-i aduc; căci i-au ţinut câteva zile aici aproape într'un sat; sau dacă Măria Sa vrea să le ţină parte, luându-i în ocrotirea sa milostivă, să scrie despre aceasta Măria Sa şi să scrie despre cruzimea voevodului asupra ţării lui, să scrie milostiv Măria Sa despre pustiirea ţării, să le trimită Măria Sa aici şi cu siguranţă, schimbă pe Voevod. Mai înainte i-a fost sprijin caimacanul, acum nu-l mai poate ocroti nici caimacanul; dar dacă Măria Sa nu scrie despre ei, e de temut, Măria Ta, că scrisul des al Voevodului va începe să aibă loc aici.

250.

Braşov, 22 Ianuarie 1632.

Principele George Rákóczy I către Breasla aurarilor din Braşov.

Autorisează breasla numită de a urmări, aresta şi da în judecată — conform regulamentului din 1592 — pe toţi acei giuvaergii neautorizaţi cari lucrează cu mai puţin aur curat şi-şi vând fabricatele în ţară, prin târguri cu ajutorul negustorilor greci, români şi armeni.

Nos Georgius Rakoczi Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod Nos ex quaerula informatione fidelium nostrorum praefectorum cehae, caeterorumque confratrum contubernii magistrorum aurifabrorum civitatis nostrae Coronensis intelleximus non deesse et reperiri plerumque in oppidis, possessionibus et aliis locis ditioni nostrae subiectis nonnullos aurifabros vagos et extra omne contubernium privilegiatum degentes, qui, non habita salutis suae vel detrimenti et damni aliorum ratione ulla, aurea et argentea instrumenta, infra usitatam, limitatam, veram et communem ligam, quatuordecim uncias scilicet, iusto plus cupri illis immiscentes cuderent, aut merum cuprum auro vel argento illinerent, taliaque sua opera falso et fucate facerent, eaque loco veri et legitime confabricati operis, tam hic in ditione nostra, quam extra oras eius venundare et licitari non alienum ducerent; in periclitationem praerogativae, derogamenque existimationis tam ipsorum, quam universorum aliorum aurifabrorum regni valde magnum. Non minus etiam mercatores quidam Vallachi, Armeni seu Graeci communi nomine vocitati aurum et argentum in laminis fracturis, et aliis sub modis diversis contra publica regni statuta ex hoc regno nostro Transilvaniae efferre consuevissent. Quorum quidem expositione tali sic accepta nos, quibus nihil charius est, quam antiqua iura et consuetudines approbatas regni nostri omnimode tueri ac vigori suo pristino restituere, praedictis praefectis cehae et caeteris confratribus contubernii magistrorum aurifabrorum nostrorum Coronensium id annuendum et concedendum duximus, ut ubicunque locorum in ditione nostra, puta civitatibus, oppidis, possessionibus, villis, territoriis, via circa viam, ruri, nundinis, molendinis, teloniis et tricesimis, ac nominanter in districtu Siculorum nostrorum huiusmodi opera aurea et argentea illegitime et fucate cusa et fabricata repererint, contra auctores, cusores et conflatores eorum coram officiali eiusdem loci inquirere, percontrare, investigare, agere, procedere et legitime proponere, ac fraude comperta iuxta constitutionem regni in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo superinde editam, eos punire; Graecos vero et Vallachos sive Armenos, ubi argentum et aurum contra publica, ut praetactum est, regni statuta, ex ditione nostra in terras alienas efferre deprehensi fuerint, arestare, eademque efferenda ipsis adimere, occupare ac duabus quidem partibus fisco nostro assignatis, tertiam pro sese usurpare et vendicare plenariam atque omnimodam semper et ubique potestatis habeant facultatem. Prout

annuimus et concedimus. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Coronensi, die vigesima secunda mensis Ianuarii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo.

G. Rakoczy

(L. S.)

Martinus Markosfalvi, Secretarius

(Arch. r. Hung. Budapest. Arch. gub. Trans. Literae cehales. Copia auth. de 1788.)

251.

Wien, 7 Fevruarie 1632.

Camera Aulică către Camera Ungară.

La cererea văduvei lui Nicolae Petraşcu, Ana ca să i se dea o copie a dosarului procesului soţului său cu Ştefan Chiaky, se dispune în sens afirmativ.

Qua ratione Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti}... domini Nicolai quondam Wayuodae Walachiae relicta vidua, Domina Anna Radulia pro communicatione processus cuiusdam adhuc tempore imperatoris Rudolphi pientissimae memoriae ad eiusdem benignum mandatum inter dominum Wayuodam Petrascum contra dominum Stephanum Chiaky et dominum Melchiorem Bogati de damnis quibusdam ipsi Petrasco illatis per tunc temporis Generalem in Superiori Hungaria dominum Georgium Bastam et eius locumtenentem, dominum Comitem Belgioiosam instituti humillime supplicet, ex incluso uberius liquet. Unde... peramanter requirimus... ordinare velint, ut memoratum processum, quemadmodum is praefatis temporibus Cassoviae conclusus fuit, in paribus transmittant, et ubi transmiserunt, eundem... nobis quantocius communicare ne graventur; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Camera Hung. Vol. 624, fol. 3.)

252.

Iaşi, 30 August 1632.

Alexandru Iliaş-Vodă către Mihail Jankó de Maxa.

Il asigură că vor fi restituite omului său cele 30 de oi luate de oamenii boierului Ştefan Ciocârlie.

Generose domine Amice et Vicine nobis observandissime. Salutem benevolentiaeque nostrae commendationem.

Az Kegyelmed levelit nekünk az Kegyelmed embere meg adá, melybűl meg értettük, mint hogy ennapokban Stefan Czokorlia

boyer az háromszéki embereknek juhait meg dézmálta volna és hogy soha az más vajdák idejében nem volt. Mint hogy országunk állapotja igen gyarló állapotra és szegénységre jutott, nem ugy, mint más vajdák idejében és sok nehézségek vannak országunkban, lehet az boyerok meg cselekedték. Mint hogy az törekek is látják, az kik juhdézmáért jönnek, azt tudják, hogy mind az országbeli juh és hogy Stefan Czokorlia harmincz juhot is vett volna el, és hogy meg adatnánk; meg parancsoltuk azért és levelünket adtunk az Kegyelmed emberének, hogy az levelünk által kezéhez adják Stefan Czokorlia boyertul. De caetero Dominationem V[ram] bene valere desideramus.

Iassi, 30. Augusti anno 1632.

Generosae Dominationis Vestrae

Vicinus benevolus

Іѡ Алеѯандрꙋ Ілиіаш воєвод

Adresa: Generoso domino Michaeli Janko de possessione Maxa Kezdi, vicejudici regio; domino amico et vicino nobis observando.

(Muzeul Secuiesc. Sf. Gheorghe.)

Trad. Generose etc. Omul Domniei Tale ne-a dat scrisoarea Domniei Tale, din care am înţeles că în zilele acestea boerul Ştefan Ciocârlie a dijmuit oile oamenilor din Trei-Scaune şi că asta n'a mai fost niciodată în vremea altor voevozi. Fiindcă starea Ţării noastre a ajuns foarte rea şi în sărăcie, nu aşa ca în vremea altor voevozi şi sunt multe greutăţi în ţara noastră, se poate că boierii au făcut-o aceea. Fiindcă şi Turcii cari vin după dijmă văd, şi ştiu că sunt oi din acea ţară şi că Ştefan Ciocârlie a luat 30 de oi şi că le dăm: am poruncit deci şi-am dat scrisoarea noastră omului Domniei Tale, ca prin scrisoarea aceea să le dea în mână dela boierul Ştefan Ciocârlie. De caetero etc.

253.

Istanbol, 4 Octomvrie 1632.

Ambasadorul Ştefan Szalánczi către principele George Rákóczy I.

Noul Domn al Munteniei, Radu-Vodă a plecat de două săptămâni în ţara sa. Se arată foarte prietenos faţă de principele Rákóczy.

Az havasalyföldi uj vajda, [1] Kegyelmes Uram, innet 20 Septembris indula ki. Abban nekem módom nem volt, Kegyelmes

[1] Radu (fiul lui Alexandru Iliaş) care însă nu şi-a putut ocupa scaunul domnesc.

Uram, itt, hogy csak meg is emlitsem másnak, hogy mit igirt Nagyságodnak, nemhogy kimeneteliben akadálykodhattam volna; hanem az beszéd böven meg volt, Kegyelmes Uram, közöttünk, arra tolmácsot nem kerestem. Az fogadás erős, nem tudom, mint állja meg. Azt fogadá, hogy székiben ülvén első alkalmatossággal mingyárt követét bocsátja Nagyságodhoz s mind az boerok igiretiről s mind az maga igiretiről is véget érjen Nagyságoddal azon leszen és Nagyságodnak fia helyett való fia, szolgája legyen s Nagyságodnak mindenekben kedvét találja. Az boerok elunák Nagyságodra panaszlani, hanem Abazára panaszlanak, az Abaza embere esmét öremest Nagyságoddal ad vala számot, ha fog vala. Ide be olyant is irtanak vala az boerok, hogy Barchiai Ákos uramat megfogta volna Abaza és fogva tartja, kin felette igen megbusulván az Vezér, kemény parancsolatot irata s két kapucsától igen postán küldé neki, hogy mingyárt kedvét keresse s ugy bocsássa el az Nagyságod szolgáját, mert ha fülében esik császárnak, hogy az Nagyságod szolgáját megfogta, feje is elvesz érette. Még vissza nem jövének az kapucsiak, nem tudom mint lött szabadulása ő Kegyelmének; 29. Septembris ujonnan az Vezér egy agáját küldé hozzája kapucsiakkal, de nem tudom, ha csak Aga Matheiért [1] küldéje őket, vagy ugyan Abazára ő magára; de nem jó szándékkal menének el.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Milostive Doamne, voevodul cel nou al Ţării-Româneşti a plecat de aici în 20 Septemvrie. N'am avut nici un chip, Milostive Doamne, aici, ca să amintesc măcar altuia, ce a făgăduit Măriei Tale, ca nu cumva să-i fi putut fi piedică la plecarea sa; dar s'a vorbit din belşug între noi, Milostive Doamne, n'am căutat tălmaciu pentru aceea. Făgăduinţa este tare, nu ştiu cum va ţinea-o. A făgăduit că şezând în scaun, cu cel dintâi prilej trimite sol la Măria Ta şi se va stărui atât prin făgăduielile boierilor, cât şi ale sale, să fie în locul fiului Măriei Tale fiu adevărat, să-i fie slugă şi să-i caute voia Măriei Tale în toate. Boierilor li s'a urît să se plângă împotriva Măriei Tale, ci se plâng de Abaza, iar omul lui Abaza dă bucuros seamă Măriei Tale. Aici au mai scris boierii şi aşa că Abaza ar fi prins pe Domnul Acaţiu Barcsai şi-l ţine prins, de care lucru supărându-se peste

[1] Matei Basarab, care a fost înştiinţat de numirea sa de Domn, prin capugiul trimis la dânsul în taină.

măsură vizirul, a pus să se scrie poruncă straşnică şi i-a trimis-o prin doi capugii ca să-i caute numai decât voia şi astfel să sloboadă pe sluga Măriei Tale, căci dacă ajunge la urechile împăratului că a prins pe sluga Măriei Tale, îşi pierde şi capul pentru aceea. Capugiii nu au venit încă îndărăt, nu ştiu ce s'a făcut cu slobozirea Domniei Sale; în 29 Septemvrie Vizirul a trimis din nou la el un agă cu capugii, dar nu ştiu dacă îi trimite numai pentru Aga Matei sau la Abaza însuşi; dar nu au plecat cu cuget bun.

254.

Naşfalău, 24 Noemvrie 1632.

Mihai Was către municipiul oraşului Bistriţa.

Roagă să-l sloboadă pe ispravnicul său Petru Motontan cu toate că i-a făcut mari pagube în maierişte. Se obligă să fie iobag stăpânului său împreună cu feciorii săi.

Kegyelmedet ez dologból kelleték meg találnom levelem[mel] ez emberünk által, az miképpen az el mult hétfőn szóllottam vala Kegyelmeddel az borgai dolgok felől, hogy Kegyelmed is fel küldené, az kit Kegyelmed ítilne, hogy jobban oláhul és magyarul meg értené dolgokat az oláhoknak, keresnők ki, ki volna oka az sok emberöldöklésnek és egymás között való veszekedéseknek; etc.

Ez felett ugy adák értésünkre, hogy az mely Moldovai Andronik nevő pakulárunk az el mult nyáron minket ez mostan el mult Szent Demeter napig jámborul szolgált és nekünk számot adván jó bucsu neve [nélkül] én tőllem és ez levelem megadó Nagyfalvi Varga Mihály nevő, Uram ő Kegyelme jobágyától, eltöltvén idejét, el mene, mivel az mi johainkat őrzötte, de majorunk más, egy figei Motontan Péter nevő levén és maga gondviseletlensége miatt az mi majorházunkat sajtainkkal, turónkkal és minden juhok gyüjteményéhez tartozó szerszáminkat el égeté, mi őtet törvény nélkül nem akartuk hadni, megértvén az törvénytől, hogy övé volt az vétek és ő neki fizetni kelletik az mi kárunkról, gondolván azt magában, hogy látta, hogy gyámoltalan az az szegény pakulár és ideje is eltölt nállunk, mi nállunk meg tarthatta volna minden marhástól, de itilem, hogy törvény kivől is akarta háboritani szegény nyavalyás pakulárt, utjában rea tolvajt kiáltott, meg

fogatta, az Kegyelmetek jószágában és Kegyelmetek fogságában vitette. Kérnők azon Kegyelmeteket, mint jó akaró urainkat, hogy ha más nagyubb vétket nem adnak reája Kegyelmetek bocsátaná el, hadd viselne marháira gondot, mivel télire való szénát is csinált volt. Itt vagyon most is, igirte volt is magát avval, hogy itt az uram földén teszi le magát és uram jobágya leszen, az fiait is melléje hozza; etc.

Datum ex Nagyfalu, 24. die Novembris 1. 6. 3. 2.

Was Mihály mpr

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Am fost nevoit să cercetez pe Domnia Ta prin scrisoarea trimisă cu acest om pentrucă în Lunea trecută am vorbit cu Domnia Ta despre lucrul dela Bârgău ca să trimită şi Domnia Ta pe cine socoate Domnia Ta, ca să înţeleagă mai bine româneşte şi ungureşte treburile Românilor, să căutăm care-i pricina multelor ucideri de oameni şi gâlcevilor dintre ei; etc.

Afară de aceasta ne-au mai adus la cunoştinţă că acel păcurar al nostru cu numele Andronic Moldovean ne-a slujit nouă cinstit vara trecută şi acum până la Sfântul Dumitru, şi dându-ne socoteală, a plecat fără să-şi ia rămas bun dela mine şi dela aducătorul acestei scrisori cu numele Mihai Varga din Nagyfalu, iobagul Domnului meu, împlinind vremea, fiindcă el a păzit oile noastre, dar ispravnicul nostru e altul, fiind unul cu numele Petru Motontan din Fige, şi din pricina lipsei de grijă a lui, a ars casa noastră din măierişte cu caşurile, brânzeturile şi toate sculele ţinătoare de turma oilor. Noi n'am vrut să-l lăsăm fără judecată, înţelegând la judecată că vina e a lui şi el trebue să ne plătească paguba, gândind astfel în sine că a văzut că sărmanul păcurar este neajutorat şi i-a trecut şi vremea la noi, şi-ar fi putut ţine la noi toată averea, dar socot că a vrut să-i facă rău şi înafară de lege sărmanului păcurar nevoiaş, a strigat în drum după el « tâlhar » şi l-a prins pe moşia Domniilor Voastre şi l-a dus în închisoarea Domniilor Voastre. De aceea rugăm pe Domniile Voastre ca pe Domnii noştri binevoitori, că dacă nu s'a făcut vinovat de altă greşeală mai mare, să-l sloboadă Domniile Voastre, să poarte grija de vitele lui, că a făcut şi fân pentru iarnă. Este aici şi acum, a şi făgăduit că se aşează aici pe pământul Domnului meu şi va fi iobagul Domnului meu şi-a adus alături de el şi pe fiii săi; etc.

255.

Alba-Iulia, 5 Iulie 1633.

Principele George Rákóczy I. către Ştefan Szalánczi.

Instrucţiune în vederea tratativelor cu Matei Basarab-Vodă şi anume: despre plata sumei de 6000 fiorini pe an, despre dijma oilor şi despre actul de credinţă ce va trebui să-i dea, pe cât se poate în toate potrivit obligaţiei lui Leon-Vodă.

Georgius Rakoci Dei gratia princeps Transilvaniae etc.

Egregi fidelis dilecte, salutem et favorem nostram. Tegnap érkezvén Pápay hozzánk Havaselfeöldéből, jelenté, hogy már eszten szeredán indulván a török az vaidától el ment volna és immár semmi idegen ember az vajdánál nem lévén, üressen volna azoktól. Értvén azért az alkolmatosságot, mivel az idö multon mulik s az dolgok késedelmet nem szenvednek, akaránk mi is Kegyelmednek meg inditása felől provideálnunk, az mint már szóval ennek előtte arról tetszésünket és rendelésünket eleiben adtuk. Noha azért meg lévén nyugodva mind igaz hűségében, tökélletességében, industriájában és ez dolgokat experientiából való értésében, továbbra való informatio netalám nem is volna szükséges, mind az által az dolgoknak bizonyosabb voltokért instrunctiónkat meg készittetvén elküldöttük Kegyelmedhez az véendő reversalis párral egyetemben, bizván azt az Kegyelmed hűséges jó industriájára, dexteritássára, mint viszi azokat mindenekben mentől jobb és hasznosabb végben, hogy becsületünkre is szolgáljon. Kegyelmesen parancsioljuk azért, házánál Kegyelmed el rendelvén dolgait, semmit ne mulasson, hanem Isten áldomásával meg indulván, menjen be és az előtte álló dolgokat igyekezze mentől jobban in effectum vinni. És mivel ez Kegyelmed expeditiojának dolga, kiváltképpen három karban függ és áll: első az igiret szerént annuálni tartozó hat ezer aranyfizetésnek praestaltatása; másik az juh dézmálásnak és nekünk jutandó rész-juh dézmának dolga, arról való alkuvás; harmadik az reversalisnak vétele — Kegyelmednek is csak ez három punctumra kell nézni, kiváltképpen; az többit is el nem kell azért hadni, melyiket mi jobb haszonnal végezhesse. Melyeknek ketteitől, noha az instructioban is vagyon emlékezet, mindazáltal az obligatoriákat, kötéseket Kegyelmed igen szorgalmatosan és attente gyakorta meg olvassa, magában meg ruminálja, discutialja, hogy annál inkább constalván minden beszéllés közben a dolgok elméjében, fogyatkozástételtől magát

ótalmazhassa, hogy azok mellöl semmi részében el ne álljon, hanem ha az vaida rea menvén minden mostani kivánságunkra, ugy kellene az instructióban specificált engedelemre menni. Az reversalis dolgára, nála lévén Kegyelmednél az Leon vaida képében adott reversalis, abból és ez mostan küldött párból comportálván diligenter, és considerálván őket, egyet mentől jobbat kévántatik formálhat és csinálhat Kegyelmed s ebben azt is kövesse, hogy az végezés annál erőssebb, bizonyossabb és állandóbb lehessen. Obligatoriánkra és egyéb meg tartásra való jedzésekre szorgalmatos gondviselése legyen és mindeneket végezzen, observáljon, megtartson.

Utjának is bizonyosabb jó alkalmatosságáért irtunk az brassai birónak, exploráltassa alattomban mingyárást és igen bizonyosan, ha ugyan el ment a török az vaidátol és mi legyen az ott benn való állapot s Kegyelmedet vagy levele által utában informálja felőle vagy Brassóba érkezése után coram mondhasson minden bizonyost rólla. Az fogarasi udvarbirónak is parancsoltunk: hat avagy hét jó lovas boerokat rendeljen, a kik Brassóba menvén Kegyelmed eleiben, a mikorra Kegyelmed informálni fogja, körüllette legyenek és szolgáljanak neki s kivált képpen, hogy éjjel nappal sietséggel informáljon minket minden dolgokról és állapatokról ő általuk, kit igen diligenter meg is kévánok Kegyelmedtől. Adja Isten jó szerencsés járását Kegyelmednek.

Datum Albae Iuliae, die 5. Iulii anno Domini 1633.

G. Rakoci mpria

Költséget is küldöttünk utára Kegyelmednek. Harminczkét forintot dutka pénzül.

Adresa: Egregio Stephano Szalanczi de Szent Thamas, tabulae nostrae judiciariae jurato assessori et ad Transalpinae Valachiae vajvodam expedito legato nostro etc. Fideli nobis dilecto.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Baronum Jósika de Magyarfenes.)

Trad. Georgius etc. Pápay sosind ieri la noi din Ţara-Românească a raportat că plecând Turcii încă de Miercuri seara dela Voevod, s'au dus şi-acum ne mai fiind nici un străin la Voevod, s'a slobozit de ei. Inţelegând deci prilejul, fiindcă vremea trece necurmat şi treburile nu sufere întârziere, am vrut şi noi să ne îngrijim de plecarea Domniei Tale, după cum ţi-am spus cu vorba şi înainte de aceasta, plăcerea şi orânduiala noastră. Cu toate că fiind liniştiţi în credinţa lui adevărată, în desăvârşirea lui, în

râvna lui şi în înţelegerea şi din experienţă a lucrurilor, şi poate că n'ar fi nevoie de alte informaţii, totuşi pentru firea mai sigură a lucrurilor, pregătindu-ne instrucţiile, le-am trimis Domniei Tale împreună cu copia reversalului de luat, încredinţându-le râvnei, dibăciei credincioase şi bune a Măriei Tale, cum le vei duce la cât mai bun şi folositor sfârşit ca să ne servească şi spre cinste. De aceea poruncim milostiv ca Domnia Ta punându-ţi în ordine treburile de acasă, să nu zăboveşti de loc, ci plecând cu binecuvântarea lui Dumnezeu, să te duci acolo şi să te sileşti să isprăveşti cât mai bine lucrurile ce-ţi stau înainte. Şi fiindcă treaba trimiterii Domniei Tale acolo e şi se grupează în trei puncte: întâiul, achitarea celor 6000 galbeni pe care e dator după făgăduinţa lui să ne-o dea; al doilea chestiunea dijmuirii oilor şi partea din dijma oilor care trebue să ni se deie nouă, tocmirea acestui lucru; al treilea, luarea reversalului — şi Domnia Ta trebue să fii cu ochii numai asupra acestor trei puncte, mai ales, dar nici pe celelalte nu trebue să le laşi, ci să le isprăveşti cu cât mai bun folos. Despre două din ele se face amintire şi în instrucţii, totuşi Domnia Ta să citeşti cu foarte mare râvnă şi atent, adeseori, obligatoriile, să le gândeşti, să le discuţi în Domnia Ta ca cu atât mai bine stând lucrurile în mintea Domniei tale în timpul discuţiilor, să te poţi păzi de vreo scădere, ca să nu te îndepărtezi de ele în nici un amănunt, ci dacă voevodul ar primi toate dorinţele noastre, atunci trebue să-i faci îngăduelile însemnate în instrucţie. In privinţa reversalului, fiind la Domnia Ta reversalul dat în numele lui Leon-Vodă, Domnia Ta comparând şi considerând cu sârguinţă pe acela şi copia trimisă acum, poţi forma şi face unul cât mai bun cum se poate dori şi să urmăreşti şi în această chestiune ca hotărîrea să fie cât mai tare, mai sigură şi mai trainică. Să ai grijă cu mare râvnă de obligatoriile şi alte însemnări ale noastre de ţinut şi să le faci toate, să le observi şi să le ţii.

Pentru mai buna îndeplinire a drumului, am scris judelui din Braşov, să cerceteze în taină şi repede şi temeinic, dacă au plecat Turcii dela Voevod şi cum sunt stările acolo şi să te informeze pe Domnia Ta în drum, sau prin scrisoare, sau sosind în Braşov, să ţi le poată spune toate cu siguranţă personal. Am poruncit şi ispravnicului din Făgăraş să poruncească şase sau şapte boieri călăreţi buni, cari mergând înaintea Domniei Tale în Braşov, la data când îi vei informa Domnia Ta, să-ţi fie în preajmă şi să te slujească şi mai ales pentru ca să ne informeze de zor ziua şi

noaptea despre toate lucrurile şi stările, ceea ce o şi doresc foarte din partea Domniei Tale. Dumnezeu să-ţi hărăzească Domniei Tale drum bun. Datum etc.

Am trimis Domniei Tale şi bani de cheltuială, 32 de fiorini.

256.

Podul Iloaei, 14 Septemvrie 1673.

Diacul Máté către principele Mihai Apafi I.

Ştiri despre cele petrecute la Curtea lui Ştefan-Vodă Petriceicu şi atitudinea lui faţă de Polonia. Sultanul este aşteptat în persoană la podul dela Dunăre, la Oblucița, dar acum se află încă la Baba. Leşii se apropie de asemenea sub comanda hatmanului Sobieski şi e de temut că, după ce se vor uni cu Ruşii, să strice ţara Moldovii. Turcii se află la Hotin.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Isten Nagyságodat sok időkig való békességes országlással áldja meg, kévánom szüből.

Ez mostani alkalmatossággal nem akarám el mulatni, hogy Nagyságodat alázatoson ez levelem által meg ne látogatnám, kévánván ez levelem találhassa Nagyságodat szerencsés órában, kedves jó egészségben. Kegyelmes Uram, az Nagyságod parancsolatja szerint Nagyságodat örömest tudósitanám az itt való hirek, állapatok felől, lengyel, muszka, kozák, tatárok és az hatalmas nemzet felől, de ritkán talál ember bizonyost irni, mivel naponként az dolgok ujulnak. Most is, Kegyelmes Uram, az vajdának ő Nagyságának böcsületes követje járt oda fel szintén Varsavára az lengyel királyhoz, Huszain pasa s mások akaratjokból; ott találta mind az királt, mind az hátmánt, gyülés felett, akarván végire menni, az mint az hatalmas nemzet ennek előtte az lengyellel megalkudtak volt, annak megállói lesznek-é, nem-é, az adót penig husz ezer sárga aranyat adják-é, nem-é az lengyelek?

Az vajda ő Nagysága követjével egy fő is volt az hatalmas nemzet közzül, oda az lengyel királyhoz, de onnan ilyen válaszszal bocsátták vissza őket, hogy sem az adót meg nem adják, sem Kemeniczet. Noha értették az lengyelek ezt mondván, hogy az hatalmas nemzet az hét kolcsos várasoknak fejedelmét mediátornak rendelte az békességet járni köztök, annak irásából értjük az hatalmas nemzet kévánságát, hogy valamit az hatalmas nemzet

az lengyelelel el vett, azt engedjék oda és az adót is meg adni; de ők ezt mondják, ha az hatalmas nemzet Kemeniczét, az Ukrainnát, kozákságot kezekben bocsátja az lengyelnek, megbékélnek, egyébarányt készek meghalni vagy visszanyerik és többet az mellé, vagy többet vesztenek. És ez válaszszal mihelt érkezett az vaida követje az hatalmas nemzettel semmi mulatás nélkül az Portára postán mentek. Mint adja Isten, meglátjuk. Az császár is meg indult, Pravadiához el jött, ezen két-három napok alatt ObluczICzához fog érkezni, az hol mulató odajákot is csináltak nekie, az hol az Dunán által hid vagyon; de nem reménljük maga által jöne az Dunán, talám csak az Vezér, az is bizontalan. Az kozákok várakoznak, lássák az lengyel mit mível, az muszka hadai készen vannak az szélyekben, az tatár ki nem jöhet, mivel magára kell vigyázni, az mint Nagyságodnak annak előtte is megirtam; nem is kozák, sem muszka had volt az, ki Chrimet felpredálta volt, hanem tiszta kalmuk volt, négy ezer kalmuk s az tatár chám személye szerint minden erősségivel rajtok volt, az hogy három ezer kalmuk hátra maradt az chámmal, meg harczolnak másodnapig, ezer kalmuk penig elől mentek, az predát elhajtották, mégis az tatárok semmit nem árthattak nékik, ugy vagyon vesztek is bennek, de nem sok, több veszett az tatárok közzül. Két kalmukot elevenen fogtak az tatárok, nagy nehezen azt is; mingyárt küldték az Portára, ott megkérdezték őket, azt mondották tiz ezer kalmuk készen vannak Chrim széliben, husz ezer muszka had, az zaporoziai kozákság, ezek mind Chrimben akarnak menni. Az császár is immár Babához fogott jöni az vezérrel, de az mint beszéllik nem sokadmagával, négy ezervel, ha lészen, mivel ugy hirdetik, Caplan basa, többen is nem akarnak az császárral jöni, hanem az székben akarnak menni, magát is oda kéványák, az chám penig most hadat ki nem küldhet, mivel Chrimet most erősebben ostromlják, mint annak előtte, mostani kijött rabok beszéllik, kik az vizen jöttek. Talám Chrimnek jobb részét is eddig elostromlatták calmuk, zaporosi kozák szirko. Most az hatalmas nemzet oda is bizonyos számu jancsárokat küldött az chám segitségére az vizen; az lengyelek penig ó szerint 15. Augusti az hatmány Sobeczki Varsáról kiindult alá Bilához, ott egy sógora, nagy ur, Szutntzia Dominikánnak hitták, annak egy fia holt volt meg, az Sobeczkinek unokája levén, annak temetésire ment volt; azt eltemetvén, onnan Kuszálhez jő Bereszteczkéhez, oda minden lengyel gyüljön, onnan Kiohoz mennek, ott az muszka haddal megegyeznek. Dorozniko hatmánnak is megparancsolták Kalnik nevü helyre kihozni hadát, de onnan

[nem] tudhatni, mely felé leszen indulások. Mire adja Isten, Kegyelmes Uram, de napról napra az dolog terjed, erösedik s mig az dolog elválik, ezt az országot szintén eltapodják. Hátha még az lengyelek is ide fognak jöni telelni, mert mind azzal fenyegetődnek, Moldovába jönek.

Kegyelmes Uram, ugy hozzák hirül, az Vezér megholt mirigybe vagy megetették, az császár is megtért szomoruan, talám az császár meg fog halni. Kegyelmes Uram, addig heverünk itt az hutini táborban, [mig] Isten egy felé el nem választja, hogy pénzbeli költségből megkezdünk fogyatkozni, az Nagyságod kegyelmessége. Kegyelmes Uram, némely nap valamennyi török tábor vagyon Hutinnál, mustrát csinálnak nekik, több nem találtatott négyezerhétszáz, jóval, rosszal együtt. Ennek utánna is, Kegyelmes Uram, ha mi oly bizonyos dolgok ujulnak, mert annélkül nem lészen, Nagyságodnak alázatoson megirni el nem mulatom. Isten Nagyságodat sokáig éltesse kedves jó egészségben, az én kegyelmes asszonyommal egyetemben.

Datum in Ponte Lonae, die 14. 7-bris 1673.

Nagyságodnak alázatos kisebbik szolgája az mig él

Mate Deak.

Adresa: Az Méltóságos Erdéli Fejedelemnek Eő Nagyságának nekem kegyelmes uramnak.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Ofer slujba mea plecată Măriei Tale ca Domnului meu milostiv. Poftesc din inimă să blagoslovească pe Măria Ta cu domnia ţării vreme îndelungată, în pace.

N'am vrut să las să treacă prilejul de acum fără să cercetez cu supunere pe Măria Ta prin această scrisoare a mea, dorind să poată găsi scrisoarea mea pe Măria Ta în ceas norocos, în bună şi plăcută sănătate. Milostive Doamne, după porunca Măriei Tale aş înştiinţa bucuros pe Măria Ta despre ştirile şi stările de aici, despre Leşi, Muscali, Cazaci, Tătari şi despre puternicul neam, dar arareori i se întâmplă omului să scrie ceva sigur, căci în fiecare zi se schimbă lucrurile. Şi acum, milostivul meu Domn, a fost cinstitul sol al Măriei Sale Voevodului la regele Poloniei, în Varşovia, din voia paşei Husain şi-a altora; a aflat acolo atât pe regele, cât şi pe hatman în adunare, voind să afle, dacă vor ţine sau nu vor ţine aceea ce s'a înţeles mai înainte acel popor puternic cu Leşii, dacă dau sau nu dau Leşii darea de 20.000 galbeni?

Cu solul Măriei Sale a fost şi unul din puternica naţiune, la regele polon, dar de-acolo i-au slobozit cu astfel de răspuns că nu dau nici dare, nici Kameniţa. Căci au înţeles Leşii spunând aceasta, că naţiunea puternică a orânduit pe principele celor şapte oraşe cu cheie să fie mijlocitor pentru a face pace între dânşii, din scrisoarea aceluia înţelegem dorinţa neamului puternic, că tot ce-a luat naţiunea puternică dela Leşi, să se lase şi să deie şi darea; dar ei spun că dacă naţiunea puternică lasă în mâinile Leşilor Kameniţa, Ucraina şi Căzăcimea, se împacă, altfel sunt gata să moară: sau câştigă şi mai mult lângă acelea, sau pierd mai mult. Tocmai când a sosit solul voevodului cu acest răspuns pentru poporul puternic, au plecat cu poşta fără nici o întârziere la Poartă. Vom vedea, ce va da Dumnezeu. A plecat şi împăratul, a venit la Provadia, în două-trei zile va sosi la Obluciţa, unde i-au făcut şi odăi de petrecere, unde este pod peste Dunăre, dar nu nădăjduim să treacă peste Dunăre, poate că numai vizirul, dar şi aceea este nesigur. Cazacii aşteaptă, să vadă ce fac Leşii, oştile muscăleşti sunt gata la hotare, Tătarii nu pot ieşi, căci trebue să vegheze asupra lor, după cum am scris şi mai înainte Măriei Tale; aceea care a prădat Crâmul n'a fost nici oaste căzăcească, nici muscălească, ci de Calmuci curaţi, 4000 de Calmuci şi Hanul Tătarilor personal a fost împotriva lor cu toate forţele lui aşa că au rămas în urmă 3000 de Calmuci cu hanul, se luptă până a doua zi, iar o mie de Calmuci au mers înainte; au mânat prada, totuşi Tătarii nu le-au putut strica, aşa au pierit din ei, dar nu mulţi, mai mulţi au pierit dintre Tătari. Tătarii au prins de vii doi Calmuci, cu mare greutate şi pe aceia, i-au şi trimis numai decât la Poartă, acolo i-au întrebat, au spus că 10.000 de Calmuci sunt gata la marginile Crâmului, 20.000 ostaşi muscali, Căzăcimea zaporojană, aceştia toţi vreau să intre în Crâm. Acum şi împăratul va veni la Baba cu vizirul, dar precum se vorbeşte, nu cu mulţi, cu 4000 de va fi, căci aşa se spune, că Caplan Paşa, şi alţii nici nu vreau să vină cu împăratul, ci vreau să meargă la scaun şi-l poftesc şi pe el acolo, iar hanul nu poate trimite acum oaste, căci acum asediază mai puternic Crâmul decât mai înainte, robi veniţi acum de acolo o povestesc, cei cari au venit pe apă. Poate că şi până acum au atacat cea mai bună parte a Crâmului, Calmucii şi Cazacii zaporojeni. Acum puternicul popor a trimis şi acolo un anumit număr de ieniceri în ajutorul hanului, pe apă; iar Leşii, după calendarul vechiu în 15 August, hatmanul Sobieski a plecat din Varşovia în jos spre Bila, are acolo un cumnat,

domn mare, chemat Szutntzia Dominican, i-a murit un fiu, nepotul lui Sobieski fiind, s'a dus la înmormântarea lui; înmormântându-l, vine de acolo la Kuszal la Bereszteczke, să se adune acolo toţi Leşii, de acolo merg la Kiov, acolo se unesc cu Muscalii. Au poruncit şi hatmanului Doroşenko să-şi aducă oastea la locul numit Kalnik, dar de acolo nu se poate şti, încotro le va fi pornirea. Ce va da Dumnezeu, milostive Doamne, nu ştim, dar lucrul se întinde şi de zi, se întăreşte şi până se alege într'un fel, calcă şi ţara aceasta. Şi Leşii de vor veni să ierneze aici, (ce va fi,) căci se ameninţă necontenit că vin în Moldova.

Milostivul meu Domn, aşa au adus vestea că vizirul a murit de ciumă ori l-au otrăvit, şi împăratul s'a întors trist, poate moare şi împăratul. Milostive Doamne, atâta zăcem aici în tabăra dela Hotin, până când va alege-o Dumnezeu într'un fel, căci începem să ducem lipsa banilor de cheltuială. Milostive Doamne, în unele zile, toate taberele turceşti sunt la Hotin, le muştruluesc, nu s'au găsit mai mulţi de 4000, cu buni cu răi cu tot. Şi după aceasta, Milostive Doamne, dacă se vestesc lucruri sigure, căci fără acelea nu va fi, nu voiu trece cu vederea să le scriu supus Măriei Tale. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta îndelung în sănătate bună şi plăcută, împreună cu milostiva mea Doamnă. Datum.

Sluga plecată cea mai mică a Măriei Tale până trăieşte

Diacul Mate

Adresa: Măritului Principe al Ardealului, Măriei Sale, Domnului meu milostiv.

Notă. Cifra 7 din data scrisorii fiind scrisă ca un 3, ea a fost aşezată în arhivă printre actele din 1633; iar eroarea observată numai la facerea corecturii.

257.

Wien, 13 Fevruarie 1634.

Doamna Ana către împăratul Ferdinand II.

Cere şi reclamă din nou să i se dea în copie toate actele de avere privitoare la Mihai-Vodă şi fiul său Nicolae Petraşcu dela 1599 încoace pentru apărarea drepturilor copiilor ei.

Sacra^{ma} Caesarea R. Maiestas. Domine, D. clementissime.

Hisce elapsis diebus supplicavi M^{ti} V^{rae} Sacratissimae, quatenus Maiestas V^{ra} erga me et liberos meos singularem clementiam declarari demandare dignaretur, ut ejusmodi literarum quarumcunque transactionalium et contractuum, quae inter Dominos Magnates Hungaros in Hungaria vel Transylvania degentes cum

defunctis Michaele et filio Petrasko vajvodis Transalpinae intercesserunt paria in Cancellaria primum bellica, deinde Camera Aulica ac demum Hungarica Cancellaria inclytis similiter emanatarum (prout in illis temporibus) acciderunt expeditiones, Georgio Basta ac Belgioiosa generalibus Cassoviensibus existentibus, ac Joanne Kraus cum caeteris in Transylvania commissariis officio fungentibus pro jurium meorum et liberorum sequenti cautela nobis necessaria ac maxime proficua diligenter requirerentur ac extraderentur; sed quoniam hactenus nescitur quorsum supplicatio ista devenerit, eapropter M. V. S. demisse iterum rogo et oro, dignetur Maiestas V^ra^ peculiari benigno suo decreto injungere, ut praetactarum talium literarum paria requirantur in praedictis archivis ab anno 1599 emanatarum, nobisque pro juribus nostris proficuarum tam in Hungaria, quam Transylvania sequenti tempore necessariarum extradentur; quam M. V. Sacra^mae^ clementiam devotis orationibus meis promereri satagam, clementissimum exspectans responsum.

Sacra^mae^ M^tis^ V^rae^

Devota clienta
Nicolai Petrasci quondam Vaiuodae
Relicta Vidua Anna Radulia

In dorso: Bei der alten und neuen Registratur hierinnen erwähnten Transactionen und Contractibus nachzusehen und was zu finden im Hofkammerrath zu Anordnung der weitern Notdurft einzureichen. 13. Februarii 1634.

Gnädige Herren. Denen hierin vermeldten transactionibus und contractibus hab Ich noch vor diesem nachgesucht und dem sollicitori anzeigt, dass Ich zwar zwen Carlier voll Sibenbürgerischen Sachen hätte, darundter aber wäre nichts dergleichen zu befunden, müsste sich derowegen nur bei der Hofexpedition, alda dergleichen gehandlet und ausgefertigt werden anmelden, inmassen dann mit Sigismundi und Gabriel Bathori und andern zu Kaiser Ferdinand und Maximiliani Zeiten ausgefertigten transactionibus zu sehen; wäre diesem nach Supplicantin darnach zu bescheiden, mich darneben gehorsambst befehlendt.

Gehorsamber Wilderich Weininger

Aufzuheben, 21. Februarii 1634.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn, sub dato 21.II.1634, fol. 80.)

Notă. Cererea de mai sus a fost repetată şi de Mihai-Vodă (fiul lui Nicolae Petraşcu) în primele zile ale anului 1640 şi îndeplinirea ei recomandată la 13 Ianuarie 1640 de către Consiliul Aulic. Când însă cererea a ajuns spre expediţie

la Contabilitate (N. Ö. Buechhalters und Raith-Räth) aceasta a respins-o pe următoarele patru motive: 1) că, căutarea tuturor actelor şi chitanţelor lui Mihai-Vodă dela 1599 încoace ar cere prea mult timp; 2) că această căutare ar fi inutilă întrucât n'ar arăta ce sume mai primise Mihai-Vodă dela alte oficii; 3) că prin această listă a actelor de plată: würde Ihme, Herrn Supplicanten ein solches Schwert in die Handt gegeben, dass Er alles das was sich aldar nit befändte und etwa an andern angewiesnen Orten und Raitungen, als bey der Behaimbischen, Schlesing- und Hungarischen Cammer steckete an Ihr Mt. unnachlässlich zu begehren nicht underliesse; 4) că s'ar instrui prea mult suplicantul pentru cererea lichidării pretenţiunilor sale. (*Ibidem*, 4. II 1640, fol. 3.)

258.

Oradea, 15 Fevruarie 1634.

Inventarul lucrurilor mobile ale lui Gavrilaş-Vodă Movilă.

Cuprinsul celor două lăzi, deschise acum după ce soţia sa, Elisaveta Zólyomi a fost eliberată din închisoarea în care a stat fiind bănuită de complot împotriva principelui George Rákóczy I.

Consignatio rerum universarum prae manibus Mag[cae] dominae Elizabethae Zoliomi de Albes, consortis Illustris ac Mag[ci] Domini Gabrielis Mogyla etc. tempore detentionis seu arestationis suae habitarum et repertarum, et tempore eliberationis seu dimissionis ejusdem per Requisitores Varadienses secundum seriem infra descriptam manibus annotati Domini Gabrielis Mogyla assiganatarum.

Egy egyenes veres bársony hivelyű türkeses pallos. Egy veres bársony hivelyű aranyas kard, maroklatja törkeses. Három bokor ló pofájára való vértek, valami zöld kövek benne. Három boncsok. Egy lóra való portai szerszám maiczon. Más lóra való portai szerszám maiczon, viselt. Egy lóra való bogláros, kantáros szerszám, viselt. Egy lóra való maiczos viselt portai szerszám. Egy bokor ezüst kengyel aranyas, viselt. Egy lóra való portai szerszám maiczos, viselt. Négy czaprag, portaiak, viseltek. Két hegyes tör, ezüst hivelyü, aranyazottak. Egy egyenes pallos, veres bársony hivelyű, ezüstös. Ezek egy ládában voltak.

Más ládában: Egy ezüstös kantár, viselt. Két sótartó, külömb, külömb formára, aranyasok. Négy aranyas kupa; kettei körtvélyes virágu, töredezettek. Egy pohárocska, a fenekén malom forma. Egy ezüst veder.

Ez felyül megirt marhák találtattanak lenni feleségemnél, Zoliomi Ersébeth asszonnál, melyek megtartóztatásának idején

kezénél voltanak. Az mely marhákat ez inventarium szerint Váradi Captalanok előtt magam kezéhez vöttem Ibrani Mihály uramtól, ő Kegyelmét az én kegyelmes uram ő Nagysága parancsolatja szerint quietálom.

Datum Varadini, 15. Februarii Anni 1634.

(L. S.) Oláhul az vaida nevének helye mpr

(Mus. Nat. Budapest. Archivum Rákóczi-Aspremont. Capsa 21 fasc. 1. No. 37. Copia coaeva.)

Trad. Consignatio etc. Un paloş drept cu teacă de catifea roşie cu turchize. O sabie aurită cu teaca de catifea roşie, mânerul cu turchize. Trei perechi de zale pentru botul calului, cu nişte pietre verzi. Trei cozi de cal. Scule pentru un cal dela Poartă, smălţuite. Alte scule de cal dela Poartă, smălţuite, purtate. Scule pentru un cal cu cătărămi şi frâu purtate. Scule smălţuite de cal dela Poartă, purtate. O pereche de scări de argint, aurite, purtate. Scule de cal, dela Poartă, smălţuite, purtate. Patru frâmbii dela Poartă, purtate. Două pumnale ascuţite, cu toc de argint, aurite. Un paloş drept, cu teacă de catifea roşie, argintat. Acestea au fost într'o ladă.

In altă ladă: Un frâu argintat, purtat. Două solniţe, cu forme deosebite, aurite. Patru cupe aurite; două cu flori de pere, rupte. Un păhărel. O vadră de argint.

Obiectele mai sus scrise, s'au aflat a fi la soţia mea, la Doamna Ellzaveta Zólyomi, care au fost în mâna ei în vremea arestării ei. Care valori le-am primit în mână după inventar înaintea Capitlului din Oradea dela Domnul Mihai Ibrani; dau chitanţă Domniei Sale, după porunca Măriei Sale a milostivului meu Domn.

Oradea, 15 Fevruarie 1634.

259.

Oradea, 15 Fevruarie 1634.

Soţia lui Gavrilaş-Vodă Movilă (Elisaveta Zólyomi) către principele George Rákóczy I.

Act de credinţă faţă de dânsul că nu va încerca nici o revoltă ori intrigă împotriva lui.

Én Albesi Zoliomi Ersébet Asszony, az Tekéntetes és Nagyságos Mogila Gábor vajdának etc. hites társa, esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu és Szentlélek, teljes Szentháromság egy

bizony Isten, hogy az mi kegyelmes urunk az erdeli Fejedelem ü Nagysága méltósága ellen senkivel sem titkon, sem nyilván nem titkolok és nem practikálok, az ellen senkinek sem irogatok, sem penig szóval nem izengetek, hanem teljességgel az igaz hűséghez és tökélletes állhatatossághoz tartom magamat; söt hogy ha másoknak is avagy levelekbül, avagy penig vellek való beszélgetésekbül az ű Nagysága méltósága, fejedelemsége avagy élete ellen való dolgokat láthatok, érthetek, avagy vehetek eszemben, el nem titkolom, magamnál meg nem tartom, hanem ű Nagyságának, az én kegyelmes uramnak értésére adom és arrul ü Nagyságát tempestive certificalom. Az ű Nagysága birodalmábul ki nem megyek, hanem veszteg leszek, és hogy ha mostani cselekedetim felöl is az mi kegyelmes urunk ű Nagysága én velem perleni akar, elö állok, az törvénynek exitussát meg várom és mindenekben az törvénynek kimenetelihez accomodálom magamat. Mely kötésemet és fogadásomat, hogy ha vel in toto, vel in aliqua sui parte violálnám, meg szegném, meg nem állanám, avagy valami szines mód alatt az előtt magamat el vonnám, abbeli cselekedetimért hamis hitü legyek; ez felett fejem, minden induló és indulatlan jószágom, melyek tulajdon személyemet illetnék avagy illethetnék veszszenek el tüllem. Mely esküvésnek módjárul az Váradi Captalanok előtt magam kezem irása alatt való pecsétes levelemet adom. Melyekrül mindenekrül az igaz Isten engemet ugy segélyjen és ugy adja lelkem üdvességét.

Datum Varadini, 15. die Februarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Trigesimo quarto.

(L. S.) Zoliomi Ersebet mpr

Pecete rotundă anulară (de 15 mm în diametru) cu bourul Moldovei şi legendă cirilică, neciteaţă.

(Mus. Nat. Budapest. Arch. Rákóczi-Aspremont. Caps. 21 fasc. 1.No. 38.)

Trad. Eu Doamna Elizaveta Zólyomi de Albes, soţia legiuită a Cinstitului şi Măritului Gabriel Moghilă-Vodă, etc. Jur pe Dumnezeul cel viu, care este Tată, Fiu şi Sfântul Duh, Treime desăvârşită un Dumnezeu, că nu tăinuesc şi nu uneltesc cu nimeni nici în taină, nici pe faţă împotriva milostivului nostru Domn Principele Ardealului, nu scriu nimănui împotriva sa, nici nu trimit veşti prin viul graiu, ci mă voiu purta cu credinţă deplină şi adevărată şi statornicie desăvârişță, ba încă dacă pot vedea, înţelege sau băga de seamă fie din scrisori, fie din convorbirile cu alţii lucruri împotriva demnităţii, domniei sau vieţii Măriei Sale,

nu le tăinuesc, nu le păstrez la mine, ci le dau de ştire Măriei Sale, milostivului meu domn şi despre aceea încredinţez de cu vreme pe Măria Sa. Nu ies din ţara Măriei Sale, ci voiu sta liniştită şi dacă Măria Sa vrea să se judece cu mine pentru faptele mele de acuma, stau faţă şi aştept sfârşitul judecăţii şi mă potrivesc întru toate după cum va fi sfârşitul judecăţii. Care legământ şi făgăduinţă dacă l-aş viola *vel in toto, vel in aliqua sui parte*, dacă l-aş călca, nu l-aş împlini sau dacă m'aş sustrage prin vreun pretext oarecare, pentru făptuirile mele de acel fel să fiu de rea credinţă; pentru acestea să mi se ieie capul, toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare care se cuvine persoanei mele sau mi s'ar cuveni. Despre felul acestui jurământ dau scrisoare cu iscălitura mâinii mele şi cu pecetea mea, în faţa Capitlului de Oradea. Pentru toate acestea aşa să mă ajute şi să-mi dea izbăvirea sufletului Dumnezeul cel adevărat. Datum etc.

260.

Câmpulung al Moldovei, 9 Mai 1634.

Mihail Igyártó Besztercei către Martin Deiprano primarul Bistriţei.

Noul Domn al Moldovei este Vasile-Vodă, fost Lupul Mehedinţul despre care se zice că e fiul lui Aron-Vodă. Solia polonă pentru a face pace cu Moldova. Lupu-Vodă s'a învoit cu Tătarii. Boierii se tem de Vodă care a tăiat mulţi dintre ei, iar pe Logofetul Ghenghea l-a trimes la mânăstire. Multora le-a tăiat nasul şi urechile, zicând că au fost tâlhari ai ţării. Faţă de sărăcime se poartă însă cu mare milă.

P. S. Az moldvai állapot felöl azt irhatom Kegyelmednek, hogy az vajda székében vagyon Jászvásárt. Vaszilie vajdának hijják, az elébbi boierságában Lupul mehedinczulnak hitták és az Áron vajda fiának mondják lenni, hogy volna.

Az lengyelek felöl azt tudom Kegyelmednek mondani, hogy az lengyel követ mostan jött Molduában, az ki még az összel ment volt az császárhoz és egy fö török is jött vélle, mintegy öt század magával, és az vajda is három fö boierokot küldött el velek az lengyel királhoz. Én azt hallottam, hogy ha véghez vihetik, hát meg békéljenek egymással. Az követnek az szolgái azt mondták nekem, hogy igért legyen az lengyel követ tributot az császárnak megszabadulásának okáért Konstancinápolban, de hogy immár nem tudják, hogy az királnál mi végre vihetik az békességet. Az kozákok az Nezteren az vizen jöttenek alá Tegenéhez és Tegenét és az körül való falukot mind el égeték legyen. Rabollottak, de az

várának nem tehettek semmit és az szél miá tovább nem mehettek, hanem ugyan onnan meg tértenek. Az tatárok voltanak táborban, de hogy vajdától kéredzettenek valamely felé, de az vajda meg békélt velek és adott három száz kaczolákot nekiek és vissza mentenek hazájokban; nem hallani semmit felőlek.

Az vajda az boierokban sokakot meg fogatott és sokan el is szöktenek Lengyel országban, fél[e]lem miá, hogy félnek az vajdától. Az Genge logofetot is kicsin [hijja,] hogy le nem vágatta, és az udvartól el üzette. Azt mondta: Legyen neki, hogy az vén eb sok fejedelmeknek volt árulója és az szegénségnek rontója; többször udvarnál ne lássák, mert többet nem eszik, hanem menjen egy kalastromban, legyen barát, lakjék ott valahon.

Todorasko János is, az mostani logofet, az kinél én az Kegyelmed szolgáival az télben voltam, Soldan Vizont nagy vornik és az hatmánjok, Gavrilasko, az vajdának öccse, az Frangula nevü boiernak és az Jeremie nevünek az orrokot mind ajjakastól el metszette, és egy Totul nevü boiernak fileket vették, és többeknek is, az kiknek én neveket nem tudom mostansággal meg nevezni, az kik az elétt az szegény országnak rontására voltanak.

Az latrokot, tolvajokot őrzököt és hamis parázna asszonyokot keményen, erösen meg bünteti, az kit valamiben meg ér. Az szegénséghez jó lelki ismerettel vagyon, mert még eddig sem adóval, sem egyébbel nem háborgatta, és fogadta is, hogy az szegény országnak jovára leszen és az szegénség örül rajta, hogy jó vajda leszen; talám állandó is leszen.

In dorso: Ultima Maii latae.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. P. S. Despre starea din Moldova pot scrie Măriei Tale, că voevodul e în scaun în Iaşi. Il cheamă Vasilie-Vodă, în boieria sa mai 'nainte îl chema Lupul Mehedinţul şi se zice că ar fi fiul lui Aron-Vodă.

Despre Leşi ştiu spune Domniei Tale că solul leşesc a venit acum în Moldova, acela care se dusese încă din toamnă la împăratul şi a venit cu el şi un turc de frunte cu vreo 500 împreună şi a trimis şi voevodul trei boieri cu el la regele leşesc. Eu aşa am auzit că de vor putea să săvârşească să se împace unii cu alţii. Slugile solului mi-au spus aşa că solul leah a făgăduit tribut împăratului pentru pricina slobozirei în Constantinopol, dar că nu ştiu acum cum vor putea face pace cu regele. Cazacii s'au coborît pe apa Nistrului la Tighina şi au ars Tighina şi satele din jur. Au jefuit, dar nu i-au putut face nimic cetăţii şi n'au

putut merge mai departe din pricina vântului, ci s'au întors de acolo. Tătarii au fost în tabără şi când s'au cerut în vreo parte (spre jaf) dela voevod, el s'a împăcat cu ei dându-le 300 de iepe şi s'au întors în ţara lor; nu se mai aude nimic despre ei.

Voevodul a pus de-au prins mulţi boieri şi mulţi au şi fugit în Polonia de teamă, căci se tem de Vodă. Puţin a lipsit de nu l-a tăiat şi pe Logofătul Ghenghea şi l-a alungat dela Curte. A spus: Să-i fie, că acel câine bătrân a fost trădătorul multor principi şi stricătorul sărăcimei; să nu-l mai vadă la Curte, căci nu mănâncă mai mult, ci să meargă într'o mânăstire, să fie călugăr, să locuiască acolo undeva.

Şi Ion Todoraşcu, Logofătul de acum, acela la care am fost eu cu slugile Domniei Tale în iarnă, a tăiat pe Şoldan Vizon mare Vornic şi hatmanul lor, Gavrilaşcu, fratele mai mic al voevodului, a tăiat nasul cu buze cu tot boierului cu numele Frangulea şi unuia cu numele Ieremia, şi au tăiat urechile unui boier numit Totul şi mai multora, al căror nume nu-l ştiu numi acum aici, aceia cari au fost mai înainte spre stricarea sărmanei ţări.

Pedepseşte tare şi cu străşnicie pe lotri, pe tăinuitorii de hoţi şi pe femeile cu obiceiuri stricate, când îl prinde cu ceva pe vreunul. Faţă de sărăcime este cu inimă bună, căci până acuma n'a turburat-o nici cu dare, nici cu altele şi a şi făgăduit că va fi spre folosul sărmanei ţări şi sărăcimea se bucură de el că va fi voevod bun; poate că va fi şi statornic.

Notă. Scrisoarea cu data de mai sus e publicată în *Hurmuzaki:* Documente, vol. XV/2 pag. 1002. Insă postscriptul de faţă, mult mai interesant decât scrisoarea însăşi, a rămas nebăgat în seamă.

261.

Wien, 3 Iunie 1634.

Mihai-Vodă Petraşcu către Camera Austriei-de-Jos.

Expune originea creanţei sale de 4000 fiorini pe care a moştenit-o dela bunica sa când ea a plecat în Ţara-Românească, lăsându-i tot atunci şi pensia ei lunară de 50 fiorini. Ambele lucruri fiind aprobate de împărat, roagă să se dea informaţiile cuvenite pentru aranjarea acestei afaceri.

† Illusstrissimi Domini, Domini Patroni semper Colendissimi.

Quod ad praetensionem meam 4000 fl. attinet, Dominationibus Vestris Ill^{mis} humiliter in animum inducere volui: hoc videlicet debitum non fuisse Domini Parentis mei Petrasci Vayvodae suum proprium, neque Dominae Matris meae Annae Raduliae,

sed Domini Avi mei Radulii Vayvodae piae memoriae et Dominae Consortis eius, Dominae Helenae Aviae meae; quod post mortem Domini Avi praedicti Maiestas Sua Caesarea Dominae Aviae illud se clementer persolvi faciendum promisit, ac insuper obligatorias quoque literas a se extradari facere dignata est, ut Dominus solutor bellicus persolvat. Deinde vero Domina Avia volens hinc discedere et in Valachiam proficisci, has literas Suae M^tis^ obligatorias Domino Parenti meo, videlicet Genero Suo Petrasco ad manus contulit, ut nimirum illam 4000 fl. summam ipse sollicitet, percipiat ac debita Domini Avi et Aviae meae hic ex illa summa persolvat; ex qua tamen pecunia usque ad praesens tempus nihil nobis solutum est, nihilque adhuc ex ea percepimus, ac demortuo Domino Parente meo ad me devoluta est, et Maiestas Sua Sacra^ma^ quoque mihi se eandem clementissime iam persolvere facere promisit; domini Parentis vero mei nullum proprium debitum restat, ex ipsius salario menstruo 130 tallerorum per 70 kruciferos, neque facimus nos modo mentionem ullam de illo, siquidem persolutum est illud.

Quod vero Dominae Matri meae ordinarie a Sua M^te^ per dominum solutorem Aulicum per se et separatim pro sustentatione sua, durante vita, singulis mensibus 50 fl. pendantur, tale ordinarium in illos 4000 florenos commiscendum et intricandum non est; his enim 4000 florenis Domini Avi mei et Dominae Aviae debita hic contracta persolvenda sunt, et si quid super erit, ad studia mea literaria convertendum et usurpandum erit. Domina vero Mater mea suos 50 florenos pro suo libitu et necessitate in usum quotidianum convertit atque impendit.

Quapropter Ill^mas^ Dominationes Vestras humillime rogo, tanquam Dominos Patronos mihi gratiosissimos: dignentur me ex hoc negotio meo gratiose expediri facere et memoralia mea iterum ad Inclytam Cameram Aulicam remittere et pro parte mea Ill^mis^ Dominis Camerae Eiusdem praesidii et consiliariis bonum responsum dare, eosque amice informare, siquidem hoc debitum manifestum sit et Suae M^tis^ obligatorias originales in manibus habeam et apud dominum registratorem quoque Camerae eiusdem Aulicae in Repertorio inscriptum ac repertum est. Quam quidem Illustrissimarum Dominationum Vestrarum gratiam grato et fideli animo eisdem vicissim humiliter reservire conabor; gratiosum ab eisdem exspectando responsum; quas Deus etc ·/·

Illustrissimarum Dominationum Vestrarum

Servitor humillimus ad serviendum paratissimus

Michael, Petrasci Vayvodae filius mpr

In dorso: † Ad Illmos et Excellentissimos Dominos, Dominos Sacrae Caesareae Regiaeque Mtis Inferioris Austriae Inclytae Camerae Praesidem et Consiliarios ·/· Dominos Patronos mihi gratiosissimos, Demissum Memoriale Michaelis Vayvodae ·/·

Manu Officii: Praesentatae 3. Iunii 634.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 8.X.1634, fol. 32.)

Notă. Memoriul de faţă fiind transmis Contabilităţii, aceasta prin raportul din 1 Iulie 1634 constată că prin decretul din 10 Aprilie 1620 lui Nicolae Petraşcu «wegen sein, Petrasci Vaters, Herrn Michaelis, auch seeligen hinweck genombner Mobilien, Clainodien und des Schloss Füerstenberg in Schlesien 6000 Gulden Rheinisch als Recompens und Gnad, dieselben nach und nach aus dem Hofkriegszahlambt zu bezahlen allergenädigist bewilligt worden.» Petraşcu a primit în 1622 jumătatea sumei adică 3000 fiorini «aus dem alhieigen Salzambt» rămânând ca restul să-l primească în rate. La 15 Octomvrie 1622 primise Petraşcu *zu monatlicher Underhaltung* 130 taleri socotiţi cu 70 de cruceri care pensie a primit-o regulat până la 4 Octomvrie 1627. Murind Petraşcu, văduva sa a primit regulat o pensie viageră (ad dies vitae) de 50 fiorini lunar dela 1 Septemvrie 1628, până la 31 Decemvrie 1632. Aşadar pretenţiunea de 4000 fiorini a suplicantului nu derivă din creanţa lui Nicolae Petraşcu, ci i-a fost făgăduită prin decretul imperial din 14 Mai 1620: gedachten Radulii nachgelassner Wittib Helenae, als des Supplicanten Ahnfrauen zu Bezahlung ihres verstorbenen Gemahles unabgestattete Schulden und Auslösung etlicher versetzten Pfänder.

262.

Ebersdorf, 19 Octomvrie 1634.

Regele Ferdinand II către Camera Ungară.

Deoarece a dat lui Mihai (fiul lui Nicolae Petraşcu) 4000 fiorini pentru achitarea datoriilor sale, ordonă ca suma aceea să i se plătească cât mai curând.

Quandoquidem Spectabili ac Magnifico fideli nobis dilecto Michaeli Waywodae ad humillimam ipsius instantiam quatuor millia floreni Rhenenses a nobis quondam Helenae, defuncti quondam Radulii Vaivodae Valachiae relictae viduae, avitae suae ad huc anno praeterlapso 1620 pro exsolvendis debitis gratiae nomine collata, iam vero reali superinde hucusque nondum subsecuta satisfactione ad ipsum devoluta iam media ex parte, utpote duo millia ex proventibus supremae Tricesimae Owariensis, alteram medietatem vero 2000 florenorum Rhenensium ex proventibus nostris tricesimalibus in Wartenberg curae et fidei vestrae concreditis realiter exsolvi facere benigne constituimus: Eapropte

vobis... praecipimus, quatenus... vos pro parte vestra sedulo elaborare et eniti debeatis, ut attacto Michaeli Vaivodae de insinuatis quatuor mille fl. Rh.... solutore nostro aulico bellico... quantocius effective satisfiat; etc.

(Arch. r. Hung. Budapest. Ben. res. anni 1634 fol. 32.)

263.

Lwów, 24 Octomvrie 1634.

Anonim către un anonim în curtea dela Varşovia.

Regele Poloniei se teme că Domnii Ţărilor române vor ţine cu Turcii.

Estratto d'una lettera di persona intrinseca di Sua Maestà.

In questa congiontura non si può negare che non vi siano gagliardi motivi da spingere questa Maestà a proseguire la guerra contro il Turco, ma essa Maestà, come prudentissimo, ha anche molte considerationi di lasciar in tanto correre quei trattati di pace, fra le quali credesi vi siano quelle che le partecipò in confidenza. Sua Maestà Reale non ha per sicuro che tutto quel esercito suo sia per entrar in Vallachia, poichè un terzo è d'alcuni privati cavalieri, il resto vorrà prima toccar danari, che non sono pronti. Pone dubbio nel Transilvano; tene che li stati di Vallachia et Moldavia s'uniranno con Turchi contro li proprii prencipi, se le arme de Turchi prendessero qualch'avantaggio.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica fasc. 116.)

264.

Roma, 28 Octomvrie 1634.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Sultanul oferind regelui Poloniei reînoirea tratatului de pace care există între ei, acesta a pus şi condiţia ca Domnul Moldovei să fie numit numai la recomandaţia sa.

Le lettere particolari di Varsovia delli 17 passato danno avviso, che il Gran Turco offeriva la pace al Re di Polonia con quelle medesime conditioni, che furno già accettate dalla gloriosa memoria del Re Sigismondo tertio. Ma Sua Maestà pretendeva di avantaggiarle con l'infrascritti capitoli, cioè: Che nella Vallachia si ponga il Prencipe a raccomandatione di Sua Maestà, come si faceva

†

Ill.me ac Reverendissime D.ne
D.ne Patrone mihi clementissime.

Ill.mam ac Reverendissimam D.om V.ram humillime et propter Deum rogo, ut mihi parcat, quod eandem toties molestem, sed quia necessitas me urget, et intelligens quod Ill.ma ac Reverendissima D.o V.ra in de ducatum parare vellet, Ideo Ill.mam ac Reverendissimam D.om V.ram, perobnixe rogo, legat hanc humillimam supplicationem, in qua in telligens petitionem meam, expediat hoc negotium meum, et si expedi verit, ut sciam unde et ubi quaerere, quia si Ill.ma ac Reverendissima D.o V.ra non expediet hoc negotium meum donec adest, ego nescio aliquid boni rasponsi et adiutory expectem. Quapropter ad Ill.mam ac Reverendissimam D.om V.ram iterum tanquam ad patronum mihi clementissimum confugiens, humillime et propter Deum rogo non derelinquat me, sed donec adest hoc negotium meum in bona forma expediat, quia alias ego hanc occasionem huius Dietae perdo, quod si Ill.ma ac Reverendissima D.o V.ra me non adiuvaverit. Quam Deus etc. Ill.mae ac Reverendissimae D.nis V.rae clementissimum expectans responsum etc.

...

Ill.mae D.nis V.rae.

Filius et servitor ad serviendum semper paratissimus.

Michael Vayvoda etc.

per il passato. Che in essa provincia non si permetta a' Tartari habitatione, nè siano loro dati carichi di Bassà od altri offitii, et che si ponga freno alle loro scorrerie, et che alla Maestà Sua sia lecito di fabricare una o più fortezze nelli confini. Che in emenda de strapazzi fatti in Costantinopoli all' ambasciatore di Polonia si consegui alla Maestà Sua la piazza di Coccin con il suo territorio, altrimente Sua Maestà non intendeva di concluder pace, et tra tanto andava marciando alla volta di Vallachia col suo essercito numeroso di 130/m combattenti, nel qual numero sono compresi 50/m Cosacchi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate. Cod. 1101 fol. 168.)

265.

[Sopron, 1 Noemvrie 1634.]

Mihai-Vodă Petraşcu către preşedintele Camerei Aulice.

Aflând că vrea să plece din oraş, îl roagă să-i expedieze afacerea, neştiind altfel cui să se adreseze pentru rezolvirea petiţiei sale.

† Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine Patrone mihi clementissime.

Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem Vestram humillime et propter Deum rogo, ut mihi parcat, quod eandem toties molestem, sed quia necessitas me urget, et intelligens, quod Illma ac Rev^{ma} Dominatio V^{ra} inde discessum parare vellet: Ideo Ill^{mam} ac Rev^{mam} Dominationem V^{ram} perobnixe rogo, legat hanc humillimam supplicationem, in qua intelligens petitionem meam, expediat hoc negotium meum, et si expediverit, ut sciam unde et ubi quaerere, quia si Illma ac Rev^{ma} Dominatio V^{ra} non expediet hoc negotium meum donec adest, ego nescio a quo aliquid boni responsi et adiutorii exspectem. Quapropter ad Ill^{mam} ac Rev^{mam} Dominationem V^{ram} iterum, tanquam ad patronum mihi clementissimum confugiens, humillime et propter Deum rogo, non derelinquat me, sed donec adest, hoc negotium meum in bona forma expediat, quia alias ego hanc occasionem huius Dietae perdo, quod si Illma ac Rev^{ma} Dominatio V^{ra} me non adiuvaverit. Quam Deus etc. Ill^{mae} ac Rev^{mae} Dominationis V^{rae} clementissimum exspectans responsum ·/·

Ill^{mae} Dominationis V^{rae} ·/·

Filius et servitor ad serviendum semper paratissimus ·/·

Michael Vayvoda mpr ·/·

In dorso: † Ad Ill^mum ac Rev^mum Dominum, Dominum Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis Consiliarium et Camerae Aulicae praesidem, Dominum ac Patronum mihi clementissimum.

Manu Officii: Ihre Hochwürden Herr Präsident verwillige auf des Herrn Supplicanten inständiges wehmütiges und bewegliches Anlangen, im Fall die Schuldt richtig, dass Ihne davon 3000 fl. auf dem Ober 30-gistamt in Hungarisch Altenburg, doch ausser der quota, und 2000 fl. auf das 30-gist zu Wartberg gegen Hofkriegszahlambts Quittung angewiesen, und über beedes die Notturft an die Hungarische Camer ausgefertigt, gleichwol auch alle Nottürften die Er etwan derentwegen bei Handen, zurück genomben werden. Viennae, 9.9-bris 1634.

Pecete anulară octunghiulară în ceară de lac roşie cu stema Munteniei şi deasupra stemei o coroană cu iniţialele M. W.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern sub dato 8.X. Autograf.)

Notă. Alăturat dosarului se mai află alte şase petiţii ale suplicantului, aci omise, având acelaş obiect: achitarea sumei de 4000 fiorini ce avea să ia. Amintim numai următoarele, că în trei din ele Mihai-Vodă cere plata creanţei sale «tam in exercendis studiis literarum, quam in aliis rebus ac negotiis» măcar în rate şi la diferite oficii de tricesimă «ut in futurum tam Maiestati Vestrae Sacrae, quam Inclytae Domui Austriacae ac Coronae Regni Hungariae et Christianitati more maiorum meorum fideliter et constanter usque ad mortem inservire possim». Şi mai interesantă este motivarea ce o face pribeagul Vodă (născut în Ungaria) într'o altă petiţie a sa — tot nedatată — zicând că are trebuinţă de bani; quia Sua Maiestas in Hungariam Diaetam ordinavit, quam a longo tempore exspectavi, in qua et ego, et Domina Mater adesse debemus, quia valde magna negotia habemus, quae in Diaeta et coram Sua Maiestate et Regno proponenda sunt: Primo, ut Illma ac Rev^ma Dominatio V^ra sciat, quia denuo coram Sua M^te et Regno confortari volo in haereditate mea tam in Hungaria, quam in Transylvania, Valachia et Moldavia, quia non solum, quod praedecessores mei piae memoriae haeredes fuerunt Valachiae, Moldaviae ac partis Transylvaniae, sed etiam partis Hungariae. Secundo in Hungaria et Transylvania sunt nonnulla bona, quae ad me pertinent, et Sua Maiestas ex benignitate sua, voluntateque et consilio mandavit in hac causa mihi ius et iustitiam administrari. Tertio suntque tandem duo Domini in Hungaria debitores mei, nempe unus in centum millibus taleris Imperialibus, alter vero in quinquaginta millibus florenis Rhenensibus, ut vel in parata pecunia mihi illam summam persolvent, vel eius loco bona eorum occupem; quae ego debeo cum magno labore ac fatigio, multisque expensis, ista omnia, in ipsa Diaeta, quae celebrabitur, quaerere.

Nu avem informaţie dacă Mihai-Vodă a luat parte într'adevăr (eventual cu muma sa) la dieta ce s'a ţinut în Martie 1635 la Sopron. Ştim însă că acolo nu i s'a putut da suma de 2000 fiorini, despre achitarea căreia (ex Taxa liberis civitatibus) regele Ferdinand II dispune la 28 Martie, dar şi de astădată — din lipsă de bani — fără niciun rezultat.

266.

Alba-Iulia, 16 Martie 1635.

Principele George Rákóczy I. către Matei-Vodă Basarab.

Tratat de alianţă pentru menţinerea bunului prieteşug şi a bunei vecinătăţi.

Mi Rákóczy György Istennek kegyelmességéből Erdély országának fejedelme, Magyar ország részeinek ura és székelek ispánja etc.

Adjuk emlékezetire mindeneknek, az kiknek illik ez mi levelönk által, hogy mi az Tekintetes és Nagyságos Máthé vajdával, Isten kegyelmességiből Havasalföld országának örökös fejedelmével jó szomszédságot és igaz barátságot akarván tartani (mint hogy ő Kegyelme is, mint szintén mi az hatalmas török császárnak hive vagyunk és oltalmát várjuk) fogadjuk azért és assecuráljuk ő Kegyelmit az vajdát in bona fide nostra és fejedelmi szónkra, hogy mi semmi ok és mód alatt ellenségi nem leszünk, kárt, bosszuságot sem magának, sem országának nem teszönk, hanem ő Kegyelmével szép szomszédságban akarunk élni; sohonnan személye és országa ellen ellenséget nem szerzönk, nem inditunk, sem nem köldönk. Sőt, ha ki menni akarna is tehetségönk szerint elforditani igyekezzök. Ha mikor ő Kegyelmének és országának császár akaratja ellen gonosz akarói és ellenségi találkoznak, ő Kegyelme idején korán requiráltatván bennönket az szükséghez kipest, illendő segitséggel leszünk. Ha valahonnan ő Kegyelme Máthé vajda ellen ártalmas dolgot értenénk, azt idején értésire adjuk és az miben hatalmunkban leszen ellene is állunk. Mind ezekben pedig hatalmas császárt excipiáljuk és kivesszük. Az idegen vajdák ellen is tehetségünk szerint illendő jó akarattal és oltalommal akarunk lenni. És az assecuratoriánkat ugy tartjuk meg és ugy legyen helyes, ha Máthé vajda is ő Kegyelme valamiket nekünk igért höti és keze irása alatt mind azokat és végezett terminusra beteljesiti és praestálja; kinek nagyobb bizonságára mi is Máthé vajdának ő Kegyelmének adjuk ez mi assecuratoria levelünket kezünk irása és pecsétünk alatt.

Iratott az mi fehérvári városunkban, [Martii] 16. A. D. 1635.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

Trad. Noi George Rákóczy, din mila lui Dumnezeu principele ţării Ardealului, domnul părţilor Ungurene şi şpanul Secuilor etc.

Dăm de ştire tuturor cărora se cuvine prin această scrisoare a noastră, că noi voind a ţine bună vecinătate şi prietenie adevărată

cu cinstitul şi Măritul Voevod Matei, din mila lui Dumnezeu principe ereditar al Ţării-Româneşti, (fiind şi Domnia Sa, cum suntem şi noi credincios împăratului turcesc şi-i aşteptăm ocrotirea) făgăduim deci şi asigurăm pe Domnia Sa Voevodul pe buna noastră credinţă şi pe cuvântul nostru de principe, că noi nu-i vom fi duşmani pentru nici o pricină şi în nici un chip, nu facem pagubă nici supărare nici lui, nici ţării sale, ci vrem să trăim în bună vecinătate cu Domnia Sa; nu căutăm, nu pornim şi nu trimitem de nicăieri duşmani împotriva persoanei, nici a ţării sale. Ci dacă cineva ar vrea să meargă împotriva sa, ne silim să-l întoarcem după putinţa noastră. De se vor afla răuvoitori şi duşmani Domniei Sale şi ţării sale, împotriva voinţei împăratului, căutându-ne pe noi Domnia Sa din vreme, vom fi după nevoie cu ajutorul cuvenit. Dacă vom înţelege din vreo parte lucruri stricătoare Domniei Sale Voevodului Matei, i le vestim din vreme şi întru cât ne va sta în putere, îi vom şi sta împotriva lor. Din toate acestea scoatem pe puternicul împărat. Vrem să-i fim cu bunăvoinţă cuvenită şi cu ocrotire şi împotriva voevozilor străini, după puterea noastră. Şi această asigurare aşa o vom ţine şi aşa să fie la locul lor, dacă şi Domnia Sa Voevodul Matei împlineşte şi îndeplineşte toate cele făgăduite prin scrisoarea sa şi la terminul hotărît; pentru mai mare crezare a cărora dăm şi noi Domniei Sale Voevodului Matei această scrisoare asigurătoare a noastră cu iscălitura şi pecetea noastră.

S'a scris în oraşul nostru Bălgrad, 16 Martii 1635.

267.

Şomchereac, 16 Aprilie 1635.

Consilierul Ştefan Erdeli către municipiul oraşului Bistriţa.

Ordin să păzească mai bine drumurile spre Moldova, căci se face contrabandă vădită cu fel de fel de mărfuri a căror exportare e interzisă. Iar acum căpitanul Ignat a strigat pe aci «slobozie» de zece ani, aşa că mulţi oameni şi-au vândut averile mergând cu el în Moldova.

Izentem volt Kegyelmeteknek Szabó Istvántul az Moldovára járó utak felöl, minemű busulási legyenek urunknak ő Nagyságának és ő Nagysága után minekünk is. Holott az urunk ö agysága Nparancsolatja ellen minden tilalmas dolgokat ki visznek,

aranyat, ezüstöt, kínesőt, vadbőröket; de az ki nagyubb, akarmely kevilkedést mind szabadon véghez visznek. Most is bizonyos, hogy az vajdának egy Ignat nevő kapitánnya itt benn nyavalyog és hiteti, csalogatja az embereket oda be ilyen okkal, hogy az vajda szabadságot ad 10 esztendeig, valakik be mennek. Ennek sokan neki is bolondultak és mennek. Nekem is mind az gernyeszegi, mind az sármási tiszttartaim el mentek, azon kivöl két sereg juhaimat el tékozolván majorim, mindenik be ment. Igazán irom, töttek az két tiszttartóm nekem három ezer forint kárt és csak kész pénzt is az egyik 800 forintot, és oly bátran bizvást mennek az utakon, mint ha senki nem is őrizné, megis látszik ezekből, hogy nem őrzik; etc.

Datum ex Somkerek, 16. Aprilis 1635.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Vestisem Domniilor Vostre prin Ştefan Szabó despre drumurile spre Moldova, ce fel de supărări are Măria Sa Domnul nostru şi după Măria Sa şi noi. Căci împotriva poruncii Măriei Sale Domnului nostru se scot toate lucrurile oprite, aur, argint, mercur, blănuri; dar ce e mai mult, săvârşesc slobod fel de fel de samavolnicii. Şi acum e sigur că un căpitan al Voevodului, cu numele Ignat, zăboveşte pe aici şi încredinţează şi amăgeşte oamenii să meargă acolo cu făgăduinţa că voevodul le dă slobozenie de zece ani tuturor cari se duc. Din pricina aceasta mulţi înebunesc şi pleacă. Şi dela mine au plecat ispravnicii dela Gorneşti şi dela Sărmaş, risipindu-mi în afară de aceea şi două turme de oi, stricându-mi măierîştile, au mers toţi acolo. Scriu adevărat că acei doi slujitori ai mei mi-au făcut o pagubă de trei mii fiorini şi numai bani gata a luat unul 800 fiorini şi merg pe drum atât de îndrăzneţi şi cu încredere, parcă n'ar fi nimeni de pază; se şi vede din acestea că nu se păzesc; etc.

268.

Alba-Iulia, 24 Mai 1635.

Zaharia slugerul şi Sima Logofătul către principele George Rákóczy I.

Prezintă cererile lui Matei Basarab în privinţa tratatului de alianţă, în patru articole.

1635 esztendőben bocsátott az mi kegyelmes urunk az Vaida ő Nagysága az erdéli fejedelemhez ő Nagyságához követsigől bizonyos dolgok vigett, mely kévánságok ezek, az melyeket az

Vaida ő Nagysága mi általunk, kiköldött követi által kiván, ugy mint Zaharia szulczer és Szima Logofet által, mely kivánságot be köldöttük Nagyságodnak 24. Maii.

1. Az mi kegyelmes urunk azt kévánja, hogy Nagyságod az tanácsival, országával együtt oly hitlevelet adjon, az minemüt az mi kegyelmes urunk Nagyságodnak az nagy pecsét alatt adott, hogy mindenek ellen feje fenn állottáig országával együtt Nagyságod mellett leszen s kévánja, hogy Nagyságod is erre menjen.

2. Azt is kévánja az mi kegyelmes urunk Nagyságodtul, hogy ha az portárul az vajdaságot meg akarnák változtatni, elsőben törököd éssel lenne azon, hogy megmaradhasson az vajdaságban s az császárnak igazsággal az adót be szolgáltatnánk; hogy ha penig ugyan meg akarnák változtatni, az mint hogy mi az Vaidával összve esködtönk országostul, hogy megváltoztatni fegyverrel sem engedünk, ehez képest kévánja az mi kegyelmes urunk, hogy Nagyságod is fegyverrel is tartozzék meg oltalmazni az idegen vaidák ellen, hogy idegen vaida ne uralkodjon az országban.

3. Azt is kévánja az mi kegyelmes urunk Nagyságodtul, hogy ha az török valamit akar inditani e két ország ellen, mindenekben Nagyságod egyet értsen s tartozzék ellenek állani.

4. Azt is kévánja az mi kegyelmes urunk Nagyságodtul, ha akar mely rendbeli ember is igyekeznék az mi urunk s Nagyságod ellen ártalmára, azon igyekezzék Nagyságod, hogy kézben akadhasson s vagy halállal, vagy fogsággal megbüntettessék.

Peceţi anulare octunghiulare imprimate în ceară de lac galbenă.

In dorso : Anno Domini 1635. In Maio.

(Archivum Capitulare. Alba-Iulia. No. 1308.)

Trad. In anul 1635 ne-au trimis Măria Sa Voevodul, Domnul nostru milostiv în solie la Măria Sa principele Ardealului pentru nişte afaceri, cari dorinţe sunt acestea pe cari le pofteşte Măria Sa Voevodul prin noi, solii trimişi, adică slugerul Zaharia şi Logofătul Sima, care dorinţă am trimis-o Măriei Tale la 24 Mai.

1. Milostivul nostru Domn pofteşte ca Măria Ta împreună cu sfetnicii şi cu ţara să daţi o astfel de scrisoare de credinţă, precum a dat şi milostivul nostru Domn Măriei Tale, cu pecetea cea mare, că va fi alături de Măria Ta împreună cu ţara, cât îi va sta capul sus, împotriva tuturor şi pofteşte ca şi Măria Ta să se ţină de aceasta.

2. Mai doreşte milostivul nostru Domn şi aceea dela Măria Ta, că dacă din partea Porţii ar vrea să schimbe voevodatul, să fie Măria Ta la început cu râvnă ca să poată rămâne în domnie şi să plătim darea cu dreptate împăratului, iar dacă şi aşa ar vrea să-l schimbe, precum noi am jurat cu Voevodul şi cu ţara, că nu îngăduim să fie schimbat, nici cu arma, potrivit cu aceasta doreşte milostivul nostru Domn ca Măria Ta să fie datoare să-l ocrotească şi cu arma împotriva voevozilor străini, ca să nu domnească peste ţară voevozi străini.

3. Mai doreşte milostivul nostru Domn şi aceea din partea Măriei Tale, că dacă Turcii ar vrea să pornească ceva împotriva celor două ţări, Măria Ta să fie în toate alături de el şi să fie îndatorată a se împotrivi.

4. Mai doreşte Milostivul meu Domn şi aceea din partea Măriei Tale, că dacă s'ar osteni spre paguba Măriei Sale Domnului nostru vreun om din orice tagmă, să se silească Măria Ta să-i cadă în mâini şi să fie pedepsit sau prin moarte, sau prin închisoare.

269.

Bucureşti, 21 Iunie 1635.

Matei-Vodă Basarab către principele George Rákóczy I.

Ii trimite prin Sava Logofătul restul sumei ce are să-i dea.

† Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine, Domine nobis Clementissime. Servitiorum nostrorum paratam commendationem.

Isten Nagyságodat minden kévánsági szerint valò jòkkal, jò egészséggel áldja meg szerencsésen. Nagyságod jámbor szolgája, Feltölti Giorgi keves ideig itt mulatván, immár az hátra maradt summát el kiszitvén s Szaua secretariusunktul Nagyságodnak ki küldvén egiszen, Feltölti uramat is Nagyságodhoz Szávával együtt vissza bocsátottuk. Adja Isten, Nagyságodat találja bódog egiszsigben.

Datum ex Aula nostra Bukurest, 21. die Iunii. A. D. 1635.

Ill^{mae} Celsitudinis V^{rae}

Servitor humilis
Iѡ Матеи Воевод

Supt adresă în colţ: Фелтолти.

(Arch. r. Hung. Budapest. Gyulafehérvári lymbus.)

Trad. Illustrissime etc. Dumnezeu să blagoslovească norocos pe Măria Ta cu toate bunătăţile după poftă, cu bună sănătate. Cinstita slugă a Măriei Tale George Feltölti petrecând puţină vreme aici, acum pregătind suma restantă şi trimiţând-o Măriei Tale prin secretarul nostru Sava, am slobozit înapoi la Măria Ta şi pe Domnul Feltölti împreună cu Sava. Să deie Dumnezeu să găsească pe Măria Ta în sănătate fericită. Datum etc.

270.

Suceava, 23 Iulie 1635.

Carte de hotărnicie a mănăstirii Moldaviţa.

Se stabileşte hotarul mânăstirii în spre muntele Sohardului vecin cu moşiile oraşului Bistriţa.

Ein Auszug oder Paria aus dem Kloster Moldovicze ihres Hatterts-Brief in gegen den Nesner Herren von dem Zohard und mitliegenden grossen Bergen, wie sie die Schrift folget.

Hotarul şi acela carile am ales noi şi i l-am dat Sfintei mănăstire Moldovicze se începe din Vârful Jneapănului şi iese de supra Fântânei rece în Kosna mică, pre Kosna în jos până la Paltineşul a lui Banko şi de acolo în jos la Kosna cel mare până la piciorul Sohardului cel mare şi de acolo drept pre deal pre Vârful Sohardului, şi de acolo peste tot Vârful Sohardului până la Bursile Ruskai şi de acolo în jos pre izvor până la apa Bistriţii până la Izvorul reszthii iară la Făntâna rece şi dela Vârful Jneapului unde s'au început dintii acel tot este dat de la noi uric acelei mănâstire, care i-am scris mai sus cu toate tocmelile. Ieste credincios al nostru Domn ce ieste scris mai sus Alexandru Vodă şi credincios Stanizlao Rhan Tomshan şi credincios Boherenu lui Mihăilaş, item Burze şi credincios Boereni Bunetate Iuon şi credincios Boerim[1] Negre şi credincios Boeri Vornicul dela Soceava Iuon Vornic şi credincios Boerim Griko şi credincios Boerim Vlad Siretanul şi credincios Boerim Epemmen şi credincios Boerim Vlad Vornicul şi credincios Boerim Bandrisorz şi credincios Boerim Jazo şi credincios Boerim Stan Preletzki şi credincios Boerim Amon Kuszo Stolnicul şi credincios Boerim Illies Poharnicul şi credincios Boerim Stan Postelnicul şi pe credinţa tuturor Boerilor, şi mare şi mici, iară după aceasta noastră nime din coconii

---

[1] S'ar cuveni să fie *boerinu*, dar cu toată această e scris consecvent: Boerim.

noştri şi din fraţii noştri şi dintre altă seminţie, dintre altă ţară de va fi cineva şi se naibe frică dare noastră se hie a lor tărie, cine va nevoi a strica şi întoarce între alt chip vreonul ca acela se hie proclit de la Domnul Dumnezeu cela ce au făcut Cerul şi Pământul şi de la Preacurata lui Maică şi de la toţi sfinţi şi spre mai mare tărie cum ieste scris mai sus ieste învăţătura credinciosului nostru fratelui Logofetului se scrie şi se lese pecete, căci ieste adevărat a noastră carte şi s'au scris la Soceava; acest uric ieste de la Alexandru Vodă acel bătrin şi bun şi era atunci patruzeci de ani de când iera Ţara Moldovenească şi aşa se hie. In anul 1635 din 23 Iulie.

(Arch. r. Hung. Budapest. Canc. Trans. 1770 No. 112. Copia vid. anni 1768.)

Notă. Transcrierea e făcută de Samuel Valovics Inclyti regiminis Halleriani secundarius locumtenens cu fonetică ungară pe care însă n'am respectat-o, neavând niciun interes — nici măcar filologic — de a tipări *pune* pentru până, *vurvul* pentru vârful, *entsepe* pentru începe, *Szvintje* pentru Sfinte, *pesztje* pentru peste, *funtenne* pentru fântână, *kredintsiosz* pentru credincios, etc.

271.

Alba-Iulia, 17 Septemvrie 1635.

Principele George Rákóczy I către ambasadorul dela Poartă, Baltazar Sebessi.

Să aibă grije ca Matei Basarab să rămână în scaun. Dar de schimbarea lui Vasile Lupul mult s'ar bucura, căci e om îngânfat. Mai bine ar fi să urmeze Leon-Vodă în locul lui. Oricine ar veni însă să-l oblige în scris — în limba română sau ungară — la ţinerea celor cinci articole de mai jos.

3. die huius mensis írt Kegyelmed levelét az havasali vajda 15 die eiusdem mensis küldé meg; etc.

Mathe vajda megmaradására Kegyelmed ezután is szorgalmatoson vigyázzon és állapatjában igyekezzen megmaradni. Lupul az moldvai vajda noha ezelőtt küldte volt ide egy boerját, kitő két kantáros paripát is küldött vala, termetek meg volna, de rossz futók; mi pedig ha annál jobb volna is, de ha jó futása nincsen, mi nem szeretjük. Egy görög pap mellett instált, hogy elbocsássuk. Barchiai Ákos is Septemberben jütt el tőlle. Igen nagy felfuvalkodott állapattal vagyon. Ha az lengyelek instantiájára tekéntet lenne, bezzeg mi is igen akarnánk, ha megváltoztatnák; bár Leon

vajda lenne, mint sem Moyszin, mert Leon ugyan jobb szomszédságot viselt havasali vajdaságában. Kegyelmed csak azon legyen, akarki legyen, hogy hozzánk megkötelezze:

Elsöre arra, hogy igaz jó akarónk leszen és jó szomszédságban él velünk.

2. Minden országunkbeli hiveinknek, ha kinek mi bántódása lenne, igazságos törvént szolgáltat.

3. Országunkból oda futó árulóknak, gyilkosoknak, parázná knak és egyéb czégéres vétekben élöknek pártját nem fogja, hanem inkább kézben adja.

4. Valamit értene országunk s magunk ártalmára valót, idejekorán értésünkre adja s maga is tehetsége szerint azt elforditani igyekezik.

5. Annuatim kétezer sárga vert jó mértékü aranyat ad; ha Kegyelmed csak háromezer tallérra viheti is meg lennénk vélle elégedve és azt székiben ülésétöl fogva számlálván fél esztendő alatt tisztességes fejedelmi ajándékkal, egy fö jó szép török lóval, két kantáros jó paripával, mindenik fejedelmi öltözettel lévén, meglátogat; azután is annuatim valamig vajda leszen, mind az pénzt s ajándékot megküldi, akkor az mikor mi fogjuk kévánni.

Ezekről igen erős obligatoriát kellene Kegyelmednek venni magyarul, oláhul s mindeniket pecsételtetni vélle s subscribáltatni; ha pedig Kegyelmed ennél jobbat végezhet vele, azt nagyobb kegyelmességgel vennök Kegyelmedtöl, csak Kegyelmed igen elméjében tartsa, akárkinek adják az moldovai vajdaságot. De ha lehet, ezt tölle impetrálni kellene.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Copie of.)

Trad. Scrisoarea Domniei Tale din 3 a lunii a trimis-o voevodul din Ţara-Românească în 15 a aceleiaş luni; etc.

Domnia Ta să fii şi după aceasta cu râvnă băgător de seamă pentru rămânerea voevodului Matei şi să te sileşti să rămână în starea sa. Lupul, voevodul Moldovei, cu toate că şi-a pornit mai înainte aici un boier, a trimis şi doi cai înşeuaţi, cari ar fi voinici, dar sunt răi alergători; iară nouă nu ne plac chiar dacă ar fi şi mai buni decât aceia, însă n'ar avea alergătură mai bună. A stăruit pe lângă un preot grec, să-l slobozim. Şi Acaţiu Barcsai a venit în Septemvrie dela el. Este într'o stare de mare îngânfare. Dacă s'ar pune preţ pe stăruinţele Leşilor, am vrea şi noi foarte tare să fie schimbat; mai bine să fie Leon-Vodă decât Moisi, căci Leon a dovedit vecinătate mai bună, fiind voevod în

Ţara-Românească. Domnia Ta să urmăreşti un singur lucru: orişicine ar fi, să-l îndatorezi faţă de noi.

Mai întâi la aceea să ne fie cu adevărat binevoitor şi să trăiască cu noi în bună vecinătate.

2. Tuturor supuşilor din ţara noastră, dacă vor avea vreo bântuială, le face dreptate.

3. Nu părtineşte pe trădătorii, ucigaşii, desfrânaţii şi pe cei ce trăesc în alte păcate cunoscute, fugiţi acolo din ţara noastră, ci mai curând ni-i dă pe mâna noastră.

4. Orice ar afla spre paguba ţării şi a noastră, ne vesteşte din bună vreme şi se sileşte şi el după puterea sa, să înlăture.

5. Ne dă pe fiecare an două mii de galbeni bătuţi, bine cântăriţi; dacă Domnia Ta ai putea să urci până la trei mii de taleri, am fi mulţumiţi şi aceia îi trimite într'o jumătate de an socotind dela aşezarea sa în scaun, cu daruri cinstite de principe, cu un cal frumos turcesc de frunte, cu doi cai buni înşeuaţi, fiind fiecare cu toată îmbrăcămintea princiară; şi după aceea anual câtă vreme va fi voevod, va trimite toţi acei bani şi plocon, atunci când vom pofti noi.

Despre acestea ar trebui să iei Domnia Ta o obligaţiune foarte tare ungureşte, româneşte şi pe fiecare să-l faci s'o pecetluiască şi s'o iscălească; iar dacă Domnia Ta poţi isprăvi şi mai bine decât aşa cu el, am primi-o cu mai mare milostivire din partea Domniei Tale, dar Domnia Ta s'o ţii bine minte, oricui s'ar da voevodatul Moldovei. Dar dacă se poate, ar trebui s'o dobândeşti aceasta dela el.

272.

Wien, 8 Octomvrie 1635.

Mihai-Vodă Petraşcu către împăratul Ferdinand II.

Deoarece aşteaptă de mai bine de un an achitarea sumei de 2000 fiorini ce are să ia, roagă să dispună plata ei urgentă, având nevoe de bani.

Sacra^{ma} Caesarea Regiaque Maiestas. Domine, Domine clementissime.

Quam humillime M^{ti} V^{rae} supplico, quoniam Maiestas V^{ra} benigne meminisse dignabitur, quod Maiestas V^{ra} Sacra^{ma} per Inclytam Aulicam Cameram demandaverat Illmo Domino Comiti Paulo Palffy, ut mihi ex Taxis Civitatum, quas nunc percipiunt,

duo millia florenorum solvi curaret, ut ex paribus annexis Maiestas Vra clementer cernere potest, quos nondum mihi solverunt; Maiestas Vra dignetur clementer iterum serio ac firmiter demandare, ut dictam summam simul et semel statim et defacto exsolvant, ad maximas meas et nimis damnosas necessitates; iam annus est, a quo exspecto, ne ultra in maiora etiam detrimenta incurram; monetam autem ita dent, sicut hic currit, florenus unus Rhenensis viginti grossis sive sexaginta cruciferis computandus; tallerum autem nonaginta cruciferis sive floreno uno et dimidio; aureum in tribus florenis. In hungaricis monetis unum grossum in quinque denariis computandum, prout in Hungaria currit, et ipsi sicut percipiunt, mihi quoque ita numerent.

Mtis Vrae Sacratissimae ·/·

humillimus ac fidelis servitor
Michael Vayvoda mpria

In dorso: Expeditae 8. Octobris 1635.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn sub dato 8.X 1635, fol. 23.)

Notă. Cu toate petiţiile repetate, Mihai Vodă şi-a primit banii cu ţârâita, aşa că la sfârşitul lunii Octomvrie 1635 hărminţarul din Magyaróvár îi mai datora 950 fiorini, pentru achitarea cărora nu a încetat să scrie împăratului şi Camerei, fără vreun resultat apreciabil.

273.

Istanbol, 5 Decemvrie 1635.

Ambasadorul Baltazar Sebessi către principele George Rákóczy I.

Pomeneşte de scrisorile lui Neagoie şi Matei Basarab.

Nagyságodnak küldöttem volt az elmult napokban egy levelet az havasali kalarásoktul, melyben volt inkludálva Bazaraba Niagoi vajda levele, Nagyságodnak szóló. Máté vajdának is hasonlóképen írtam volt és a vajda is írt volt; nem tudom küldötték-e meg Nagyságodnak avagy nem. Nagyságod tudósitson felőle.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Trimisesem Măriei Tale zilele trecute o scrisoare prin călăraşii din Ţara-Românească, în care era legată scrisoarea Voevodului Neagoie Basarab, către Măria Ta. Am scris la fel şi lui Matei-Vodă şi a scris şi Voevodul; nu ştiu dacă a trimis-o sau nu Măriei Tale. Măria ta să mă înştiinţeze despre ea.

274.

Bratislava, 15 Decemvrie 1635.

Regele Ferdinand II către Doamna Ana.

Adeverință cum că la desbaterea de proces dintre dânsa și mandatarii ramurii femenine a familiei Szászy, aceștia din urmă au revocat convențiunea ce făcuseră în chestiunea moșiilor lor.

Nos Ferdinandus Secundus etc. Memoriae commendamus per praesentes literas nostras, quod fidelis noster Egregius Georgius Nyttray, Mag[cae] dominae Annae Raduliae, relictae viduae Mag[ci] condam Nicolai Petrasko, legitimae videlicet et naturalis tutricis Magnificorum Michaelis filii et Helenae, filiorum suorum, ex praefato condam domino et marito suo susceptorum, ac eorundem Michaelis et Helenae Petrasko nominibus ac in personis nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum solennis protestationis eidem significare et detegere curavit in hunc modum: qualiter hisce proxime praeteritis diebus sub praesenti videlicet termino celebrationis Generalium Iudiciorum... recenter evolutiorum... ipsa domina Anna Radulia nominibus et in personis praemissorum liberorum suorum, veluti donatariorum ab una, ac familia Szasziana foeminei nempe sexus homines, veluti in causa attracti, partibus ab altera, causam illam, quae ratione bonorum iuriumque possessionariorum castelli nimirum et possessionis Laszkar, ac portionum possessionariarum... *s'au învoit între dânșii;* nescitur tamen quibus considerationibus ducta, familia Szaszi causam eandem diversis subterfugiis et inventionum cautelis in alium terminum differri et prorogari curasset, et per hoc eidem conclusioni satisfacere negligens, bona praespecificata dubiosa esse manifeste declarasset et eadem... omnino revocasset. Super quo idem protestans... a nobis literas testimoniales protestatorum iurium dictae Dominae, suorumque praenominatorum haeredum futuram ad cautelam authentice dari et concedi postulasset... ad instantiam praetitulati protestantis praefatae Dominae Annae Raduliae iurium eiusdem, memoratorumque haeredum suorum futura pro cautela necessarium sub sigillo nostro iudiciali et authentico dandas duximus et concedendas communi suadente iustitia.

Datum in civitate nostra Regia libera Posoniensi, Sabbatho proximo post festum Beatae Luciae Virginis et Martyris. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Quinto.

(Arch. r. Hung. Budapest. N. R. A. fasc. 20, No. 36. Copie.)

275.

Cluj, 19 Decemvrie 1635.

Testamentul lui Gavrilaş-Movilă Vodă.

Zăcând bolnav, îşi lasă întreaga avere şi sculele de aur şi argint soţiei sale, Elizaveta Zólyomi, despre care pomeneşte cu iubire sinceră.

Én az nagyságos Mogilla Gábor vajda, Havaselfödének örökös ura testemben beteg ember lévén, de lelkemben az én Krisztusomban bizván jó reménségben vagyok. Az minemű jovaim nekem akármi névvel nevezendők vadnak, azok felől teszek ilyen dispositiót. Mivel nekem Isten után sem atyám, sem atyámfiai országombul való kijövetelem után segitségemre és semmi előmenetelemre nem voltak az nemzetes nagyságos Zólyomi Ersébet kedves házastársamon küvűl, hanem ő hozzám magát Isten törvénye szerint hajtván és igen szép jószágai lévén, az ő jószága jövedelmével s mellettem való szorgalmatos gondviselésével uri méltóságomban magamat épen ez óráig méltóságoson megtartottam; mely igaz szeretetit és mellettem való sokszori terhes busulásit s gondviselését szemem előtt viselvén egy szóval valamim nekem vadnak, az vagy akárminemű névvel nevezendők lehetnek, azokat éppen hagyom az én szerelmes kedves házastársomnak, az nagyságos Zólyomi Ersébetnek, mint én sajátomat, mivel nekem res-mobilisomnál egyéb jószágim nincsenek, kiken az atyámfiai kapdoshatnának, hanem magam acquisitumim, az kik vadnak és azokáért mind jószágombeli jussomat és arany, ezüst jovaimat átok alatt neki hagyom, hogy senki, ha Isten ez világbul kiszólit, érette az én szerelmes atyámfiát, Zólyomi Ersébetet semmi uton meg ne háborgathassa és érette ne kereshesse, kirűl pecsétes levelemet is adom kezem irásával confirmálván.

Datum ex Colosvar, die 19. Decembris. Anno 1635.

Idem qui supra

(L. S.)

In dorso: Anno et die introscripto exhibitae sunt praesentes nobis, et modo introscripto, viva etiam voce, idem dominus vaivoda in lecto aegritudinis suae sedens fassus est hoc modo per omnia coram nobis requisitores.

(Arch. r. Hung. Budapest. Arch. Conv. de Kolosmonostor. Testamentaria M No. 6.)

Trad. Eu măritul voevod Gavrilaş Moghilă, domnul ereditar al Ţării-Româneşti, fiind om bolnav, dar încrezându-mă în sufletul meu în Christos, am nădejde bună. Fac despre bunurile pe cari le am sub orice nume, această dispoziţiune: Deoarece după Dumnezeu, nici tatăl meu, nici rudeniile mele nu mi-au fost după ieşirea mea din ţară de ajutor şi nici de vreun folos, afară de mărita şi de bun neam Elisaveta Zólyomi, scumpa mea soţie, ci ea aplecându-se spre mine după legea lui Dumnezeu, şi având averi foarte frumoase, m'am ţinut în rangul meu de domn cu demnitate până în acest ceas, cu veniturile averii ei şi cu grija ei harnică pentru mine; având înaintea ochilor mei această dragoste adevărată şi desele ei întristări grele alături de mine, cu un cuvânt toate cele ce le am, fiind ele numite cu orice nume, le las întocmai iubitei şi scumpei mele soţii, Măriei Sale Elisaveta Zólyomi, ca averea mea, căci eu în afară de lucrurile mişcătoare nu am niciun fel de alte averi, pe cari le-ar putea râvni rudeniile mele, ci cele ce le am sunt numai achiziţiunile mele şi din pricina aceasta tot dreptul la averea mea şi bunurile de aur şi argint le las ei sub blestem, ca nimeni, dacă mă cheamă Dumnezeu din lumea aceasta, să nu turbure pentru ele pe iubita mea rudenie, Elisaveta Zólyomi, pe nicio cale şi să n'o poată urmări pentru ele; pentru aceea dau şi scrisoarea aceasta cu pecetea mea, confirmând-o cu iscălitura mea.

276.

[Cluj, fine 1635.]

Ioan Movilă-Vodă către un senator ardelean.

Stând lângă coşciugul fratelui său, Gavrilaş Movilă, gata să-l ducă în Moldova ori la Suceviţa, unde zac părinţii săi, îi cere intervenţia pe lângă principele Rákóczy în privinţa introducerii sale în domnie, deoarece acest prilej ar fi prielnic scopului său.

1. Az mi Kegyelmes Urunk parancsolatjából az határban menvén, találtam meg Moldvában minden jó akaróimat. Onnan mind jó akaratot ajánlanak, hogy teljes tehetségekkel örömest

mellém állani készek, sőt három conditiót kévántak annak elhitelére, az kikre én is annuáltam: 1. Egyiket, hogy az országban az szlot azaz tallér adó ne legyen. 2. Másikat, hogy az papok adót ne adjanak. 3. Harmadikat, hogy az szolgáló rendek és az országokra által járó utakon őrző huszárok adót ne adjanak.

2. Lengyel országban jó akaróimat meg találván, az hathmany Konieczpolski hozzám mutatandó jó akaratjáért (mivel személye szerint az gyülésben kell lenni) az maga fizetett hadai közől rendelt 3000-ret Koztin hathmany mellé, hogy onnan felől mihelyt izenek, mindjárt induljanak azok mellé. Koztin hathmany az Lengyel országban való sógorinkkal együtt mindjárt állathatnak 4000-ret és igy 7000-re telvén várnak csak én tőllem.

3. Mathe vajdával levén correspondentiám, rendelt 3000-ret az Koztin hathmany öcscse mellé, hogy onnan Havasalföldéből fel menjenek, az felett 500-at magam személyem mellé, sőt az boerfiak is 400 lóval el jőni készen vadnak, csak várnak tőllem; ha penig az Urunk ő Nagysága parancsolatját érti, 6000-ret is rendel.

4. Mivel azért Lupul nyilván való ellenségesképpen opponálta magát: akármint eskedjék is, de török hiti vagyon és soha az alkalmatosságot, ha adattatnék, el nem hadná, az mint ezkedig is, hanem ártani igyekeznék; kétség nélkül el kell hinni. Az mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága az maga fejedelemségének állandós erősségére, ha idvezült Báthory Gábor fejedelem Sorbán vajdát egy lóért való boszuból, Bethlen Gábor Alexander vajdát nem szenvedték, noha sem az porta aperte ellenek, sem azok az vajdák, az mint most nem cselekedtek, mennyivel inkább ő Nagyságának mostan az frigy alatt az békességnek véghez meneteli előtt kell eleit venni és az ártalmas falukat kigyomlálni minél hamarébb és ez három országot egygyé tenni, mert ha Mathe vajda aperte az maga országából ez végre hadait el meri bocsátani, mennyivel inkább az mi Kegyelmes Urunk.

5. Alkalmatosságot penig mostan, hogy ne láttatnék ő Nagysága teljességgel aperte cselekedni, az idvözült bátyám uram, Gábor vajdának testének bé vitelének szine alatt, holott az archimandrit bátyám uramtól[1] is kalugerek, szolgák vadnak az végre, hogy az testet elvigyék, kinek most kellene lenni; ha azért ő Nagysága promotiómat akarja, rendelje egyik emberit ezek mellé salvus conductusát adván, az kik inditsák meg az testet, és irjon

[1] Petru Movilă, fratele cel mai mare dintre Movileşti.

Lupulnak is ez felöl, egy oláh papot bé bocsátván, az ki most itt vagyon, Ábrahám papot.

Ezekről az mi Kegyelmes Urunkat ő Nagyságát Kegyelmed által kelleték requirálnom alázatoson, hogy ha ő Nagysága egyszer kegyelmesen hozzám ajánlott méltósága szerént promotiómat akarja véghez vinni, ne halaszsza effectuálni és ez mostani alkalmatosságot el mulatni, hanem minél hamarébb jó akaróimat megtalálnom, magamot is hozzá készitenem.

Ha penig ő Nagysága promotiómról való szándékát el halasztja, tudhassam ugyis mihez magamat accomodálni, holott ennyi időtől fogván való várakozásom mia fogyatkozással is vagyok.

És mivel az bátyám uram emberi az testért itt vadnak, igy is rendeljen egy embert, salvus conductusát adván, disponálhassak ő Kegyelmekkel az ő Nagysága kegyelmessége után, hogy ha oda az bátyámhoz kelljen vinni az vagy Moldovába, az hul idvözült szüleim fekesznek, el temetni?

El hiheti az én Kegyelmes Uram s Kegyelmetek is, hogy egész életemben fiui engedelmességgel, igaz hüséggel akarok szolgálni ő Nagyságának s Kegyelmeteknek.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

Trad. 1. Din porunca milostivului nostru Domn, trecând hotarul, am găsit în Moldova pe toţi binevoitorii mei. De acolo oferă toată bunăvoinţa, că sunt gata să steie alături de mine cu toată puterea lor, ba au mai poftit trei condiţii pentru crederea aceleia, pe cari le-am primit şi eu: 1. Intâia, ca să nu fie în ţară dare de zlot adică de taleri. 2. A doua, ca preoţii să nu plătească dare. 3. A treia, ca husarii de pază ai ordinelor slujitoare şi ai drumurilor cari trec prin ţări, să nu plătească dare.

2. Căutând pe binevoitorii mei din Ţara Leşească hatmanul Konieczpolski pentru bunăvoinţa pe care mi-o arată (fiindcă el personal trebue să fie în adunare) din oştile plătite de el a rânduit 3000 lângă hatmanul Kostin, ca să plece de acolo lângă celelalte, îndată ce-i vestesc. Hatmanul Kostin împreună cu cumnaţii noştri în Polonia pot strânge numaidecât 4000 şi aşa întregindu-se la 7000, aşteaptă numai dela mine.

3. Având corespondenţă cu Matei-Vodă, a orânduit 3000 lângă fratele mai mic al hatmanului Kostin, ca să plece de acolo din Muntenia, în afară de aceea 500 lângă persoana mea, ba şi fiii de boieri sunt gata să vină cu 400 cai, aşteaptă numai dela mine;

iar dacă află porunca Măriei Sale Domnului nostru, trimite şi 6000.

4. Pentrucă Lupul s'a opus în chip vădit ca duşman, oricât s'ar şi jura, dar are credinţă turcească şi nici odată, dacă i s'ar da prilej, nu l-ar scăpa, ca şi până acum, ci s'ar sili să strice; ceea ce trebue crezut fără îndoială. Dacă fericitul principe Gabriel Báthory nu l-a suferit din răzbunare pentru un cal pe Şerban-Vodă, Gabriel Bethlen nu l-a suferit pe Alexandru-Vodă, cu toate că nici Poarta n'a fost împotriva lor, nici voevozii aceía n'au făptuit ca aceştia, cu cât mai vârtos Măria Sa Domnul nostru milostiv pentru tăria statornică a principatului său trebue să preîntâmpine acum sub această alianţă înainte de săvârşirea păcii şi să prăşească satele vătămătoare şi să facă una cele trei ţări, căci dacă Matei-Vodă cutează să-şi trimită pe faţă oştile din ţară pentru aceasta, cu cât mai vârtos milostivul nostru Domn.

5. Iar acum este prilej ca să nu se observe că Măria Sa lucrează cu totul pe faţă sub pretextul ducerii acolo a trupului răposatului meu frate Gavril-Vodă căci sunt din partea fratelui arhimandrit călugări şi slugi în scopul acesta, ca să ducă trupul, ceea ce acum trebue să fie; de aceea dacă Măria Sa vrea promoţia mea, să orânduiască un om lângă aceştia, dându-i un salv conduct, cari să pornească cu trupul şi să-i scrie şi lui Lupul despre aceasta, lăsând acolo şi un preot român, care este acum aici, pe preotul Avram.

Am fost nevoiţi să rugăm cu supunere pe Măria Sa, Domnul nostru milostiv despre acestea prin Domnia Ta, că dacă Măria Sa voeşte să săvârşească promoţia mea, după făgăduinţa milostivă făcută mie odată, să nu amâne săvârşirea ei şi să nu lase să treacă prilejul de acum, ci să-mi înştiinţez cât mai repede pe binevoitorii mei şi să mă pregătesc şi eu pentru aceasta.

Iar dacă Măria Sa îşi amână gândul pentru promoţia mea, să ştiu şi aşa la ce trebue să mă aşez, căci în aşteptarea mea de atâta vreme, sunt şi în lipsă.

Şi fiindcă oamenii Domnului fratelui meu se află aici pentru trup, să orânduiască şi aşa un om, dându-i salv conduct, să pot dispune cu domniile lor după milostivirea Măriei Sale, dacă trebue să-l duc să-l îngrop acolo la fratele meu sau în Moldova, unde mi se odihnesc părinţii?

Poate crede milostivul meu Domn şi Domniile Voastre că toată viaţa mea vreau să slujesc cu supunere fiiască şi cu credinţă adevărată Măriei Sale şi Domniilor Voastre.

277.

Bucureşti, 15 Fevruarie 1636.

Matei-Vodă Basarab către principele George Rákóczy I.

Conform dorinţei sale, şi-a pornit omul la Poartă cu multe necazuri şi întreabă când să-i trimeaţă boierii de cari are nevoie.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine. Domine nobis Clementissime.

Az hatalmas Isten Nagyságodat kévánsága szerint való sok jó áldásival áldja meg és minden ellenségin tegye diadalmassá Nagyságodat. Az Nagyságod nekem irt levelére Nagyságodnak választ irtam Szentpáli Istvántól hatalmas császár embere ide jöveteli felől, mikor érkezett hozzám. Innet Isten segitsége velem lévén, az adóval együtt meginditottam februariusnak tizenharmadik napján vissza az fényös portára; csak az Isten tudja, micsoda busulással voltam az mig meg indithattam, nem tudtam, ha fejemen avagy lábamon járok. Ezek után Nagyságod irjon békin, mikor küldjem én boierimat Nagyságodhoz, kiket Nagyságod el akar küldeni oda, az hova Nagyságod tudja. Ezek után tartsa meg Isten Nagyságodat bódog hosszu ideig való jó egészségben, mind az Nagyságodhoz tartozókkal egyetemben.

Datum in Bukurest, 15. Februarii. Anno 1636.

Eiusdem Ill^mae^ Cels. V^rae^

Vicinus Amicus benevolus ad serviendum semper paratissimus

Іѿ Матеιю воєвод

Adresa: Illmo ac Cels^mo^ Principi Domino, Domino Georgio Rakóczi Dei gratia Principi regni Transilvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum Comiti etc. Domino, Domino nobis semper clementissimo.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Codex aut. Ötvös, No. 9.)

Trad. Illustrissime, etc. Puternicul Dumnezeu să blagoslovească cu toate bunătăţile pe Măria Ta, după poftă şi să facă biruitor pe Măria Ta asupra tuturor duşmanilor. La scrisoarea Măriei Tale către mine, am scris răspuns Măriei Tale prin Ştefan Szentpáli, despre venirea aici a omului puternicului împărat, când a sosit aici la mine. De aici, fiind ajutorul lui Dumnezeu cu mine l-am pornit împreună cu darea în 13 Fevruarie înapoi la strălucita Poartă; numai Dumnezeu ştie, cât de întristat am fost

până l-am putut porni, nu ştiam dacă umblu cu capul sau cu picioarele. De acum înainte să scrie Măria Ta în pace, când să-mi trimit la Măria Ta boierii, pe cari Măria Ta vrea să-i trimită acolo, unde ştie Măria Ta. După acestea să ţină Dumnezeu pe Măria Ta vreme îndelungată şi fericită în bună sănătate, împreună cu toţi cei ce ţin de Măria Ta.

278.

Bucureşti, 17 Fevruarie 1636.

Matei-Vodă Basarab către principele George Rákóczy I.

Ştiri dela Poartă. Afacerea fiului de boer stabilit în Ţara Făgăraşului, arestat pentru datoriile sale.

Illustrissime Princeps et Domine, Domine nobis Clementissime. Servitiorum nostrorum in gratiam Celsitudinis V^rae^ commendationem. Az Szent Isten Nagyságodat sokáig jó egészségében szerencsésen áldja és tartsa meg.

Az Nagyságod követit, az kik Kantamer passától ide hozzánk jöttenek, igen kedvesen láttuk, Nagyságodnak is kegyelmesen meg szolgáljuk, hogy Nagyságod mind levele, mind penig követi által bennünköt látogat és mü is, minden oda való állapotokat meg értettünk, azt Nagyságodnak igen köszönjük, mü is ha valami oly hireket értünk, Nagyságodnak mingyárt értésére adjuk. Mostan penig egyéb hireink nincsenek, mert Nagyságodnak meg irnók, hanem bizonyos, hogy az hatalmas császár igen készül, bizonyoson meg értettük, hogy ismét Kazul passára igyekezik.

Más, kegyelmes Uram, egy Fogaras földin meg telepedett Boer fiát tartóztattak itt meg valami adósságáért, az mely boerfiu ugyan ez országi fiu volt, innet szökött volt ki az pénzzel és valami dolgáért itt meg tartóztatták az adóssi, az kik az pénzt érette fizették, az melyet Nagyságodnak Réti István uram is referálhat. Mi töllünk semmi bántása nem volna, ha az adóssi nem háborgatnák. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben szerencsésen.

Datum in oppido nostro Bucurest, die 17. Februarii Anno 1636.

Illustrissimae Celsitudinis V^rae^

Amicus et vicinus benevolus
Іѡ Матею Воевод

In dorso manu principi: 3. Martii 1636 Z(amos) Uywarini assignatae.

(Arch. r. Hung. Budapest. Gyulafehérvári lymbus.)

Trad. Illustrissime etc. Sfântul Dumnezeu să blagoslovească şi să ţină norocos pe Măria Ta îndelung cu bună sănătate.

Am văzut cu mare plăcere pe solii Măriei Tale cari au venit aici la noi dela paşa Kantemir şi slujim milostiv şi Măriei Tale, pentrucă ne cercetează Măria Ta atât prin scrisoare cât şi prin soli şi noi am înţeles toate stările de acolo, pentru aceea mulţumim foarte Măriei Tale, şi noi dacă auzim ceva veşti de acest fel, le dăm de ştire numaidecât Măriei Tale. Iar acum nu avem alte veşti, căci le-am scrie Măriei Tale, dar e sigur că puternicul împărat se pregăteşte vârtos, am înţeles sigur că se pregăteşte iarăşi asupra paşei Kazul.

Alta, milostivul meu Domn, aici au arestat pentru ceva datorie pe fiul unui Boier aşezat în ţara Făgăraşului, care fiu de boier a fost iarăşi fiu al acestei ţări, a fugit de aici cu ceva bani şi pentru oarecare afacere l-au oprit aici creditorii, cari au plătit acei bani pentru el, ceea ce poate spune Măriei Tale şi Domnul Ştefan Réti. Din partea noastră n'ar avea nicio supărare, dacă nu m'ar turbura creditorii. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta norocos în bună sănătate. Datum etc.

279.

Iaşi, 18 Aprilie 1636.

Vasile Lupu-Vodă către principele George Rákóczy I.

Ii trimite caii doriţi cu toate că are mare lipsă de ei.

Illustrissime Princeps Domine et Amice nobis observandissime.

Singularis in me affectus Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} inde colligitur, quod nullius occasionis intervallo absque salutatione haud transmittuntur, in quo benevolentiae et boni animi studio me simili modo corresponsurum vel maxime curabo. Equos, qui hac vice in nostra reperti sunt provincia emptos ducit Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} nuntius; praestantiores defuere. Sequenti occasione si necessarii fuerint, possunt reperiri, siquidem hisce temporibus a Porta ottomanica maximam provincia nostra patitur exigentiam. De meo in se singulari affectu hoc promissum esse velit Illma Celsitudo

Vestra, quod et in singulis occasionibus expertum habuit. Interim me commendo et obsequia mea gratiae Ill^{mae} Cels^{ni} Vestrae.

Datae Jassis, 18. Aprilis. Anno 1636.

Ill^{mae} Cels^{nis} V^{rae} Amicus benevolus
ac adserviendum paratissimus
Basylius Dei gratia terrarum
Moldaviae Princeps ac Dominus
Іѡ Василие воевод

Adresa: Illmo Principi ac Domino, Domino Georgio Rakoczy Dei gratia Transsylvaniae principi, partium regni Ungariae domino et Siculorum comiti. Domino et amico nobis observandissimo.

(Batthyaneum. Alba-Iulia. Litterae originales.)

280.

Alba-Iulia, 21 Aprilie 1636.

Principele George Rákóczy I către Matei-Vodă Basarab.

A înțeles cele ce i-a vestit și-l asigură că va avea grijă de toate lucrurile în interesul liniștei publice.

Huszár Péter hivünk meg érkezvén hozzánk az Kegyelmed levelét meg adta. Mit irjon Kegyelmed és mitől tartson mostan, meg értettük. Az Portára kapikihánknak irtunk volt ezen dolog felől, hogy vigyázna s értekeznék, de semmit affelől nem ir. Irja csak azt, hogy az Portán most nagy csendesség vagyon és az hadak igen költöznek az tengeren által. Mi ide igen szorgalmatos vigyázásban vagyunk, mindenfelé parancsolatokat is adtunk ki, hogy minden rendek, kiváltképpen pedig az székelység oly készen legyen, minthogy indulnia kellene. Kegyelmed is igen vigyázzon mindenfelé és mind levele és emberi által minden dolgokrul tudósitson bennünket. Mi is mind levelünk és mind emberink által valami szükséges leszen tudósitjuk Kegyelmedet. Budárul is követink hat vagy hét nap alatt meg érkeznek, azok is micsoda válasszal jöjjenek meg értjük. Isten segétségéből mindenfelé vigyázásban akarunk lenni.

Albae, 21. Aprilis 1636.

(Arch. r. Hung. Budapest. Gyulafehérvári lymbus. Concept.)

Trad. Sosind la noi credinciosul nostru Petru Huszár, ne-a dat scrisoarea Domniei Tale. Am înțeles ce scrie Domnia Ta și de ce se teme. Am scris capichehaiei noastre dela Poartă despre acel

lucru ca să fie cu băgare de seamă şi să mă vestească, dar nu scrie nimic despre aceasta. Scrie numai că la Poartă este acum mare linişte şi că oştile se mută vârtos peste mare. Noi aicea suntem într'o veghe foarte râvnitoare şi am dat în toate părţile porunci ca toate ordinele şi mai ales Secuii să fie gata ca şi când ar trebui să plece. Să vegheze foarte şi Domnia Ta în toate părţile şi să ne vestească despre toate lucrurile atât prin scrisori cât şi prin oameni. Şi noi, ori de câte ori va fi nevoie, vestim pe Domnia Ta atât prin scrisori cât şi prin oamenii noştri. Şi dela Buda ne sosesc solii în şase sau şapte zile, înţelegem cu ce răspuns sosesc şi aceia. Cu ajutorul lui Dumnezeu vrem să fim cu veghere în toate părţile. Albae etc.

281.

Alba-Iulia, 21 Aprilie 1636.

Principele George Rákóczy I către agentul său dela Poartă Baltazar Sebessi.

Avizat prin Matei Basarab cum că Vasile Lupul vrea să-l atace, ordonă să fie atent, comunicându-i ce va afla acolo despre uneltirile Domnului Moldovei.

Az havaselyi vayda immár két levelében is irja, hogy az molduvai vayda az tatárokkal együtt ellene igyekeznék és onnat talám tovább is, az mint látjuk, az tatárok csalárdságátul igen tart, nagy vigyázásban vagyon. Hivséged ezért tudakozzék az tatárok állapotjárul is, és ha valami bizonyost érthet éjjel-nappal adja értésünkre. Nem árt Hivségednek az molduvai vaydára is vigyázni, ha az tatárokkal lehet valami correspondentiája, mert ugy nekünk is külömb vigyázásunknak kellene lenni az molduvai vaydára. Az hul lehet, az havaselyi vayda promoveálja Hivséged és minket, ha lehet, egyéb dolgokról is, de mivel ment be az Bethlen István uram szolgája és az vezér embere mit tractálnak s micsoda válaszok leszen, tudósitson.

Albae, 21. Aprilis 1636.

(Arch. r. Hong. Budapest. Gyulafehérvári lymbus. Concept.)

Trad. Acum voevodul din Ţara-Românească scrie şi în două scrisori că voevodul din Moldova s'ar sili împotriva lui împreună cu Tătarii şi poate că de acolo şi mai departe; se teme foarte mult de netrebnicia Tătarilor, este în mare veghe. Domnia Ta să ştiriceşti deci şi despre starea Tătarilor şi dacă poţi afla ceva sigur,

să ne dai veste ziua şi noaptea. Nu strică să fii cu veghe, Credinciosul nostru şi faţă de voevodul Moldovei, dacă poate avea ceva corespondenţă cu Tătarii, căci şi noi ar trebui să fim cu veghe deosebită faţă de voevodul moldovean. Unde să poate să ajuţi, Credinciosul nostru, pe voevodul din Ţara-Românească şi pe noi, dacă se poate înştiinţează-ne şi despre alte lucruri, dar şi despre aceea cu ce s'a dus acolo sluga lui Ştefan Bethlen şi ce tratează omul vizirului şi ce răspunsuri sunt. Albae etc.

282.

Alba-Iulia, 25 Mai 1636.

Ioan Movilă-Vodă către căpitanul Ioan Kemény.

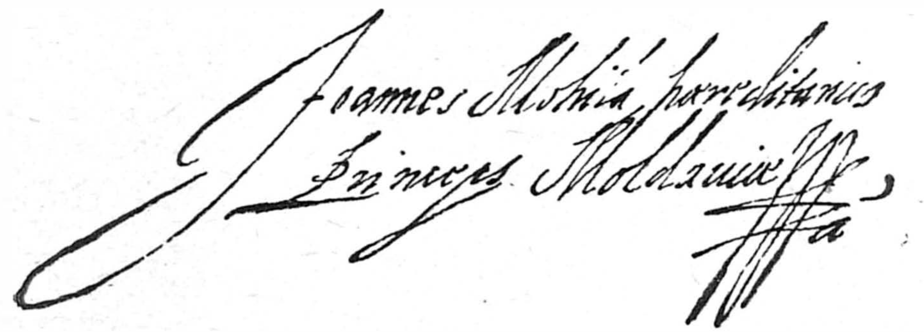
Hotăreşte ca jude arbitral în afacerea lui Moisi de Illye din Ţara-Românească, care lăsându-şi soţia, nu a mai avut drept să şează în Făgăraş, dar s'a întors numai când i-a murit soţia întâia, a cărei casă a trecut în proprietatea lui Ioan Kemény.

Mi ez ide alá megirt dologban közbirák adjuk tudására azoknak, az kiknek illik, hogy in anno 1636 circa Dominicam Exaudi ad diem 25. mensis Maii havasalyi Máté vajda ő Nagysága secretariusa Száva Logofet jüvén követségben az mi kegyelmes urunkhoz fejedelmünkhöz ő Nagyságához, jütt volt ki véle egy Illyey Moizes nevű ember, ki annakelőtte való időkben Fogarasban lakván, esett volt valami vétekben, ugy mint hütös felesége levén és azt elhagyván, más asszonyi állattal ment volt be Havasalföldében, noha kezesség alatt is volt; melyért persecutióban levén, mind ez ideig is az erdélyi birodalomban való lakása bátorságos nem lehetett. Mely Illyey Moizes könyörge nekünk azon, hogy instálnánk Kemény János urammal ő Kegyelmével, abbeli vétségét engedné meg, hogy igy Erdélyben is bátorságos és szabados lakása lehetne. Mely mi törekedésünkre authoritate sua officiali Kemény János uram megengedé, mivel már az előbbi felesége is ez idő alatt megholt volt; ily conditióval mindazonáltal, hogy ha Fogarasban akarna lakni és az szükség ugy fogná kivánni, tehát az praedikátorokkal is dolgában annak módja szerént véget érne. [1] Egyébiránt a modo in posterum minden büntetésétől immunis lenne. Mely mi törekedésünk által való Kemény János uram jó akaratjáért Illyey Moises is ezt cselekedé, hogy az mely házok előbbi feleségével együtt volt, kit elhagyott volt és kinek értékével szerzette is volt, Fogarasban Kis-Galacz utczában, egyfelől az fejedelem kerte, másfelől

[1] Din aluziunea aceasta la predicatori se pare că soţia sa era reformată.

pedig Dersy István háza szomszédságiban volt, minthogy az előbbi elhagyott felesége is az megnevezett házat (birodalmában levén) Kemény János uramnak kötötte volt, kiért Kemény János uram is azon asszonyt az házban megtartván egész életeig tartatta és táplálta is, igy azért Illyey Moises is azon házat és ahoz levő minden jussát, valami lehetett volna, adá és engedé mi előttünk Kemény János uramnak és feleségének s minden successorinak, cum omnibus pertinentiis in perpetuum; nullum ius, nullamve iuris ac dominii proprietatem in iisdem pro se vel suis successoribus amplius reservando. Hagyván csak arra, hogy ha mit Kemény János uram iure és az mi törekedésünkre nézve maga jóakaratja szerént neki refundálni akarna, mivel az előbbeni elhagyott feleségével is conveniált volt. Mely dologról megnevezett Kemény János uramnak ez mi kezünk irásával és pecsétünkkel megerősittetett levelünket erősségül és bizonyságul fide nostra mediante adtuk.

Datum Albae Juliae. Anno et die in praenotatis.

Michael Székely
vicecomes comitatus Albensis
(L. S.)

Pecetea de inel cu inscripţia: Iohannes. Mohila. Princeps. Moldavie.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum fam. Mikó-Rhédey.)

Trad. Noi judecători în treaba scrisă aici mai jos, dăm de ştire tuturora cărora se cuvine, că in anno 1636 circa Dominicam Exaudi la 25 Mai, secretarul Măriei Sale Matei-Vodă din Ţara-Românească, Logofătul Sava, venind în solie la milostivul nostru domn, Măria Sa principele nostru, a venit cu el un om numit Moise Illyey, care în vremurile de mai înainte locuind în Făgăraş, a căzut în astfel de păcat, că având soţie legitimă şi lăsând-o pe aceea, s'a întors în Ţara-Românească cu altă femeie, cu toate

că era sub chezășie; din care pricină fiind urmărit până acuma nu a îndrăznit să stea în locuința sa din țara Ardealului. Care Moise Illyey s'a rugat de noi să stăruim la Domnia Sa Domnul Ioan Kemény, să-i ierte greșeala aceea, ca să poată îndrăzni și să fie slobod să aibă locuință și aici în Ardeal. La ceastă silință a noastră, Domnul Ioan Kemény *authoritate sua officiali* a îngăduit, fiindcă în această vreme murise și nevasta lui dintâi, totuși cu această condiție, dacă ar vrea să locuiască în Făgăraș și așa va cere și nevoia, așa dar s'ar sfârși în felul ei și afacerea cu predicatorii. Astfel pe viitor ar fi scutit de orice pedeapsă. Pentru care bunăvoință a Domnului Ioan Kemény prin sârguința noastră și Moise Illyey a făcut aceasta că acea casă a lor care a avut-o împreună cu soția dintâi, pe care o lăsase și cu prețul căreia o și câștigase, în ulița Galațului-Mic în Făgăraș, pe de o parte a cerut-o principele; pe de altă parte era în vecinătatea casei lui Ștefan Dersy, fiindcă și soția părăsită de mai înainte lăsase casa lui Ioan Kemény (fiind în stăpânirea ei) pentru care și Ioan Kemény ținând în acea casă pe acea femeie, a ținut-o și a hrănit-o toată viața; pentru aceea și Moise Illyey a dat și îngăduit înaintea noastră acea casă și tot dreptul său la ea, oricare ar fi fost, domnului Ioan Kemény și soției sale și tuturor urmașilor lor, cum omnibus pertinentiis in perpetuum; nullum ius, nullamve iuris ac dominii proprietatem in iisdem pro se vel suis successoribus amplius reservando. Lăsând numai la aceea că dacă Domnul Ioan Kemény ar vrea să-i înapoieze ceva pe drept și având în vedere silințele noastre după bunăvoința sa, fiindcă s'a înțeles și cu soția sa părăsită, pe care o avusese mai înainte. Pentru care lucru am dat pomenitului domn Ioan Kemény această scrisoare a noastră întărită cu iscălitura mâinii noastre și cu pecetea noastră spre tărie și credință, fide nostra mediante.

283.

Sibiu, 22 Iunie 1636.

Municipiul orașului Sibiu către comitatul Alba.

Enumerând multele stricăciuni și daune săvârșite de Românii vecini pe teritorul Sașilor din Olțman și Gezes, se propun modalitățile de apărare și se cere ajutorul comitatului cu referire la Uniunea națiunilor ardelene din anul 1437.

Generosi Domini Amici ac Vicini nobis plurimum observandi. Salutem servitiorumque nostrorum paratam semper commendationem etc.

Jóllehet ugyan könyvet irhatnánk panaszolkodással teli, ha az oláhoknak insolentiajokat papirosra kellene hozni. De az időnek mivoltához képest rövid irásba akartuk csak az Nemes Vármegye eleiben terjeszteni egy nehányat.

Az Jánoshegyi oláhok mindhogy Oltzmanyokkal egybe folyó határok és vetések vagyon, hatalmasul marhájokat magok vetések, szenarétek mellett elkergetvén űzik az szegény emberek határára az tilalmasban· és böcsületlen károkat tétetnek, gabonájokat, szénaréteket és erdejeket vágják, vesztegetik. Ha reatalálván az szászok, béakarnák hajtani marhájokat, mindgyárást az sok oláhság reajok támadván, verik igen, holott az szászok égéstől félvén, nem mernek veszekedni vélek, mert nem régen is háromszor gyutották fel Oltzmant, mind azokra az gonosz szomszédokra gyanakodnak. Vadas uram ritkán hon levén, az tiszttartója törvént nem akar szolgáltatni.

Az Gezesieknek engedett volt ennek előtte az Vurpadi határon egy darab földet, az kit esztendőnként bevetettek. Tavaly az fejedelem dézmáját kiadván, az papét felrakván, az magok buzájával együtt házokhoz vitték. Minekokáért őket eltiltottuk onnat szolgabiró által, azonközben az patronus uraim beszélgetvén velünk, az inekső gyülés utánra töttünk volt napot, hogy a' helyre gyülvén utrinque valami bizonyost concludáljunk. Senki nem jött, csak az egy Gerendi István uram valami vékonyon excusálá magát levél által. Azonközben az oláhság valamit cselekedhetik az szászok bosszuságára, mindent művelnek, az tilalmasban gabonájokat, réteket szömek előtt vesztegetik, ötvenen többen is lévén az marha mellett, az Isten is tészen róla, végtére nem is szenvedi, ha az patronusok elszenvedik is nekiek.

Továbbat erről is kellett querelát instituálnunk, hogy azután, hogy az regalisek kijöttek volt, hogy már szintén az generalis gyűlésre indultunk vala, mentek el ugyan az Gezesi oláhok és hitták el parancsolattal az szomszéd falubeli oláhokat fateáltattanak és mentek magok jó akaratjából határt keresni magoknak, az Vurpadi határban benn, az miben az jámbor Vurpadiak semmit sem tudtak, mind addéglan az miglen az Gezesről visszatérő szomszéd falubeli oláhok nem mondották meg. Még sem büntetődnek afféle excessusokért is.

Haholt nyomással öszve folyó határ vagyon az szászok és oláhok között, azt akarják némely patronusok, hogy utrinque szabad legyen az határbeli nyomás, az oláhságnak határokon hamar elétetik, azután mindgyárást az mi határinkra kergetvén

az marhájokat ugy elétetik az szászok csordái elött, hogy semmit sem hadnak, avval sem contentusok, az tilalmasban is hajtják szánszándékkal, nagy károkat cselekesznek.

Az panaszolkodásinknak tized részét sem tenné, mind az által csak ez kevés is cordatus emberek elött foganatos lészen. Mert az szegény szászságnak, hogy bántódása nem volna az oláhságtól, egy nap s egy éjjel sem mulik. Ezért kénszerittettünk az mi Kegyelmes Urunkat megtalálni. Kegyelmeteket is szeretettel kérjük, hogy hirdettesse meg, hogy némely patronusok ne indulgealjanak, ne favealjanak annyira az oláh jobbágynak, mert ha csak ilyen insolentiával megyen elő, sok szász falunak el kell pusztulni, kit bizony nehezen patialhattunk. Mi is Kegyelmetek között ez országban egy natio lévén, Kegyelmetek tartozik véle az Unionak tenora szerént, hogy mellettünk támadjon igazságunkban és ótalmazzon ilyen insolentia cselekedőktől. Magunk sem győzünk az szomszéd uraimékkal untalan gyülülkezni s ujat vonni, gondolván, hogy minden jó keresztyén s jó lelki ismerető patronus megzabolázza az alatta valóit. Ily reménységben vagyunk Kegyelmetek felől, hogy oda bocsátott atyánkfiait kedves válaszszal bocsátja vissza hozzánk. Quas de caetero divinae protectioni commendatas felicissime valere desideramus.

Datum Cibinii, die 22. Iunii. Anno 1636.

Generosarum ac Egregiarum Dominationum Vestrarum

Amici ac vicini servire parati

Michael Szentágotai
Consul Cibiniensis mpr.

Valentinus Seraphin
Iudex Regius mpr.

Adresa: Generosis, Egregiis ac Nobilibus Supremis et Vice Comitibus, Iudicibus, Vice Iudicibusque nobilium ac iuratis assessoribus Sedis Iudiciariae Comitatus Albensis Transylvaniae etc. Dominis amicis ac vicinis nobis observandissimis.

(Arhiva Naţională Săsească. Sibiu. Ser. VI. No. 426.)

Trad. Generosi etc. Cu toate că am putea scrie o carte întreagă cu plângeri, dacă ar trebui să punem pe hârtie insolenţele Românilor; dar după vremuri, am vrut să aducem înaintea Nobilului Comitat numai câteva din ele în scrisoare scurtă.

Românii din Jánoshegy fiindcă au hotare şi semănături vecine cu cei din Olţman, mânându-şi samavolnic vitele pe lângă semănăturile şi fâneţele lor, le duc pe hotarul sărmanilor oameni necontenit şi fac pagube nepreţuite, le seceră grânele, le cosesc fâneţele şi le taie pădurile, le prăpădesc. Dacă Saşii, prinzându-i,

vreau să le mâie în sat vitele, numai decât Românii cei mulţi tăbărând pe ei, îi bat foarte tare, iar Saşii temându-se de foc, nu îndrăsnesc să se gâlcevească cu ei, căci nu-i de mult au aprins şi de trei ori Olţmanul şi Saşii îi bănuesc tot pe acei vecini răi. Domnul Vadas fiind rareori acasă, ispravnicul său nu vrea să facă dreptate legitimă.

Celor din Gezeş li s'a îngăduit odinioară o bucată de pământ în hotarul dela Vurpăd, pe care l-au semănat în fiecare an. Anul trecut, dând dijma principelui, încărcând pe a preotului, au dus-o acasă împreună cu grâul lor. Din care pricină i-am oprit de acolo prin solgăbirăul, între timp domnii stăpâni vorbind cu noi, am hotărît şi după adunarea de dincoace ca adunându-ne în acel loc, să ajungem amândoi la vreo concluzie oarecare. N'a venit nimeni, numai domnul Ştefan Gerendi s'a scuzat cam uşor prin scrisoare. In vremea aceea, Românii făceau tot ce puteau pentru neplăcerea Saşilor, le strică grânele şi fâneţele necontenit, sub ochii lor, fiind şi mai mulţi de cincizeci pe lângă vite şi Dumnezeu le va răsplăti, el nu va putea răbda, chiar dacă patronii li-o îngădue.

Mai departe, am fost nevoiţi să pornim cercetări şi pentru aceasta, că după aceea, după ce ieşiseră regalii, când aproape plecam la adunarea obştească, tot Românii din Gezeş au chemat cu poruncă pe Românii din satul vecin şi au plecat din voinţa lor să-şi caute hotar în hotarul Vurpădului, de care lucru cinstiţii Vurpădeni n'aveau nicio cunoştinţă până când nu le-au spus Românii din satul vecin întorcându-se spre casă.

Nu sunt pedepsiţi nici pentru astfel de excese.

Unde hotarul între Saşi şi Români este cu imaş, unii patroni vreau ca acel imaş din hotar să fie slobod la amândoi, cele din hotarele Românilor sunt păscute repede, apoi mânându-şi numaidecât vitele în hotarele noastre, le pasc astfel printre cirezile Saşilor, că nu lasă nimic, nu sunt mulţumiţi cu aceea, ci le mână şi necontenit dinadins, fac pagube mari.

Aceasta n'ar fi nici a zecea parte a plângerilor noastre, totuşi şi puţinul acesta este deajuns pentru oameni de inimă. Căci nu trece nici o zi şi nici o noapte fără ca sărmanii Saşi să nu fie păgubiţi de Români. Pentru aceasta am fost nevoiţi să ne adresăm milostivului nostru Domn. Rugăm şi pe Domniile voastre cu dragoste, să se vestească, pentruca unii dintre stăpâni să nu fie indulgenţi, să nu-i favorizeze atât pe iobagii români, căci dacă se continuă numai cu astfel de insolenţe, multe sate săseşti vor

trebui să se pustiască, ceea ce vom putea suferi cu greu. Şi noi fiind o naţie între Domniile voastre, în această ţară, Domniile voastre sunteţi obligaţi în înţelesul Uniunei, ca să vă ridicaţi alături de noi în dreptatea noastră şi să ne ocrotiţi împotriva faptelor acestea de insolenţă. Nici noi nu biruim să ne tot adunăm cu domnii vecini şi să ne tragem în degete, gândindu-ne că orice creştin bun şi orice stăpân conştiincios înfrânează pe supuşi săi. Avem nădejde în Domniile Voastre că veţi slobozi înapoi la noi cu răspuns plăcut pe rudeniile noastre trimise acolo. Quas de caetero etc.

284.

Iaşi, 31 Septemvrie 1636.

Vasile Lupu-Vodă către municipiul oraşului Braşov.

Aflând dela Poartă că Ştefan Bethlen s'a înţeles cu paşa din Buda spre a cuceri Ardealul, roagă să-l vestească dacă principele Rákóczy e gata să-i cedeze ţara cu pace ori aşteaptă ca ea să fie inundată de oştile păgâne.

Bocsátottuk az mi emberünket az Kegyelmetek városában, akarjuk, hogy Kegyelmed felől minden eörvendetes hireket hallhassunk.

Érkezett nekünk 30. Septembris póstánk a Portáról, ki nekünk bizonyos hirt hozott, mint megalkudt Bethlen István budai basával, hogy az ország hadakozás nélkül hozzája áll, azért az hatalmas császár másfelé hadot még nem küldött; Kegyelmed higyje bizonyossan, ha ő Nagysága Rákóczi György az országot jó akarat szerint meg nem adja, hát mind Moldova, mind Havasalfölde, mind tatárok penig készen lesznek bemenni, sok rut dolgot cselekesznek osztán ott benn; mostani Kinan basa Tergovistre menvén az hadakkal együtt Kegyelmednek, mint jó akaró szomszédnak értésére adjuk. Kegyelmetek az dolgot igen requirálja, hogy jobb az országnak veszteségben maradni, hogy nem elveszni. Azon is kérjük Kegyelmedet, nekünk jelentse meg az eő Nagysága akaratját, megadja-e jó akaratjával az országot avagy nem. Kegyelmed a több hirek felől is tudósitson meg bennünket. Isten tartsa meg Kegyelmedet sokáig jó egészségben.

Datum ex Jászvásár, die mensis 31. Septembris. Anno 1636.

Vicinus benevolus

Wladislaus Waivoda
Princeps haereditarius Moldaviae

P. S. Kérjük Kegyelmedet az oblok felől, Kegyelmed készitse el s küldje meg Kegyelmed.

Adresa: Generoso ac Prudenti domino Christiano Hirschero iudici primario civitatis Brasso etc. Vicino nobis honorando.

(Arhiva de stat. Cluj. Archivum Baronum Kemény.)

Trad. Ne-am trimis omul în oraşul Domniilor Voastre, dorim să putem auzi despre Domniile Voastre numai veşti plăcute.

Ne-a sosit poşta dela Poartă în 30 Septemvrie, care a adus veste sigură, cum s'a înţeles Ştefan Bethlen cu paşa din Buda că ţara trece de partea lui fără război, pentru aceea puternicul împărat n'a mai trimis oaste în altă parte; Domnia Ta să crezi cu adevărat, că dacă Măria Sa George Rákóczi nu dă ţara de voie bună, atunci atât Moldova, cât şi Ţara-Românească, cât şi Tătarii vor fi gata să intre şi apoi săvârşesc acolo multe lucruri urîte. Paşa Kinan de acum mergând împreună cu oştile la Târgovişte, dăm de ştire Domniei Tale ca vecinului nostru voitor de bine. Domniile Voastre să căutaţi cu dinadinsul lucrul acela, că e mai bine să rămână ţara în linişte decât să piară. Mai rugăm pe Domnia Ta şi pentru aceea ca să ne veseşti voinţa Măriei Sale, dă oare de bună voie ţara sau n'o dă. Să ne veseşti Domnia Ta şi celelalte ştiri. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate îndelungată. Datum, etc.

P. S. Rugăm pe Domnia Ta şi în privinţa ferestrei, s'o pregăteşti şi s'o trimiţi Domnia Ta.

285.

[Alba-Iulia, 1636.]

Martin Pap către principele George Rákóczy I.

Expunerea ştirilor trimise de Matei Basarab-Vodă prin solul principelui în cele şapte articole pe cari i le-a comunicat despre starea lucrurilor dela Poartă şi aiurea, cari interesau de aproape Ţara-Românească şi Ardealul.

Az havasaliföldi vaida Eő Nagysága az mit izent én tőllem az én kegyelmes uramnak ő Nagyságának.

1. Hogy mentől hamarébb az ország neve alatt bizonyos meghitt embereit bocsássa az Portára, meg mondván mind császár előtt s mind az vezérnek, hogy eddig mind az Nemes ország s

mind az mi kegyelmes urunk esztendőnként való szokott adaját s ajándékját be szolgáltatta, hüségét meg tartotta hatalmas császárhoz, mostan pedig némely emberek be szöktenek, ugy mint nevezet szerint Betlen István uram, az ki zürzavart akar hatalmas császár országában csinálni, meleknek ha hitelt ad ő hatalmassága szavainak, az nemes országot szép szabadságában meg akarja háborgatni, kire sem az ország, sem az mi kegyelmes urunk okot nem adott, mi reánk ne vessenek, mert szabadságunk mellett készek vagyunk magunkat meg oltalmazni.

2. Ha hatalmas császár némely rész-hadait ő Nagysága ellen bocsátaná, meg ne várja maga országában, hanem kimenjen eleiben az török földére s ott megvion véllek; ha parancsol is az török császár az vajdának, el jü, de az mi kegyelmes urunk javára. Ha pedig kévánja az mi kegyelmes urunk ő Nagysága, kész maga személyiben az vajda ki jüni az ő Nagysága szolgálatjára két ezer gyaloggal és hat ezer jó lovassal, omnibus computatis nyolcz ezer emberrel, arra ajánlván magát, hogy feje fennállattáig kész az ő Nagysága szolgálatjára, az mint kötelessége is tartja.

3. Hogy ha az török Havasalifölde felől akarna be jüni, ő Nagysága serénkedjék, szálljon be Havasaliföldébe, foglalja el Havasaliföldét; az mit ő Nagysága akar, azt cselekedheti osztán.

4. Az Ur Isten Nagyságodnak módot adott benne, pinzét ne kémélje, hadait szaporitsa, hogy ha az szükség hozza, készületlen ne találtassék ő Nagysága, mert az török szép szavainak nem kell hitelt adni.

5. Az Ur Isten ő Nagyságának ebben is módot adott, hogy az keresztén fejedelmekkel jó szomszédsága s nagy esmeretsége lehet, az német császárt s mind pedig az lengyel királt csinálja magaiévá, az lengyellel főképen ugyan végezne derekason, megemlékezvén ő Nagysága arról, hogy az szegény fejedelem [1] micsoda állapatokkal viselte magát, maga oda fel hadakozott, ide hátra az lengyeleknek otton, otton gondot adott. Igy ő Nagysága is az lengyeleket titkon serkengesse az török ellen, az kozákokat pedig az vezér.

6. Az vaida maga is egy bizonyos meghitt szolgáját, secretariussát bocsátta német császárhoz, mást lengyel királyhoz, azokat Nagyságod instruálja, az mint legjobban tudja. Egy-egy emberét bocsássa mindenek mellett, az ki az utat tudja, hogy mind felmenet s mind alájövet vellek legyen, melet Nagyságodnak alázatosan igyekezik megszolgálni.

[1] Se referă la principele Gabriel Bethlen, decedat în 1629.

7. Nagyságodhoz egy bizonyos embert, vice hopmesterét bocsátja, az kivel bátorságosan tractálhat az hadakozás állapatja felől.

Nagyságod alázatos szolgája

Pap Marton mpr

(Arch. r. Hung. Budapest. Gyulafehérvári lymbus.)

Notă. E de observat că scriitorul are o ortografie cu totul curioasă şi neobişnuită, scriind *c* în loc de *cs* şi *s* în loc de *sz.*

Trad. Ce-a vestit prin mine Măria Sa Voevodul Ţării-Româneşti Măriei Sale milostivului meu Domn.

1. Ca să trimită cât mai de grabă în numele ţării oameni de credinţă la Poartă, spunând atât în faţa sultanului cât şi a vizirului că până acuma atât ţara nobilă cât şi milostivul nostru Domn, în fiecare an a predat darea obişnuită şi plocoanele, şi-a păstrat credinţa faţă de puternicul împărat, iar acum au fugit acolo nişte oameni, ca numitul domn Ştefan Bethlen, care vrea să facă turburare în ţara puternicului împărat, vorbelor cărora dacă le dă crezare Puternicia sa, vrea să turbure nobila ţară în slobozia ei cea frumoasă, pentru care nici ţara, nici milostivul nostru domn n'a dat prilej, să nu o arunce asupra noastră, căci pentru libertatea noastră, suntem gata să ne apărăm.

2. Dacă puternicul împărat ar trimite o parte din oşti împotriva Măriei Sale, să nu le aştepte în ţara sa ci să le iasă înainte pe pământul turcesc şi să se lupte acolo cu ele; şi dacă porunceşte împăratul turcesc voevodului, vine, dar în ajutorul milostivului nostru Domn. Iar dacă pofteşte Măria Sa milostivul nostru domn, voevodul e gata să vină în persoană în slujba Măriei Sale cu două mii de pedestraşi şi şase mii călăreţi buni, vasăzică în toate cu opt mii de oameni, oferindu-se că este gata la slujba Măriei Sale până îi stă capul sus, după cum îl obligă şi datoria sa.

3. Dacă Turcii ar vrea să vină din spre Ţara-Românească, Măria Sa să se silească să se coboare în Ţara-Românească, să ocupe Ţara-Românească; apoi poate face ce vrea Măria Sa după aceea.

4. Dumnezeu a dat putinţă Măriei Tale, să nu cruţe banii, să-şi sporească oastea, dacă vine nevoia să nu se găsească Domnia Ta nepregătită, căci nu trebue să se deie crezare frumoaselor cuvinte turceşti.

5. Dumnezeu a dat putinţă Domniei Tale şi în acest chip că poate avea bună vecinătate şi cunoştinţă cu principii creştini,

îi trage de partea sa atât pe împăratul german, cât şi pe regele Poloniei; cu Leşii mai ales ar isprăvi bine, aducându-şi aminte Măria Sa de aceea, cu ce stări s'a purtat sărmanul principe; el s'a luptat acolo sus, aici îndărăt a dat din când în când griji Leşilor. Astfel şi Măria Sa să aţâţe într'ascuns pe Leşi împotriva Turcilor, iar pe Cazaci, vizirul.

6. Şi voevodul a trimis la împăratul german pe un om al său de încredere, pe secretarul său, pe altul la regele Poloniei, pe aceia instruiască Măria Ta, cum ştie mai bine. Să sloboadă câte un om pe deasupra, care să ştie drumul, ca atât la dus, cât şi la întoarcere să fie cu ei, ceea ce ne silim s'o slujim umilit Măriei Tale.

7. Sloboade la Măria Ta un om de încredere, pe ceremoniarul său, cu care va putea trata vârtos despre starea războiului.

Slugă plecată a Măriei Tale, Martin Pap.

II.

SERIA DOCUMENTELOR.

				No.
1616	Apr.	25.	Alba-Iulia. Gabriel Bethlen c. Andrei Dóczy	69
„	„	30.	Venezia. Aviz despre evenim. din Moldova .	70
„	Mai	5.	Alba-Iulia. Gabriel Bethlen c. com. Ardealului	71
„	„	8.	Alba-Iulia. Gabriel Bethlen c. Sig. Forgách	72
„	„	9.	Alba-Iulia. Gabriel Bethlen c. Franc. Rédey	73
„	„	10.	Sătmar. Andrei Dóczy c. Matia II	74
„	„	22.	Uzhorod. Radu Şerban-Vodă c. Ioan Molard	75
„	„	22.	Sătmar. Andrei Dóczy c. Matia II	76
„	„	26.	Ecsed. Gabriel Perneszy c. Sig. Forgách . .	77
„	„	26.	Sătmar. Andrei Dóczy c. Matia II	78
„	„	26.	Sătmar. Andrei Dóczy c. George Thurzó .	79
„	„	28.	Košice. Sig. Forgách c. Magyar Ogli Ali Paşa	80
„	„	28.	Bicse. George Thurzó c. Gabriel Bethlen . .	81
„	„	29.	Buda. Ali paşa-vizir c. Gabriel Bethlen . .	82
„	„	29.	Buda. Ali paşa-vizir c. Sigismund Forgách	83
„	Iun.	6.	Olteni. George Mikó c. Mihail Daniel . . .	218
„	„	7.	Sătmar. Andrei Dóczy c. Matia II	84
„	„	8.	Ecsed. Gabriel Perneszy c. Sig. Forgách .	85
„	„	11.	Nagykálló. Andrei Lónyai c. Sig. Forgách .	86
„	„	13.	Praha. Zorzi Giustinian c. dogele Veneţiei .	87
„	„	16.	Sătmar. Andrei Dóczy c. Matia II	88
„	„	18.	Košice. Sig. Forgách c. George Thurzó . .	89
„	„	18.	Wien. Camera Aulică c. Camera Ungară .	90
„	Iulie	5.	Szolnok. Ali paşa-vizir c. Ordinele Ungariei	91
„	„	6.	Bicse. George Thurzó c. comitatul Sătmar .	92
„	„	9.	Venezia. Aviz despre evenim. din Moldova	93
„	„	13.	Wien. Arh. Maximilian c. Camera Ungară .	94
„	„	14.	Košice. Ordinele Ungariei c. comit. Ungariei	95
„	„	—	Wien. Dionisie Ralli Paleologul c. arh. Maxim.	96
„	Aug.	4.	Botfalău. Gabriel Bethlen c. Clemente Béldi	97
„	„	23.	Garam. Sig. Forgách c. George Thurzó . .	98
„	„	30.	Tokaj. Nicolae Abaffi c. George Thurzó . .	99
„	Oct.	1.	Košice. Sig. Forgách c. George Thurzó . .	100
„	„	3.	Trnava. Radu Şerban-Vodă c. George Thurzó	101
„	„	17.	Praha. Zorzi Giustinian c. dogele Veneţiei .	102
„	Nov.	18.	Wien. Camera Aulică c. Cons. de Războiu .	103
„	„	19.	Wien. Arh. Maximilian c. Cam. Scepusiană .	104
„	„	—	Wien. Hermann Czernin c. Matia II . . .	105
„	Dec.	20.	Košice. Cam. Scepusiană c. Nicolae Petraşcu	106
1617	Ian.	14.	Wien. Nicolae Petraşcu c. Camera Aulică .	107

III.

LISTA SCRIITORILOR ŞI DESTINATARILOR.

IV.

LISTA LOCALITĂŢILOR.

V.

LISTA IZVOARELOR.

Alba-Iulia: Archivum Capitulare 178, 268=2.
Alba-Iulia: Batthyaneum 183, 184, 266, 276, 277, 279=6.
Bistriţa: Arhiva judeţului Năsăud 66, 123, 157, 192, 199, 221, 254, 260, 267=9.
Braşov: Arhiva istorică 110.
Budapest: Archivum Comitum Teleki 227, 236=2.
Budapest: Archivum regni Hungariae 3, 6, 11, 17, 28, 31, 32, 35, 37, 48, 51, 58, 63, 71, 79, 82, 89, 90, 94, 98, 99, 100, 101, 104, 108, 113, 116, 126, 127, 131, 134, 139, 140, 147, 149, 165, 166, 167, 195, 197, 198, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 212, 214, 220, 223, 224, 230, 241, 243, 248, 250, 251, 262, 269, 270, 274, 275, 278, 280, 281, 285=69.
Budapest: Bibliotheca Universitatis 105, 144, 152, 171, 181, 216=6.
Budapest: Musaeum Nationale 1, 41, 65, 80, 111, 138, 150, 151, 153, 158, 162, 180, 186, 189, 202, 213, 218, 222, 226, 231, 237, 239, 240, 242, 244, 246, 247, 249, 253, 256, 258, 259, 271, 273=34.
Cluj: Arhiva de Stat 168, 188, 284=3.
Cluj: Archivum Comitum Béldi 97.
Cluj: Muzeul Ardelean 73, 118, 120, 159, 164, 173, 187, 208, 215, 234, 235, 238, 255, 282=14.
Homonna: Archivum Comitum Andrássy 4, 19, 26,=3.
Innsbruck: Landesregierungs-Archiv 14.
Roma: Archivio della S. C. de Propaganda Fide 245.
Roma: Biblioteca Vaticana 40, 42, 59, 64, 68, 70, 93, 128, 182, 190, 193, 196, 264=13.
Sf. Gheorghe: Muzeul Secuiesc 252.
Sibiu: Arhiva Naţională Săsească 155, 283=2.
Venezia: R. Archivio di Stato 87, 102, 225, 232, 233=5.

Wien: Hofkammerarchiv 2, 5, 7, 15, 27, 29, 36, 38, 47, 50, 57, 60, 61, 62, 96, 103, 106, 107, 109, 112, 114, 115, 117, 119, 121, 122, 124, 125, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 141, 142, 143, 145, 146, 148, 154, 156, 160, 161, 163, 169, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 185, 191, 194, 200, 211, 219, 228, 229, 257, 261, 265, 272 = 66.

Wien: Kriegsarchiv 10, 12, 13, 16, 18, 20, 21, 24, 30, 33, 39, 43, 44, 45, 46, 52, 53, 54, 56, 67, 69, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 91, 92, 95 = 36.

Wien: Nationalbibliothek 34, 49, 55, 217 = 4.

Wien: Staatsarchiv 8, 9, 22, 23, 25, 263 = 6.

VI.

INDICE GENERAL.

VII.

ILUSTRAŢIUNI ŞI FACSIMILE.

Semnăturile boierilor Divanului Munteniei sub domnia lui Mateĭ-Vodă Basarab (împreună cu peceţile lor de inel) depe actul lor de credinţă faţă de principele George Rákóczy I. făcut în Bucureşti, la 29 Iunie 1635. (Pag. XII.)

Semnătura boierilor pribegi ai lui Radu Şerban-Vodă depe scrisoarea sa din Varannó (în Ungaria, comitatul Zemplén) făcută în ziua de 19 Septemvrie 1615. Din cele patru iscălituri cirilice cetim urmăloarele două ale lui Stanciu sluger şi a lui Papa vestiar, iar iscălitura latinească este a secretarului ungur Stephanus Halmágyi. (Pag. 49.)

Pecetea pretendentului Ştefan Bogdan-Vodă depe petiţia văduvei sale, Doamna Ursula prezentată Curţii împărăteşti din Viena în Octomvrie 1615. (Pag. 57.)

Pecetea de inel octunghiulară a lui Radu Şerban-Vodă depe petiţia sa din 22 Mai 1616 cu legenda cirilică: Radul Voevodă. (Pag. 88.)

Insemnare turcească cu numele lui Sigismund Forgách depe dosul scrisorii lui Ali paşa-vizir din Buda, 18 Mai (stil vechiu) 1616. (Pag. 96.)

Semnătura grecească a mitropolitului Dionisie Ralli Paleologul depe petiţia sa prezentată arhiducelui Maximilian în Iulie 1616. (Pag. 117.)

Pecetea de inel octunghiulară a lui Radu Şerban-Vodă depe scrisoarea sa din Tirnavia (Nagyszombat) în Ungaria, 3 Octomvrie 1616 cu legenda cirilică: Iw Radul Voevoda i Gospodin. (Pag. 123.)

Pecetea de inel octunghiulară a lui Nicolae Petraşcu Vodă (fiul lui Mihai Vodă Viteazul) depe petiţia sa din 27 Mai 1617 din Tirnavia. (Pag. 138.)

Semnătura cirilică a lui Nika Vel **Logofăt** din Făgăraș, 13 Iunie 1617. (Pag. 143.)

Semnătura latinească a mitropolitului Dionisie Ralli Paleologul împreună cu pecetea sa cu legendă latinească. (Pag. 150.)

Semnătura grecească a mitropolitului Dionisie Ralli Paleologul depe scrisoarea sa făcută în limba germană din Aprilie 1618 prezentată în numele său împăratului Matia. (Pag. 165.)

Semnătura cirilică a lui Radu Mihnea Vodă depe scrisoarea sa din Târgoviște, 25 Mai 1623. (Pag. 254.)

Semnătura cirilică a lui Alexandru-Vodă **Iliaș** împreună cu pecetea sa de inel ovală depe scrisoarea sa din București, 29 Septemvrie 1629. (Pag. 295.)

Semnătura latinească **a lui** Moisi-Vodă **Movilă** depe scrisoarea sa din Hârlău, 29 Octomvrie 1630. (Pag. 312.)

Scrisoarea autografă a lui Mihai-Vodă (fiul lui Nicolae Petrașcu) din Sopron, 1 Noemvrie 1634. (Pag. 340.)

Semnătura cirilică a lui **Gavrilaș-Vodă Movilă** depe testamentul său făcut în Cluj, la 19 Decemvrie 1635. (Pag. 354.)

Semnătura latinească a lui Ion-Vodă Movilă împreună cu pecetea sa de inel octunghiulară depe scrisoarea sa din Alba-Iulia, 25 Mai 1636. (Pag. 365.)

TABLA DE MATERIE.